

סדר הלימוד ליום א כסלו [יום 60 בשנה]

תוספתא

אהובים עליונים, בעלי התבונה, התבוננו. מושלים היודעים בהפאת ההבטה התקרבו לדעת, מי מכם בעלי עינים בתבונה, ויודע בשעה שעולה ברצון של סוד הסודות להוציא שלשה גונים כלולים כאחד, והם לבן אדם וירק, שלשה גונים משלבים כאחד זה בזה, מתיחדים זה עם זה. מגרפה תחתונה נצבעת ויוצאת מתוך הגונים הללו.

וכל הגונים האלו נראים בזה, מראה הוא להסתכל, כעין הבדלח נראה בשעה. כמו שמכה בתוכה, כך נראה בחוץ. שלשת הגונים הללו סובבים את זה, והגון הולך, עולה ויורד. היכלות הקשר קבועים בגון [בתוכה].

גונים מקיפים [גונים] כלולים כאחד, מעלים אותה למעלה ביום ומורידים בלילה. נר שדולק נראה בלילה. ביום נסתר האור ומתחבא במאתים ארבעים ושמונה עולמות, שכלם הולכים לתוכה [בשבילה] מלמעלה למטה בתוך שלש מאות ששים וחמשה איברים גנוזה, ומכוסה למטה.

מי שמחפש למצא אותה, ישבר כנפים קלפות נסתרות ויפתח שערים. מי שזוכה לראות, יראה תוך ידיעה ותבונה כמי שרואה אחר הכתל, פרט למשה הנביא הנאמן העליון שהיה רואה אותה עין בעין, למעלה במקום שלא ידוע.

מי שלא זוכה, דוחים אותו החוצה. כמה קבוצות בעלי דין מזדמנים אליו, מזדמנים ויוצאים עליו, ומוציאים אותו שלא יסתכל בענג המלך. אוי להם לאותם הרשעים של העולם שלא זוכים להסתכל, כמו שנאמר ולא יבאו לראות כבלע את הקדש וגו'.

אמר רבי יהודה, הייתי מסתכל, והרי מתוך הזהרים הללו מסתכלות נשמות הצדיקים, כשנדבקו במקום הזה. מתוך הזהרים הללו מסתכלות נשמות הצדיקים. אותם גונים עולים ונכללים כאחד. אשרי מי שיודע להכליל וליחד את

ומתברכת מאותו הטל שנמשך מלמעלה, ומאותו הטל נחלק לכמה צדדים, וכמה רבבות נזונים מאותו הטל, וממנו עתידים להחיות המתים. זהו שכתוב (ישעיה כז) הקיצו ורגנו שכני עפר פי טל ארות טלך, טל מאותם האורות העליונים שמאירים למעלה.

עד שהיו יושבים, נחלק הלילה. אמר לו רבי יהודה לרבי יוסי, עכשו רוח צפון מתעוררת והלילה נחלק, וכעת הזמן שהקדוש ברוך הוא מתאנה לקול הצדיקים שבעולם הזה, אותם שעוסקים בתורה. כעת הקדוש ברוך הוא מקשיב [לקול דבריהם] לנו במקום הזה, לא נפסיק בדברי התורה.

פתח ואמר, המלאך הגאל אתי מכל רע. הרי נתבאר ופרשוה, אבל בא ראה, כתוב (שמות כג) הנה אנכי שלח מלאך וגו', זהו מלאך גואל העולם, שמירתם של בני האדם, וזהו שמזמין ברכות לכל העולם, משום שהוא נוטל אותם בהתחלה, ואחר כך הוא מזמין אותם לעולם, ולכן כתוב הנה אנכי שלח מלאך לפניך. (שם לו) ושלחתי לפניך מלאך.

וזהו מלאך שלפעמים זכר ולפעמים נקבה, וכך הוא, שבזמן שהוא מזמין ברכות לעולם [למעלה], אז הוא זכר ונקרא זכר. כזכר שמזמין ברכות [למעלה] לנקבה, כך הוא מזמין ברכות לעולם. ובזמן שעומד בדין על העולם, אז נקרא נקבה, כנקבה המעברת, כך הוא מתמלא מן הדין, ואז נקרא נקבה. ועל זה לפעמים נקרא זכר ולפעמים נקרא נקבה, והכל סוד אחד.

כמו זה כתוב (בראשית ג) ואת להט החרב המתהפכת. יש מלאכים שלוחים בעולם שמתהפכים לכמה גונים, לפעמים נקבות לפעמים זכרים, לפעמים דין לפעמים רחמים, והכל בגון אחד. כמו זה המלאך הזה הוא בגונים רבים, וכל הגונים שבעולם ישנם במקום הזה, וסוד זה (יחזקאל א) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה'. וכמו שיש בו כל אלו הגונים, כך גם מנהיג את כל העולם.

הטמירים. זהו מקום שנקרא שם, כמו שנאמר (שמואל-ב ו) אשר נקרא שם שם ה'.

הראשון נסתר שאינו [זה] גלוי. [השני] נסתר וגלוי. ומשום שעומד בהתגלות אמר, אותם שמשבחים לאותו מקום מי הם? ואמר שהם עבדי ה' הראויים לשבח את המקום הזה.

יהי שם ה' מברך, מה שונה שאמר יהי? אלא יהי - סוד ההמשכה מאותו מקום עליון, שהוא נסתר, כמו שאמרנו, שהוא י"ה, עד סוד הברית שהוא יו"ד תחתונה, כמו שיו"ד העליונה, הראשית פסוף.

ומשום כך יהי, סוד ההמשכה מטמיר של כל הטמירים עד הדרגה התחתונה, ובדבר הזה מתקיים כל מעשה בראשית, כמו שנאמר יהי רקיע, יהי מארת, יהי אור. בכל אותם המעשים שלמעלה כתוב יהי.

בכל אותם מעשים שלמטה לא כתוב יהי, משום שסוד זה שהוא [המשכה] מסוד עליון, נסתר כל הנסתרים, לא מתקיים אלא בדברים עליונים שלמעלה, ולא נאמר באותם דברים תחתונים שלמטה.

ובזה מתברר השם הקדוש בכל, ועל זה כתוב יהי שם ה' מברך וגו', ממזרח שמש עד מבואו. זה מקום עליון שמאירה ממנו השמש ומאיר לכל, וזהו מקום של הראש העליון הנסתר.

ועד מבואו - זהו מקום הקשר שנקשרת בו האמונה כראוי, ומשם יוצאות ברכות לכל, והעולם מכאן נזון, כמו שנתבאר, ומשום כך עומד מקום זה להזון מלמעלה ולהתברך משם, והכל עומד בהתעוררות התחתונה שמעוררים אותם עבדי ה' כשמברכים את השם הקדוש, כפי שאמרנו. ומשום כך שהיא בהתגלות, כתוב הללו עבדי ה' הללו את שם ה'.

בינתים האיר הבקר ויצאו מהמערה, ובאותו הלילה לא ישנו. הלכו בדרך. כשיצאו מאותם ההרים, ישבו והתפללו תפלה. הגיעו לכפר אחד וישבו שם כל אותו היום. באותו הלילה ישנו עד שהיה חצות הלילה, וקמו להתעסק בתורה.

כלם כאחד, לתקן הכל במקום שצריך למעלה למעלה, ואז נשמר האדם בעולם הזה ובעולם הבא. (ע"כ תוספתא)

פתח רבי יוסי ואמר, (תהלים צט) ועז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים וגו'. ועז מלך משפט אהב - זה הקדוש ברוך הוא. ועז מלך - תקף שמחזק הקדוש ברוך הוא אינו אלא במשפט, שהרי במשפט עומדת הארץ, כמו שנאמר (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ.

ומשום כך, ועז מלך משפט אהב, ולא [מתחזקת] נתקנת כנסת ישראל אלא במשפט, משום שמשם נזונית, וכל הברכות שנוטלת, היא נוטלת משם, ולכן ועז מלך משפט אהב - כל התשוקה וכל האהבה שלה כנגד המשפט. אתה כוננת מישרים - סוד של שני הפרוכים למטה, שהם תקון וישוב העולם, והרי נתבאר.

רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים קיג) הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. בפסוק זה יש להתבונן בו. כיון שאמר הללויה, אז למה הללו עבדי ה', ואחר כך הללו את שם ה'? אלא כך שנינו, מי שמשבח את [האחד] האחר, צריך לשבחו לפי כבודו, ולפי כבודו כך צריך שבחו. ושנינו, מי שמשבח את האחר בשבח שאין בו - הוא מגלה [גלוי ומסבב] את גנותו, ורוצה לגלות אותו. ועל זה מי שעושה הפסד על בן אדם, צריך כפי כבודו ולא יותר, שמתוך שבחו בא לגנותו, ובכל שבח צריך לפי כבודו.

בא ראה, הללויה, כאן יש שבח עליון של רבון הכל, מקום שאין העין שולטת בו לדעת ולהתבונן [מקום], שהוא טמיר של כל הטמירים, ומיהו? י"ה, שם עליון על הכל.

ומשום כך הללויה, שבח ושם כאחד, כלולים כאחד, וכאן נסתר הדבר שאמר הללויה ולא אמר מי הללויה, למי אמרו הללו? אלא כמו שי"ה נסתר, כך שבח שמשבחים הם נסתרים, שמשבחים לא ידענו מי הם, וכך צריך הכל להיות נסתר בסוד עליון. ואחר שנסתר בסוד עליון, גלה ואמר הללו עבדי ה' הללו את שם ה', משום שזהו מקום שלא נסתר, כאותו עליון הטמיר של כל

מבניו, ולכן הקדים חביבות בני בנו קדם לבנו
לברך אותם בתחלה.

ויברכם ביום ההוא לאמור. רבי יוסי פתח ואמר,
(תהלים קטו) ה' זכרנו יברך יברך את בית
ישראל וגו'. ה' זכרנו יברך - אלו הגברים. יברך את
בית ישראל - אלו הנשים. משום שזכרים צריכים
להתברך בתחלה, ואחר כך נשים, ונשים לא
מתברכות אלא מברכת הזכרים, שכשזכרים
מתברכים, אז מתברכות הנשים. ואם תאמר מזה
שכתוב (ויקרא טז) וכפר בעדו ובעד ביתו, שצריך
לכפר עליו בתחלה ואחר כך על ביתו, משום
שמתברך ממנו.

בא ראה שנשים לא מתברכות אלא רק מגברים,
שכשמתברכים אלו בתחלה, ומברכה זו
מתברכות. אלא במה בארנו יברך את בית ישראל?
אלא הקדוש ברוך הוא נתן תוספת ברכות לזכר
שנושא, משום שמתברכת ממנו האשה, וכן בכל
מקום נותן הקדוש ברוך הוא תוספת ברכות לזכר
שנושא, משום שמתברך ממנו אשתו. וכן בכל
מקום נותן הקדוש ברוך הוא תוספת ברכות לזכר
שנושא כדי שמתברך ממנו הנקבה [מאותה תוספת
הברכות. כיון שנושא האדם, נותן לו שני חלקים,
אחד לו ואחד לנקבתו, והוא נוטל הכל - חלקו
וחלק נקבתו.

בא ראה, ויברכם ביום ההוא [לאמור. בך אותם
ברכות ולכל אלו שיצאו מהם], אחר כך
לאמור בוא"ו. כאן נרמז בן בכור, (שמות ד) בני בכרי
ישראל, וכתוב (ירמיה לא) ואפרים בכורי הוא, ועל
זה תוספת וא"ו.

רבי חזקיה פתח, (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך
ועל ספרך כלם יכתבו וגו'. פסוק זה
בארנו בכמה מקומות. אבל בא ראה, כל אותן
הנשמות שהיו מיום שנברא העולם, כלן עומדות
לפני הקדוש ברוך הוא עד שלא ירדו לעולם,
באותה דמות ממש שנראים אחר כך בעולם,
ואותו מראה של גוף האדם שעומד בעולם הזה,
כך עומד למעלה.

ובשעה שנשמה זו מזמנת לרדת לעולם, אותה
נשמה באותה דמות ממש שעומדת

פתח רבי יהודה ואמר, ויברכם ביום ההוא לאמור,
כך יברך ישראל וגו'. ויברכם ביום ההוא,
מה זה ביום ההוא? שהרי מספיק שאמר ויברכם.
ועוד, כל לאמר כתוב חסר, וכאן לאמור באות ו"ו
כתוב, [שפכלם כתוב לאמר בלי אות ו', וכאן כתוב
לאמור] למה השנוי?

אלא סוד הוא, ויברכם ביום ההוא. מה זה ביום
ההוא? סוד הדרגה הממנה על הברכות
למעלה. יום ההוא - יום מאותו מקום עליון שנקרא
הוא, ויום ההוא הזה שאין פרווד בין יום לבין הוא,
ובכל מקום היום ההוא, זה [הוא] שתי דרגות
[עליונות], דרגה עליונה ותחתונה, שהן כאחת.

ומשום כך, כשרצה יעקב לברך את בני יוסף,
ברכם ביחוד שלמעלה ומטה כלם כאחד,
[לאמור בוא"ו, שנכלל וא"ו ביניהם. על זה יחד
אותם ביחוד שלמעלה כלם כאחד] כדי שתתקיים
ברכתם, ואחר כך כלל הכל כאחד ואמר כך יברך
ישראל [לאמר]. מה זה כך? ודאי זה סוד היחוד,
בתחלה מלמטה למעלה [יום ההוא מלמטה
למעלה], ואחר כך יורד לאמצע ולמטה. לאמור -
בוא"ו, הרי האמצע. ואחר כך יורד למטה כך, וכך
הוא יפה כראוי, מלמטה למעלה, וממעלה למטה.

כך יברך ישראל, מה זה ישראל? ישראל הזקן. לא
כתוב יברך ישראל, אלא יברך, שהרי ישראל
נוטל ברכות מלמעלה, ואחר כך הוא מברך את
הכל בדרגה התחתונה הזו דוקא, שאמר כך יברך
ישראל לאמר.

ישמך אלהים כאפרים וכמנשה. הקדים את אפרים
בתחלה, משום שאפרים על שם [של יוסף]
ישראל. מנין לנו? מזה שכשבט אפרים יצא, עד
שלא השלם זמן שעבוד מצרים, דחקו את השעה
ויצאו מהגלות, קמו עליהם שונאיהם והרגו אותם,
וכתוב בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל
המה, משמע שכתוב (יחזקאל לו) כל בית ישראל
המה, ולכן הקדים את אפרים קדם מנשה, ולכן
אפרים משאו לצד מערב, ומסעו הנה.

בא ראה, הברכה שברך את בני יוסף, למה הקדים
להם ברכות עד שלא יברך את בניו? אלא
מכאן שחביבות בני בניו של אדם חביבה עליו יותר

בעולם הזה, כף עומדת [למעלה] לפני הקדוש ברוך הוא, ומשביע אותה הקדוש ברוך הוא שתשמר מצוות התורה ולא לעבר על הבריתות. ומנין לנו שעומדת לפניו? שכתוב (מלכים-א יז) חי ה' אשר עמדת לפניו. עמדת ודאי, והרי פשוטה. ולכן גלמי ראו עיניך, עד שלא יתראה [הצלם] בעולם. ועל ספרך כלם יכתבו, שהרי כל הנשמות באותה דמות שלהם, כלם בספר כתובים. ימים יצרו, הרי פשוטה יצרו ודאי. ולא אחד בהם, בעולם הזה לעמד בקיום רבונם כראוי.

בא ראה, ימי בן האדם כשזוכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארוהו. אבל בא ראה, קצי - זה קץ הימין, שנקשר בדרך. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

בא ראה, ימי בן האדם כשזוכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארוהו. אבל בא ראה, קצי - זה קץ הימין, שנקשר בדרך. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

בא ראה, ימי בן האדם כשזוכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארוהו. אבל בא ראה, קצי - זה קץ הימין, שנקשר בדרך. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

בא ראה, ימי בן האדם כשזוכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארוהו. אבל בא ראה, קצי - זה קץ הימין, שנקשר בדרך. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

בא ראה, ימי בן האדם כשזוכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארוהו. אבל בא ראה, קצי - זה קץ הימין, שנקשר בדרך. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

בא ראה, ימי בן האדם כשזוכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארוהו. אבל בא ראה, קצי - זה קץ הימין, שנקשר בדרך. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

בא ראה, ימי בן האדם כשזוכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארוהו. אבל בא ראה, קצי - זה קץ הימין, שנקשר בדרך. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

בא ראה, ימי בן האדם כשזוכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארוהו. אבל בא ראה, קצי - זה קץ הימין, שנקשר בדרך. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

בא ראה, ימי בן האדם כשזוכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארוהו. אבל בא ראה, קצי - זה קץ הימין, שנקשר בדרך. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

בא ראה, ימי בן האדם כשזוכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארוהו. אבל בא ראה, קצי - זה קץ הימין, שנקשר בדרך. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

תוספתא

קול גלגל מתגלגל ממטה למעלה, מרכבותיה סגורות, הולכות ומתגלגלות. קול נעימות

תפלה שיתקבלו בשלמות למעלה? תפלה שלא ישמדו בגלות.

בשעה זו שקרא להם יעקב, הסתלקה ממנו שכניה, והרי פשוטה. ובא וראה, בשעה שיעקב היה קורא לבניו, הזדמנו לשם אברהם ויצחק, ושכניה על גביהם. והשכניה היתה שמחה ביעקב להתחבר באבות, להתקשר עם נפשותיהם כאחד, להיות מרפכה.

בשעה שפתח יעקב ואמר, האספו והגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, באחרית - זו השכניה, כפיכול נתן בו עצבות, והסתלק. ואחר כך החזירו אותה בניו ביחוד הדברים שלהם, ופתחו ואמרו (דברים ו) שמע ישראל וגו'. באותה שעה העמידה יעקב, ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והתישבה השכניה במקומה. ויקרא יעקב, מה קריאה כאן? אלא קריאה, לקיים מקומם, לקיים אותם למעלה ומטה.

בא ראה, בכל מקום קריאה בגון זה, שכתוב (במדבר יג) ויקרא משה להושע בן נון יהושע, לקיים מקומו במקום שצריך ולקשר אותו. וכן (בראשית כה) ויקרא שמו יעקב. וכתוב ויקרא לו אל אלהי ישראל. הקדוש ברוך הוא העמידו למקום זה בשם זה. הקריאה באה לקיים.

אם תאמר ויקראו אל אלהים, קראתי מצרה לי אל ה' - כך הוא ודאי, לקשר ולקיים קיום העליון, ומהו? סדור של שבח רבנו, וכל אותם דברים שצריכים לפני רבנו, קיום נותן לו לרבנו שמראה שהכל תלוי בו ולא במקום אחר, הרי הכל מעמיד קיום. כמו זה ויקרא יעקב אל בניו, העמידם בקיום שלם. כמו זה ויקרא אל משה, התקיים בקיומו.

אמר רבי יצחק, א' של ויקרא למה היא קטנה? אמר לו, התקיים משה בשלמות, ולא בכל, שהרי הסתלק מאשתו. בספרי הקדמונים אמרו לשבח, ואנו כך שנינו: מה שנתעלה למעלה, יתקשר למעלה ולמטה, ואז הוא שלם. עוד, אל"ף קטנה היתה במקום קטן, קטן שהוא גדול בהתחברותו למעלה. [למעלה ולמטה ואז נשלם].

ויאמר, מה זה ויאמר? הרי פשוטה, [כמו שנאמר ויאמר בלבן] ואמרת בלבך - אמירה

ולכן יש לה בכלם שיור, ומכלם מתמלאת ומכלם יש בה, ומתברכת מכל אותן ברכות עליונות, ונמסרו לה ברכות לברך. מנין לנו? שאמר רבי יצחק, יעקב ברוך את בני יוסף ממקום זה שכל הברכות נמסרו בידו לברך, כמו שנאמר (בראשית יב) והיה ברכה. מפאן והלאה הברכות נמסרו בידך.

בא ראה, כמו זה אנו מברכים ומשבחים את השם הזה, ועל זה הלל, שאותם ימים שאומרים הלל. שאמר רבי חייא, בהלל צריכים שלש דרגות: חסידים, צדיקים, וישראלים. [משום שנתעלה כבוד הקדוש ברוך הוא באלו הדרגות] חסידים מצד הימין, צדיקים מצד השמאל, וישראל מכל אותם הצדדים, משום [שהישרים] שישראל כלולים מכלם, ועל זה עולה תשבחת הקדוש ברוך הוא מהכל, וכן בכל מקום שישראל משבחים את הקדוש ברוך הוא מלמטה, עולה כבודו בכל.

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קכ) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם. פסוק זה בארוהו, והתקשו בו החברים. (אלא עוד יש בו צד בציורים רבים) פנה?! הקשיב היתה צריך, או שמע. מה זה פנה?

אלא כל תפלות העולם - תפלות, ותפלת היחיד לא נכנסת לפני המלך הקדוש אלא בכח חזק. שעד שלא נכנסת אותה תפלה להתעטר במקומה, משגיח בה הקדוש ברוך הוא ומסתכל בה, ומסתכל בחטאי ובזכות אותו האדם, מה שאינו עושה כן בתפלת הרבים, שתפלת הרבים כמה הן תפלות שאינן [מבנין] מצדיקים, וכלן נכנסות לפני הקדוש ברוך הוא, ולא משגיח בחטאיהם.

משום כך פנה אל תפלת הערער, מהפך ומסתכל בה, ומסתכל [בזכותו] כמה רצון נעשה, ומי אותו האיש שמתפלל תפלה זו ומהם מעשיו. משום כך צריך האדם להתפלל תפלה בצבור. מה הטעם? משום שלא בזה את תפלתם, אף על גב שלא כלם בכונה ורצון הלב.

דבר אחר פנה אל תפלת הערער - זה יחידי שנכלל ברבים. ומיהו יחידי שנכלל ברבים? הוי אומר זה יעקב, שהוא כלול בשני צדדים, וקרא לבניו, והתפלל תפלתו עליהם. איזו

להשמר ולהטָהר מעֲרָלָה. ומה שְׁגָלָה לָהֶם נודע וְהַתְגַּלָּה עַד שֶׁנִּכְנְסוּ לְאַרְץ הַקְּדוּשָׁה, אֲבָל דְּבָרִים אַחֲרִים אֵינָם בְּגִלּוּי, וְהֵם נִסְתָּרִים בַּתּוֹרָה בַּפְּרָשָׁה הַזֹּאת שֶׁל יַעֲקֹב וּבְאוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

פְּתַח וְאָמַר, רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה כַּחַי וְרֵאשִׁית אוֹנִי. מַה רָאָה יַעֲקֹב לִפְתּוֹחַ בְּרְאוּבֵן? שִׁיפְתַּח בִּיהוּדָה, שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן לְכָל הַמַּחֲנוֹת, וְהוּא מֶלֶךְ, וְרֵאִינוּ שֶׁלֹּא בָרַךְ אוֹתוֹ וְסָלַק בְּרָכוֹת מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁבָּא מֹשֶׁה וְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים לג) יַחֲיֵי רְאוּבֵן וְאֵל יָמוֹת.

אֲבָל וְדָאֵי בְּרָכוֹ, וְעֵלְתָּה אוֹתָהּ בְּרָכָה לְמִקּוּמָהּ. לְאָדָם שֶׁהָיָה לוֹ בֶּן. כְּשֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְהִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, בָּא הַמֶּלֶךְ אֵלָיו. אָמַר, הֲרִי כָל מְמוּנֵי יְהוּדָה בְּיַד הַמֶּלֶךְ שְׂמוֹר לְבָנִי. כְּשֶׁרָאָה הַמֶּלֶךְ שֶׁבָּנוּ רְאוּבֵן, אָז נָתַן לוֹ. כֵּן יַעֲקֹב אָמַר.

רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה, אֶהוּב מֵעֵי אֶתָּה, אֲבָל הַבְּרָכוֹת שֶׁלְּךָ יַעֲלוּ בְיַדִּי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ עַד שִׁירָאָה אוֹתְךָ, מִשּׁוּם שֶׁהִלַּכְתָּ כְּנֶגֶד אַפְּךָ וְגו', כַּתְּרָגוּמוֹ. רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה וְגו'. רַבִּי אֶלְעָזָר פְּתַח וְאָמַר, (יחזקאל לו) וַיֹּאמֶר אֵלָי הַנְּבִיא אֵל הַרוּחַ וְגו'. כִּמָּה אֶטּוּמִים הֵם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים בְּכַבוֹד הַמֶּלֶךְ, שֶׁהֲרִי הַתּוֹרָה מְכַרִּיזָה עֲלֵיהֶם בְּכָל יוֹם, וְאֵין מִי שֶׁמְקַשֵּׁב בְּאַזְנוֹי כְּנֶגְדָהּ. פְּסוּקֵי זֶה קָשָׁה, כִּינּוֹן שֶׁכְּתוּב הַנְּבִיא אֵל הַרוּחַ, מִדּוּעַ פָּעַם נִסְתַּפְּתָה הַנְּבִיא בֶּן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֵל הַרוּחַ?

אֶלָּא מִכָּאֵן לְמַדְנוּ סוּד הַחֲכָמָה, שְׁנַיִם עוֹמְדִים כָּאֵן – אֶחָד לְעוֹרֵר מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, שְׂאֵם לֹא מִתְעוֹרְרִים לְמַטָּה לֹא מִתְעוֹרְרִים לְמַעְלָה, וּבִהַתְעוֹרְרוֹת שֶׁלְמַטָּה מִתְעוֹרֵר לְמַעְלָה. הַנְּבִיא אֵל הַרוּחַ – מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, הַנְּבִיא בֶּן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֵל הַרוּחַ – מִלְמַעְלָה לְמַטָּה.

שְׁחָרִי אֶפְלוּ לְמַעְלָה, בִּהַתְעוֹרְרוֹת שֶׁלְמַטָּה לּוֹקַח אוֹתוֹ עָלָיו מִהַעֲלִיּוֹן מִמֶּנּוּ. כְּמוֹ פְּסוּקֵי זֶה, כֹּה אָמַר ה' מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בָּאֵי הַרוּחַ. מֵאַרְבַּע רוּחוֹת – זֶה דְרוֹם וּמִזְרָח וְצָפוֹן וּמַעֲרָב, וְרוּחַ בָּאָה מִמַּעֲרָב בִּהַתְחַבְּרוֹת שֶׁל אֵלֶּה הָאֲחֵרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כא) כְּרוּחַ נְדִיבֵי הָעָם וְגו'.

וּמִכָּאֵן יוֹצְאוֹת רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת לְבָנֵי הָעוֹלָם לְהַצְטִיר בָּהֶם, וְנוֹשְׁבִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר

בַּחֲשָׁאֵי. הָאֶסְפוּ?! אֶסְפוּ הֲיֵה צָרִיךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים נ) אֶסְפוּ לִי חֲסִידַי. אֶלָּא [הַקִּים לָהֶם] קִיָּם לָנוּ, הָאֶסְפוּ מִמְּקוֹם שֶׁלְמַעְלָה הוּא. הָאֶסְפוּ, בְּקִשׁוֹר שָׁלֵם בִּיחּוּד אֶחָד. וְאִגִּידָה לָכֶם, מַה זֶה וְאִגִּידָה לָכֶם? סוּד חֲכָמָה הוּא.

רַבִּי יוֹסִי שָׁאֵל אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ, וְאִגִּידָה, אוֹ וַיְגַד, אוֹ וַיְגִידוּ, וְכֵן כָּלֵם, שֶׁשְׁנִינוּ שְׁסוּד הַחֲכָמָה הִיא, לְמַה בְּדַבֵּר זֶה [בְּכָלֵם] הוּא בְּסוּד הַחֲכָמָה? אָמַר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁבָּא בְּגִימ' לְדַל"ת בְּלִי פְרוּד, וְזֶהוּ סוּד הַחֲכָמָה. דְּבָר שֶׁבָּא בְּשִׁלְמוֹת בְּסוּד הָאוֹתִיּוֹת כֵּן הוּא כְּשֶׁהֵם בַּחֲכָמָה, אֲבָל דַּל"ת בְּלִי גִימ' לְאֵינוֹ שְׁלֵמוֹת, וְכֵן גִּימ' לְבְּלִי דַּל"ת, שֶׁהֲרִי זֶה בְּזֶה נִקְשְׁרוּ בְּלִי פְרוּד, וּמִי שֶׁמְפָרִידֵם, גּוֹרֵם לְעַצְמוֹ מוֹת, וְסוּד זֶה הוּא חֲטָאוֹ שֶׁל אָדָם.

מִשּׁוּם כֵּן הוּא דְּבָר שֶׁל סוּד חֲכָמָה. וְאִף עַל גַּב שֵׁישׁ יו"ד לְפַעְמִים בֵּין גִּימ' לְדַל"ת, אֵין פְרוּד, וְהַכֵּל קָשָׁר אֶחָד. וְעַל זֶה דְּבָר זֶה כֵּן הוּא וְדָאֵי, וְאִגִּידָה לָכֶם – סוּד הַחֲכָמָה, שֶׁרָצָה לְגַלוֹת אֶת סוּף כָּל מַעֲשֵׂיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְאֵם תֹּאמַר שֶׁלֹּא גָלָה מַה שֶׁרָצָה לְגַלוֹת, אִם כֵּן אָז לְמַה כְּתוּב בַּתּוֹרָה דְּבָר שֶׁל יַעֲקֹב הַשָּׁלֵם, וְאַחֵר כֵּן נִפְגַּם, וְלֹא הִשְׁתַּלֵּם הַדְּבָר? אֶלָּא וְדָאֵי שֶׁהִשְׁתַּלֵּם, כֵּן מַה שֶׁצָּרִיךְ לְגַלוֹת גָּלָה וְהִסְתִּיר, אָמַר דְּבָר וְגָלָה בַּחוּץ וְהִסְתִּיר לְפָנָיִם. וְדְבָר תּוֹרָה לֹא נִפְגַּם לְעוֹלָמִים.

וְהַבֵּל הוּא נִסְתָּר בַּתּוֹרָה, מִשּׁוּם שֶׁהַתּוֹרָה הִיא שְׁלֵמוֹת הַכֵּל, שְׁלֵמוֹת שֶׁל מַעְלָה וְלְמַטָּה, וְאֵין אוֹת אוֹ דְּבָר בַּתּוֹרָה פְּגוּם, וְיַעֲקֹב, כֵּן מַה שֶׁהַצְטִירָךְ לֹאמַר אָמַר, אֲבָל גָּלָה וְהִסְתִּיר, וְלֹא פָגַם מִכָּל מַה שֶׁרָצָה אֶפְלוּ אוֹת אַחַת.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ יוֹשְׁבִים יוֹם אֶחָד עַל פְּתַח לוּד. אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי יְהוּדָה, זֶה שֶׁרֵאִינוּ שִׁיעֲקֹב בָּרַךְ אֶת בְּנָיו, רֵאִינוּ מִמֶּה שֶׁכְּתוּב וַיְבָרֶךְ אוֹתָם, אֲבָל אֵיפֹה הַבְּרָכָה שֶׁלָּהֶם? אָמַר לוֹ, כֵּן הַבְּרָכוֹת הֵם שֶׁבָּרַךְ אוֹתָם, כְּמוֹ יְהוּדָה אֶתָּה יוֹדוּךְ אַחֲרָי, דֵּן יְדִין עִמּוֹ, מֵאֲשֶׁר שְׁמַנָּה לְחִמּוֹ, וְכֵן כָּלֵם.

אֲבָל מַה שֶׁרָצָה לְגַלוֹת לָהֶם לֹא גָלָה, שֶׁרָצָה לְגַלוֹת לָהֶם אֶת הַקֶּץ, וְהֲרִי פְרִשׁוּהָ שֵׁישׁ קֶץ לְיָמֵיךְ וַיֵּשׁ קֶץ לְשִׁמְאֵל, וְרָצָה לְגַלוֹת לָהֶם אֶת הַקֶּץ כְּדִי

והגבורה וגו'. אז התכנס השמש אל הלבנה, והתקרב מזרח למערב. זהו שכתוב ויאסף רגליו אל המטה, ומאירה הלבנה, ונמצאת בשלמות. ואז ודאי שנינו, יעקב אבינו לא מת. פיון שראה יעקב [סדר] צד שלם, מה שלא נמצא כף לבן אדם אחר, שמח ושבח את הקדוש ברוך הוא, ופתח וברך את בניו, כל אחד ואחד כראוי לו.

רבי יוסי ורבי ייסא היו הולכים בדרך, אמר רבי ייסא, הרי ודאי שנינו, כל בני יעקב נתקנו בסדר שלם והתברכו כל אחד ואחד כראוי לו, מה נאמר בפסוק הזה, שכתוב מאשר שמנה לחמו וגו'? אמר לו, לא ידעתי, כי לא שמעתי מהמנורה הקדושה, אלא אתה ואני נלך למנורה הקדושה הלכו. כשהגיעו לרבי שמעון, אמרו דבר ושאלו שאלה. אמר להם, ודאי סוד החכמה הוא.

פתח ואמר, (שופטים ה) אשר ישב לחוף ימים ועל מפרציו ישכון. למה ישב שם? אלא מי שיושב על שפת הים, משתמש בתפנוקי העולם. [וכאן אשר זהו פתח עליון של צדיק (של צדק), כשמתברך להוריק ברכות לעולם. וכאן סמוך לפסוק הזה מאשר שמנה, לפתח העליון, שמשם מוריקים ברכות לעולם] ופתח זה נודע תמיד בברכות של העולם, ונקרא אשר, וזהו עמוד מאותם עמודים שהעולם עומד עליהם.

והמקום שנקרא לחם עני, מאותו מקום נתקן [ההוא]. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו. מה שהיה לחם עני, הפך להיות לחם [עני] פנג [שמנה], משום שהריק וזרק בו ברכות ותפנוקים, וסוף הפסוק מוכיח - והוא יתן מעדני מלך. מי המלך? זו כנסת ישראל, שממנה נזון בתפנוקי עולם, וזה נותן למלך הזה כל הברכות, כל שמחה וכל טוב הוא נותן, וממנה יוצאים. אמרו, אם לא באנו לעולם אלא רק לדעת את זה - טוב לנו.

ראובן היה בכור של יעקב. אמר רבי חייא, לו ראוי הכל, והכל העבר ממנו, ונתנה המלכות ליהודה, הבכורה ליוסף, והכנה ללוי. זהו שכתוב פחו כמים אל תותר, לא תשאר בהם. ומה שאמר פחי וראשית אוני, כאן ברכו והפקידו אצל הקדוש ברוך הוא.

(בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים. בא ראה, לוקח מצד זה ונותן בצד אחר, ועל זה (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא. למה איננו מלא? משום שלוקח ונותן, מכניס ומוציא.

רבי אלעזר שאל שאלה את רבי שמעון. אמר, הואיל וגלוי לפני הקדוש ברוך הוא שפני אדם ימותו, למה הוריד נשמות לעולם, ולמה הוא צריך את זה? אמר לו, שאלה זו לפני רבנן שאלו כמה וכמה, ובארוה, אבל הקדוש ברוך הוא נותן נשמות שיורדות לעולם הזה להודיע את כבודו, ולוקח אותן אחר כך. אם כך למה ירדו?

אלא סוד זה כך הוא. פתח ואמר, (משלי ה) שתה מים מבורך ונזלים מתוך בארץ. הרי פרשוה, בור - מקום שלא נובע מעצמו. ומתי נובעים המים הללו? בשעה שהשתלמה הנשמה בעולם הזה, כשעולה לאותו מקום שנקשרה בו, אז הוא שלם מכל הצדדים, ממטה וממעלה [ומכל הצדדים].

ובשנשמה עולה, אז מתעוררת תשוקת הנקבה לזכר, ואז נובעים מים מלמטה למעלה, ובור נעשה באר, מים נובעים, ואז התחברות ויחוד [ויסוד] ותשוקה ורצון נמצאים, [לזה] שהרי בנשמת הצדיק נתקן אותו מקום, ומתעוררת חביבות ורצון למעלה ומתחברים כאחד.

ראובן בכרי אתה. כך הוא ודאי, טפה ראשונה של יעקב היתה, ורצונו במקום אחר היה, כמו שנתבאר. בא ראה, ראובן וכל שנים עשר השבטים, כלם אחוזים בשכינה, וכשראה יעקב את השכינה עליו, קרא לשנים עשר בניו להתחבר עמה.

ובא וראה, מטה שלמה לא נמצאה מיום שנברא העולם כמותה השעה שרצה יעקב להסתלק מן העולם. אברהם מימינו, יצחק משמאלו (דין), יעקב היה שוכב ביניהם, שכינה לפניו. פיון שראה כך יעקב, קרא לבניו, ואחז אותם סביב השכינה, וסדר אותם בסדר שלם.

מנין לנו שסדרם סביב השכינה? שכתוב האספו, ואז נמצאה שם שלמות הכל, וכמה מרכבות עליונות סביבם. פתחו ואמרו, לך ה' הגדלה

להכניס ולערך קרבות בתוך הארץ הקדושה, משכבי אביה דוקא, זו ירושלים.

בא ראה, לארבעת צדדי העולם התפזרו בני ראובן בגלות, כנגד כל ישראל שגלו לגלות ארבע פעמים בארבע רוחות העולם. זהו שכתוב כחי - אחד, וראשית אוני - שנים, יתר שאת - שלשה, ויתר עז - ארבעה. כמו כן עתידים הם לערך קרב בארבע רוחות העולם ולשלט בקרבם על הכל, וינצחו עמים רבים וישלטו עליהם.

פחז כמים אל תותר כי עלית על משכבי אביה. כאן נרמז על הרהור ראשון שהיה ליעקב בטפה הראשונה ברחל, שאלמלא הרהור של אותה טפה היה במקומה, נשאר היה ראובן בכל, אבל פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביה. עלית - בהרהור אחר, אז חללת וגו'.

דבר אחר פחז כמים אל תותר - שהרי כאשר יערכו קרב בני ראובן בעולם וינצחו עמים רבים, לא ישארו במלכות, מה הטעם? כי עלית משכבי אביה, שעתידים לערך קרב בארץ הקדושה דוקא, שכתוב כי עלית משכבי אביה, [זו ירושלים. משכבי?!] משכב היה צריך לכתב! אלא אביה, זה ישראל הזקן. משכבי אביה ולא משכב, משום שהרי פעמים נבנתה ירושלים, ופעם שלישית לזמנו של מלך המשיח, ולכן משכבי אביה. וכאן התגלתה ברכה, ומה שהיה באותו זמן, ומה שהיה כשנכנסו ישראל לארץ, ומה שיהיה בזמן מלך המשיח במעשה ראובן.

לאהוב המלך, [שבקש מהמלך לעשות לו טובה] [שהיה לו בן ורצה שהמלך יעשה לו טובה] יום אחד עבר בנו בשוק. אמר למלך, זה בני, ודאי אהוב נפשי. שמע המלך, וידע שזה בקש על בנו. כך יעקב אמר, ראובן בכרי אתה כחי וגו'. כאן צוה את המלך.

פחז כמים אל תותר. כאן אמר מה שארע לו, שלא נשאר [לו] בארץ ונזרק לחוץ לארץ. כנגד זה ממנה [תחום] אחד מצד המשכן העליון שממנה תחת יד מיכאל, ויש אומרים תחת יד גבריאל. ומיכאל הוא ראש בכל מקום מצד של החס"ד, וגבריאל מצד של שמאל של גבורה, ויהודה עד רד עם אל, צד הגבורה, נקרא בית דין, וסמוך לו ראובן. ואף על גב שמלכות היתה של יהודה, ראובן סמוך כנגדו היה.

אמר רבי שמעון, עתידים אותם בני ראובן לעורר שני קרבות בתוך הארץ. בא ראה, כתוב כחי - בגלות מצרים. וראשית אוני - שהם היו ראשונים לאחיהם לקרב. יתר שאת - לגלות אשור, שמשם גלו בני גד ובני ראובן ראשונים מכלם, וסבלו כמה רעות, וכמה ענויים סבלו, ולא שבו עד כעת.

ויתר עז - לזמן שמלך המשיח יתעורר בעולם, הם יצאו ויערכו קרבות בעולם וינצחו, ויתחזקו על העמים, ובני העולם יפחדו מהם וירתתו לפנייהם ויחשבו להתגבר במלכות, ולא ישארו בה. זהו שכתוב פחז כמים אל תותר. מה הטעם שלא ישארו בה ואפלו בצד אחד של העולם? משום כי עלית משכבי אביה, שעתידים

❁ סדר הלימוד ליום ב כסלו [יום 61 בשנה] ❁

בא ראה, ליעקב היו ארבע נשים, והוליד בנים מכלן, והתעלה [ונתקן] בנשותיו. כשרצה יעקב להסתלק, עמדה עליו שכניה. רצה לברך את אלה ולא יכל, מלפני השכינה שפחד. אמר, איך אעשה, שהרי שניהם באו מצד הדין הקשה? אם אחזיק בשכינה - לא יכלתי, שהרי היו לי ארבע נשים ונתקנתי בהן, אלא אעלה אותן לבעל הבית, שהרי [בו] הבית עומד ברשותו, ומה שירצה - יעשה.

בך יעקב אמר, חלקים של נשים ובנים הרי לקחתי בעולם הזה ונשלמתי, ואיך אתחזק בגבירה יותר? אלא אעלה הדברים לבעל הגבירה, והוא יעשה מה שירצה, ולא יפחד.

בא ראה מה כתוב, (דברים לג) וזאת הברכה אשר ברוך משה איש האלהים, בעל הבית, בעל הגבירה, ככתוב (כמדבר ל) אישה יקימנו ואישה יפרנו, שהרי (שם ז) כלות משה כתוב. ועל כן משה מברך את מי שרוצה בלי פחד, כמו שבארנו. ולכן אמר יעקב, הרי ראיתי שבני אלה הם בצד הדין הקשה, [יביאו] יבא בעל הבית ויברך אותם.

משה ודאי איש האלהים היה, ורצונו עושה בביתו, כמו שנאמר אישה יקימנו, זהו שכתוב (שם י) ויאמר משה קומה ה'. ואישה יפרנו, זהו שכתוב ובנחה יאמר שובה ה'. ודאי שבעל הבית עושה את רצונו ואין מוחה בידו, כמו לאדם שגוזר על אשתו, והיא עושה רצונו. ועל כך יעקב, אף על גב שהיה אחוזו בעץ החיים, לא היה בעל הבית אלא למטה. משה הוא למעלה, ולכן העלה אותם לבעל הבית.

בסודם אל תבא נפשי וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים כה) סוד ה' ליראיו וגו'. סוד ה' ליראיו - הסוד העליון של התורה לא נתן הקדוש ברוך הוא אלא לאותם יראי חטא, ומי שהם יראי חטא, מתגלה להם סוד עליון של תורה. ומיהו סוד העליון של התורה? הוי אומר זו אות ברית קדש, שנקראת סוד ה' ברית קדש.

שמעון ולוי הטריחו עצמם על סוד זה באנשי שכם שימולו עצמם ויקבלו עליהם סוד

שמעון ולוי אחים. אמר רבי יצחק, כאן אחד אותם בצד שמאל של השכינה, שראה מעשים של דין קשה שלא יכול העולם לסבל. אמר רבי יוסי, הברכה שלהם איפה היא? אמר רבי יצחק, שמעון לא ראוי לזה, שראה לו כמה מעשים רעים, ולוי שבא מצד הדין הקשה, וברכה לא תלויה בו, ואפלו כשבא משה לא תלה בו ברכתו, שכתוב (דברים לג) ברוך ה' חילו ופעל ידיו תרצה. תלוי בקדוש ברוך הוא.

בא ראה, כתוב (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות. זה הים גדול - זו השכינה שעומדת על יעקב, כשרצה להסתלק מהעולם. ורחב ידים - שהרי כל העולם מתמלא ונשלם ומצטמצם שם. שם רמש ואין מספר - שכמה מלאכים עליונים וקדושים נמצאו שם. חיות קטנות עם גדולות - אלו הם שנים עשר שבטים, בני יעקב שנמצאו בהם בשלמות, אחד אילה, ואחד זאב, ואחד ארי, ואחד טלה. אמר רבי יצחק, אריה אחד, וטלה אחד, אחד זאב, ואחד גדי, וכן כלם, להמצא חיות קטנות עם גדולות.

רבי יהודה אמר, הכל יפה, אבל יהודה אריה ושמעון שור, והרי פרשוה החברים שהיו משגיחים זה כנגד זה, זה מימין וזה משמאל. לשור שמעשיו רעים, אמרו נציר דמות של אריה ברפת שלו, ויסתכל בזה ויפחד ממנו. כך שמעון שור, יהודה אריה.

שמעון לא זכה לברכות, אלא הדביק אותו משה ליהודה. כתוב כאן (דברים לג) שמע ה' קול יהודה, וכתוב שם (בראשית כט) כי שמע ה' כי שנואה אנכי. אמר רבי יהודה, שמעון ולוי, אביהם העולם למשה. אמר לו רבי יוסי, מה הטעם אביהם העולם למשה? אמר לו, אף אנו נעלה למנוחה הקדושה העליונה.

באו ושאלו את רבי שמעון. אמר, כמה חביבים דברים אלו. טפח בידו ובכה. אמר, מי יגלה אותך נאמן הקדוש? התעלית בחייה על בני אדם, התעלית בפטירתך ונסתרה דמותך. מפתחות רבונך נמסרו בידך תמיד.

מהשמש העליון ונדבקים בו, שפכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

יהודה אתה וגו'. רבי שמעון אמר, מלכות התקיימה ליהודה, והינו מה שאמרנו, מהו שפכתוב (בראשית כט) הפעם אודה את ה', משום שהוא רביעי אודה את ה', משום שהוא רגל רביעי לכסא. יה"ו זה רשם של השם העליון, ובמה נשלם? בה"א [בדל"ת], והינו ה"א אחרונה של השם הקדוש, השם הקדוש נשלם באותיותיו, וקשר שאוחז אותן, על כך יודוך אחיך, שהמלכות לך ראוייה להתקיים ודאי. (הושע יד) ויהודה עד רד עם אל ועם קדושים נאמן. מי הקדושים? אלו קדושים עליונים, שכלם מודים לו ושמו אותו נאמן, לכן הוא ראשון בכל, הוא מלך על כלם.

רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים מה) כל כבודך בת מלך פנימה. כל כבודך - זו כנסת ישראל. כבודך - משום שהוא כבוד, זה על זה. זה זכר וזו נקבה [זו נקבה], ונקראת כבודך. בת מלך - הינו בת שבע, בת קול שהוא קול גדול, וזהו מלך העליון. פנימה - משום שיש מלך שאינו לפניו כמותו, וזו כבודך בת מלך.

ממשפצות זהב לבושה, משום שהתלבשה ונאחזה בגבורה עליונה, וגם זה נקרא מלך, ובשבילה עומדת הארץ, מתי? בשעה שנאחזת במשפט, כמו שנאמר (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ. ולזו קוראים מלכות השמים, ויהודה נאחז בה, וירש המלכות שבארץ.

רבי [אבא] יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יצחק, נפתח בדברי תורה ונלך. פתח רבי יצחק ואמר, (בראשית ג) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן וגו'. פסוק זה בארוהו החברים, אבל ויגרש, כמו בן אדם שמגרש את אשתו, את האדם דוקא.

בא ראה סוד הדבר, אדם נתפס במה שחטא, וגרם מות לו ולכל העולם, וגרם לאותו עץ שחטא בו גרושים, להגרש בו ולהתגרש בכניו לעולמים. זהו שפכתוב ויגרש את האדם, את דוקא, כפכתוב (ישעיה ו) ואראה את ה'. אף כאן את האדם.

וישבן מקדם לגן עדן וגו' - זה למטה. כמו שפרובים למעלה, יש פרובים למטה,

זה, והפסוק מעיד שבמרמה. ועוד, במעשה זמרי בן סלוא שפסל את הסוד הזה. ויעקב אמר, בסודם אל תבא נפשי. מי זו נפשי? זו נפש שנכנסת ונאחזת בברית העליונה למעלה, ונקראת נפש צרור החיים.

בקהלם אל תחד כבודי, הרי פרשוה, כמו שנאמר (במדבר טז) ויקהל עליהם קרח. אל תחד כבודי - זה כבוד ישראל סתם. ולכן לא ברך אותם אביהם, משום שהעלה אותם למשה. רבי חייא אמר, מהפסוקים הללו [ומשום כך] [משמע] שלא נאחז זה בזה, והצטרף כך. ולכן יש בו הכל, ואין לך דור בעולם שלא יורד דין שלהם לקטרג בעולם, ומתרבים המחזרים על הפתחים של בני אדם. הנה לך הכל [זה כנגד זה].

יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף איביך וגו'. רבי יוסי פתח, (תהלים קד) עשה ירח למועדים וגו'. עשה ירח, כדי לקדש בו ראשי חדשים וראשי שנים. ולעולמים הלבנה מאירה רק מן השמש, וכששולטת השמש - לא שולטת הלבנה, וכשמתכנסת השמש, אז שולטת הלבנה, ואין חשבון ללבנה אלא רק כשמתכנסת השמש.

ושניהם עשה הקדוש ברוך הוא להאיר, זהו שפכתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ וגו'. והיו לאתת - אלו שבתות, שפכתוב (שמות לא) כי אות היא. ולמועדים - אלו ימים טובים. ולמים - אלו ראשי חדשים. ולשנים - אלו ראשי שנים. שיהיו אמות העולם עושים חשבון לשמש, וישראל ללבנה.

וזה הולך כמו שאמר רבי אלעזר, כתוב (ישעיה ט) הרבית הגוי לו הגדלת השמחה. הרבית הגוי - אלו ישראל, שפכתוב בהם (דברים ד) כי מי גוי גדול, וכתוב גוי אחד בארץ. לו - בשבילו. הגדלת השמחה [ממש] - זו הלבנה שמתגדלת באור בשביל ישראל. אמות העולם לשמש, וישראל ללבנה, איזה מהם עדיף? ודאי הלבנה למעלה, והשמש של אמות העולם תחת הלבנה הוא, ואותו השמש מזו [הצד] הלבנה מאיר.

ראה מה בינם לבין ישראל. ישראל אחוזים בלבנה, והשתלשלו בשמש העליונה, ונאחזו במקום [בן] [שמאיר לשמש] שמאירה

גור אריה יהודה, בתחלה גור ואחר כך אריה. וסוד הדבר - בתחלה נער ואחר כך איש, (שמות טו) ה' איש מלחמה. מטריף בני עלית, מה זה מטריף? להכליל את מלאך המות, שהוא עומד על טרף לכלות את בני העולם ולא מציל, כמו שנאמר (מיכה ה) וטרף ואין מציל. [ומהו] ומאותו טרף מסתלקת השכינה.

ברע - בגלות בכל. רבץ - בגלות אדום. כאריה - שהוא חזק. וכלביא - שהוא יותר חזק, כך ישראל הם חזקים, שבני העולם עובדי כוכבים ומזלות מפתים ודוחקים אותם, והם עומדים בדתם ובמנהגייהם כאריה וכלביא.

בך שכינה, שאף על גב שכתוב (עמוס ה) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, היא חזקה כאריה וכלביא בנפילה הזו. מה אריה ולביא לא נופלים אלא כדי לטרף טרף ולשלט, שהרי מרחוק מריח את טרפו, ומשעה שמריח נופל, ולא קם עד שקופץ על טרפו ואוכלו, כך שכינה לא נופלת אלא כאריה וכלביא, כדי לנקם מעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ולקפץ עליהם, כמו שנאמר (ישעיה ג) צעה ברב כח.

מי יקימנו - הוא לא יקום לנקם מהם נקמה קטנה, אלא מי יקימנו. מ"י, כמו שנאמר (איכה ב) מי ירפא לך, והוא עולם העליון שבו שלטון לחזק לכל, וכתוב (איוב לח) מבטן מי יצא הקרח, ובארוה.

לא יסור שבט מיהודה וגו', בארו החברים, אבל עד כי יבא שיל"ה, בה"א, משום שבשאר בו', להראות כאן את סוד [כפאן] השם הקדוש י"ה. במקום אחר שיל"ה בלי ה"א, ובמקום אחר שלה בלי יו"ד, וכאן שיל"ה ביו"ד ה"א, סוד השם הקדוש העליון, ששכינה תקום בשם [זה] של י"ה, והוא סוד של י' [מ"י], כפי שאמרנו.

השלמה מההשמטות (סימן כא)

אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו כבס ביין לבשו ובדם ענבים סותה (בראשית מט). שמונה דרגות כלולות בפסוק זה. ארבע מהן דומות זו לזו, שתיים מהן דומות זו לזו, ושתיים אחרות דומות זו לזו. ארבע שדומות זו לזו הן גפן שרקה,

והשרה העץ הזה עליהם. ואת להט החרב המתהפכת אלו דגמת שלהבת של אש מאותה החרב שמתלהטת. המתהפכת - זו החרב הזו, שיונקת בשני צדדים, ומתהפכת מצד זה לצד אחר.

דבר אחר, המתהפכת - זו להט אותן צורות השלהבת [של המלכות] שאמרנו, שמתהפכות לפעמים גברים ולפעמים נשים, ומתהפכות ממקומם לכל, וכל זה כדי לשמר את דרך עץ החיים. איזו דרך? כמו שנאמר (שם מג) הנותן בים דרך.

אמר רבי יהודה, יפה, וכך זה ודאי שגורם אדם לאותו עץ שחטא בו להתגרש, וגם לשאר בני העולם, כמו שנאמר (שם נ) ובפשעיהם שלחה אפכם, אבל יפה אמרת, שהרי ממקומו משמע, שכתוב ויגרש את האדם, משום שזוהי שלמות האדם.

ומאותו יום נפגמה הלבנה, עד שבא נח ונכנס בתשובה [לתבה]. באו הרשעים ונפגם. עד שבא אברהם [ועמדו] ועמד בשלמות של יעקב ובניו. ובא יהודה ואחז ביה, והתחזק במלכות, וירש אותה ירשת עולמים הוא וכל בניו אחריו. זהו שכתוב יהודה אתה יודוך אחיך. [משום שהמלכות שלו עליהם, כמו שנאמר (דברי הימים א-ה) כי יהודה גבר באחיו. יודוך אחיך] ודאי בשעה שעמדו ישראל על הים, שכלם הודו לו וירדו אחריו לים.

ידך בענף איביך, כמו שנאמר (שופטים א) יהודה יעלה [בתחלה]. ישתחוו לך בני אביך, כלל של כל אותם שאר השבטים, משום זה בני אביך ולא בני אמך. בני אביך - הרי כל שאר השבטים. שאף על גב [שהם נחלקו] שנחלקו לשתי מלכיות, כשהיו עולים לירושלים היו כורעים ומשתחוים למלך שבירושלים, משום שמלכות ירושלים ממלכות הקדושה. [שולטת] ממנו היתה

ישתחוו לך, ולא כתוב וישתחוו, שאם כתוב וישתחוו - להוסיף את שאר העמים. לא כתוב וישתחוו אלא בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב (ישעיה מט) שרים וישתחוו. עכשו שאמר ישתחוו, להראות שכל ישראל לבדם, כלם יעבדו לראש הגולה, לראש של בכל, ולא שאר העמים.

וְשׁוֹפֵעַ וּבּוֹ הַכֹּל תְּלוּי, יֵצֵא לוֹ לְשַׁעֲתוֹ מִצַּד זֶה שֶׁהֵם בְּנֵי עֵבֶר הַנְּהָר, וּבָא לוֹ לְהִשְׁתַּעֲשַׁע בְּאַרְץ הַקְּדוּשָׁה. זֶהוּ שְׁכָתוּב (יהושע כד) וְאַקַח אֶת אַבְיָכֶם אֶת אַבְרָהָם מֵעֵבֶר הַנְּהָר וְאוֹלַף אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן, אֶרֶץ כְּנָעַן מִמֶּשׁ, אֶרֶץ שֶׁשָׂאָר הַחִילוֹת הָעֲלִיוֹנִים נִשְׁפָּרִים תַּחְתֶּיהָ שָׁם, וְאִין לָהֶם קִיּוּם עִמָּה: ע"כ מֵהַשְּׁמִטוֹת

אִסְרֵי לְגַפְּן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנּוֹ וְגו'. רַבִּי חִיָּיא פִּתַח, (תהלים קכא) ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ. כִּיּוֹן שֶׁאָמַר ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע, לְשֵׁם מָה יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ? אֵלֵא ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע – בְּעוֹלָם הַזֶּה, יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ – בְּאוֹתוֹ עוֹלָם.

שְׂמִירָה שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא, לִהְיוֹת הָאָדָם שְׂמוֹר מִכַּמָּה מִיָּנִים רָעִים מְקַטְרָגִים שֶׁהוֹלְכִים לְקַטְרֵג בְּנֵי הָאָדָם בְּעוֹלָם וְלִדְבֹק בָּהֶם. בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם מָה זֶה? כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, כְּשִׁיּוֹצֵא אָדָם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אִם הוּא זוֹכֵה – נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה וּמִתְעַטֶּרֶת בְּמִקְוָמָה, וְאִם לֹא – כְּמָה קְבוּצוֹת שֶׁל מַחְבְּלִים מְזַמְּנִים לְמִשְׁךְ אוֹתוֹ לְגִיהֵנָם וְלְמַסֵּר אוֹתוֹ בְּיַדֵּי דוּמָה, שֶׁנִּמְסָר לְמַמְנָה עַל הַגִּיהֵנָם, וְשִׁלַּשׁ עֶשְׂרֵה אֶלֶף רְבוּא מְמַנִּים עִמּוֹ, וְכֹלָם מְזַמְּנִים עַל נַפְשׁוֹת הָרָשָׁעִים.

בֵּא רָאָה, שְׁבַעַה מְדוּרִים יֵשׁ בְּגִיהֵנָם, וְשִׁבְעָה פְּתוּחִים. וְנִשְׁמַת הָרָשָׁע נִכְנָסֶת, וְכַמָּה מְלֹאכֵי חֲבֻלָה, רוּחוֹת, שׁוֹמְרֵי הַשְּׁעָרִים, וְעַלִּיהֶם מְמַנָּה אֶחָד בְּכָל שַׁעַר וְשַׁעַר, וְנִשְׁמַת הָרָשָׁעִים נִמְסָרוֹת לְאוֹתָם מְמַנִּים עַל יַדֵּי דוּמָה. כִּיּוֹן שֶׁנִּמְסָרוֹת בְּיַדֵּיהֶם, סוֹתְמִים שְׁעָרִים שֶׁל אֵשׁ לוֹהֵט.

שְׁהַרֵּי יֵשׁ שְׁעָרִים אַחַר שְׁעָרִים. כָּל הַשְּׁעָרִים פְּתוּחִים וְסוֹתוּמִים, הַחִיצוֹנִיִּים פְּתוּחִים וְהַפְּנִימִיִּים סוֹתוּמִים, וּבְכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת כָּלָם פְּתוּחִים, וְיּוֹצֵאִים הָרָשָׁעִים עַד לְאוֹתָם הַשְּׁעָרִים הַחִיצוֹנִיִּים, וּפּוֹגְשִׁים נִשְׁמוֹת אַחֲרוֹת שֶׁמִּתְעַכְּבוֹת בְּפְתוּחִים הַחִיצוֹנִיִּים. וְכִשִּׁיּוֹצֵאת שַׁבָּת, הַכְּרוֹז עוֹמֵד בְּכָל פְּתַח וּפְתַח וְאוֹמֵר: (תהלים ט) יָשׁוּבוּ רָשָׁעִים לְשִׁאוֹלָה וְגו'.

בֵּא רָאָה, נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָן שֶׁלֹּא יִמְסְרוּ לְיַדֵּי דוּמָה, שֶׁהוּא הַמְּמַנָּה. זֶהוּ שְׁכָתוּב יִשְׁמֹר צִאתְךָ וּבּוֹאְךָ, וְכָתוּב יִשְׁמֹר אֶת נַפְשֶׁךָ.

הֵינּוּ גַפְּן הֵינּוּ שְׂרָקָה, שֶׁמָּהֶם יּוֹצֵאִים עֲנָבִים וּמָהֶם נַעֲשֶׂה יַיִן שֶׁנִּקְרָא יַיִן, וְכֹלֵן סוּד אֶחָד וּמִשְׂרַשׁ אֶחָד יּוֹצֵאוֹת וְשׁוֹפְעוֹת. וְשִׁתִּים שְׂדוּמוֹת זוֹ לְזוֹ – עִירָה אֶתְנּוֹ, הֵינּוּ עִירָה הֵינּוּ אֶתְנּוֹ, וְסוּד אֶחָד הֵם, וּבְדִרְגָּה אַחַת כְּלוֹלוֹת וּמִסוּד אֶחָד שׁוֹפְעוֹת.

לְבִשׁוּ סוֹתָה זֶה דְּבַר אֶחָד וְסוּד אֶחָד, (שמות כב) כִּי הִיא כְּסוֹתָה לְבִדָּה הִיא שְׁמֵלְתוֹ לְעֵרוֹ. פְּעַם קוֹרָא לוֹ כְּסוֹת, וּפְעַם אַחֲרַת קוֹרָאָהּ לְבוּשׁ, וּפְעַם אַחֲרַת קוֹרָאָהּ שְׁמֵלָה, וְכֹלָם מִשְׂרַשׁ אֶחָד שׁוֹפְעִים וְדְבַר אֶחָד עוֹשִׂים, וְחִלּוּף הַשְּׁמוֹת כְּלוֹלִים בָּהֶם סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, וּמִי שֶׁדִּיק טַעַם מִשְׁהוֹ, וּמִי שֶׁלֹּא דִיק – לֹא טַעַם וְלֹא מִשְׁהוֹ. וְשִׁמוּנָה הַדְּרָגוֹת הִלְלוּ רְמוּזִים בְּהֵן סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, אֲבָל הַפְּסוּק עוֹמֵד כְּפִשׁוּטוֹ.

בֵּא רָאָה, יַעֲקֹב הַשְּׁלֵם שֶׁבְּאֲבוֹת הָיָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם וְגו'. מָה זֶה אִישׁ תָּם? שֶׁנִּתְקַן מִן הַחֲכָמָה שֶׁלְמַעֲלָה וּמִהַחֲכָמָה שֶׁלְמַטָּה, וְהֵינּוּ שְׁכָתוּב יֵשֵׁב אֶהְלִים. שְׁנֵי אֶהְלִים הֵם – אֶהְלֵ שֶׁנִּקְרָא לְפָנִים מִן הַפְּרָגוּד, וְאֶהְלֵ שֶׁנִּקְרָא אַחֲרֵי הַפְּרָגוּד, וְכֹלּוֹל הָיָה מִשְׁנֵי צְדָדִים – מִבְּתָיִם פְּנִימִיִּים וּמִבְּתָיִם חִיצוֹנִיִּים, וּמִי לְמַד אֶת יַעֲקֹב כָּל זֶה?

בֵּא רָאָה, שֶׁהָרִי אוֹתָן שְׁנַיִם שֶׁהָיָה טְמוּן וְגִנּוּז עִם שֵׁם וְעֵבֶר, שֵׁם לְמַד אוֹתוֹ חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה שֶׁל בְּתָיִם פְּנִימִיִּים. וְעֵבֶר לְמַד אוֹתוֹ כְּשִׁפּוֹת [חֲכָמָה] תַּחְתּוֹנָה, וְסִימָן לְדְבַר – (יהושע כד) בְּעֵבֶר הַנְּהָר יָשׁוּבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. מָה זֶה בְּעֵבֶר הַנְּהָר? אֵלֵא סוּד הוּא, שֶׁכָּל יְמֵיהֶם שֶׁל אוֹתָם קְדָמוּנִים לֹא הָיוּ לוֹמְדִים אֵלֵא חֲכָמָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁבָּאָה מִבְּתָיִם חִיצוֹנִיִּים שֶׁנִּקְרָאִים אַחֲרֵי הַפְּרָגוּד, וּבְאוֹתָם שֶׁאַחֲרֵי הַפְּרָגוּד הָיוּ דְבָקִים, וְהָיוּ מוֹדִיעִים לָהֶם דְּבָרִים שֶׁעֲתִידִים לְבֹא לְעוֹלָם, טוֹב אוֹ רָע, וְאִזְ הָיוּ כָּל אוֹתָם דוּרוֹת, עַד שֶׁבָּא אוֹתוֹ צַד הַקְּדוּשָׁה וְהִמְשִׁיךְ לוֹ לְאַבְרָהָם וְהוֹדִיעוֹ דְּבָרִים שֶׁל שְׂרַשׁ שֶׁנִּמְשָׁכִים לְעוֹלָם שֶׁלָּהֶם מִבְּתָיִם פְּנִימִיִּים, וּמִשָּׁם שׁוֹאֲבִים כָּל אֵלוֹ שֶׁנִּקְרָאִים בְּתָיִם חִיצוֹנִיִּים, וּמִשָּׁם מִתְהוּיִם קָצַת דְּבָרִים, לֹא הַכֹּל, וְסִימָן לְדְבַר – מִתְמַצִּית גּוֹפָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָעוֹלָם שׁוֹתָה.

וּמִשְׁעָה זוֹ שֶׁעֲמַד אַבְרָהָם אֲבִינוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, עַל אוֹתוֹ צַד הַקְּדוּשָׁה, שֶׁמְמַנּוּ הַכֹּל יּוֹצֵא

כל שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ומלכי העולם.

רבי יוסי פתח ואמר, אסרי לגפן עירה, וכתוב (בראשית מ) ובגפן שלשה שריגם והוא כפרחת עלתה נצה. בא ראה כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד רבונם ולא מסתכלים בדברי התורה ולא יודעים דרכיהם במה יתפסו, שכתוב (משלי ד) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו.

בזמן קדמון הייתה נבואה שורה על בני אדם, והיו יודעים ומתבוננים לדעת בכבוד העליון. כיון שפסקה מהם נבואה, היו משתמשים בכת קול. עכשו פסקה נבואה ופסקה בת קול, ולא משתמשים בני אדם אלא בחלום.

וחלום הוא דרגה תחתונה היא חיצונה, שהרי שנינו, חלום הוא אחד מששים של נבואה, מה הטעם? משום שבא מדרגה ששית למטה, והרי נתבאר. בא ראה, החלום נראה לכלם, משום שחלום בא מצד השמאל, ויורד בכמה דרגות, ונראה חלום, אפלו לחיבים ואפלו לעובדי כוכבים ומזלות.

משום שלפעמים לוקחים חלום ושומעים אותם המינים הרעים, ומודיעים לבני אדם. מהם שצוחקים [בהם] על בני אדם ומודיעים להם דברים כוזבים, ולפעמים שומעים דברי אמת, ולפעמים שהם שלוחים לרשעים ומודיעים להם דברים עליונים.

מה כתוב ברשע הזה? ראה חלום אמת, שכתוב ובגפן שלשה שריגם. מהי גפן? זו כנסת ישראל, שכתוב (תהלים פ) הבט משמים וראה ופקד גפן זאת. משמים, שהרי ממקום זה נזרקה, כמו שנאמר (איכה ב) השליך משמים ארץ. ופקד גפן זאת, גפן שהיא זאת, ודאי.

שלשה שריגם - כמו שנאמר (בראשית כט) שלשה עדרי צאן רבצים עליה. והיא כפרחת - שכתוב (מלכים א ה) ותרב חכמת שלמה, שהאירה הלכנה. עלתה נצה - זו ירושלים של מטה.

דבר אחר עלתה נצה - למעלה, אותה דרגה שעומדת עליה ומיניקה אותה, כמו שנאמר

אסרי לגפן עירה. מהי הגפן? זו כנסת ישראל, כמו שנאמר (תהלים פ) גפן ממצרים תסיע, וכתוב (שם קכח) אשתך כגפן פריה. אשתך כגפן הקדושה הזו. אמר רבי יוסי, זו הגפן שמברכים בה בורא פרי הגפן. בורא - הינו שכתוב (בראשית א) עץ עשה פרי. פרי הגפן - זה עץ פרי. עשה פרי - זכר. עץ פרי - זו נקבה. משום כך בורא פרי הגפן, זה זכר ונקבה כאחד. [נשמות הצדיקים הן פרי הגפן, כמו שאמר בורא פרי הגפן].

אסרי לגפן עירה - זה מלך המשיח שעתיד לשלט על כל חילות העמים, החילות הממנים על עמים עובדי כוכבים ומזלות, והם חזק שלהם להתחזק, ועתיד מלך המשיח להתגבר עליהם.

משום שגפן זו שולטת על כל אותם הכתרים התחתונים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, זו מנצחת למעלה. ישראל, שהם שרקה, יכלו וינצחו החילות האחרים למטה, ועל כלם יתגבר מלך המשיח. זהו שכתוב (זכריה ט) עני ורכב על חמור ועל עיר. עיר וחמור הם שני כתרים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, והם מצד השמאל, צד החל.

ומה שאמר עני - וכי מלך המשיח נקרא עני? אלא כך אמר רבי שמעון, משום שאין לו משלו, וקוראים לו מלך המשיח. זוהי הלבנה הקדושה למעלה שאין לה אור אלא מן השמש.

מלך המשיח הזה ישלט בשלטונו, יתיחד במקומו, ואז (שם) הנה מלכך יבוא לך, סתם. אם למטה - עני הוא, שהרי בצד הלבנה הוא. אם למעלה - עני, אספקלריה שאינה מאירה, לחם עני. ועם כל זה, רכב על חמור ועל עיר, חזקם של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות לכפותם תחתיו, ויתחזק הקדוש ברוך הוא במקומו.

כבם ביין לבושו, כמו שנאמר (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה, וכתוב פורה דרכתי לבדי וגו'. כבס ביין - זה הצד של גבורה, דין הקשה, להיות על עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. וכדם ענבים סותה - זה העץ למטה, בית דין שנקרא ענבים, והיין נמסר [נשמר] בדם ענבים כדי להתלבש בשניהם, לשבר תחתיו

בא ראה, לא תירא לביתה משלג - זו כנסת ישראל, שהיא כל ביתה לבש שנים, כמו שאמרנו, שכתוב (ישעיה סג) חמוץ בגדים וגו', לבוש של הדין הקשה, להפרע מעמים עובדי עבודה זרה, ועתיד הקדוש ברוך הוא ללבש לבוש אדם וחרב אדמה ולהפרע מהאדם. לבוש אדם, שכתוב חמוץ בגדים, וכתוב (שם) מדוע אדם ללבושך. הסיף אדמה, שכתוב (שם לד) חרב לה' מלאה דם. ולהפרע מן האדם, שכתוב כי זבח לה' בבצרה וגו'. עוד כי כל ביתה לבש שנים - שהרי זה בא מצד של הדין הקשה.

אמר רבי יצחק, ודאי זה כף, אלא כל ביתה לבש שנים, מהם השנים? אלו שנים קדמוניות, משום שהיא נכללת מכלם ויונקת מכל הצדדים, ככתוב (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים.

עד שהיו הולכים, פגשו באותו תינוק שהיה הולך לקפוטקיא מאחרי החמור, וזקן אחד רוכב. אמר אותו זקן לאותו תינוק, בני, אמר לי את פסוקך. אמר לו, פסוקי אינו אחד, אלא רד למטה או ארכב לפניך ואמר לך. אמר לו, לא רוצה, אני זקן ואתה תינוק, שאשקל את עצמי עמך. אמר לו, אם כן, אז למה שאלת פסוק? אמר לו, כדי שגלה בדרך. אמר, תפח רוחו של אותו זקן, שהוא רוכב ולא יודע דבר, ואמר שלא יהיה שקול עמי. נפרד מאותו זקן והלך לו בדרך.

בשהגיעו רבי יהודה ורבי יצחק, קרב אליהם. שאלו אותו וסח להם את המעשה. אמר לו רבי יהודה, יפה עשית, לך עמנו ונשב כאן ונשמע דבר מפיך. אמר להם, אני עיף, שלא אכלתי היום הזה. הוציאו לחם ונתנו לו. התרחש להם נס ומצאו מעין מים דקיק תחת עץ. שתו ומנו, והם שתו וישבו.

פתח אותו תינוק ואמר, (תהלים לז) לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעשי עולה. לדוד, אם שירה - לא אמר, אם תפלה - לא אמר. אלא בכל מקום לדוד סתם, רוח הקדש אמר את זה.

אל תתחר במרעים, מה זה אל תתחר במרעים? הנה צריך (לכתב) אל תתחבר! אלא אל תעשה תחרות במרעים, כי לא ידעת יסוד עצמך ולא

(בראשית א) אשר זרעו בו על הארץ. הבשילו אשכלתי ענבים - לשמר בהם יין המשמר.

ראה כמה ראה אותו רשע. מה כתוב? (שם מ) וכוס פרעה בידי ואקח את הענבים ואשחט אתם. פאן ראה אותה כוס התרעלה, יניקת בית הדין, שיוצאת מאותם ענבים שנתנו לפרעה ושתה אותו, כמו שהיה בשביל ישראל. כיון ששמע את זה יוסף, שמח וידע דבר אמת בחלום הזה. לכן פתר לו חלום לטוב על שבשר את יוסף בזה.

בא ראה, אסרי לגפן עירה - שנכפים תחת הגפן הזאת כל אותם חילות חזקים של עמים עובדי עבודה זרה, כמו שאמרנו, בשביל גפן זאת נקשר ונכפה אותו הכח שלהם, ונתבאר.

רבי שמעון אמר, יש גפן ויש גפן. יש גפן קדושה עליונה, ויש גפן שנקראת (דברים לב) גפן סדום, ויש (ירמיה ב) גפן נכריה בת אל נכר. משום כך כתוב גפן זאת, אותה שנקראת כלה זרע אמת. שורק - אלו ישראל שיוצאים מהגפן הזו. כשחטאו ישראל ועזבו את הגפן הזו, מה כתוב? כי מגפן סדום גפנם וגו', ולכן יש גפן ויש גפן.

רבי יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יצחק, גלף בשדה הזה, שהוא דרך יותר ישרה. הלכו. עד שהלכו, אמר רבי יהודה, כתוב (משלי לא) לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבש שנים. פסוק זה רבי חזקיה חברנו באר בו, שאמר, דין הרשעים בגיהנם שנים עשר חדש, חצי מהם בחמה וחצי מהם בשלג.

בשעה שנכנסים לאש, הם אומרים: זהו ודאי גיהנם. נכנסים לשלג, אומרים: זו חריפות החרף [הקר] של הקדוש ברוך הוא. מתחילים ואומרים: זה, ואחר כך אומרים: וי. ודוד אמר, (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט הנון ויקם וגו'. ממקום שאומרים זה, ואחר כך וי.

והיכן נתקנות נפשם? בשלג, כמו שנאמר (תהלים סח) בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון. יכול אף ישראל כן? תלמוד לומר, לא תירא לביתה משלג. מה הטעם? משום שכל ביתה לבש שנים. אל תקרי שנים אלא שנים, כמו מילה ופריעה, ציצית ותפלין, מזוזה ונר חנכה וכו'.

משום שהרי נמנה ללבנה הדבר ההוא, ממקום שמשעה עומד.

וידבר ה' - למעלה. אל משה - באמצע. לאמר - אחרון, מקום שיש רשות לגלות. ועוד ויקרא אל משה, מה כתוב למעלה? (שמות טל) ויביאו את המשכן אל משה וגו'. למה אל משה? כך אמרו, משום שמשעה ראה אותו בהר, והקדוש ברוך הוא הראה לו במראה העין, כמו שנאמר (שם כז) כִּי אֲשֶׁר הִרְאָה אֶתְךָ בְּהַר. וכתוב וכתוב, (המדבר ח) כִּמְרָאָה אֲשֶׁר הִרְאָה ה' אֶת מֹשֶׁה וְגו'. (שמות כה) וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר. עכשו הביאו לו כדי שיראה, אם הוא כמו אותו משכן שראה.

אבל למה ויביאו את המשכן אל משה? אלא, למלך שרצה לבנות פלטרין לגבירה, צוה את האמנים: היכל זה במקום פלוני, והיכל זה במקום פלוני, כאן מקום למטה, וכאן מקום למנוחה. כיון שעשו אותם האמנים, הראו למלך. כך ויביאו את המשכן אל משה, בעל הבית, איש האלהים. כיון שנשלם ההיכל, הזמינה הגבירה את המלך להיכל, הזמינה את בעלה אתה, משום כך ויקרא אל משה.

ומשום שמשעה הוא בעל הבית, מה כתוב? (שמות לג) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה. משה שהוא בעל הבית עשה כך, מה שאין רשות לאיש אחר לעשות כך.

וידבר ה' אליו - דרגה אחרת עליונה. ואז, בשעה שהזדמן משה להכנס, אז פתח ואמר, אדם פי יקריב מכם. מה אדם עושה כאן? אלא כשהתחברו שמש ולבנה כאחד, פתח ואמר אדם, ככתוב (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה. עמד, ולא עמדו.

כי יקריב מכם - כאן נרמז, מי שיעשה עבודת קרבן השלם, שימצא זכר ונגקבה. משמע שכתוב מכם, שימצא במראה שלכם. קרבן לה' - שמקריב הכל להאחד כאחד, למעלה ולמטה.

מן הבהמה - להראות אדם ובהמה הכל כאחד. מן הבקר ומן הצאן - אלו המרכבות הטהורות. שפיון שאמר מן הבהמה, יכול מן הכל,

תוכל לו, אולי הוא עץ שלא נעקר לעולמים ותדחה מלפניו.

ואל תקנא בעשי עולה, שלא תשגיח במעשיהם ולא תבא לקנא בהם, שכל מי שרואה את מעשיהם ולא מקנא לקדוש ברוך הוא, עובר על שלשה לאוים, שכתוב (שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. לא תעשה לך פסל וכל תמונה. לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא.

לבן צריך האדם להפרד מהם ולסטות דרכו מהם, לכן נפרדתי וסטיתי את דרכי. מכאן והלאה שמצאתי אתכם, אני אומר פסוקים הללו לפניכם.

פתח ואמר, ויקרא אל משה, כאן אל"ף קטנה למה. משום שקריאה זו לא היתה בשלמות. מה הטעם? שזה לא היה אלא במשכן, ובארץ אחרת משום ששלמות לא נמצאת אלא בארץ הקדושה.

עוד, כאן שכינה, [שם, נקבה] שם שלמות של זכר ונקבה, אדם שת אנוש. אדם - שלמות זכר ונקבה. כאן נקבה. עוד, סוף הפסוק, וידבר ה' אליו מאהל מועד לאמר, משום כך אל"ף קטנה.

עוד אל"ף קטנה, משל למלך שהיה יושב בכסאו וכתר המלכות עליו, נקרא מלך עליון. כשיורד והולך לבית עבדו, נקרא מלך קטן. כך הקדוש ברוך הוא, כל זמן שהוא למעלה על הכל, נקרא מלך עליון. כיון שהורד מדורו למטה, הוא מלך, אבל לא עליון כמו מקדם, ולכן אל"ף קטנה.

ויקרא, כך שנינו, זמן אותו להיכלו. מאהל מועד, מה זה אהל מועד? האהל שבו תלויים מועד וחס ושב למנות, כמו שנאמר (בראשית א) והיו לאתת ולמועדים. בו מתחיל החשבון להמנות, ומיהו? הלבנה, כמו שנאמר (ישעיה לג) אהם כל יצען כל יסע יתדותיו לנצח.

לאמר, מה זה לאמר? כדי לגלות [אבל הכל אחד ויפה הוא, משום שהשלמות והיפי הוא מקום לגלות] מה שהיה נסתר פנימה. ובכל מקום לאמר, כמו שנאמר וידבר ה' אל משה לאמר, שנתנה רשות לגלות, אבל הכל אחד, ויפה הוא,

זקן. קמו והלכו. עד שהיו הולכים, ראו גפן אחת
נטועה בגנה אחת.

פֶּתַח אותו תינוק ואמר, אסרי לגפן עירה ולשרקה
בני אתונו. פסוק זה הוא סוד עליון. אסרי!
אסר הנה צריך לכתב! עירה?! עיר הנה צריך
לכתב! אלא סוד הוא לדרדקים שהם בבית רבן
להשמר מאותו החץ של עיר, והשם הקדוש נכלל
שם י"ה.

וּבְמִוּוֹ שכאן רמוז השם הקדוש, כך גם ולשרקה,
שורק הנה צריך לכתב! נכלל שמה ו"ה.
בני?! בן הנה צריך לכתב! שורק, ככתוב (ירמיה ב)
ואנכי נטעתיך שורק. בן, ככתוב (זכריה ט) בן אתנות.
למה שרקה, ולמה בני?

אֵלָא, כמו שיש שם קדוש לכפות את העיר, כך
גם יש שם קדוש לכפות כח אחר, שהוא
חמור, שאלמלא השם הקדוש רמוז כאן, היו
מחריבים עולם, י"ה בכח זה, [וי"ה] ו"ה בכח זה,
לשמר מהם את העולם, ולשמר את האדם שלא
ישלטו בו בעולם.

אֲסְרֵי לגפן, איזו גפן? זו כנסת ישראל. ולמה
נקראת גפן? אלא מה גפן לא מקבלת עליה
נטיעה אחרת, כך גם כנסת ישראל לא מקבלת עליה
אלא את הקדוש ברוך הוא, ומשום כנסת ישראל
נכפים לפניה כל הכחות האחרים ולא יכולים להרע
ולשלט בעולם, ולכן הטיל הכתוב את השם הקדוש
ביניהם בצד זה ובצד זה. בני אתנו, שנעקר משום
אותו שורק, כמו שנאמר ואנכי נטעתיך שורק וגו'.

בין טהורות ובין טמאות? חזר ואמר מן הבקר
ומן הצאן.

תִּקְרִיבוּ את קרבנכם, קרבני הנה צריך (לכתב)! מה
זה קרבנכם? אלא בתחלה קרבן לה',
ועכשו קרבנכם. קרבן לה' אדם. קרבנכם מן
הבהמה מן הבקר ומן הצאן, להראות יחוד מלמטה
למעלה ומלמעלה למטה. מלמטה למעלה הינו
קרבן לה'. מלמעלה למטה הינו קרבנכם.

לְמַלְךָ שיושב על הר עליון, למעלה למעלה,
וכסא מתקן על אותו הר, ומלך עליון על
הכל. אדם שמקריב דורון למלך, צריך לעלות
מדרגה לדרגה עד שעולה מלמטה למעלה, למקום
שהמלך יושב עליון על הכל, ואז יודעים שהרי
מעלים דורון למלך, ואותו דורון הוא של המלך.
יורד הדורון מלמעלה למטה, הרי יודעים שאותו
דורון של המלך יורד מלמעלה לאהוב המלך
שהוא למטה.

כִּךְ בתחלה, אדם עולה בדרגותיו מלמטה
למעלה, ואז קרבן לה'. מן הבהמה מן
הבקר, יורד בדרגותיו מלמעלה למטה, ואז זה
קרבנכם. ומשום כך כתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם
דבשי שתיתי ייני עם חלבי, הינו אדם וקרבן לה'.
אכלו רעים, הינו מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן,
ואז תקריבו את קרבנכם.

בְּאוֹ רבי יצחק ורבי יהודה ונשקוהו על ראשו.
אמרו, ברוך הרחמן שזכינו לשמע את זה,
וברוך הרחמן שלא נאבדו הדברים הללו באותו

❦ סדר הלימוד ליום ג כסלו [יום 62 בשנה] ❦

אֶלָּא דַּיּוּק הַדְּבָר וְלַחֵם, וְאִי תוֹסֵף, כְּמוֹ וְהַ', וְעַל
זֶה הַכֹּל נִמְצָא כְּאַחַד.

בֵּא רָאָה, מִי שֶׁמְבָרֵךְ עַל הַמְּזוֹן, לֹא יִבְרַךְ עַל שְׁלֶחֶן
רֵיק, וְצָרִיךְ לְהִמָּצֵא לַחֵם עַל הַשְּׁלֶחֶן וְכוּס שֶׁל
יַיִן בְּיָמִין, מָה הַטַּעַם? בְּשִׁבִיל לְקַשֵּׁר שְׂמַאל בְּיָמִין,
וְלַחֵם שֶׁיִּתְבָּרֵךְ מֵהֶם וּלְהִתְקַשֵּׁר בֵּהֶם, וְלִהְיוֹת הַכֹּל
קָשֵׁר אֶחָד, לְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כְּרֹאוּי. שְׁהָרִי
לַחֵם נִקְשָׁר בְּיַיִן, וְיַיִן בְּיָמִין, וְאִזּוֹ הַבְּרָכוֹת שׁוֹרוֹת
בְּעוֹלָם, וְהַשְּׁלֶחֶן נִתְקַן כְּרֹאוּי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲלֵמָּלָא לֹא הִזְדַּמְנָה לָנוּ דְרָךְ זֶה
אֶלָּא לְשִׁמְעַ הַדְּבָרִים הַלְלוּ – דִּי לָנוּ. אָמַר
רַבִּי יְהוּדָה, נֶאֱמַר הוּא לְתִינוּק זֶה שְׁלֹא יִדַע כָּל זֶה,
וְאֲנִי פוֹחַד עָלָיו אִם יִתְקַים בְּעוֹלָם מִשׁוּם זֶה. אָמַר
רַבִּי יִצְחָק, וְלָמָּה? אָמַר לוֹ, מִשׁוּם שֶׁתִּינוּק זֶה יָכוֹל
לְהִסְתַּכֵּל בְּמָקוֹם שְׂאִין רְשׁוֹת לְאָדָם לְהִסְתַּכֵּל בוֹ,
וְאֲנִי פוֹחַד עָלָיו, שֶׁעַד שְׁלֹא יִגִיעַ לְפָרְקוֹ יִשְׁגִיחַ
וְיִסְתַּכֵּל וְיַעֲנִישׁוּ אוֹתוֹ.

שָׁמַע אוֹתוֹ הַתִּינוּק. אָמַר, אֲנִי פוֹחַד מֵעַנְשׁ
לְעוֹלָמִים, שְׁהָרִי בְּשַׁעַה שְׂאֵבָא הַסְתַּלַּק מִן
הָעוֹלָם, בְּרַךְ אוֹתִי וְהִתְפַּלֵּל עָלַי, וְיִדְעֵתִי שְׂזִכּוֹת אָבִי
תִּגַּן עָלַי. אָמַרוּ לוֹ, וּמִי הוּא אָבִיךָ? אָמַר, [אֵין רַבִּי
יְהוּדָה] בְּנוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא הַזֶּקֶן. לְקַחוּ אוֹתוֹ
וְהִרְכִּיבוּ אוֹתוֹ עַל כְּתֻפֵּיהֶם שְׁלֵשָׁה מִלִּין.

קְרָאוּ עָלָיו, (שׁוֹפְטִים יד) מִהָאֵכֶל יִצָּא מֵאֵכֶל וּמֵעַז
יִצָּא מִתּוֹק וְגוֹ'. אָמַר לָהֶם אוֹתוֹ תִּינוּק, דְּבָר
בֵּא לְיַדִּיכֶם, פָּרְשׁוּ אוֹתוֹ. אָמַרוּ לוֹ, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא זְמַן לָנוּ אֶת דְּרָךְ הַחַיִּים, אָמַר אֲתָה.

פָּתַח וְאָמַר, מִהָאֵכֶל יִצָּא מֵאֵכֶל וּמֵעַז יִצָּא מִתּוֹק,
פְּסוּק זֶה יֵשׁ לָנוּ בּוֹ סִמְךָ. מִהָאֵכֶל – זֶה
צְדִיק, שְׁכַתוֹב (מִשְׁלֵי יג) צְדִיק אֵכֵל לְשִׁבְעַ נִפְשׁוֹ.
צְדִיק אוֹכֵל וְדָאִי וְנוֹטֵל הַכֹּל, לָמָּה? לְשִׁבְעַ נִפְשׁוֹ,
לְחַת שִׁבְעַ לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא נִפְשׁ דּוּד. יִצָּא
מֵאֵכֶל – שְׂאֵלְמָלָא אוֹתוֹ צְדִיק לֹא יִצָּא מְזוֹן
לְעוֹלָמִים וְלֹא יוֹכֵל הָעוֹלָם לְעַמֵּד [בוֹ]. וּמֵעַז יִצָּא
מִתּוֹק – זֶה יִצְחָק שֶׁבָרַךְ אֶת יַעֲקֹב (בְּרֵאשִׁית כז) בְּטַל
הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ.

עוֹד, אֵף עַל גַּב שֶׁהַכֹּל אֶחָד, אֵלּוּלָא תִקַּף הַדִּין
הַקָּשָׁה, לֹא יוֹצֵא דְבִשׁ. מִי הַדְּבִשׁ? זֶה תוֹרָה

כַּבֵּם בֵּינָן לְבָשׁוּ וְגו'. כַּבֵּס! כּוֹבֵס הִיָּה צָרִיךְ
לְכַתֵּב! אֶלָּא כַּבֵּס מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם,
וּמִיָּהוּ? זֶה מְלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. בֵּינָן – צַד הַשְּׂמַאל. וּבְדָם
עֲנָבִים – צַד הַשְּׂמַאל, לְמַטָּה. וְעַתִּיד מְלֶךְ הַמְּשִׁיחַ
לְשַׁלֵּט לְמַעְלָה עַל כָּל הַכַּחוֹת הָאַחֲרִים שֶׁל הָעַמִּים
עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים וּמַזְלוֹת, וְלִשְׁבֹּר אֶת כַּחֵם
מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה.

דְּבָר אַחַר כַּבֵּס בֵּינָן לְבָשׁוּ – כְּמוֹ הַיַּיִן הַזֶּה, מִרְאָה
שְׂמֻחָה, וְכֹלֹ דִין [לְעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת
כּוֹכְבִים וּמַזְלוֹת]. כֵּן גַּם מְלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, יִרְאֶה שְׂמֻחָה
לְיִשְׂרָאֵל, וְכֹלֹ דִין לְעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכְבִים
וּמַזְלוֹת. כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית א) וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל
פְּנֵי הַמַּיִם, זֶה רוּחוֹ שֶׁל מְלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, וּמִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא
הָעוֹלָם הוּא רוּחֵךְ לְבוֹשׁוּ בֵּינָן הָעֲלִיּוֹן.

רָאָה מָה כְּתוּב אַחֲרָיו, תְּכַלִּילִי עֵינַיִם מֵיַיִן וּלְבָן
שְׁנַיִם מִחֻלָּב. זֶה יַיִן הָעֲלִיּוֹן, [שְׂמֻרוֹה שֶׁל
הַתּוֹרָה] שֶׁל הַתּוֹרָה שְׂמֻרוֹה, מִמֶּנּוּ שׁוֹתָה. וּלְבָן
שְׁנַיִם מִחֻלָּב, שְׁהָרִי הַתּוֹרָה יַיִן וְחֻלָּב, תּוֹרָה שְׂבַכְתָּב
וְתוֹרָה שְׂבַעַל פֶּה.

כְּתוּב (תְּהִלִּים קד) וַיַּיִן יִשְׂמַח לְבַב אָנוּשׁ [לָמָּה?
מִשׁוּם שֶׁמְּמָקוֹם שֶׁל שְׂמֻחָה הוּא בֵּא, וּמִהוּ
סוּף הַפְּסוּק?]. לְהַצְהִיל פְּנִים מִשְׂמֵן, וְדָאִי מִמְּקוֹם
שֶׁנִּקְרָא שְׂמֵן. בֵּא רָאָה, שִׁירַת הַיַּיִן חֲדוּהָ, הוּא
מְקוֹם שֶׁכָּל שְׂמֻחָה יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ, וְסוּפוֹ דִין, מָה
הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁסוּפוֹ מְקוֹם כְּנוּס שֶׁל הַכֹּל, דִּין
הוּא, וּבוֹ גְדוּן הָעוֹלָם, וְלָכֵן רֵאשִׁית חֲדוּהָ, וְסוּף
דִּין. מִשׁוּם כֵּן לְהַצְהִיל פְּנִים מִשְׂמֵן, מִמְּקוֹם שֶׁכָּל
חֲדוּהָ יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ.

וְלַחֵם לְבַב אָנוּשׁ יִסְעַד, אֵיזָה לַחֵם? אֶלָּא לַחֵם
סוּעַד [סוּמַךְ] אֶת הָעוֹלָם. וְאִם תֹּאמַר שְׂבוּ
תְלוּי לְבָדוּ סוּעַד הָעוֹלָם – לֹא כֵּן, שְׁהָרִי לִילָה בְּלִי
יוֹם לֹא נִמְצָא, וְלֹא צָרִיךְ לְהַפְרִידֵם. וּמִי שֶׁמְּפָרִידֵם
יִתְפָּרַד מִהַחַיִּים, וְהִינּוּ שְׂכַתוֹב (דְּבָרִים ח) לְמַעַן
הוֹדִיעֶךָ כִּי לֹא עַל הַלַּחֵם לְבָדוּ יַחִיהַ הָאָדָם, מִשׁוּם
שְׁלֹא צָרִיךְ לְהַפְרִיד.

וְאִם תֹּאמַר, דּוּד אֵיךְ אָמַר וְלַחֵם לְבַב אָנוּשׁ יִסְעַד,
הוֹאִיל וְלֹא תְלוּי בּוֹ לְבָדוּ סוּעַד כָּל הָעוֹלָם?

הרי נתקן לזה לערף קרבות ותקונים בחרב הזו, למה זבולון?

אלא. בא ראה, שנים עשר השבטים הללו, כלם תקון של המלכה הם. שני תקונים של נקבות אמר שלמה בשיר השירים, אחד לרועה העליון - יובל, ואחד לפלה - שנת השמטה. תקון אחד למעלה, ותקון אחד למטה. גם מעשה בראשית הוא כף, בשני המקומות הללו. מעשה אחד למעלה, ומעשה אחד למטה, ולכן נפתחה התורה בב', מעשה שלמטה כמעשה שלמעלה. זה עושה עולם העליון, וזה עושה עולם התחתון. כמו זה.

שני תקונים של נקבות אמר שלמה, אחד למעלה ואחד למטה. אחד למעלה - בתקון עליון של השם הקדוש. אחד למטה - בתקון תחתון כמו שלמעלה.

בא ראה, אשרי חלקו של יעקב הקדוש שזכה לזה. והרי נתבאר, מיום שנברא העולם לא נמצאה מטה שלמה כמו מטתו של יעקב, ובשעה שרצה להסתלק מן העולם, אז היה שלם בכל צדדיו. אברהם מימינו, יצחק משמאלו, הוא באמצע, שכינה לפניו. כיון שראה יעקב את זה, קרא לבניו ואמר להם האספו, כדי שימצא תקון שלמעלה ושלמטה.

בא ראה את סוד הדבר. שני תקונים נמצאו שם, אחד עליון ואחד תחתון, שיהיה הכל שלם כראוי. תקון עליון, תקון נסתר ונגלה, שהרי תקון של היובל הוא, אותו שאמר שלמה בשיר השירים, כמו שאמרנו, הראש הנסתר שלא התגלה כאן ולא יפה לגלותו. הזרועות והגוף התגלו, והם ידועים. שוקים נסתרו ולא התגלו. מה הטעם? משום שנבואה לא שורה כי אם בארץ הקדושה, ותקון זה נסתר ונגלה.

תקון אחר למטה - תקון הפלה שאמר שלמה בשיר השירים, זהו תקון שהתגלה יותר, ותקון זה בשנים עשר שבטים, שהם תחתיה, ותקון הגוף שלה.

פתח רבי אבא ואמר, (מלכים א ז) ויעש את היס מוצק וגו'. וכתוב עמד על שני עשר בקר

שבעל פה, שכתוב (תהלים ט) ומתוקים מדבש ונפת צופים. ומעז - זו תורה שבכתב, שכתוב (שם כט) ה' עז לעמו יתן. יצא מתוק - זו תורה שבעל פה.

הלכו כאחד שלשה ימים, עד שהגיעו למבוי של הקיר של אמו. כיון שראתה אותו, סדרה את הבית, וישבו שם שלשה ימים אחרים. ברכו אותו והלכו, וסדרו דברים לפני רבי שמעון. אמר, ודאי ירשת התורה ירש, ואלמלא זכות אבות יענש מלמעלה. אבל הקדוש ברוך הוא לאותם שהולכים אחר התורה, יורשים אותה הם ובניהם לעולמים. זהו שכתוב (ישעיה נט) ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך וגו'.

זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אגית וירכתו וגו'. רבי אבא פתח, (תהלים מה) חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. וכי זה הוד והדר לחגר כלי זין ולהזדרז בזה? מי שמשתדל בתורה ועורך קרב בתורה ומזרז עצמו בה - זהו שבח [של רבוננו], זהו הוד והדר, ואתה אומר חגור חרבך?

אלא ודאי שעקר הדבר, אות ברית הקדש נתן הקדוש ברוך הוא ורשם אותו בבני אדם כדי שישמרו אותו ולא יפגמו אותו בפגם את רשם המלך הזה, ומי שפוגם אותו, הרי עומדת נגדו (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית, לנקם נקמת הברית הקדוש שנרשם בו, והוא פוגם אותו.

ומי שרוצה לשמר מקום זה, יזדרז ויתקן עצמו וישם כנגדו בשעה שהיצר תוקף אותו את החרב שעומדת על הירך, להפרע ממי שפוגם מקום זה, ואז חגור חרבך על ירך גבור. גבור הוא, וגבור נקרא. ועל כף הודך והדרך.

דבר אחר חגור חרבך על ירך גבור - מי שיוצא לדרך, יתקן עצמו בתפלה של רבוננו ויזדרז בצדק הזה, חרב עליונה, בתפלה ובקשות עד שלא יצא לדרך, ככתוב (תהלים פה) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו.

בא ראה, זבולון תמיד יצא לדרכים ולשבילים וערף קרבות, והזדרז בחרב העליונה הזו בתפלה ובקשות עד שלא יצא לדרך, ואז נצח את העמים והתגבר עליהם. ואם תאמר, יהודה

אמר רבי אלעזר, ודאי כף הוא, אבל בתקון העליון של היובל איך נמצא כל זה? אמר לו, אריה, כיון שסדר רגליו להכנס לכרם, מיהו שיכנס עמו?

פתח רבי אלעזר ואמר, (איוב כג) והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש. זה תקון העליון הזה, הוא הכל אחד, לא היה בו פרוד כתחתון הזה, שהרי כתוב (בראשית ב) ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. ואף על גב שיש בו פרוד, כשיתבוננו בדברים, הכל עולה לאחד.

אבל תקון היובל הזה עומד על שנים עשר, כמו התחתון הזה, ואף על גב שהוא אחד, האחד הזה משלים לכל צד, בצד זה ובצד זה. אותם ששה צדדים עליונים הם שנים עשר, שכל אחד מלווה לחברו ונכלל ממנו, ונמצאו שנים עשר, והגוף והכל עומד על שנים עשר. מי הגוף? זה יעקב, והרי נתבאר, אלא ראש וגוף באחד עומדים.

עוד שנים עשר – שלשה קשרים של זרוע ימין, חס"ד חסדים. שלשה קשרים של זרוע שמאל, גבור"ה גבורות. שלשה קשרים בירך ימין, נצ"ח נצחים. שלשה קשרים בירך שמאל, הו"ד והודות – הרי שנים עשר. והגוף עומד עליהם – הרי שלשה עשר. עוד, בשלש עשרה מדות התורה מתפרשת, והכל אחד, מלמעלה למטה ביחוד, עד אותו מקום שעומד על פרוד.

שבעה עינים עליונים, אלה שכתוב (זכריה ד) עיני ה' המה משוטטים, זכרים, שהרי זהו מקום של זכר הוא. כאן עיני ה' משוטטות, בתקון השכינה למטה, מקום של הנקבה [עומדת]. שבע עינים עליונות כנגד זה שכתוב לך ה' הגדלה והגבורה וגו'. מקום זה משלים לכל צד.

עוד השער, ככתוב (תהלים קו) מי ימלא גבורות ה'. זהו שכתוב (שם מ) עצמו משערות ראשי. וכתוב (איכה ג) חסדי ה' כי לא תמנו וגו'. ותקונים אלו התעלו [ממקום] למקום אחר. ואף על גב שכאן נאמר יותר, ועלה במשקל עליון ותחתון, ושלמה המלך אמרם והצטרכנו לפרשם. אשרי חלקם של הצדיקים יותר, שיודעים דרך הקדוש ברוך הוא, וכאן הכל התגלה ליודעי מדות.

שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה וגו' והים עליהם מלמעלה וגו'. וכתוב ואת הבקר שנים עשר תחת הים [וגו']. עמד על שני עשר בקר, כף הוא ודאי, שהים הזה מתקן בשנים עשר בשני עולמות, בשנים עשר למעלה מרכבות ממנות למעלה בשנים עשר, למטה שנים עשר שבטים. כיון שראה יעקב את התקון העליון וראה שכינה עומדת מולו, רצה להשלים תקוניה. קרא לשנים עשר בניו, ואמר להם האספו, התקינו עצמכם להשלים את האמונה.

בא ראה, שנים עשר שבטים בארבעה דגלים בארבעה צדדים, שלשה פונים צפונה, ושלשה פונים ימה, ושלשה פונים נגבה, ושלשה פונים מזרחה, והים עליהם. וכך הוא ודאי, שלשה שבטים לכל צד, לארבעה רוחות העולם, ושלשה שבטים לזרוע ימין, ושלשה שבטים לזרוע שמאל, ושלשה שבטים לירך ימין, ושלשה שבטים לירך שמאל, וגוף השכינה עליהם. זהו שכתוב והים עליהם.

מה הטעם שלשה שבטים לזרוע ושלשה שבטים לירך וכן לכל? אלא סוד הדבר – שלשה קשרים הם בזרוע ימין, ושלשה בשמאל, ושלשה בירך ימין, ושלשה קשרים בירך שמאל. נמצאו שנים עשר קשרים לארבעה צדדים, והגוף עליהם. נמצאו שנים עשר עם הגוף כמו שלמעלה. מנין לנו? שכתוב (בראשית מט) כל אלה שבטי ישראל שנים עשר, וזאת, משום שבה השתלם החשבון, כמו שנאמר והים עליהם מלמעלה.

שבעה עיני ה' (זכריה ז) – הם שבעה עיני העדה, שבעים סנהדרין. שערותיה, כמו שכתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה יהודה מאת אלף וגו'. כל הפקודים למחנה ראובן, וכן לכלם.

ואם תאמר, במצרים בהסתלקות יעקב מהעולם, שנמצאה שלמות באותה שעה, כל זה איפה הוא? ודאי שבעים נפשות היו, וכל אותם שהולידו בשבע עשרה שנים שאין להם חשבון, ככתוב (שמות א) ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, וכתוב (תהלים מ) עצמו משערות ראשי. אשרי חלקו של יעקב השלם, שהוא השתלם למעלה ולמטה.

רבי אבא היה יושב לילה אחד, וקם לעסק בתורה. עד שהיה יושב, בא רבי יוסי והכה בפתח. אמר, בתבת השרים מצויים תכשיטים.

ישבו ועסקו בתורה. בין כך קם בן המארח וישב לפניהם. אמר להם, מה שכתוב (יהושע ב) והחיייתם את אבי ואת אמי וגו', וכתוב ונתתם לי אות אמת, מה רצתה מהם? אמר רבי אבא, יפה שאלת, אבל אם שמעת דבר - אמר בני. אמר, עוד שאלה, שהרי הם נתנו לה מה שלא רצתה מהם, שכתוב את תקנת חוט השני הזה תקשרי בחלום וגו'.

אלא כך למדנו, היא רצתה סימן חיים, שכתוב והחיייתם את אבי וגו', ואמרה, סימן חיים אינו שורה אלא באות אמת, ומהי אות אמת? זו אות ו', משום שבו שרויים חיים. כך למדנו, סימן של משה בקשה, והם למה נתנו לה תקנות חוט השני?

אלא הם אמרו, משה הרי הסתלק מן העולם, שהרי התפנס השמש, והרי הגיע זמן הלכנה לשלט, סימן של הלכנה יש לנו לתת לו, ומהו? תקנות חוט השני הזה, כמו שנאמר (שיר ד) כחוט השני שפתותיה. סימן של יהושע יהיה אצלו, משום שפעת שלטון הלכנה. כמו רבי אבא ורבי יוסי ונשקוהו. אמרו, ודאי עתיד אתה להיות ראש ישיבה או איש גדול בישראל, ומיהו? רבי בון.

עוד שאל ואמר, כל בני יעקב שנים עשר שבטים, הסתדרו למטה כמו שלמעלה, למה הקדים בברכות את זבולון ליששכר תמיד, והרי יששכר השתדלותו בתורה, ותורה מקדימה בכל מקום? למה הקדים את זבולון בברכות? אביו הקדים אותו, משה הקדים אותו?

אלא זבולון זכה על שהוציא פת מפיו ונתן לפיו של יששכר, משום כך הקדימו בברכות. מכאן למדנו, מי שסועד את בעל התורה, נוטל ברכות למעלה ולמטה, ולא עוד, אלא שזוכה לשני שלחנות, מה שלא זוכה בן אדם אחר. זוכה לעשר שיתברך בעולם הזה, וזוכה להיות לו חלק בעולם הבא. זהו שכתוב זבולון לחוף ימים ישכן והוא

אמר רבי יהודה, זבולון ויששכר תנאי עשו. אחד יושב ועוסק בתורה, ואחד יוצא ועושה מסחר, ותומך ביששכר, שכתוב (משלי ג) ותמכה מאשר. והיה פורש לימים לעשות מסחר, וחלקו כך היה, שהרי הים היה ירשתו. ולכן קורא לו ירך. דרך הירך לצאת ולהפנס. זהו שכתוב (דברים לג) שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך. לחוף ימים ישכן - באותם יורדי הים לעשות מסחר. לחוף ימים - אף על גב שים אחד היה בירשתו, בשני ימים הוא שורה.

רבי יוסי אמר, כל שאר הימים היו מחפשים סחורה בים שלו. והוא לחוף אגנית, מקום ששם נמצאות כל האגניות לעשות סחורה. וירכתו, אמר רבי חזקיה, ירכתו מגיעה עד גבול צידון, ותחום שלו נפרד עד אותו מקום, וסחורה של כל בעלי הסחורה סובבים, ושבים בסחורתם לאותו מקום.

רבי אחא אמר, כתוב (ויקרא ב) ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח. וכי למה מלח? אלא משום שהוא ממרק ומבשם את המר לתת לו טעם, ואם לא היה [משום] מלח, לא יכול העולם לסבל את המר. זהו שכתוב (ישעיה כו) כי כאשר משפטיך לארץ צדק למדו ישבי תבל. וכתוב (תהלים פט) צדק ומשפט מכוון כסאך.

ומלח היא ברית שהעולם עומד בו, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. ולכן נקרא ברית אלהיך, ונקרא ים המלח, והים נקרא על שמו.

רבי חייא אמר, כתוב (תהלים יא) כי צדיק ה' צדקות אהב, זה המלח בים [במים], ומי שמפרידם גורם לעצמו מיתה, לכן כתוב לא תשבית מלח, שהרי זה לא הולך בלי זה.

אמר רבי אחא, ים אחד הוא, ונקרא ימים. אלא יש מקום בים שהוא מים צלולים, ויש מקום שבו מים מתוקים, ויש מקום בו מים מרים, ולכן קוראים ימים, ועל זה לחוף ימים. אמר רבי אבא, כל שבט ושבט וכל אחד ואחד קשר אחד מאותם קשרים שמתחברים בגוף.

נמר, למה חמור? אלא אמרו, משום שחמור נושא משא, ולא בועט באדונו כמו שאר הבהמות, ואין בו גסות הרוח, ולא חושש לשכב במקום מתקן. אף כף יששכר, שהשתדלותו בתורה, נוטל משא התורה, ולא בועט בקדוש ברוך הוא, ואין בו גסות הרוח, כמו החמור שלא חושש לכבודו אלא לכבוד רבונו [רבון]. רבץ בין המשפטים, כמו שאמרנו (אבות פ"ו) ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה, ובתורה אתה עמל.

דבר אחר יששכר חמר גרם רבץ וגו' - פתח ואמר, (תהלים כו) לדוד ה' אורי וישעי ממי אירע ה' מעוז חיי ממי אפחד. כמה חביבים הם דברי התורה, כמה חביבים אותם שמשתדלים בתורה לפני הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה, לא פוחד מפגעי העולם, שמור הוא למעלה, שמור הוא למטה. ולא עוד, אלא שכופת כל פגעי העולם ומוריד אותם לעמק תהום רבה.

בא ראה, בשעה שנכנס הלילה, הפתחים נסתמים, וכלבים וחמורים שורים ומשוטטים בעולם, ונתנת רשות להשחית, וכל בני העולם ישנים במטותיהם, ונשמות הצדיקים עולות להתענג למעלה. כשמתעוררת רוח צפון ונחלק הלילה, התעוררות קדשה מתעוררת בעולם, וזה נאמר בכמה מקומות.

אשרי חלקו של אותו אדם שעומד באותה שעה ומשתדל בתורה. כיון שהוא פותח בתורה, את כל אותם המינים הרעים הוא מכניס לנקב תהום רבה, וכופת את החמור, ומורידו בשרים שתחת העפר של זהמת הקשר.

משום כף יששכר, שהשתדלותו בתורה, כופת את החמור ומוריד אותו מאותו גרם המעלות, שהוא עולה להזיק לעולם, ושם מדורו בין המשפטים, בין זהמת השרים שבעפר.

בא ראה מה כתוב, וירא מנחה פי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד. וירא מנחה פי טוב - זו תורה שבכתב. ואת הארץ כי נעמה - זו תורה שבעל פה. ויט שכמו לסבל - לסבל על התורה ולדבק בה ימים ולילות. ויהי למס עבד - להיות עובד את הקדוש ברוך הוא ולדבק בו ולהתיש את עצמו בה.

לחוף אנית. כיון שכתוב לחוף ימים, אז למה והוא לחוף אנית? אלא לחוף ימים - בעולם הזה, לחוף אנית - בעולם הבא, כמו שנאמר (תהלים קד) שם אניות יהלכון וגו'. ששם הוא שפע העולם הבא.

פתח ואמר, (שיר ה) השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני. וכי מי קרוב למלך כמו כנסת ישראל, שהיא אומרת, אם תמצאו את דודי מה תגידו לו? אלא בנות ירושלים אלו הם נשמות הצדיקים, שהם תמיד קרובים למלך, ומודיעים למלך בכל יום את עסקי הגבירה.

שכך למדנו, בשעה שהנשמה יורדת לעולם, כנסת ישראל נכנסת עליה בקיום של שבועה, שתגיד למלך ותודיע לו אהבתה אליו, כדי להתפיס עמו.

ובמה? משום שחיוב על בן אדם ליחד את השם הקדוש בפה, בלב ונפש, ולקשר הכל כשלהבת הקשורה בגחלת, ובאותו היחוד שעושה, גורם לפייס המלך עם הגבירה, ומודיע למלך אהבתה אליו.

דבר אחר בנות ירושלים - אלו שנים עשר שבטים, ששנינו, ירושלים עומדת על שנים עשר הרים. ומי שאמר על שבעה, לא אמר להשלים שלמות. ואף על גב שהכל אחד, שיש שבעה ויש ארבעה ויש שנים עשר, והכל אחד.

וראי על שנים עשר הרים עומדת, שלשה הרים לצד זה, ושלושה הרים לצד זה, וכן לארבע זוויות, ואז נקראת חיה, כמו שנאמר (יחזקאל י) היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל. ואלה נקראות בנות ירושלים, משום שעומדת עליהן, והן מעידות עדות למלך על כנסת ישראל. זהו שכתוב (תהלים קכב) שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'. אמר רבי יהודה, אשרי חלקם של ישראל שיודעים דרכי הקדוש ברוך הוא, עליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו'.

יששכר חמר גרם רבץ בין המשפטים. אמר רבי אלעזר, וכי יששכר נקרא חמור? אם משום שהשתדל בתורה, נקרא לו סוס או אריה או

והטָה דרכו שלא לסבל על תורה, משום כך ויהי למס עבד.

כתוב (שיר ז) הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים וגו'. הדודאים נתנו ריח - [הדודאים] אלו אותם שמצא ראובן, כמו שנאמר (בראשית ל) וימצא דודאים בשדה, ולא התחדשו דברי תורה אלא על ידיו בישראל, כמו שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וגו'.

ועל פתחינו כל מגדים - הם גרמו להיות על פתחינו, על פתחי בתי כנסיות ובתי מדרשות, כל מגדים. חדשים גם ישנים - כמה דברים חדשים ועתיקים של התורה שהתגלו על ידיהם, לקרב את ישראל לאביהם שלמעלה. זהו שכתוב לדעת מה יעשה ישראל.

דודי צפנתי לך (שיר ז) - מכאן למדנו, שכל מי שמשתדל בתורה כראוי ויודע לחדש דברים ולחדד דברים כראוי, אותם הדברים עולים עד כסא המלך, וכנסת ישראל פותחת להם שערים וגונזת אותם. ובשעה שנכנס הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן, מוציאה אותם לפניו, והקדוש ברוך הוא מסתכל בהם ושמח. אז הקדוש ברוך הוא מתעטר בעטרות עליונות ושמח בגבירה. זהו שכתוב חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך. ומאותה שעה דבריו כתובים בספר, זהו שכתוב (מלאכי ג) ויכתב ספר זכרון לפניו.

אשרי חלקו של מי שמשתדל בתורה כראוי, אשריו בעולם הזה ואשריו בעולם הבא. עד כאן שלטון יהודה, זרוע שנכללת בכל, בכח של כל הצדדים, שלשה קשרים של הזרוע להתגבר על הכל.

דן ידין עמו כאחד שבטי ישראל. רבי חייא אמר, פסוק זה כך יש לו לומר, דן ידין לשבטי ישראל, או דן ידין לשבטי ישראל כאחד. מהו דן ידין עמו, ואחר כך כאחד שבטי ישראל? אלא דן, הוא שכתוב בו (במדבר י) מאסף לכל המחנות, שהוא ירך שמאל, והולך בסוף.

בא ראה, פיון שיהודה וראובן נוסעים, הלויים והארון פורשים דגלים, ונוסע דגל אפרים שהוא למערב. ירך ימין נוסעת מחליות המדה. ואם

רבי שמעון ורבי יוסי ורבי חייא היו הולכים מהגליל העליון לטבריה. אמר רבי שמעון, גלך ונשתדל בתורה, שכל מי שיודע להשתדל בתורה ולא משתדל - מתחייב בנפשו, ולא עוד, אלא נותנים עליו על הארץ ושעבוד רע, שכתוב ביששכר ויט שכמו לסבל. מה זה ויט? סטה, כמו שנאמר (שמואל א-ח) ויטו אחרי הבצע. מי שסוטה דרכו ועצמו שלא לסבל על תורה, מיד ויהי למס עבד.

פתח רבי שמעון ואמר, (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצותיהם אמלא. אשריהם בני העולם, אותם שמשתדלים בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, נאהב למעלה ונאהב למטה, ויורש בכל יום ירשת העולם הבא. זהו שכתוב להנחיל אהבי יש. מה זה יש? זהו עולם הבא שלא פוסקים מימיו לעולמים ונוטל שכר טוב עליון שלא זוכה בו אדם אחר, ומיהו? י"ש. ומשום כך רמז לנו בשמו של יששכר שהשתדל בתורה - יש שכר. זהו שכר של אותם שמשתדלים בתורה, י"ש.

כתוב (דניאל ז) חזה הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתב וגו' חזה הוית עד די כרסון רמיו - כשנחרב בית המקדש, שני כסאות נפלו, שנים למעלה ושנים למטה. שנים למעלה, כי התרחקה התחתונה מהעליונה. כסא של יעקב התרחק מכסא דוד, וכסא דוד נפל. זהו שכתוב (איכה ב) השליך משמים ארץ. שני כסאות למטה - ירושלים, ואותם בעלי התורה. והכסאות שלמטה כמו הפסאות שלמעלה, בעלי התורה, הינו כסא של יעקב. ירושלים הינו כסא של דוד. ועל זה כתוב עד די כרסון, ולא כסא. כסאות רבים נפלו, וכלם לא נפלו אלא מעלבונה של תורה.

בא ראה, כשאותם צדיקי אמת משתדלים בתורה, כל אותם כחות שאר העמים, של שאר החילות, כל החילות שלהם נכפים ולא שולטים בעולם, וישראל [ויש] מזמנים עליהם להעלותם על הכל. ואם לא, חמור גורם לישראל ללכת לגלות ולפלל בין העמים ולשלט עליהם, וכל זה למה? משום וירא מנחה כי טוב, ומתקן לפניו, ויכול להרויח בגללה כמה טובות וכמה כסופים,

שהוא יחידי עשה דין בעולם, ודן והרג כאחד, ולא הצטרף סוף.

דן ידן עמו. רבי יצחק אמר, דן, הינו נחש, אורב על דרכים ושבילים. ואם תאמר על שמשון לבדו הוא, אף כף גם למעלה, זהו נפש אחרת [נחש קטן] מאסף לכל המחנות, ואורב בדרכים ובשבילים. אחר כף מכאן יוצאים חילות ומחנות, אותם שאורבים לאנשים על חטאים, שזורקים אותם לאחור אחרי כתפיהם. אמר רבי חייא, נחש הקדמוני למעלה, עד שלא יתבסס ביין של שמחה. **נחש** עלי דרך. בא ראה, כמו שיש דרך למעלה, כף גם יש דרך למטה, והים נפרד לכמה דרכים בכל צד. ויש דרך אחת שבאה ומגדילה את הים, ומגדל דגים רעים למיניהם. כמו שהוציאו מים למטה, דגים טובים, דגים רעים, דגי צפרדע, כמו זה דגים רעים למיניהם.

ובשמשותמים מדרך הים, נראים רוכבים על סוסייהם. ואלמלא הנחש הזה, שהוא כונס את כל המחנות, אורב בסוף הדרכים ומפזר אותם לאחור, היו מחריבים את העולם. מצד של אלה יוצאים מכשפים לעולם. בא ראה, כבלעם כתוב, (כמדבר כד) ולא הלך בפעם בפעם לקראת נחשים, משום שהם עומדים ללחש בכשפי העולם. **ראה** מה כתוב? יהי דן נחש עלי דרך. מה זה עלי דרך? אלא נחש, מי שמשתדל אחריו, מכחיש פמליה של מעלה, ומיהו? אותה דרך עליונה שיוצאת מלמעלה, כמו שנתמר (ישעיה מג) הנותן בים דרך וגו'. נחש, מי שמשתדל אחריו, כאלו הולך על אותה דרך עליונה להכחישו, משום שמאותה דרך נזונים העולמות העליונים.

ואם תאמר, דן למה הוא בדרגה הזו? אלא ככתוב (בראשית א) ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים. כף גם הנשף עקבי סוס וגו', כדי לשמר אותו לכל המחנות. אמר רבי אלעזר, תקוץ הכסא הוא. בא ראה, כסא של שלמה המלך, נחש אחד מנענע בקשרי השרביט שלמעלה מהאריות.

כתוב (שופטים ג) ותחל רוח ה' לפעמו במחנה דן וגו'. בא ראה, שמשון היה נזיר עולם,

תאמר, זבולון שהוא נכנס ויוצא, שכתוב בו (דברים לג) שמח זבולן בצאתך, וכתוב וירכתו וגו'. אלא ודאי יהודה נכלל מהכל.

בא ראה, מלכות העליונה נכללת מהכל, ויהודה הוא מלכות תחתונה. כמו שמלכות עליונה נכללת מהכל, כף גם מלכות תחתונה נכללת מהכל, מגוף, מירך, כדי להתגבר בכחו.

כתוב מימינו א"ש ד"ת למו. תורה נתנה מצד הגבורה, וגבורה נכללת בימין ובגוף וירך ובכל. כף גם הסדר הראשון הוא יהודה, מלכות שבאה מצד של גבורה ונכללת בימין, בגוף ובירך, ובכל נכללת, כמו שהמלכות העליונה נכללת מהכל.

סדר שני ראובן, שהוא לצד דרום, ודרום הוא ימין. את כל כח הימין נטל יהודה, משום [שנעשתה] שהעברה המלכות מראובן, כמו שנתמר פחז כמים אל תותר, ונטל אותה יהודה, והתגבר בתקף הימין שהיה מראובן, וכף כתוב בדרוד, (תהלים קיא) נאם ה' לאדני שב לימיני, משום ששמאל נכללת בימין ומתחזק בכחו. זהו שכתוב (שם קיח) ימין ה' עשה חיל וגו'. יהודה וראובן היו שתי זרועות.

סדר שלישי אפרים, שהוא ירך ימין, ונוסע לפני השמאל תמיד. ודן [זה], שהוא ירך שמאל, נוסע בסוף, ועל כף הוא המאסף לכל המחנות לצבאותם והולך בסוף.

יהודה נוטל כח בשתי זרועות, משום שראובן, שהוא ימין, [העברה] אבדה ממנו הבכורה, הפהנה והמלכות, ועל זה כתוב ביהודה (דברים לג) ידיו רב לו ועזר מצריו תהיה.

בא ראה, כתוב (מלכים א י) ויעש המלך שלמה כסא שן גדול. הכסא של שלמה עשה אותו כמו שלמעלה, וכל הדיוקנאות [של כאן] שלמעלה עשה כף. ועל זה כתוב וישב שלמה על כסא ה' למלך, מלך דבר סתום הוא. וכן (מלכים ב) ושלמה ישב על כסא דוד אביו ותכן מלכתו מאד, שעמדה הלבנה בשלמות.

דן ידן עמו - בהתחלה, ואחר כף שבטי ישראל כאחד, כיחודו של עולם, כמו שהיה בשמשון,

יְסַדֵּר אֶת שְׂבַח רַבּוֹנוֹ אִף עַל גַּב שְׁלֵא יְכוּל לְכוּן, וַיִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב תְּפִלָּה לְדוֹד שְׁמֵעָה ה' צְדָק הַקְּשִׁיבָה רְנָתִי. שְׁמֵעָה ה' צְדָק - בַּתְּחִלָּה, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא סְדוּר שֶׁל שְׂבַח רַבּוֹנוֹ. וְאַחֵר כִּף הַקְּשִׁיבָה רְנָתִי הַאֲזִינָה תְּפִלָּתִי. מִי שְׁיָכוּל לְסַדֵּר שְׂבַח רַבּוֹנוֹ וְלֹא עוֹשֶׂה, עָלָיו כָּתוּב (ישעיה א) גַּם כִּי תִרְבוּ תְּפִלָּה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדִיכֶם וְגו'.

כְּתוּב (שמות כט) אֶת הַכֶּכֶשׁ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבִקְרָא וְאֵת הַכֶּכֶשׁ הַשֵּׁנִי תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֶרְבִים. תְּפִלּוֹת כְּנָגֵד תְּמִידִין תִּקְנוּם. בֹּא רֵאֵה, בְּהַתְּעוֹרְרוֹת שְׁלִמְטָה מִתְּעוֹרֵר גַּם לְמַעְלָה, וּבְהַתְּעוֹרְרוֹת שְׁלִמְעָלָה גַּם כִּף לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ, עַד שְׁמַגִּיעָה הַהַתְּעוֹרְרוֹת לְמָקוֹם שְׁצָרִיךְ הַנֵּר לְהַדְלִיק וְנִדְלָק, וּבְהַתְּעוֹרְרוֹת הָעֵשֶׂן שְׁלִמְטָה נִדְלָק נֵר לְמַעְלָה, וּכְשֶׁזֶה נִדְלָק [מְנוֹרוֹת], כָּל הַמְּנוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹת דוֹלְקוֹת, וּמִתְּבָרְכִים מִמֶּנּוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת. נִמְצָא שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת הַקָּרְבָן תִּקּוֹן הָעוֹלָם וְהַבְּרָכוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת.

הָרִי כִּיצַד? מִתְּחִיל הָעֵשֶׂן לַעֲלוֹת, אוֹתָם דְּיוֹקְנָאוֹת קְדוּשִׁים שְׁמֵמָנִים עַל הָעוֹלָם נִהְיִים [נִתְקַנְיָם] לְהַתְּעוֹרֵר, וּמִתְּעוֹרְרִים אֶת הַדְּרָגוֹת בְּתִשׁוּקָה עֲלִיוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קד) הַכְּפִירִים שְׂאֲגִים לְטָרֶף וְגו'. אֵלֶּה מְעוֹרְרִים לְדְרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת שְׁמַעְלֵיהֶן עַד שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת מַגִּיעָה, עַד שְׁרוּצָה הַמֶּלֶךְ לְהַתְּגַבֵּר בְּגִבְרָה.

וּבִתְשׁוּקָה שְׁלִמְטָה נוֹבְעִים מִים תַּחְתּוֹנִים כְּנָגֵד מִים עֲלִיוֹנִים, שֶׁהָרִי לֹא נוֹבְעִים מִים עֲלִיוֹנִים אֲלֵא בְּהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל תְּשׁוּקָה שְׁלִמְטָה, וְאִז הַתְּשׁוּקָה נִדְבָקָת, וְנוֹבְעִים מִים תַּחְתּוֹנִים כְּנָגֵד מִים עֲלִיוֹנִים, וְהָעוֹלָמוֹת מִתְּבָרְכִים, וְכָל הַמְּנוֹרוֹת דוֹלְקוֹת, וְעֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים נִמְצָאִים בְּבְרָכוֹת.

וּפְרוּשׁ מִן הָעוֹלָם הוּא, וְהַתְּגַבֵּר בּוֹ כַח חֲזַק, וְהוּא הִיָּה נֶחֱשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּנָגֵד עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת, שֶׁהָרִי יִרְשֵׁת חֵלֶק בְּרַפְתַּת דִּן אָבִיו יִרְשׁ, שְׂפָתוֹב יְהִי דִן נֶחֱשׁ עָלֵי דְרָךְ וְגו'.

אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, נֶחֱשׁ יְדוּעַ, שְׁפִיפּוֹן מַהוּ? אָמַר לוֹ, סוּד הַתְּקוּן שֶׁל מְכַשְׁפִּים שְׁנַחֲשׁ הוּא שְׁפִיפּוֹן, כִּף גַּם אוֹתוֹ בְּלַעַם הָרָשָׁע, בְּכָל הִיָּה יוֹדַע. בֹּא רֵאֵה, כְּתוּב (במדבר כג) וַיִּלְךְ שְׁפִי, לְפַעְעָמִים בְּזֶה וּלְפַעְעָמִים בְּזֶה.

וְאִם תֹּאמַר, דִּן אֵין דְּרַגְתּוֹ בְּזֶה - כִּף זֶה וְדָאִי, אֲלֵא הַתְּמַנָּה עַל דְּרַגָּה זוֹ [לְאוֹתוֹ] לְהִיֹּת צַד אַחֲרוֹן, וְשְׂבַח הוּא שְׁלוֹ, מְמָנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ בְּזֶה, וּמְמָנָה עַל זֶה, וְכָבוֹד הוּא לְכָל אוֹתָם הַמְּמָנִים. וְכִסָּא הַמֶּלֶךְ נִתְקַן בְּכָל אוֹתָם הַמְּמָנִים, בְּכָל אוֹתָם הַמְּמָנִים שְׁתַּחֲתִיָּהֶם נִפְרָדוֹת דְּרָכִים וְדְרָגוֹת, הֵן לְטוֹב וְהֵן לְרַע, וְכָלֶם נֶאֱחָזִים בְּתִקְוֵי הַכֶּסֶס הַלְלוֹ. וְלִכְן דִּן לְצַד צְפוּן, בְּנִקְבַת תְּהוּם רַבָּה. שְׂבַצַד צְפוּן כְּמָה קְבוּצוֹת מְחַבְּלִים הַזְדַּמְנוּ לְשֵׁם, וְכָלֶם שְׂרִים מְמָנִים לְהָרַע אֶת הָעוֹלָם.

לְכוּן הַתְּפִלָּל יַעֲקֹב וְאָמַר לִישׁוּעָתְךָ קוּיִתִּי ה', בְּכָל הַשְּׂכֻטִים לֹא אָמַר לִישׁוּעָתְךָ אֲלֵא בְּזֶה, מִשּׁוֹם שֶׁרָאָה לוֹ תִקְוֵי חֲזַק שֶׁל הַנְּחֵשׁ, מִרְחַשׁ דִּין לְהַתְּגַבֵּר.

רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי חֲזַקִּיָּה הָיוּ הוֹלְכִים לְרֵאוֹת אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּקַפּוּטְקִיָּא. אָמַר רַבִּי חֲזַקִּיָּה זֶה שְׂאֲמַרְנוּ לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שְׂבַחוֹ שֶׁל רַבּוֹנוֹ וְאַחֵר כִּף יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. מִי שְׁלָבוֹ טְרוּד וְרוּצָה לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלָּתוֹ, וְהוּא בְּצָרָה, וְלֹא יְכוּל לְסַדֵּר אֶת שְׂבַח רַבּוֹנוֹ כְּרֵאוּי, מַה הוּא?

אָמַר לוֹ, אִף עַל גַּב שְׁלֵא יְכוּל לְכוּן לְבוֹ וּרְצוֹנוֹ, סְדוּר וְשְׂבַח שֶׁל רַבּוֹנוֹ לְמָה שְׁיִגְרַע? אֲלֵא

סדר הלימוד ליום ד כסלו [יום 63 בשנה]

למנע מישראל שלא יעלו לירושלים לחגג חגיגהם ולהקריב קרבנות ועולות ולעבד שם.

בא ראה, בשעה שהגיעו הברכות ליד משה לברך את כל השבטים, ראה את דן שהיה קשור בנחש, חזר וקשר אותו באריה, זהו שפתוב (דברים לג) ולדן אמר דן גור אריה יזנק מן הבשן. מה הטעם? כדי [שהוא] שיהיה ראשית וסוף, של ארבעה הדגלים קשור ביהודה, שהוא מלך, כמו שנאמר גור אריה יהודה, והוא ראשית הדגלים, וסוף הדגלים הוא דן, שפתוב דן גור אריה וגו', להיות ראשית וסוף קשורים במקום אחד.

לישועתך קניתי ה'. רבי חייא אמר, כמו שנאמר (שופטים יג) והוא יחל להושיע את ישראל מיד פלשתים. אמר [רבי אחא], וכי למה קניתי, והרי הסתלק יעקב מן העולם באותו הזמן מלפני שנים? למה אמר שהוא מחכה לאותה הישועה? [אלא ודאי] אמר לו, ודאי סוד הדבר כפתוב (שמות יז) והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, ישראל סתם. אף כאן והוא יחל להושיע את ישראל - ישראל סתם. לכן אמר לישועתך קניתי ה'.

אמר רבי חייא, ודאי כך הוא, ויפה. אשרי חלקם של הצדיקים שיודעים להשתדל בתורה כדי לזכות בה בחיים שלמעלה, כמו שנאמר (דברים ל) כי הוא חייך וארך ימיה לשבת על האדמה וגו'.

גד גדוד יגודנו והוא יגד עקב. רבי ייסא אמר, מגד נשמע שהרי חילות יצאו לערך קרב, משמע שפתוב גד. בכל מקום גימ"ל דל"ת, חילות ומחנות יוצאים מהם, שהרי גימ"ל נותן ודל"ת לוקח, ומכאן [ומושכת] כמה חילות וכמה מחנות תלויים בהם.

בא ראה, אותו נהר ששופע ויוצא מעדן, לא פוסקים מימיו לעולמים, והוא משלים לעניים, ולכן עומדים כמה חילות וכמה מחנות ונזונים מכאן. ועל זה גד, זה מוציא ונותן, וזה לוקט ולוקח, ונזונים הבית וכל אנשי הבית.

אמר רבי יצחק, אלמלא שהיה גד מבני השפחות, השעה עמדה לו להשלים יותר מהכל. זהו

בא ראה, כהנים ולוים מתעוררים לחבר שמאל בימין. אמר רבי חזקיה, הכל כך הוא ודאי, אבל כך שמעתי, כהנים ולוים, זה מעורר שמאל, וזה מעורר ימין, משום שהתחברות זכר אל הנקבה אינו אלא בשמאל וימין, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. ואז מתחבר הזכר בנקבה, ותשוקה נמצאת, והעולמות מתברכים, ועליונים ותחתונים בשמחה.

ולכן כהנים ולוים מעוררים דבר למטה, לעורר תשוקה וחביבות למעלה, שהכל תלוי בימין ובשמאל. נמצא שהקרפן יסוד העולם, תקון של העולם, שמחה של עליונים ותחתונים. אמר רבי יוסי, ודאי יפה אמרת, וכך הוא, וכך שמעתי הדבר ושכחתי אותו, ואני שמעתי זה, והכל באחד עולה.

עבשו תפלה במקום קרבן, וצריך אדם לסדר שבח רבונו כראוי, ואם לא יסדר, אין תפלתו תפלה. בא ראה, סדור שלם של שבחו של הקדוש ברוך הוא - מי שיודע ליחד את השם הקדוש כראוי, שבזה מתעוררות ונשפעות ברכות לכל העולמות.

אמר רבי חזקיה, לא השרה הקדוש ברוך הוא את ישראל בגלות בין העמים אלא כדי שיתברכו שאר העמים בגללם, שהרי הם משפיעים ברכות מלמעלה למטה בכל יום.

הלכו. עד שהיו הולכים, ראו נחש אחד שהיה מסתובב [ומצדד] בדרך, וסטו מן הדרך. בא אליהם איש אחד. הרג אותו הנחש. החזירו ראשיהם וראו את אותו איש שמת. אמרו, ודאי אותו נחש עשה את שליחות רבונו. ברוך הרחמן שהצילנו.

פתח רבי יוסי ואמר, יהי דן נחש עלי דרך, מתי היה דן נחש? בימי ירבעם, שפתוב (מלכים א-ב) ואת האחד נתן בדן. למה נתן שם עלי דרך, על אותו הדרך? כדי למנע [אותו דרך שעולים] שלא יעלו לירושלים [ולא יעלו שם]. וזה דן היה להם נחש לישראל עלי דרך, עלי דרך ודאי, כמו שנאמר וינעץ המלך וגו'. שפיפן עלי ארח, שעקץ את ישראל. והכל לא היה אלא עלי דרך ועלי ארח,

לקדוש ברוך הוא כחזק המות בשעה שרוצה הרוח להפרד מהגוף.

קנאה כשאל קנאה, כל מי שאוהב ולא קושר עמו קנאה, אין אהבתו אהבה. כיון שקנא, הרי האהבה השלמה. מפאן למדנו שצריך אדם לקנא לאשתו כדי שיתקשר עמה אהבה שלמה, שהרי מתוך כך לא יתן עינו באשה אחרת. מה זה קשה כשאל? אלא מה שאל קשה בעיני הרשעים לרדת אליו, כך קנאה קשה בעיני מי שאוהב ומקנא להפרד מאהבה.

דבר אחר קשה כשאל קנאה – מה שאל, בשעה שמורידים אליה את הרשעים, מודיעים להם חטאיהם על מה הורידו אותם, וקשה להם, כך מי שמקנא, הוא תובע על חטאו ומחשב [וחושד] כמה מעשים, ואז נקשר בו קשר האהבה.

רשפיה רשפי אש שלהבת יה, מה זה שלהבת יה? זו שלהבת שבוערת ויוצאת מתוך שופר שהוא מתעורר ושורף, ומיהו? השמאל. זהו שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, זה שורף שלהבת של האהבה של כנסת ישראל אל הקדוש ברוך הוא.

ולבן (שם ח) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. שהרי כשכא הימין שהוא מים, מוסיף שרפת האהבה, ולא נכבתה שלהבת השמאל, כמו שנאמר וימינו תחבקני, זהו מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, וכן הכל כגון הזה.

עד שהיו יושבים, שמעו את קולו של רבי שמעון שהיה בא בדרך, הוא ורבי יהודה ורבי יצחק. התקרב למערה, יצאו רבי אלעזר ורבי אבא. אמר רבי שמעון, מכתלי המערה ראיתי ששכינה כאן. ישבו. אמר רבי שמעון, במה עסקתם? אמר רבי אבא, באהבת כנסת ישראל לקדוש ברוך הוא, ורבי אלעזר פרש פסוק זה בכנסת ישראל, שימני כחותם על לבך וגו'. אמר לו, אלעזר, באהבה עליונה וקשר החביבות הסתכלת.

שתק רבי שמעון שעה. אמר, בכל מקום צריך שתיקה, חוץ משתיקה של התורה. גניזה אחת יש לי גנוזה, ואיני רוצה שתאבד מכם,

שכתוב (בראשית ל) בא גד, קרי, וכתוב בגד חסר אל"ף, שהרי השעה עומדת בשלמות, והסתלקה ממנו. זהו שכתוב (איוב ו) אחי בגדו כמו נחל, משום שאותו נהר ששופע הסתלק באותה שעה, וכתוב בגד חסר אל"ף, ולכן לא זכה בארץ הקדושה והסתלק ממנה.

רבי יהודה אמר, מנין לראובן שהיה כזה? ככתוב פחו כמים אל תותר, שהסתלקו המים ולא שפכו, והרי נתבאר במה פגם, ושניהם לא זכו בארץ הקדושה, וחילות ומחנות להנחיל לישראל את הארץ. בא ראה, מה שנפגם בגד, השתלם באשר. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. עכשו השלים גימ"ל לדל"ת.

רבי אלעזר ורבי אבא נשמטו במערת לוד, שנכנסו מפני תקף השמש, שהיו הולכים בדרך. אמר רבי אבא, נסובב את המערה הזו בדברי תורה. פתח רבי אלעזר ואמר, שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך וגו', רשפיה רשפי אש שלהבת יה. בפסוק זה התעוררנו, אבל לילה אחד היה, כשהייתי עומד לפני אבא ושמעתי ממנו דבר, שאין שלמות ורצון ותשוקת כנסת ישראל בקדוש ברוך הוא אלא בנשמות הצדיקים, שהם מעוררים נביעת המים התחתונים כנגד העליונים, ובאותה שעה שלמות הרצון והתשוקה בדבקות אחת לעשות פרות.

בא ראה, אחר שנדבקו זה בזה והיא קבלה רצון, היא אומרת, שימני כחותם על לבך. למה כחותם? אלא דרכו של חותם, כיון שנדבק במקום אחד, אף על גב שזו ממנו, הרי נשאר רשם באותו מקום ולא זו ממנו, שכל הרשם וכל הדמות שלו נשאר בו. כך אמרה כנסת ישראל, הרי נדבקתי בך, אף על גב שזזתי ממך והלכתי לגלות, שימני כחותם על לבך, כדי שישאר כל דמותי בך כחותם הזה שישאר כל דמותו באותו מקום שנדבק בו.

כי עזה כמות אהבה, חזקה היא, כפרדת הרוח מהגוף. ששנינו, בשעה שאדם מגיע להסתלק מן העולם ורואה מה שרואה, הרוח הולכת בכל איברי הגוף והגלים עולים, כמי שהולך בים בלי משוטים, עולה ויורד ולא מועיל לו. בא ונפרד מכל איברי הגוף, ואין [להם] קשי כמו היום שנפרדת הרוח מהגוף. כך חזק האהבה של כנסת ישראל

המלך. כיון שיודע המלך שהרי בנו גדל בכפר הזה וזמן הגיע להביאו להיכלו, מה עשה באהבת בנו? שולח את הגבירה בשבילו ומכניס אותו להיכלו. הנשמה לא עולה מן העולם הזה עד שבאה הגבירה בשבילה, ומכניסה אותה להיכל המלך, ויושבת שם לעולמים.

ועם כל זה, דרך העולם שאותם בני הכפר בוכים על פרדת בן המלך מהם. פקח אחד היה שם, אמר להם, על מה אתם בוכים, וכי לא בן המלך הוא, ולא נראה יותר לדור ביניכם אלא בהיכל של אביו? כך משה, שהיה פקח, ראה בני כפר שהיו בוכים, ועל זה אמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגדדו.

בא ראה, אלו היו יודעים את זה כל הצדיקים, היו שמחים אותו יום שמגיע להם להסתלק מן העולם, וכי לא כבוד עליון הוא שהגבירה באה בשבילם, ולהוביל אותם להיכל המלך שישמח בהם המלך כל יום? שהרי הקדוש ברוך הוא לא משתעשע אלא בנשמות הצדיקים.

בא ראה, התעוררות האהבה של כנסת ישראל לקדוש ברוך הוא, נשמות הצדיקים למטה מעוררים אותה, משום שהם באים מצד המלך, מצד הזכר, והתעוררות זו מגיעה לנקבה מצד של הזכר, ומתעוררת אהבה. נמצא שזכר מעורר חביבות ואהבה לנקבה, ואז הנקבה נקשרת באהבה לזכר.

כמו זה תשובת הנקבה לשפך מים תחתונים פנגד מים עליונים אינה אלא בנשמות הצדיקים. אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שעליהם קימים עליונים ותחתונים, ועל זה (משלי ח) וצדיק יסוד עולם, כתוב סתם.

וסוד הכל - צדיק, הוא יסוד שלמעלה, והוא יסוד למטה, וכנסת ישראל נכללת מצדיק מלמעלה וממטה. צדיק מצד זה וצדיק מצד זה יורשים אותה. זהו שכתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ, יירשו ארץ ודאי.

בא ראה, צדיק יורש ארץ זו ומוריק עליה ברכות בכל יום, ונותן לה תפנוקים ועדונוים בשפע עליון ששופע עליה, והרי בארנו את הדבר.

והיא דבר עליון, ומצאתי אותו בספרו של רב המנונא הזקן.

בא ראה, בכל מקום הזכר רודף אחר הנקבה ומעורר אליה אהבה, וכאן מצאנו שהיא מעוררת אהבה ורודפת אחריו, ודרך העולם שאין שבח הנקבה לדרך אחרי הזכר, אלא דבר נסתר הוא, ודבר עליון מבית גנזי המלך.

בא ראה, שלש נשמות הן, והן עולות בדרגות עליונות ידועות, ועל שהן שלש - הן ארבע. אחת נשמה עליונה שלא נתפסת ולא מתעורר בה הגזבר [הגזע] של האוצר העליון, כל שכן התחתון. וזו נשמה לכל הנשמות, והיא נסתרת ולא נגלית לעולמים ולא נודעת, וכלם בה תלויות.

וזו מתעטפת בעטוף של זהר הכרמל [של הברדלוח] בתוך הזהר, ונוטף טפות טפות מרגליות, ונקשרים כלם כאחד, כמו הקשרים של איברי גוף אחד, והוא נכנס לתוכם ומראה בהם מעשיו. הוא והם אחד הם, ואין בהם הפרדה. זו נשמה עליונה טמירה של הכל.

נשמה אחרת נקבה נסתרת בתוך חילותיה, והיא נשמה להם, ומהם אחוז הגוף להראות בהם מעשיה לכל העולם, כמו גוף שהוא כלי לנשמה לעשות בו מעשה, ואלה כמו אותם הקשרים הטמירים שלמעלה.

נשמה אחרת היא נשמת הצדיקים למטה. נשמות הצדיקים באות מאותן נשמות עליונות, מנשמת הנקבה ומנשמת הזכר, ולכן נשמות הצדיקים הן עליונות על כל אותם החילות והמתנות שלמעלה.

ואם תאמר, הרי הם עליונים משני צדדים, למה ירדו לעולם הזה ולמה הסתלקו ממנו? למלך שנולד לו בן, שלח אותו לכפר אחד לגדלו, ולגדל אותו עד שיגדל [לו], וילמדו אותו דרכי היכל המלך. שמע המלך שהרי בנו גדל והתגדל, מה עשה באהבת בנו? שולח לו את הגבירה אמו בשבילו, ומכניסו להיכלו, ושמח עמו כל היום.

כך הקדוש ברוך הוא הוליד בן מהגבירה, ומיהו? זו נשמה עליונה קדושה. שלח אותה לכפר, לעולם הזה, שתתגדל בו וילמדו אותה דרכי היכל

וְאִם תֹּאמַר, (שמואל-א ט) וְהִלָּחֵם אֶזְל מְפִלִּינוּ, וְלֹא כְּתוּב אֶזְלָה? לְשֹׁאֵר הַמְּזוּן קוֹרְאִים לָחֵם, וְהַדְּבָרִים יְדוּעִים מָה הוּא שֹׁאֵר הַמְּזוּן וּמָה הוּא לָחֵם מִמֶּשׁ. לָחֵם שְׁלֹמֶעֱלָה בְּכָל מְקוֹם זָכָר, לָחֵם תַּחֲתוֹן בְּכָל מְקוֹם נִקְבָּה. וְאִנּוּ מִצְאָנוּ שְׁלֹפְעָמִים כְּתוּב זָכָר וְלִפְעָמִים נִקְבָּה, וְהִפְלֵ דְבָר אֶחָד, זֶהוּ כְּמוֹ זֶה, וְהִכָּל יָפָה.

בֵּא רֵא, אֲשֶׁר רְשׁוּם לְמַעְלָה וְרְשׁוּם לְמַטָּה בְּתַקּוּנֵי כְּלָה, וְעַל כָּל שְׁנַיִם עֶשֶׂר הַשְּׁבָטִים הַיָּם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם וְנִתְקַן בָּהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוּב (מלכים-א ז) וְהַיָּם עֲלֵיהֶם מְלֻמְעָלָה. וְסוּד הַדְּבָר - נִתְקַן לְמַעְלָה וְנִתְקַן לְמַטָּה בְּאֶרֶץ. נִתְקַן לְמַעְלָה בְּתַקּוּנֵי יְדוּעִים כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וְנִתְקַן לְמַטָּה בְּשְׁנַיִם עֶשֶׂר הַשְּׁבָטִים הַלְלוּ כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה, וְעַל כֵּן שְׂכִינָה לְמַעְלָה וּשְׂכִינָה לְמַטָּה בְּשִׁבְלִי [בְּתוֹכָם שֶׁל] יִשְׂרָאֵל, וּבְשְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבָטִים [וּבְשְׁנַיִם שְׁבָטִים] [וּבְשְׁנַיִם צְדָדִים] נִכְלָלָת וְנִתְקַנְתָּ. אֲשֶׁר בְּתַקּוּנֵיהָ עוֹמֵד כְּשֹׁאֵר הַשְּׁבָטִים.

וְאִם לֹא שִׁגְלָה מִשָּׁה - לֹא נוֹדַע, שְׁכָתוּב (דברים לג) וְטָבַל בְּשֶׁמֶן רִגְלוֹ, לְהִרְאוֹת אִיפָה הַקָּשָׁר שֶׁלּוֹ בְּמִקּוּמוֹ, שֶׁהוּא מִשְׁפִּיעַ אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשְׁחָה מְלֻמְעָלָה. מִשׁוּם כֵּן כְּתוּב בְּרוּךְ מִבְּנִים אֲשֶׁר וָגו'.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּתַח וְאָמַר, נִפְתְּלִי אֵילָה שְׁלַחַה הַנִּתְּנָן אִמְרֵי שְׁפָר. הֵרִי נֶאֱמַר שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הוּא עוֹלָם שֶׁל זָכָר. כִּיּוֹן שְׁעוֹלָה דְּבָר מִכְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וּמַעְלָה, הִכָּל הוּא זָכָר. מִנֵּיין לָנוּ? מַעְוָלָה. לָמָּה נִקְרָאת עוֹלָה? מִשׁוּם שְׁעוֹלָה מַעַל הַנִּקְבָּה, וּמִשׁוּם כֵּן (ויקרא א) עֲלָה זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֶנּוּ וָגו'.

לָמָּה תָּמִים? וְכִי חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת צָרִיךְ אוֹתוֹ שְׁאוּמֵר תָּמִים?! מָה זֶה תָּמִים? אֵלֹא כְּכָתוּב, הַתְּהִלָּךְ לְפָנַי וְהִיָּה תָּמִים. מִתִּי תָּמִים? בְּשִׁעָה [בְּמִקּוֹם] שְׁנִמּוּל, שֶׁהֵרִי הַזָּכָר אֵינוֹ, וְלֹא נוֹדַע אֵלֹא רַק בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנִקְרָא תָּמִים, וּמָהוּ? זֶה אוֹת הַבְּרִית, שְׁבָה נוֹדַע הַזָּכָר מִן הַנִּקְבָּה, כְּכָתוּב (שם י) אִישׁ צָדִיק תָּמִים הִיָּה. מִשׁוּם כֵּן זָכָר תָּמִים, שְׁנוֹדַע בּוֹ אֵיבָר זֶה וְלֹא יִסְרֶסוּ אוֹתוֹ.

וְאִם תֹּאמַר, הֵרִי כְּתוּב (ויקרא ד) נִקְבָּה תְּמִימָה? כֵּן הוּא וְדָאִי. כְּמוֹ שְׁנִקְרָא צָדִיק תָּמִים, כֵּן נִקְרָא צָדִיק תְּמִימָה, מִשׁוּם שֶׁהִכָּל נִטְלָה מִמֶּנּוּ. מִשׁוּם כֵּן

וְסוּד הַכְּתוּב - (בראשית מט) מֵאֲשֶׁר שְׁמִנָּה לְחֶמוֹ וְהוּא יִתֵּן מִעֲדֵנֵי מֶלֶךְ. וְעַם כָּל זֶה דְּבָר אַחֵר, שְׁכָתוּב (שיר ו) רְאוּהָ בְּנוֹת וַיֵּאשְׁרוּהָ, וְעַל זֶה אִמְרָה לָאָה, (בראשית ל) בְּאֲשֶׁרֵי כִי אֲשֶׁרוּנִי בְּנוֹת, וְהִכָּל יָפָה.

וּבֵא רֵא, מִן הָעוֹלָם הַבָּא נִמְשָׁךְ וְשׁוֹפֵעַ לְצָדִיק הַזֶּה לְתַת תְּפִנוּקִים וְעֲדוּנִים לְאֶרֶץ הַזֶּה, שֶׁהִיא לָחֵם עֲנִי, וְנַעֲשֶׂה לָחֵם מְעַנָּה. זֶהוּ שְׁכָתוּב מֵאֲשֶׁר שְׁמִנָּה לְחֶמוֹ וְהוּא יִתֵּן מִעֲדֵנֵי מֶלֶךְ, וְדָאִי, וְהֵרִי בְּאֶרְנוּ.

בֵּא רֵא, מֵאֲשֶׁר שְׁמִנָּה לְחֶמוֹ, זֶהוּ מְקוֹם שֶׁהִכָּל מֵאֲשֶׁרִים אוֹתוֹ, וּמִיָּהוּ? הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחֲתוֹנִים מֵאֲשֶׁרִים אוֹתוֹ וּמִשְׁתוֹקֵקִים אֵלָיו. שְׁמִנָּה לְחֶמוֹ, מִי? עַד כָּאֵן לֹא פָּרַשׁ מִי הוּא הַמְּקוֹם. אֵלֹא, יֵשׁ לָחֵם וְיֵשׁ לָחֵם, כְּמוֹ שִׁישׁ אֵילָן וְיֵשׁ אֵילָן. יֵשׁ עֵץ הַחַיִּים, וְיֵשׁ עֵץ שְׁתִּלּוּי בּוֹ הַמּוֹת. יֵשׁ לָחֵם שְׁנִקְרָא לָחֵם עֲנִי, וְיֵשׁ לָחֵם שְׁנִקְרָא לָחֵם מְעַנָּה. וּמִיָּהוּ [לָחֵם]? זֶה ו', וְזֶה הוּא לְחֶמ"ו, לְחֶם ו', וְעַל זֶה כְּתוּב (שמות טז) הַנְּגִי מִמֶּטִּיר לָכֶם לָחֵם מִן הַשָּׁמַיִם, מִן הַשָּׁמַיִם וְדָאִי.

וְעַל זֶה, מֵאֲשֶׁר שְׁמִנָּה לְחֶמוֹ, לָחֵם ו', שֶׁהֵרִי מִמֶּנּוּ נִזּוֹן הָעֵץ הַזֶּה, וְהוּא מַעֲטֵר אוֹתוֹ, כְּכָתוּב (שיר ג) בְּעֶטְרָה שְׁעֶטְרָה לוֹ אָמוֹ. וּכְשֶׁהוּא לוֹקַח, וְדָאִי הוּא יִתֵּן מִעֲדֵנֵי מֶלֶךְ. וּמִי הַמֶּלֶךְ? זֶה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵרִי מִמֶּנּוּ נִזּוֹנִית, וְהוּא נוֹתֵן לָהּ עַל יַד הַצָּדִיק דְּרָגָה קְדוּשָׁה אוֹת הַבְּרִית, וּמִכָּאֵן לְשֹׁאֵר הַדְּרָגוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה, וְכֻלָּם כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה.

בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא הִזְקֵן אָמַר כֵּן: מֵאֲשֶׁר שְׁמִנָּה לְחֶמוֹ - זֶה לָחֵם שְׁבָת, שֶׁהוּא מְעַנָּה, עַל אֶחָד שְׁנַיִם, כְּכָתוּב לְקַטוּ לָחֵם מִשְׁנָה. מָה זֶה לָחֵם מִשְׁנָה? אֵלֹא שְׁנַיִם לָחֵם, לָחֵם מִן הַשָּׁמַיִם וְלָחֵם מִן הָאֶרֶץ. זֶהוּ לָחֵם עֲנִי. וְזֶהוּ לָחֵם עֲנִי. וּבְשִׁבְתָּ נִכְלָל לָחֵם הַתַּחֲתוֹן בְּלָחֵם הָעֲלִיּוֹן, וּמִתְבָּרַךְ זֶה מִשׁוּם זֶה, וְהוּא לָחֵם מִשְׁנָה.

וְעוֹד הִיָּה אוֹמֵר, לָחֵם מִשְׁנָה שֶׁל שְׁבָת לוֹקַח מִשְׁבַּת הָעֲלִיּוֹנָה שְׁשׁוֹפֵעַת וּמֵאִירָה לְכָל, וּמִתְחַבֵּר לָחֵם בְּלָחֵם, וְהוּא מִשְׁנָה. וּבְכָל מְקוֹם סוּד שֶׁל לָחֵם נִקְבָּה הִיא, מִשׁוּם כֵּן שְׁמִנָּה כְּתוּב וְלֹא שְׁמֵן, וְכָתוּב (בראשית ט) כִּי אִם הִלָּחֵם אֲשֶׁר הוּא אוֹכֵל, זֶה אֲשֶׁתוֹ.

יורש לשני צדדים. וזהו שכתוב (דברים לג) ולנפתלי אמר וגו', ים ודרום ירשה. למעלה זכר, למטה נקבה. משום כך נפתלי אילה שלחה, נקבה למטה. כמו זה זכר למעלה, שכתוב הנתן אמרי שפר. הנתן כתוב, ולא הנותנת.

בא ראה, מחשבה ראשית הכל, ומשום שהיא מחשבה, היא בפנים נסתרת ולא נודעת, כאשר מתפשטת מחשבה זו יותר, באה למקום ששורה הרוח, וכשמגיעה לאותו מקום נקראת בינ"ה, וזה לא נסתר ככתחלה. ואף על גב שהוא נסתר, רוח זו מתפשטת ומוציאה קול כלול מאש מים ורוח, שהם צפון דרום ומזרח. והקול הזה כלל של כל שאר החילות, וקול זה מנהיג את הדבור, וזה נותן דבר מתקן, משום שקול נשלח ממקום הרוח, ובא להנהיג הדבור, להוציא דברים ישרים.

ובשתתכל בדרגות, הוא מחשבה, הוא בינה, הוא קול, הוא דבור, והכל אחד. והיא היא המחשבה, ראשית הכל, ולא היה פרוד, אלא הכל אחד וקשר אחד, שהיא מחשבה ממש שנקשרה באין ולא נפרד לעולמים, וזה הוא (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד. ועל זה הנתן אמרי שפר כתוב, זה הגוף.

סיום הגוף, זה שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין. למה פעמים? אלא בן פרת למעלה, בן פרת למטה. ולמה אינו בן פרת למטה בתקוני המלכה? משום שבנות צעדה להיות עלי שור, שצריכים בנות לתקוניה ולא בנים, כמו שנאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל וגו'. רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים.

בא ראה, מלכות הקדושה לא מקבלת מלכות קדושה שלמה עד שמתחברת באבות, וכשמתחברת באבות, נבנה בנין שלם מהעולם העליון, שהוא עולם הזכר, ועולם העליון נקרא שבע שנים, כי כל שבע השנים בו.

וסימן לדבר - (מלכים א-ו) ויבנהו שבע שנים, זה עולם העליון, ולא כתוב בשבע שנים, כמו שנאמר (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ולא כתוב בששת, וכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם.

עולה, שעולה מן הנקבה לזכר, וממקום זה ומעלה הכל הוא זכר, ומן הנקבה ומטה הכל הוא נקבה, והרי בארנו.

ואם תאמר, כך גם הנקבה שלמעלה. אלא סיום הגוף מראה על כל הגוף שהוא זכר, ראש הגוף נקבה, עד שיורד לסיום, וכשהסיום נראה, הרי עושה הכל זכר. אבל כאן ראש וסוף נקבה, שהרי כל תקון הגוף נקבה.

בא ראה, סוד עליון אחד יש בדבר זה, שהרי ראינו שיעקב ברוך את יוסף בתוך אחיו. כיון שצוה הקדוש ברוך הוא ארבעה דגלים בשכינה, בשנים עשר שבטים להתקן בהם, גרע מהם את יוסף, ושם במקומו את אפרים. מה הטעם הסתלק מהם יוסף? אם תאמר משום חטאו - לא כך, שהרי הוא צדיק.

אלא סוד הדבר - יוסף היה רשם של זכר, שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, וכתוב משם רעה אבן ישראל, משם נזונית אבן ישראל הזאת. אבן - זו כנסת ישראל, ועליה אמר דוד (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. ומשום שיוסף הוא רשם של זכר, נקרא יוסף הצדיק, שהרי הוא ידאי צדיק, משם רעה אבן ישראל.

ומשום שכל תקוני השכינה הן נקבות, הסתלק יוסף משם והתמנה תחתיו אפרים, והוא נקבה לתקוניה. ומשום שהוא כך, התמנה לצד מערב, מקום ששורה הנקבה, ואותו רשם שהוא זכר הסתלק מתקוניה, משום שהוא עולם של נקבה ולא עולם של זכר, וכל תקוניה דורשים נקבות.

ומשום כך, יוסף שהוא צדיק, הסתלק מתקוניה, והתמנה אפרים תחתיו. ועל כן כל שנים עשר השבטים הם תקונים של שכינה, וכלם צריכים כמו שלמעלה, חוץ מדרגת הצדיק שהוא עושה כל האיברים זכר, ולא צריך להכחיש [אותו].

נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר, הינו מה שכתוב (שיר ד) ומדברך נאנה. משום שקול מנהיג את הדבור, ואין קול בלי דבור. ואותו הקול נשלח ממקום עמק שלמעלה, ושלוח מלפניו להנהיג הדבור, שאין קול בלי דבור, ולא דבור בלי קול. וזה כלל שצריך את הפרט, ופרט שצריך את הכלל, וזה קול שיוצא מדרום ומנהיג את המערב,

ויפזון, מה זה ויפזון? אלא כמו שכתוב (תהלים יט) הנחמדים מזהב ומפז רב, וכתוב (איוב כח) ותמורתה כלי פז. התכבדו זרועותיו במרגלית עליונה. מידי אביר יעקב - מאותם שני צדדים שהתחזק בהם יעקב. משם רעה אכן ישראל - משם נזונית אותה אכן יקרה, כמו שאמרנו. עוד, מאותם שנים עשר צדדים נזונית אותה אכן יקרה, שהם צפון ודרום, והיא נתנה ביניהם והתברכה מהם, ונזונה מהם על [דרגה] ידי צדיק.

בא ראה, ליוסף נוספה ברכה אחרת, כמו שנאמר מאל אביך ויעזרה וגו'. פסוק זה קשה. מאל אביך ויעזרה, אל אביך יעזרה צריך להיות! מה זה מאל אביך ואחר כך ויעזרה? ואת שדי, ואל שדי צריך להיות, כמו שכתוב (בראשית מג) ואל שדי יתן להם רחמים לפני האיש. ויברכה, וברכה צריך להיות!

אלא הורישו מלמעלה ומטה. הורישו מלמעלה, מאל אביך, שהוא ירשה עליונה, מקום שנקרא שמים. ויעזרה, כדי שלא יחליף מקום זה למקום אחר, ושסיעו יתהיה ממקום זה ולא מאחר.

ואת שדי, מה זה ואת שדי? אלא זו דרגה אחרת תחתונה, שהרי שנינו, בכל מקום את ה' - זו השכינה, כמו (ישעיה ו) וארא את ה', את לרבות. ואת - להכליל יום בלילה ולילה ביום, ככתוב ואת שדי, שהרי משם יוצאות ברכות לברך את העולמות.

עוד, למה לא אמר ואל שדי, שהרי גם כן משמע כמו שאמרנו, שכתוב ואל שדי יתן לכם רחמים, הכל מקום אחד הוא, למה השאיר ל' וכתב ת? אלא זהו סוד, שכשאותם שבילים יוצאים מלמעלה, כלל של התורה, מוריש את השמים, כמו שנאמר את השמים - כלל של עשרים ושתים אותיות. ומכאן יוצאים לתורה שבעל פה שנקראת ארץ, כמו שאמרנו ואת הארץ - כלל של עשרים ושתים אותיות. והשמים כוללים הכל כאחד, ואז מתעשרת הלבנה בכל ויושבת בשלמות, והברכות שופעות אז משם, ועל זה ואת שדי.

ויברכה, כדי שיהיה לו תמיד קיום ויותר, שהרי בכל מקום שיש בו וא"ו, יש לו תוספת

ואברהם נקרא שבעה ימים, ובו נבנה העולם העליון [כמו זה ויבנהו שבע שנים], ואלה נקראים עולם הזכר [ובו נבנה העולם שלמטה].

כמו זה למטה יש שבע שנים, סוד העולם התחתון, וסוד זה שכתוב (מלכים א-ח) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. שכיון שאמר שבעת ימים ושבעת ימים, לא ידענו שהם ארבעה עשר? אלא להראות עולם עליון ועולם תחתון, והם שבעת ימים ושבעת ימים. אלו זכרים ואלו נקבות. אלו הנקבות העולם הזה עליהם, שכתוב (משלי לא) רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים שהם עשו חיל, ככתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה יהודה וגו', וכן כלם.

ואם תאמר רבות, והרי הם שנים עשר ולא יותר, חוץ מאותו החיל שעשו, מה זה רבות? אלא כמו שכתוב (בראשית יח) זעקת סדם ועמרה כי רבה, כמו גדלה. וכן רבות גדולות, עליונים וגדולים על הכל, ואלו נקראים (תהלים קד) חיות גדולות. עשו חיל - אותו חיל שעשו שסמוכים עליהם נקראים חיות קטנות עם גדולות, להתחבר כאחד, לתקן בהם את המלכה, לשמח בהם עליונים ותחתונים, כמו שנאמר (סם) לויתן זה יצרת לשחק בו. משום כך רבות בנות עשו חיל. [ואת עלית על כלנה, כמו שנאמר (מלכים א-ז) עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה וגו', וכתוב והים עליהם מלמעלה. הינו ואת עלית על כלנה].

ועל זה בנות צעדה עלי שור. בנות צעדה?! צועדות הנה צריך לכתב! אלא אותה העין שכתובה למעלה, ומיהו? עין משפט, והוא עומד עלי עין, והוא עין, צעדה ופוסעת לקחת בנות לתקוניה, וזהו בנות צעדה, ולא בנים. בנות צעדה, הסתכלה לתקוניה, ולא בנים. וימררוהו ורבו - בהסתכלות של אהבה אליו, ככתוב (שיר ו) הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבני. ועל זה וישטמהו בעלי חצים.

ותשב באיתן קשתו, זו קשת. מה זה קשת? זו בת זוגו. באיתן - חזק הלבשה עליו, שלא נחלש כחה, שהרי ידעה שיוסף לא יסטה באותה דרגה של אות הברית שלו לימין ולשמאל.

אוכל בָּשֶׂר כָּל יוֹם, וּבִנְיָמִין הָיָה זֶן אוֹתוֹ. מִשּׁוּם שֶׁהָרִי הָיָה בְּחֶלְקוֹ, כְּבִיכּוֹל הוּא מְפָרְס וְזֶן אֶת הַזָּאֵב הַזֶּה. עוֹד זָאֵב יִטְרֹף – זָאֵב יִזוֹן, וּמִיָּהוּ? אֵלֶּה בְּעֲלֵי יְרִיבוֹת שְׁעוּמָדִים לְמַעַלְהָ לְקַטְרֵג, וְכֻלָּם נִהְנוּ וּנְתַקְּנוּ מִהַקְרָבָן, וּמַעוֹרָרִים הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁלְמַעַלְהָ.

בְּבִקְרָא יֹאכַל עַד וְלַעֲרֹב יִחְלַק שָׁלָל. מַה זֶה בְּבִקְרָא יִחְלַק עַד? אֵלֶּה בְּבִקְרָא, שְׁאֲבָרָהּ מִתְּעוֹרֵר בְּעוֹלָם וְנִמְצָאָת שְׁעַת רְצוֹן, הַקְרָבָן עוֹשֶׂה הַתְּעוֹרְרוֹת וְנַחַת רוּחַ וְעוֹלָה עַד ע"ד, אוֹתוֹ מְקוּם שִׁכְתוֹב (דְּבָרִים ל) וְשִׁבְתָּ עַד ה' אֱלֹהֶיךָ.

עוֹד בְּבִקְרָא, מַה זֶה בְּבִקְרָא? זֶה אֲבָרָהּ, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ, שִׁכְתוֹב (בְּרֵאשִׁית כב) וְיִשְׁכַּם אֲבָרָהּ בְּבִקְרָא. בְּזִמְנָן שְׁנִמְצָא רְצוֹן, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה לֹא הָיָה אוֹכֵל קְרָבָן אַחֵר, וּמַה הָיָה אוֹכֵל? אוֹתוֹ מְקוּם שְׁנִקְרָא ע"ד, וְהוּא כִּסָּא עֲלִיוֹן, שֶׁהוּא עַדֵי עַד, כְּכַתוּב עַדֵי עַד וְגו'. וְזִמְנָן אֲכִילָה בְּבִקְרָא שֶׁל ע"ד הוּא, וְהָע"ד הַזֶּה [כָּף גַּם כֵּן] לְמַעַלְהָ [כָּף נִקְרָא], שִׁכְתוֹב (יִשְׁעִיָּה כו) בְּטַחוּ בְּה' עַדֵי עַד. וּבְבִקְרָא, הִינּוּ קְרָבָן לַה' וְדָאֵי. יֹאכַל עַד, וְלֹא אַחֵר.

עוֹלָה עֲשׂוֹן, וְהַתְּעוֹרְרוֹת הָאֵהָבָה נִקְשְׁרָת, וּמִתְּעוֹרְרָת לְמַעַלְהָ וְעוּמָדִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה, וְאֵשׁ [נִנְר] דּוֹלְקָת וּמְאִירָה בְּהַתְּעוֹרְרוֹת הַזֹּאת שְׁלֵמָה, וְכֵהֵן מִתְּעוֹרֵר, וְלוֹיִם מְשַׁבְּחִים וּמְרִאִים שְׁמִחָה, וְאֵז מִתְּנַסֵּף הֵיזֵן לְהַתְּקַשֵּׁר בְּמִים, וְהֵיזֵן מְאִיר וּמְרִאֵה שְׁמִחָה. מִשּׁוּם כָּף, יֵינ טוֹב לְמַטָּה לְהִרְאוֹת שְׁמִחָה לֵיזֵן אַחֵר שְׁלֵמָה, וְהַכֹּל מִתְּעוֹרֵר לְקַשֵּׁר שְׁמַאל בְּיָמִין.

וְלֶחֶם שֶׁהוּא סֵלֶת, מְלָכוֹת שְׁמַעוֹרְרָת הַתְּעוֹרְרוֹת, לּוֹקְחִים אוֹתָהּ שְׁמַאל בְּיָמִין, וּמְקַשְׂרִים אוֹתָהּ בְּגוּף, וְאֵז שׁוֹפֵעַ שְׁמֵן עֲלִיוֹן, וְלוֹקְטָת אוֹתוֹ עַל יַד הַצְּדִי"ק. וְעַל זֶה צְרִיף לַעֲשׂוֹת הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל סֵלֶת בְּשִׁמּוֹן, וְנִקְשֵׁר הַכֹּל כְּאַחַד, וְאֵז עֲדוֹן וְנַחַת שֶׁל יַחֲוֹד אַחַד, וְלוֹקְטִים עֲדוֹן וְנַחַת שֶׁל הַיַּחֲוֹד כָּל אוֹתָם כְּתָרִים, וְנִקְשְׂרִים זֶה בְּזֶה, וְהִלְכְּנָה מְאִירָה, וְנִקְשְׁרָת בְּשִׁמְשׁ, וְיֹשֵׁב הַכֹּל בְּעֲדוֹן.

וְאֵז קְרָבָן לַה', וְלֹא לְאַחֵר, וְעַל זֶה בְּבִקְרָא יֹאכַל עַד, וְלֹא לְאַחֵר [עַד]. יֹאכַל עַד וְיִתְעַדֵּן וְיִתְקַשֵּׁר בְּקַשְׁרוֹ בְּתַחֲלָה. מִתִּי? בְּבִקְרָא, שְׁצָרִיף לְהַתְּפָרֵךְ הַשֵּׁם הַקְדוֹשׁ בְּתַחֲלָה, וְאַחֵר כָּף יִתְפָּרְכוּ הָאַחֲרִים.

וְקִיּוּם. עַד כָּאֵן כָּלָל, וְאַחֵר כָּף עֲשֶׂה פְּרִט, שִׁכְתוֹב בְּרַכַּת שָׁמַיִם וְגו'.

בְּרַכַּת אָבִיךָ גְּבָרוֹ עַל בְּרַכַּת הוֹרֵי. וְדָאֵי שִׁבְרַכַּת אָבִיךָ גְּבָרוֹ, שֶׁהָרִי יַעֲקֹב הוֹרֵישׁ שִׁבַּח שֶׁל הַכֹּל יוֹתֵר מִהָאֲבוֹת, שֶׁהָרִי הוּא הָיָה שָׁלֵם בְּכָל, וְהַכֹּל נִתֵּן לְיוֹסֵף. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּף רְאוּי, שֶׁהָרִי צָדִיק נוֹטֵל הַכֹּל וְיֹרֵשׁ הַכֹּל כְּאַחַד, וְכָל הַבְּרַכּוֹת שְׁרוּיּוֹת בּוֹ. הוּא מוֹרִיק בְּרַכּוֹת מִהֲרֹאֵשׁ לְמַעַלְהָ, וְכָל אִיבְרֵי הַגּוּף כָּלָם נִתְקַנּוּ לְהוֹרִיק בּוֹ בְּרַכּוֹת, וְאֵז נַעֲשֶׂה נֶהַר שְׁיוּצָא מִעֲדָן.

מַה זֶה מִעֲדָן? אֵלֶּה בְּכָל שְׁעָה שֶׁכָּל הָאִיבְרִים יוֹשְׁבִים בְּקַשֵּׁר אַחַד, וְהֵם בְּעֲדוֹן שֶׁל הַשְּׁתוֹקְקוֹת מִהֲרֹאֵשׁ לְמַעַלְהָ וְלִמְטָה, וְכֻלָּם מִעֲדוֹן וְהַשְּׁתוֹקְקוֹת שֶׁלָּהֶם מְרִיקִים בּוֹ, וְנַעֲשֶׂה נֶהַר שְׁשׁוֹפֵעַ וְיוּצָא מִעֲדָן וְדָאֵי. עוֹד מִעֲדָן – מִחֻכְמָה עֲלִיוֹנָה שׁוֹפֵעַ הַכֹּל לְהַמְשִׁיךְ, וְעוֹשֶׂה נֶהַר, וְנִמְשָׁךְ עַד שְׁמַגִּיעַ לְדַרְגָּה הַזֹּאת, וְאֵז הַכֹּל בְּבְרַכּוֹת, וְהַכֹּל אַחַד.

עַד תְּאֻנֹת גְּבַעַת עוֹלָם, [זֶה עַד] תְּשׁוּקַת אוֹתָן גְּבַעוֹת עוֹלָם, וּמִי הֵם? שְׁתֵּי נִקְבוֹת, אַחַת לְמַעַלְהָ וְאַחַת לְמַטָּה, שֶׁכָּל אַחַת נִקְרָאָת עוֹלָם. וְתְּשׁוּקַת כָּל אִיבְרֵי הַגּוּף בְּאוֹתָן שְׁתֵּי אִמְהוֹת. תְּשׁוּקָה לִינֵק מִהָאֵם הָעֲלִיוֹנָה (בִּינָה), וְתְּשׁוּקָה לְהַקְשֵׁר בְּאֵם הַתַּחְתּוֹנָה, וְתְּשׁוּקַת הַכֹּל אַחַד. מִשּׁוּם כָּף כָּלָם [כְּרִאוּי]. תְּהֵיזֵן לְרֹאֵשׁ יוֹסֵף וְגו', לְהַתְּפָרֵךְ אוֹתָהּ דְרָגָה שֶׁל צָדִיק וְלִטֵּל הַכֹּל כְּרִאוּי.

אֲשֵׁרֵי אוֹתָם שְׁנִקְרָאִים צָדִיקִים, שֶׁהָרִי צָדִיק לֹא נִקְרָא אֵלֶּה מִי שְׁשׁוֹמֵר דְרָגָה זֹאת אוֹת הַבְּרִית הַקְדוּשָׁה הַזֹּאת, אֲשֵׁרֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. יִצְאוּ מִן הַמְּעָרָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל אַחַד וְאַחַד יֹאמַר דְּבַר, וְנִלְךְ בְּדַרְךְ.

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר פְּסוּק אַחֲרָיו, בְּנִימִין זָאֵב יִטְרֹף וְגו'. בְּנִימִין זָאֵב יִטְרֹף, לְמָה זָאֵב? אֵלֶּה מִשּׁוּם שֶׁכָּף נִרְשָׁם בְּכִסָּא, שֶׁהָרִי כָּל הַחַיּוֹת, קְטַנּוֹת וְגִדּוּלוֹת, רְשׁוּמוֹת שָׁם, כְּכַתוּב (תְּהִלִּים קד) חַיּוֹת קְטַנּוֹת עִם גְּדוּלוֹת, וְהַכִּסָּא שְׁעֲשֶׂה שְׁלָמָה כָּף נִרְשָׁם, כְּמוֹ שְׁלֵמָה.

עוֹד זָאֵב יִטְרֹף, שֶׁהָרִי הַמְזַבַּח הָיָה בְּחֶלְקוֹ, וּמִזְבַּח הוּא זָאֵב. שְׁאֵם תֹּאמַר שְׁבִנְיָמִין הוּא זָאֵב – לֹא כָּף, אֵלֶּה הַמְזַבַּח שֶׁהָיָה בְּחֶלְקוֹ הוּא זָאֵב, שֶׁהָיָה

פְּתַח רבי אבא ואמר פסוק אחריו, כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וגו'. כל אלה שבטי ישראל?! הֲיֵה צְרִיף (לכתב) אלה שבטי ישראל, מה זה כל אלה? אלא לחבר [לחתם] אותם למקום שכל הברכות מוריקים לשם שנים עשר. שנים עשר ודאי, קשרים של תקוני הגבירה, והיא מתחברת עמם. זהו שפתוב שנים עשר. וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם, שהרי במקום זה הדבור שורה.

אֲשֶׁר דבר, כאן קשר אחד להתחבר מלמטה למעלה, ומלמעלה למטה. מלמטה בשנים עשר השבטים הללו, וזאת התחברה עמם. אשר דבר, הרי חבור זכר ונקבה קשור לשני צדדים, מלמטה ומלמעלה. לסוף קשר אותם במקום שלמעלה, זכר ונקבה כאחד, זהו שפתוב איש אשר כברכתו וגו'. מה זה כברכתו? אלא כברכת בת זוגו. איש אשר כברכתו, שניהם כאחד.

פְּתַח ואמר, (תהלים קכח) יברכה ה' מציון ויראה בטוב ירושלים וגו'. יברכה ה' מציון, שממנו יוצאים ברכות להשקות את הגן, והוא כולל כל הברכות ונותן לה. ואחר כך ויראה בטוב ירושלים, להראות שכל הברכות באות מזכר ונקבה. כמו זה (במדבר ו) יברכה ה' וישמרך. יברכה ה' - מזכר, וישמרך - מנקבה. יברכה ה' - מזכר, וישמרך - משמור, והכל דבר אחד, משום שמשניהם יוצאות ברכות לעולמות. ועל זה, איש אשר כברכתו ברך אתם.

וְעַל כך אסור לו לאדם לברך את חברו בבקר עד שיברך את הקדוש ברוך הוא, שהוא צריך להתברך בראשונה, והינו בבקר יאכל עד, ואחר יתברכו האחרים. ולערב יחלק שלל, שהרי הקרבנות שהיו בבקר, הכל נקרב לקדוש ברוך הוא, והתעוררות עולה לשם. ומשום שהוא התברך, הֲיֵה קוֹשֵׁר קִשְׁרִים לְכָל שְׂאֵר הַחִילוֹת הַעֲלִיּוֹנִים, ומחלק להם ברכות לכל אחד ואחד כראוי, ונאה לו, והעולמות מתבשמים, ומתברכים עליונים ותחתונים.

וְהִינּוּ סוד הכתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי וגו', בתחלה. אחר כך חלק לכלם, ואמר, אכלו רעים שתו ושכרו דודים. מוריק ברכות לכלם, ומחלק להם לכל אחד ואחד כראוי לו, ולכן ולערב יחלק שלל, שהרי השם הקדוש יתברך בתחלה, וכעת מחלק ברכות לכל העולמות. שלא תאמר שהקרבן נקרב להם ולא לשום כח אחר, אלא הכל נקרב לקדוש ברוך הוא, והוא מוריק ברכות ומחלק ברכות לכל העולמות, ומשום כך קרבן לה, ולא לאחר.

אָמַר רבי שמעון, בני, יפה אמרת. עוד, התעוררות אחרת של הקרבן, [הכל] כדי למשך ברכות ולעורר ברכות, שיתברכו כל העולמות. בתחלה קרבן לה, ולא לאחר. עכשו תקריבו את קרבנכם, שיתקשרו כל העולמות כאחד, ויתחברו ויתברכו עליונים ותחתונים.

סדר הלימוד ליום ה כסלו [יום 64 בשנה]

ומי הם? אותם בתים פנימיים ובתים חיצוניים הם נקראים חצרות ה', משום שהם עומדים שם באהבה ותשוקה אל הנקבה. בא ראה, כשנשמה עולה, הכל מתעורר לנקבה, שהרי היא אחוזה בתשוקה שלמה ונקשרת בו.

יעקב לא מת, משום כך לא נאמר בו מות, אלא ויגוע ויאסף אל עמיו. ראה מה כתוב, ויאסף רגליו אל המטה, שהתכנס השמש אל הלבנה. השמש לא מת, אלא מתכנס מן העולם והולך ללבנה.

בא ראה, בשעה שהתכנס יעקב, האירה הלבנה, ותשוקת השמש העליון התעוררה אליו, משום שכאשר השמש עולה, מתעורר שמש אחר, ונדבקים זה בזה והלבנה מאירה.

אמר רבי שמעון, יפה אמרת, אבל הרי נתבאר שהעליון, עולם הזכר, נקשר בתחתון, שהוא עולם הנקבה, והתחתון נקשר לעליון, והכל זה כמו זה.

והרי נאמר שני עולמות הם, פכתוב מן העולם ועד העולם. ואף על גב ששתי נקבות הן – אחד מתקן בזכר ואחד בנקבה. זה שבע [שבת], וזה בת שבע. זו אם וזו אם. זו נקראת אם הבנים, וזו נקראת אם שלמה, ככתוב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו'. במלך שלמה – במלך שכל השלום שלו, זו אם שלמה, ככתוב (מלכים א יא) בת שבע אם שלמה.

ובתוב (שם ה) ותרב חכמת שלמה. חכמת שלמה – זו אם שלמה, שכתוב (משלי לא) דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו. דברי למואל מלך, פסוק זה לא נודע מהו הסתר שלו, אלא דברי למואל מלך – דברים שנאמרו משום אל שהוא מלך. ומיהו? זה (תהלים ז) ואל זעם בכל יום. ואל שדי, כמו שנתבאר. למואל, כמו שנאמר (איוב מ) למו פי. למואל מלך, שהיא בת שבע. משא אשר יסרתו אמו, כשהתגלה עליו בגבעון בחלום הלילה.

בא ראה, יעקב התכנס ללבנה ועשה בה פרות לעולם, ואין לה דור בעולם שאין בו פרי של יעקב, משום שהרי הוא עורר התעוררות למעלה,

רבי יהודה פתח פסוק ואמר, ויכל יעקב לצות את בניו וגו'. ויכל יעקב לצות את בניו, לצות? הנה צריך (לכתב) לברך! אלא שצוה אותם אל השכינה להתקשר אליה. עוד, שצוה אותם על עסקי המערה, שהיא קרובה לגן עדן, ששם קבור אדם הראשון.

בא ראה, אותו מקום נקרא קרית ארבע. מה הטעם? משום ששם נקברו ארבעה זוגות: אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.

הרי יש כאן קשיא, ששנינו, האבות הם מרכבה קדושה, ומרכבה לא פחות מארבעה, ושנינו שהקדוש ברוך הוא חבר את דוד המלך עמהם ונעשו מרכבה שלמה, זהו שכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים וגו', שדוד המלך התחבר להיות מרכבה שלמה עמהם. אם כך, דוד צריך [להתקשר] להקבר בתוך האבות, ויהיה קרית ארבע עמו, אז מה הטעם לא נקבר עמהם?

אלא, דוד המלך מקום מתקן היה לו כראוי, ומיהו? ציון, לחבר אותו כאחד. ואדם שנקבר בתוך האבות, הרי הם נקברו עמו, משום שהוא היה מלך ראשון, ונעברה ממנו המלכות ונתנה לדוד המלך, ומימיו של אדם התקים דוד המלך, שעל אדם נגזרו אלף שנים, והעברו ממנו שבעים שנים, ימיו של דוד המלך, והוא נתן אותם, והאבות איך יקומו עד שיבא דוד המלך? אלא זכה למקומו כראוי לו, משום כך לא נקבר עם האבות.

זאת ועוד, האבות שרויים במקום של זכר, ודוד במקום של נקבה, והאבות נקברו עמם הנקבות, ודוד נקבר והתחבר במקום של זכר, דבר כראוי לו.

ויאסף רגליו אל המטה, משום שהרי הוא יושב במקום של חיים. כשרצה להסתלק מהעולם, הוריד רגליו אל המטה, והתכנס והסתלק מן העולם. זהו שכתוב ויגוע ויאסף אל עמיו. פתח ואמר, (שם פב) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'. דבר זה הרי בארוהו החברים.

אבל בא ראה, יש מדורים תחתונים ויש מדורים עליונים. בעליונים לא [מדורים] שורים שם,

היש מספר לגדודיו, ועל זה מי יכול להשמיע כל תהלתו?

בא ראה, המצרים כלם היו חכמים, ומצד הגבורה יצאו, כמה חילות וכמה מחנות וכמה דרגות על דרגות, עד שמגיעים לדרגות התחתונות, והמצרים היו מכשפים וחכמים בהם, ויודעים נסתרות העולם, והסתכלו, שהרי שבזמן שיעקב קים בעולם, אין עם שישלט על בניו, וידעו שהרי ישתעבדו בישראל זמנים רבים.

כיון שיעקב מת, שמחו. הסתכלו מה יהיה בסוף, עד שהגיעו לגרן האטד, שהוא גזרת הדין השולט. אט"ד בגימטריא יד, כמו שנאמר (שמות יד) וירא ישראל את היד הגדלה וגו'. כיון שהגיעו למקום זה, ראו הגבורות שיוצאות מהאטד הזה. ולמה נקרא אטד? אלא מה אטד יוצאים קוצים לצד זה ולצד זה, כך גם י"ד יוצאות ממנה אצבעות לצד זה ולצד זה, וכל אצבע ואצבע עולה בכמה גבורות, בכמה דינים, בכמה הנהגות, אז ויספדו שם מספד גדול וכבוד מאד על כן קרא שמה אבל מצרים. ודאי אבל כבוד זה למצרים, ולא לאחר.

רבי שמעון פרש את הפרשה. יצאו מתוך המערה. אמר, ראיתי שיום זה יפל בית בעיר, ויעדרו שני [בני] רומאים מקטרגים. אם אני בעיר, לא יפל הבית. חזרו לתוך המערה וישבו.

פתח רבי שמעון ואמר, (ישעיה י) צהלי קולך בת גלים וגו'. צהלי קולך, פסוק זה נאמר לכנסת ישראל, משום שהיא משבחת את הקדוש ברוך הוא בקול משבח, ועל כך צהלי קולך. מכאן למדנו, כל מי שרוצה לשבח את הקדוש ברוך הוא בקול, צריך לו קול נעים שיערב לאחרים ששומעים אותו, ואם לא – לא יקום להרים קול.

בא ראה, לויים שבאו מצד זה, שכתוב (כמדבר ח) ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה. מה הטעם? משום שקולו [דרגתו, ואם] נמוך, ולא יערב לאזנים כשאר חבריו, אז מעבירים מצבא העבודה הזה [מהחילים] של מעלה, שעומדים לנגן לעבודה הזו ולכבוד את השם הקדוש פראוי.

החילות שלמעלה, חילות ומחנות כנגד התחתונים, לשבח את השם הקדוש

משום שכתוב ויאסף רגליו אל המטה, שהיא מטתו של יעקב ודאי.

אשרי חלקו של יעקב, שהרי השתלם למעלה ולמטה, שכתוב (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' וגו' כי אתך אני. כי אתה אתה לא נאמר, אלא כי אתך אני, והרי נתבאר.

רבי יצחק פתח ואמר, ויבאו עד גרן האטד וגו', וכתוב וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגרן האטד וגו'. בפסוקים הללו יש להתבונן בהם, מה אכפת לנו שהם באו עד גרן האטד? ומה הטעם כנו אבילות זו למצרים, הרי צריך היה לכתב אבל ישראל, מה הטעם למצרים?

אלא כך אמרו, כל אותו זמן שהיה יעקב במצרים, התברכה הארץ בגללו, ונילוס היה יוצא ומשקה את הארץ. ועוד, שפסק הרעב בגלל יעקב, ועל כך המצרים עשו אבל, והתכנה עליהם.

פתח ואמר, (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. פסוק זה בארוהו, אבל מה זה ימלל? ידבר היה צריך לכתב! ואם תאמר שזו דרך הכתוב, שהרי הפסוקים הם כך – לא, שכלם באים להראות דבר, אף כאן בא להראות דבר. מי ימלל [גבורות ה'], ככתוב (דברים כג) וקטפת מלילת. גבורות ה', משום שהם רבים, שהרי כל גזרת הדין באה משם, ולכן מי הוא שיסלק ויעביר גזרה אחת מאותן גבורות שעושה הקדוש ברוך הוא?

עוד, מי ימלל וידבר, הכל אחד. ידבר, שהרי כמה וכמה גבורות הן שאין להם חשבון, כמה בעלי דינים, כמה בעלי מגנים, כמה שומרי החקים, והדבור לא יכול לדבר להם.

ובמה ידועות? כלם בהגדה, שיש בה סוד החכמה, שהרי בדבור ובאמירה לא יכול לדבר להם ולדעת אותם, אבל בהגדה הן ידועות, ככתוב (תהלים קמה) דור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו. בסוד זה יודעים, אבל גבורתך, שהיא גבורה תחתונה, ידברו, שכתוב וגבורתך ידברו.

ישמיע כל תהלתו, שרבים הם [הדרגות] הדינים שנודעים ומחברים בתהלה, וכמה חילות וכמה מחנות שמתחברים בה, ככתוב (איוב כה)

שלא עלה למלכות, כשהיה אורב לו לשאול, והיה דרכו כעני, [אחר כך] כמו זה אביתר. ולזמן ששלט שלמה, עמדה הלבנה בשלמות, והיתה בחדוה של עשר, שהכל היה לו, לא זכה באביתר.

וְדַאי שדה ענתות סוד הדבר היה, וירמיה שקנה אותו, הכל היה בשביל לרשת סוד עליון. בא ראה, כששולטת הלבנה, היא נקראת שדה תפוחים. כשהיא בעני, שדה ענתות. משום כך תשבחת שלמטה עושה לה עשר ושלמות.

כְּמוֹ שדוד, כל ימיו השתדל לעשות לה שלמות ולנגן מיני זמר לזמר ולשבח למטה, וכשדוד הסתלק מהעולם, השאיר אותה בשלמות, ושלמה לקח אותה בעשר, בשלמות, שהרי הלבנה יצאה מהעני ונכנסה לעשר, שבעשר הזה שלט על כל מלכי הארץ.

וְעַל זה, (שם י) אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה. אלא הכל זהב, שהתרבה הזהב, ובאותו הזמן כתוב (איוב כח) ועפרת זהב לו, שהרי עפר שלמעלה היה מסתכל בו השמש, ובהסתכלות של השמש ותקפו, העפר נעשה ומתרבה הזהב.

בֵּא ראה, מן ההרים שכח השמש מאיר שם, עפר הארץ שבין ההרים כלם עושים זהב, ואלמלא חיות רעות שרבות שם, לא היו אנשים עניים, משום שתקף השמש מרבה את הזהב.

מִשׁוּם כך בימי שלמה אין כסף נחשב למאומה, שהרי תקף השמש מסתכל בעפר ומרבה את הזהב. ועוד, שאותו עפר הוא צד הדין. כשסתכל בו השמש, נוטל תקף ומתרבה זהב. כיון שהסתכל שלמה בה, שבח והכריז ואמר, (קהלת א) הכל היה מן העפר וגו'.

וְעַל זה שלמה לא הצטרף לנגן כמו דוד, אלא שירה שהיא אהבה של עשר, שהיא אור ואהבה שכל התשבחות של העולם היו בה, השבח של הגבירה כשיושבת בכסא כנגד המלך הוא אמר.

כְּתוּב (מלכים א י) ויתן המלך את הכסף בירושלם כאבנים, משום שהכל היה זהב, והעפר נקשר בשמאל בצד האהבה, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, והשמש נדבק עמה ולא זו ממנה.

ולומר להם, ומשום כך ישוב מצבא העבדה. ומשום שכנסת ישראל משבחת את הקדוש ברוך הוא, אמר הכתוב צהלי קולך בת גלים, בת האבות.

עוֹד בת גלים - העולם הבא נקרא גלים, משום שהכל עומד בו, ונכלל בו תלי תלים, ויוצא ממנו לכל. עוד בת גלים - כפתוב (שיר ד) גל נעול, וכל אותם גלים ומעיינות, כלם יוצאים מהעולם הבא, וכנסת ישראל היא בת גלים.

בֵּא ראה, פסוק זה קשה. בתחלה כתוב צהלי קולך, שהוא כדי לומר ולהרים קול, ואחר כך כתוב הקשיבי. אם כך, אז למה צהלי קולך, כיון שכתוב הקשיבי? אלא צהלי כדי לשבח ולזמר.

בֵּא ראה, אם ישראל מתחילים לשבח ולזמר לקדוש ברוך הוא, אז כתוב הקשיבי, מה הטעם? בשביל שישאל מושבחים ומזמרים בשבילה לקדוש ברוך הוא, ועל זה כתוב צהלי קולך, וכתוב הקשיבי.

לְיִשָּׁה - משום שבאה מצד הגבורה, כמו שנאמר (משלי ל) ליש גבור בבהמה. ולישה זו גבורה, לשבר כחות וחקקים. עניה ענתות - משום שהיא אספקלריה שלא מאירה [עליה], עניה ודאי, אין לה ללבנה אור משל עצמה, אלא רק מה שנותן לה השמש.

עֲנִיּוֹת הוא שדה, כפר אחד, ושורים בו כהנים עניים שמחזרים על הפתחים [של הלוים], ואין מי שישגיח בהם, משום שכל אותם בני אותו כפר [קלים], בזויים היו בעיני העם, וביתם יותר ריק מכל העם, פרט למה שנותנים להם, כמו עניים [קלים] בזויי עם. משום כך ללבנה אין אור משל עצמה, אלא בשעה שמתחבר עמה השמש היא מאירה.

בֵּא ראה, שכתוב (מלכים א ב) ולאביתר הכהן אמר המלך ענתת לך על שדיך כי איש מות אהה. וכי על שהזמין את אדוניהו נקרא איש מות? אלא משום שהיה ממקום עני, שנדבקה בו הלבנה, שהיא עניה ענתות.

וְאִם תאמר, (שם) וכי התענית בכל אשר התענה אבי, משום כך צדיק שלא הרג אותו? אלא אביתר, משום שהיה ממקום עני, זכה בו דוד עד

וְנָטַל אוֹתוֹ [בְּיָמֵינוּ וּבְשִׁמְאֵל] בְּשֵׁתֵי יָדָיו וּמְבָרֵךְ. וְהָרִי אָמְרָנוּ שֶׁצָּרִיךְ לְטַל אוֹתוֹ בְּיָמֵינוּ [וְלֹא בְשִׁמְאֵל] וּבְשִׁמְאֵל, וְאָף עַל גַּב שְׁכָלָם הִתְעוֹרְרוּ בּוֹ - יָפָה הוּא.

אבל כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה כֶּךָ צָרִיךְ כּוֹס, שֶׁכְּתוּב (תהלים קטז) כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֲשָׁא, שֶׁהָרִי בְּכוֹס זֶה שׁוֹפְעוֹת הַבְּרָכוֹת מֵאוֹתָן יְשׁוּעוֹת שֶׁלְמַעְלָה, וְהוּא נוֹטַל אוֹתָם וְכוֹנֵס אוֹתָם אֵלָיו, וְשֵׁם נִשְׁמַר [לְהֵם] יַיִן הָעֲלִיּוֹן וּמִתְכַּנֵּס בְּאוֹתוֹ כּוֹס, וְצָרִיכִים לְבָרֵךְ אוֹתוֹ בְּיָמֵינוּ [וּבְשִׁמְאֵל] וְלֹא בְשִׁמְאֵל, וְהַיַּיִן שֶׁהוּא כְּנוֹס בְּכוֹס הַזֶּה, שֶׁיִּתְבָּרְכוּ כָּאֶחָד, וְצָרִיכִים לְבָרֵךְ אֶת הַשְּׁלַחַן שֶׁלֹּא יִהְיֶה רִיק מִלְחָם וַיַּיִן, הַכֹּל [אֶחָד] כָּאֶחָד.

בא רֵאָה, כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וְכַיִן שֶׁהִיא כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, צָרִיךְ יָמֵינוּ וּשְׁמַאֵל [וְצָרִיךְ] לְטַל אוֹתָהּ, וְאוֹתָהּ כּוֹס נִתְּנָת בֵּין יָמֵינוּ לְשִׁמְאֵל, וְצָרִיכָה לְהִתְמַלֵּא יַיִן בְּשִׁבִיל יַיִן הַתּוֹרָה שִׁיּוּצָא מִן הָעוֹלָם הַבָּא.

ובא רֵאָה, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, [כְּאֵן] בְּזֶה הַתְּגִלוֹ דְּבָרִים עֲלִיּוֹנִים כְּאֵן שְׁאֲנוּ בְּמַעְרָה, אוֹמֵר כְּאֵן נִתְּגַלָּה סוּד הַמְּרַכְּבָה הַקְּדוּשָׁה, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ לְקַבֵּלָהּ בְּיָמֵינוּ וּבְשִׁמְאֵל, זֶה צְפוֹן וְדָרוֹם, וְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה שִׁיְהִיָּה נוֹטַל בְּרָכָה מֵהֵם.

מי זֶה כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה? זֶה (שיר ג) מִטְתּוֹ שֶׁלְשִׁלְמָה, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁתִּתְּנֵן בֵּין צְפוֹן וְדָרוֹם, וְצָרִיךְ לְהַנִּיחָהּ בְּיָמֵינוּ, וְהַגּוֹף שֶׁיִּתְתַּקֵּן עִמָּהֶם, וַיִּשְׁגִּיחַ בְּאוֹתָהּ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְבָרֵךְ אוֹתָהּ בְּאַרְבַּע בְּרָכוֹת, מִשׁוּם שֶׁכְּתוּב (דברים יא) תָּמִיד עֵינַי ה' אֵלֶיהֶן בְּהַ גּוֹ'. נִמְצָא בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה סוּד הָאֲמוּנָה, צְפוֹן וְדָרוֹם וּמִזְרָח וּמַעְרָב, הָרִי מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה כְּרֵאוּי לּוֹ.

ושלחן בְּלַחֵם, כְּדֵי שֶׁיִּתְבָּרֵךְ אוֹתוֹ לַחֵם שֶׁלְמַטָּה וַיִּתְבָּרֵךְ לַחֵם עֲנִי, וַיְהִיָּה לַחֵם עֲנִי, וְהָרִי בְּאַרְנוֹ. וַיִּמְצָא שֶׁכְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל מִתְבָּרַכַת בְּאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, לְמַעְלָה [בְּאוֹתוֹ] לַחֵם שֶׁל בְּרָכָה]. וְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, לְחִבְרָ דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּאַבּוֹת, וַיִּתְבָּרֵךְ לְמַטָּה, שֶׁיִּתְבָּרֵךְ [וְהַשְּׁלַחַן בְּלַחֵם מִשׁוּם שֶׁיִּתְבָּרֵךְ מִכָּל הַצְּדָדִים, מִלְמַעְלָה וּמִלְמַטָּה לְמַעְלָה בְּסוּד כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, שֶׁיִּתְבָּרֵךְ דָּוִד הַמֶּלֶךְ בְּאַבּוֹת וַיִּתְבָּרֵךְ לְמַטָּה, שֶׁיִּתְבָּרֵךְ לַחֵם עֲנִי וַיְהִיָּה

שלמה טְעָה בְּזֶה, שֶׁהָרִי רָאָה שֶׁהַלְבָּנָה קָרְבָה לְשֶׁמֶשׁ, וְהָיָה מִחֲבֻקַּת, וְהַשְּׁמַאֵל תַּחַת הָרֵאָשׁ. כַּיִן שֶׁהִתְקַרְבוּ זֶה לְזֶה, אָמַר, הָרִי הִתְקַרְבוּ כָּאֶחָד, יָמֵינוּ מָה כָּאֵן עוֹשֶׂה, שֶׁהָרִי יָמֵינוּ אֵינָה אֶלֹא כְּדֵי לְקַרְבֵּי? כַּיִן שֶׁקָּרְבוּ זֶה בְּזֶה, לְמָה צָרִיךְ? מִיִּד אֵינן כֶּסֶף [לֹא] נִחְשָׁב בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה.

אמר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲתָה דְחִיתָ אֶת הָיָמֵינוּ - חַיִּיךָ, אֲתָה תִצְטַרֵךְ לְחֻסְדֵי בְּנֵי אָדָם וְלֹא תִמְצָא. מִיִּד סְטָה הַשְּׁמֶשׁ מִכְּנֻגְדֵי הַלְבָּנָה, וְהַלְבָּנָה הִתְחִילָה לְהַחֲשֵׁף, וְהָיָה שְׁלֹמֹה מְחֻזָּר עַל הַפְּתָחִים וְאוֹמֵר (קהלת א) אֲנִי קִהַלְתִּי, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה עִמּוֹ חֻסְדֵי. מָה הַטְעַם? מִשׁוּם שֶׁדָּחָה אֶת הָיָמֵינוּ וְלֹא הִחְשִׁיב אוֹתוֹ, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (מלכים א-א) אֵינן כֶּסֶף [לֹא] נִחְשָׁב בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה לְמֵאוּמָה.

ולכן כָּל הַמְּרַבָּה תִשְׁבַּחוֹת לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְרַבָּה שְׁלוֹם לְמַעְלָה, מִשׁוּם כֶּךָ (ישעיה י) הַקְּשִׁיבִי לִישָׁה. כְּתוּב (איוב ד) לִישׁ אֲבִד מִבְּלֵי טָרֶף וְגו'. לִישׁ - הִינּוּ לִישָׁה, כְּכַתוּב חֶק חֶקָה. אֲבִד - כְּכַתוּב (ישעיה כז) וּבָאוּ הָאֲבָדִים. מִבְּלֵי טָרֶף - מִשׁוּם שֶׁהִיא בְּקֶשֶׁה [סְבָה] עָלֶיהָ לְתַת, כְּכַתוּב (משלי לא) וַתִּקֶּם בְּעוֹד לִילָה וַתִּתֵּן טָרֶף לְבֵיתָהּ.

ובני לְבִיא יִתְפָּרְדוּ - מִשׁוּם שֶׁכָּל הַחֲלִילִים, כְּשֶׁהִיא נוֹתְנָת לָהֶם טָרֶף, כָּלֵם מִתְחַבְּרִים כָּאֶחָד וַיּוֹנְקִים כָּאֶחָד. וְכִשֶׁהִיא יוֹשֶׁבֶת מִבְּלֵי טָרֶף, שֶׁהַגְּלוֹת גּוֹרֵם, וְדָאֵי בְּנֵי לְבִיא יִתְפָּרְדוּ, כָּלֵם נִפְרָדִים לְכַמָּה צְדָדִים וְדָרְכִים כְּדֵי לְמַצָּא לַעֲשׂוֹת דִּין. וְלִכְּנֵן כְּשֶׁהִתְקַרְבָּן נַעֲשֶׂה, הַכֹּל מִתְקַנְנִים וּמִתְקַרְבִּים כָּאֶחָד, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. עַכְשָׁו שֶׁקָּרְבָּן לֹא נַעֲשֶׂה, וְדָאֵי שְׁבָנֵי לְבִיא יִתְפָּרְדוּ, וּמִשׁוּם כֶּךָ אֵינן לָנוּ יוֹם שֶׁלֹּא נִמְצָא בּוֹ דִין, שֶׁהָרִי לֹא מִתְעוֹרְרִים עֲלִיוֹנִים וַתְּחַתּוֹנִים בְּשִׁלְמוֹת עֲלִיוֹנָה כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

בא רֵאָה, עַכְשָׁו תִּפְלַת הָאָדָם מְעוֹרְרַת שְׁלֹמוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וּבְכַרְכָּה שֶׁמְבָרֵךְ אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְבָּרְכִים עֲלִיוֹנִים וַתְּחַתּוֹנִים, וְלִכְּנֵן בְּתַפְלָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִתְבָּרְכִים הָעוֹלָמוֹת. מִי שֶׁמְבָרֵךְ אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - יִתְבָּרֵךְ. מִי שֶׁלֹּא מְבָרֵךְ אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - לֹא מִתְבָּרֵךְ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שמואל א-ב) כִּי מִכְּבָדִי אֲכַבֵּד וּבְזִי יִקְלוּ.

רב הַמְּנוּנָא הַזֶּקֶן לֹא נִתֵּן כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה לְאָדָם אַחֵר לְבָרֵךְ, [שֶׁרָצָה לְטַל] אֶלֹא הוּא הַקְּדוּשׁ

התעלה על דעתך שחניטה זו היתה כמו של שאר בני אדם? אם תאמר שבשביל הדרך הוא שעשו, הרי כתוב וימת יוסף בן וגו' ויישם בארון במצרים, הרי לא הלכו עמו בדרך, שהרי שם נקבר, וכתוב ויחנטו אתו?

אלא הם דרכי המלכים, כדי להעמיד את גופם חונטים אותם בשמן משחה, עליון על כל השמנים, מערב בכשמים, ושואבים אותו לגוף יום אחר יום באותו שמן טוב ארבעים יום, שכתוב וימלאו לו ארבעים יום כי כן ימלאו ימי החנטים. אחר שזה השלם, עומד הגוף שלם זמן רב.

משום שכל אותה ארץ כנען וארץ מצרים מכלות ומרקיבות את הגוף בזמן קצר מכל שאר הארצות, ובשביל לקיים את הגוף עושים את זה, ועושים חניטה זו מבפנים ומבחוץ. מתוך ששמים אותו שמן על הטבור, הוא נשאב לפנים מן הטבור, ונשאב למעיו, ומעמיד את הגוף מבפנים ומבחוץ זמן רב.

ויעקב כך היה בקיום הגוף, וכך צריך, שגוף האבות הוא, והיה בקיום בגוף ונפש. כמו זה ליוסף שהוא דגמת הגוף, והוא בקיום של גוף ונפש. בקיום הגוף, שכתוב ויחנטו אתו. ובקיום הנפש, שכתוב ויישם בארון במצרים.

ושנינו, לשם מה שני יודיים? אלא יוסף שמר את הברית למטה, ושמרו אותה הברית שלמעלה. כשהסתלק מהעולם, הושם בשני ארונות, [מקום] בארון למטה ובארון למעלה. ארון שלמעלה מהו? אלא, כמו שנאמר (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ, שארון שלמעלה נקרא ארון הברית, שהרי לא יורש אותו אלא מי ששמר ברית, ומשום שיוסף שמר את הברית, הושם בשני ארונות.

ויישם בארון במצרים, כך זה ודאי. והפסוק מוכיח סוד אחר, שאף על גב שיצאה נשמתו ברשות אחרת, נקשר בשכינה. זהו שכתוב ויישם בארון, למעלה ולמטה, משום שהיה צדיק, שכל צדיק יורש ארץ הקדושה העליונה, כמו שנאמר ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

לחם ענג, והרי בארנו. ויתברך] שלחנו של האדם, שימצא בו מזון תמיד.

קמו כלם ונשקו ידו. אמרו, ברוך הרחמן שנכנסנו לכאן ושמענו דברים אלו. יצאו מן המערה והלכו. כשנכנסו לעיר, ראו קבוצת אנשים שמתו, שנפל עליהם בית. ישבו, וראו שסופדים לאותם שמתו עם אותם הרומאים.

פתח רבי שמעון ואמר, ויבאו עד גרן האטד, מה זה גרן האטד? אלא כאן רמוז שלטון מצרים שיעבר. גרן האטד - זה ממנה השלטון של מצרים שיעבר מלפני שלטון ישראל, שהרי ראו [גרן], כמו שנאמר (מלכים א-כב) מלבשים בגדים בגרן. ועל זה ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד וגו'.

על כן קרא שמה אבל מצרים עד היום הזה, שודאי היה ממצרים. אף כאן לא של יהודים הם אלה בוכים, אף על גב שמתו בו יהודים, ואלה יהודים, שאלמלא היו יהודים לא מתו, וכיון שמתו, הקדוש ברוך הוא מכפר על עוונותיהם.

אמר רבי שמעון, בא ראה, שיעקב, אף על גב שיצאה נשמתו במצרים, לא יצאה ברשות אחרת, מה הטעם? כמו שנתבאר, מיום שנברא העולם לא היתה מטה שלמה כמו מטתו של יעקב. בשעה שהיה עולה מן העולם, נשמתו מיד נקשרה למקומה, והרי בארנו.

בא ראה, כשהיה יעקב נכנס למערה, נמצאו במערה כל הריחות של גן עדן, והמערה העלתה אור, ונר אחד דולק. וכשנכנסו האבות ליעקב למצרים להמצא עמו, עלה אור הנר. כיון שנכנס יעקב למערה, חזר הנר למקומו, ואז השתלמה המערה מכל מה שצריך.

ועד ימי העולם לא קבלה המערה איש אחר ולא תקבל, ונשמות שזכות עוברות לפנייהם בבית המערה, כדי שיתעוררו ויראו את הזרע שהשאירו בעולם, וישמחו לפני הקדוש ברוך הוא. אמר רבי אבא, חניטה של יעקב מה היא? אמר לו, לך שאל את הרופא.

בא ראה, כתוב ויצו יוסף את עבדיו את הרפאים לחנט את אביו ויחנטו הרפאים את ישראל.

סליק ספר בראשית

פרשת נח

פרשת תולדת נח

אלה תולדת נח. רבי חייא פתח, (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. אשריהם ישראל שעוסקים בתורה ויודעים דרכי התורה שבגללה יזכו לעולם הבא.

בא ראה, לכל ישראל יש חלק לעולם הבא, מה הטעם? משום ששומרים הברית שהעולם עומד עליה, כמו שנאמר (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. ועל זה, ישראל ששומרים הברית וקבלו אותה, יש להם חלק לעולם הבא.

ולא עוד, אלא משום כך נקראו צדיקים. מכאן למדנו, כל מי ששומר הברית הזו שהעולם עומד עליה, נקרא צדיק. מנין לנו? מיוסף. משום ששומר את ברית העולם זכה שנקרא צדיק. ועל כך ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ.

רבי אלעזר אמר, אלה – בכל מקום פסל את הראשונים. שנינו וכו'. מה כתוב למעלה בפרשת בראשית? (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד וגו'. אותו הנהר ששופע ויוצא ונכנס לגן ומשקה אותו מהשקאה שלמעלה, ועושה לו נחת ועושה פרות ומגדל זרעים, הוא אז נוח לכל. וזה נוח לגן. וזה עושה מנוחה בו [נ"א לגן, והגן נח בון], כמו שנאמר (שם) כי בו שבת, וכתוב וישבת ביום השביעי. וזה סוד שדבר זה עושה תולדות ולא אחר.

בא ראה, כמו זה נח למטה הברית הקדוש היה דגמא שלמעלה, ועל זה נקרא איש האדמה. וסוד למדנו, שהרי נח הצטרף לתבה להתחבר עמה ולקיים זרע של הכל, שכתוב לחיות זרע.

מי זו התבה? [זה] ארון הברית. ונח והתבה למטה כך הם כמו דגמא [זו] שלמעלה. בנח כתוב ברית, שכתוב והקימתי את בריתי אתך. ועד שהתקיים בו ברית לא נכנס לתבה, שכתוב והקימתי את בריתי אתך ובאת אל התבה. ואז הייתה התבה

ארון הברית. [זו] תבה ונח, הכל כמו שלמעלה. ובגלל שהברית הזאת למעלה, הוא עושה תולדות. כמו זה נח [למטה] הוא עושה תולדות. משום כך [כמו שנאמר] אלה תולדת נח.

נח איש צדיק, כך הוא בודאי כמו שלמעלה. ועל זה כתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. והארץ מתקיימת על זה, שהרי הוא העמוד שהעולם עומד עליו, ומיהו? זה צדיק, ונח נקרא צדיק למטה. וסוד [נ"א זה] של הכל – את האלהים התהלך נח. דוקא. שלא נפרד ממנו לעולמים, ושיהיה הוא בארץ כמו שלמעלה איש צדיק יסוד העולם. ברית שלום, שלום של העולם. איש האדמה ודאי. ועל זה (בראשית ו) ונח מצא חן בעיני ה'.

תמים היה בדרתיו, מה זה בדרתיו? אלה אותם שיצאו ממנו. הוא השלים את כלם, והוא היה שלם מכלם. תמים היה – שנולד מהול, שכתוב התהלך לפני ויהיה תמים. בדרתיו – ולא בדורות של העולם, שהרי ממנו יצאו [תולדות בעולם].

בא ראה, נח ראוי היה מיום שנברא העולם להיות בתבה בחבור אחד להכנס בה, ועד שלא התחברו כאחד, לא היה העולם פראוי. אחר כך מה כתוב? (שם ט) ומאלה נפצה כל הארץ. מהו נפצה? כמו שנאמר (שם ב) ומשם יפרד. שמשם נמצא פרוד והתפזרו תולדות לכל הצדדים והכל אחד כדגמא אחת. משום כך אלה תולדת נח. אלה ודאי. שהרי יסוד העולם הוא שעושה תולדות לקיים בארץ. בא רבי אבא ונשקו. אמר, אריה בכחו נוקב סלע ושובר. כך זה בודאי. ובא וראה, משעור התבה גם כך זה.

תוספתא

למה נח נח פעמים? אלא כל צדיק וצדיק שבועולם יש לו שתי רוחות – רוח אחת בעולם הזה, ורוח אחת בעולם הבא. וכך תמצא בכל הצדיקים: משה משה, יעקב יעקב, אברהם אברהם, שמואל שמואל, שם שם. פרט ליצחק שלא כתוב בו כמו שכתוב בהם, משום שיצחק, בשעה שנקרב על גבי המזבח, יצאה נשמתו שהיתה בו בעולם הזה. וכיון שנאמר באברהם ברוך מחיה המתים, שבה אליו נשמתו של העולם הבא. משום זה תמצא שלא יחד

טוב איש - זה הקדוש ברוך הוא שנקרא טוב, כמו שכתוב (שם קמה) טוב ה' לכל, וכתוב (שמות טו) ה' איש מלחמה. לכל הנה חונן ומלנה, למקום שאין לו משלו, ואותו מקום נזון ממנו. יכלכל דבריו במשפט - שהרי אותו דבר לא נזון אלא במשפט, כמו שנאמר (תהלים פט) צדק ומשפט מכוון כסאף.

דבר אחר טוב איש - זה צדיק, שכתוב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו. רבי יוסי אמר, זה נח, שכתוב נח איש צדיק. רבי יצחק אמר, זה השבח של השבת שבו פתח טוב, שכתוב (תהלים צב) טוב להודות לה'.

רבי חייא אמר, הכל אחד, וכלם אמרו דבר אחד. וזה עושה תולדות בעולם. תולדות של העולם מי הם? אלו נשמות הצדיקים שהם פרי מעשי הקדוש ברוך הוא. רבי שמעון אמר, בשעה שהקדוש ברוך הוא מתעטר בעטרותיו, מתעטר מלמעלה ומלמטה, מלמעלה ממקום שלעמק הכל. מתעטר מלמטה במה? בנשמות הצדיקים. ואז נוספים חיים מלמעלה ומלמטה, ונכלל מקום המקדש מכל הצדדים, והבאר מתמלאת והים נשלם, ואז נותן לכל.

כתוב (משלי ה) שתי מים מבורך ונוזלים מתוך באר. למה [כאן] בורך בתחלה ואחר כך באר? שהרי בור לא נקרא אלא ריק שאינו נובע. באר - מים שנובעים? אלא הכל מקום אחד הוא. אלא מקום שהעניינים [נ"א שהענין] אחוזים בו נקרא בור, שאין לו משלו אלא מה שנותנים לתוכו, ומיהו? דל"ת. אחר כך נעשה באר שהוא נובע ומלא [שמתמלא] מכל הצדדים, ומיהו? ה"א. מתמלאת מלמעלה ונובעת מלמטה. מתמלאת מלמעלה כמו שאמרנו, ונובעת מלמטה מנשמות הצדיקים.

דבר אחר, שתי מים מבורך - זה דוד המלך, שכתוב בו (שמואל ב כג) מי ישקני מים מבאר בית לחם. ונוזלים - זה אברהם. מתוך - זה יעקב, שהוא באמצע. באר - זה יצחק, שנקרא באר מים חיים. הרי בפסוק הנה נמצאת המרפכה הקדושה העליונה מהאבות. ודוד המלך התחבר עמו. יש מי שיאמר, ונוזלים - זה יצחק. מתוך - זה משה,

הקדוש ברוך הוא את שמו אלא על יצחק, משום שנחשב כמת. ועל זה רמז הכתוב ואמר (איוב טו) הן בקדשו לא יאמין וגו'.

דבר אחר אלה תולדות, משום שהיה צדיק שבח אותו פעמים. תמים היה בדרתיו, אבל בדורות אחרים אינו נחשב לכלום, כמו דורו של אברהם ודור משה ודור דוד. דבר אחר, ראה מה עשה בדור שכלם רשעים, קל וחמר אלו היה בדור שכלם צדיקים. ע"כ התוספתא

רבי אלעזר פתח, (תהלים מו) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ. הפסוק הזה הרי נתבאר, ובארוהו. אבל לכו חזו, מה זה חזו? כמו שנאמר (ישעיה כא) חזות קשה הגד לי. במעשיו שהקדוש ברוך הוא עושה מתגלה נבואה עליונה לבני אדם. אשר שם שמות - שמות ודאי, שהרי השם גורם לכל.

כתוב ויקרא את שמו נח לאמר זה וגו', למה כאן לאמר? ולמה זה? אלא לאמר זו האשה. זה זה צדיק. [רמז כמו שהקדוש ברוך הוא קרא לו נח, מנוחת הארץ. לאמר, מה זה לאמר? אלא מקום זה קרא לו נח, ומי הוא? ארץ הקדושה. לאמר זה ינחמנו ממעשנו וגו'. עשה אותו הקדוש ברוך הוא למטה כדגמא עליונה]. [נ"א זה זה צדיק, וכן נח (לאמר, נח) זה צדיק. לאמר זו נקבה, משום שלא נפרדים זה מזה. אמר רבי יצחק, לאמר זו ארץ הקדושה] [וזה אמת]. כתוב כאן זה ינחמנו, וכתוב שם (ישעיה כה) זה ה' קנינו לו. אשריהם הצדיקים שרשומים ברשם של חותמת המלך להיות בשמו רשומים, והוא שם שמות בארץ כראוי.

כתוב ויקרא את שמו נח, וכתוב ויקרא שמו יעקב. למה לא כתוב את? אלא שם דרגה אחרת [ד"א אחת] וכאן דרגה אחרת, [נ"א את, כמו שנאמר ואראה את ה'] [ככתוב (שם ו) ואראה את ה']. ואראה ה' לא כתוב אלא את ה', גם כך בנח ויקרא את שמו נח. ויקרא שמו יעקב - דרגה שלו הקדוש ברוך הוא ממש קראה לו יעקב. אבל כאן את - להכליל את השכינה [נ"א שהיא דרגה אחרת למטה].

אלה תולדות נח וגו'. רבי יהודה פתח, (תהלים קיב) טוב איש חונן ומלנה יכלכל דבריו במשפט.

שלא היו עושים בגלוי. לפני האלהים עשו ולא לפני בני אדם. ולבסוף עשו בגלוי. זהו שכתוב ותמלא הארץ חמס, שלא היה מקום בכל הארץ שלא היה בגלוי, ובגלל כך אמר הפסוק בשני גונים.

אלה תולדת נח – רבי אבא אמר, מיום שעבר אדם על מצות רבונו, כל בני האדם שנולדו אחר כך נקראו בני האדם. ולא לשבח נקראו כך, אלא כמו שאמר בנו של אותו שעבר על מצות רבונו. כיון שבא נח, נקראו בני העולם על שם נח. תולדת נח לשבח. שהעמידם בעולם. ולא תולדות אדם שהעבירם מהעולם וגרם מות לכלם.

אמר לו רבי יוסי, אם כך, הרי כתוב אחר כך, וירד ה' לראות את העיר ואת המגדל אשר בנו בני האדם. בני האדם כתוב בני נח. אמר לו, משום שאדם [שחטא ד"א חטא] לפני רבונו, טוב לו שלא נברא ולא יכתב עליו הכתוב פסוק זה.

אלא בא ראה, כתוב (משלי י) בן חכם ישמח אב. כאשר הבן טוב, כל בני העולם זוכרים את אביו לטוב. וכשהוא רע, כלם זוכרים את אביו לרע. אדם, משום שחטא ועבר על מצות רבונו, כשבאו אותם שמרדו ברבונם מה כתוב? אשר בנו בני האדם. אדם הראשון שמרד ברבונו ועבר על מצותו, ולכן אלה תולדת נח. אלה ולא הראשונים. אלה שיצאו ונכנסו לתוך התבה והוציאו תולדות לעולמים. ולא תולדות אדם שיצא מגן עדן ולא הוציא אותם משם.

שהוא באמצע. בארץ – זה אהרן, שנקרא באר מים חיים, ודוד המלך שהתחבר עמהם.

תשובת הנקבה לזכר אינה אלא כאשר נכנסת בה רוח ושופכת מים כנגד המים העליונים הזכריים. כך כנסת ישראל לא מעוררת השתוקקות לקדוש ברוך הוא אלא ברוח הצדיקים שנכנסים בתוכה, ואז נובעים מים מתוכה כנגד מי הזכר. והכל נעשה תשובה אחת [ואגדה אחת] וקשור אחד. וזהו רצון של הכל והטיול שהקדוש ברוך הוא מטיל עם נשמות הצדיקים.

בא ראה, כל אותן תולדות גן העדן לא יוצאים מצדיק אלא כשנכנס בתבה הזו בחבור אחד, והכל גנוזים בה, ואחר כך יוצאים ממנה. גם כאן נח איש צדיק לא הוציא תולדות לפרות בעולם עד שנכנס בתבה, והתכנסו הכל בה והיו גנוזים בה, ואחר כך יצאו ממנה לפרות בעולם ולהתקיים בארץ. ואלמלא שיצאו מתוך התבה, לא התקיימו בעולם. והכל כמו שלמעלה – מתוך תבה יוצאים למעלה, מתוך תבה יוצאים למטה, זה כמו זה. [מתוך] וכאן התקיים העולם ולא מקדם לזה, משום כך כתוב ונוזלים מתוך בארץ, וכתוב ויולד נח שלשה בנים.

ותשחת הארץ לפני האלהים. אמר רבי יהודה, כיון שכתוב ותשחת הארץ, למה לפני האלהים? אלא כיון שעשו חטאיהם בגלוי לעיני הכל, אז כתוב לפני האלהים.

רבי יוסי אמר, אני אמרתי הפוך. ותשחת הארץ לפני האלהים – בהתחלה לפני האלהים,

סדר הלימוד ליום ו כסלו [יום 65 בשנה]

אז כביכול דוחים את השכינה מהעולם, ונשארת הארץ משחתת, שהרי השכינה נדחתה ולא שורה עליה, ואז היא נשחתת. מה הטעם נשחתת? משום ששורה רוח אחרת עליה שמחבלת את העולם. ועל זה אומרים, שישראל נותנים עז לאלהים שמעמידים את העולם. אלהים זו שכינה.

ואם חס ושלום אם ישראל ימצאו רשעים, מה כתוב? (תהלים ו) רומה על השמים אלהים וגו', משום שרשת הכינו לפעמי. כפף נפשי, בסבת חמס ושנאת חנם. פרו לפני שוחה וגו', כמו שבדור המבול, שמשום החמס שהיה ביניהם, היתה ביניהם שנאה ואיבה.

יכול אף בארץ ישראל כן? והרי שנינו שארץ ישראל לא שורה עליה רוח אחרת ולא ממנה אחר חוץ מהקדוש ברוך הוא בלבדו. בא ראה שארץ ישראל כך היא שלא שורה עליה ממנה ולא שליח אחר פרט לקדוש ברוך הוא לבדו, אבל שעה אחת שורה עליה להשחית את בני האדם. מנין לנו? מדוד, שכתוב (דברי הימים א-כא) וירא דוד את מלאך ה' וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים, ואז נשחתה הארץ.

אמר רבי אלעזר, אפלו באותה שעה הקדוש ברוך הוא היה. כתוב כאן מלאך ה', וכתוב שם (בראשית מח) המלאך הגאל אתי, וכתוב ויסע מלאך האלהים. הן לטוב הן לרע שולט עליה הקדוש ברוך הוא. לטוב - משום שלא נמסרה תחת שאר הממנים, וכל דירי העולם יתבישו ממעשיהם. לרע - כדי שלא ישמחו אלה לשלט עליה. ואם תאמר, והרי כתוב (איכה א) כי ראתה גוים באו מקדשה, והחריבו ביתה. ואם לא שולטים אותם ממנים, לא נחרב המקדש!

בא ראה, כתוב כי אתה עשית, וכתוב (שם ב) עשה ה' אשר זמם. בא ראה, כתוב וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה. נשחתה ודאי, כמו שנאמר. כך גם (יונה ג) וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרךם הרעה. שהרי אז הארץ קוראת למעלה ועולה בעליה עליונה ומקשטת פניה כנקבה שמתקשטת אל הזכר, כך גם הארץ, שהרי גדלה כנים צדיקים למלך.

בא ראה, אלו הוציא אדם תולדות מגן עדן, לא היו משמדים לדורי דורות, ולא נחשף אור הלבנה לעולמים, וכלם היו קימים לעולמים, ואפלו מלאכים עליונים לא עמדו לפניהם באור וזיו וחקמה, כמו שנאמר בצלם אלהים ברא אותו. אבל כיון שגרם החטא ויצא מגן עדן ועשה תולדות בחוץ, לא התקיימו בעולם ולא היו כראוי.

אמר רבי חזקיה, וכי איך יכלו לעשות תולדות שם, שהרי אלמלא לא נמשך עליו יצר הרע וחקטא, יתקים הוא בעולם לבדו ולא יעשה תולדות? כמו זה אלמלא שחטאו ישראל בעגל והמשיכו עליהם יצר הרע, לא יעשו לעולמים תולדות ולא יבאו דורות אחרים לעולם.

אמר לו, אלמלא לא חטא אדם, לא יעשה תולדות כמו זה מצד של יצר הרע, אבל יעשה תולדות מצד של רוח הקדש. שעכשו אינו עושה תולדות אלא מצד היצר הרע, ומשום שכל תולדות בני האדם כלם מן הצד של יצר הרע, לכן אין להם קיום, ואי אפשר להם להתקים, שהצד האחר מערב בהם [ואפשר להם בצד האחר].

אבל אלמלא לא חטא אדם ולא גרש מגן עדן, היתה עושה תולדות מצד של רוח הקדש, שקדושים כמלאכים עליונים עומדים לדורי דורות כמו שהיה למעלה. כיון שחטא והוליד בנים מחוץ לגן עדן ולא זכה להוציאם מן הגן, לא התקיימו אפלו להשתרש בעולם הזה, עד שבא נח, שהוא צדיק, ונכנס בתבה, ומתתבה יצאו כל דורות העולם, ומשם התפזרו לכל ארבע רוחות העולם.

וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה. למה נשחתה? משום כי השחית כל בשור את דרכו, כמו שנאמר. רבי חייא פתח פסוק ואמר, (יונה ג) וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרךם הרעה.

בא ראה, בשעה שבני אדם זוכים ושומרים את מצוות התורה, אז הארץ מתחזקת ונמצאת בה כל השמחה. מה הטעם? משום שהשכינה שורה על הארץ. ואז הכל, עליונים ותחתונים, בחדוה. וכשבני אדם משחיתים דרכיהם ולא שומרים את מצוות התורה וחוטאים לפני רבונם,

בזמן אחר אין חֲדוּה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ זְמַן שְׂאוּבָדִים רְשָׁעֵי הָעוֹלָם וְאוֹתָם שֶׁהֲרִיזוּ לִפְנֵינוּ. זֶהוּ שְׂכָתוּב (משלי יא) וּבִאֲבָד רְשָׁעִים רָנָה. וְכֵן בְּכָל דוֹר וְדוֹר שְׁעוֹשֶׂה דִין בְּרְשָׁעֵי הָעוֹלָם, חֲדוּה וְתִשְׁבַּחַת לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרִי שְׂנִינוּ שְׂאִין חֲדוּה לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁהוּא עוֹשֶׂה דִין בְּרְשָׁעִים? אֲלֵא בֵּא רְאֵה, בְּשַׁעָה שְׁנַעֲשֶׂה דִין בְּרְשָׁעִים, חֲדוּת וְתִשְׁבַּחַת לִפְנֵינוּ עַל שְׂנֵאֲבָדוֹ מִהָעוֹלָם. וְהַדְּבָרִים הִלְלוּ כְּשֶׁמְגִיעַ אוֹתוֹ זְמַן שֶׁהִמְתִּין לָהֶם וְלֹא שָׁבוּ אֵלָיו מִחֲטָאֵיהֶם. אֲבָל אִם נַעֲשֶׂה בָהֶם דִין עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּם, [וְעַד] שֶׁלֹּא נִשְׁלַם חֲטָאָם, כְּמוֹ שְׂנֵאֲמַר (בראשית טו) כִּי לֹא שָׁלַם עוֹן הָאֲמוּרִי עַד הֵנָּה, אִזּוֹ אֵין חֲדוּה לִפְנֵינוּ, וְרַע לִפְנֵינוּ עַל שְׂנֵאֲבָדוֹ.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה עוֹשֶׂה בָהֶם דִין טָרָם שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם? אֲלֵא הֵם גָּרְמוּ רַע לַעֲצָמָם, שֶׁהֲרִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ עוֹשֶׂה דִין בְּטָרָם מְגִיעַ זְמַנָּם, אֲלֵא מְשׁוּם שֶׁמִּשְׁתַּתְּפִים עִם יִשְׂרָאֵל לְהִרְעֵ לָהֶם, וְלִכֵּן עוֹשֶׂה בָהֶם דִין וּמֵאֲבָדָם מִהָעוֹלָם בְּלֹא הַזְמַן. וְזֶהוּ שְׂרַע לִפְנֵינוּ. וְלִכֵּן הִטְבִּיעַ מִצְרִים בֵּינָם וְהֵאֱבִיד שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל בִּימֵי יְהוֹשֻׁפֵט, וְכֵן כָּלֶם, שֶׁהֲרִי מְשׁוּם יִשְׂרָאֵל נֵאֲבָדוֹ לִפְנֵי זְמַנָּם.

אֲבָל כְּשֶׁהִשְׁלַם הַזְמַן שֶׁחִכָּה לָהֶם וְלֹא שָׁבוּ, אִזּוֹ חֲדוּה וְתִשְׁבַּחַת לִפְנֵינוּ עַל שְׂאֲבָדוֹ מִהָעוֹלָם, פָּרַט לְזְמַן שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׂאָף עַל גַּב שֶׁהִשְׁלַם הַזְמַן שֶׁלָּהֶם שֶׁהֲרִיזוּ לִפְנֵינוּ, לֹא הִיָּתָה חֲדוּה לִפְנֵינוּ. וּמֵאוֹתוֹ זְמַן לֹא הִיָּתָה חֲדוּה לִפְנֵינוּ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה.

כִּי לְיָמִים עוֹד שְׁבַעָה אָנֹכִי מְמַטִּיר עַל הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה הִלְלוּ, מֵהַ מַעֲשֵׂיהֶם? אֲלֵא אַרְבָּעִים יוֹם לְהִלְקוֹת רְשָׁעֵי הָעוֹלָם, וְכָתוּב (דברים כה) אַרְבָּעִים יָכֵנוּ לֹא יִסִּיף, כִּנְגִיד אַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, לְכָל אֶחָד עֲשָׂרָה. מְשׁוּם שֶׁבֶן אָדָם נִכְרָא מֵאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, וְעַל זֶה וּמְחִיתִי אֶת כָּל הַיְקוּם. וְצָרִיךְ אַרְבָּעִים לְהִלְקוֹת וּלְמַחֹת אֶת הָעוֹלָם.

רַבִּי יִצְחָק הִיָּה מְצוּי לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ פְּסוּק זֶה [שְׂאֲמָרוֹ] שְׂכָתוּב וְתִשְׁחַת הָאָרֶץ

וְעַבְשׁוּ שְׁלֹא שָׁבוּ דוֹר הַמְבוּל מֵהַ כְּתוּב? וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה נִשְׁחַתָּה, כְּאִשָּׁה שְׂנֵטְמָאָה וְהִסְתִּירָה פָּנֶיהָ מִבְּעַלָּהּ. וּבְזְמַן שֶׁמִּתְרַבֵּים חֲטָאֵי בְנֵי הָאָדָם בְּגִלּוּי, הָאָרֶץ שְׂמָה פָּנֶיהָ כְּנִקְבָה שְׂאִין לָהּ בּוֹשָׁה מְכַל, כְּמוֹ שְׂנֵאֲמַר (ישעיה כד) וְהָאָרֶץ חֲנֹפָה תַּחַת יְשֻׁבֶיהָ. וְעַל זֶה וַיֵּרָא כִּי נִשְׁחַתָּה וְדָאִי. מָה הַטָּעַם? מְשׁוּם כִּי הִשְׁחִית כָּל בְּשָׂר אֶת דְּרָכּוֹ עַל הָאָרֶץ.

רַבִּי אֶלְעָזָר הֵלֵךְ אֶל רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקוֹנִיָא חֲמִיו. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ, הִתְקִין לוֹ שְׂטִיחַ שֶׁל כְּסוּי בְּמוֹטוֹת שֶׁל עֵץ, וַיֵּשְׁבוּ. אָמַר לוֹ חֲמִיו, אֲפָשָׁר שְׁשַׁמְעַתָּ מֵאֲבִיךָ זֶה שְׂכָתוּב (איכה ב) עֲשֶׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם בְּצַע אִמְרָתוֹ אֲשֶׁר צָוָה מִימֵי קֹדֶם?

אָמַר לוֹ, הֲרִי פְרִשׁוּהַ הַחֲבָרִים, בְּצַע אִמְרָתוֹ – שְׁקָרַע הָאֲדָרַת שְׁלוֹ. אֲשֶׁר צָוָה מִימֵי קֹדֶם – שֶׁהֲרִי אוֹתָהּ הָאֲדָרַת צָוָה מֵאוֹתָם יָמִים רֵאשׁוֹנִים עֲלִיּוֹנִים, וּבִיּוֹם שֶׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָרַע אוֹתָהּ, מְשׁוּם שֶׁהָאֲדָרַת הַזֶּה הִיא כְּבוֹדוֹ וְתִקְוֹנוֹ, וְקָרַע אוֹתָהּ.

אָמַר לוֹ, עֲשֶׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם, וְכִי מֵלֶךְ חוֹשֵׁב [קֹדֶם] לְהִרְעֵ לְבָנָיו עַד שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לְחֲטָא? אָמַר לוֹ, (מְשַׁל) לְמֵלֶךְ שֶׁהִיָּה לוֹ כְּלֵי יָקָר, וּבְכָל יוֹם הִיָּה פּוֹחַד עֲלָיו שֶׁלֹּא יִשְׁבֹּר וְהִיָּה מִסְתַּכֵּל בּוֹ וּמִצָּא חֵן בְּעֵינָיו. לְיָמִים בָּא בְּנֹו וְהֲרִיזוּ אֶת הַמֵּלֶךְ. לְקַח הַמֵּלֶךְ אוֹתוֹ כְּלֵי יָקָר וְשָׁבַר אוֹתוֹ. זֶהוּ שְׂכָתוּב עֲשֶׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם.

בֵּא רְאֵה, מִיּוֹם שֶׁנִּבְנְהָ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הִיָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִסְתַּכֵּל בּוֹ וְחָבִיב עֲלָיו הַרְבֵּה, וְהִיָּה פּוֹחַד עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּחְטְאוּ וְיִחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְכֵן בְּכָל פְּעַם שֶׁהִיָּה בָּא אֲצֵל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הִיָּה לוֹבֵשׁ אוֹתָהּ אֲדָרַת. אַחֲרַי שְׁגָרְמוּ הַחֲטָאִים וְהֲרִיזוּ לִפְנֵי הַמֵּלֶךְ, נִחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְקָרַע אוֹתָהּ הָאֲדָרַת [קָרַע אוֹתָהּ הָאֲדָרַת וְנִחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ]. הִיָּנוּ שְׂכָתוּב עֲשֶׂה ה' אֲשֶׁר זָמַם.

בְּצַע אִמְרָתוֹ וְגו' [הָאִמְרָתוֹ הַזֶּה בְּתַחֲלָה יִשְׁבָּה בְּרֵאשׁ אֲמִיר, וְהֲרִי הִתְעַטְרוּ עֲטָרָה לְרֵאשׁ וַאֲזַ עֲצָבוֹת וַאֲזַ לִפְנֵינוּ נֵאָה לִפְנֵינוּ. וְהִיא מִימֵי קֹדֶם וְדָאִי. וְאִזּוֹ עֲצָבוֹת לִפְנֵינוּ בְּכַתִּים הַחִיצוֹנִים וְדָאִי, (ישעיה לג) וְהֵן אֲרָאֵלִם צָעֲקוּ חֲצָה. (שם כב) וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בִּיּוֹם הַהוּא וְגו']. הִיָּנוּ בְּזְמַן שֶׁנִּחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. אֲבָל

ולא יכלו לעמד בהם, עד שהיו נשמטים ונופלים בארץ ומתים.

ויילך נח שלשה בנים וגו'. אמר רבי חייא לרבי יהודה, בא ואמר לך דברים ששמעתי בזה. משל לאדם שמכניס לנקבה שמתעברת ד"א פרי מעיה [כפפעם אחת, ויצאו שנים או שלשה בנים. [כל] אחד נפרד מאחר בדרךיו במעשיו. זה צדיק וזה רשע וזה בינוני. אף גם כאן שלשה קשרים של רוח הולכים ושטים ונכללים בשלשה עולמות.

בא ראה, נשמה יוצאת ונכנסת בין הרי פרוה, ומתחברת הרוח בנשמה. יורדת למטה, מתחברת הנפש ברוח, וכלם [הולכים ד"א יורדים] ומתחברים זה עם זה. אמר רבי יהודה, נפש ורוח כלולים זה עם זה. הנשמה שורה בדרךיו של בן אדם, [וזה] והוא מדור נסתר שלא נודע מקומו.

בא בן אדם להטהר - מסייעים לו בנשמה קדושה ומטהרים אותו ומקדשים אותו ונקרא קדוש. לא זכה ולא בא להטהר - שתי דרגות פותחים, שהם נפש ורוח בו. אין בו נשמה קדושה [סיוע שלמעלה, וזה כפי דרכו]. ולא עוד, אלא שאם יטמא - מטמאים אותו. והסיוע שלמעלה מסירים ממנו. מכאן והלאה כל אחד לפי דרכו.

תוספתא

קשורים רמים של היכלי ההיכלות [של אותו צד] אנו פתוחי עינים, פתוחי אזנים. קול מהקולות יורד מלמעלה למטה, משבר הרים וסלעים. מי הם שרואים ולא רואים? אטומי אזנים, סתומי עינים, לא רואים ולא שומעים, לא יודעים בשכל, אחד שכלול בשנים בתוכם. דוחים אותם החוצה.

הם נדבקים בין [ס"א בו] באותם שנים, האחד אמן האמנים לא שורה [ס"א שמים] בתוכם. לא נכנסים בין ספרים קדושים. כל אלו של אמן זה לא שורה בתוכם, לא נכתבו בספר הזכרונות ונמחים מספר החיים, כמו שנאמר (תהלים ט) ימחו מספר חיים ועם צדיקים אל יכתבו.

אוי להם כשיצאו מהעולם הזה. אוי להם [לחיהם]. מי יתבע אותם כאשר ימסרו בידי

לפני האלהים. אם בני אדם חטאו - הארץ במה חטאה? אמר לו, משום שכתוב כי השחית כל בשר את דרכו, כמו שנאמר. כמו זה, (ויקרא יח) ותטמא הארץ ואפקד עונה עליה. אלא בני אדם חטאו. ואם תאמר, הארץ במה? אלא עקר הארץ הם בני האדם, והם משחיתים את הארץ והיא נשחיתת, והכתוב מוכיח, שכתוב וירא אלהים את הארץ והנה נשחיתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ.

בא ראה, כל חטאי האדם כלם, השחיתתם תלויה בתשובה. והחטא של שופך זרע על הארץ ומשחית דרכו ומוציא זרע על הארץ - משחית אותו ומשחית את הארץ, ועליו כתוב (ירמיה ב) נכתם עונך לפני, וכתוב בו (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגרף רע. פרט לתשובה גדולה. וכתוב (בראשית לח) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' וימיתהו ה', והרי נתבאר.

אמר לו, למה דן הקדוש ברוך הוא את העולם במים ולא באש ולא בדבר אחר? אמר לו, סוד הוא, שהרי הם השחיתו דרכם בשביל שמים עליונים ומים תחתונים לא התחברו זכר ונקבה כראוי. [ומי הם המים העליונים? בינה. ומים תחתונים - מלכות. ה"א עליונה ה"א תחתונה. וכאשר הם משחיתים, נסתלק י"ו, שהוא זכר, ונשאר ה"א בה"א ומים במים]. מה הם השחיתו דרכם, כמו זה מים זכריים ונקביים. ועל זה נדונו במים, במה שהם חטאו. והמים היו רותחים ופושטים מהם את העור, כמו שהשחיתו דרכם במים רותחים. דין כנגד דין. זהו שכתוב נבקעו כל מעינות תהום רבה. הרי מים תחתונים. וארבת השמים נפתחו - זה מים עליונים. מים עליונים ותחתונים.

רבי חייא ורבי יהודה היו הולכים בדרך, והגיעו להרים גדולים, ומצאו בין ההרים עצמות בני אדם שהיו מאותם בני המבול, ופסעו שלש מאות פסיעות בעצם אחת. תמהו. אמרו, הינו מה שאמרו חברינו שהם לא היו פוחדים מדין הקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב (איוב כא) ויאמרו לאל סור ממנו ודעת דרכיך לא חפצנו. מה עשו? היו סותמים ברגליהם את מעינות התהום, ומים רותחים יוצאים

ואש. זה צונן וזה רותח. וכלם נדונו בדין הגיהנם ואבדו מהעולם, ואחר כך התקיים העולם כראוי לו. ונכנס נח בתבה והכניס בה כל מין ומין [מבריות] העולם. ודאי נח עץ עשה פרי ה'ה. ויצאו מהתבה כל מיני העולם כמו שלמעלה.

בא ראה, כשעץ זה עושה הפרי, מתחבר בעץ פרי כל אותם מינים שלמעלה חיות גדולות וקטנות, וכמה מינים כל מין למינו, כמו שנאמר (תהלים קד) חיות קטנות עם גדולות. כמו זה נח בתבה. וכלם יצאו מהתבה, והתקיים העולם כמו שלמעלה. ולכן נח נקרא איש האדמה. נח נקרא איש צדיק. והרי בארוה.

רבי חייא אומר, שלש מאות שנה עד שלא בא המבול ה'ה נח מתרה בהם על מעשיהם ולא היו שומעים לו, עד שהקדוש ברוך הוא השלים הזמן שחכה להם ואבדו מהעולם

בא ראה מה כתוב למעלה, ויהי כי החל האדם לרב על פני האדמה ובנות ילדו להם. והיו הולכים ערמים לעין כל. מה כתוב? (בראשית ו) ויראו בני האלהים את בנות האדם וגו'. וזה ה'ה יסוד ועקר להמשך בחטאם עד שגרם להם להשמיד מהעולם, ולכן נמשכו אחר יצר הרע ובגזעו ובשרשו ודחו את האמונה הקדושה מביניהם, ונטמאו [נ"א ונאבדו] כמו שנאמר. לכן קץ כל בשר בא לפני - ללמד קטגוריה עליהם.

ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני.

השלמה מההשמטות (סימן י)

רבי חזקיה אומר, אשרי חלקם של ישראל שהתרצה בהם הקדוש ברוך הוא ונתן להם תורה הקדושה, והזהיר אותם ונתן להם עצה להשמר ממעלה וממטה כדי שלא ישלט בהם - רק הקדוש ברוך הוא, והם יודעים לדחות מהם כל המקטרגים וכל הרוחות, כדי שיהיו חלק גורלו וירשתו, כמו שנאמר (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

בא ראה, ביום של ראש השנה הקדוש ברוך הוא יושב בדין על העולם, וכל בני העולם יושבים בחשבון, ואין מי שלא נכנס בחשבון, וספרי חיים

דומה וישרפו באש שדולקת ולא יצאו ממנה רק בראשי חדשים ושבתות, כמו שנאמר (ישעיה טו) וה'ה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אומר ה'. אחר כך כרוז שבצד צפון מכריז עליהם ואומר, (תהלים ט) ישובו רשעים לשאולה וגו'. כמה אגדות של יסורים יתכנסו עליהם בארבעה צדדים. אש לוקטת בגיא בן הנום.

שלש פעמים ביום מתפקדים [נשרפים]. ולא עוד, אלא בזמן שישראל עונים בקול רם אמן יהא שמייה רבא מברוך, הקדוש ברוך הוא מתמלא רחמים וחס על הכל, ורומז למלאך הממנה על שערי הגיהנם, ששמו סמריאל, ושלשה מפתחות בידו, ופותח שלשה שערים שבצד המדבר, ורואים את אור העולם הזה. בא עשן של אש וסותם הדרכים.

ואז שלשה ממנים שתחת ידיהם של מגרפות, מנשבים בידיהם ומחזירים עשן למקומם, ונותנים להם רוחה שעה וחצי. ואחר כך שבים לאש שלהם. וכך שלש פעמים ביום. ובכל זמן שאומרים ישראל אמן יהא שמייה רבא מברוך וכו', מרוחים להם. אשריהם הצדיקים שדרכם מאירה באותו עולם לכל הצדדים, כמו שנאמר (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום. (עד כאן התוספתא).

רבי אבא אומר, בגיהנם יש מדורים על מדורים, שניים שלישיים, עד שבע. והרי בארוה החברים. ואשרי הצדיקים שהם נשמרים מחטאי הרשעים ולא הולכים בדרכיהם ולא נטמאים בהם. וכל מי שנטמא, כשהולך לאותו עולם יורד לגיהנם, ויורד עד המדור התחתון.

ושני מדורים הם שסמוכים זה עם זה - שאול ואבדון. מי שיורד לשאול, דנים אותו שם ומקבל ענשו, ומעלים אותו למדור עליון אחר. וכן דרגה אחר דרגה, עד שהם מעלים אותו. אבל מי שיורד לאבדון, לא מעלים אותו לעולמים, ולכן נקרא אבדון, שהרי אבוד הוא מהכל.

בא ראה, נח הצדיק ה'ה מתרה בבני דורו, ולא היו שומעים לו, עד שהקדוש ברוך הוא הביא עליהם דין הגיהנם. מהו דין גיהנם? אש ושלג, מים

אֲבָן אֶפֶל וְצִלְמוֹת. קֶץ שֵׁם לַחֲשֵׁךְ – זֶה מִלֵּאף הַמּוֹת, זֶה נֶחֱשׁ. קֶץ כָּל בֶּשֶׂר, קֶץ שֵׁם לַחֲשֵׁךְ, שֶׁהָרִי מִצַּד שֶׁל הַתּוֹךְ הַזֶּהב הוּא בָּא. וְלִכְל תְּכָלִית – בְּזִמְן שְׂדִין שְׂרוּי עַל הָעוֹלָם, הוּא חוֹקֵר לְהִיּוֹת קִטְגוֹר לְעוֹלָם לְהַחֲשִׁיף פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת. קֶץ לְיָמִין, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ שְׁכָתוֹב לְקֶץ הַיָּמִין.

אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדַנְיָאֵל: וְאַתָּה לֵךְ לְקֶץ וְתַנּוּחַ. אָמַר לוֹ: מְנוּחָה בְּעוֹלָם הַזֶּה אוֹ בְּעוֹלָם הַהוּא? אָמַר לוֹ: בְּעוֹלָם הַהוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יִנּוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתֵם. (דַּנְיָאֵל יב) [וְתַעֲמַד לְגוֹרְלֵךְ לְקֶץ הַיָּמִין. אָמַר לוֹ: לְאַיִזָּה מְקוֹם, שֶׁהָרִי לֹא יִדְעָתִי מֵהַיְהִיָּה עָלַי בְּאוֹתוֹ עוֹלָם? אָמַר לוֹ: וְתַנּוּחַ]. אָמַר לוֹ: בְּזִמְן שֶׁיִּקְוֶמוּ מֵהָעֶפֶר, אָקוּם בִּינֵיהֶם אוֹ לֹא? אָמַר לוֹ: וְתַעֲמַד. אָמַר לוֹ: הָרִי יִדְעָתִי שֶׁיִּקְוֶמוּ כְּתוּת כְּתוּת, מֵהֶם שֶׁל צְדִיקֵי אֵמֶת וּמֵהֶם שֶׁל רְשָׁעֵי הָעוֹלָם, וְלֹא יִדְעָתִי עִם מִי מֵהֶם אָקוּם. אָמַר לוֹ: לְגוֹרְלֵךְ. אָמַר לוֹ: הָרִי אֲמַרְתָּ וְאַתָּה לֵךְ לְקֶץ. יֵשׁ קֶץ לְיָמִין וְיֵשׁ קֶץ לְשִׂמְאֵל, וְלֹא יִדְעָתִי לְאַיִזָּה קֶץ, לְקֶץ הַיָּמִין אוֹ לְקֶץ הַיָּמִים? אָמַר לוֹ: לְקֶץ הַיָּמִין.

גַּם כָּאֵן דְּוֹד אָמַר לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, (תהלים לט), הוֹדִיעֵנִי ה' קִצִּי, מֵהוּ חֶלֶק גּוֹרְלִי. וְלֹא נָחָה דְעַתּוֹ עַד שֶׁהִתְבַּשֵּׂר שִׁיְהִיָּה לְיָמִין, שְׁכָתוֹב (שם קי) שֶׁב לְיָמִינִי. בָּא רָאָה, גַּם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ לְנַח, קֶץ כָּל בֶּשֶׂר בָּא לְפָנַי. מִיְהוּ? זֶה הַקֶּץ שֶׁמְחַשֵּׂיף פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת, שֶׁהוּא קֶץ כָּל בֶּשֶׂר, בָּא לְפָנַי. מִכָּאֵן לְמַדְנֵנו שֶׁרְשָׁעֵי הָעוֹלָם מְקַדִּימִים וּמוֹשְׁכִים אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם לְהַחֲשִׁיף לָהֶם. שְׁכִינּוֹן שְׁנוֹתָנִים לוֹ רְשׁוֹת, הוּא נוֹטֵל אֶת הַנְּשָׁמָה, וְלֹא נוֹטֵל עַד שְׁנוֹתָנִים לוֹ רְשׁוֹת, וְעַל זֶה בָּא לְפָנַי לְטַל רְשׁוֹת לְהַחֲשִׁיף פְּנֵי בְּנֵי הָעוֹלָם. וְלִכְן וְהִנְנִי מִשְׁחִיתֶם אֶת הָאָרֶץ. וְעַל זֶה עָשָׂה לָךְ תְּכַת עֲצֵי גֶפֶר, כְּדִי לְהַנְצִיל, וְלֹא יוּכַל לְשַׁלֵּט עָלֶיךָ.

בָּא רָאָה, שְׁנִינוּ, בְּזִמְן שֶׁיֵּשׁ מוֹת בְּעִיר אוֹ בְּעוֹלָם [נ"א שְׁנַתְנָה רְשׁוֹת לְמִלְאָף הַמּוֹת לְהַשְׁחִית] לֹא יִרְאֶה אָדָם בְּשׁוֹק, מִשׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְמִשְׁחִית לְהַשְׁחִית הַכֹּל. מִשׁוּם כֶּךָ אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֲתָה צְרִיף לְהַשְׁמֵר, וְלֹא תִרְאֶה אֶת עֲצָמֶךָ לְפָנַי הַמִּשְׁחִית שֶׁלֹּא יִשְׁלַט עָלֶיךָ.

וְאִם תֹּאמַר, מִי נָתַן כָּאֵן מִשְׁחִית, שֶׁהָרִי מִיָּם הָיוּ וְהִתְגַּבְּרוּ? בָּא רָאָה, אֵינִן לָךְ דִּין בְּעוֹלָם אוֹ

וּמִתִּים נִפְתָּחִים בְּאוֹתוֹ יוֹם. וּבְגִלָּל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם, נָתַן לָהֶם עֲצָה לְהַנְצִיל מִכָּל הַקְּטְרוּגִים שֶׁל מַעֲלָה שֶׁהֵם הִתְמַנּוּ, וְכֵן בְּכָל זִמְן שֶׁהָרִי שׁוֹרָה עַל הָעוֹלָם. בְּיוֹם זֶה מְזַמְּנִים יִשְׂרָאֵל לְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם רַחֲמִים, וּבִמָּה? בְּשׁוֹפֵר, שֶׁהַקּוֹל הַזֶּה שְׁיוּצָא עוֹלָה לְמַעֲלָה וּמַעוֹרֵר שׁוֹפֵר הָעֲלִיּוֹן, אֲזִי מִתְעוֹרְרִים רַחֲמִים מִמְּקוֹמָם, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָם מִכֶּסֶף דִּין וְיוֹשֵׁב בְּכֶסֶף רַחֲמִים וּמְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל, וְלֹא נִתְּנָת רְשׁוֹת לְמַקְטָרָג.

וְיִשְׂרָאֵל יוֹשְׁבִים לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתִשְׁבּוּכָה וְתוֹקְעִים בְּשׁוֹפֵר [וּמַעוֹרְרִים] וּמִתְעוֹרְרִים רַחֲמִים, שֶׁהָרִי אוֹתוֹ קוֹל שְׁיוּצָא הוּא הַתְּעוֹרְרוֹת הַרַחֲמִים, וְאֲזִי הַמְּלָשִׁין לֹא יִכּוֹל לְעַמֵּד לְפָנַי כֶּסֶף הַרַחֲמִים, שֶׁהָרִי לֹא בָּא מֵאוֹתוֹ צַד וְלֹא נִמְצָא קִטְגוֹרִיא.

בְּיוֹם הַכְּפּוּרִים שֶׁהוּא חֲתִימַת הַדִּין, וְיִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים בְּקִדְשֵׁת רְבוּנָם, בְּאוֹתוֹ יוֹם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִקְרַב מְלָשִׁין לְמַקְדָּשׁ, נוֹתְנִים לוֹ שְׁעִיר, שְׁבֵּא מִצַּד רוּחַ הַטְּמֵאָה וְהוּא טְמֵא, וְרוּחַ טְמֵאָה נִהְנָה מִמֶּנּוּ. [וְהוּא] הוּא מִתְעַסֵּק בּוֹ, וְלֹא מִתְקַרֵּב לְמַקְדָּשׁ לְטְמֵא, וְאֲזִי הַפָּנִים מְאִירוֹת, וְיִשְׂרָאֵל נִצּוּלִים מִמֶּנּוּ. **בְּזִמְן** אַחֵר, כְּשֶׁרְבִים חֲטָאֵי בְּנֵי הָאָדָם, הַמְּלָשִׁין הַזֶּה בְּשַׁעַת הַדִּין מִתְעוֹרֵר עַל חֲטָאֵי הָעוֹלָם, אֲזִי הוּא בָּא, וְנִמְצָאֵת הַלְּשָׁנָה לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַמְּקַדָּשׁ נְטֵמָא, וְכָל הַפָּנִים עֲצוּבוֹת וְנִמְצָא הַדִּין, וְעַל זֶה (בְּרַאשִׁית ו) קֶץ כָּל בֶּשֶׂר בָּא לְפָנַי, בָּא לְפָנַי וְדָאֵי, לְתַבַּע חֲטָאֵי הָעוֹלָם מִשׁוּם שֶׁהֵם גְּרָמוֹ: (ע"כ מֵהַהִשְׁמַטוֹת).

[**חֲזַרְנוּ** לְדַבֵּר הִרְאֵנוּ. קֶץ כָּל בֶּשֶׂר בָּא לְפָנַי, בָּא לְפָנַי וְדָאֵי. מִשׁוּם שֶׁהֵם גְּרָמוֹ]. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים לט) הוֹדִיעֵנִי ה' קִצִּי וּמִדַּת יָמֵי מֵהַיָּא אֲדַעָה מֵהַ חֲדָל אָנִי. אָמַר דְּוֹד לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: שְׁנֵי קִצִּים הֵם, אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לְשִׂמְאֵל, וְהֵם שְׁתֵּי דְרָכִים לְלַכַּת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם לְאוֹתוֹ הָעוֹלָם.

קֶץ לְיָמִין – שְׁכָתוֹב (דַּנְיָאֵל יב) לְקֶץ הַיָּמִין. וְקֶץ לְשִׂמְאֵל – שְׁכָתוֹב (אֵיּוֹב כח) קֶץ שֵׁם לַחֲשֵׁךְ וְלִכְל תְּכָלִית הוּא חוֹקֵר [אֲבָן אֶפֶל וְצִלְמוֹת]. מֵהַ זֶה וְלִכְל תְּכָלִית הוּא חוֹקֵר? מִי הוּא הַחוֹקֵר? אֵלָּא אוֹתוֹ קֶץ לְשִׂמְאֵל שֶׁמְחַשֵּׂיף פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת]. מֵהוּ וְלִכְל תְּכָלִית? בְּזִמְן שֶׁשְׂרוּי הַדִּין עַל הָעוֹלָם לְהַשְׁמִיד –

מגבורה עליונה. ליש אבד מבלי טרף - בשעה שאותם נחלים מסתלקים ולא נכנסים לתוכה, אז נקראת לישא שאובדת מבלי טרף, שכתוב ליש אבד מבלי טרף ובני לביא יתפרדו.

ומה שאמר לישא, הינו עניה ענתות, עני של עניות, כמו שנאמר (ירמיה א) מן הכהנים אשר בענתות, וכתוב (מלכים-א ב) ענתת לך על שדיך. מה משמענו? אלא כל זמן שהמלך דוד היה קיים, עלה אביתר בעשר ובכל. אחר כך אמר לו שלמה, ענתת לך על שדיך.

למה קרא לו שלמה כך? אלא אמר לו, בימיה היה אבא בעני, ועכשו לך על שדיך. כעת יש לומר, למה נקרא אביתר ענתות? אם תאמר שהיה מענתות, הרי שנינו שכתוב (שמואל-א כב) וימלט בן אחד לאחיקלך בן אחטוב ושמו אביתר. והוא מנוב היה, שהרי נוב היתה עיר הכהנים. ואף על פי שאמרו, היא נוב היא ענתות, ולמה נקראת ענתות? משום שירדה לעני ואבדה העיר על ידי שאול ואבדו הכהנים. אלא ענתות כפר היה, ואינה נוב, ולכן קרא לה אביתר ענתות, משום שאמר (מלכים-א ב) וכי התענית בכל אשר התענה אבי. והוא היה מהעיר נוב, ועל העני של דוד שהיה לו בימיו קרא לו כך.

אמר רבי חייא, העולם היה בעני מיום שעבר אדם על מצוות הקדוש ברוך הוא, עד שבא נח והקריב קרבן והתישב העולם. אמר רבי יוסי, לא התישב העולם ולא יצאה הארץ מזהמת הנחש, עד שעמדו ישראל על הר סיני ונאחזו בעץ החיים, ואז התישב העולם.

ואלמלא שחזרו ישראל וחטאו לפני הקדוש ברוך הוא, לא היו מתים לעולמים, שהרי נפסקה מהם זהמת הנחש. כיון שחטאו, אז נשברו אותם הלוחות הראשונים שהיתה בהם חרות של הכל, החרות מאותו הנחש שהוא קץ כל בשר. וכשקמו הלויים להרג הרג, אז התעורר הנחש הרע והיה הולך לפנייהם, ולא יכל לשלט בהם, משום שישאל היו מזדרזים כלם בחגורות מזינות, ולא יכל הנחש לשלט בהם. וכיון שאמר למשה (שמות לג) ועתה הורד עדיך מעליך, נתנה רשות לנחש הזה לשלט עליהם

כשמכה או כשנמסר העולם בדין, שלא נמצא אותו המשחית שהולך בתוך אותם הדינים שנעשים בעולם. גם כאן במבול כך היה, והמשחית הולך בתוך המבול. והוא נקרא כך, שנכלל בשם הזה. ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא לנח לשמר עצמו ולא יתראה בעולם.

ואם תאמר, הרי התבה הזו נראית בתוך העולם הזה והמשחית הולך בתוכו? כל זמן שלא נראים פני אדם לפני המשחית, לא יוכל לשלט עליו. מנין לנו? ממצרים, שכתוב (שמות יב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. מה הטעם? משום שהוא נמצא והוא יכול להשחית, ולא צריך להתראות לפניו. לכן היה גנוז נח וכל אלו שעמו בתוך התבה, והמשחית לא יכל לשלט עליהם.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. פגשו באותם הרי אררט. ראו רשומים בקיעים בדרך שהיו מימי המבול. אמר רבי חייא לרבי יוסי, הבקיעים הללו שהיו מימי המבול והקדוש ברוך הוא השאירם לדורי דורות, כדי שלא ימחה חטאם של הרשעים לפניו.

שכך דרך הקדוש ברוך הוא: לצדיקים שעושים רצונו - רוצה שיזכרו אותם למעלה ולמטה ולא ישכח זכרם לדורי דורות לטוב. כמו זה לרשעים שלא עושים רצונו - כדי שלא ישכח חטאם, ולהזכיר ענשיהם וזכרונם לרע לדורי דורות, היינו שכתוב (ירמיה ב) נכתם עונך לפני וגו'.

פתח רבי יוסי ואמר, (ישעיה י) צהלי קולך בת גלים הקשיבי לישא עניה ענתות. פסוק זה פרשוהו החברים. אבל פסוק זה נאמר על כנסת ישראל. צהלי קולך בת גלים - בתו של אברהם אבינו, כך פרשוהו בת גלים, ככתוב (שיר ד) גל נעול. גלים הם מאורות שמתכנסים והולכים ונכנסים לתוכה וממלאים אותה, ככתוב (שם) שלחך פרדס רמונים.

הקשיבי לישא, כמו שנאמר (איוב ד) ליש אבד מבלי טרף. ליש - זכר. לישא - נקבה. למה נקרא ליש? אם משום שכתוב (משלי ל) ליש גבור בבהמה, או משום שכתוב ליש אבד מבלי טרף. אלא הכל הוא ליש, גבורה תחתונה שבאה

הקדוש ברוך הוא [עליהם] ולשלט עליהם בסוד השם הקדוש, ולהעיר עלינו מים קדושים לנסף על גבי המזבח.

עוד אמר להם, בראש השנה התעוררות ראשונה היא בעולם. מה זה התעוררות ראשונה? זה בית דין התחתון [נ"א זה ראש השנה ממש] שמתעורר לדון את העולם. והקדוש ברוך הוא יושב על העולם בדין ודן את העולם.

ושולט בית הדין [שלמטה] הזה לדון את העולם, עד יום הכפורים שמאירים פניה, ולא נמצא נחש מלשין בעולם, שהוא מתעסק במה שמביאים לו אותו השעיר, שהוא מצד רוח הטמאה כראוי לו. ומשום שמתעסק באותו שעיר, לא קרב למקדש.

ושעיר זה כמו אותו שעיר של ראש חודש שמתעסק בו ומאירות פניה של ראש השנה [כך בראש השנה] [מאירים] [פני המקדש]. ועל זה כל ישראל מוצאים רחמים לפני הקדוש ברוך הוא, וחטאייהם מתבטלים. וסוד אחד אמר לנו, ולא נתנה רשות לגלות פרט לחסידים קדושים עליונים חכמים. אמר רבי יוסי, מהו? אמר להם, עדין לא בדקתי אתכם.

הלכו. אחר כך אמר להם, כשהלבנה מתקרבת לשמש, מעורר הקדוש ברוך הוא צד הצפון ואוחז בו באהבה ומושך אותו אליו, והדרום מתעורר מצד אחר, והלבנה עולה ומתחברת במזרח. ואז יונקת משני צדדים ונוטלת ברכות בחשאי, ואז מתברכת הלבנה ומתמלאת. וכאן מתקרבת האשה לבעלה.

כמו שיש סוד דמות איברי [נ"א בתקוני האיברים] האדם ותקוניו, כך גם יש [הוא] סוד של דמות איברי הנקבה ותקוני הנקבה, והכל מפרש בתוכנו. כך גם יש למעלה [מי] שאוחז בה ומתעורר כנגד באהבה, כך גם יש למטה סוד ותקון האדם התחתון האחר תחת הלבנה [ד"א ותקון הנקבה].

כמו שזרוע שמאל למעלה אוחזת בה ומתעורר כנגדה באהבה, כך גם יש למטה. [ווי העמודים כלם עומדים איברים להאחז זה בזה

בא ראה מה כתוב (שם), ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חרב. ויתנצלו? וינצלו צריך להיות! אלא ויתנצלו על ידי האחר, משום שנתנה רשות לנחש לשלט. את עדים מהר חרב, שקבלו מהר חרב כשנתנה תורה לישראל.

אמר רבי חייא, נח שהיה צדיק, למה לא היה מבטל מות מהעולם? אלא משום שעדין לא הסתלקה הזהמה מן העולם. ועוד, שהם לא האמינו בקדוש ברוך הוא, וכלם אחוזים בעלים של האילן למטה ומתלבשים ברוח טמאה. ועוד הוסיפו אחר כך לחטא וללכת אחר יצר הרע כבראשונה. והתורה הקדושה, שהיא עץ החיים, עדין לא הוריד אותה הקדוש ברוך הוא לארץ, ועוד שהוא משך אותו בעולם אחר כך, שכתוב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, והרי נתבאר.

עד שהיו הולכים, ראו יהודי אחד שהיה בא. אמר רבי יוסי, האיש הזה הוא יהודי ונראה. כשהגיע אליהם, שאלו אותו. אמר להם, אני שליח מצוה, שהרי אנו גרים בכפר ראמין, והגיע זמן החג, ואנו צריכים לולב עם המינים שלו עמו, ואני הולך לקטף אותם למצוה. הלכו כאחד. אמר להם אותו יהודי, ארבעת מיני הלולב הללו שפכלים באים לרצות בעד העולם [נ"א על המים], שמעתם למה אנו צריכים אותם בחג? אמר לו, כבר העירו בזה החברים, אבל אם דבר חדש הוא תחת ידך - אמר אותה.

אמר להם, ודאי אותו מקום שאנו גרים בו הוא קטן, וכלם עוסקים בתורה, ויש עלינו תלמיד חכם ושמו רבי יצחק בר יוסי מחוזא, ובכל יום ויום אומר לנו דברי תורה חדשים, ואמר שהרי בחג זמן הוא לשלט. [ישראל שולטים באותו זמן ולוקחים לולב שמראה שאנו נצחנו על כל אותם שנקראים המון העם ולשלט עליהם] [אזי עבר על נפשנו המים הזידונים ברוך ה' שלא נתנו טרף לשניהם. וכי יש שנים למים? אלא] (שכל אותם גדולים) אותם שאר העמים. אותם ממנים גדולים על שאר העמים עכו"ם, ומתברכים מצדם של ישראל, וקוראים להם מים הזידונים, כמו שנאמר (תהלים קכד) המים הזידונים.

ובשביל לשלט עליהם באנו בסוד השם הקדוש באותם ארבעה מיני הלולב לרצות את

וּבְשֵׁה־לִבְנָה מתמלאת ברכות למעלה כראוי. ישראל באים ויונקים ממנה לבדם.

ועל זה כתוב (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם. מה זה עצרת? כתרגומו כנישו (התכנסות). כל מה שפנסו מאותם ברכות עליונות, לא יונקים ממנה עמים אחרים, פרט לישראל לבדם. ולכן כתוב עצרת תהיה לכם, לכם ולא לשאר העמים, לכם ולא לשאר הממנים.

וְעַל זה הם מרצים על המים, לתת להם חלק ברכות שיתעסקו בו, ולא יתערבו אחר כך בחדות ישראל כשיונקים ברכות עליונות. ועל אותו יום כתוב דודי לי ואני לו. שלא מתערב אחר עמנו.

לְמַלְךְ שהזמין אהובו לסעודה עליונה שעשה לו ליום רשום. אהוב המלך הרי יודע שהמלך רוצה בו. אמר המלך, כעת אני רוצה לשמח עם אהובי, ואני חושש שכאשר אני בסעודה עם אהובי, יכנסו כל אותם פקידים ממנים וישבו עמנו לשלחן לסעד סעודת השמחה עם אהובי. מה עשה? הקדים אותו אהוב מינים של ירקות ובשר שורים והקריב לפני אותם פקידים ממנים לאכל. אחר כך ישב המלך עם אהובו לאותה הסעודה העליונה מכל עדוני העולם. ובעוד שהוא לבדו עם המלך, בקש ממנו כל צרכיו ונתן לו, ושמח המלך עם אהובו לבדו, ולא התערבו אחרים ביניהם. כך ישראל עם הקדוש ברוך הוא. לכן כתוב ביום השמיני עצרת תהיה לכם.

ולהתקשר זה בזה קשרי האמונה צד הקדשה מצד של רוח טמאה שהוא סוד הנחש שלמטה]. נחש זה הוא זרוע שמאל של רוח הטמאה, ואוחז בו מי שרוכב עליו, וקרב ללבנה ומושך אותה ביניהם [נ"א בדבקות] של דבקות ונטמאת.

וְאִז ישראל למטה מקריבים שעיר, ואותו נחש נמשך אחר אותו השעיר, והלבנה נטהרת ועולה למעלה ומתקשרת למעלה להתברך, ופניה מאירים מה שנחשכה למטה.

אִז כאן ביום הכפורים, כיון שאותו נחש הרע מתעסק באותו שעיר, הלבנה נפרדת ממנו ומתעסקת [בישראל] ללמד עליהם סגוריא, וסוככת עליהם כמו אם על הבנים, והקדוש ברוך הוא מברך אותם מלמעלה ומוחל להם.

אֲחֵר כך כשישראל מגיעים לחג, מעוררים צד ימין למעלה, כדי שתתקשר בו הלבנה ויאורו פניה כראוי. ואז מחלקת [נותנת] חלק שלה ברכות לכל אותם ממנים שלמטה שיתעסקו בחלקם, ולא יבאו לינק ולהתקרב לצד של חלק ישראל.

כְּמוֹ זה למטה - כששאר העמים מתברכים, כלם מתעסקים בירשת חלקם, ולא יבאו להתערב עם ישראל ולחמד חלק ירשתם. ולכן ישראל מושכים ברכות לכל אותם ממנים, כדי שיתעסקו בחלקם ולא יתערבו עמם.

❁ סדר הלימוד ליום ז כסלו [יום 66 בשנה] ❁

והקדוש ברוך הוא שלח אותו אלינו. כשָבאו וסדרו הדברים לפני רבי שמעון, אמר, ודאי שיפה אמר. **רבי** אלעזר היה יושב יום אחד לפני רבי שמעון אביו. אמר לו, קץ כל בשר הזה נהנה מאותם קרבנות שהיו ישראל מקריבים על גבי המזבח או לא? אמר לו, כלם היו מספקים כאחד למעלה ולמטה.

ובא וראה, כהנים ולוים וישראלים הם נקראים אדם בחבור של אותם רצונות קדושים שעולים מתוכם. אותו כשב או איל או אותה בהמה שמקריבים, צריך עד שלא תקרב על המזבח לפרש עליה כל החטאים וכל הרצונות הרעים להתודות עליה, ואז היא נקראת בהמה בכל בתוך אותם חטאים ורעות והרהורים.

כמו הקרבן של העזאזל שכתוב (ויקרא יו) והתודה עליו את כל עונת בני ישראל וגו' - כך גם כאן. וכשעולה על המזבח משא על אחד שנים, ולכן זה עולה למקומו וזה עולה למקומו. זה בסוד אדם, וזה בסוד בהמה, כמו שנאמר (תהלים לו) אדם ובהמה תושיע ה'.

החבתי וכל שאר המנחות לעורר רוח קדושה ברצון הכהנים ושירת הלויים ובתפלת ישראל. ובאותו עשן ושמן וקמח שעולים, מתרוים ומסתפקים [ס"א ומתפנקים - ס"א ומתפשטים] כל שאר בעלי הדינים שלא יכולים לשלט באותו הדין שנמסר להם, והכל בזמן אחד. בא ראה, הכל נעשה בסוד האמונה להסתפק זה בזה ולעלות למעלה מי שצריך עד אין סוף.

אמר רבי שמעון, הרימותי ידי בתפלות למעלה, שכשרצון העליון למעלה למעלה עומד על אותו רצון שלא נודע ולא נתפס כלל לעולמים, הראש היותר נסתר שלמעלה, ואותו הראש מוציא מה שמוציא, ולא ידוע, ומאיר מה שמאיר הכל בסתר.

רצון המחשבה העליונה לרדף אחריו ולהיות מואר ממנו. מסך אחד נפרד. ומתוך אותו מסך ברדיפת אותה מחשבה עליונה מגיעה ולא מגיעה עד אותו מסך, מאירה מה שמאירה. ואז

אמר רבי יוסי ורבי חייא, הקדוש ברוך הוא התקין הדרך לפנינו. אשרי אותם שעוסקים בתורה. באו ונשקוהו. קרא עליו רבי יוסי, (ישעיה נד) וכל בניה למודי ה' ורב שלום בניה. כשהגיעו לשדה, ישבו. אמר אותו האיש, מה שונה שכתוב (בראשית יט) וה' המטיר על סדם ועל עמרה וגו', ומה שונה במבול שכתוב אלהים בכל מקום, [למה] ולא כתוב וה' [בכל]?

אלא שנינו, בכל מקום שכתוב וה' - הוא ובית דינו. אלהים סתם - דין לבדו. אלא בסדם נעשה דין ולא להשמיד עולם, ולכן הוא התערב בדין, אבל במבול השמד כל העולם וכל אותם שנמצאו [בלבדו] בעולם.

ואם תאמר, [הרי] נח ומי שהיה עמו [נצלו - הרי] נסתר מן העין היה, שלא נראה. ועל זה כל מה שנמצא בעולם השמיד אותו, ועל זה וה' בגלוי, ולא השמיד הכל. אלהים צריך הסתרה, וצריך [אדם] להשמר, שהרי הכל משמיד, ועל זה אלהים לבדו היה.

וזה סוד (תהלים כט) ה' למבול ישב. מה זה ישב? אלמלא פסוק כתוב, לא יכלנו לאמרו. ישב לבדו, שלא בא עם דין. כתוב כאן ישב, וכתוב שם (ויקרא יג) בַדד ישב לבדו.

ומשום שנח היה נסתר מן העין, אחר כך נעשה דין, והשמד העולם ונח רגזו, מה כתוב? ויזכר אלהים את נח וגו'. שהרי כשהשמיד העולם, לא נזכר שהיה נסתר מהעין, וסוד [זה] למדנו - הקדוש ברוך הוא נסתר וגלוי. גלוי הוא בית הדין שלמעלה, ונסתר הוא מקום שכל הברכות יוצאות משם. ולכן כל דברי האדם שהם בסתר, ברכות שורות עליו. וכל אותם שבנגלה, אותו מקום של בית דין שורים עליו, משום שהוא מקום בגלוי, ואותו שנקרא רע עין שולט עליו, והכל הוא בסוד עליון כמו שלמעלה.

בכה רבי יוסי ואמר, אשרי הדור שרבי שמעון שרוי בתוכו, שהרי זכותו הזמינה לנו בהרים דברים עליונים כאלה [עד כאן]. אמר רבי יוסי, האיש הזה בא להודיענו הדברים הללו,

בא ראה, קץ כל בִּשְׁר הַזֶּה, כל רְצוֹנוֹ אִינוֹ אֶלָּא בְּבִשְׁר תְּמִיד, וְלִכֵּן תִּקְוֵן הַבִּשְׁר תְּמִיד אֲלֵינוּ, וְלִכֵּן נִקְרָא קֵץ כָּל בִּשְׁר. וּכְשֶׁהוּא שׁוֹלֵט, שׁוֹלֵט עַל הַגּוֹף וְלֹא עַל הַנְּשָׁמָה. הַנְּשָׁמָה עוֹלָה לְמִקוּמָהּ, וְהַבִּשְׁר נִתֵּן לְמִקוּם הַזֶּה. כְּמוֹ זֶה בְּקִרְבָּן, שֶׁהָרְצוֹן עוֹלָה לְמִקוּם אֶחָד, וְהַבִּשְׁר לְמִקוּם אֶחָד.

וְהָאִישׁ שֶׁהוּא צָדִיק, הוּא קִרְבָּן מִמֶּשׁ לְכַפָּרָה, וְאַחַר שֶׁאִינוֹ צָדִיק אִינוֹ קִרְבָּן, מִשׁוּם שִׁישׁ בּוֹ מוֹם, שְׁכַתוּב (ויקרא כב) כִּי לֹא לְרְצוֹן וְגו'. וְעַל זֶה הַצְּדִיקִים הֵם כְּפָרַת הָעוֹלָם וְהֵם קִרְבָּן בְּעוֹלָם.

בא ראה, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנֹחַ קֵץ כָּל בִּשְׁר בָּא לְפָנַי. לְטַל רְשׁוֹת לְהַחֲשִׁיף פָּנַי בְּנֵי הָעוֹלָם. וְלִכֵּן הַנְּנִי מִשְׁחִיתֶם אֶת הָאָרֶץ. [ועל זה עשה לך תבת עצי גפר, כדי להנצל בה ולא יוכל לשלט עליך. רבי חזקוני ורבי יוסי היו הולכים בדרך אמר אחד]. כְּתוּב וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ ה'.

השלמה מההשמטות (סימן יא)

צוה ה'. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֲשֶׁרִי יִשְׂרָאֵל שְׁנַתְּנָה לָהֶם תּוֹרָה קְדוּשָׁה וְהֵם מִשְׁתַּדְּלִים בָּהּ יָמִים וְלַיְלֹת. בֹּא רֵא, שֶׁהָרִי מִשְׁמַע שְׁלוּלָא שְׁנַמְצָא נֹחַ עִם הַתְּבָה בְּהַתְּחַבְּרוֹת כְּאֶחָד, לֹא הָיָה נֹצֵל, [וְלִכֵּן] נִסְתַּר מִן הָעֵינַן בְּתוֹךְ הַתְּבָה. קָמוּ וְהָלְכוּ. אָמַר אוֹתוֹ יְהוּדִי, כְּתוּב עֲשֵׂה לָךְ תְּבַת עֲצֵי גִפְר, לָךְ וְלַעֲצָמָךְ, כְּדִי לְהַתְּחַבֵּר עִמָּה וְלִהְנַצֵּל בָּהּ. מַה כְּתוּב? וַיַּעַשׂ נֹחַ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּהוּ וְגוֹמֵר. (ע"כ מההשמטות).

בא ראה מה כְּתוּב, וְנֹחַ בֵּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְגו'. וְכִי לָמָּה בָּא הַחֲשָׁבוֹן הַזֶּה לְמִנּוֹת? אֶלָּא אֵלּוֹ לֹא הָיָה נֹחַ בֵּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, לֹא יִכְנַס לְתַבָּה וְלֹא יִתְחַבֵּר עִמָּה. כִּיּוֹן שֶׁהַשְּׁתַּלֵּם בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, אִזּוֹ הַתְּחַבֵּר עִמָּה.

ועל כֵּן, מִיּוֹם שֶׁהַשְּׁתַּלֵּם חֲטָאָם שֶׁל בְּנֵי הָעוֹלָם, חָפְזָה לָהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁהַשְּׁתַּלֵּם נֹחַ בְּשֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, וְנִשְׁלַמָּה דְרָגְתוֹ כְּרֵאוּי וְהָיָה צָדִיק שְׁלֵם, וְאִזּוֹ נִכְנַס לְתַבָּה. וְהַכֹּל כְּמוֹ שְׁלִמְעֵלָה.

ונח בֵּן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. וְלִכֵּן לֹא נֹאמַר כְּכֵן שֵׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה [ד"א כְּנִגְדַּ שֵׁשׁ צְדָדִי הָעוֹלָם]. עוֹד פִּתַּח וְאָמַר, וְאֲנִי הַנְּנִי מִבֵּיא אֶת

אוֹתָהּ מִחֲשָׁבָה עֲלִיוֹנָה מְאִירָה בְּאוֹר [בְּסִתְר] נִסְתַּר שְׁלֹא יְדוּעַ, וְאוֹתָהּ מִחֲשָׁבָה לֹא יוֹדַע. וְאִזּוֹ מִכָּה אוֹר הַמִּחֲשָׁבָה הַזֶּה שְׁלֹא נוֹדַע בְּאוֹר שֶׁל הַמְּסַף שְׁעוֹמֵד, שְׁמֵאִיר מִמָּה שְׁלֹא יוֹדַע וְלֹא נוֹדַע וְלֹא הַתְּגַלָּה. וְאִזּוֹ [נ"א זֶה] זֶה אוֹר הַמִּחֲשָׁבָה שְׁלֹא נוֹדַע מִכָּה בְּאוֹר שֶׁל הַמְּסַף, וּמְאִירִים כְּאֶחָד. וְנַעֲשִׂים תְּשֻׁעָה הַיְכָלוֹת.

וְהַיְכָלוֹת אֵינָם אוֹרוֹת וְלֹא רוּחוֹת וְלֹא נְשָׁמוֹת, וְאִין מִי שְׁעוֹמֵד בָּהֶם. הָרְצוֹן שֶׁל כָּל תְּשֻׁעָה הָאוֹרוֹת שְׁעוֹמְדִים כָּלָם בְּמִחֲשָׁבָה, שֶׁהוּא אֶחָד מֵהֶם בְּחֲשָׁבוֹן כָּלָם לְרַדְף אַחֲרֵיהֶם. בְּשֻׁעָה שְׁעוֹמְדִים בְּמִחֲשָׁבָה וְלֹא נִדְבָקִים וְלֹא נוֹדַעִים. וְאֵלָּה לֹא עוֹמְדִים לֹא בְּרְצוֹן וְלֹא בְּמִחֲשָׁבָה עֲלִיוֹנָה [עֲלִיוֹנוֹת]. תּוֹפְסִים בָּהּ וְלֹא תוֹפְסִים. בְּאֵלָּה עוֹמְדִים כָּל סוּדוֹת הָאֲמוּנָה וְכֹל אוֹתָם הָאוֹרוֹת מִסוּד הַמִּחֲשָׁבָה הָעֲלִיוֹנָה [שְׁלִמְטָה - וְלִמְטָה] כָּלָם נִקְרָאִים אִין סוּף. עַד כָּאֵן מְגִיעִים אוֹרוֹת וְלֹא מְגִיעִים וְלֹא נוֹדַעִים. אִין כָּאֵן רְצוֹן וְלֹא מִחֲשָׁבָה.

[אז] כְּשֶׁמְאִירָה הַמִּחֲשָׁבָה וְלֹא נוֹדַעַת [יְדוּעַ] מִמִּי שְׁמֵאִירָה, אִזּוֹ מִתְּלַבֶּשֶׁת וְנִסְתַּרְתָּ לְתוֹךְ הַבֵּינָה וּמְאִירָה לְמִי שְׁמֵאִירָה, וְנִכְנָסִים זֶה בְּזֶה, עַד שֶׁכָּלָם נִכְלָלִים כְּאֶחָד. וּבִסוּד הַקִּרְבָּן כְּשֶׁעוֹלָה, הַכֹּל נִקְשָׁר זֶה בְּזֶה וּמְאִיר זֶה בְּזֶה. אִזּוֹ עוֹמְדִים כָּלָם בְּעֵלְיָהּ, וְהַמִּחֲשָׁבָה מִתְּעַטְרֶת עִם אִין סוּף. אוֹתוֹ הָאוֹר שְׁמוּאֲרַת מִמְּנוֹ הַמִּחֲשָׁבָה הָעֲלִיוֹנָה שְׁלֹא נוֹדַעַת בָּהּ כָּלֵל נִקְרָא אִין סוּף, וּמִמְּנוֹ נִמְצָא וְעוֹמֵד וּמְאִיר לְמִי שְׁמֵאִיר, וְעַל זֶה הַכֹּל עוֹמֵד. אֲשֶׁרִי חֲלָקָם שֶׁל הַצְּדִיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בא ראה, קץ כל בִּשְׁר הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁהִקְשָׁר נִמְצָא לְמַעְלָה בְּשִׁמְחָה, גַּם כָּאֵן לְמִטָּה בְּחִדּוּהָ, וְרְצוֹן לְהַסְתַּפֵּק הַכֹּל לְמַעְלָה וְלִמְטָה. וְהָאֵם עוֹמְדַת עַל יִשְׂרָאֵל כְּרֵאוּי.

בא ראה, בְּכֹל רֵאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ כְּשֶׁמִּתְחַדֶּשֶׁת הַלְּבָנָה, נוֹתְנִים לְקֵץ כָּל בִּשְׁר הַזֶּה חֵלֶק אֶחָד יוֹתֵר עַל הַקִּרְבָּנוֹת לְהַתְּעַסֵּק בּוֹ וַיִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּחֵלְקוֹ, וַיְהִיָּה צַד שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְכַדָּם כְּדִי שִׁיתְּאֲחַדּוּ עִם מְלָכָם, וְזֶהוּ הַשְּׁעִיר, מִשׁוּם שֶׁהוּא בְּחֵלֶק עֵשׂוֹ, שְׁכַתוּב בּוֹ שְׁעִיר, (בראשית כז) הֵן עֵשׂוֹ אָחִי אִישׁ שְׁעִיר. וְעַל זֶה הוּא הַשְּׁתַּמֵּשׁ בְּחֵלְקוֹ, וַיִּשְׂרָאֵל מִשְׁתַּמְשִׁים בְּחֵלְקָם, וְלִכֵּן כְּתוּב (תהלים קלה) כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לוֹ יְהוָה יִשְׂרָאֵל לְסִגְלָתוֹ.

ובמה צדיקים סביב אדם. אלו שנמנעו מדרך הגיהנם וסטו לדרך גן העדן, ואלה נקראים יושבי חדל. ולא כתוב יושבי חלד, כי אינם כמו חלדה שגוררת ומניחה ולא יודעת למי מניחה, אלא יושבי חדל, כמו שנאמר (שם ב) חדלו לכם מן האדם וגו', [אלא יושבי חדל] שנמנעו מדרך הגיהנם, והחזיקו בהם להכניסם בגן עדן.

דבר אחר יושבי חדל - אלו בעלי תשובה שנמנעו עצמם מאותם חטאי הרשעים. ומשום שאדם הראשון שב בתשובה לפני רבונו, יושב [עם] על אותם שנמנעו מחטאייהם והם בני חדל, כמו שנאמר (תהלים לט) אדעה מה חדל אני. ולכן הוא יושב בשער גן העדן ושמח בצדיקים שבאים באותה דרך של גן עדן

בא ראה מה כתוב, אמרתי לא אראה יה. וכי מי יכול לראות יה? אלא סוף הכתוב מוכיח, שכתוב יה בארץ החיים. בא ראה, כשהנשמות עולות למקום צרור החיים, שם נהנים בזהר של האספקלריה שמאירה מהמקום העליון של הכל. ואלו לא התלבשה הנשמה בזהר של לבוש אחר, לא תוכל להתקרב לראות את אותו האור. וסוד הדבר - כמו שנותנים לנשמה לבוש שמתלבשת בו לעמד בעולם הזה, כך גם נותנים לה לבוש של זהר עליון לעמד בה באותו עולם ולהסתכל בתוך אותה אספקלריה שמאירה מתוך אותה ארץ החיים.

בא ראה, משה לא יכל להתקרב להסתכל במה שהסתכל אלא כשהתלבש בלבוש אחר, כמו שנאמר (שמות כד) ויבא משה בתוך הענן ויעל אל החר. ותרגום, באמצעות הענן. והתלבש בו כמי שמתלבש בלבוש. ולכן (שם כ) ומשה נגש אל הערפל אשר שם האלהים, וכתוב (שם כד) ויבא משה בתוך הענן וגו', ויהי משה בהר ארבעים יום וארבעים לילה, ויכל להסתכל במה שהסתכל.

כמו זה מתלבשות נשמות הצדיקים באותו העולם בלבוש כמו של אותו העולם, שלא יתנהג אלא בלבוש כמו זה, ועומדים להסתכל באור המאיר באותה ארץ החיים. וזהו יה יה בארץ החיים, שהיה סבור שלא יזכה לאותו אור ולאותה הסתכלות, משום שהנהר השופע מפסיק

המבול מים. מה הטעם הנני פיון שאמר ואני? אלא אני, אנכי, [הנני] - הכל זה דבר אחד.

בא ראה, בכל מקום אני נעשה גוף לנשמה, ודאי שמקבלת ממה שלמעלה, ולכן נרמז באות הברית, שכתוב אני הנה בריתי אתך. אני שקיימת בגלוי מזמנת לדעת, אני כסא למה שלמעלה, אני שעושה נקמות לדורי דורות. ואני - כולל זכר ונקבה כאחד. אחר כך נרשם לבדו, שהזדמן לעשות דין. הנני. מביא את המבול מים.

פיון שאמר מביא את המבול, לא ידענו שהוא מים? אלא את המבול, לרבות מלאך המות. שאף על גב שהיו מים, המשחית [להשחית בהם] [היה] הולך בעולם להשמיר באותם המים. אני ה' - כך שנינו, נאמן אני לשלם שכר טוב לצדיקים ולהפרע מהרשעים. ולכן הבטיח להם הפסוק לצדיקים באני, לשלם שכר טוב שלהם לעולם הבא. ואים לרשעים להפרע מהם לעולם הבא באני.

לשחת כל בשר - כמו שהעמדנו, שזהו המשחית של העולם, ועל זה כתוב (שמות יב) ולא יתן הבשר לראות את פניו. וזהו המשחית לבא אל בתיכם לנגף. וזה הוא לשחת כל בשר, מצד של קץ כל בשר בא לפני. שהרי פיון שהגיע זמן שחכה להם הקדוש ברוך הוא [ד"א וחכה להם] עד שהשלים נח לשש מאות שנה, אז לשחת כל בשר. אמר, כך למדנו משמו של רבי יצחק [ס"א ברבי יוסי מחוזאי], שאמר לנו, [ס"א זה שאמרתי לכם].

פתח ואמר, (ישעיה לח) אמרתי לא אראה יה יה בארץ החיים לא אביט אדם עוד עם יושבי חדל. אמרתי לא אראה יה, כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בדברי התורה, אלא מסתכלים בדברי העולם ונשכחת מהם רוח חכמה.

שכשאדם מסתלק מהעולם הזה ונותן חשבון לרבנו מכל מה שעשה בעולם הזה בעוד שהוא קים רוח וגוף כאחד, ורואה מה שרואה, עד שהולך לאותו עולם ופוגש באדם הראשון יושב בשער גן עדן לראות כל אותם ששמרו את מצוות רבונו ושמח בהם.

בא ראה, משום שחזקו את לבם כל אותם דורו של נח ורצו להראות חטאם בגלוי, הביא הקדוש ברוך הוא עליהם הדין באותו הגוון. אמר רבי יצחק, אפלו כשחוטא אדם בנסתר, הקדוש ברוך הוא רחמן. ואם שב בן האדם אליו, מכסה עליו ומוחל לו ומותר לו. ואם לא, הוא מגלה אותו לעיני כל. מניין לנו? מסוטה.

וכך גם נמחו הרשעים הללו מהארץ בגלוי. ואיך נמחו? אלא שהיו יוצאים מים, והיו רותחים מהתהום, ועולים ומעבירים מהם את עורם. וכיון שהעבר מהם העור – כך גם הבשר, ולא נשארו אלא בעצמות שלהם בלבד, לקים את מה שכתוב וימחו מן הארץ. וכל אותם העצמות נפרדו זו מזו ולא נשארו כאחד, ומהכל העברו מהעולם. רבי יצחק אמר, וימחו מן הארץ, מה זה וימחו? כמו שנאמר ימחו מארץ חיים. מכאן למדנו, שאין להם תחייה לעולמים ולא יקומו בדין.

והקמתי את בריתי אתך. אמר רבי אלעזר, מכאן קיום הברית למעלה פקיום הברית למטה, משמע שכתוב אתך. ואמר רבי אלעזר, מכאן למדנו, שכשהצדיקים בעולם, מתקים העולם למעלה ולמטה. אמר רבי שמעון, דבר נסתר הוא, כשהתעוררות הזכר לנקבה כשהוא מקנא לה

בא ראה סוד הדבר, כשצדיק יש בעולם, מיד השכינה לא זזה ממנו והשתוקקותה בו. ואז השתוקקות שלמעלה אליה באהבה כהשתוקקות הזכר לנקבתו כשהוא מקנא לה. ועל זה, והקמתי את בריתי אתך. ההשתוקקות מתעוררת בגלגלך. כמו זה (בראשית יז) ואת בריתי אקים את יצחק.

והקמתי את בריתך אתך, להיות אות בריתי בעולם, ואחר כך ובאת אל התבה. שאלמלא אינו צדיק [ברית], לא יכנס לתבה. שהרי לא מתחבר לתבה, רק צדיק. ולכן ובאת אל התבה, והרי זה נתבאר.

אמר רבי אלעזר, בכל זמן שבני אדם יאחזו בברית זו ולא יעזבו אותה, אין עם ולשון בעולם שיוכלו להרע להם. ונח החזיק בברית זו ושמר אותה, ולכן שמר אותו הקדוש ברוך הוא [וכל אשר לו]. וכל בני דורו לא שמרו אותה, ולכן

אותו ולא הוליד. לא אביט אדם עוד – זה אדם הראשון, כמו שנתבאר.

וכל זה למה? כי אמר לו הנביא, כי מת אתה – בעולם הזה, ולא תחיה – לעולם הבא. משום שמי שלא [היה] מוליד בנים בעולם הזה, כשיוצא ממנו, מגרשים אותו מכל מה שאמרנו, ולא שורה לראות באותו אור המאיר [כל שכן וכל שכן לשאר העמים ושאר בני האדם]. ומה חזקה שהיתה לו זכות אבות והוא זכאי צדיק וחסיד כך, כל שכן מי שאין לו זכות אבות וחוטא לפני רבונו.

הלבוש הזה שאמרנו הוא [הם] מה שאמרו החברים, חלוק של רבנן שמתלבשים בו באותו העולם. אשרי חלקם של הצדיקים שגנו להם הקדוש ברוך הוא כמה טובות ועדוניהם לעולם הבא, עליהם כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

ואני הנני מביא את המבול מים על הארץ. רבי יהודה פתח, (במדבר כ) המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה' ויקדש בם. וכי במקום אחר לא רבו בני ישראל את ה'? מה שונה כאן שאמר המה מי מריבה, ולא אחרים? אלא מי המריבה הללו היו ודאי שנתנו כח וחזק לבעלי הדין להתחזק. משום שיש מים מתוקים ומים מרירים. יש מים צלולים ויש מים עכורים. יש מי שלום ומי קטטה. ועל זה, המה מי מריבה אשר רבו בני ישראל את ה', שהמשיכו עליהם את מי שלא צריך ונטמאו בו. זהו שכתוב ויקדש בם.

אמר לו רבי חזקיה, אם כך, מה זה ויקדש? היה צריך להיות ויקדשו! אלא הדבר עלה. ויקדש – נפגם מי שלא צריך. כביכול שנפגמה הלבנה. ויקדש אינו לשבח כאן. ואני הנני מביא את המבול, כמו שבארנו, להביא משחית עליהם כמו שהם נטמאו בו.

אמר רבי יוסי, אוי לרשעים שלא רוצים לשוב לפני הקדוש ברוך הוא על חטאייהם בעוד שהם בעולם הזה. שכשאדם שב ומתנחם על חטאו, הקדוש ברוך הוא מוחל לו, וכל אותם שמחזיקים בחטאייהם ולא רצו לשוב לפני הקדוש ברוך הוא על [חטאים] חטאייהם, אחר כך [יפל] יפלו לגיהנם ולא יעלו משם לעולמים.

שנפרד ממנו בחטאם - בגללו התחבר בו. ועל זה, הואיל והוא התקין הדבר במקומו, מכאן והלאה - והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם תחת אשר קנא לאלהיו.

אמר רבי שמעון, אין לך דבר בעולם שהקדוש ברוך הוא מקנא לו כמו חטא הברית, כמו שנאמר (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית. ובא וראה, לא השלם חטא דור המבול אלא משום שחטאו בהשחתת דרכם על הארץ, ואף על גב שהיו חומסים זה את זה, פכתוב ותמלא הארץ חמס [וחמס מהכל היה, ולכן], וכתוב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. מכל מקום ותשחת הארץ לפני האלהים. והנני משחיתם - מדה כנגד מדה. הנני משחיתם בחטא ההשחתה.

וייש אומרים שלא התמלאה סאתם אלא בחטא החמס שהיו חומסים זה את זה, שהיו רעים לשמים ולבריות בא ראה כמה ממנים מלמעלה שמפקדים על קולות אלו שמוסרים הדין על חבריהם על מה שעשו להם, ועל זה כתוב כי מלאה הארץ חמס מפניהם. ולכן כתוב והנני משחיתם את הארץ.

ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך. אמר רבי שמעון, למה בכלם [אמר] אלהים וכאן יי? מה שונה כאן שנאמר ה', השם העליון של הרחמים? אלא סוד הוא שלמדנו - אין דרך ארץ שתקבל אשה אורח עמה אלא ברשות בעלה.

אף כך [גם נח]. נח רצה להפנס לתבה להתחבר עמה, ולא היה [לו] ראוי עד שבעל התבה יתן לו רשות להפנס [עמה], שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. ולכן נקרא כאן ה', הבעל של התבה, ואז נכנס נח והתחבר עמה. וכן למדנו שאין רשות לאורח להפנס לבית אלא ברשות בעלה, בעל הבית. זהו שכתוב אחר כך ויבא נח וגו'

בא ראה מה כתוב, כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה. מכאן למדנו שלא יקבל אדם אורח בביתו אם הוא חושד בו שהוא רשע, אלא אם עומד בעיניו לצדיק שלא חשוד בעיניו כלל. זהו שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. מה הטעם? משום כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה.

העביר אותם הקדוש ברוך הוא מהעולם. והרי נאמר, באותו חטא ממש שהם חטאו - באותו גון נמחו מהעולם.

רבי יהודה היה מצוי לפני רבי שמעון, והיו עוסקים בפסוק הזה שכתוב (מלכים א-יח) וירפא את מזבח ה' ההרוס. מה זה וירפא? בא ראה, בימי אליהו כל ישראל עזבו את הקדוש ברוך הוא ועזבו את ברית המילה שלהם. כשבא אליהו וראה שעזבו בני ישראל ברית מילה הזו והעבירו מהם את הברית הזו.

ביון שראה כך אליהו, בא לתקן דבר במקומו. ביון שהקריב דבר למקומו - הכל התרפא. זהו שכתוב וירפא את מזבח ה' ההרוס. זו ברית המילה [שבא לתקן מזבח ה' ההרוס ברית המילה] שנעזבה בעולם. וכתוב (שם) ויקח אליהו שטים עשרה אבנים כמספר שבטי בני יעקב. זהו תקון של מזבח ה'.

אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך. מה הטעם נזכר כאן ישראל? אלא ודאי ישראל יהיה שמך ודאי להתעלות למעלה ולהשיב את ברית המילה למקומה. והינו שכתוב (שם יט) כי עזבו בריתך בני ישראל, ומשום כך את מזבחתך הרוסו.

בא ראה, כל זמן שישראל שמו ברית הקדוש, אז עשו קיום למעלה ולמטה. וכשעזבו את הברית הזאת, אז לא נמצא קיום למעלה ולמטה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמת. ולכן וירפא את מזבח ה' ההרוס. וכי זו רפואה? כך זה ודאי, שהרי מקים את אותו מקום שהאמונה תלויה בו.

בא ראה, גם כך פנחס, בשעה שקנא למעשה זמרי, התקין את הברית הזו במקומה, ולכן כתוב (במדבר כה) הנני נתן לו את בריתי שלום. וכי יעלה על דעתך שמשום פנחס היה? איזו קטטה היתה לו לפנחס בברית הזו? אלא כאן נקשר הדבר במקומו. הנני נתן לו את בריתי. ומה אתן לו? שלום [להתחבר כל אחד במקומו] להתחבר הברית במקומה, ועל זה הנני נתן לו את בריתי שלום. ומהו? שלום, שהוא מקום להתחבר עמו. מה

כי הוא, מי הוא? זה הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר הוא עשנו, וכתוב (איוב כח) כי הוא לקצות הארץ יביט.

על ימים יסדה ועל נהרות יכוננה – אלו שבעה עמודים שעומדת הארץ עליהם וממלאים אותה, והיא מתמלאת מהם. איך מתמלאת מהם? בשעה שמתרבים הצדיקים בעולם, אז הארץ הזו עושה פרות ומתמלאת מהכל.

ובשעה שמתרבים הרשעים בעולם, אז כתוב (שם יד) אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש. אזלו מים מני ים – זו הארץ הקדושה שאמרנו שנשקית מהשקאה עליונה. ונהר יחרב ויבש – אותו העמוד האחד שעומד עליה להיות מואר ממנו. ונהר יחרב ויבש – כמו שנאמר (ישעיה נז) הצדיק אבד.

ואמר רבי יהודה, באותו זמן שנאבדים אותם רשעים מהעולם, הקדוש ברוך הוא [עצוב] [מסתכל] משתדל על העולם ולא רואה מי שמגן [שעומד] עליו. ואם תאמר הרי נח, שהיה לו להגן על [דורו] עצמו ולהוציא ממנו תולדות לעולם – זהו שכתוב כי אתה ראיתי צדיק לפני בדור הזה. דוקא בדור הזה.

רבי יוסי אמר, בדור הזה זה שבח שלו, שהיה באותו דור רשע, ונמצא כל כך איש צדיק תמים [ודאי ולא בדורו, אלא] [ס"א וזה שלו] ואפלו בדורו של משה, אבל לא היה יכול להגן על העולם, משום שלא נמצאו עשרה בעולם, כמו שנאמר (בראשית יח) אולי ימצאון שם עשרה, ולא נמצאו שם. גם כאן לא נמצאו עשרה, אלא הוא ושלשת בניו ונקבותיהם, ולא היו עשרה.

סתרי תורה (בזוהר ישן נמצא זה)

השלמה מההשמטות (סימן יב)

מה השיב הקדוש ברוך הוא לנח כשיצא מהתבה וראה את העולם חרב, והתחיל לבכות לפניו ואמר: רבוננו של עולם, נקראת רחום, היה לך לרחם על בריותיך וכו'? השיבו הקדוש ברוך הוא ואמר: רועה שוטה, עכשו אתה אומר את זה? למה

ולמדנו, שאם נתן לו רשות לבדו ולא נתן רשות לכל אותם שבאים עמו, לא יכניס אותם לבית. זהו שכתוב בא אתה וכל ביתך אל התבה. לכלם נתן רשות להכנס. ומפסוק הזה למדנו סוד דרך ארץ. [ד"א בא אתה וכל ביתך אל התבה וגו'].

רבי יהודה פתח, (תהלים כד) לדוד מזמור לה' הארץ ומלוואה תבל וישבי בה. הרי שנינו, לדוד מזמור – שאמר שירה ואחר כך שרתה עליו רוח הקדש. מזמור לדוד – ששרתה עליו רוח הקדש ואחר כך אמר שירה.

לה' הארץ ומלוואה – פסוק זה נאמר על ארץ ישראל שהיא ארץ הקדושה. ומלוואה זו השכינה, כמו שנאמר (דברי הימים-ב ה) כי מלא כבוד ה' את בית ה', וכתוב (שמות מ) וכבוד ה' מלא את המשכן. למה מלא ולא מלא? אלא מלא ודאי, שהתמלא מהכל, שהתמלא מהשמש. הלבנה שלמה בכל הצדדים. מלא מכל טוב שלמעלה, כמו האוצר הזה שהתמלא מכל טוב של העולם, ועל זה כתוב לה' הארץ ומלוואה. תבל וישבי בה – אלו שאר הארצות.

דבר אחר, לה' הארץ ומלוואה – זו ארץ הקדושה העליונה שהקדוש ברוך הוא רוצה בה. ומלוואה – אלו נשמות הצדיקים [ד"א שכלם ממלאים אותה] מתמלאת [ד"א שמתמלאת] מהם מכח עמוד אחד שהעולם עומד עליו. ואם תאמר על אחד עומד.

בא ראה מה כתוב, (תהלים כד) כי הוא על ימים יסדה.

השלמה מההשמטות (סימן מ"ז)

על ימים יסדה (תהלים כד) – אלו חכמי ישראל הגדולים שיסדו תורה וחקמה שנקראת הים הגדול, וכן הוא אומר, (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים. ועל נהרות – אלו התלמידים שהם הגדולים מהנהר, וכן הרב גדול מן התלמידים, והם מחדדים את הרב בקשיותיהן, והוא מתרץ להם כל הקשיות ואינו מתרשל, כמו הנהרות שנמשכים לים ואינו מלא, שנאמר כל הנחלים הלכים אל הים. והראיה – אמרו אחרי כן, מי יעלה בהר ה', כי אין מעשה בלא חכמה, כי התלמוד מביא לידי מעשה: ע"כ מההשמטות.

רבי אלעזר שאל את רבי שמעון אביו, הרי שנינו, בשעה שהעולם מתמלא בחטאי בני אדם והדין יוצא - אוי לאותו צדיק שנמצא בעולם, שהוא נתפס בחטאי הרשעים בתחלה. איך נצל נח שלא נתפס בחטאיהם? אמר לו, הרי נאמר שרצה הקדוש ברוך הוא להוציא ממנו תולדות לעולם מתוך התבה. ועוד, שהרי הדין לא יכל לשלט עליו, משום שהיה טמיר ונסתר בתבה והתכסה מהעין.

ובא וראה, כתוב (צפניה ב) בקשו צדק בקשו ענוה אולי תסתרו ביום אף ה'. ונח בקש צדק, ונכנס לתוך התבה ונסתר ביום אף ה', ועל זה הדין לא יכל לשלט ולקטרג עליו. כאן נרמז לאותם קדושים עליונים לדעת בסוד האותיות הקדושות העליונות ההפוך של האותיות כ"ב להכות את אותם הרשעים, ועל זה וימחו מן הארץ כתוב. בא אתה וכל ביתך.

רבי יצחק פתח, (ישעיה טו) מוליך לימין משה זרוע תפארתו בוקע מים מפניהם לעשות לו שם עולם [זרוע תפארתו] - זו זכות של אברהם, שהוא הימין ממשה, תפארת של משה, ומשום כך בוקע מים מפניהם, שהרי הזכות של אברהם היא בוקעת מים. וכל זה למה? לעשות לו שם עולם.

בא ראה מה בין משה לשאר בני העולם. בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למשה (שמות לב) ועתה הניחה לי וגו', ואעשה אותך לגוי גדול וגו' - מיד אמר משה, וכי אעזב דינם של ישראל בשבילי? כעת יאמרו כל אותם בני העולם שאני הרגתי את ישראל כמו שעשה נח.

שכיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא שיציל אותו בתבה, [כמו שנאמר] שכתוב ואני הנני מביא את המבול מים וגו', וכתוב ומחיתי את כל היקום אשר עשיתי מעל פני האדמה ואני הנני מקים את בריתי וגו' ובאת אל התבה - כיון שאמר לו שינצל הוא ובניו, לא בקש רחמים על העולם ונאבדו. ומשום כך נקראים מי המבול על שמו, כמו שנאמר (ישעיה נד) כי מי נח זאת לי אשר נשבעתי מעבר מי נח.

אמר משה, כעת יאמרו בני העולם שאני הרגתי אותם משום שאמר לי ואעשה אותך לגוי

לא אמרת בשעה שאמרתי לך כי אתך ראיתי צדיק לפני וגו', ואחר הנני מביא את המבול מים, ואחר כך עשה לך תבת עצי גפר? כל זה התעכבתי ואמרתי לך כדי שתבקש רחמים על העולם, ומאז ששמעת שתנצל בתבה, לא נכנס בלבך לבקש רחמים על ישוב העולם, ועשית תבה ונצלת, וכעת, אחר שנאבד העולם, פתחת פיך לומר לפני בקשות ותחנונים?! כיון שראה נח כך, הקריב קרבנות ועולות, שכתוב (בראשית ח) ויקח מכל הבהמה הטהרה ומכל העוף הטהור וגומר.

אמר רבי יוחנן, בא ראה מה בין צדיקים שהיו להם לישראל אחר נח ובין נח. נח לא הגן על דורו ולא התפלל עליהם כאברהם, שכיון שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם (שם יח) זעקת סדם ועמרה פי רבה - מיד נגש אברהם ויאמר וגומר, והרבה תחנונים לפני הקדוש ברוך הוא, עד ששאל שאם ימצא עשרה צדיקים, שיכפר לכל המקום בעבורם, וקשב אברהם שהיו בעיר עם לוט ואשתו ובנותיו עשרה צדיקים, ולפיכך לא התפלל.

אחר כך בא משה והתפלל והגן על דורו. כיון שאמר הקדוש ברוך הוא (שמות לב) סרו מהר מן הדרך - מיד עמד משה בתפלה, ויחל משה וגומר, עד שאחזתו חלחלה. רבותינו אמרו, לא הניח משה לקדוש ברוך הוא עד שנתן נפשו עליהם מן העולם הזה ומן העולם הבא, שכתוב (שם) ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. אמר רבי יוסי, מכאן (תהלים קו) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו.

אמר רבי יהושע, מה ראה נח שלא בקש רחמים על דורו? אמר בלבו, אולי לא אמלט, שכתוב (בראשית ז) כי אתך ראיתי צדיק לפני בדור הזה, כלומר לפי הדור, ולפיכך לא בקש רחמים עליהם. אמר רבי אלעזר, אפלו כך היה לו לבקש רחמים על העולם, משום שנוח לקדוש ברוך הוא מי שיאמר טוב על בניו, מנין לנו? מגדעון בן יואש, שלא היה צדיק ולא בן צדיק, ומשום שאמר טוב על ישראל, אמר לו הקדוש ברוך הוא (שופטים ו) לך בכחך זה והושעת את ישראל מיד מדין. מה זה בכחך זה? הטוב שאמר על בני ע"כ מההשמטות.

ומשום ששם עצמו בתפלה על ישראל בים, נקרא
[על שמו] המעלים מים, שהוא העלה אותם מהים.

איה השם בקרבך את רוח קדשו - זהו משה,
שהשרה שכינה בין ישראל. מוליכם
בתהמות - כשנבקעו המים והלכו בתוך התהום
ביבשה שקפאו המים [והכל נאמר על משה] [נ"א
ועל זה נקרא משה עמו], משום שמסר עצמו על
ישראל. אמר רבי יהודה, אף על גב שצדיק היה
נח, אינו כדאי [כדי] שהקדוש ברוך הוא יגן על
העולם בשבילו.

בא ראה, משה לא תלה הדבר בזכותו, אלא בזכות
האבות הראשונים, אבל לנח לא היה לו במה
שיתלה בזכות כמו משה. אמר רבי יצחק, ועם כל
זה, כיון שאמר לו הקדוש ברוך הוא והקמתי את
בריתי אִתְּךָ, היה לו לבקש עליהם רחמים. והקרוב
שהקריב אחר כך - שיקריב אותו מקדם לזה, אולי
ישפך הפעם מהעולם.

אמר רבי יהודה, מה היה לו לעשות, שהרי רשעי
העולם היו מכעיסים לפני הקדוש ברוך
הוא, והוא יקריב קרבן?! אלא ודאי נח פוחד על
עצמו היה בשביל שלא יפגש בו המות בתוך רשעי
העולם, שהיה רואה מעשיהם הרעים בכל יום ואיך
מכעיסים לפני הקדוש ברוך הוא כל יום.

גדול. כעת טוב לי שאמות ולא ישמדו ישראל. מיד
- ויחל משה את פני ה' אלהיו. בקש רחמים עליהם
ועורר רחמים על העולם.

ואמר רבי יצחק, בתחלה כשבקש רחמים עליהם
מה אמר? למה ה' יחרה אפך בעמך. וכי
הדבר הזה איך אמר אותו משה למה, והרי עבדו
כוכבים ומזלות, כמו שנאמר עשו להם עגל מסכה
וישתחוו לו ויאמרו אלה וגו', ומשה אמר למה?
אלא כך למדנו, מי שמרצה את האחר, לא צריך
לעשות את אותו חטא [שהוא] לגדול, אלא יקטין
אותו לפניו, ואחר כך יגדיל אותו לפני האחר
[הרשע], שכתוב אתם חטאתם חטאה גדלה.

ולא עזב את הקדוש ברוך הוא עד שמסר עצמו
למיתה, שכתוב ועתה אם תשא חטאתם ואם
אין מחני נא מספרך אשר כתבת. והקדוש ברוך
הוא מחל להם, שכתוב וינחם ה' על הרעה וגו'. ונח
לא עשה כן, אלא רצה להנצל, ועזב את כל העולם.

ובבל פעם שהדין שורה על העולם, רוח הקדוש
אומרת: אוי שלא נמצא כמו משה, שכתוב
(ישעיה סג) ויזכר ימי עולם משה עמו איה המעלים
מים וגו', שכתוב (שמות יד) ויאמר ה' אל משה מה
תצעק אלי. שהרי בתפלה הוא העלה אותם מהים,

❁ סדר הלימוד ליום ח כסלו [יום 67 בשנה] ❁

לְמַלְךָ שְׁבִנָּה פְּלִטְרִין וְעָשָׂה תַחַת הָאָרֶץ מְחִלוֹת נִסְתָּרוֹת. לְיָמִים מְרֵדוֹ בְּנֵי הָאָרְמוֹן בְּמַלְךָ. הַקִּיף [צַעַר] עֲלֵיהֶם הַמֶּלֶךְ בְּגִיּוֹת. מֶה עָשׂוֹ? נִכְנָסוּ וְהִחְבִּיאוּ עֲצָמָם תַּחַת נִקְבֵי הַמְּחִלוֹת. אָמַר הַמֶּלֶךְ, אֲנִי עָשִׂיתִי אוֹתָם, וּמִלִּפְנֵי אַתָּם רוֹצִים לְהִתְחַבֵּא? זֶהוּ שְׁכָתוֹב אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה' ? אֲנִי הוּא שֶׁעָשִׂיתִי מְחִלוֹת וְעָשִׂיתִי חֶשֶׁךְ וְאוֹר, וְאַתָּם אֵיךְ תּוֹכְלוּ לְהִתְחַבֵּא מִלִּפְנֵי?!

בֵּא רְאֵה, כְּשֶׁאָדָם חוֹטֵא לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ וּמִמְשִׁיךְ עֲצָמוֹ לְהִסְתַּתֵּר, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה בּוֹ דִּין בְּגִלּוּי. וְכִשְׁהָאָדָם מְטַהֵר עֲצָמוֹ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְהִסְתַּתְּרוֹ שֶׁלֹּא יֵרְאֶה בְּיוֹם אָף ה'. שְׂוֹדָאֵי שְׁצָרִיךְ לוֹ לְאָדָם שֶׁלֹּא לְהִרְאוֹת לִפְנֵי הַמְּשַׁחִית כְּשֶׁשׂוֹרֶה עַל הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יִסְתַּכַּל בּוֹ, שֶׁהָרִי כָּל אֵלוֹ שְׁנֵרָאִים לִפְנֵינוּ, יֵשׁ לוֹ רְשׁוֹת לְהִשְׁחִית.

וְזָהוּ מֶה שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל אָדָם שֶׁעִינּוֹ רָעָה - עֵינַי הַמְּשַׁחִית שׂוֹרֶה עָלָיו. וְהוּא נִקְרָא מְשַׁחִית הָעוֹלָם. וְצָרִיךְ הָאָדָם לְהִשְׁמַר מִמֶּנּוּ וְלֹא לְהִתְקַרֵּב אֵלָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְזַק [לִפְנֵינוּ], וְאִסּוּר לְקַרֵּב אֵלָיו בְּהִתְגַּלּוּת. וּמִשׁוֹם כֵּךְ צָרִיךְ לְהִשְׁמַר מֵאִישׁ רַע עֵינַי, וּמִלִּפְנֵי מִלְּאֲךָ הַמְּנוֹת עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

[וְעַל זֶה] מֶה כְּתוּב בְּבַלְעָם? (בַּמְּדַבֵּר כַּד) וְנֹאֵם הַגָּבֵר שְׁתָּם הָעֵינַי. שֶׁעֵינַי רָעָה הִיָּתָה לוֹ, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהָיָה מִסְתַּכַּל בּוֹ, הָיָה מִמְשִׁיךְ עָלָיו אֶת רוּחַ הַמְּשַׁחִית. וְלִכֵּן רָצָה לְהִסְתַּכַּל בְּיִשְׂרָאֵל, כְּדֵי לְהִשְׁמִיד בְּכָל מְקוֹם שֶׁעִינּוֹ הָיוּ מִסְתַּכְּלוֹת. מֶה כְּתוּב? וַיִּשָּׂא בַלְעָם אֶת עֵינָיו. שֶׁזָּקַף עֵינַי אַחַת וְהִנְמִיד עֵינַי אַחַת כְּדֵי לְהִסְתַּכַּל עַל יִשְׂרָאֵל בְּעֵינַי רָעָה.

בֵּא רְאֵה מֶה כְּתוּב, וַיִּרְא אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁכֵּן לְשִׁבְטָיו. וְרָאָה שֶׁהִשְׁכִּינָה מִכְּסֵה עֲלֵיהֶם וְרוֹבְצַת עֲלֵיהֶם מִתְקַנְנָת בְּשָׁנִים עֹשֵׂר שְׁבָטִים תַּחְתֵּיהָ, וְאֵינן יְכוּלוֹת עֵינָיו לְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם. אָמַר, אֵיךְ אוּכַל לָהֶם, שֶׁהָרִי רוּחַ קְדוֹשָׁה עֲלֵיוֹנָה רוֹבְצַת עֲלֵיהֶם וּמִכְּסֵה אוֹתָם בְּכַנְפֵיהָ? זֶהוּ שְׁכָתוֹב כְּרַע שָׁכַב כְּאֲרִי וְכָלְבִיא מִי יִקְיַמְנּוּ. מִי יִקְיַמְנּוּ מֵעֲלֵיהֶם כְּדֵי שֶׁיִּתְגַּלוּ וְתִשְׁלַט עֲלֵיהֶם הָעֵינַי.

וְעַל זֶה רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכַסּוֹת אֶת גַּחַם, לְהִסְתַּתֵּר מִהָעֵינַי, שֶׁלֹּא תוּכַל רוּחַ הַטְּמֵאָה

רַבִּי [אַלְעָזָר פְּתַח] יִצְחָק אָמַר, כָּל פַּעַם שֶׁמִּתְרַבֵּים רְשָׁעֵי הָעוֹלָם, הַצַּדִּיק שֶׁנִּמְצָא בִּינֵיהֶם נִתְפָּס בְּרֵאשׁוֹנָה, שְׁכָתוֹב (יחזקאל ט) וּמִמְקַדְּשֵׁי תַחֲלוּ. וְשִׁנִּינוּ, אֵל תִּקְרִי מִמְקַדְּשֵׁי אֱלֹהִים מִמְקַדְּשֵׁי וְאֵיךְ הַשְּׂאִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת נַח בֵּין כָּל אוֹתָם הַרְשָׁעִים? אֱלֹהִים כְּדֵי שֶׁיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ תוֹלְדוֹת לְעוֹלָם, שֶׁהָיָה צַדִּיק כְּרֵאוּי.

וְעוֹד, שֶׁהוּא הַתְּרָה בָּהֶם כָּל יוֹם וְיוֹם וְלֹא קִבְלוּ מִמֶּנּוּ, וְקִיָּם בְּנִפְשׁוֹ אֶת הַפְּסוּק שְׁכָתוֹב (שם א) וְאַתָּה כִּי הִזְהַרְתָּ רָשָׁע וּגּוֹ', וְכָתוּב וְאַתָּה אֶת נִפְשׁוֹ הַצֵּלְתָּ. מִכַּאֲן שֶׁכָּל מִי שֶׁמְזַהֵר אֶת הָרָשָׁע - אָף עַל גַּב שֶׁלֹּא קִבַּל מִמֶּנּוּ, הוּא מְצִיל אֶת עֲצָמוֹ, וְאוֹתוֹ רָשָׁע נִתְפָּס בְּחַטָּאוֹ. וְעַד כַּמָּה יִזְהִיר אוֹתוֹ? עַד שֶׁיִּכְפֶּה אוֹתוֹ, וְהָרִי פְּרִשׁוֹהַ הַחֲבָרִים.

רַבִּי יוֹסִי הָיָה מְצוּי לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן יוֹם אֶחָד. אָמַר לוֹ, מֶה רְאֵה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִשְׁמִיד אֶת כָּל חַיּוֹת הַבַּיִת וְעוֹף הַשָּׁמַיִם עִם הַרְשָׁעִים? אִם בְּנֵי הָאָדָם חָטְאוּ, בְּהִמּוֹת וְעוֹפוֹת הַשָּׁמַיִם וְשָׂאֵר הַבְּרִיּוֹת מֶה חָטְאוּ? אָמַר לוֹ, מִשׁוֹם שְׁכָתוֹב כִּי הַשְּׁחִית כָּל בְּשָׂר אֶת דְּרָכּוֹ עַל הָאָרֶץ. כָּלֵם הָיוּ מְשַׁחִיתִים דְּרָכֵיהֶם. עֲזָבוּ אֶת מִיָּנָם וְנִדְבְּקוּ בְּמִין אַחֵר.

בֵּא רְאֵה, אוֹתָם רְשָׁעֵי הָעוֹלָם גָּרְמוּ כֵּךְ לְכָל הַבְּרִיּוֹת, וְרָצוּ [לְהִשְׁכִּיחַ] לְהִכְחִישׁ מֵעֵשָׂה בְּרֵאשִׁית, וְהֵם גָּרְמוּ לְכָל הַבְּרִיּוֹת לְהִשְׁחִית דְּרָכָם כְּמוֹ שֶׁהֵם הִשְׁחִיתוּ. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אַתָּם רָצִיתֶם [לְהִשְׁכִּיחַ] לְהִכְחִישׁ מֵעֵשִׂי יָדַי? אֲנִי אֲשַׁלֵּם רְצוֹנְכֶם, וּמַחִיתִי אֶת כָּל הַיְקוּם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה. אַחֲזִיר הָעוֹלָם לְמִים כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּהִתְחַלָּה, מִים בְּמִים, וְהָרִי נִתְבָּאֵר. מִכַּאֲן וְהִלָּאָה אֲעֵשֶׂה בְּרִיּוֹת אַחֲרוֹת בְּעוֹלָם כְּרֵאוּי.

וַיִּבֵּא גַחַם וּבְנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי בְנָיו אִתּוֹ. רַבִּי חֲזִיָּא פְּתַח וְאָמַר, (ירמיה כג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ נְאֻם ה'. כַּמָּה הֵם בְּנֵי אָדָם אֲטוּמֵי לֵב וְסִתוּמֵי עֵינַיִם שֶׁלֹּא מְשַׁגְּיחִים וְלֹא יוֹדְעִים בְּכַבּוֹד רַבּוֹנָם, שְׁכָתוֹב בּוֹ הֲלוֹא אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אֲנִי מֵלֵא. אֵיךְ רוֹצִים בְּנֵי אָדָם לְהִסְתַּתֵּר מִחַטָּאֵיהֶם וְאוֹמְרִים מִי רוֹאֵנּוּ וּמִי יוֹדְעֵנּוּ, וְכָתוּב (ישעיה כט) וְהָיָה בְּמַחְשָׁךְ מֵעֵשִׂיהֶם. לֹאֲן יִחְבְּאוּ מִפְּנֵינוּ?

והסתלקה ממנו. וכשהיא מסתלקת מהעולם, הרי אין מי שישגיח בעולם, ואז הדין שולט [הדין] עליו. וכשימחו רשעי העולם ויסתלקו ממנו [מהעולם], השכינה מחזירה את מדורה לעולם.

אמר לו רבי ייסא, אם כך, הרי ארץ ישראל שנמחו הרשעים שהיו באותו זמן, אז למה לא חזרה השכינה למקומה כבתחלה? אמר לו, משום שלא נשארו בה שאר צדיקי העולם, אלא [אבל] בכל מקום שהלכו, ירדה ושמה את מדורה עמהם. ומה בארץ נכריה אחרת לא נפרדה מהם – כל שכן אם נשארו בארץ הקדושה.

והרי אמרנו. בכל החטאים של רשעי העולם, דוחים את השכינה. אחד מהם מי שמשחית דרכו על הארץ, כמו שאמרנו, ולכן לא רואה פני שכינה ולא נכנס לפלטרין. ועל זה כתוב על אלה וימחו מן הארץ, שנמחו מהכל.

בא ראה, באותו הזמן שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות המתים, כל אותם מתים שימצאו בחוץ בשאר ארצות נכריות, הקדוש ברוך הוא יברא להם גופיהם [נ"א יעמידם בגופם] כראוי. שהרי עצם אחת שנשארת באדם תחת הארץ, אותה עצם תעשה כשאר שבעסה, ועליה יבנה הקדוש ברוך הוא את כל הגוף.

ולא יתן הקדוש ברוך הוא להם נשמות אלא בארץ ישראל, שכתוב (יחזקאל לו) הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. שיתגלגלו תחת הארץ. ואחר כך מה כתוב? ונתתי רוחי בכם וחייתם וגו', שהרי בארץ ישראל יקבלו נשמות כל אותם בני העולם, פרט לאלו [דור המבול] שנטמאו וטמאו את הארץ. באלה כתוב וימחו מן הארץ, דוקא מן הארץ. ואף על גב שהקשו ונחלקו הראשונים על זה. וימחו, כמו שנאמר (תהלים ט) ימחו מספר חיים.

אמר לו רבי שמעון, ודאי שאין להם חלק בעולם הבא, שכתוב וימחו מן הארץ, וכתוב לעולם יירשו ארץ. אבל יקומו בדין. ועליהם כתוב (דניאל יב) ורבים מישיני עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון עולם. והמחלקת בזה. אבל הפל כפי שבארוה החברים.

לשלט עליו כדי שלא ישחת, והרי נתבאר. ויבא נח, כמו שנתבאר להסתתר מהעין. מפני מי המבול, [שהרי] המים דחקו אותו. אמר רבי יוסי, ראה מלאך המות שהיה בא [אליו] ולכן נכנס לתבה ונשמר בה שנים עשר חדשים [של השנה]. ולמה שנים עשר חדשים? נחלקו בה רבי יצחק ורבי יהודה. האחד אמר שנים עשר חדש שכן הוא דין הרשעים. ואחד אמר להשלים צדיק [נ"א צריך] שנים עשרה דרגות ושאר הדרגות שהיו ראויים לצאת מהתבה.

רבי יהודה אמר, ששה חדשים הם במים וששה חדשים באש, והרי כאן היו מים, ולמה שנים עשר חדשים? אמר [לו] רבי יוסי, בשני דיני הגיהנם נדונו – במים ואש. במים – שהמים שירדו עליהם מלמעלה היו צוננים כשלג. ובאש – שהמים שיצאו מלמטה היו רותחים כאש. ועל זה בדין הגיהנם נדונו – באש ומים [ולכן שנים עשר חדש היו]. שאמר רבי אלעזר, דין הרשעים בגיהנם הם שנים עשר חדשים. והרי פשוה. ועל זה כל אותם רשעי העולם נדונים בשני דינים הללו – במים ואש] עד שהשמדו מן העולם. ונח היה מסתתר בתבה והתפסה מן העין והמשחית ולא קרב אליו, והתבה הייתה שטה על פני המים, כמו שנאמר וישאו את התבה ותרים מעל הארץ.

ארבעים יום לקו, שכתוב ויהי המבול ארבעים יום על הארץ וגו'. וכל שאר הזמן נמחו מהעולם. זהו שכתוב וימחו מן הארץ. אוי להם לאותם רשעים, שהרי לא יקומו לחיות בעולם לעמד בדין. זהו שכתוב וימחו, כמו שנאמר (תהלים ט) שמים מחית לעולם ועד. שאפלו לעמד בדין לא יקומו.

וישאו את התבה ותרים מעל הארץ. רבי אבא פתח, (שם נז) רומה על השמים אלהים על כל הארץ כבודך. אוי להם לרשעים שחוטאים ומרגיזים את רבונו בכל יום, ובחטאייהם דוחים את השכינה מן הארץ, וגורמים שתסתלק מן העולם. והשכינה נקראת אלהים, ועליה כתוב רומה על השמים אלהים.

בא ראה מה כתוב, וישאו את התבה, שדחו אותה החוצה. ותרים מעל הארץ, שלא שורה בעולם

דורו [ונענשו]. כיון שהסתתר והשתתה שם כל אותו זמן, אחר כך ויזכר אלהים את נח.

אמר רבי שמעון, [ויזכר אלהים את נח] בא ראה, בשעה שהדין נעשה, לא כתוב בו זכירה. כיון שנעשה [בו] הדין ונאבדו רשעי העולם, אז כתוב בו זכירה. שהרי פאשר הדין שרוי בעולם, לא נמצאת התחברות, והמשחית שרוי על העולם. כיון שעבר הדין ושכך הרגז, שב הפל למקומו, ולכן כתוב כאן ויזכר אלהים את נח, שבו שורה זכור, שנח איש צדיק כתוב בו.

כתוב (תהלים פט) אתה מושל בגאות הים בשוא גליו אתה תשבחם. בשעה שהים קופץ בגליו והתהומות עולים ויורדים, הקדוש ברוך הוא שולח חוט אחד מצד הימין ומושיף את גליו ושוכך זעפו, ואין מי שיודע אותו.

יונה ירד לים והזדמן לו אותו הדג ובלע אותו, איך לא יצאה נשמתו ממנו ולא פרחה מיד? אלא משום שהקדוש ברוך הוא שולט באותה גאות של הים, ואותה גאות הים היא חוט אחד של השמאל שמעלה את הים למעלה, ובו הוא מתעלה. ואם לא אותו החוט שמגיע אליו מצד הימין, לא יעלה לעולמים. שכאשר [שכיון] שאותו החוט יורד לים, והים אויז בו, אז מתעוררים הגלים ושואגים לטרף טרף, עד שהקדוש ברוך הוא משיב אותו [אותם] לאחור ושבים למקומם.

זהו שכתוב בשוא גליו אתה תשבחם. תשבחם את אותם גלי הים. תשבחם - תשבר אותם לחזר למקומם. דבר אחר, תשבחם ממש. שבח הוא להם משום שעולים לראות בהשתוקקות. מכאן, כל מי שנכסף להסתפל ולדעת, אף על גב שלא יכול [נ"א] ולא נותנים לו רשות] - השבח הוא שלו, וכלם משבחים אותו.

אמר רבי יהודה, נח, כשהיה בתבה, היה פוחד שלא יזכר אותו הקדוש ברוך הוא לעולמים. וכיון שנעשה הדין ונעברו רשעי העולם, אז מה כתוב? ויזכר אלהים את נח.

רבי אלעזר אמר, בא ראה, בשעה שהדין שרוי בעולם, לא צריך לאדם שיזכר שמו למעלה [לפני הקדוש ברוך הוא בעולם]. שהרי אם נזכר

וימח את כל היקום אשר על פני האדמה. רבי אבא אמר, [את כל] - לכלל כל אותם שליטים ששולטים הממנים על הארץ, וזהו היקום אשר על פני האדמה. שכאשר עושה הקדוש ברוך הוא דין בבני העולם, מעביר את אותם השליטים הממנים עליהם בהתחלה, ואחר כך את אותם שיושבים תחת כנפיהם, שכתוב (ישעיה כד) יפקד ה' על צבא המרום במרום, ואחר כך - על מלכי האדמה על האדמה.

ואיך מעבירים מלפניו? אלא מעביר אותם באש שדולקת. זהו שכתוב (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אכלה הוא אל קנא. אש [הוא] שאוכלת אש. אותו שעומד מעליהם [נ"א עובר] באש. ואותם שיושבים תחתיהם במים. ומשום כך וימח את כל היקום אשר על פני האדמה, ואחר כך מאדם ועד בהמה עד רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ, כל אלו שלמטה. וישאר אף נח - אף למעט. שלא נשארו בעולם רק נח ומי שעמו בתבה. רבי יוסי אמר, שהיה חגר, שהכישו אריה, והרי פרשוה.

ויזכר אלהים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה אשר אתו בתבה. רבי חייא פתח, (משלי כב) ערום רעה רעה ונסתר. פסוק זה נאמר על נח שנכנס לתבה והסתתר בה, ונכנס לתוך התבה בזמן שהמים דחקו אותו. והרי נאמר שעד שלא נכנס לתבה, ראה את מלאך המות שהולך ביניהם ומקיף אותם. כיון שראה אותו, נכנס לתבה והסתתר בתוכה. זהו שכתוב ערום רעה רעה ונסתר. ראה רעה - זהו מלאך המות, ונסתר מלפניו. זהו שכתוב מפני מי המבול.

רבי יוסי אמר, ערום ראה רעה ונסתר, [לא כתוב ויסתר] חזר על מה שנאמר, בזמן שהמות שרוי בעולם, בן אדם חכם יסתתר ולא יעמד בחוץ ולא יתראה לפני המשחית, משום שכיון שנתנה לו הרשות, הוא ישחית את כל אותם שנמצאים לפניו ועוברים לפניו גלוי. וסוף הפסוק - ופתאים עברו ונענשו. עברו לפניו והתראו לפניו, ונענשו.

דבר אחר עברו - עברו על מצוה זו [נ"א של רבונם] ונענשו. דבר אחר ערום ראה רעה ונסתר - זה נח. ופתאים עברו ונענשו - אלו בני

העולם גרמו שלא עמד במקומו. כיון שבא נח, כתוב בו ויבן. ויעל עלת, כתוב עלת, אחד. כתוב (ויקרא א) עלה הוא אשה ריח ניחח לה' [לעולם עלה עולה זכר. אם] עולה – עולה זכר ולא עולה נקבה, שכתוב זכר תמים יקריבנו. למה כתוב אשה, שהרי אש צריכה להמצא שם?

אלא אף על גב שעולה נקבת זכר ולמקומה נקבת, הנקבה לא צריכה להפרד ממנו, אלא עמה נקרב, בשביל לחבר זה עם זה. שעולה הנקבה אל הזכר להתחבר כאחד, ואף על גב שאשה לשום אישים.

נח היה צריך להקריב עולה, שהוא במקום של הזכר, עשה אותו הקדוש ברוך הוא להתחבר ולהכניס לתבה, ועל זה הקריב עולה. עולה הוא אשה. אש ה'. שהתחבר [עמה] השמאל בנקבה. שהרי [כל] נקבה מצד השמאל באה, וזכר מצד הימין בהתדבקות זה בזה, ולכן נקראת [עולה] נקבה אשה. אשה – קשר של האהבה שאוחז בה השמאל להעלותה למעלה ולהתקשר כאחד, ולכן כתוב עלה הוא אשה, הקשר של זכר ונקבה זה עם זה.

וירח ה' את ריח הניחח. וכתוב אשה ריח ניחח. אשה, כך שמענו – עשן ואש מחברים כאחד, שהרי אין עשן בלא אש, כמו שכתוב (שמות ט) והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש.

בא ראה, אש יוצאת מבפנים והוא דק, ואוחז בדבר אחד בחוץ שאינו דק כך, ונאחזים זה בזה, ואז עולה העשן. מה הטעם? משום שהאש אוחזת בדבר המתפעל, וסימן לדבר – החטם שיוצא בו עשן מתוך אש.

ועל זה כתוב (דברים לג) ישימו קטורה באפך. משום שחוזרת האש למקומה. והחטם [מתפעל] נאסף באותו ריח לפני ולפנים, עד שנאחז הכל וחוזר למקומו, ונקרב הכל לתוך המחשבה ונעשה רצון אחד. ואז ריח ניחח, שנח הרגז ונעשה נחת.

שהרי העשן נאסף ונכנס ומתקמט באש, והאש אוחזת בעשן, ונכנסים שניהם לפני ולפנים עד שנח הרגז. וכשהכל נאחזים [אוחז] זה בזה ונח הרגז, אז הוא מנוחה וקשר אחד ונקראת נחת. נחת

שמו, נזכרים [כל] חטאיו ויבואו להשגיח בו. מנין לנו? משונמית. שאותו היום היה יום טוב של ראש השנה, והקדוש ברוך הוא דן את העולם, ואז אמר לה אלישע (מלכים ב ד) היש לדבר לך אל המלך? זה הקדוש ברוך הוא, שאז נקרא מלך. מלך הקדוש. מלך המשפט. ותאמר בתוך עמי אנכי יושבת. איני רוצה שיזכרו אותי וישגיחו בי, אלא בתוך עמי. מי שמכניס ראשו בין העם [כלו], לא ישגיחו עליו לדון אותו לרע. משום כך אמרה בתוך עמי.

בא ראה, נח, בשעה שהרגז היה שרוי בעולם, לא נזכר. כיון שעבר הדין, מה כתוב? ויזכר אלהים את נח. עכשו נזכר שמו. דבר אחר ויזכר אלהים את נח, כמו שנאמר ואזכר את בריתי.

רבי חזקיה היה הולך מקפוטקיא ללוד. פגע בו רבי ייסא. אמר לו, תמהני עליך שאתה לבד, שהרי שנינו שלא יצא אדם יחידי לדרך. אמר לו, תינוק אחד הלך עמי, והוא בא אחרי. אמר לו, ועל זה אני תמה, איך הולך עמך מי שלא תדבר עמו דברי תורה? שהרי שנינו, כל מי שהולך בדרך ואין עמו דברי תורה, מסתכן בנפשו. אמר לו, כך זה בודאי.

בינתים הגיע אותו תינוק. אמר לו רבי ייסא, בני, מאיזה מקום אתה? אמר לו, מעיר לוד, ושמעתי שהאיש הזה החכם הולך לשם, וזמנתי עצמי לעבודתו וללכת עמו. אמר לו, בני, אתה יודע דברי תורה? אמר לו, אני יודע, שהרי אבי למד אותי בפךרשת קרבנות, והרפנתי אזני למה שהיה אומר עם אחי, שהוא גדול ממני. אמר לו רבי ייסא, בני, אמר לי.

פתח ואמר: ויבן נח מזבח לה' ויקח מכל בהמה הטהרה ומכל העוף הטהור ויעל עלת במזבח. ויבן נח מזבח – זהו המזבח שהקריב בו אדם הראשון. למה נח הקריב עולה, שהרי עולה לא עולה אלא בשביל הרהור ורצון הלב, ונח במה חטא? אלא נח הרהר ואמר: הרי הקדוש ברוך הוא גזר דין על העולם שיחרב, אולי משום שמציל אותי פקעה כל זכותי ולא תשאר לי זכות בעולם? מיד – ויבן נח מזבח לה'.

אותו מזבח שבו הקריב אדם הראשון היה. אם כך, אז למה ויבן? אלא משום שרשעי

ואמר רבי חזקיה, לא אסף לקלל עוד את האדמה בעבור האדם. מהו זה? אמר רבי ייסא, כך שמעתי מרבי שמעון שאמר, כל פעם שאש שלמעלה מוסיפה להתחזק – העשן, שהוא דין שלמטה, מחזק הרגז ומשמיד הכל. משום שכשיוצאת אש, אין לה הפסקה [לפניו] עד שנשלם הדין, וכשדין שלמטה לא מוסיף להתחזק עם הדין שלמעלה, עושה דין ופוסק, ולא ישלם הדין להשמיד. ולכן כתוב לא אסף, לתת תוספת שיתחזק הדין שלמטה.

אמר אותו תינוק, שמעתי משום שכתוב ארוהה האדמה בעבורך, שהרי באותה שעה שהתקללה הארץ בחטאו של אדם, נתנה רשות שישלט עליה אותו הנחש הרע, שהוא משחית את העולם ומשמיד את בני העולם. מאותו יום שהקריב נח קרבן והריח הקדוש ברוך הוא אותו, נתנה רשות לארץ לצאת מתחת אותו הנחש ויצאה מטמאתה. ולכן מקריבים ישראל קרבן לקדוש ברוך הוא, כדי להאיר פני הארץ.

השלמה מההשמטות (סימן יג)

עוד פתח אותו תינוק ואמר, (שיר השירים א) לריח שמניך טובים, לריח מי? אלא יש ריח ויש ריח, ריח הקרבן וריח הקטרת. ריח הקרבן מקריב ומיחד כל אותם שבטים של היכל בית דוד, וריח הקטרת מקריב ומיחד ומאיר אותם גרות עליונים נהרות אפרסמון זך.

ועל זה היו שני מזבחות – מזבח הקטרת ומזבח העולה. מזבח הקטרת הוא פנימי, מזבח העולה הוא חיצוני. ריח מזבח העולה מתקין להאיר מגורות תחתונות, ריח מזבח הקטרת מתקין להאיר מגורות עליונות. ועל זה לריח שמניך טובים, לריח של אותה הקטרת, שמניך טובים.

בא ראה שתי מזבחות הן מזבח פנימי למעלה ומזבח חיצון למטה. מזבח הפנימי הוא שלם וזהו שכתוב המזבחה, בתוספת ה"א, וכך הוא בכל מקום. ומזבח החיצון הוא חסר ה"א, כמו נערה, נער חסר ה'. נמצא שמהתעוררות המזבח [החיצון] של מטה מתעורר מזבח הפנימי של מעלה, ובמה מתעורר? בריח [שמהתעוררות מזבח

הרוח חדות הכל כאחד. הארת הנרות הארת הפנים. ולכן כתוב וירח ה' את ריח הניחח, כמו מי שמריח וכונס הכל לתוך מקומו.

בא רבי ייסא ונשקו. אמר, ומה כל הטוב הזה תחת ידך ולא ידעתי בו? אמר, אחזר מהדרך ונתחבר עמך. הלכו. אמר רבי חזקיה, בדרך זו עם השכינה נלך, שהרי מתקנת לפנינו. אחז בידי אותו תינוק והלכו. אמר לו, אמר לנו פסוק אחד מאותם שאביך אמר לך.

פתח אותו התינוק ואמר, (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו. זוהי השתוקקות העליונה שיוצא [שיצא] רצון מהפה לנשק, ולא יוצא מהחוטם כאשר יוצאת אש. שהרי כשמתחבר הפה לנשק, יוצאת אש ברצון בפנים מאירות, בחדות הכל, בהתדבקות של מנוחה.

ומשום כך כי טובים דידך מיין, מאותו יין [יין] המשמח ומאיר פנים והעינים מתיכות, ונעשה הרצון. ולא מהיין המשכר [שמשכר] ועושה רגז ומחשיך פנים, והעינים לזהטות יין של רגז. ועל זה, משום שיין זה טוב מאיר הפנים ומשמח העינים ועושה השתוקקות של אהבה, מקריבים אותו כל יום על גבי המזבח בשעור שמי ששונה אותו, משמח אותו ועושה לו נחת, שכתוב (כמדבר כח) ונסכו רביעית ההין. ומשום כך כי טובים דידך מיין, מאותו היין שמעורר אהבה והשתוקקות.

והבל כמו שלמטה מעורר אהבה שלמעלה. שני גרות, כשדועך האור שלמעלה בעשן שעולה מאותו שלמטה, נדלק אותו שלמעלה. אמר רבי חזקיה, כך הוא בודאי, שהעולם העליון תלוי בתחתון והתחתון בעליון. ומזמן שנחרב בית המקדש, לא נמצאו ברכות למעלה ולמטה, כדי להראות שזה תלוי בזה.

ואמר רבי יוסי, ברכות אין נמצאות, וקללות נמצאות, שהרי יניקת הכל מאותו צד יוצאים [ד"א וברכות לא יוצאות]. מה הטעם? משום שישראל לא שרויים בארץ ולא עובדים עבודה שצריך להדליק מאורות ולהמצא ברכות, ולכן לא נמצאים למעלה ולמטה, והעולם לא יושב בקיומו כראוי.

שבעל הבית נתן לו רשות להכניס. אחר כך האשה אמרה לו לצאת. בהתחלה נכנס ברשות בעלה, ובסוף יצא ברשות האשה. מכאן למדנו שבעל הבית יכניס, והאשה תוציא. זהו שכתוב וידבר אלהים אל נח לאמר צא מן התבה. שרשות היתה בידיה להוציא את האורח, ולא להכניסו.

ביון שיצא, נתן לה מתנות, משום שהיא בבית והבית בידיה. ואותם המתנות שנתן לה, כדי להרבות אהבה אל בעלה. מכאן למדנו דרך ארץ לאורח [לתת ביד בעלה, כשיוצא נותן מתנות לאשתו, ולא בידה. ולכן, ביון שנתן לו מתנות]. ועל זה, לאחר שנתן לה מתנות להרבות לה אהבה עם בעלה.

נ"א ביון שיצא, נתן מתנות ואוצרות ביד בעלה לתת לאשתו ולשמח עמה ולהרבות לה אהבה עם בעלה. זהו שכתוב ויקח מכל וגו' ויעל עלת במזבח. אלו מתנות שנתן ביד של בעלה כדי להרבות לה אהבה בעולם. ומכאן למדנו דרך ארץ לאורח שיתן מתנות ביד של בעלה לאשתו ולא בידיה. ועל זה ויעל עלת במזבח, קרבן לזכר, להרבות אהבה עם בעלה ברוך אותן ברוך אותן, שכתוב ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו וגו'. ולכן כתוב (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר. ודאי כמו שנתבאר.

ולא יוסף עצב עמה - סוד הכתוב בעצבון תאכלנה. עצבון - עצבות ורגז בלי הארת פנים. כשנחשכת הלבנה (מלכות) וברכות לא נמצאות. בעצבון - צד של רוח אחר שמונע ברכות מהעולם, ולכן לא יוסף עצב עמה. וזהו סוד הכתוב (בראשית ח) לא אסף עוד לקלל את האדמה.

ומוראכם וחתכם יהיה. מכאן ולהלאה יהיה לכם דמיות בני אדם, שהרי בתחלה לא היו דמיות של בני אדם. בא ראה, בתחלה כתוב (שם ט) בצלם אלהים עשה את האדם, וכתוב (שם ה) בדמות אלהים עשה אתו. ביון שחטאו, השתנתה דמותם מאותה דמות עליונה, והם התפכו לפחד מלפני חיות השדה.

בהתחלה כל בריות העולם זקפו עינים, וראו דמות קדושה עליונה וזעו ופחדו

החיצון של מטה מתעורר מזבח החיצון של מעלה, ובמה מתעורר? בריח הקרבנות. ובריח הקטרת של מזבח הפנימי של מטה מתעורר מזבח הפנימי של מעלה, ובמה מתעורר? בריח הקטרת. ועל זה [הקטרת של מטה. ועל זה (שם) לריח שמניף טובים, אותם גרות מאירים נוצצים. כתוב כאן טובים, וכתוב שם (בראשית א) וירא אלהים את האור פי טוב: ע"כ מההשמטות.

אמר רבי חזקיה, יפה הוא, [והוא] וזה היה תלוי עד שעמדו ישראל על הר סיני. אמר רבי ייסא, הקדוש ברוך הוא הקטין את הלבנה ושלט אותו הנחש, אבל משום חטאו של אדם התקלה כדי לקלל את העולם. באותו יום [שנתנה התורה] יצאה הארץ מאותה קללה ועמדה הלבנה באותה גריעות, פרט לשעה שקרבנות נמצאו בעולם וישראל יושבים על ארצם.

אמר רבי ייסא לאותו תינוק, מה שמך? אמר לו, אבא. אמר לו, אבא תהיה בכל, בחכמה ובשנים. קרא עליו (משלי כג) ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך.

אמר רבי חזקיה, עתיד הקדוש ברוך הוא להעביר רוח הטמאה מהעולם, כמו [שנאמר] שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ, וכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל הארץ פי ה' דבר.

ועתיד הקדוש ברוך הוא להאיר את הלבנה ולהוציאה מהחשך משום אותו נחש הרע, כמו שכתוב (שם ל) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים. איזה אור? אותו האור שגנזו הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית.

ויברך אלהים את נח ואת בניו ויאמר להם פרו ורבו וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (משלי י) ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה. ברכת ה' - זו השכינה, שהיא ממנה על ברכות העולם, וממנה יוצאות ברכות לכל.

בא ראה מה כתוב בהתחלה, ויאמר ה' לנח בא אתה וכל ביתך אל התבה וגו'. כמו שנתבאר,

וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ. בַּפְּרָכּוֹת הִלְלוּ לֹא נִמְצְאוּ נִקְבוֹת,
אֲלֹא אֵת נַח וְאַת בְּנֵי, אֲבָל נִקְבוֹת הַפְּסוּק
לֹא אָמַר. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְאַתֶּם – כָּלֵל שֶׁל הַזְּכָרִים
וְהַנְּקֻבוֹת כְּאַחַד. וְעוֹד, אֵת נַח – לְרַבּוֹת אֵת אֲשֶׁתּוֹ.
וְאַת בְּנֵי – לְרַבּוֹת אֵת נִקְבוֹתֵיהֶם.

וְלִכֵּן כְּתוּב וְאַתֶּם פָּרוּ וּרְבוּ, לַעֲשׂוֹת תּוֹלְדוֹת מִכָּאֵן
וְהִלְאָה, שֶׁרָצוּ בְּאַרְצָךְ. וְכֵאֵן נָתַן לָהֶם הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא שֶׁבַע מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְלִכְלֵל הַבָּאִים
אֲחֵרֵיהֶם, עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי וְנִתְּנָו לָהֶם
כָּל מִצְוֹת הַתּוֹרָה כְּאַחַד.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְנַח וְגו', זֹאת אוֹת הַבְּרִית אֲשֶׁר אָנִי
נֹתֵן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וְגו', אֵת קִשְׁתִּי נִתְּנִי
בְּעַנְוֶנְךָ. נִתְּנִי – מִקֶּדֶם לְכֵן. רַבִּי שְׁמַעוֹן פֶּתַח, (יחזקאל
א) וּמִמַּעַל לְרִקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ כְּמִרְאָה אֲבָן סָפִיר
דְּמוּת כֶּסֶף. מַה כְּתוּב לְמַעְלָה? וְאֲשַׁמַּע אֵת קוֹל
כְּנַפְיָהֶם כְּקוֹל מַיִם רַבִּים כְּקוֹל שְׂדֵי בְּלִכְתָּן. אֵלוֹ
אַרְבַּע חַיּוֹת גְּדוֹלוֹת עֲלִיוֹנוֹת קְדוּשׁוֹת שְׂאוֹתוֹ הַרְקִיעַ
מִתְקַן עֲלֵיהֶם. וְכָל הַכְּנַפִּים [נִפְרָדוֹת] מִתְחַבְּרוֹת זֶה
בְּזוֹ לְכַסּוֹת אֵת גּוֹפֵם.

וּבִשְׂעָה שֶׁהֵם פּוֹרְשִׁים כְּנַפְיָהֶם, נִשְׁמָע קוֹל
הַכְּנַפִּים שֶׁלְכֻלָּם שְׂאוֹמְרִים שִׁירָה. זֶהוּ
שְׂכַתוּב כְּקוֹל שְׂדֵי, שֶׁלֹּא שׁוֹכֵף לְעוֹלָמִים, כְּמוֹ
שְׂנַאֲמַר (תהלים ל) לְמַעַן יִזְמְרֶךָ כְבוֹד וְלֹא יָדוּם. וּמַה
אוֹמְרִים? (שם צח) הוֹדִיעַ ה' יְשׁוּעָתוֹ לְעֵינַי הַגּוֹיִם
גְּלָה צְדָקָתוֹ.

קוֹל הַמְּלָה כְּקוֹל מַחְנֶה, כְּקוֹל מַחְנֶה קְדוֹשׁ
כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים כָּל הַצְּבָאוֹת הָעֲלִיוֹנִים
לְמַעְלָה. וּמַה אוֹמְרִים? קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ ה'
צְבָאוֹת מְלֹא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. חוֹזְרִים לְדָרוֹם,
אוֹמְרִים קְדוֹשׁ. חוֹזְרִים לְצָפוֹן, אוֹמְרִים קְדוֹשׁ.
חוֹזְרִים לְמִזְרָח, אוֹמְרִים קְדוֹשׁ. חוֹזְרִים לְמַעְרָב,
אוֹמְרִים בְּרוּךְ.

וְהַרְקִיעַ הַזֶּה עוֹמֵד עַל רֹאשֵׁיהֶם. וּבְכָל מְקוֹם
שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת, מְסוּבָבִים פָּנִים לְאוֹתוֹ צַד
שְׂנַכְלָלִים הַפָּנִים בּוֹ. מְסוּבָב פָּנָיו לְאַרְבַּעַת רוּחוֹת,
וְכָלֵם מְסוּבָבִים לְמַטָּה. בְּרַבּוּעַ שְׁלוֹ נַחֲקֻקָת
בְּאַרְבַּע פָּנִים: פָּנֵי אֲרִיָּה, פָּנֵי נֶשֶׁר, פָּנֵי שׁוֹר, פָּנֵי
אָדָם. חֲקוּק בְּכָלֵם אָדָם. פָּנֵי אֲרִיָּה אָדָם. פָּנֵי נֶשֶׁר
אָדָם. פָּנֵי שׁוֹר [אָדָם]. כָּלֵם כָּלּוּלִים בּוֹ. וְלִכֵּן כְּתוּב
וְדְמוּת פְּנֵיהֶם פָּנֵי אָדָם.

מִלְפָּנָיו. כִּיִּן שְׁחָטָאוּ, הִתְהַפְּכָה דְמוּתָם בְּעֵינֵיהֶם
לְדְמוּת אַחֲרֵת, וְהִתְהַפְּךְ שְׂבָנֵי אָדָם זְעִים וּפּוֹחַדִּים
לְפָנֵי שְׂאֵר הַבְּרִיּוֹת.

בֹּא רְאֵה, כָּל אוֹתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא חוֹטְאִים לְפָנֵי
רְבוּנָם וְלֹא עוֹבְרִים עַל מִצְוֹת הַתּוֹרָה, זִיו
דְמוּתָם לֹא מִשְׁתַּנֶּה מִמִּרְאָה הַדְּמוּת הָעֲלִיוֹנָה, וְכָל
בְּרִיּוֹת הָעוֹלָם זְעִים וּפּוֹחַדִּים לְפָנָיו. וּבִשְׂעָה שְׂבָנֵי
אָדָם עוֹבְרִים עַל דְּבַרֵי הַתּוֹרָה, מִתְחַלְּפֵת דְמוּתָם,
וְכָלֵם מְזַדְעָזְעִים וּפּוֹחַדִּים מִלְפָּנֵי הַבְּרִיּוֹת הָאַחֲרוֹת,
מִשׁוּם שֶׁהִתְחַלְּפָה הַדְּמוּת הָעֲלִיוֹנָה וְהַעֲבָרָה מֵהֶם,
וְאִז שׁוֹלְטִים בָּהֶם חַיּוֹת הַשָּׂדֶה, שֶׁהָרִי לֹא רוֹאִים
בָּהֶם אוֹתָה דְמוּת עֲלִיוֹנָה כְּרָאוּי.

וְעַל כֶּךָ עֲכָשׁוּ, כִּיִּן שֶׁהָעוֹלָם הִתְחַדַּשׁ כְּמוֹ מִקֶּדֶם,
בְּרַכְּם אֵת הַבְּרָכָה הַזֹּאת וְהַשְּׁלִיט אוֹתָם עַל
הַכֹּל, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר וְכָל דְּגֵי הַיָּם בִּידְכֶם נִתְּנָו. וְאַפְלוּ
דְּגֵי הַיָּם. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, בִּידְכֶם נִתְּנָו – מִקֶּדֶם לְכֵן.
כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרָא אֵת הָעוֹלָם, מְסַר
בִּידֵיהֶם אֵת הַכֹּל, שֶׁכְּתוּב וּרְדוּ בְּדַגַּת הַיָּם וּבַעוֹף
הַשָּׁמַיִם וְגו'.

וַיְבַרֶךְ אֱלֹהִים אֵת נַח. רַבִּי חִזְקִיָּה פֶּתַח, (תהלים לב)
לְדוֹד מִשְׁכִּיל אֲשֶׁרִי נְשׁוּי פֶשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה.
פְּסוּק זֶה בְּאַרוּהוּ, אֲבָל פְּסוּק זֶה נִתְּבָאָר בְּסוּד
הַחֲכָמָה. שֶׁהָרִי שְׂנִינוּ, בַּעֲשָׂרָה מֵינֵי שְׂבַח שְׂבַח דּוֹד
אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחַד מֵהֶם הוּא מִשְׁכִּיל,
וְהוּא דְרָגָה אַחַת מֵאוֹתָן עֶשֶׂר. וְדוֹד הַתְּקִין עֲצָמוֹ
בְּטָרָם שֶׁתִּשְׂרָה עָלָיו הַדְּרָגָה הַזֹּאת.

אֲשֶׁרִי נְשׁוּי פֶשַׁע, שֶׁהָרִי בִשְׂעָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא שׁוֹקֵל חֲטָאִים וְזִכְיוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם שֶׁל
אוֹתוֹ [ד"א כְּשִׂאוֹתוֹ] מִשְׁקָל שֶׁבְּצַד הַחֲטָאִים עוֹלִים,
וְאוֹתָם הָאַחֲרִים, הַזִּכְיוֹת שֶׁהֵן בְּמִשְׁקָל אַחַר,
מְכַרְיַעוֹת לְמַטָּה – זֶהוּ נְשׁוּי פֶשַׁע.

כְּסוּי חֲטָאָה – בִּשְׂעָה שֶׁהָדִין שׁוֹרָה בְּעוֹלָם, שִׁיחָהּ
מְכַסֶּה שֶׁלֹּא יִשְׁלַט עָלָיו הַמִּשְׁחִית, כְּמוֹ שֶׁהָיָה
לְנַח שֶׁכִּסְּה אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאוֹתוֹ חֲטָא
שֶׁהִמְשִׁיךְ עָלָיו אָדָם עַל הָעוֹלָם. שְׂכִינֵן שְׂחָטָא זֶה
הַשְּׂפִיעַ אָדָם עַל הָעוֹלָם, שְׂאֵר הַבְּרִיּוֹת שׁוֹלְטוֹת, וּבֵן
אָדָם פּוֹחַד מֵהֶם, וְהָעוֹלָם לֹא הִתְקַן בְּתַקּוּנּוֹ. וְלִכֵּן
כְּשִׂיָּצָא נַח מִהַתְּבָה, בְּרָכּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
שְׂכַתוּב וַיְבַרֶךְ אֱלֹהִים אֵת נַח וְאַת בְּנֵי וְגו'.

הגִּנּוּנִים שֶׁלֹּא הִתְגַּלוּ. וְאֵין רְשׁוֹת לְהִסְתַּכֵּל בְּעֵין בְּקִשָּׁת כְּשֶׁנִּרְאִית בְּעוֹלָם, שֶׁלֹּא יִתְרָאֶה קְלוֹן בְּשִׂכְיֵנָה. וְכֵן גּוֹנֵי הַקִּשָּׁת הוּא מִרְאֶה מוֹצֵק קָשׁוּר כְּמִרְאֶה כְּבוֹד הָעֲלִיּוֹן שֶׁלֹּא לְהִסְתַּכֵּל.

וְכִיּוֹן שֶׁהָאֶרֶץ רָאָתָה אֶת הַקִּשָּׁת הַזֶּה, בְּרִית קְדוּשָׁה, הִתְקַיְמָה בְּקִיּוּם. וְעַל זֶה וְהִיָּתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּין אֱלֹהִים וְגו'. זֶה שֶׁאִמְרָנוּ שֶׁאֵלֹהֵי שְׁלֹשֶׁת הַגִּנּוּנִים וְאֶחָד שֶׁנִּכְלָל בִּינֵיהֶם כֻּלָּם סוּד אֶחָד, וּבִתּוֹךְ הַעֲנָן עוֹלָה לְהִרְאוֹת. (יחזקאל א) וּמִמֶּעַל לְרִקִיעַ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ כְּמִרְאֶה אֶבֶן סַפִּיר – זוֹהִי אֶבֶן הַשְּׁתִּיָּה שֶׁהִיא נִקְדָּה אַחַת שֶׁל כָּל הָעוֹלָם וְעוֹמֵד עָלֶיהָ קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים, וּמֵהֵי? הַכֹּסֵא הַקְּדוּשׁ הָעֲלִיּוֹן שֶׁמִּמֶּנָּה עַל אֲרֻבָּעָה אֵלֶּה דְמוֹת כֹּסֵא בְּאֲרֻבָּעָה עֲמוּדִים, וְזוֹהִי תוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה.

וְעַל דְמוֹת הַכֹּסֵא דְמוֹת כְּמִרְאֶה אָדָם עָלְיוֹ מְלֻמְעָלָה – זוֹהִי תוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב. מִכָּאֵן שֶׁתּוֹרָה שֶׁבְּכֹתֵב יְשִׁימוּ אוֹתָהּ עַל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, מִשּׁוּם שֶׁזֶה כֹּסֵא לְזֶה. כְּמִרְאֶה אָדָם, שֶׁהוּא הַדְּמוֹת שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁהוּא יוֹשֵׁב עָלֶיהָ.

וְהִרְקִיעַ הַזֶּה שֶׁהִתְרַבַּע, כָּל הַגִּנּוּנִים כְּלוּלִים בּוֹ. אֲרֻבָּעָה גִּנּוּנִים נִרְאִים בּוֹ חֲקוּקִים בְּאֲרֻבַּע אֲרֻבַּע. בְּאֲרֻבָּעָה חֲקוּקִים רְשׁוּמִים אוֹרוֹת עֲלִיּוּנִים וְתַחֲתוּנִים. כְּשֶׁנִּפְרְדִים הַגִּנּוּנִים שֶׁל אוֹתָם אֲרֻבַּע, עוֹלִים שְׁנַיִם עָשׂוּר. גִּנּוּן יֶרֶק. גִּנּוּן אָדָם. גִּנּוּן לְבָן. גִּנּוּן סַפִּיר שֶׁנִּכְלָלוּ מִכָּל הַגִּנּוּנִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (יחזקאל א) כְּמִרְאֶה הַקִּשָּׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵנָן בְּיוֹם הַגֶּשֶׁם כֵּן מִרְאֶה הַנִּגְהָ סָבִיב הוּא מִרְאֶה דְמוֹת כְּבוֹד ה'. הַמִּרְאֶה שֶׁל כָּל הַגִּנּוּנִים, וְלָכֵן אֶת קִשְׁתִּי נִתְתִּי בְּעֵנָן. **מַה** זֶה קִשְׁתִּי? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּיוֹסֵף, שֶׁכְּתוּב (בראשית מ) וַתֵּשֶׁב בְּאֵיתָן קִשְׁתּוֹ, מִשּׁוּם שִׁיּוֹסֵף נִקְרָא צְדִיק. וְלָכֵן קִשְׁתּוֹ, זוֹ בְּרִית שֶׁל הַקִּשָּׁת שֶׁנִּכְלָלָת בְּצְדִיק, שֶׁהַבְּרִית זֶה עִם זֶה נֶאֱחָז. וּמִשּׁוּם שֶׁנֶּחַ הָיָה צְדִיק, הַבְּרִית שֶׁלּוֹ קִשְׁתּוֹ.

וְיִפְזוּ, מַה זֶה וְיִפְזוּ? הַאִירוֹ בְּחֻמְדַת הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים יט) הַנִּחְמָדִים מִזֶּהָב וּמִפָּז רָב וּמִתּוֹקִים. הוֹאֲרוּ בְּאוֹר עֲלִיּוֹן כְּשֶׁשָּׁמַר הַבְּרִית. וְלָכֵן נִקְרָא יוֹסֵף הַצְּדִיק. וְעַל זֶה הַקִּשָּׁת נִקְרָאת בְּרִית, כּוֹלֵל זֶה בְּזֶה.

זָהָר נִכְבָּד עֲלִיּוֹן הַמִּרְאֶה שֶׁל כָּל הַמִּרְאוֹת, מִרְאֶה כְּמִרְאֶה טְמוּנִים [נ"א טְמוּן] הַגִּנּוּנִים הַטְּמוּנִים.

סדר הלימוד ליום ט כסלו [יום 68 בשנה]

השתיה, [עכשו שמקשיב לדברין איך אפשר?
שהרי אבן השתיה טרם שנברא העולם היתה,
וממנה נשתל העולם, ואתה אמרת אשר שמת,
שמשמע שיעקב שם אותה כעת, וכתוב ויקח את
האבן אשר שם מראשתיו?

ועוד, שיעקב בבית אל היה, והאבן הזו היתה
בירושלים. אמר לו, כל ארץ ישראל
התקפלה תחתיו, ואותה אבן תחתיו היתה. אמר לו,
אשר שם כתוב, וכתוב והאבן הזאת אשר שמת
מצבה. אמר לו, אם ידעת הדבר – אמר אותו.

פתח ואמר, (תהלים יז) אני בצדק אחזה פניי
אשבעה בהקיץ תמונתך. דוד המלך,
החכיבות והדבקות שלו היתה באבן הזאת, ועליה
אמר (שם קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.
וכשרצה להסתפל במראה כבוד רבוננו, נטל אבן זו
בידו בתחלה, ואחר כך נכנס.

משום שכל מי שרוצה להראות לפני רבוננו, לא
נכנס אלא עם אבן זאת, שכתוב (ויקרא יג)
בזאת יבא אהרן אל הקדש. ודוד משבח עצמו
ואומר, אני בצדק אחזה פניי. וכל השתדלותו של
דוד להראות באבן זאת כראוי כלפי מעלה.

בא ותראה, אברהם תקן תפלת הבקר והודיע טוב
רבוננו בעולם, ותקן אותה השעה בתקוניה
כראוי, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר.
יצחק תקן תפלת מנחה, והודיע בעולם שיש דין
ויש דין שיכול להציל ולדון את העולם.

יעקב תקן תפלת ערבית, ובשביל התפלה הזו
שתקן מה שלא תקן בן אדם מקדם לזה
כראוי, לכן שבח את עצמו ואמר והאבן הזאת
אשר שמת מצבה. שעד אותה שעה לא תקן אותה
אחר כמותו.

ולבן ויקח את האבן אשר שם מראשתיו וישם
אתה מצבה. מה זה מצבה? שהיתה נפולה,
והקים אותה. ויצק שמן על ראשה. שהרי ביעקב
תלוי הדבר לעשות יותר מכל בני העולם. בא רבי
יהודה ונשקו. אמר לו, וכל זה ידעת, ואיך אתה
עוסק בסחורה ומניח חיי עולם?! אמר לו, שדחוקה
היתה לי השעה, ויש לי שני בנים, ועומדים כל

רבי יהודה קם לילה אחד לעסק בתורה בחצות
הלילה באכסניה בעיר מחסיא, והיה שם
בבית יהודי אחד שבא בשתי אמתחות של
מלבושים. פתח רבי יהודה ואמר, (בראשית כח)
והאבן הזאת אשר שמת מצבה יהיה בית אלהים –
זוהי אבן השתיה שמשם נשתל העולם ועליה נבנה
בית המקדש.

הרים ראשו אותו יהודי ואמר לו, דבר זה איך
אפשר? והרי אבן השתיה טרם שנברא
העולם היתה, וממנה נשתל העולם, ואתה אמרת
והאבן הזאת אשר שמת מצבה, שמשמע שיעקב
שם אותה עכשו, שכתוב (שם) ויקח את האבן אשר
שם מראשתיו? ועוד, שיעקב בבית אל היה, והאבן
הזאת היתה בירושלים.

רבי יהודה לא סובב ראשו אליו, פתח ואמר, (עמוס
ד) הכון לקראת אלהיך ישראל, וכתוב (דברים
כז) הסכת ושמע ישראל. דברי תורה צריכים כונה,
ודברי תורה צריכים להתתקן בגוף ורצון כאחד. קם
אותו יהודי והתלבש, וישב אצל רבי יהודה ואמר,
אשריכם הצדיקים שעוסקים בתורה יומם ולילה.

אמר לו רבי יהודה, עכשו שכונת עצמך, אמר
דברך שנתחבר כאחד, שהרי דברי תורה
צריכים תקון הגוף ותקון הלב, ואם לא – במטתי
הייתי שוכב, ובלפי הייתי אומר דברים. אלא הרי
שנינו, שאפלו אחד שיושב ועוסק בתורה, השכינה
מתחברת עמו, ומה שכינה כאן ואני שוכב
במטתי?! ולא עוד, אלא שצריכים צחות.

ועוד, שכל בן אדם שקם לעסק בתורה מחצות
הלילה, כשמתעוררת רוח צפון [בחצות
הלילה], הקדוש ברוך הוא בא להשתעשע עם
הצדיקים בגן עדן. והוא וכל הצדיקים שבגן, כלם
מקשיבים [לו, ומקשיבים] לאותם דברים שיוצאים
מפיו. ומה הקדוש ברוך הוא וכל הצדיקים
שמתענגים לשמע דברי תורה בשעה הזו, ואני
אהיה שוכב במטתי?! אמר לו, כעת אמר דברך.

אמר לו, שאלתי על מה שאמרת בפסוק הזה [סוד
של אבן השתיה שאמרת], והאבן הזאת
אשר שמת מצבה יהיה בית אלהים, שזו אבן

מִן הַתְּבָה? וְכִי בָנִים אַחֲרִים הָיוּ לוֹ שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מֵהַתְּבָה? אָמַר לוֹ רַבִּי אַבָּא, כֵּן, שֶׁהָרִי אַחַר כָּךְ הוֹלִידוּ בָנָיו בָּנִים, שֶׁכָּתוּב אֵלֶּה תוֹלְדֵת שֵׁם וְגו', וְהֵם לֹא יֵצְאוּ מֵהַתְּבָה. וְלִכֵּן כָּתוּב הַיֵּצְאִים מִן הַתְּבָה שֵׁם וְחָם וְיִפֶּת.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, אֵלֹהֵי הַיִּיְתִי מְצוּי בְּעוֹלָם כְּשֶׁנִּתֵּן הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סִפְרוּ שֶׁל חֲנוּךְ בְּעוֹלָם וְסִפְרוּ שֶׁל אָדָם, הַיִּיְתִי מִתְחַזֵּק שֶׁלֹּא יִמָּצְאוּ בֵּין הָאֲנָשִׁים, כִּי לֹא חָשְׁשׁוּ כָּל הַחֲכָמִים לְהִסְתַּכֵּל בָּהֶם וְטָעוּ בַּדְּבָרִים אַחֲרַיִם לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹת עֲלִיוֹנָה לְרִשׁוֹת אַחֲרָת, וְכַעֲת הִנֵּה חֲכָמֵי הָעוֹלָם יוֹדְעִים דְּבָרִים וּמְסִתִּירִים אוֹתָם וּמִתְחַזְּקִים בְּעִבּוּדֵת רַבּוֹנָם.

וּפְסוּק זֶה מְצֵאתִי בְּסוּד הַסּוּדוֹת [תּוֹסֵפֶתָא], שֶׁכְּשֶׁמְעוֹרֵר חֲדוֹת כָּל הַחֲדוֹת הַטָּמִיר הַנִּסְתָּר, זֶקֶן הַזְּקֵנִים מֵאִיר מִמֶּנּוּ אוֹר דְּקִיק. חֲדוֹת כָּל הַחֲדוֹת מֵאִיר לְיָמִין בְּשִׁמְן מִשְׁחָה עֲלִיוֹן, וּמֵאִיר לְשִׂמְאֵל בַּחֲדוֹת הַיָּיִן הַטּוֹב, מֵאִיר לְאִמְצַע בַּחֲדוֹה [שֶׁל הָאֲרָגְמָן] שֶׁל שְׁנֵי צְדָדִים. רוּחַ מִתְעוֹרֶרֶת וְרוּחַ עוֹלָה וְנִתֵּן בְּרוּחַ.

דְּבָקִים זֶה בְּזֵה. שֶׁלֹּשׁ נִכְנָסִים לְשֶׁלֶשׁ. מִתּוֹךְ שֶׁלֹּשׁ יוֹצֵאת בְּרִית אַחַת שֶׁדְּבָקָה בְּבְרִית. עוֹבְרֵת הַרוּחַ הָעוֹלָה וּמִתְעַבְרֵת מִמֶּנּוּ. כְּשֶׁנִּתְּנָת בְּשְׁנֵי צְדָדִים, נְדָבָקִים רוּחַ בְּרוּחַ, וּמִתְעַבְרֵת מִשְׁלֶשֶׁה בָּנִים. וְנַח וְתָבָה יֵצְאוּ מֵהֶם שְׁלֶשֶׁה, כְּמוֹ שֶׁלֶשֶׁת הָעֲלִיוֹנִים, וְאֵלֶּה הֵם שֶׁיֵּצְאוּ מִתּוֹךְ הַתְּבָה – שֵׁם וְחָם וְיִפֶּת. שֵׁם שֶׁבְּצַד יָמִין, חָם שֶׁבְּצַד שְׂמָאל, יִפֶּת אֲרָגְמָן שְׁכוֹלֵל אוֹתָם.

וְחָם הוּא אָבִי כְנָעַן, זֶה־מֵת הַזֶּה־בַּתְּחַת סִיגִים. הַתְּעוֹרֶרֶת רוּחַ הַטָּמְאָה שֶׁל נָחֵשׁ הַקָּדְמוֹנִי. וְלִכֵּן רָשָׁם וְאָמַר, וְחָם הוּא אָבִי כְנָעַן. שֶׁהִבִּיא קָלְלוֹת עַל הָעוֹלָם. אוֹתוֹ כְּנָעַן שֶׁהִתְקַלֵּל, אוֹתוֹ כְּנָעַן שֶׁהִחֲשִׁיף פָּנָיו הַבְּרִיּוֹת.

וְלִבְנֵי [כָּלֶם] לֹא יֵצְא מִכָּלֶל כָּלֶם, אֲלֹא זֶה שֶׁכָּתוּב וְחָם הוּא אָבִי כְנָעַן, אוֹתוֹ שֶׁהִחֲשִׁיף אֶת הָעוֹלָם, וְלֹא כָּתוּב בְּכָלֶל זֶה וְשֵׁם הוּא אָבִי כָךְ אוֹ יִפֶּת הוּא אָבִי כָךְ, אֲלֹא מִיָּד קִפֵּץ וְאָמַר וְחָם הוּא אָבִי כְנָעַן. וְדָאִי.

וְעַל זֶה, כְּשֶׁבָּא אַבְרָהָם, מֵהַ כָּתוּב? (בְּרֵאשִׁית יב) וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָא. שְׁעֵדִין לֹא הָיָה קִיּוּם שֶׁל

הַיּוֹם בְּבֵית הָרֶב, וְאֲנִי מִשְׁתַּדֵּל בְּמִזּוֹנָם וְלִתֵּת לָהֶם שְׂכָר לְמוֹרָם כְּדִי שִׁיעֲסֻקוּ בַתּוֹרָה.

פָּתַח וְאָמַר, (מַלְכִים-א ב) וְשָׁלְמָה יָשָׁב עַל כֶּסֶף דָּוִד אָבִיו וְתַכֵּן מַלְכָתוֹ מְאֹד. מֵהַ הוּא הַשֶּׁבַח הַזֶּה? אֲלֹא שֶׁהִתְקִין אָבִין שְׁתִּיָּה וְשֵׁם עָלֶיהָ קָדֵשׁ הַקָּדְשִׁים, וְאָז וְתַכֵּן מַלְכָתוֹ מְאֹד. וְכָתוּב (בְּרֵאשִׁית ט) וְרֵאִיתִיָּה לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם. שֶׁהָרִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָשְׁקוֹ בְּהַ תְּמִיד, וּמִי שֶׁלֹּא נִרְאָה עִמָּה, לֹא נִכְנָס לְפָנָיו רַבּוֹנוֹ. וְעַל זֶה כָּתוּב וְרֵאִיתִיָּה לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם.

וְרֵאִיתִיָּה, מֵהַ זֶה וְרֵאִיתִיָּה? סוּד הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יַחֲזָקָא ט) וְהַתּוֹיֵת תּוֹ עַל מִצְחוֹת וְגו', לְהִרְאוֹת עֲלֵיהֶם. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, זֶה רִשְׁם הָאוֹת הַקָּדוֹשׁ שֶׁבְּבֶשֶׂר.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְדָאִי הַכֹּל הוּא. [כָּךְ] אֲבָל קָשָׁת זוֹ שֶׁנִּרְאִית בְּעוֹלָם עוֹמְדָת בְּסוּד עֲלִיוֹן, וְכִשְׁיֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִהַגְּלוּת, עֲתִידָה קָשָׁת זוֹ לְהִתְקַשֵּׁט בְּגוֹנִים כְּפִלָּה הַזֹּו שֶׁמִּתְקַשֵּׁט לְבַעֲלָהּ. אָמַר לוֹ אוֹתוֹ יְהוּדִי, כָּךְ אָמַר לִי אַבָּא, כְּשֶׁהָיָה מְסַתַּלֵּק מֵהָעוֹלָם, [אָמַר לִי] אֵל תְּצַפֶּה לְרַגְלֵי מְשִׁיחַ עַד שֶׁתִּרְאֶה קָשָׁת זוֹ בְּעוֹלָם [בְּעֵנָן] מְקַשֵּׁט בְּגוֹנִים מֵאִירִים וְיוֹאֵר לְעוֹלָם, וְאָז צַפֶּה לְמְשִׁיחַ.

מִנִּין לָנוּ? שֶׁכָּתוּב וְרֵאִיתִיָּה לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם. וְכַעֲת שֶׁנִּרְאִית בְּגוֹנִים חֲשׂוֹכִים, נִרְאִית לְזָכְרוֹן [וְהִיא לְזָכֹר] שֶׁלֹּא יָבֵא מִבּוֹל. אֲבָל בְּאוֹתוֹ זְמַן נִרְאִית בְּגוֹנִים מֵאִירִים וּמְקַשֵּׁט בַּתְּקוּן כְּמוֹ כִּלָּה שֶׁמִּתְקַשֵּׁט לְבַעֲלָהּ, וְאָז לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם, וַיִּזְכֹּר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַבְּרִית הַזֹּו שֶׁהִיא בְּגָלוֹת וַיְקִימָהּ מִהַעֲפָר. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (הוֹשֵׁעַ א) וַיִּבְקֶשׁוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דָּוִד מִלְּכָם. וְכָתוּב (יִרְמִיָּה ל) וְעַבְדוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם וְאֵת דָּוִד מִלְּכָם אֲשֶׁר אָקִים לָהֶם. אֲשֶׁר אָקִים מִעֲפָר. כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עֲמוֹס ט) אָקִים אֶת סִכַּת דָּוִד הַנִּפְלֵת. וְעַל זֶה וְרֵאִיתִיָּה לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם וְלְהִקְיָמָהּ מִהַעֲפָר.

וְאָמַר כָּךְ אַבָּא, שֶׁמִּשּׁוּם כָּךְ נִזְכְּרָה בַתּוֹרָה גְּאֵלֵת יִשְׂרָאֵל וְזָכְרוֹנָהּ. וְזֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה נד) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי מִעֵבֶר מִי נַח עוֹד עַל הָאָרֶץ כֵּן נִשְׁבַּעְתִּי מִקְּצֵף עֲלֶיךָ וּמִגְּעֵר כָּךְ.

וַיְהִיוּ בְנֵי נַח הַיֵּצְאִים מִן הַתְּבָה. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כִּיּוֹן שֶׁכָּתוּב וַיְהִי בְנֵי נַח, לָמָּה אָמַר הַיֵּצְאִים

כתוב (שם ט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר
בך אתפאר.

ויחל נח איש האדמה ויטע כרם. רבי יהודה ורבי
יוסי. אחד אמר מגן עדן [נתרפכה] גרשה
ונטע אותה פאן. ואחד אמר בארץ היתה, ועקר
אותה ושתל אותה, ובאותו יום עשתה פרות
ונצנצו לבלובים וענבים, והיה סוחט אותה ושותה
מהיין ומשתכר.

רבי שמעון אמר, סוד החכמה הוא כאן בפסוק
הזה. כשרצה נח לבדק באותו חטא שבדק
אדם הראשון - לא כדי להתדבק בו, אלא לדעת
ולתקן העולם, ולא יכל. סחט ענבים לבדק באותו
כרם. כיון שהגיע לזה, [אז] וישכר ויתגל, ולא היה
לו כח לעמד. ולכן ויתגל, גלה פרצה של העולם
שהיתה נסתרת. בתוך אהלה, כתוב בה"א. ועל זה
כתוב ואל תקרב אל פתח ביתה. בתוך אהלה של
אותה כרם.

כמו זה בני אהרן ששנינו שהיו שתיני יין, וכי מי
נתן להם יין באותו מקום לשותות? אם תעלה
בדעתך שהיו חצופים ששתו יין - לא כן! אלא
נדאי מאותו יין שתו, שכתוב (ויקרא י) ויקריבו לפני
ה' אש זרה. כתוב כאן אש זרה, וכתוב שם (משלי ז)
לשמרך מאשה זרה. והכל דבר אחד.

וכך כמו זה וישת מן היין וישכר ויתגל. ועל
זה התעורר חס אבי כנען, כמו שנתפאר,
ונתן מקום לכנען לשלט. ומה שהיה זה צדיק
בסוד הברית, סרס אותו, ושנינו, שהעביר ממנו
אותו קיום.

ולכן אמר ארור, שהרי קללות התעוררו בתחלה
על ידו בעולם. [ועל זה ויאמר ארור כנען].
שהרי קללות יבאו על העולם כבתחלה. עבד
עבדים יהיה, כמו שנאמר ארור אתה מפל הבהמה
וגוי. הכל יתקן לעתיד לבא, והוא לא יתקן. וכלם
יצאו לחרות, והוא לא יצא. וסוד הוא לאותם
שיודעים דרכי ושכילי התורה.

פתח ואמר, (תהלים נא) כי פשעי אני אדע וחטאתי
נגדי תמיד. כמה יש לבני אדם להשמר
מחטאיהם לפני הקדוש ברוך הוא, שהרי אחר
שחטא אדם, רשום חטאו למעלה ולא נמחק, רק

האבות ולא באו זרע של ישראל לעולם שיצא השם
הזה ויכנס שם עליון קדוש. כשהיו ישראל צדיקים,
נקראה הארץ על השם הזה - ארץ ישראל. כשלא
זכו, נקראה הארץ על שם אחר - ארץ כנען.

ועל זה כתוב (שם ט) ויאמר ארור כנען עבד עבדים
יהיה לאחיו. שהוא הביא קללות על העולם.
ובנחש מה כתוב? (שם ג) ארור אתה מפל הבהמה,
הינו מה שכתוב עבד עבדים. ועל זה כתוב שם
וחם ויפת. שלשת אלה בני נח היוצאים מן התבה,
כמו שאמרנו.

שלשה אלה בני נח, הקיום של כל העולם, הקיום
של סוד עליון. ומאלה נפצה כל הארץ,
הינו סוד [זה] של שלשת הגוונים העליונים.
שכשאותו נהר ששופע ויוצא, משקה את הגן בכח
של שלשת העליונים הללו. ומשם נפרדים הגוונים
שלמטה כל אחד ואחד כלול בחברו, להראות
שכבוד הקדוש ברוך הוא התפשט למעלה ולמטה,
והוא אחד בעליונים ובתחתונים.

אמר רבי אלעזר, שלשת הגוונים הללו בכל אותם
שבאים מצד הקדשה, וממראה של שלשת
גוונים אלו נפרדים לכל אותם שבאים מצד הרוח
האחרת, וכשתסתכל בסוד הדרגות תמצא איך
נפרדים הגוונים לכל אותם הצדדים, עד שנכנסים
למטה בסוד של אותם עשרים ושבעה הצנורות,
[הצדדים] של הדלתות שמכסים את התהומות.

והכל ידוע לחכמים עליונים. אשרי חלקם של
הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה
בכבודם וגלה להם סתרי חכמה עליונים, עליהם
כתוב (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם.

פתח רבי אלעזר ואמר, (ישעיה כה) ה' אלהי אתה
ארוממך אודה שמך כי עשית פלא עצות
מרחק אמונה אמן. כמה יש לבני אדם להסתכל
בכבוד הקדוש ברוך הוא ולשבח לכבודו, משום
שכל מי שיודע לשבח את רבונו כראוי, הקדוש
ברוך הוא עושה את רצונו, ולא עוד - אלא שמרבה
ברכות למעלה ולמטה.

ועל כן, מי שיודע לשבח את רבונו וליחד את
שמו, חביב הוא למעלה ונחמד למטה,
והקדוש ברוך הוא משתבח בו [בכבודו], ועליו

לְעֵתִיד לָבֵא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (זכריה יג) וְאֵת רוּחַ הַטְּמֵאָה אֶעֱבִיר מִן הָאָרֶץ.

הוא הָיָה גִבּוֹר צִיד לְפָנָי ה' עַל כֵּן יֵאמַר כְּנִמְרוֹד גִּבּוֹר צִיד לְפָנָי ה'. בֵּא רֵאָה, הוּא הָיָה אִישׁ חֲזָק. לְבוּשֵׁי אָדָם הִרְאִישׁוֹן הָיָה לוֹבֵשׁ, וַיֵּדַע לְצוּד צִידָה שֶׁל הַבְּרִיּוֹת בָּהֶם.

אמר רַבִּי אֱלֵעָזָר, נִמְרוֹד הָיָה מִפְתָּה אֶת הַבְּרִיּוֹת לְלַכֵּת אַחֵר עֲבוּדַת הָעֶבֶדָה זָרָה, וְהָיָה שׁוֹלֵט בְּאוֹתָם לְבוּשִׁים וּמְנַצֵּחַ אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם, וְהָיָה אוֹמֵר שֶׁהוּא שְׁלִיט שֶׁל הָעוֹלָם, וְעוֹבְדִים אוֹתוֹ בְּנֵי אָדָם. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ נִמְרוֹד? שֶׁמֶרְד בַּמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן שְׁלֹמֹעַלָה, שֶׁמֶרְד בְּעֲלִיּוֹנִים וּמֶרְד בַּתַּחְתּוֹנִים.

בְּאוֹתָם לְבוּשִׁים הוּא שְׁלֵט עַל כָּל [שְׂאָר] בְּנֵי הָעוֹלָם וּמֶלֶךְ בָּהֶם, וּמֶרְד בְּרַבּוֹנוֹ וְאָמַר שֶׁהוּא הַשְּׁלִיט שֶׁל הָעוֹלָם, וְהָיָה מִפְתָּה אֶת הַבְּרִיּוֹת אַחֲרָיו, עַד שֶׁמֶשֶׁךְ בְּנֵי אָדָם לְצֵאת מֵאַחַר עֲבוּדַת רַבּוֹן הָעוֹלָם. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּלְבוּשִׁים הִלְלוּ יוֹדְעִים בָּהֶם הַחֲבָרִים סוּד עֲלִיּוֹן.

מִשְׁנָה. וַיְהִי כָל הָאָרֶץ שְׁפָה אַחַת וּדְבָרִים אַחָדִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן פָּתַח, (מלכים-א ו) וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ אֲבָן שְׁלֹמֶה מִסַּע נִבְנָה וּמִקְבּוֹת וְהַגְרָזוֹן כָּל כָּלִי בְרָזַל לֹא נִשְׁמַע בְּבַיִת בְּהִבְנָתוֹ. וְהַבַּיִת בְּהִבְנָתוֹ - וְכִי לֹא הָיָה בּוֹנֵה אוֹתוֹ שְׁלֹמֶה וְכָל הָאֲמָנִים שֶׁהָיוּ שָׁם? מַה זֶה בְּהִבְנָתוֹ?

אֵלָּא כֵּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (שמות כה) מִקְשָׁה תִיעֶשֶׂה הַמְּנוֹרָה. אִם הִיא מִקְשָׁה, מַהוּ תִיעֶשֶׂה? אֵלָּא וְדַאי הַכֹּל בְּאוֹת וְנִס נַעֲשֶׂה הוּא מַעֲצָמוֹ. כִּיּוֹן שֶׁהִתְחִילוּ לַעֲשׂוֹת הַמַּעֲשֶׂה, לְמַד אֶת הָאֲמָנִים לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מַה שְׁלֹא הָיוּ יוֹדְעִים מִקְדָּם לְכֵן.

מַה הַטַּעַם? מִשׁוֹם שֶׁבִּרְכַּת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שָׁרְתָה עַל יָדָם, וְעַל כֵּן כָּתוּב בְּהִבְנָתוֹ, הוּא נִבְנָה מִעֲצָמוֹ, שֶׁהוּא לְמַד אֶת הַלְמוּד לְאֲמָנִים אִיךָ לְהִתְחִיל לַעֲשׂוֹת, וְלֹא הִסְתַּלַּק מֵעֵינֵיהֶם הַרְשָׁם שֶׁל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה מִמֶּשׁ, וּמִסְתַּכְלִים בּוֹ וְעוֹשִׂים, עַד שֶׁנִּבְנָה כָּל הַבַּיִת.

אֲבָן שְׁלֹמֶה מִסַּע נִבְנָה, שְׁלֹמֶה כָּתוּב חֲסֵד יו"ד, אֲבָן שְׁלֹמֶה וְדַאי. מִסַּע, שֶׁנִּסְעָה וּבָאָה וּשְׁרָתָה עֲלֵיהֶם וְנַעֲשָׂתָה הָעֲבוּדָה [מִסַּע, שֶׁנִּסְעָה יָדָם

בְּכַח שֶׁל תְּשׁוּבָה רַבָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ב) כִּי אִם תִּכְבְּסִי בְּנִתָּר וְתִרְבִּי לְךָ בְּרִית נִכְתָּם עֲוֹנָךְ לְפָנָי.

בֵּא רֵאָה, כִּיּוֹן שֶׁחֲטָא אָדָם לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פַּעַם אַחַת - עוֹשֶׂה רָשָׁם. וְכִשְׁחֲטָא בּו פַּעַם שְׁנִיָּה - מִתְחַזֵּק יוֹתֵר אוֹתוֹ הַרְשָׁם. חֲטָא בּו פַּעַם שְׁלִישִׁית - מִתְפַּשֵּׁט אוֹתוֹ הַכֶּתֶם מִצַּד זֶה לְצַד זֶה, וְאִז כְּתוּב נִכְתָּם עֲוֹנָךְ לְפָנָי.

בֵּא רֵאָה, כִּיּוֹן שֶׁחֲטָא דוֹד הַמֶּלֶךְ לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָעֶסֶק שֶׁל בַּת שְׁבַע, חָשַׁב שְׁאוֹתוֹ חֲטָא נְרָשָׁם עָלָיו לְעוֹלָמִים. מַה כָּתוּב? (שמואל-ב יב) גַּם ה' הָעֵבִיר חֲטָאתְךָ לֹא תָמוּת. הָעֵבִיר אוֹתוֹ הַרְשָׁם מִלְּפָנָיו.

אָמַר לוֹ רַבִּי אֲבָא, וְהָרִי שְׁנִינוּ שֶׁבַת שְׁבַע הָיְתָה שֶׁל דוֹד הַמֶּלֶךְ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, לָמָּה נִתֵּן אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹרְיָה הַחֲתָנִי מִקְדָּם לְזֶה? אָמַר לוֹ, כֵּךְ דִּרְכּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - אִף עַל גַּב שֶׁמְזַמְנֵת לְבֵן אָדָם לְהִיּוֹת שְׁלוֹ, מִקְדָּם אַחֵר וְנוֹשֵׂא אוֹתָהּ עַד שֶׁמַּגִּיעַ זְמָנוֹ שֶׁל זֶה. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ זְמָנוֹ, נִדְחָה זֶה שֶׁנִּשְׂא אוֹתָהּ מִלְּפָנָי הָאֲחֵר הַזֶּה שְׁבָא אַחֵר כֵּךְ וּמִסְתַּלַּק מִהָעוֹלָם, וְקִשָּׂה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהָעֵבִירוֹ מִהָעוֹלָם כְּשֶׁעֲדִין לֹא הִגִּיעַ זְמָנוֹ מִלְּפָנָי הָאֲחֵר הַזֶּה.

וְסוּד שֶׁבַת שְׁבַע שֶׁנִּתְּנָה לְאוֹרְיָה הַחֲתָנִי [כְּפִי שְׂאִמְרָנוֹ] בַּתְּחִלָּה, צָא וְדִיק וְתִמְצָא לָמָּה נִתְּנָה הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה לְכַנְעֵן בְּטָרִם שְׁבָאוֹ יִשְׂרָאֵל, וְתִמְצָא דָבָר זֶה. וְהַכֹּל סוּד אֶחָד הוּא וְדָבָר אֶחָד.

בֵּא רֵאָה, דוֹד, אִף עַל גַּב שֶׁהוּדָה עַל חֲטָאוֹ וְשָׁב בְּתְשׁוּבָה, לֹא הִסִּיר מִלְּבוֹ וּרְצוֹנוֹ מֵאוֹתָם חֲטָאִים שֶׁחֲטָא וּמֵאוֹתוֹ חֲטָא שֶׁל בַּת שְׁבַע, כִּי פָחַד עֲלֵיהֶם תְּמִיד שֶׁמָּא יִגְרֹם אֶחָד מֵהֶם וּיקְטָרַג עָלָיו בְּשַׁעַת הַסַּכָּנָה, וְלָכֵן לֹא שָׁכַח אוֹתָם מִמְּנוֹ וּמִרְצוֹנוֹ.

דָּבָר אַחֵר, כִּי פִשְׁעֵי אֲנִי אֲדַע - כָּל הַדְּרָגוֹת שֶׁתְּלוּיּוֹת בָּהֶם חֲטָאֵי בְּנֵי אָדָם אֲנִי אֲדַע. וְחֲטָאֵי נִגְדֵי תְּמִיד - זוֹ פְּגִימַת הַלְּבָנָה שְׁלֹא יִצָּאָה מִטְּמֵאָתָהּ עַד שְׁבָא שְׁלֹמֶה וְהֵאִירָה בְּשִׁלְמוֹת, וְאִז הִתְבַּסֵּם הָעוֹלָם וַיִּשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל לְבִטָּח, שֶׁכָּתוּב (מלכים-א ה) וַיִּשָּׁב יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל לְבִטָּח אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ. וְעַם כָּל זֶה - וְחֲטָאֵי נִגְדֵי תְּמִיד, וְלֹא נִפְסַק מִהָעוֹלָם עַד שֶׁיָּבֵא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ

ואין בהם בכל העולמות פרוד. אחר שכל אחד ואחד נוטלים חלקם, כלם מתפשטים ונפרדים לצדיהם למה שהתמנו.

בא ראה, ויהי כל הארץ שפה אחת וגו'. מה כתוב אחר כך? ויהי בנסעם מקדם - מאותו קדמונו של העולם - וימצאו בקעה בארץ שנער. שהרי משם נפרדים לכל אותם הצדדים, והוא ראש המלכות להתפזר.

ואם תאמר, הנה כתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד? ודאי שככה זה. שפיון שנוסעים משם יש פרוד, וכאשר הם מכנסים שם לינוק אין פרוד. וכשנוסעים יש פרוד, שכתוב ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה, כמו שנתבאר.

ויהי כל הארץ שפה אחת ודברים אחדים, שאז הרי העולם ביסוד ועקר ושרש אחד ואמונה אחת בקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ויהי בנסעם מקדם, מהראשון עקר העולם אמונת הכל. וימצאו בקעה, מציאה מצאו ויצאו בה מתחת האמונה העליונה [וימצאו].

בא ראה מה כתוב בנמרוד, ותהי ראשית ממלכתו בכל. שהרי משם נסע להאחז ברשות אחרת. וכאן, וימצאו בקעה בארץ שנער. משם נסעו בלבם לצאת מרשות העליונה לרשות אחרת.

סתרי תורה

מקימי העיר והמגדל מדברים בלשון הקדש שמלאכי השרת מכירים אותה, ולא היו מדברים בלשון אחרת, משום כך כתוב ועתה לא יבצר מהם וגו'. שאלמלא מדברים בלשון אחרת שמלאכים עליונים לא היו מכירים אותה, נחסרה החשיבות שהם חשבו לעשות, פיון שמעשה השדים אינו אלא ברגע אחד למראה בני אדם ולא יותר.

ודברים אחדים, שהיו יודעים דרגות עליונות כל אחת ואחת על בריתה, ולא התחלפה להם דרגה, ולכן כתוב ודברים אחדים. ומשום כך התיעצו בעצה רעה, עצה של חכמה, שכתוב הבה נבנה לנו עיר ומגדל. הכל הוא בסוד החכמה. ורצו

ונעשתה העבודה]. מסע, שהסיע ידם לעשות שלא מדעתם. כתוב כאן מסע, וכתוב שם (כמדבר י) ולמסע את המחנות. ומקבות והגרזן כל כלי ברזל לא נשמע, משום שהשמיר בקע הכל ולא נשמע דבר, שלא הצטרכו לשאר הכלים לעשות, והכל היה עם אות ונס.

אמר רבי שמעון, כמה חביבים הם דברי התורה. אשרי חלקו של מי שמתעסק בהם ויודע ללכת [בן] בדרך אמת. והבית בהבנתו. כאשר עלה ברצון הקדוש ברוך הוא לעשות כבוד לכבודו, עלה מתוך המחשבה רצון להתפשט, והתפשט מהמקום של אותה המחשבה הנסתרת שאינה ידועה.

עד שמתפשטת ושורה בבית הגרון, המקום שתמיד נובע בסוד שהוא רוח חיים. ואז, כשמתפשטת המחשבה ההיא ושורה במקום הזה, נקראת המחשבה ההיא אלהים חיים, שכתוב (ירמיה י) הוא אלהים חיים.

עוד רצה להתפשט ולהתגלות, משם יצאו אש רוח ומים כלולים יחד, ויוצא יעקב איש שלם, והוא קול אחד שיוצא ונשמע. מכאן המחשבה שהיתה נסתרת בחשאי נשמעת בגלוי.

עוד מתפשטת המחשבה הזו להתגלות, ומכה הקול הזה ומקיש בשפתים, ואז יוצא הדבור שמשלים הכל ומגלה הכל. נשמע שהכל הוא אותה מחשבה נסתרת שהיתה בפנים, והכל אחד.

פיון שמגיעה התפשטות זו ונעשה דבור בכח אותו הקול, אז - והבית בהבנתו. לא כתוב כאשר נבנה, אלא בהבנתו, בכל פעם ופעם. אכן שלמה, כמו שנתבאר. וכתוב (שיר ג) בעטרה שעטרה לו אמו.

מסע, שיוצא מבפנים ושורה ונוסע החוצה. יוצא מלמעלה ושורה ונוסע למטה. ומקבות והגרזן כל כלי ברזל - אלו שאר הדרגות התחתונות שכלם תלויים בו, ולא נשמעו ולא התקבלו פנימה כשהיא עולה להאחז למעלה ולינוק משם, וזהו בהבנתו. ואז, כשהיא יונקת, כלם עומדים בחדנה ויונקים ומתמלאים בכרכות, ואז כל העולמות עומדים בסוד אחד, ביחוד אחד,

וימצאו בקעה, מקום מתקן לזה [אותו] הצד הרע, שרצו הם לחזק ונמנעו. תקף [שלו] של אותו הצד היתה תלוי להפצע באותה בקעה, עד שננטלה משם צבאות ומחנות, כמו שהם בנו עיר ומגדל ונתנו [הכל] כלם בידיה. ונהרגו שם אותם שלא רצו לצאת בק"ץ הימין. נבהלו ונפלו בק"ץ הימין, באותו מקום שנחלש הכח בתחלה בבקעה הזו. ועל זה כתוב (יחזקאל לו) והיא מלאה עצמות.

והתחזקה באותו הצלם שהקים נבוכדנצר. ונשבר התקף אחר כך באותם עצמות ובאותו צלם. שאותם ראשונים התקיימו וקמו על רגליהם, ואותו צלם נשבר, ואז ידעו כל עמי העולם שאין אלוה מבלעדי הקדוש ברוך הוא בלבדו. ועוד, שהתקדש שמו על ידי חנניה מישאל ועזריה, והכל ביום אחד. ועל זה כתוב (ישעיה כט) והקדישו את קדוש יעקב וגו'. ע"כ סתרי תורה.

ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם. רבי חייא פתח, (ישעיה נז) והרשעים פים נגרש וגו'. וכי יש ים נגרש? כן. שכאשר הים יוצא מתקונו והולך [בלי הבל] בלי רב חובל, אז נגרש ומתגרש ממקומו, כמי ששותה יין ולא יושב על בריו ועולה ויורד. מה הטעם? משום כי השקט לא יוכל ויגרשו מימיו רפש וטיט. שמוציאים מימיו כל אותו הטיט של הים וכל הטנפת לשפתו.

כמו זה אותם הרשעים שיוצאים מדרך תקינה והולכים כשתוניי יין בלי תקון, שיוצאים מדרך ישרה לדרך עקמה. מה הטעם? משום כי השקט לא יוכל, שהרי עקום דרכיהם גרם להם ללכת בלי תקון ובלי שקט. ולא עוד, אלא שכל רגזם בשעה שאומרים דבור מפיהם, אותו הדבור רפש וטיט, כלם מוציאים טנפת וגעל מפיהם החוצה עד שנטמאים ומטמאים אותם.

בא ראה, ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים. אין הבה אלא לשון הזמנה בעלמא. נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים, כלם באו בעצה רעה לסרב לקדוש ברוך הוא. בשטות באו, הוא בטפשות הלב.

לחזק בארץ את הצד האחר ולעבד את עבודתו, משום שהיו יודעים שכל הדינים הרעים משם יורדים לעולמות, ורצו לדחות את דרגת הקדש.

עי"ר ומגדל – זו החכמה העליונה, [שהרי] היו יודעים משם הקדוש לא מתחזק בארץ אלא בעיר ומגדל. עי"ר – שכתוב (שמואל ב ה) עיר דוד היא ציון וגו'. מגדל – שכתוב (שיר ד) כמגדל דוד צנארה. ובחכמה עשו להיות שלטון הצד האחר בארץ שדוחה [לדחות] את אדון כל הארץ ממקומו, ולהיות דיור לסטרא אחרא בארץ.

ונעשה לנו שם – כמו שאחוזו [שאחר] הוא השם למעלה, נחזק אותה בינינו שיהיה שם בארץ. פן נפוז – ידיעה היו יודעים שיתפזרו מעל פני הארץ, ולכן היו מתיחדים לעשות מעשה זה בחכמה.

הצד האחר הוא זכר ונקבה, תקף זהמת הדין הקשה. וכמו שאדם חטא [בו] בהם והתחזקו בגללו על העולם, גם כאן הם עשו שיתחזק יותר, שכתוב אשר בנו בני האדם. בני אדם הראשון שהביא והשליט צד האחר על העולם, הצד הרע. כמו שצד הקדשה אין שלטונו בעולם הזה אלא בעיר ומגדל, גם כאן חשבו הם לבנות עיר ומגדל להשליט את הצד הרע הזה בעולם.

ויירד ה' לראות. נחת השם הקדוש הזה לראות [על] את מעשיהם של הבנין שבנו, והם היו מדברים בלשון הקדש לכל אותם דרגות קדושות והיו מצליחים. כיון שירדה הקדשה, התבלבלו כל הדרגות הללו. עליונים ירדו ותחתונים עלו, ולא היו עומדים בדרך ישר כמו שהיו. ואחר כך בלבב לשונם בשבעים לשון והתפזרו לכל צדדי העולם.

ממנה אחד יש ברקיע, ובו קיימים כל [ד"א אותם] מפתחות של מעשי העולם, והוא קיים וזמין בכל השעות ורגעי היום. והם היו יודעים בסוד החכמה, הגנוזה של הממנה הזה, והיו פותחים וסוגרים ומצליחים במעשיהם במאמר פיהם. כיון [שהסתכלו] שהתבלבל המאמר שלהם, הכל נמנע מהם, ומקום מתקן מצאו באותה בקעה. צד הצדדים.

אָלָא אָלו יְמֵי הַחַל שְׁשַׁעַר זֶה יְהִי סְגוּר שְׁלֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ הַחַל עִם הַקֹּדֶשׁ. וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח וּבַיּוֹם הַחֲדָשׁ יִפְתַּח, שְׁהָרִי אֲזִי שְׁמוּשׁ [שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא] שֶׁל קֹדֶשׁ בְּקֹדֶשׁ, וְאֲזִי מְאִירָה הַלְבָנָה לְהַתְחַבֵּר עִם הַשָּׁמֶשׁ.

בֵּא רְאֵה, שַׁעַר זֶה לֹא נִפְתַּח בְּאוֹתָם שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחַל, מִשּׁוּם שְׁהָרִי בְּאוֹתָם יְמֵי הַחַל הָעוֹלָם הַתְּחִתּוֹן נִזוֹן, וְשׁוֹלְטִים כָּל אוֹתָם שֵׁשֶׁת יְמֵי הַחַל עַל הָעוֹלָם חוּץ מֵאֲשֶׁר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל.

וְאוֹתָם שְׁשׁוֹלְטִים, לֹא שׁוֹלְטִים בְּאֶרֶץ הַקֹּדוֹשָׁה, מִשּׁוּם שֶׁהַשַּׁעַר הַזֶּה סְגוּר. אֲבָל בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת וּבַיּוֹם הַחֲדָשׁ, כָּלֵם עוֹבְרִים וְלֹא שׁוֹלְטִים, מִשּׁוּם שֶׁהַשַּׁעַר הַזֶּה הוּא פְתוּחַ, וְהָעוֹלָם הוּא בְּחֻדוֹ וְנִזוֹן מִשָּׁם, וְלֹא נִתֵּן הָעוֹלָם לְרִשׁוֹת אַחֲרָת.

וְאִם תֹּאמַר שְׁכָל אוֹתָם שָׁשָׁה יָמִים הֵם שׁוֹלְטִים לְבָדָם - בֵּא תִרְאֶה, הַפּוֹנֶה קָדִים, עַד שֶׁלֹּא יִקּוּמוּ לְשֵׁלֵט, הוּא מְסַתְּפֵל תָּמִיד בְּעוֹלָם. אֲבָל לֹא נִפְתַּח לְזוֹן הָעוֹלָם מִן הַקֹּדֶשׁ פָּרֵט לַיּוֹם הַשַּׁבָּת וַיּוֹם הַחֲדָשׁ. וְכָל הַיָּמִים כָּלֵם נִדְבָקִים בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת וְנִזְוִנִים מִשָּׁם. שְׁהָרִי [אֲזִי] בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת כָּל הַשְּׁעָרִים פְּתוּחִים, וּמְנוּחָה נִמְצָאת לְכָל - לְעֵלְיוֹנִים וְלַתְּחִתּוֹנִים. בֵּא רְאֵה, וַיֵּרֶד ה' לְרִאֲוֹת, יָרַד מִקְדָּשׁ לְחַל [וַיִּצְעֵף פְּרוּשׁ] לְהַשְׁגִּיחַ בְּמָה שֶׁבָּנוּ וְקִיְמוּ קִיּוּם לְעוֹרֵר עַל הָעוֹלָם לִירְאֵה אוֹתָם.

רְבִי יִצְחָק הָיָה יוֹשֵׁב לְפָנַי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ, מָה רָאוּ אֵלֶיךָ שַׁעֲשׂוּ שְׁטוֹת זֹאת לְמַרְדֵּי בְּקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָלֵם בְּעֵצָה אַחַת הִתְקַיְמוּ בְּזֶה? אָמַר לוֹ, הָרִי נִתְבָּאָר, שְׁכָתוּב וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקְדָּם. הִסְעוּ מִלְמַעְלָה לְמַטָּה. נָסְעוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וַיֵּרְדוּ לְבָבֶל. אָמְרוּ, הָרִי כָּאֵן מְקוֹם לְהִדְבֹק.

וְנִעְשָׂה לָנוּ שָׁם וְגו', וַיִּתְדַבֵּק הַסִּיּוּעַ שְׁלֵמָטָה בְּמְקוֹם הַזֶּה. מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁהָדִין בָּא לְשִׁרְוֹת בְּעוֹלָם, הָרִי מְקוֹם זֶה כְּנִגְדּוֹ, וּמִכָּאֵן יִהְיֶה הָעוֹלָם וַיִּזְוֶן. שְׁהָרִי לְמַעְלָה יֵשׁ דַּחַק לְהִזְיֵן אֶת הָעוֹלָם מִמֶּנּוּ. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא אָנוּ נִעְלָה לְרַקִּיעַ וְנִעְרַף בּוֹ קָרֵב שְׁלֹא יֵרֵד [בּוֹ] מִבּוֹל בְּעוֹלָם כְּמִקְדָּם.

וַיֹּאמֶר ה' הֵן עִם אֶחָד וְשָׁפָה אַחַת לְכָלֵם. מִשּׁוּם שֶׁכָּלֵם כְּאֶחָד, בְּיַחְדוּד, שְׁכָלֵם יַעֲשׂוּ וַיִּצְלִיחוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם, יִתְפָּזְרוּ הַדְּרָגוֹת כָּל אֶחָד לְצַד שְׁלוֹ,

אָמַר רַבִּי אֲבָא, שְׁטוֹת לְקַחוּ בְּלַבְסֵי, אֲבָל בְּחֻכְמָה שֶׁל רִשְׁעוֹת בָּאוּ כְּדִי לְצַאת מִרִשׁוֹת עֲלִיוֹנָה לְרִשׁוֹת אַחֲרָת, וְלַהֲחִלִּיף כְּבוֹדוֹ לְכַבּוֹד זֶר. וּבְכָל יֵשׁ סוּד שֶׁל חֻכְמָה עֲלִיוֹנָה.

הִבֵּה נִבְנְה לָנוּ עִיר וּמִגְדָּל. בֵּא רְאֵה, כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְבִקְעָה הַזֹּאת שֶׁהִיא רִשׁוֹת זָרָה, וְהַתְּגַלָּה לָהֶם מְקוֹם שְׁשֵׁלְטוֹן זֶה תִּקְוַע בְּתוֹךְ דְּגֵי הַיָּם, אָמְרוּ, הִנֵּה מְקוֹם לְשַׁבָּת וְלַחֲזֹק אֶת הַלֵּב לְהִנּוֹת בּוֹ הַתְּחִתּוֹנִים. מִיָּד הִבֵּה נִבְנְה לָנוּ עִיר, נִתְקִין בְּמְקוֹם הַזֶּה עִיר וּמִגְדָּל.

וְנִעְשָׂה לָנוּ שָׁם. מְקוֹם זֶה [נִתֵּן לָהֶם] יְהִי לָנוּ לִירְאֵה, וְלֹא אַחֲרָי, וְנִבְנְה לְמְקוֹם זֶה עִיר וּמִגְדָּל. לְמָה לָנוּ לְעֲלוֹת לְמַעְלָה שֶׁלֹּא נוּכַל לְהִנּוֹת מִמֶּנּוּ? הָרִי כָּאֵן מְקוֹם מִתְקַן. וְנִעְשָׂה לָנוּ שָׁם, יִרְאֵה לְעַבְדְּךָ שָׁם. פֶּן נִפְוֶץ לְדְרָגוֹת אַחֲרוֹת וְנִתְפָּזֵר לְצַדֵּי הָעוֹלָם.

וַיֵּרֶד ה' לְרִאֲוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל. זֹאת אַחַת מֵעֲשָׂר פְּעֻמִּים שֶׁיֵּרְדָה הַשְּׁכִינָה לְאֶרֶץ. וְכִי מָה הוּא לְרִאֲוֹת, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ מִקְדָּם לְזֶה? אֲלֵא לְרִאֲוֹת לְהַשְׁגִּיחַ בְּדִין, כְּמוֹ שְׁנֹאמַר (שְׁמוֹת ה) יִרָא ה' עֲלֵיכֶם וַיִּשְׁפֹּט. אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל - כָּאֵן יֵשׁ לְהַסְתְּפֵל, שְׁהָרִי לֹא כְּתוּב לְרִאֲוֹת אֶת בְּנֵי הָאָדָם, אֲלֵא לְרִאֲוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל. לְמָה? אֲלֵא בְּשַׁעַר שְׁמִשְׁגִּיחַ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדִין, בְּהַתְּחַלָּה מִשְׁגִּיחַ בְּדִרְגָּה שְׁלֵמָטָה, וְאַחֲרָי כֶּךָ בְּדִרְגָּה שְׁלֵמָטָה. בְּהַתְּחַלָּה בְּעֵלְיוֹנִים, וְאַחֲרָי כֶּךָ בְּתְחִתּוֹנִים. וּמִשּׁוּם שֶׁדָּבָר זֶה מְגִיעַ לְמַעְלָה, הַהַשְׁגָּחָה שֶׁל מַעְלָה הִיְתָה בּוֹ בְּהַתְּחַלָּה, שְׁכָתוּב לְרִאֲוֹת אֶת הָעִיר וְאֶת הַמִּגְדָּל.

אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם. מָה זֶה בְּנֵי הָאָדָם? בְּנֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן שְׁמַרְדַּךְ בְּרַבּוֹנוֹ וְגַרְם מוֹת לְעוֹלָם. אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם - בְּנִיָּן וְדָאִי אָמְרוּ [גְּרָמוֹ] וְרָצוּ לְבָנוֹת לְמַעְלָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן פְּתַח [וְאָמַר], (יִחְזַקְאֵל מו) כֵּה אָמַר ה' אֱלֹהִים שַׁעַר הַחֲצָר הַפְּנִימִית הַפְּנִיָה קָדִים יְהִי סְגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשָׂה וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח וּבַיּוֹם הַחֲדָשׁ יִפְתַּח. בְּפִסּוּק זֶה יֵשׁ לְהַסְתְּפֵל בּוֹ, וְהוּא סוּד כְּמוֹ שְׁנֹאמַר. יְהִי סְגוּר שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשָׂה, לְמָה? [וּבַיּוֹם הַשַּׁבָּת יִפְתַּח וּבַיּוֹם הַחֲדָשׁ יִפְתַּח וְגו'], לְמָה יְהִי סְגוּר כָּל אוֹתָם יָמִים שֶׁל שֵׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשָׂה?]

וְהַרְגִּיז לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְכֵן יִצְחָק יִצְאָ מִמֶּנּוּ עֲשׂוּ. יִעֲקֹב לְקַח שְׁתֵּי אָחִיוֹת.

נְתַן חֲכָמָה לְמֹשֶׁה, מַה כָּתוּב בּוֹ? (במדבר יב) בְּכָל בֵּיתִי נֶאֱמַן הוּא. וְלֹא הָיָה כְּמֹשֶׁה שֶׁמֶשׁ נֶאֱמַן בְּכָל הַדְּרָגוֹת, וְלֹא סָטָה לְבוֹ בַּתְּשׁוּקַת אֶחָד מֵהֶם, אֲלֵא עָמַד בְּאִמּוּנָה עֲלִיוֹנָה כְּרֹאֵי.

נְתַן חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה לְשִׁלְמָה הַמְּלֵךְ, אַחַר כֶּף מַה כָּתוּב בּוֹ? (משלי א) מְשָׁלִי שְׁלֹמָה, (שם ל) הַמֶּשֶׁא נֶאֱמַר הַגִּבּוֹר לְאִיתִיָּאל לְאִיתִיָּאל וְאָכַל. אָמַר שְׁלֹמָה, אֲתִי אֵל, וְהַחֲכָמָה שָׁלוּ הִיא. וְאָכַל – וְאֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת רְצוֹנִי. אַחַר כֶּף (מלכים-א יח) וַיִּקֶּם ה' שֹׁטֵן לְשִׁלְמָה וְגו'.

בֵּא רֵא, מִשׁוּם קִצַּת חֲכָמָה שֶׁמִּצְאוּ אֵלֶּה מֵאוֹתָהּ חֲכָמַת הָרֵאשׁוֹנִים, הַתְּגָרוּ בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבָנוּ מִגְדָּל וְעָשׂוּ כָּל מַה שֶׁעָשׂוּ, עַד שֶׁהִתְפָּזְרוּ מֵעַל פְּנֵי הָאָרֶץ, וְלֹא נִשְׁאַרָה בָּהֶם חֲכָמָה לַעֲשׂוֹת דָּבָר. אָבָל לַעֲתִיד לְבֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲוֹר חֲכָמָה בְּעוֹלָם וַיַּעֲבְדוּ אוֹתוֹ בָּה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (יחזקאל לו) וְאֵת רוּחִי אֲתֵן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי. לֹא כְּרֵאשׁוֹנִים שֶׁהִשְׁחִיתוּ בָּה אֵת הָעוֹלָם, אֲלֵא – וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר בְּחָקִי תִּלְכוּ וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעָשִׂיתֶם.

רְבִי יוֹסִי וְרְבִי חֲזִיָּא הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר לוֹ רְבִי יוֹסִי לְרְבִי חֲזִיָּא, נִפְתַּח בַּתּוֹרָה וְנֹאמַר דָּבָר. פִּתַּח רְבִי יוֹסִי וְאָמַר, (דברים כג) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ בְּקִרְבְּ מַחֲנֶיךָ לְהַצִּילֶךָ וְלָתֵת אִיבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא יֵרָאֶה בְּךָ עֲרוֹת דָּבָר וְשָׁב מֵאֲחֲרֶיךָ. כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְּהַלֵּךְ? מִהֵלֶךְ הָיָה צָרִיךְ לְהִיוֹת! אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג) מִתְּהַלֵּךְ בְּגֵן לְרוּחַ הַיּוֹם. וְזֶהוּ אֵילָן שֶׁאֲכַל מִמֶּנּוּ אָדָם הִרְאִישׁוֹן. מִתְּהַלֵּךְ – נִקְבָּה. מִהֵלֶךְ – זָכַר.

וְזֶהוּ שֶׁהֵלֶךְ לְפָנַי יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בַּמִּדְבָּר, שֶׁכָּתוּב (שמות יג) וְה' הֵלֶךְ לְפָנֵינוּ יוֹמָם וְגו'. וְהוּא שֶׁהוֹלֵךְ לְפָנַי הָאָדָם כְּשֶׁהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, שֶׁכָּתוּב (תהלים פה) צִדְקַת לְפָנֵינוּ יִהְיֶה וְיִשֶׁם לְדֶרֶךְ פְּעָמָיו. וְזֶהוּ שֶׁהוֹלֵךְ לְפָנַי הָאָדָם בְּשַׁעַה שֶׁהוּא זוֹכֵה. וְלָמָּה? לְהַצִּילֶךָ וְלָתֵת אִיבֶיךָ לְפָנֶיךָ, לְהַצִּיל אָדָם בְּדֶרֶךְ וְלֹא יִשְׁלַט בּוֹ אַחֵר.

וּבְגִלְלָה זֶה יִתְפָּזְרוּ כָּל אֵלֶּה שֶׁלְמָטָה. מַה כָּתוּב? וַיִּפֹּץ ה' אֶתְּכֶם מִשָּׁם.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה הִתְבַּלְבְּלָה לְשׁוֹנִם [פֶּזֶר וּבִלְבָל אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא]? אֲלֵא מִשׁוּם שֶׁכָּלֶם מְדַבְּרִים בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ, אוֹתָהּ לְשׁוֹן עֲשֵׂתָהּ לָהֶם סִיוַע. מִשׁוּם שֶׁבְּמַעֲשֵׂה וּבְדַבּוּר הִפָּה דְבָרִים הִלְלוּ תְלוּיִים לְהַשִּׁיג כּוֹנֵת הַלֵּב, וּבְזֶה עוֹשִׂים סִיוַע לְאוֹתוֹ מְקוּם שֶׁרָצוּ לְהִקְיָם.

וְעַל זֶה הִתְבַּלְבְּלָה לְשׁוֹנִם שֶׁלֹּא יָכְלוּ לְחַזֵּק רְצוֹנָם בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ. כִּיּוֹן שֶׁהִתְחַלְפָה לְשׁוֹנִם, לֹא הִצְלִיחוּ בְּמַעֲשֵׂה, מִשׁוּם שֶׁהִצְבֵּא שֶׁל מַעֲלָה לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מְכִירִים – רַק אֵת לְשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ. וְכִשֶׁהִתְבַּלְבְּלָה לְשׁוֹנִם, נִחְלַשׁ כַּחַם וְנִשְׁבַּר תְּקִפָּם.

בֵּא רֵא, שֶׁהָרִי דְבוּר [זֶה] שֶׁאוֹמְרִים הִתְחַתּוֹנִים בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ, כָּל צְבָאוֹת הַשָּׁמַיִם יוֹדְעִים בּוֹ וּמַחֲזִיקִים בּוֹ, וְלִשׁוֹן אַחֲרֵת אֵינֶם יוֹדְעִים וְלֹא מְכִירִים בָּה. וְעַל זֶה, כִּיּוֹן שֶׁהִתְבַּלְבְּלָה לְשׁוֹנִם שֶׁל אֵלֶּה, מִיָּד – וַיִּחַדְּלוּ לְכַנֵּת הָעִיר, שֶׁהָרִי נִשְׁבַּר כַּחַם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת דָּבָר בְּרָצוֹן שֶׁלָּהֶם.

שִׁיחֵיהָ שְׁמוֹ [שֵׁם הָאֱלוֹהִים] [שֶׁל הַקֶּב"ה] מְבָרַךְ מִהָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם (דניאל ב), שֶׁהַחֲכָמָה וְהַגְּבוּרָה שָׁלוּ הִיא. שֶׁהָרִי מִשׁוּם [זֶה] שֶׁהוֹרִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סוּדוֹת הַחֲכָמָה לְעוֹלָם, הִתְקַלְקְלוּ בָּה בְּנֵי אָדָם וְרָצוּ לְהַתְּגָרוֹת בּוֹ.

נְתַן חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה לְאָדָם הִרְאִישׁוֹן. וּבְאוֹתָהּ חֲכָמָה שֶׁהִתְגַּלְתָּה לוֹ, יָדַע דְּרָגוֹת וְנִדְבַק בִּיצֵר הָרַע, עַד שֶׁהִסְתַּלְקוּ מִמֶּנּוּ מַעֲיֵנוֹת הַחֲכָמָה, וְאַחַר כֶּף שָׁב לְפָנַי רְבוּנוּ וְהִתְגַּלּוּ לוֹ מֵהֶם, וְלֹא כְּמוֹ מְקִדָּם. אַחַר כֶּף בְּאוֹתוֹ הִסְפֵּר שָׁלוּ יָדַע חֲכָמוֹת. אַחַר כֶּף בָּאוּ בְּנֵי אָדָם וְהִרְגִּיזוּ לְפָנָיו.

נְתַן חֲכָמָה לְנֹחַ וְעָבַד בָּה אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחַר כֶּף מַה כָּתוּב? וַיִּשֶׁת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. נְתַן חֲכָמָה לְאַבְרָהָם וְעָבַד בָּה אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אַחַר כֶּף יִצְאָ מִמֶּנּוּ יִשְׁמַעְעָל

סדר הלימוד ליום י כסלו [יום 69 בשנה]

העולם אלה עם אלה ברצון אחד ולב אחד - אף על גב שמורדים בקדוש ברוך הוא, לא שולט בהם הדין שלמעלה. כיון שנחלקו, מיד - ויפץ אתם ה' משם וגו'.

אמר רבי חייא, נשמע שהכל בדבור הפה תלוי, שהרי כיון שהתבלבלו, מיד ויפץ ה' אתם משם. אבל לעתיד לבא מה כתוב? (צפניה ג) כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד, וכתוב (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

פְּרִשְׁת לך לך

זהר

לך מארצך וגו'. רבי אבא פתח ואמר (ישעיה מו) שמעו אלי אבירי לב הרחוקים מצדקה. שמעו אלי אבירי לב - כמה חזקים לבותיהם של הרשעים, שרואים את שבילי ודרכי התורה ולא מסתכלים בהם, ולבותיהם חזקים שאינם חוזרים בתשובה לרבוונם, ונקראים אבירי לב. הרחוקים מצדקה - שמתרחקים מן התורה.

רבי חזקיה אמר, שמתרחקים מן הקדוש ברוך הוא, והם רחוקים ממנו, ומשום כך נקראו אבירי לב. הרחוקים מצדקה - שאינם רוצים לקרב אל הקדוש ברוך הוא, משום כך הם רחוקים מצדקה. כיון שהם רחוקים מצדקה, רחוקים הם משלום, שאין להם שלום, שכתוב (ישעיה מח) אין שלום אמר ה' לרשעים. מה הטעם? משום שהם רחוקים מצדקה.

בא ראה, אברהם רצה לקרב אל הקדוש ברוך הוא והתקרב. זהו שכתוב (תהלים מה) אהבת צדק ותשנא רשע. משום שאהב צדק ושנא רשע, התקרב לצדקה, ועל זה כתוב (ישעיה מא) אברהם אהבי. מה הטעם אהבי? משום שכתוב אהבת צדק. האהבה שאהב אברהם את הקדוש ברוך הוא מפל בני דורו, שהיו אבירי לב, והם רחוקים מצדקה, כמו שנתבאר.

ולכן צריך אדם להשמר מחטאיו ולטהר את עצמו. מה טהרה זו? שכתוב (דברים כג) והיה מחניף קדוש. מה זה קדוש? קדושים היה צריך להיות! אלא מחניף קדוש - אלו איברי הגוף שהגוף מתחבר ונתקן בהם. ולכן והיה מחניף קדוש. ולא יראה בך ערות דבר.

מה זה ערות דבר? זה דבר [ערוה] עריות, שזה הוא דבר שהקדוש ברוך הוא מואס בו יותר מהכל. כיון שאמר ולא יראה בך ערות, למה דבר? אלא רשעי העולם הללו שגועלים ומטמאים את עצמם בדבורם שיוצא מפיהם, וזהו ערות דבר.

וכל כך למה? משום שהוא הולך לפניך. ואם אתה עושה כך, מיד - ושב מאחריך. שלא ילך עמך וישוב מאחריך. ואנו הרינו הולכים לפניו בדרך, נתעסק בדברי תורה, שהרי התורה מתעטרת על ראשו של אדם והשכינה לא זזה ממנו.

פְּתַח רבי חייא ואמר, ויאמר ה' הן עם אחד ושפה אחת לכלם וגו' בא ראה מה כתוב, ויהי בנסעם מקדם. מה זה מקדם? מקדמונו של עולם. וימצאו? ויראו צריך היה להיות! מה זה וימצאו? אלא מציאה מצאו שם מסודי החכמה מהקדמונים שהתנערה שם מבני המבול, ובה התעסקו לעשות באותו מעשה שעשו לסרב לקדוש ברוך הוא, והיו אומרים בפה ועושים מעשה.

ראה מה כתוב, הן עם אחד ושפה אחת לכלם. משום שהם בלב אחד וברצון אחד ומדברים בלשון הקדש. ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות, ואין מי שימנע מעשיהם. אבל מה אעשה? אבל ללהם הדרגות של מעלה ולשונם שלמטה, ואז נמנע מעשה שלהם. ומה משום שהיו ברצון ולב אחד ומדברים בלשון הקדש כתוב לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות, ודין שלמעלה לא יכל לשלט בהם - אנו או החברים שמתעסקים בתורה, ואנו בלב אחד ורצון אחד, על אחת כמה וכמה.

אמר רבי יוסי, מכאן שלאותם בעלי המחלקת אין להם קיום. שהרי בכל פעם שהללו בני

סתרי תורה

לְמַדְנוּ בְּתַקְף רִצּוֹן הַמֶּלֶךְ נִטַע אֵילָן אֶחָד גָּדוֹל וְחִזְק בְּתוֹךְ הַנְּטִיעוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, הַנְּטִיעָה שֶׁל הָאֵילָן הַזֶּה בְּתַרְיִסֵּר תְּחוּמִּים מְסֻבֶּבֶת. בְּאַרְבָּעָה צְדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם פְּרוּשָׁה רִגְלוֹ. ת"ק פְּרִסְאוֹת מְסֻעוֹתָיו. כָּל הַרְצוֹנוֹת שֶׁל אוֹתָם פְּרִסוֹת בּוֹ תְלוּיִים. כְּשֶׁזֶה מִתְעוֹרָר, כָּלֵם מִתְעוֹרְרִים עִמוֹ. אֵין מִי שִׁיּוּצָא מִרְצוֹנוֹ. אַחַר כֵּךְ כָּלֵם בְּרִצּוֹן אֶחָד עִמוֹ. קָם מִלְמַעְלָה, [יִוֶּרֶד] יוֹרֵד בְּמִסְעוֹתָיו לְתוֹךְ הַיָּם. מִמְּנוּ הַיָּם [מִתְגַּלֶּה] מִתְמַלֵּא. הוּא הַמְקוֹר [שֶׁל כָּל] הַמַּיִם הַנוֹבְעִים, תַּחְתּוֹ נִחְלָקִים כָּל מֵימֵי בְרָאשִׁית. הַשְּׁקָאוֹת הַגֵּן תְלוּיִים בּוֹ.

כָּל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל הָעוֹלָמִים פּוֹרְחוֹת מִמְּנוּ. הַנְּשָׁמוֹת הֵלְלוּ נִכְנְסוֹת לְגֵן לְרֵדֶת לְעוֹלָם הַזֶּה. כְּשִׁיּוּצָא נִשְׁמָה, הִיא מִתְבָּרְכֶת בְּשִׁבְעַ בְּרָכוֹת לְהִיּוֹת אֶב [לְרוּחַ וְרֵם] לְגוֹף [וְלֵהִיּוֹת] בְּעֲלִיָּה [שֶׁל הַדְּמוּת הָעֲלִיּוֹנָה]. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיֹּאמֶר ה' אֶל אֲבָרָם. הָרִי נִשְׁמָה עֲלִיּוֹנָה אֲבָא (לְרוּחַ וְרֵם) לְגוֹף בְּעֲלִיָּה [שֶׁל דְּמוּת עֲלִיּוֹנָה].

כְּשִׁרְוּצָה [הַנְּפִשׁ] לְרֵדֶת לְעוֹלָם הַזֶּה, מִשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשָׁמֹר אֶת מְצוּוֹת הַתּוֹרָה וּלְעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ, וּמוֹסֵר לָהּ מֵאָה מִפְּתוּחוֹת שֶׁל בְּרָכוֹת שֶׁל כָּל יוֹם לְהַשְׁלִים אֶת הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת כְּחֻשְׁבוֹן ל"ךְ ל"ךְ. שְׁהָרִי כָּלֵם נִמְסְרוּ לָהּ כְּדֵי לְתַקֵּן בָּהֶם אֶת הַגֵּן וּלְעַבְדָּהּ וּלְשַׁמְרָהּ. מֵאַרְצָךְ – זֶה גֵן הָעֵדֶן.

[וּמִוְלִדְתָּךְ] – זֶה הַגּוֹף, שֶׁנִּקְרָא עֵץ הַחַיִּים, שֶׁהוּא תְרִיסֵר שְׁבָטִים עֲלִיּוֹנִים. וּמִבֵּית אֲבִיךָ – זוֹ הַשְּׂכִינָה. אֲבִיךָ זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר (מְשָׁלִי כח) גּוֹזֵל אֲבִיו וְאִמּוֹ וְאִמֵּר אֵין פֶּשַׁע וְגו'. וְאֵין אֲבִיו אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵין אִמּוֹ אֲלֵא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךְ – זֶה הוּא הָעוֹלָם הַזֶּה. [ס"א וּמִמּוֹלִדְתָּךְ] – זֶה עֵץ הַחַיִּים. וּמִבֵּית אֲבִיךָ – תְרִיסֵר תְּחוּמִּים, שְׁבָטִים עֲלִיּוֹנִים. אֵל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲרָאךְ – זֶהוּ הָעוֹלָם הַזֶּה. עַד כָּאֵן סִתְרֵי תּוֹרָה.

רְבִי יוֹסִי פְתַח, (תְהִלִּים פד) מֵהַ יְדִידוֹת מִשְׁכַּנּוֹתֶיךָ ה' צָבָאוֹת. כִּמָּה יֵשׁ לְבַנֵּי אָדָם לְהַסְתַּכֵּל בְּעִבּוֹדֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁהָרִי כָּל בְּנֵי הָאָדָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מְסֻתְפָלִים עַל מֵה עוֹמֵד הָעוֹלָם וְעַל מֵה הֵם

קִימִים. שְׁכָאֲשֶׁר בְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה שָׁמַיִם מֵאֵשׁ וּמַיִם מְעַרְבִים יַחַד, וְלֹא הָיוּ קוֹפְאִים, וְאַחַר כֵּךְ קָפְאוּ וְעָמְדוּ בְרוּחַ עֲלִיּוֹנָה, וּמִשָּׁם שָׁתַל אֶת הָעוֹלָם לְעַמֵּד עַל עַמּוּדִים, וְאוֹתָם הַתּוֹמְכִים לֹא עוֹמְדִים אֲלֵא בְרוּחַ הַיָּהּ. וּבִשְׁעָה שֶׁאוֹתָהּ הָרוּחַ עוֹלָה, כָּלֵם מִתְרוֹפְפִים וְזַעִים וְהָעוֹלָם רוֹתַת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (אִיּוֹב ט) הַמְרַגִּז אֶרֶץ מִמְקוֹמָה וְעַמּוּדֵיהָ יִתְפַּלְצוּן. וְהַכֹּל עוֹמֵד עַל הַתּוֹרָה. שְׁכָאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, מִתְקִים הָעוֹלָם, וְאוֹתָם הָעַמּוּדִים הַתּוֹמְכִים קִימִים בְּמִקּוֹמָם בְּקִיּוּם שָׁלֵם.

בֵּא רֵאה, בְּשָׁעָה שֶׁמִּתְעוֹרָר חֲצוֹת הַלַּיְלָה וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנָס לְגֵן הָעֵדֶן לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ עִם הַצְּדִיקִים, כָּל הָאֵילָנוֹת שֶׁל גֵּן הָעֵדֶן מְזַמְרִים וּמְשַׁבְּחִים לְפָנָיו, שְׁכָתוֹב (דְּבָרֵי הַיָּמִים-א טז) אֲזַ יִרְנְנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלְּפָנֵי ה' וְגו'.

וְהַכְּרוֹז קוֹרָא בְּחֵיל וְאוֹמֵר: לָכֵם אוֹמְרִים קְדוּשִׁים עֲלִיּוֹנִים, מִי מִכֶּם שֶׁנִּכְנְסָה רוּחַ לְאֲזָנָיו לְשִׁמְעַ, וְעֵינָיו פְּקוּחוֹת לְרֵאוֹת, וְלָבוּ פְתוּחַ לְדַעַת, בְּשָׁעָה שֶׁהָרוּחַ שֶׁל כָּל הָרוּחוֹת מְרִימָה אֶת הַתְּבַשְׁמוֹת הַנְּשָׁמָה, וּמִשָּׁם יוֹצֵא הַקּוֹל שֶׁל הַקּוֹלוֹת, הַצְּבָאוֹת הַתְּפִזְרוּ לְאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם.

א. אֶחָד עוֹלָה לְצַד אֶחָד. ב. אֶחָד יוֹרֵד לְאוֹתוֹ הַצַּד. ג. אֶחָד נִכְנָס בֵּין שְׁנַיִם. ד. שְׁנַיִם מִתְעוֹרְרִים [מִתְעַטְרִים] בְּשִׁלְשָׁה. ה. שְׁלֹשָׁה נִכְנְסִים בְּאֶחָד. ו. אֶחָד מוֹצִיא גּוֹנִים. ז. שְׁשָׁה מֵהֶם לְצַד אֶחָד, וְשִׁשָּׁה מֵהֶם יוֹרְדִים לְאוֹתוֹ הַצַּד. ח. שְׁשָׁה נִכְנְסִים בְּשְׁנַיִם עֶשֶׂר. ט. שְׁנַיִם עֶשֶׂר מִתְעוֹרְרִים בְּעֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם. י. שְׁשָׁה כְּלוּלִים בְּעֶשְׂרָה. יא. עֶשְׂרָה עוֹמְדִים בְּאֶחָד.

אוֹי לְאוֹתָם שִׁישְׁנַיִם וְשָׁנָה בְּנַחֲרִיהֶם, לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מְסֻתְפָלִים אֵיךְ יְקוּמוּ בַּדִּין כְּשֶׁהִחְשְׁבוּן נִמְנָה, כְּשֶׁנִּשְׁמָה הַגּוֹף, וְהַנְּשָׁמָה מְשׁוֹטְטַת עַל פְּנֵי הָאוֹיֵר שֶׁמֵאִיר וְעוֹלָה וְיוֹרְדַת, וְהַשְּׁעָרִים לֹא נִפְתְּחוּ, וּמִתְגַּלְגְּלִים כְּאֲבָנִים בְּתוֹךְ הַקְּלַע. אוֹי לָהֶם! מִי יִבְקֹשׁ אוֹתָם שְׁלֹא יְקוּמוּ בַּתַּעֲנוּג הַזֶּה? בְּתוֹךְ הַמְקוּמוֹת שֶׁל עֲנוּגֵי הַצְּדִיקִים וְנִפְקֵד מִקּוֹמָם. וְנִמְסְרִים בְּיַדֵּי דוּמָה, יוֹרְדִים וְלֹא עוֹלִים. עֲלִיָּהֶם כְּתוּב (אִיּוֹב ז) כְּלָה עֵנָן וַיִּלֶךְ כֵּן יוֹרֵד שְׁאוּל לֹא יַעֲלֶה.

בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה מִתְעוֹרְרַת שְׁלֵהֶבֶת אַחַת מִצַּד הַצָּפוֹן, וּמִכָּה בְּאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם,

שָׁכַךְ הוּא, שְׁפִינָן שְׁכָתוּב לְלַכְת אַרְצָה כְּנַעַן, מִיַּד - וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָם לֵךְ לֵךְ. וְעַד שֶׁהוּא הִתְעוֹרַר בְּתַחֲלָה, לֹא כָתוּב לֵךְ לֵךְ.

בא רֵאָה, הַדְּבָר שְׁלֹמְעֵלָה לֹא מִתְעוֹרַר עַד שֶׁמִּתְעוֹרַר לְמִטָּה בְּרֵאשׁוֹנָה עַל מַה שִׁישְׁרָה עָלָיו אוֹתוֹ שְׁלֹמְעֵלָה. וְסוּד הַדְּבָר - הָאוֹר הַשְּׁחֹר אֵינּוּ נֶאֱחָז בְּאוֹר הַלְבָן עַד שֶׁהִיא מִתְעוֹרַרַת בְּרֵאשׁוֹנָה. כִּינּוֹן שֶׁהִיא מִתְעוֹרַרַת בְּרֵאשׁוֹנָה, מִיַּד שׁוֹרָה עָלֶיהָ הָאוֹר הַלְבָן.

ועל זֶה כָּתוּב (שם פג) אֱלֹהִים אֵל דְּמִי לֵךְ אֵל תַּחֲרַשׁ וְאֵל תִּשְׁקֹט אֵל, כְּדִי שְׁלֹא יִפְסַק הָאוֹר הַלְבָן מִן הָעוֹלָם לְעוֹלָמִים. וְכֵן (ישעיה סב) הַמְזִכִּירִים אֶת ה' אֵל דְּמִי לְכֶם, כְּדִי לְעוֹרַר לְמִטָּה בְּמַה שֶׁתִּשְׁרָה הַהִתְעוֹרְרוֹת שְׁלֹמְעֵלָה. וְכֵן כִּינּוֹן שֶׁמִּעִיר אָדָם הַהִתְעוֹרְרוֹת [טוֹבָה] בְּרֵאשׁוֹנָה, אֲזַי מִתְעוֹרַרַת הַהִתְעוֹרְרוֹת שְׁלֹמְעֵלָה. בֹּא רֵאָה, כִּינּוֹן שְׁכָתוּב וַיִּצְאוּ אֲתָם מֵאוֹר כְּשָׂדִים וְגו', מִיַּד - וַיֹּאמֶר ה' אֵל אַבְרָם וְגו'.

ויאמר ה' אֵל אַבְרָם לֵךְ לֵךְ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לֵךְ לֵךְ - לְעַצְמָךְ, לְתַקֵּן אֶת עַצְמָךְ, [לְהִתְחַזֵּק] לְתַקֵּן אֶת דְּרָגָתְךָ. לֵךְ לֵךְ - אֵינְךָ [ס"א כְּדֹאִי] לְעַמֵּד כָּאֵן בֵּין הַרְשָׁעִים הַלְלוּ. וְסוּד הַדְּבָר - לֵךְ לֵךְ, שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לְאַבְרָהָם רוּחַ שֶׁל חֻכְמָה, וְהָיָה יוֹדֵעַ וּמְצַרֵּף [צְנוּרוֹת] צְדָדִי יִשׁוּב הָעוֹלָם, וְהִסְתַּכַּל בָּהֶם וְשָׁקַל בְּמִשְׁקַל וַיִּדַע אֶת הַכַּחוֹת הַמְּמַנִּים עַל צְדָדִי הַיִּשׁוּב.

כְּשֶׁהִגִּיעַ לְתוֹךְ נִקְדַּת אֲמִצַּע הַיִּשׁוּב, שָׁקַל בְּמִשְׁקַל וְלֹא הָיָה עוֹלָה בְּיָדוֹ. הַתְּבוּנָה לְדַעַת אֶת הַכַּח שֶׁמְמַנָּה עָלֶיהָ, וְלֹא יָכַל לְהִתְדַבֵּק בְּרִצּוֹנוֹ. שָׁקַל כְּמַה פְּעָמִים, וְרֵאָה שֶׁהִנֵּה מִשָּׁם נִשְׁתַּל כָּל הָעוֹלָם. הַתְּבוּנָה וְצִרְף וְשָׁקַל לְדַעַת, וְרֵאָה שֶׁהִנֵּה הַכַּח הָעֲלִיּוֹן שֶׁעָלֶיהָ אֵין לוֹ שְׁעוֹר, עֲמַק וְנִסְתָּר, וַאֲיֵנוּ כְּמוֹ הַצְּדָדִים שֶׁל דְּרָגוֹת הַיִּשׁוּב.

הַתְּבוּנָה וְשָׁקַל וַיִּדַע שֶׁהָרִי כְּמוֹ שֶׁמֵּהֲנִקְדָּה הִיא אֲמִצַּעִיתוֹ שֶׁל הַיִּשׁוּב, מִמָּנָה נִשְׁתַּל כָּל הָעוֹלָם לְכָל צְדָדָיו. כֵּךְ גַּם יִדַע שֶׁהָרִי הַכַּח שֶׁשׁוֹרָה עָלֶיהָ, מִשָּׁם יִצְאוּ כָּל שְׂאֵר הַכַּחוֹת הַמְּמַנִּים עַל כָּל צְדָדֵי הָעוֹלָם, וְכֹלָם אֲחוּזִים בּוֹ. אֲזַי (בראשית יא) וַיִּצְאוּ אֲתָם מֵאוֹר כְּשָׂדִים לְלַכְת אַרְצָה כְּנַעַן.

וַיִּוְרְדַת וּמִגִּיעָה לְבֵין כְּנַפֵּי הַתְּרַנְגוּל, וּמִתְעוֹרַרַת בּוֹ אוֹתָהּ הַשְּׁלֵהֶבֶת וְקוֹרָא. וַאֲיֵן מִי שֶׁמִּתְעוֹרַר, פָּרַט לְאוֹתָם צְדִיקֵי הָאֲמֵת שְׁעוֹמְדִים וּמִתְעוֹרְרִים בְּתוֹרָה. וְאֲזַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָל אוֹתָם הַצְּדִיקִים שֶׁבְּתוֹךְ גֵּן הָעֵדֶן מְקַשְׁיָבִים לְקוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ח) הַיּוֹשֵׁבֶת בְּגַגְנִים חֲבָרִים מְקַשְׁיָבִים לְקוֹלֵךְ הַשְּׂמִיעָנִי.

ויאמר ה' אֵל אַבְרָם. מַה כָּתוּב לְמַעְלָה? (בראשית יא) וַיִּמַּת הָרֵן עַל פְּנֵי תְּרַח אָבִיו וְגו'. מַה אוֹמַר כָּאֵן? אֵלָּא עַד אוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא הָיָה אָדָם שֶׁמַּת בְּחַיֵּי אָבִיו פָּרַט לְזֶה, וְכִשְׁנֹזֵרֵק אַבְרָהָם לְאֵשׁ, נִהְרַג חָרָן, וּמִשׁוּם זֶה יִצְאוּ מִשָּׁם. [מִי הָרַג אֶת הָרֵן? אֵלָּא כִּינּוֹן שֶׁהַשְּׁלִיכּוֹ אֶת אַבְרָהָם לְאוֹר כְּשָׂדִים, הַתְּגַלָּה עָלָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַצִּילוֹ, וְהָיָה הָרֵן אַחֲרָיו עוֹמֵד שָׁם.

אמרוּ הַכְּשָׂדִים, בְּשֶׁבִיל זְכוּתוֹ שֶׁל הָרֵן נִצּוּל. מִיַּד יִצְאָה שְׁלֵהֶבֶת שֶׁל אֵשׁ וְשִׂרְפָה אֶת הָרֵן. זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיִּמַּת הָרֵן עַל פְּנֵי תְּרַח אָבִיו. וַיֵּשׁ שְׂאוּמְרִים שְׂאִין שׁוֹלְטֵת אֵשׁ בְּזוֹרְעוֹ שֶׁל תְּרַח, אֲבָל נִשְׁלִיךְ אֶת הָרֵן לְאֵשׁ, וְאֵם לֹא יִבְעַר, נִדַּע וְדֹאִי שְׂאִין שׁוֹלְטֵת הָאֵשׁ בְּזוֹרְעוֹ. מִיַּד הַשְּׁלִיכּוֹ אֶת הָרֵן לְאֵשׁ וְנִשְׂרַף, וְהָיָה תְּרַח אָבִיו עוֹמֵד שָׁם. זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיִּמַּת הָרֵן עַל פְּנֵי תְּרַח אָבִיו.

באותו הַיּוֹם יָדַעוּ כָּל אִמָּה וְלִשׁוֹן שֶׁלֹּא הִצִּיל אֶת אַבְרָהָם אֵלָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא יְחִידוֹ שֶׁל עוֹלָם, וְהָיוּ מְבִיאִים אֶת בְּנֵיהֶם לְמִשְׁכְּנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וְאוּמְרִים לוֹ: רֵאִינוּ אוֹתָךְ שֶׁאַתָּה בּוֹטַח בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא רַבּוֹן הָעוֹלָם, לְמַד אֶת בְּנֵינוּ מְדוּרְכָךְ שֶׁאַתָּה יוֹדֵעַ. וְעָלֶיהֶם אָמַר הַכָּתוּב (תהלים מז) נְדִיבֵי עַמִּים נֶאֱסַפוּ עִם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם].

בא רֵאָה מַה כָּתוּב, וַיִּקַּח תְּרַח אֶת אַבְרָם בְּנוֹ וְאֶת לוֹט בֶּן הָרֵן וְגו', וַיִּצְאוּ אֲתָם מֵאוֹר כְּשָׂדִים. וַיִּצְאוּ אֲתָם? אֵתוֹ הָיָה צְרִיף לְהִיּוֹת, שֶׁהָרִי כָּתוּב וַיִּקַּח תְּרַח וְגו'. מַה זֶה וַיִּצְאוּ אֲתָם? אֵלָּא תְּרַח וְלוֹט עִם אַבְרָהָם וְשָׂרָה יִצְאוּ, שֶׁהֵם הָיוּ הָעֶקֶר לְצֵאת מִתּוֹךְ אוֹתָם הַרְשָׁעִים. שְׁכִינּוֹן שֶׁרֵאָה תְּרַח שֶׁאַבְרָהָם בְּנוֹ נִצַּל מִתּוֹךְ הָאֵשׁ, חָזַר לְעַשׂוֹת אֶת רִצּוֹנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וּמִשׁוּם כֵּךְ וַיִּצְאוּ אֲתָם תְּרַח וְלוֹט.

ובשעה שֶׁיִּצְאוּ מַה כָּתוּב? לְלַכְת אַרְצָה כְּנַעַן. שֶׁרִצּוֹנָם הָיָה לְלַכְת לְשָׁם. מִכָּאֵן לְמַדְנּוּ, כָּל מִי שֶׁמִּתְעוֹרַר לְהַטְהַר, מְסִיעֵים אוֹתוֹ. בֹּא רֵאָה

מיד וילך אתו לוט. זה הנחש שהתקלל והתקלל העולם בגללו, שהוא עומד לפתח להסטיין לגוף, ולא תפעל הנשמה עבודה שהצטוותה עד שיעברו עליה בעולם הזה שלש עשרה שנים. שהרי משנים עשר שנים ומעלה מתעוררת הנשמה לעבד את העבודה שהצטוותה. זהו שפתוב. ואברם בן חמש שנים ושבעים שנה. שבע וחמש הם שנים עשר [ושני עליונים עליהם - ארבעה עשר הם].

ואז נראית הנשמה בעולם הזה, שהיא באה מחמש שנים שהם ת"ק פרסות של עץ החיים. ושבעים שנה - זהו אותו אילן ממש, שהוא שביעי לדרגות ונקרא שבעים שנה. אז יוצאת מאותה זהמת הנחש, ונכנסת לעבודה הקדושה. זהו שפתוב בצאתו מחרן [ימי שבעים שנה לא ספורות חיים מאותם ארבע עשרה] מאותו הרגז והתקף של [השטן] שהוא הנחש שהיה מסית אותו עד עכשו את הגוף ושולט עליו.

באילן שולטת ערלה שלש שנים. באדם שלש עשרה שנים שנקראים שני ערלה. פיון שעברו על הגוף אותן השנים והתעברה [ד"א והתעוררה] הנשמה לעבד את עבודת הקדש, היא מצויה את הגוף לרצון טוב, להכניע את אותו הנחש שהנה לא יכול לשלט כמו שהיה, שפתוב ויקח אברם את שרי אשתו וגו' [אברם זו ה' שרי זו ה'." זו הנשמה לנשמה, והוא זכר. ה' זו הנשמה של הנקבה]. זה הגוף, שהוא אצל הנשמה כמו נקבה אצל הזכר. ואת לוט בן אחיו - זה [יצר הרע] הנחש שלא זו כל כך מן הגוף, משום הדבקות של הגוף לא כל כך זזים [הזמן שהוא] ממנו. אבל התעוררות הנשמה תמיד מלקה אותו ומתרה בו ומוכיחה אותו ומכניעה אותו בעל כרחו, ולא יכול לשלט.

ואת כל רכושם אשר רכשו - אלו המעשים הטובים שעושה אדם בעולם הזה בהתעוררות של הנשמה. ואת הנפש אשר עשו בחרן - אותה הנפש שהיתה בראשונה בדבקות בחרות של הערלה ההיא עם הגוף ותקן אותה לאחר מכן, שהרי אחר שלש עשרה שנים ומעלה, כשהנשמה מתעוררת לתקן את הגוף, שניהם מתקנים את אותה הנפש שמשתתפת עם חזק

עוד, השגיח ושקל וצרף לעמד על ברור הדבר של אותו המקום ולא היה יודע, ולא יכל לעמד עליה להשיג. פיון שראה את כחו של המקום הזה ולא יכל לעמד עליו, מיד ויבאו עד חרן וישבו שם.

מה הטעם של אברהם? אלא שהוא היה יודע ומצרף את כל אותם השליטים מנהיגי העולם בכל צדדי הישוב, והיה שוקל ומצרף אותם השולטים בצדדי הישוב מנהיגי הפוכבים והמזלות שלהם מי הם החזקים אלו על אלו. והיה שוקל את כל ישובי העולם [ולא] והיה עולה בידו. כשהגיע למקום הזה ראה את חזק העמקים ולא יכל לעמד בו. פיון שראה הקדוש ברוך הוא את התעוררותו ותשוקתו, מיד התגלה עליו ואמר לו לך לך, לדעת אותך ולתקן עצמך.

מארצה - מאותו הצד של הישוב שהיית נדבק בו. וממולדתך - מאותה החכמה שאתה מתבונן ושוקל את תולדתך והרגע והשעה והזמן שנולת בו, ובאותו הכוכב ובאותו המזל. ומבית אביך - שלא תשגיח בבית אביך. ואם יש לך שרש להצליח בעולם מבית אביך, משום כך לך לך מהחכמה הזו ומההשגחה הזו

בא ראה שכף הוא, שהרי יצאו מאור כשדים והיו בחרן, למה יאמר לו לך לך מארצה וממולדתך? אלא עקר הדבר כמו שנאמר. אל הארץ אשר ארצה. ארצה - מה שלא יכלת לעמד עליו, ולא יכלת לדעת את כח הארץ ההיא שהוא עמק ונסתר.

ואעשה לגוי גדול וגו'. ואעשה - משום שכתוב לך לך. ואברכה - משום שכתוב מארצה. ואגדלה שמך - משום שכתוב ממולדתך. והיה ברכה - משום שכתוב ומבית אביך.

סתרי תורה

ואעשה לגוי גדול. זו ברכה אחת. ואברכה - שתים. ואגדלה שמך - שלש. והיה ברכה - ארבע. ואברכה מברכה - חמש. ומקללה אר - שש. ונברכו בך כל משפחת האדמה - הנה שבע. פיון שהתברך בשבע הברכות הללו, מה כתוב? וילך אברם כאשר דבר אליו ה', לרדת לעולם הזה כפי שהצטוה.

נמרוד, שהיה מטעה אחריו את כל בני העולם, ומשום כך כתוב לך לך, כדי להאיר לך ולכל אותם שיצאו ממך מכאן והלאה.

עוד פתח ואמר, (שם לו) ועתה לא ראוי אור בהיר הוא בשחקים ורוח עברה ותטהרם. ועתה לא ראוי אור – מתי? בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לאברהם לך לך מארצה וממולדתך ומבית אביך. בהיר הוא בשחקים – שרצה הקדוש ברוך הוא להדביק את אברהם באור שהוא שלמעלה ולהאיר שם. ורוח עברה ותטהרם – שהרי אחר כך שבו בתשובה תרח וכל בני ביתו [נ"א וכל בני עירו]. בני ביתו [נ"א בני עירו], שכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן. תרח, שכתוב ואתה תבוא אל אבתיך בשלום וגו'.

וילך אברהם כאשר דבר אליו ה'. אמר רבי אלעזר, בא ראה, שהרי לא כתוב ויצא אברהם כאשר דבר אליו ה', אלא וילך, כמו שנאמר לך לך, שהרי בראשונה עשו יציאה, שכתוב ויצאו אתם מאור כשדים ללכת ארצה כנען. ועכשו כתוב וילך, ולא כתוב ויצא.

כאשר דבר אליו ה' – שהבטיח לו את כל ההבטחות. וילך אתו לוט – שהתחבר עמו כדי ללמד ממעשיו, ועם כל זה לא למד כל זה. אמר רבי אלעזר, אשרי הצדיקים שלומדים דרכי הקדוש ברוך הוא כדי ללכת בהם ולירא ממנו מאותו יום הדין שעתיד אדם לתת דין וחשבון לקדוש ברוך הוא.

פתח ואמר, (איוב לו) בידי כל אדם יחתום לדעת כל אנשי מעשהו. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה, ביום ההוא שנשלמים ימי האיש לצאת מן העולם, היום ההוא שהגוף נשבר והנפש רוצה להפרד ממנו, אז נתנת רשות לאדם לראות מה שלא היתה לו רשות לראות בזמן שהגוף שלט ועמד על בריו.

ואז עומדים עליו שלשה שליחים ומחשבים ימיו וחטאיו וכל מה שעשה בעולם הזה, והוא מודה על הכל בפיו, ואחר כך הוא חותם עליו בידו. זהו שכתוב בידי כל אדם יחתום. ובכידו כלם חתומים לדון אותו [באותו ד"א בזה] העולם על

הנחש ותשוקתו הרעה. זהו שכתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן. ועם כל זה הנשמה מתגברת באותו הנחש לשבר אותו בחזק בשעבוד של תשובה [נ"א בשעבוד של תורה, ומושך אותו לבתי כנסיות ובתי מדרשות כדי שלא יתגבר על הרוח ככראשונה]. זהו שכתוב ויעבר. (ע"כ סתרי תורה).

רבי שמעון אמר, ואעשה לגוי גדול – מצד הימין. ואברכה – מצד השמאל. ואגדלה שמך – מצד האמצע. והיה ברכה – מצד של ארץ ישראל. הנה כאן פסא של ארבעה עמודים שכלם כלולים באברהם. מכאן והלאה ברכות לאחרים שנזונים מכאן, שכתוב ואברכה מברכה. ומקללך אאר ונברכו בך כל משפחת האדמה.

רבי אלעזר היה יושב לפני רבי שמעון אביו, והיה עמו רבי יהודה ורבי יצחק ורבי חזקיה. אמר לו רבי אלעזר לרבי שמעון אביו, זה שכתוב לך לך מארצה וממולדתך, פינן שכלם יצאו ללכת, למה לא נאמר לו שכלם יצאו? שהרי אף על גב שתרח היה עובד לעבודה זרה, פינן שהתעורר בהתעוררות טובה לצאת עם אברהם, וראינו שהקדוש ברוך הוא מרצה מתשובת הרשעים, והתחיל לצאת, למה לא כתוב לכו לכם? למה לאברהם לבדו לך לך?

אמר לו רבי שמעון, אם תאמר שתרח, כשיצא מאור כשדים, זה היה כדי לחזר בתשובה – לא כך! אלא כשיצא, יצא להנצל, שכל בני ארצו רצו להרג אותו. פינן שראו שנצל אברהם, היו אומרים לתרח: אתה הוא שהיית מטעה אותו בפסילים הללו. ומתוך ההפחדה שלהם יצא תרח. פינן שהגיע לחרן, לא יצא משם אחר כך, שכתוב וילך אברהם כאשר דבר אליו ה' וילך אתו לוט. ואלו תרח לא כתוב [בו וילך, אלא ויצא].

פתח ואמר, (איוב לח) וימנע מרשעים אורם וזרוע רמה תשבר. הפסוק הזה הקימוהו, אבל וימנע מרשעים אורם – זה נמרוד ובני דורו שיצא אברהם מהם, שהיה אורם. וזרוע רמה תשבר – זה נמרוד.

דבר אחר וימנע מרשעים אורם – זה תרח ובני ביתו. אורם – זה אברהם. לא כתוב האור אלא אורם, שהיה עמהם. וזרוע רמה תשבר – זה

כָּן, וּמְשׁוּם שְׂכָלָם ד"א וּמְשׁוּם כָּךְ כְּלָם] הָאֲנָשִׁים שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים עִמּוֹ, כְּלָם נִקְרְאוּ עִם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם. וְהָיָה עוֹבֵר בְּאַרְצָן וְלֹא הָיָה פּוֹחֵד, שְׂכָתוֹב וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָן.

אָמַר לוֹ רַבִּי אַבְא, אִם הָיָה כְּתוֹב וְהִנְפֵּשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן - הִיִּיתִי אוֹמֵר כָּךְ. אֲלֹא כְּתוֹב וְאֵת הִנְפֵּשׁ. אֵת - לְרַבּוֹת אֵת הַזְּכוּת שֶׁל כָּל הַנְּפִשׁוֹת שֶׁהָיוּ הוֹלְכוֹת עִמּוֹ. שְׂכָל מִי שֶׁמְזַכֶּה אֵת הָאֲחֵר, אוֹתָהּ הַזְּכוּת תְּלוּיָהּ בּוֹ וְלֹא זָזָה מִמֶּנּוּ. מִנֵּיִן לָנוּ? שְׂכָתוֹב וְאֵת הִנְפֵּשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן. הַזְּכוּת שֶׁל אוֹתָן הַנְּפִשׁוֹת הִיְתָה הוֹלְכֶת עִם אַבְרָהָם.

לָךְ לָךְ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מָה הִטַּעַם שֶׁהִתְגַּלְתָּ הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁהִתְגַּלָּה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אַבְרָהָם פּוֹתַחַת בְּלָךְ לָךְ, שֶׁהָרִי עַד כָּאֵן לֹא דָבַר עִמּוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מָה הִטַּעַם פָּתַח בְּלָךְ לָךְ? אֲלֹא זֶה אָמְרוּ שְׂרַמְזוּ בְּחֻשְׁבוֹנוֹ מֵאָה, שֶׁהָרִי לְמֵאָה שָׁנִים נוֹלַד לוֹ בֵּין.

אָבֵל בֵּא תִרְאֶה, כָּל מָה שֶׁעָשָׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַרְצָן, הַכֹּל הוּא סוּד שֶׁל חֲכָמָה. מְשׁוּם שֶׁאַבְרָהָם לֹא הָיָה דְבוּק בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲזַי כְּרֵאוּי, אָמַר לוֹ לָךְ לָךְ. וְזֶה רִמְזוּ לְמָקוֹם הַהוּא שֶׁצָּרִיךְ לְהִתְקַרֵּב עִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהִיא הַדְּרָגָה הָרֵאשׁוֹנָה לְהַכְנִס לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְשׁוּם כָּךְ לָךְ לָךְ.

וּבִרְרָנָה הַזֹּו לֹא יָכוֹל אַבְרָהָם לְהֶאָחֵז בָּהּ עַד שִׁיכְנִס לְאַרְצָן, שֶׁשָּׁם יִקְבַּל אֵת הַדְּרָגָה הַהִיא. כְּמוֹ כֵּן כְּתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב ב) וַיִּשְׁאַל דָּוִד בְּה' לֵאמֹר הֲאֵעֲלֶה בְּאַחַת מֵעַרְיֵי יְהוּדָה וַיֹּאמֶר ה' עֲלֶה וַיֹּאמֶר דָּוִד אָנֹכִי אֵעֲלֶה וַיֹּאמֶר חֲבֵרוֹנָה. וְכִי פִינָן שְׁמֵת שָׂאוֹל וְהַמְּלָכוֹת רֵאוּיָהּ לְדָוִד, לְמָה לֹא קִבַּל אֵת הַמְּלָכוֹת מִיָּד עַל כָּל יִשְׂרָאֵל?

אֲלֵא הַכֹּל הוּא סוּד שֶׁל חֲכָמָה, מְשׁוּם שֶׁדָּוִד אֵינְ לוֹ לְקַבֵּל מְלָכוֹת אֲלֵא עַד שִׁיתְחַבֵּר עִם הָאֲבוֹת שֶׁהֵם בְּחֵבְרוֹן, וְאֲזַי יִקְבַּל בְּהֵם מְלָכוֹת. וְעַל כֵּן הִתְעַכַּב שָׁם שִׁבְעַ שָׁנִים, כְּדִי שִׁיקְבַּל מְלָכוֹת כְּרֵאוּי, וְהַכֹּל בְּסוּד הַחֲכָמָה וְכִדִּי שִׁיתְקַן אֵת מְלָכוֹתָיו. כְּמוֹ כֵּן אַבְרָהָם לֹא נִכְנַס לְבְרִיתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שֶׁנִּכְנַס לְאַרְצָן.

רֵאָה מָה כְּתוֹב, וַיַּעֲבֹר אַבְרָם בְּאַרְצָן. וַיַּעֲבֹר? וַיִּלְךְ הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! אֲלֵא כָּאֵן הוּא רִמְזוּ הַשֵּׁם

הָרֵאשׁוֹנִים וְעַל הָאֲחֵרוֹנִים, עַל חֲדָשִׁים וְעַל יִשְׁנִים, לֹא נִשְׁכַּח אֶחָד מֵהֵם. זֶהוּ שְׂכָתוֹב לְדַעַת כָּל אֲנָשִׁי מְעַשְׂהוּ. וְכָל אוֹתָם הַמְעַשִּׂים שֶׁעָשָׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּגוּף וְרוּחַ, כָּךְ גַּם נוֹתֵן חֻשְׁבוֹן בְּגוּף וְרוּחַ בְּטֵרַם יֵצֵא מִן הָעוֹלָם

בֵּא רֵאָה כְּמָה הִרְשָׁעִים קָשִׁי עַרְף בְּעוֹלָם הַזֶּה, כָּךְ גַּם אִפְלוּ בְּשַׁעַת שְׂרוּצִים לְצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה הֵם קָשִׁי עַרְף. מְשׁוּם כָּךְ אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שְׁלוֹמֵד בְּעוֹלָם הַזֶּה אֵת דְּרָכֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדִי לְלַכֵּת בְּהֵם. וְהִרְשָׁע, אֵף עַל פִּי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּאֵלוֹ [נ"א שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל עִם] הַצְּדִיקִים, מִקְשָׁה עַרְף וְלֹא רוּצָה לְלַמֵּד. וּמְשׁוּם כָּךְ יֵשׁ לְצַדִּיק לְהִחְזִיק בּוֹ. וְאֵף עַל גַּב שֶׁהִרְשָׁע מִקְשָׁה עַרְף הוּא, לֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ, וַיֵּשׁ לוֹ לְהִחְזִיק בְּיָדוֹ וְלֹא יַעֲזֹב אוֹתוֹ. כִּי אִם יַעֲזֹב אוֹתוֹ, יִלָּךְ וַיִּחְרִיב אֵת הָעוֹלָם.

בֵּא רֵאָה מֵאֲלִישַׁע שֶׁדַּחָה אֵת גִּיחְזִי. וְכֵן בְּאַבְרָהָם - כָּל פַּעַם שְׁלוּט הָיָה עִמּוֹ, לֹא הִתְחַבֵּר עִם הִרְשָׁעִים. פִּינָן שֶׁנִּפְרַד מִמֶּנּוּ, מָה כְּתוֹב? וַיִּבְחַר לוֹ לוּט אֵת כָּל כֹּפֶר הִירְדֵן. וְכְתוֹב וַיֵּאָהֵל עַד סְדוּם. מָה כְּתוֹב אַחֵר כָּךְ? וְאֲנָשִׁי סְדוּם רָעִים וְחֻטְאִים לְה' מָאֵד.

אָמַר רַבִּי אַבְא, זֶה שֶׁאֲמַרְתָּ וַיִּלָּךְ אַבְרָם וְלֹא כְּתוֹב וַיֵּצֵא אַבְרָם - זֶה יָפָה. אֲבָל בְּסוּף הַפְּסוּק מָה כְּתוֹב? בְּצֵאתוֹ מִחֶרֶן. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוֹב מִחֶרֶן, וְהִצִּיאָהּ הֵיחָא מֵאַרְצָן מוֹלַדְתּוֹ הִיְתָה בְּרֵאשׁוֹנָה.

וַיִּקַּח אַבְרָם אֵת שְׂרִי אֲשֶׁתּוֹ. מָה זֶה וַיִּקַּח? אֲלֵא מִשָּׁךְ אוֹתָהּ בְּדְבָרִים נְעִימִים, מְשׁוּם שֶׁאֵין רְשׁוּת לְאָדָם לְהוֹצִיא אֵת אֲשֶׁתּוֹ לְלַכֵּת לְאַרְצָן אַחֲרֵת לְלֹא רְצוֹנָה. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (כַּמְדַּבֵּר כ) קַח אֵת אֵהָרֵן, (שם ג) קַח אֵת הַלְוִיִּם. וּמְשׁוּם כָּךְ וַיִּקַּח אַבְרָם. מִשָּׁךְ אוֹתָהּ בְּדְבָרִים וְהוֹדִיעַ לָהּ אֵת דְּרָכֵי בְּנֵי הַדּוֹר כְּמָה הֵם רָעִים. וּמְשׁוּם כָּךְ וַיִּקַּח אַבְרָם אֵת שְׂרִי אֲשֶׁתּוֹ.

וְאֵת לוּט בֶּן אַחִיו. מָה רֵאָה אַבְרָם לְהַדְּבִיק עִמּוֹ אֵת לוּט? אֲלֵא מְשׁוּם שֶׁצָּפָה בְּרוּחַ הַקְּדוּשׁ שֶׁעָתִיד לְצֵאת מִמֶּנּוּ דָּוִד. וְאֵת הִנְפֵּשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחֶרֶן - אֵלוֹ הַגֵּרִים וְהַגְּרוֹת שֶׁתְּקַנּוּ אֵת נַפְשׁוֹתָם. אַבְרָהָם מְגִיר אֲנָשִׁים, וְשָׂרָה מְגִירַת נָשִׁים, וּמְעַלָּה עֲלֵיהֶם כְּאֵלוֹ עָשׂוּ אוֹתָם.

אָמַר רַבִּי אַבְא, אִם כָּךְ, כְּמָה בְּנֵי אָדָם הָיוּ, אִם תֹּאמַר שְׂכָלָם הִלְכוּ עִמּוֹ? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר,

בְּאֶרֶץ, שְׁלֹא הָיוּ יוֹדְעִים יְדִיעָה לְהִתְקַרֵּב אֶל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ, שְׁעַד כְּעַת לֹא הָיָה הַכֹּחַ שֶׁעַל הָאֶרֶץ נוֹתֵן חֹזֵק וּמְזוֹן עַל הָאֶרֶץ, מִשּׁוּם שֶׁטָּרַם הַתְּקַדְּשָׁה [נ"א נְתַקְנָה] וְלֹא עֲמָדָה בְּקִיּוּם. כִּיּוֹן שֶׁאֲבָרָהֶם רָאָה אֶת אוֹתוֹ הַכֹּחַ הַמְּמַנֶּה עַל הָאֶרֶץ, לֹא נָתַן חֹזֵק וְכֹחַ קְדוֹשׁ כְּרֵאוּי, אֲזַי וַיִּרְדּוּ אֲבָרָם מִצְרִים לְגוֹר שָׁם. מִנֵּיִן יָדַע אֲבָרָהֶם? שֶׁכְּתוּב לְזַרְעֶךָ נָתַתִּי אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת. אֲזַי יָדַע אֲבָרָהֶם שֶׁהֵנָּה הָאֶרֶץ לֹא נְתַקְנָה בְּתַקּוּן קְדוֹשׁ, אֲלֵא בְּדַרְגּוֹת [יְדוּעוֹת] קְדוּשׁוֹת שֶׁיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ. וְאֲזַי יָדַע אֲבָרָהֶם אֶת סוּד הַחֲכָמָה, שֶׁהָאֶרֶץ לֹא תִתְקַן בְּקְדוּשָׁה, אֲלֵא כְּפִי שְׁאֲמַרְנוּ.

סְתָרֵי תוֹרָה

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹמֵז חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה בְּאֲבָרָהֶם וּבִיצְחָק. אֲבָרָהֶם זֶה הַנְּשָׂמָה לְנִשְׁמָה וְהִיא [ס"א אָב וְרַם], וְהַנְּשָׂמָה הַזֹּאת הִיא שְׂרָה. לוֹט זֶה הוּא הַנְּחָ"שׁ וְכַתּוּב זִגְמוּ שֶׁל הַסְּמָ"ל הַהוּא. רַו"ח הַקְּדוּשָׁה זֶה יִצְחָק. נַפ"שׁ הַקְּדוּשָׁה זֶה רַבְּקָה. יִצְ"ר הָרַע זֶה רוּחַ הַבְּהֵמָה, וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻמְתּוֹ (קהלת ג) מִי יוֹדַע רוּחַ בְּנֵי הָאָדָם הַעֲלֵה הִיא וְגו'.

נַפְשׁ הַבְּהֵמִית זֶה הַנֶּפֶשׁ מִצַּד הַיֵּצֵר הָרַע.

וְעַל זֶה אָמְרוּ [שֶׁהִיא] שֶׁהַנְּשָׂמָה לְנִשְׁמָה הַזֹּאת מְעוֹרְרַת אֶת הָאִישׁ בִּירְאָ"ה וּבְחֻמְתָּהּ. הַנְּשָׂמָה מְעוֹרְרַת אֶת הָאִישׁ בְּכִינָה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (איוב כח) וַיֹּאמֶר לְאָדָם הֵן יִרְאֵת ה' הִיא חֲכָמָה וְגו'. הַנְּשָׂמָה מְעוֹרְרַת בְּתִשְׁבּוּבָה שֶׁנִּקְרָאת בִּינָה וְנִקְרָאת שְׂרָ"ה. וְרו"ח הוּא הַקּו"ל, וְנִקְרָא דַעַת, וּמְעוֹרְרִים אֶת הָאִישׁ שֶׁקוֹלוֹ עוֹלָה בְּתוֹרָה, וְנִקְרָא תוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב, וְהַנֶּפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית מְתַעוֹרְרִים מִמֶּנָּה מַעֲשִׂים טוֹבִים.

וּבְדַגְמָה הַזֹּאת בְּרָא אֶת הַגּוֹף מֵאַרְבָּעָה יְסוּדוֹת – אֵשׁ וְרוּחַ וְעָפָר וּמַיִם, כְּמוֹ שֶׁהוּא נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה, נִשְׁמָה וְרוּחַ וְנַפְשׁ. מַיִם זֶה זָכָר, וְזֶהוּ הַמַּיִם הַמְּתוֹקִים שֶׁל קְדוּשָׁה. וַיֵּשׁ מַיִם הַמְּאָרְרִים שֶׁהֵם יִצְרָה הָרַע. יֵשׁ אֵשׁ קְדוּשָׁה נִקְבָּה, וַיֵּשׁ אֵשׁ נִכְרָיָה, אֵשׁ זָרָה. וְעַל זֶה כְּתוּב וְאֵל יִבָּא בְּכָל יַעַת אֶל הַקְּדוֹשׁ, שֶׁהִיא נִקְבָּה מִיֵּצֵר הָרַע. רוּחַ קְדוּשָׁה הִיא זָכָר. יֵשׁ רוּחַ טְמֵאָה, זֶה יִצְרָה הָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר

הַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּחַתָּם בּוֹ הָעוֹלָם בְּשִׁבְעִים וּשְׁתַּיִם אוֹתִיּוֹת חֲקוּקוֹת שֶׁכָּלָן בְּשֵׁם הַזֶּה. כְּתוּב כָּאֵן וַיַּעֲבֹר, וְכְתוּב שָׁם (שְׁמוֹת לז) וַיַּעֲבֹר ה' עַל פְּנֵי וַיִּקְרָא.

בְּסִפְרֵי שֶׁל רַבִּי יִיסָא הַזְּקֵן כְּתוּב, וַיַּעֲבֹר אֲבָרָם בְּאֶרֶץ, וְכְתוּב שָׁם (שם לג) אֲנִי אֶעֱבִיר כָּל טוֹבִי. וְהוּא רִמְזוּ לְקְדוּשַׁת הָאֶרֶץ שֶׁבָּאָה מִמְּקוֹם עֲלִיוֹן כְּרֵאוּי. עַד מְקוֹם שֶׁכָּסֵם עַד אֵלוֹן מוֹרָה, מִצַּד זֶה [ד"א ל"ג שְׁלֹמֹה] לְצַד זֶה כְּרֵאוּי. וְהַכְּנַעֲנִי אֲזַי בְּאֶרֶץ, הָרִי נִתְבָּאָר שְׁעַד כְּעַת שׁוֹלֵט הַנְּחָשׁ הָרַע שֶׁהִתְקַלְלַל וְהִבִּיא קְלָלוֹת עַל הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (בראשית ט) אַרְוֹר כְּנַעֲנָן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחֲיוֹ, וְכְתוּב (שם ג) אַרְוֹר אֶתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וְגו'. וְשָׁם הִתְקַרַּב אֲבָרָהֶם לְקְדוּשַׁת בְּרוּךְ הוּא. מַה כְּתוּב? וַיִּרְא ה' אֶל אֲבָרָם. כָּאֵן הַתְּגַלָּה לוֹ מַה שְׁלֹא הָיָה יוֹדַע אוֹתוֹ הַכֹּחַ הַעֲמֵק שֶׁשׁוֹלֵט עַל הָאֶרֶץ. וּמִשּׁוּם כֵּן וַיִּרְא, מַה שֶׁהָיָה מְכַסֶּה מִמֶּנּוּ.

וְאֲזַי וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו. כִּיּוֹן שֶׁאָמַר לַה', מַה זֶה הַנִּרְאָה אֵלָיו? אֲלֵא כָּאֵן הַתְּגַלָּתָהּ לוֹ אוֹתָהּ הַדְּרָגָה שֶׁשׁוֹלֵט עַל הָאֶרֶץ, וְנִכְנַס בָּהּ וְהִתְקַיֵּם בָּהּ.

וַיַּעֲתֵק מִשָּׁם הָהָרָה. מִשָּׁם יָדַע הַר ה' וְכָל הַדְּרָגוֹת הַנְּטוּעוֹת בְּמְקוֹם הַזֶּה. וַיֵּט אֶהְלֵה, כְּתוּב בְּה"א. פָּרַשׁ פְּרִישָׁה וְקָבַל מַלְכוּת שָׁמַיִם בְּכָל הַדְּרָגוֹת שֶׁאֲחֻזּוֹת בּוֹ, וְאֲזַי יָדַע שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, וְאֲזַי בָּנָה מִזְבֵּחַ. וּשְׁנֵי מִזְבְּחוֹת הָיוּ, מִשּׁוּם שֶׁכָּאֵן הַתְּגַלָּה לוֹ שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, וַיִּדַּע הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה מַה שְׁלֹא הָיָה יוֹדַע מִלְּפָנָיו כֵּן. וּבְנָה שְׁנֵי מִזְבְּחוֹת – אֶחָד לְדַרְגָּה הַגְּלוּיָהּ, וְאֶחָד לְדַרְגָּה הַנִּסְתָּרָה.

בֵּא רָאָה שֶׁכֵּן הָיָה בְּרֵאוֹ שׁוֹנָה. כְּתוּב וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' הַנִּרְאָה אֵלָיו וְגו', וְאַחַר כֵּן כְּתוּב וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ לַה' סֵתָם, וְלֹא כְּתוּב הַנִּרְאָה אֵלָיו, וְהַכֹּל הוּא סוּד שֶׁל חֲכָמָה. וְאֲזַי הִתְעַטַּר אֲבָרָהֶם מִדְּרָגָה לְדַרְגָּה עַד שֶׁעָלָה לְדַרְגָּתוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּסַּע אֲבָרָם הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה. זֶה הַדְּרוֹם, שֶׁהוּא חֲלָקוֹ שֶׁל אֲבָרָהֶם, הַלּוֹךְ וְנִסּוּעַ דְּרָגָה אַחַר דְּרָגָה עַד שֶׁעָלָה לְדְרוֹם וְשָׁם נִקְשַׁר כְּרֵאוּי, וְעָלָה לְדַרְגָּתוֹ שֶׁל הַדְּרוֹם. כִּיּוֹן שֶׁאֲבָרָהֶם הִתְעַטַּר בְּדַרְגָּתוֹ בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה וְנִכְנַס [בְּאֶרֶץ] לְדַרְגָּה הַקְּדוּשָׁה, אֲזַי מַה כְּתוּב? וַיְהִי רָעַב

זוכה - עולה אל מקום המזבח אשר עשה שם וגו'. מי עשה ואיזה מזבח? אלא אשר עשה שם זה הקדוש ברוך הוא, שעשה שם את המזבח הזה ותקן אותו על שתיים עשרה אבנים למספר שבטי בני יעקב אשר היה דבר ה' אליו לאמר ישראל יהיה שמך ודאי.

והמזבח הזה עשה שם בראשונה כאשר נברא העולם העליון, [עליון] הטמיר של כל העולמות, ומיכאל הכהן הגדול עומד ומקריב עליו קרבנות של נשמות. כיון שעולה לשם נשמה מה כתוב? ויקרא שם אברהם בשם ה'. הנשמה קוראת שם ונצרת בצרור החיים.

וכל זה אם צדיק בעולם הזה לתקן הגוף כראוי ולהכניע [ולאסוף] החזק של אותו המקלל. עד שנפרד ממנו מה כתוב? ויהי ריב בין רעי מקנה אברהם ובין רעי מקנה לוט [זה יצר הרע], שבכל יום ויום בעולם הזה הם מסייעים ומנהיגים את הנשמה, והם מסייעים ומנהיגים את היצר הרע, הם מקטרגים בקטרוג אלו עם אלו, וכל האיברים של הגוף בצער ביניהם, בין הנשמה לאותו הנחש שנלחמים בקרב בכל יום.

מה כתוב? ויאמר אברהם אל לוט. הנשמה חוזרת ליצר הרע ואמרת לו, אל נא תהי מריבה ביני ובינה ובין רעי ובין רועיה, הצדדים שלי והצדדים שלך, כי אנשים אחים אנחנו. יצר הטוב ויצר הרע קרובים זה עם זה. זה לימין וזה לשמאל.

(ישעיה יד) כי משרש נחש יצא צפע. יש עפר קדוש ויש עפר טמא.

ועל זה, הנשמה שהיא תשובה, מתגברת באותו הנחש לשבר אותו בשעבוד של תשובה, ומושך אותו לבתי פנסיות ובתי מדרשות, ואותם ארבעת היסודות מתפשטים לכ"ב אותיות, אחה"ע בומ"ף גיכ"ק דטלנ"ת זסשר"ץ.

ויעבר אברהם בארץ עד מקום שכם - זה בית הפנסת, מקום דיור השכינה שם, כמו שנאמר (בראשית מח) ואנ"י נתתי לך ש"כים אחד. זו שכינה שראויה לו, הואיל ונקרא צדיק, שהרי הצדק אין דיוורה אלא עם צדיק, וזהו עד מקום שכם. עד אלון מורה - אלו בתי מדרשות שלומדים ומורים שם תורה ברבים.

והכנעני אז בארץ - אז נמתק ונתקן יצר הרע בגוף בעל כרחו. ששמות רבים יש לו, ומשום כך [חזר] נזכר בשמות רבים. אז בארץ, ודאי, ונכנע בזה, משום שאז הגוף בזמן שלא בטל ממנו אותו הנחש כל כך, משום דבקות הגוף אז הכנעני אז בארץ. למה נקרא כנעני? שמסוכב את הגוף לדינים רעים.

והנשמה עומדת בעולם הזה כראוי כדי לזכות בה, אחר כך יוצאת מן העולם הזה. אם זוכה - עולה למקומה שמשם יצאה, שכתוב אל מקום המזבח אשר עשה שם בראשונה. וכתוב עד המקום אשר היה שם אהלה בתחלה. אהלה"ה בה"א.

וכעת היא עומדת בין לעלות למעלה ובין לרדת למטה, [שכתוב] בין בית אל ובין העי. אם

❖ סדר הלימוד ליום יא כסלו [יום 70 בשנה] ❖

כְּרַאוּי, מְכִינּוֹן שְׁלֵא יִשְׁקֵט יוֹמָם וְלַיְלָה, עַד שְׁמוֹכִיחַ
אוֹתָם וְרוֹדֵף אוֹתָם עַל אוֹתוֹ הַחֲטָא שְׁחָטְאוּ עַד
שְׁשָׁבִים בְּתִשְׁבּוּבָה שְׁלֵמָה כְּרַאוּי.

חֲזַרְנוּ לְדַבְּרִים הֶרְאֵשׁוּנִים שֶׁל הַפְּרָשָׁה. כְּתוּב
(שיר ג) מִצְּאוּנֵי הַשְּׁמָרִים הַסֹּכְכִים בְּעִיר
וְגו'. [שְׁנִינּוּ, כְּדִגְמָה שְׁרֵמוֹז בְּאֲבָרָהֶם וַיִּצְחַק
וְשָׂרָה וְרִבְקָה יְהוֹ"ה, כְּדִגְמָה הַזּוֹ רְמוֹז בְּפִסּוּק
הַזֶּה (רות א) וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם אִשְׁתּוֹ נַעֲמִי
וְשֵׁם שְׁנֵי בָנָיו מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן אֶפְרַתִּים. אֱלִימֶלֶךְ
זו הַנְּשֻׁמָּה לְנִשְׁמָה.

נַעֲמִי זו הַנְּשֻׁמָּה. וְלָמָּה נִקְרְאת נַעֲמִי? מִשׁוּם
"תהלים ז) וַיְהִי נָעִם ה' אֱלֹהֵינוּ. מַחְלוֹן זו
רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. וְלָמָּה נִקְרְא מַחְלוֹן? שְׁמַחַל לוֹ הַקֹּדֶשׁ
בְּרוּךְ הוּא. רוּ"ת זו הַנְּפֶשׁ הַקְּדוּשָׁה. וְלָמָּה נִקְרְאת
רוּ"ת? עַל שֵׁם תו"ר. כְּלִי"ן זו רוּחַ הַבְּהֵמָ"ה, וְעַל
זֶה אָמַר שְׁלֵמָה עָלָיו הַשְּׁלוֹם (קהלת ג) רוּחַ הַבְּהֵמָה.
זֶה יִצְ"ר הַר"ע. עֲרַפְ"ה זו נֶפֶשׁ הַשְּׂמַאל, בַּת זוּגוֹ שֶׁל
הַיֵּצֶר הָרַע. וְלָמָּה נִקְרְאת עֲרַפְ"ה? מִשׁוּם כִּי עִם קֶשֶׁה
עֲרַף הוּא.

אִם זָכָה אָדָם – עוֹלָה הַנְּשֻׁמָּה הַעֲלִיּוֹנָה, וְאִם לֹא –
מִסְתַּלְקִים אוֹתָם דּוֹבְרֵי הַנְּשֻׁמָּה וְהַרוּחַ,
וְנִשְׁאַרְתַּ הַנְּשֻׁמָּה הַעֲלִיּוֹנָה וְהַנְּפֶשׁ הַשְּׂכֵלִית. מַה
כְּתוּב? (רות א) וַתֵּצֵא מִן הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִיְתָה שָׁמָּה
וְשָׂתִי כַלְתִּיהָ עִמָּה. וַתֹּאמֶר נַעֲמִי לְכַלְתִּיהָ שְׂכָנָה
בְּנִתִי וְגו'. וַתֹּאמֶר רות אֶל תִּפְגְּעִי בִי וְגו'. וְעֲרַפְ"ה
שְׂבָה לְעִמָּה וְלֹאֲלֵהֶּיָּהּ.]

שְׁנִינּוּ. עֲשֵׂה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל
מַעֲלָה כְּמוֹ יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה, בַּחֲמוּמוֹת
וּמִגְדָּלִים וּפְתָחִים פְּתוּחִים, וְאוֹתָן הַחֲמוּמוֹת שְׁשֵׁם יֵשׁ
עֲלֵיהֶם שׁוֹמְרִים שְׁשׁוֹמְרִים אֶת הַשְּׁעָרִים שֶׁל אוֹתָן
הַחֲמוּמוֹת, שְׁכָתוּב, (ישעיה סב) עַל חוֹמֹתֶיךָ יְרוּשָׁלַיִם
הַפְּקַדְתִּי שְׁמָרִים וְגו'. וּמִיכָאֵל כַּהֵן גָּדוֹל עָלְיוֹן
מִכָּלֶם, שׁוֹמֵר פְּתָחִים שֶׁל אֱלוֹ הַחֲמוּמוֹת.

הַנְּשֻׁמָּה [שְׁנִקְרְאת נַעֲמִי], כְּשִׁיּוּצָאָה מִן
הָעוֹלָם הַזֶּה, אִם זוֹכָה – נִכְנָסֶת לְגַן
הָעֵדֶן שֶׁל הָאָרֶץ שְׁנִטְעַ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְרוּחוֹת
הַצְּדִיקִים כְּמוֹ אוֹתוֹ גַּן עֵדֶן שְׁלֵמָה, וְשֵׁם כָּל
הַצְּדִיקִים שֶׁל הָעוֹלָם.

הֵלֵא כָּל הָאָרֶץ לְפָנֶיךָ הַפְּרָד נָא מַעְלֵי. רַבִּים
הֶרְשָׁעִים בְּעוֹלָם, לֵךְ וְשׁוּטֵט אַחֲרֵיהֶם
וְהַפְּרָד מַעֲמִי. אִם הַשְּׂמַאל וְאִימָנָה וְגו'. וּמוֹכִיחַ
אוֹתוֹ וּמַצִּיק לוֹ בְּכִמָּה קְרֻבוֹת שְׁעוֹשָׂה עִמּוֹ בְּכָל יוֹם,
עַד שְׁכָתוּב וַיִּפְרְדוּ אִישׁ מֵעַל אָחִיו.

בֵּינָן שְׁנִפְרָדִים זֶה מִזֶּה מַה כְּתוּב? אֲבָרָם יֵשֵׁב
בְּאָרֶץ כְּנָעַן. מִתִּישְׁכַת הַנְּשֻׁמָּה עִם אוֹתָם
הַצְּדִיקִים בִּישׁוּב טוֹב בְּשְׁלוֹם. וְלוֹט יֵשֵׁב בְּעָרֵי
הַכְּפָר. אוֹתוֹ הַמְּקַלֵּל הַמְּקַטְרֵג הוֹלֵךְ לְקַטְרֵג
וְלִהְתַּחַבֵּר בְּמָקוֹם שֶׁהֶרְשָׁעִים שָׁם, שְׁכָתוּב וַיֵּאָהֵל
עַד סֹדֶם. מַה כְּתוּב אַחֲרָיו? וְאֲנָשֵׁי סֹדֶם רָעִים
וְחֲטָאִים לֵה' מְאֹד. שָׁם שָׂרוּי וְשָׁם דִּיּוּרוֹ בִּינֵיהֶם
לִהְתַּחַבֵּר עִמָּהֶם לְהַסִּיט אוֹתָם וְלֵאבֹד אוֹתָם.
[וְאֲבָרָהֶם בְּמַעֲשֵׂים טוֹבִים, בְּתִשְׁבּוּבָה, וּבַתּוֹרָה] (חסר)
[בְּמַעֲשֵׂים רָעִים].

בֵּינָן שְׁנִשְׁאַרְתַּ הַנְּשֻׁמָּה בְּלִי מְקַטְרֵג וְנִטְהָר הַגּוֹף
מֵאוֹתָהּ הַזְּהֵמָה, מִיַּד הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא
מְשַׁרְהָ אֶת דִּיּוּרוֹ עִמּוֹ וְיִוֹרֵשׁ נַחֲלָה עֲלִיּוֹנָה וְתַחֲתוֹנָה,
וַיֵּשׁ לוֹ נַחַת בֵּין הַצְּדִיקִים. וְהַמְּקַלֵּל הַהוּא בֵּין אוֹתָם
הֶרְשָׁעִים חוֹטְאִים עִמּוֹ, עַד שְׁאִין פְּדוּת לְחֲטָאֵיהֶם.
[מַה כְּתוּב? וַיִּשְׁמַע אֲבָרָם. זו הַנְּשֻׁמָּה שְׁנִשְׁאַרְהָ
בְּטַהַר הַגּוֹף. כִּי נִשְׁבָּה אָחִיו – זֶה יִצְרַר הָרַע
שְׁנִשְׁבָּה בֵּין אוֹתָם הֶרְשָׁעִים בְּחֲטָאִים רַבִּים. וַיִּרְקַ
אֶת חֲנִיכָיו יְלִידֵי בֵיתוֹ – אֱלוֹ הֵם הַצְּדִיקִים שְׁעוֹסְקִים
בַּתּוֹרָה, שֶׁהֵם הָאִיבָרִים שֶׁל הַגּוֹף הַזְּרִיזִים לְלַכֵּת
עִמּוֹ. שְׁמָנָה עָשָׂר וְשִׁלֵּשׁ מֵאוֹת – אֱלוֹ רַמ"ח אִיבָרֵי
הַגּוֹף, וְשִׁבְעִים שֶׁל סוּד הַנְּשֻׁמָּה שִׁיּוּצָאָה מִשָּׁם].
כָּל מַזְדַּרְזוֹ לְלַכֵּת לְשֵׁם לְאוֹתָם הֶרְשָׁעִים לְהַשִּׁיב
אוֹתָם [מַחֲטָאִים] מַחֲטָאֵיהֶם.

מַה כְּתוּב? וַיִּרְדֹּף עַד דָּן. רוֹדֵף אַחֲרֵיהֶם וּמוֹדִיעַ
לָהֶם אֶת דִּין הָעוֹלָם הַהוּא וְעַנֵּשׁ הַגִּיּוֹהֵם, וְלֹא
נוֹתֵן שְׁנָה לְעֵינָיו בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה עַד שְׁמוֹכִיחַ אוֹתָם אֶת
אוֹתָם הֶרְשָׁעִים, וּמַשִּׁיב אוֹתָם בְּתִשְׁבּוּבָה לְקֹדֶשׁ
בְּרוּךְ הוּא. מַה כְּתוּב? וַיִּשָּׁב אֶת כָּל הָרֶכֶשׁ. הַשִּׁיב
אוֹתָם בְּתִשְׁבּוּבָה שְׁלֵמָה כְּרַאוּי.

וְגַם אֶת לוֹט אָחִיו וְגו' – אֶפְלוּ אֶת אוֹתוֹ יִצְרַר הָרַע
מִחֲזִיק עִמּוֹ, עַד שְׁמַכְנִיעוֹ בְּעַל כְּרָחוּ [וְלֹא]
וּמִמַּתִּיק אוֹתוֹ כְּרַאוּי. וְהַכָּל מַשִּׁיב בְּתִשְׁבּוּבָה שְׁלֵמָה

לחמי לאשי? שנותן מזון לאשי, וזהו שפע מאור שהם נהנים מזיו השכינה, משום שהוא כפרת הנפש נוטלים חלקם. וכשמת אדם בעולם הזה, אותה הנפש לא זזה מן הקבר לעולמים, ובכח הזה יודעים המתים ומספרים זה עם זה.

הרוח היא שמקימת את הנפש בעולם הזה, והיא משיכת התעוררות הנקבה לזכר כשהם בתשוקה אחת. ואז מתעוררת לזכר בתשוקתה לרוח הזו כמו שהנקבה כלפי מטה שופכת זרע בתשוקה אל הזכר. והסתר הזה כשנשפך שפע בתשוקה לנקבה, וכאן סוד] [קהלת יב] והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

והרו"ח הזו [ונפ"ש ונש"מ"ה ונש"מ"ה לנשמה כאשר], כשיוצאת מן העולם הזה ונפרדת מן הנפש [נפרדים י"ה מסתלק לגן עדן בשמים העליונים, ומתלבש בדמות עליונה מרקמת מכל הגונים] נכנס לגן העדן שבעולם הזה [התחתון], ומתלבש שם בתוך האויר של הגן כמו שמתלבשים המלאכים העליונים כשיורדים לעולם הזה, משום שהם מאותה הרוח היו, שכתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות וגו'.

אף כף הרוח מתלבשת בגן העדן של הארץ בדמות העולם הזה, ושם מתעדנת בכל העדונים. בגן העדן הזה יש ציורים ודמיות של העולם הזה, ויש ציורים ודמיות של העולם העליון, ושם כל אותם הצדיקים הולכים ומתעדנים שם. וכראשי חדשים ושפתות הם רוצים לעלות למעלה [הדמות הזו מרו"ח וא"ש של העולם הזה. ובדמות הזו מתעדנים בכל העדונים, ובכל המועדי"ם והחדשי"ם והשבתו"ת מסתלקים הרו"ח והנפ"ש ומתפשטים מהגוף הזה ומתלבשים בדמות עליונה בגן העדן שלמעלה מרקם בכל הגונים. באיזה מקום הוא י"ה? בלבשו, ומזדווגים יחד יהו"ה, והם נהנים מאור השכינה].

ובאמצע הגן יש עמוד אחד מרקם בכל הגונים, וכשאותה הרוח כאשר רוצה לעלות, מתפשטת שם מהלבוש ההוא [והנפש נשארת שם בגוף] ונכנסת לתוך אותו העמוד [ועולה] ועולה למעלה לתוך אותו המקום שיצאה ממנו, ככתוב והרוח תשוב וגו'.

ובשהנשמה יוצאת מן העולם הזה, נכנסת למערת המכילה ששם הוא פתח גן העדן. פוגשת באדם הראשון ובאותם האבות ששם. אם היא זוכה - שמחים בה ופותחים לה פתחים ונכנסת, ואם לא - דוחים אותה החוצה [ומה היא אומרת כשדוחים אותה החוצה? (שיר ג) מצאוני השמרים וגו'. והולכת. אחר שהולכת שם מלפני שבאה לעולם הזה ונתון גר על ראשו, שנאמר (איוב כט) בהלו גרו עלי ראשי, כל מי שרואים אותה מזדעזעים ואומרים הזאת נעמי!]

היא משיבה ואומרת, (רות א) אל תקראנה לי נעמי קראן לי מרא וגו'. אני מלאה הלכתי - באותו מקום, וריקם השיבני ה' - בלי תורה ובלי מעשים טובים, שהכניס אותי לגוף רע. למה תקראנה לי נעמי וה' ענה בי]. ואם זוכה, נכנסת לגן עדן. כיון שנכנסת, יושבת שם בגן [מזדווגת עם אלימלך, זה מחלון, שזה הרוח מזדווג עם רות, שזו הנפש השכלית] והתלבשו [ד"א ומתלבשת] שם בלבוש של הדמות של העולם הזה ושם מתעדנת.

סתר הסתרים נמסר לחכמי הלב. [ארבע] שלש דרגות הן שאחוזות זו בזו, ואלו הן נפש [נשמה לנשמה, הנשמה העליונה שנקראת יו"ד] רו"ח ונשמה. [נפ"ש] הנפש היא הכח שהגוף נבנה ממנו. שכאשר האדם מתעורר בעולם הזה להזדווג עם נקבתו, כל איבריו מסכימים [נ"א מתפנסים] ונתקנים להנות [לנשמה] שם, ואותה הנפש והרצון שלו מסכים עם אותו המעשה [ממש], ומושך את אותה הנפש ומכניס אותה שם באותו הזרע ששופך.

ומתוך רצון והמשכת הנפש שמושך לשם, נמשך כח אחר לשם מאותן הדרגות שנקראות אישי"ם, והכל נכנס במשיכת הזרע ההוא ונבנה ממנו הגוף. וזהו הכח הראשון התחתון של אותם [ארבע] שלש.

ומשום שזאת [נשמה לנשמה] הנפש נקרכת בדבקות והיסוד של הגוף, הקרבן שנקרב לכפר על הנשמה נתן חלק לאותם הדרגות של אישי"ם [שנקראו רוח ונפש השכלית], משום שמשיכת החלק של אותה [נשמה] הנפש באה מהם. והינו שכתוב את קרבני לחמי לאשי [מהו

והעפר שנכר לגבי מעלה, וסוד חשוב הוא, ובלבוש זה מתלבש י"ה לבוש של גן עדן שלמטה, הוא אש ומים, שנאמר שמים. עד כאן הרוח של השמאל היורדת למטה, יורדת לדרגתה, ונפשה נשאת בגוף של הארץ, שכתוב (איוב יד) אף בשרו עליו יכאב וגו'. ועל זה אמרו שהמתים יודעים בעולם הבא מכבוד הצדיקים ומהעולם התחתון ומספרים זה עם זה]. עד כאן סתרי תורה.

זוהר

וירד אברם מצרימה לגור שם. מה הטעם למצרים? אלא משום ששקול לגן ה', שכתוב כגן ה' כארץ מצרים. ששם שקל וירד נהר אחד שהוא לימין, שכתוב (בראשית ב) שם האחד פישון הוא הסבב את כל ארץ החוילה אשר שם הזקב. ואברהם פיון שידע ונכנס באמונה השלמה, רצה לדעת כל אותן הדרגות שנאחזו למטה. ומצרים היה נוסע מימין [ד"א לימין], ומשום כך ירד למצרים. ובא וראה, הרעב לא נמצא בארץ אלא כאשר מסתלקים רחמים מן הדין.

ויהי כאשר הקריב לבא מצרימה. אמר רבי אלעזר, כאשר הקריב? כאשר קרב היה צריך להיות! מה זה כאשר הקריב? אלא כפתוב (שמות יד) ופרעה הקריב, שהוא קרב את ישראל לתשובה. אף כאן הקריב, שהקריב את עצמו לקדוש ברוך הוא כראוי. לבא מצרימה, להתבונן באותן הדרגות ולהתרחק מהן ולהתרחק ממצעשי מצרים.

אמר רבי יהודה, בא ראה, פיון [ס"א משום] שירד אברהם למצרים בלי רשות, השתעבדו בניו במצרים ארבע מאות שנה, שהרי כתוב וירד אברהם מצרימה, ולא כתוב רד מצרים, והצטער כל הלילה ההוא בשביל שרה.

ויאמר אל שרי אשתו הנה נא ידעתי כי אשה יפת מראה את. וכי עד השעה ההיא לא היה יודע אברהם שהיתה אשה יפת מראה? אלא זה פרשה, שעד השעה ההיא לא הסתכל בדמות שרה מרב הצניעות שהיתה ביניהם. וכשקרב למצרים, היא התגלתה וראה אותה.

דבר אחר, במה ידע? אלא על ידי טרח הדרך אדם מתבזה, והיא עמדה בפייה ולא השתנתה.

ונזיל אותה מיכאל הכהן הגדול, ומקריב אותה קרבן בשמים לפני הקדוש ברוך הוא, [ובאה] ויושבת שם, ומתעדת באותו צרור החיים, (ישעיה סד) שעין לא ראתה אלהים זולתך וגו'. אחר כך יורדת לתוך הגן של הארץ ומתעדת בכל העדונים, ומתלבשת בלבוש ההוא [ומזדוגת עם נפשו], ויושבת שם בעטור של אחד פי שנים מכמה שהיתה בראשונה. וזוהו בחל. ועולה לישיבות של גן העדן ומתעסקת בתורה, ובכל ראשי חודשים ומועדים ושבתות יורדת להזדוג עם הנפש].

הנשמה היא כח עליון על כל אלו, והיא מכח הזכר, הסוד של עץ החיים. וזו עולה למעלה מיד, וכל אלו [אותן] שלש הדרגות נקשרות יחד זה עם זה. וכשנפרדות, כלן עולות ושבות לאותו מקום שיצאו ממנו.

בשהרוח הזו יוצאת מן העולם הזה ונכנסת למערה ששם אדם והאבות, הם נותנים לה פנקס סימן, ונכנסת לגן העדן. קרבה לשם, ומוצאת הפרובים ואותה להט החרב המתהפכת. אם זוכה - רואים פנקס הסימן, ופותחים לה פתח ונכנסת. ואם לא - דוחים אותה החוצה.

ויושבת שם. כל אותו הזמן שיושבת, מתלבשת שם בדמות של העולם הזה. ובראשי חודשים ושבתות כשרוצה לעלות, הצדיקים שבגן עדן נותנים לה פנקס סימן ועולה בעמוד ההוא, ופוגשת את אותם שומרי חומות ירושלים. אם זוכה - פותחים לה פתח ונכנסת, ואם לא - נוטלים ממנה אותו הפנקס ודוחים אותה החוצה. היא שבה לגן ואומרת, (שיר ג) מצאוני השמרים הסבכים בעיר וגו', נשאו את רידי מעלי. זהו פנקס הסימן שנטלו ממנו [ממנה].

שומרי החומות, אלו אותם שומרי חומות ירושלים. [כדגמה הזו, הנשמה לנשמה מתפשטת מאותו הלבוש שלמעלה ומסתלקת למעלה למעלה ונהנית מאור השכינה. והנשמה (והנפש) נשאת בגוף, ובכל ראשי החודשים והמועדים והשבתות יורדת נשמה לנשמה ומזדוגת עם הנשמה שנשארה בגוף ומזדוגת עם הנשמה, והדמות של גן העדן שלמעלה היתה מן הרוח

אמר רבי יצחק, אוי לאותם רשעי העולם שלא יודעים ולא משגיחים במעשי הקדוש ברוך הוא, והם לא מסתכלים [בכלל] שכל מה שיש בעולם הוא מעם הקדוש ברוך הוא, שהוא יודע בתחלה מה שיהיה בסוף, שכתוב (ישעיהו מו) מגיד מראשית אחרית. והוא צופה ועושה מעשים בראשונה כדי להעלותם לאחר ימים.

בא ראה, אלמלא שנטלה שרי לפרעה, הוא לא היה מלקה. וההלקאה הזו גרמה הלקאה לאחר מכן שילקו מצרים בנגעים גדולים. כתוב כאן נגעים גדלים, וכתוב שם (דברים ו) ויתן ה' אותם ומפתים גדלים ורעים במצרים. מה להלן עשר מכות - אף כאן עשר מכות. כמו שעשה הקדוש ברוך הוא נסים וגבורות לישראל בלילה - אף כאן עשה הקדוש ברוך הוא לשרה נסים וגבורות בלילה.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים ג) ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי. אמר דוד, אף על גב שכל בני העולם יבואו לערף עמי קרב - ואתה ה' מגן בעדי. בא ראה, כתוב מגן בעדי. אמר דוד לקדוש ברוך הוא: רבוננו של עולם, מפני מה לא עושים בי חתימה של ברכה כמו שחותמים ברכה באברהם, שכתוב אנכי מגן לך, ואומרים מגן אברהם?

אמר הקדוש ברוך הוא לדוד: אברהם כבר בחנתו וצרפתיו, ועומד לפני בקיום שלם. אמר לו דוד: אם כך, (שם כו) בחנני ה' ונסני צרפה כליותי ולבי. פיון שעשה אותו הדבר של בת שבע, נזכר דוד לפניו על מה שאמר. אמר (שם יז) בחנת לבי פקדת לילה צרפתני בל תמצא זמתי בל יעבר פי.

אמר, אני אמרתי בחנני ה' ונסני, ואתה בחנת לבי. אני אמרתי צרפה כליותי, ואתה צרפתני בל תמצא, לא מצאת אותי כראוי. זמתי בל יעבר פי - מי יתן והדבר הזה שחשבת, שלא יעבר את פי. ועם כל זה חותמים בו הברכה, שאנו אומרים מגן דוד. ומשום כך אמר דוד, ואתה ה' מגן בעדי כבודי ומרים ראשי. [וזה] ודאי דרגה זו הכבוד שלי שאני מתעטר בו.

ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו. בא ראה, הקדוש ברוך הוא מגן לצדיקים שלא ישלטו

דבר אחר הנה נא ידעתי, שראה עמה את השכינה, ומשום כך בטח אברהם ואמר אחתי את. וזה הדבר עולה לשני גונים - אחד כמשמעו, ואחד ככתוב (משלי ז) אמר לחכמה אחתי את, וכתוב (דברים ה) ואת תדבר אלינו. למען ייטיב לי בעבורך - כלפי שכינה אמר, בעבורך ייטיב לי הקדוש ברוך הוא. וחייתה נפשי בגלגלך, משום שבזה יתעלה אדם ויזכה להתעלות לדרך החיים.

אמרי נא אחתי וגו'. רבי ייסא אמר, יודע היה אברהם שכל המצרים שטופים הם בזמה, וכיון שכל זה ידע, למה לא פחד על אשתו שלא חזר מן הדרך ולא יפנס לשם? אלא משום שראה עמה שכינה.

השלמה מההשמטות (סימן יד)

ויהי כבוא אברהם מצרימה (שם יב). כבואם היה צריך (לכתב)! ושרה היכן הייתה? אלא אברהם הכניסה לתבה וסגר עליה. פיון שהגיע למצרים, אמרו לו: שלם מכם. אמר: אני אתן מכם אמרו לו: כלים אתה טוען. אמר להם: אתן מכם של כלים. אמרו לו: בגדי משי משופח אתה טוען. אמר להם: אתן מכם של בגדי משי משופח. אמרו לו: מרגליות אתה טוען. אמר להם: אתן מכם של מרגליות. אמרו לו: אי אפשר אלא לפתח את התבה ונראה מה בתוכה. פיון שפתחו את התבה, האינה ארץ מצרים מהאור שלה, זהו שכתוב (שם) ויראו המצרים את האשה וגומר. אמר רבי יהודה, ויהי כבואם מצרימה היה לו לומר! אלא בתבה וכו': ע"כ מההשמטות.

ויהי כבוא אברהם מצרימה ויראו המצרים את האשה כי יפה הוא מאד. אמר רבי יהודה, הכניס אותה בתבה, ופתחו אותה לקחת ממנה מכם. פיון שנפתח, היה אור כאור השמש. זהו שכתוב כי יפה הוא מאד. מה זה מאד? אלא שראו בתבה דמות [נ"א אור] אחרת. הוציאו אותה וראו אותה כבתחלה. זהו שכתוב ויראו אתה שרי פרעה. פיון שכתוב ויראו המצרים את האשה, מה זה ויראו אתה שרי פרעה? אלא שהוציאו אותה וראו אותה כבתחלה, ואז ויהללו אתה אל פרעה וגו'.

נשקה ממנו, וממנו עושה פרות. וכל הפרות פורחים בעולם והם הקיום של העולם, הקיום של התורה. ומי הם? נשמות הצדיקים שהם פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא. ומשום כך בכל לילה ולילה נשמות הצדיקים עולות.

ובשנחלק הלילה, הקדוש ברוך הוא בא לגן העדן להשתעשע בהם. במי? אמר רבי יוסי, בכלם. בין אותם שמדורם בעולם ההוא, ובין אותם שיושבים במדורם בעולם הזה, בכלם משתעשע הקדוש ברוך הוא בחצות הלילה.

בא ראה, העולם שלמעלה צריך את התעוררותו של העולם התחתון. וכשנשמות הצדיקים יוצאות מן העולם הזה ועולות למעלה, כלן מתלבשות באור שלמעלה בדמות נכבדה, ובהם הקדוש ברוך הוא משתעשע ותאב להם, שהם פרי מעשיו, ועל זה נקראו ישראל שיש להם נשמות קדושות בנים לקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם. בנים ודאי, פרי מעשיו.

אמר רבי ייסא, אפלו אותם שבעולם הזה [של הארץ]. איך? אמר לו, משום שבחצות הלילה כל אותם צדיקי אמת, כלם מתעוררים לקרא בתורה ולשמע את תשבחות התורה. והרי נתבאר שהקדוש ברוך הוא וכל אותם הצדיקים שבתוך גן העדן כלם מקשיבים לקולם, וחוט של חסד נמשך עליהם ביום, שכתוב (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי.

ועל כן התשבחות שעולות בלילה לפניו, זו תשבחת שלמה. בא ראה, בשעה שישיראל היו סגורים בבתייהם כשהרג הקדוש ברוך הוא בבכורי מצרים, היו אומרים הלל ותשבחות לפניו.

בא ראה שדוד המלך היה קם בחצות הלילה, שאם תאמר שהיה יושב או שוכב במטתו והיה אומר שירות ותשבחות - לא, אלא כמו שכתוב (שם קיט) חצות לילה אקום להודות לך. אקום ודאי בעמידה להתעסק בשירות ותשבחות של התורה. ומשום כך דוד המלך חי לעולמים, ואפלו בימי מלך המשיח הוא מלך. שהרי שנינו, מלך המשיח, אם מן החיים הוא - דוד שמו, ואם מן המתים הוא - דוד שמו. והוא היה מתעורר

בהם בני אדם, והקדוש ברוך הוא הגן על אברהם שלא ישלטו בו ובאשתו.

בא ראה, השכינה לא זזה משנה כל הלילה ההוא. בא פרעה לקרב אליה - בא המלאך והלכה אותו. כל פעם שאמרה שרה הלכה - היה מלכה. ואברהם היה מחזיק ברבנו, שהרי על שרה לא יכלו לשלט עליה. זהו שכתוב (משלי כח) וצדיקים ככפיר יבטח. וכאן הנסיון שלא הרחרח אחר הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי יצחק, בא ראה שמשום כך לא צוה הקדוש ברוך הוא לרדת למצרים, אלא הוא עצמו מעצמו ירד, כדי שלא יהיה פתחון פה לבני העולם שאמר לו כן, ואחר כך הצטער על אשתו.

רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים צב) צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה. צדיק כתמר יפרח, מפני מה הקיש צדיק לתמר? מה תמר כיון שגוזרים אותו לא עולה עד זמן רב - אף כך צדיק, כיון שאבד מן העולם, לא עולה אחר תחתיו עד זמן רב. כארז בלבנון ישגה - אף כך גם.

בתמר יפרח - מה תמר לא עולה אלא זכר ונקבה, אף כך הצדיק לא עולה אלא זכר ונקבה. הזכר צדיק והנקבה צדקת, כמו שאברהם ושרה. כארז בלבנון ישגה - מה הארז בלבנון עליון על הכל והכל יושבים תחתיו - אף כך הצדיק הוא עליון על הכל והכל יושבים תחתיו. והעולם אינו עומד אלא על צדיק אחד, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. ועליו העולם עומד, ובגללו נסמך, ועליו נשתל.

רבי יהודה אמר, והרי שנינו שעל שבעה עמודים העולם עומד, שכתוב (שם ט) חצבה עמודיה שבעה. אמר לו רבי יוסי, כך הוא ודאי, אבל [כאן] כל האחרים בשביעי הם עומדים, שהוא סמך של העולם, והוא צדיק, וזה משקה [את העולם] ומרוה את העולם [מן הכל] וזן לכל, ועליו כתוב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו, וכתוב (תהלים קמה) טוב ה' לכל ורחמיו על כל מעשיו.

אמר רבי יצחק, הרי כתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. זה הוא העמוד שהעולם עומד עליו והוא משקה לגן [העדן], והגן

הגיע לדרגה ההיא התפתה בנחש וגרם מות לעולם. ולא התפתה כמו נח, שכאשר ירד והגיע לדרגה ההיא מה כתוב? (בראשית ט) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוף אהלה. אהלה כתוב בה"א.

אבל באברהם מה כתוב? ויעל אברהם ממצרים. שעלה ולא ירד, ושב למקומו לדרגה עליונה שנדבק בה כבראשונה. והמעשה הזה היה כדי להראות החכמה שהתקיים בקיום שלם פראוי לו ולא התפתה, ועמד בקיום ושב למקומו. הנגבה - זה הדרום, הדרגה העליונה שנאחז בה כבראשונה, שכתוב הלוח ונסוע הנגבה. אף כאן הנגבה - מקום שנדבק בו בראשונה.

בא ראה סוד הדבר, אם אברהם לא ירד למצרים ולא יצטרף שם בראשונה, לא יהיה חלק גורלו בקדוש ברוך הוא. כמו זה לבניו, כשרצה הקדוש ברוך הוא לעשות לו [ד"א להם] עם אחד, עם שלם, ולקרבם אליו, אם לא ירדו בראשונה למצרים ולא יזדככו שם, לא היו העם היחידי שלו. כמו כן אם לא נתנה הארץ הקדושה לכנען בראשונה וישלט בה, לא הייתה הארץ חלקו וגורלו של הקדוש ברוך הוא, והכל סוד אחד.

רבי שמעון היה הולך בדרך, והיה עמו רבי אלעזר בנו, ורבי אבא ורבי יהודה. בעודם הולכים, אמר רבי שמעון, תמהני איך בני העולם לא משגיחים לדעת דברי תורה ועל מה עומדים. פתח ואמר, (ישעיה כו) נפשי אויתך בלילה אף רוחי בקרבי אשחרך. הפסוק הזה בארוהו ובארנו אותו.

אבל בא ראה, נפש האדם, כשהוא עולה למטתו, יוצאת ממנו ועולה למעלה. ואם תאמר שכלן עולות - אין כל אחד ואחד רואה את פני המלך, אלא הנפש עולה ולא נשאר בה עם הגוף, רק רשם [נשימה] של המדה של חיות הלב.

והנפש הולכת ורוצה לעלות. וכמה דרגות לדרגות לעלות, היא משוטטת ופוגשת בקלפות של אורות הטמאה. אם היא טהורה, שלא נטמאה ביום, עולה למעלה. ואם לא טהורה, נטמאת ביניהם ונדבקת בהם ולא עולה יותר. ושם מודיעים לה דברים, ונדבקת מאותם דברים של זמן קרוב. ולפעמים שצוחקים עליה ומודיעים לה

בבקר בטרם יבא, שכתוב (שם נז) עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר.

בא ראה, כל אותו הלילה ששרה היתה אצל פרעה, באו המלאכים העליונים לזמר לקדוש ברוך הוא בשירות ותשבחות. אמר להם הקדוש ברוך הוא: כלכם לכו ועשו מכות גדולות במצרים, סימן למי שאני עתיד לעשות אחר כך. זה מה שכתוב וינגע ה' את פרעה נגעים גדלים וגו'

בא ראה מה כתוב, ויקרא פרעה לאברהם וגו'. מנין היה יודע, שהרי לא כתוב כאן כמו שנאמר באבימלך, שכתוב ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא וגו', וכאן לא אמר לו דבר?

אמר רבי יצחק, הרי כתוב על דבר שרי אשת אברהם. שכתוב היו אומרים לו: על דבר שרי אשת אברהם. שהרי לא היה מדבר עמו כמו שמדבר עם אבימלך, אלא בדבר זה נתבאר ולא יותר: המפה הזו היא על דבר שרי אשת אברהם. ולא היה מדבר [זה] עמו. אז [הוא] ידע שזו אשתו של אברהם היא. מיד - ויקרא פרעה לאברהם ויאמר וגו'.

ויצו עליו פרעה אנשים, למה? כדי שלא יקרב אדם להם להרע להם. וישלחו אתו, לוויה עשו לו בכל ארץ מצרים. אמר לו הקדוש ברוך הוא: כך אתה עתיד לעשות לבניו, אתה תלוה אותם מארצה, שכתוב (שמות יג) ויהי בשלח פרעה את העם, שלוה אותם מכל ארצו.

אמר רבי אבא, כל כך למה הזדמן לאברהם ולמה הצטרף? אלא כדי לגדל את שמם של אברהם ושרה בעולם, שאפלו במצרים שהם מכשפי העולם, ולא יכול היה אדם להנצל מהם, התגדל אברהם והתעלה למעלה. זהו שכתוב ויעל אברהם ממצרים. לאיזה מקום? הנגבה [ומה זה הוא ואשתו וכל אשר לו? אלא להודיע שלא גזלו ממנו דבר מאותן מתנות שנתנו לו בשביל שרה שתהיה למלך].

אמר רבי שמעון, בא ראה, הכל הוא סוד של חכמה, ורמז כאן בחכמה והדרגות שלמטה שאברהם ירד לעמקם וידע אותם, ולא נדבק בהם, ושב לפני רבונו, ולא התפתה בהם כאדם שכאשר

הכל טמונת כל הטמונים. נמצא שיש [לה] כסא לכסא, וכסא לעליון עליהם. וכשתסתכל בדרגות, תמצא סוד החכמה בדבר הזה, והכל היא חכמה להדביק בגון הזה דברים נסתרים.

בא ראה, הנפש היא התעוררות תחתונה שנדבקה בגוף, כמו האור של המאור, שהאור התחתון שהוא שחר, נדבק בפתילה ולא נפרד ממנה ולא נתקן אלא בה. וכשתתקן בפתילה, נעשה כסא לאור העליון הלכן ששורה על אותו האור השחר.

אחר כך כששניהם נתקנים, נעשה אותו אור לבן כסא לאור הנסתר שאינו נראה ואינו נודע מה ששורה על אותו האור הלכן, ואז האור שלם. וכך האדם שהוא שלם בכל, ואז נקרא קדוש, כמו שנאמר (תהלים טו) לקדושים אשר בארץ המה וגו'. כמו כן בסוד עליון.

בא ראה, בשעה שאברהם נכנס לארץ, נראה לו הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר לה' הנראה אליו, וקבל שם נפש ובנה מזבח לדרגה ההיא. אחר כך הלך ונסוע הנגבה, שקבל רוח. אחר כך [עד] שעלה להתדבק תוך הנשמה, אז ויבן שם מזבח לה', סתם. זו היא הנשמה שהיא נסתרת כל הנסתרים.

אחר כך ידע שצריך להצרף ולהתעטר בדרגות, מיד - וירד אברם מצרימה, ונצל משם, ולא התפתה תוך אותם האורות, ונצרף ושב למקומו. כיון שירד ונצרף, מיד - ויעל אברם ממצרים. עלה ודאי ושב למקומו ונדבק באמונה העליונה, שכתוב הנגבה.

מבאן והלאה ידע אברהם החכמה העליונה ונדבק בקדוש ברוך הוא, ונעשה הימין של העולם. אז, ואברם כבד מאד במקנה בפסך ובזהב. כבד מאד - בצד המזרח. במקנה - בצד המערב. בפסך - מצד הדרום. בזהב - מצד הצפון.

באנו רבי אלעזר ורבי אבא וכל החברים ונשקו את ידו. בכה רבי אבא ואמר, וי וי, כשתסתלק מן העולם, מי יאיר את אור התורה? אשרי חלקם של החברים ששומעים דברי תורה הללו מפיך.

אמר רבי שמעון, בא ראה מה פתוב. וילך למסעיו, לפקד את מקומו ודרגתו. למסעיו

דברים כוזבים. ואז הולכת כמו זה כל הלילה עד שיתעורר האיש, ושבה למקומה. אשרי הצדיקים שהקדוש ברוך הוא מגלה להם סודותיו בחלום כדי שישמרו מן הדין. אוי לאותם רשעי העולם שמתמאים עצמם ונפשים.

בא ראה, אותם שלא נטמאו, כשעולים למטתם, הנפש עולה ונכנסת בין כל אותן הדרגות בראשונה, ועולה ולא נדבקה בהן. אחר כך הולכת ומשוטטת ועולה כפי דרכה.

אותה הנפש שזוכה לעלות, נראית לפני סבר פני הימים, ונדבקה ברצון להראות בתשוקה עליונה לראות בנעם המלך ולבקר בהיכלו. וזה הוא האיש שיש לו חלק תמיד בעולם הבא.

וזו היא הנפש שהכסוף שלה כשעולה בקדוש ברוך הוא [תמיד] ולא נדבקה במינים הללו אורות האחרים, והיא הולכת אחר מין קדוש במקום [אחר מקום] שיוצאת משם. ומשום כך פתוב נפשי אויתך בלילה, כדי לרדף אחריו ולא להתפתות אחר מין אחר נכרי.

בא ראה, נפשי - זו הנפש ששולטת בלילה לרדף אחר הדרגה שלה. הרוח ביום, שכתוב נפשי אויתך בלילה, זו הנפש ששולטת בלילה. אף רוחי בקרבי אשרך - זו הרוח ששולטת ביום.

ואם תאמר ששתי דרגות הן בפרוד - לא כך, שהרי הן דרגה אחת, והן שתיים בחבור אחד, ואחת עליונה ששולטת עליהן ונדבקה בהן והן בה [ונקראים] ונקראת נשמה. וכל הדרגות עולות בסוד החכמה. שכשמתכלים על אלו הדרגות, יסתכל האדם בחכמה העליונה, והנשמה הזו נכנסת בהם ונדבקים בה. וכשה שולט, אז אותו האיש נקרא קדוש, שלם מן הכל. רצון אחד לקדוש ברוך הוא.

הנפ"ש היא התעוררות תחתונה, וזו סמוכה בגוף וזנה אותו, והגוף אויזו בה והיא אחוזה בגוף. אחר כך נתקנת ונעשית כסא להשרות עליה רוח בהתעוררות הנפש הזאת שנאחזת בגוף, ככתוב (ישעיה לב) עד יערה עלינו רוח ממרום.

לאחר שמתקנים את שניהם, עתידים לקבל נשמה, שהרי הרוח נעשית כסא לנשמה להשרות עליה, והנשמה הזו היא נסתרת עליונה על

למעלה עד אין סוף. וירד דרגה אחר דרגה [עד]
מנגב ועד בית אל, ממעלה למטה.

וכתוב ויקרא שם אברהם בשם ה'. נדבק היחוד
במקומו כראוי, שכתוב אל מקום המזבח
אשר עשה שם בראשנה. מה זה אשר עשה שם?
שהעלה אותה ממטה למעלה, ועכשו ירד בדרגות
ממעלה למטה כדי שלא תזוז מאותן הדרגות
העליונות והם לא יזוזו ממנה, ויתיחד הכל ביחוד
אחד כראוי.

אז התעטר אברהם והיה לחלק גורלו של הקדוש
ברוך הוא ודאי. אשריהם הצדיקים שמתעטרים
בקדוש ברוך הוא והוא מתעטר בהם. אשריהם
בעולם הזה ואשריהם בעולם הבא. עליהם כתוב
(ישעיה ס) ועמדו כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ,
וכתוב (משלי ד) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור
עד נכון היום.

הלכו. כשהגיעו לשדה אחד ישבו. פתח רבי
שמעון ואמר, (תהלים כה) פנה אלי וחנוני.
בפסוק הזה יש להסתכל בו, והרי בארנו אותו
בכמה מקומות. אבל בפסוק הזה דברים נסתרים יש
בו. פנה אלי – וכי דוד אמר פנה אלי וחנוני? אלא
בעבור דרגתו שהוא מתעטר בה הוא אמר. (שם פ)
תנה עזך לעבדך – תנה עזך זה העז העליון, ככתוב
(שמואל א-ב) ויתן עז למלכו. מי מלכו? זה מלך סתם,
מלך המשיח. אף כאן לעבדך זה מלך המשיח, כמו
שאמרנו מלך סתם.

– למסעו כתוב, מי המסעו? זו הדרגה הראשונה
שראויה לו בראשונה. כתוב כאן מסעו, וכתוב שם
(מלכים א ו) אבן שלמה מסע נבנה. והרי בארנו אבן
שלמה ודאי. מסע, כמו שנתבאר.

וילך למסעיו, כל אותן הדרגות, דרגה אחר דרגה,
כמו שנתאמר. מנגב ועד בית אל, לתקן את
מקומו ולחברם ביחוד שלם, שהרי מנגב ועד בית
אל נמצא סוד החכמה כראוי.

אל המקום אשר היה שם אהלה בתחלה, אהלה
בה"א. מי אהלה? זה בית אל. אבן שלמה,
כמו שאמרנו. עוד רשם ואמר, אל מקום המזבח
אשר עשה שם בראשנה, שכתוב לה' הנראה
אליו. ואז ויקרא שם אברהם בשם ה', אז נדבק
באמונה השלמה.

בא ראה, בראשונה עלה ממטה למעלה, שכתוב
וירא ה' אל אברהם, וכתוב לה' הנראה אליו,
וזו הדרגה הראשונה כמו שאמרנו אבן שלמה
[מסע נבנה, וכתוב למסעו], ואחר כך הלך ונסוע
הנגבה, דרגה אחר דרגה, עד שהתעטר בדרום,
חלקו וגורלו. אחר כך סתם הדבר כשעלה ואמר
לה' סתם, זה העולם העליון, ומשם נסע בדרגות
וירד ממעלה למטה, והכל נדבק במקומו כראוי.

וכאן כשתסתכל בדרגות, תמצא את סוד החכמה
העליונה. מה כתוב? וילך למסעיו מנגב.
מצד הימין, ראשית העולם העליון הנסתור העמק

סדר הלימוד ליום יב כסלו [יום 71 בשנה]

תְּרַשִּׁיֶּשֶׁה מִלְפָּנַי ה' וְגו'. אוי לְמִי שֶׁמִּסְתַּתֵּר מִלְפָּנַי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב בּו (ירמיה כג) הֲלוֹא אֶת
הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ אָנִי מֵלֵא נָאִם ה', וְהוּא בָּא
לְבָרַח מִלְפָּנַי?!

אֵלָא כְּתוּב (שיר ג) יוֹנְתִי בַּחֲגוּי הַסֵּלַע בְּסִתְרָא
הַמְּדֻרְגָה. יוֹנְתִי - זו כְּנִסְתֵי יִשְׂרָאֵל. בַּחֲגוּי
הַסֵּלַע - זו יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהִיא עוֹלָה עַל כָּל הָעוֹלָם. מָה
הַסֵּלַע הוּא עֲלִיּוֹן וְחֹזֵק עַל הַכֹּל, אִף יְרוּשָׁלַיִם הִיא
עֲלִיּוֹנָה וְחֹזְקָה עַל הַכֹּל. בְּסִתְרָא הַמְּדֻרְגָה - זֶה [בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ] הַמְּקוּם שֶׁנִּקְרָא בֵּית קִדְשֵׁי הַקְּדוֹשִׁים, הַלֵּב
שֶׁל כָּל הָעוֹלָם.

וּמִשּׁוּם כִּךְ כְּתוּב בְּסִתְרָא הַמְּדֻרְגָה, מִשּׁוּם שֶׁשָּׂם
הֵיטָה הַשְּׂכִינָה נִסְתַּרְתָּ, כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁהִיא
צְנוּעָה לְבַעֲלָהּ וְאִין יוֹצֵאת מִבֵּיתָה הַחוּצָה, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קכח) אֲשַׁתְּךָ כִּגְפֵן פְּרוּיָה בִּירְכַתִּי בֵּיתְךָ
וְגו'. כִּךְ כְּנִסְתֵי יִשְׂרָאֵל אֵינָה שׁוֹרָה מִחוּץ לַמְּקוּמָה
בְּסִתְרָא הַמְּדֻרְגָה אֵלָא בְּזִמְנֵי שֶׁל הַגְּלוּת שֶׁהִיא בְּתוֹךְ
הַגְּלוּת. וּמִשּׁוּם שֶׁהִיא בְּגִלוּת, לְשָׂאָר הָעַמִּים יֵשׁ
טוֹבָה וְשִׁלְוָה יוֹתֵר.

בֵּא רֵא, בְּזִמְנֵי שִׁישְׂרָאֵל שׁוֹרִים בָּאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה,
הַכֹּל הֵיטָה מִתְקַן כְּרָאוּי, וְהַכֶּסֶף שָׁלֵם עֲלֵיהֶם,
וְעוֹשִׂים אֶת הָעֲבוּדָה, וּבּוֹקֵעַ הָאוֹרִים שֶׁל הָעוֹלָם.
וְאוֹתָהּ הָעֲבוּדָה עוֹלָה לְמַעְלָה בְּמִקְוָמָה, מִשּׁוּם
שֶׁהָאָרֶץ לֹא הִתְתַּקְּנָה לְעֲבוּדָה אֵלָא לְיִשְׂרָאֵל לְבָדָם.
וּמִשּׁוּם כִּךְ שָׂאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה הִיוּ
מִתְרַחֲקִים, שֶׁלֹּא הִיוּ שׁוֹלְטִים בָּהּ כְּמוֹ עַכְשָׁו, מִשּׁוּם
שֶׁלֹּא נְזוּנוּ אֵלָא מִהִתְמַצִּית.

וְאִם תֹּאמַר, הֲרֵי רֵאִינוּ כְּמָה מְלָכִים הִיוּ שֶׁשָּׁלְטוּ
בְּזִמְנֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם עַל הָעוֹלָם - בֵּא
רֵא, בְּבֵית רֵאשׁוֹן, כְּשִׁטְרָם טְמָאוּ יִשְׂרָאֵל אֶת
הָאָרֶץ, לֹא הִיוּ שׁוֹלְטִים שָׂאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה,
אֵלָא נְזוּנוּ מִן הִתְמַצִּית, וְבָהּ הִיוּ שׁוֹלְטִים וְלֹא כָּל
כִּךְ. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל וְטְמָאוּ אֶת הָאָרֶץ, אִז
כְּבִיכּוֹל דָּחוּ אֶת הַשְּׂכִינָה מִמְּקוּמָהּ, וְהִתְקַרְבָּה
לְמִקְוָמָה הָאַחֵר, וְאִז שָׁלְטוּ שָׂאָר הָעַמִּים וְנִתְּנָה לָהֶם
הַרְשׁוּת לְשָׁלֵט.

בֵּא רֵא, עַל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא שׁוֹלֵט מִמְּנָה אַחֵר
פָּרֵט לְקִדְוֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ. וּבִשְׁעָה שֶׁחֲטָאוּ

וְהוֹשִׁיעָה לְבֵן אֲמֹתְךָ - וְכִי לֹא הָיָה בֶן יִשִׁי הוּא,
עַד שֶׁאָמַר בְּשֵׁם שֶׁל אִמּוֹ וְלֹא בְּשֵׁם שֶׁל
אָבִיו? אֵלָא הֵנָּה הַקְּמָנוּ, שֶׁכְּאֲשֶׁר יָבֵא אָדָם לְקַבֵּל
דָּבָר עֲלִיּוֹן לְהַזְכִּיר, צָרִיךְ לְלַכֵּת בְּדָבָר שֶׁהוּא וְדָאִי,
וְעַל כֵּן הַזְכִּיר אֶת אִמּוֹ וְלֹא אֶת אָבִיו. וְעוֹד, הֵנָּה
שְׁנִינּוּ [שְׁהָרִי] שְׁזָה מֶלֶךְ כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ.

אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֵּא רֵא הַמָּה כְּתוּב. וַיְהִי רִיב בֵּין
רַעֲיֵי מְקַנְהֵי אַבְרָם, רַב כְּתוּב חֶסֶר יו"ד. שֶׁרָצָה
לוֹט לְחֹזֵר לְעֲבוּדָה הַזֵּה שְׁעוֹבְדִים יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ,
וְסוּף הַכְּתוּב מוֹכִיחַ, שֶׁכְּתוּב וְהַפְּנַעֲנִי וְהַפְּרִזִּי אִז
יֵשֵׁב בָּאָרֶץ. וּמִנִּין לָנוּ שְׁלוֹט חֹזֵר לְסוּרוֹ הָרַע
לְעֲבוּדָה זֵרָה? שֶׁכְּתוּב וַיִּסַּע לוֹט מִקְדָּם. מָהוּ
מִקְדָּם? מִקְדָּמוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם. כְּתוּב כָּאֵן וַיִּסַּע לוֹט
מִקְדָּם, וְכְתוּב וַיְהִי בְּנִסְעָם מִקְדָּם. מָה לְהֵלֵךְ נִסְיַעָה
מִקְדָּמוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם - אִף כָּאֵן כֵּן.

כִּיּוֹן שֶׁיֵּדַע אַבְרָהָם שֶׁלְכָךְ נָטָה לְבוֹ שֶׁל לוֹט, מִיָּד
- וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֵל לוֹט וְגו' הַפְּרִד נָא מֵעָלַי.
אֵינָה פְּדָאִי לְהִתְחַבֵּר עִמִּי. אִז נִפְרַד מִמְּנּוּ אַבְרָהָם
וְלֹא רָצָה לְלַכֵּת וְלְהִתְחַבֵּר עִמּוֹ, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּתְחַבֵּר
לְרַשָּׁע, סוּפוֹ לְלַכֵּת אַחֲרָיו וְלְהַעֲנִשׁ בְּגִלְלוֹ.

מִנִּין לָנוּ? מִיְהוֹשֶׁפֶט שֶׁהִתְחַבֵּר עִם אַחָב,
וְאֵלְמֵלֵא זְכוֹת אָבוֹת נַעֲנַשׁ שָׂם, שֶׁכְּתוּב
(דברי הימים ב יח) וַיִּזְעַק יְהוֹשֶׁפֶט. וְאִז נִצַּל, שֶׁכְּתוּב
וַיִּסִּיתֶם אֱלֹהִים מִמְּנּוּ, וְעַל כֵּן לֹא רָצָה אַבְרָם לְלַכֵּת
עִם לוֹט. וְעַם כָּל זֶה לֹא רָצָה לוֹט לְחֹזֵר מִסוּרוֹ הָרַע,
אֵלָא וַיִּבְחַר לוֹ לוֹט אֶת כָּל כֶּסֶף הַיָּרְדֵן וַיִּסַּע לוֹט
מִקְדָּם. נִסַּע מִקְדָּמוֹנוּ שֶׁל הָעוֹלָם, וְלֹא רָצָה לְדַבֵּק
בְּאִמּוֹנָה הַשְּׁלֵמָה כְּמוֹ אַבְרָהָם.

אַבְרָם יֵשֵׁב בָּאָרֶץ כְּנַעַן, לְהִדְבֵּק בְּמִקְוָם הָאִמּוֹנָה
וְלִדְעַת הַחֲכָמָה לְהִדְבֵּק בְּרַבּוֹנוּ. וְלוֹט יֵשֵׁב
בְּעָרֵי הַכֶּסֶף וַיֵּאֱהֵל עַד סֹדָם, עִם אוֹתָם הָרַשָּׁעִים שֶׁל
הָעוֹלָם שֶׁיֵּצְאוּ מִתּוֹךְ הָאִמּוֹנָה, שֶׁכְּתוּב וְאִנְשֵׁי סֹדָם
רָעִים וְחֲטָאִים לֵה' מְאֹד. כָּל אֶחָד נִפְרַד לְדַרְכּוֹ
כְּרָאוּי. מִשּׁוּם כִּךְ אֲשֶׁרִיהֶם הַחֲבָרִים שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים
בְּתוֹרָה יוֹמֵם וְלַיְלָה, וְהַחֲבָרוֹת שֶׁלָּהֶם עִם הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, וְעֲלֵיהֶם כְּתוּב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים
בְּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם.

וְה' אָמַר אֵל אַבְרָם אַחֲרֵי הַפְּרִד לוֹט מִעִמּוֹ וְגו'.
רַבִּי אַבְא פְּתַח, (יונה א) וַיִּקַּם יוֹנָה לְבָרַח

מאברהם. וכשהסתלק ממנו לוט, מיד שרתה רוח הקדש במקומה. זהו שכתוב ו'ה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו וגו'.

בא ראה, כיון שראה אברהם שלוט היה שב לסורו הרע, היה פוחד אברהם. אמר, אולי חס ושלום משום החברות עם זה אבדתי בגללו את החלק הקדוש שעטר אותי הקדוש ברוך הוא. כיון שנפרד ממנו, אמר לו, שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם.

כמו מה זה מן המקום אשר אתה שם? שנדבקת בו בתחלה והתעשרת באמונה השלמה. צפנה ונגבה וקדמה וימה – אלו הם מסעיו שהיו בתחלה, שכתוב וילך למסעיו. וכתוב הלך ונסוע הנגבה – אלו הדרגות העליונות שהתעטר באמונה השלמה בתחלה.

ואז התבשר שלא תזוז ממנו ומבניו לעולמים, שכתוב כי את כל הארץ אשר אתה ראה. מה זה אשר אתה ראה? זו הדרגה הראשונה שהתגלתה לו, כמו שנאמר לה' הנראה אליו. ומשום כך אשר אתה ראה, משום שהדרגה הראשונה הזו נכללת מכל הדרגות וכלן נראות בה. ומשום כך כי את כל הארץ אשר אתה ראה וגו'.

רבי אלעזר נקלע לבית אכסנייה בלוד, והיה עמו רבי חזקיה. קם בלילה לעסק בתורה. קם רבי חזקיה אליו. אמר לו רבי אלעזר, החברים נמצאים בארמון צר.

פתח רבי אלעזר ואמר, (שיר ב) כתפוח בעצי היער וגו'. כתפוח – זה הקדוש ברוך הוא, שהוא נחמד ומתעטר בגוניו מכל שאר האילנות שאין מי שדומה לו. רשום הוא מן הכל, רשום הוא שאין אחר כמותו. משום כך בצלו חמדתי. בצלו ולא בצל של אחר. בצלו ולא בצל של שאר הממנים. חמדתי – מתי? מן היום שהיה אברהם בעולם, שהוא נחמד ואהב את הקדוש ברוך הוא באהבה, כמו שנאמר (ישעיה מא) אברהם אהבי. ופריו מתוק לחכי – זה הוא יצחק, שהוא פרי קדוש.

דבר אחר בצלו חמדתי וישבתי – זה יעקב. ופריו מתוק לחכי – זה יוסף הצדיק שעשה פרות קדושים בעולם, ועל זה כתוב (בראשית לו) אלה

ישראל והיו מקטרים לעבודה הזרה שבתוך הארץ, כפיכול נדחתה השכינה ממקומה, ומושכים ומקטרים לקשר עבודה זרה לתוך השכינה, ואז נתנה להם השליטה, משום שקטרת היא קשר להתקשר, ואז שלטו שאר העמים ובטלו נביאים, וכל אותן הדרגות העליונות לא שלטו בארץ.

ולא הסירו את שליטת שאר העמים, משום שהם משכו את השכינה אליהם. ועל זה הנה בבית שני לא סרה השליטה משאר העמים, וכל שפן בגלות ששכינה בשאר העמים, המקום ששם שולטים שאר הממנים. ומשום כך כלם יונקים מן השכינה שנקרבת אליהם.

ועל זה, בזמן שישראל היו שרויים על הארץ ועובדים את עבודת הקדוש ברוך הוא, השכינה היתה צנועה ביניהם, ולא יצאה מתוך ביתה החוצה בגלוי. ומשום כך, כל אותם הנביאים שהיו באותו הזמן, לא נטלו נבואה אלא במקומה, כפי שאמרנו. ומשום כך יונה היה בורח מחוץ לארץ הקדש, כדי שלא תתגלה עליו הנבואה, ולא ילך בשליחות של הקדוש ברוך הוא.

ואם תאמר, הרי ראינו שהתגלתה השכינה בבבל, שהיא בחוץ – הנה פרשנו שכתוב (יחזקאל א) היה היה, שהיה מה שלא היה מלפני כן מיום שנבנה בית המקדש, והנבואה ההיא היתה לשעתה. וכתוב על נהר כבר, הנהר שכבר היה מן היום שנברא העולם, והשכינה תמיד התגלתה עליו, שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד וגו' [שם האחד וגו'], וזה הוא אחד מהם.

ושם נגלתה השכינה לפי שעה שהצטרכו אותה ישראל לפי צערם, אבל בזמן אחר לא התגלתה. ומשום כך יונה, כדי שלא תשרה עליו השכינה ולא תתגלה עליו, הלך מארץ הקדש וברח. זהו שכתוב (יונה א) מלפני ה'. וכתוב כי ידעו האנשים כי מלפני ה' הוא ברח.

בא ראה, כמו שהשכינה לא מתגלה אלא במקום הראוי לה, אף כך לא ראוייה ולא מתגלה אלא באדם שראוי לה. שהרי מיום שעלה על רצונו של לוט להתהפך לסורו הרע, הסתלקה רוח הקדש

ואז [נוטל] כולל הכל נקבה, ומתעברת מן הזכר, והתשוקות של שניהם נדבקות יחד, ועל פן הכל כלול זה עם זה. וכשהנשמות יוצאות, הן יוצאות יחד זכר ונקבה. אחר כך, כיון שיורדות, נפרדות זו לצד זה וזו לצד זה, והקדוש ברוך הוא מזוג אותן אחר כך. והזיווג לא נתן לאחר, אלא לקדוש ברוך הוא לבדו, שהוא יודע את זיווגם לחבר אותם כראוי.

אשרי האיש שזוכה במעשיו והולך בדרך האמת כדי שתתחבר נפש בנפש כמו שהיה בתחלה. שהרי אם הוא זוכה במעשיו, זהו אדם שלם כראוי. ומשום כך כתוב ופריו מתוק לחכי, שהוא בתקון מברך שיתברך ממנו העולם, משום שהכל תלוי במעשי האדם אם זוכה ואם לא זוכה.

אמר רבי חזקיה, כך שמעתי, שכתוב (הושע יד) ממני פריה נמצא. הקדוש ברוך הוא אמר לכנסת ישראל, ודאי ממני פריה נמצא. לא כתוב פריי נמצא, אלא פריה. אותה תשוקת הנקבה שעושה נפש ונכללת בכח הזכר, ונכללת נפש בנפש, ונעשות אחת כוללת זו בזו, כפי שאמרנו. לאחר מכן נמצאים שניהם בעולם, ודאי בכח הזכר נמצא פרי הנקבה.

דבר אחר, בתשוקת הנקבה נמצא פרי הזכר, שאם לא תשוקת הנקבה לזכר, לא נעשו פרות לעולמים. זהו שכתוב ממני פריה נמצא.

ויהי בימי אמרפל מלך שנער וגו'. רבי יוסי פתח, (ישעיה מא) מי העיר ממזרח צדק יקראוהו לרגלו וגו'. את הפסוק הזה בארו החברים. אבל הפסוק הזה הוא בסוד של החכמה, שהרי שנינו, שבעה רקיעים עשה הקדוש ברוך הוא למעלה, וכלם להודיע את כבוד הקדוש ברוך הוא, וכלם עומדים להודיע את סוד האמונה העליונה.

בא ראה, יש רקיע עליון נסתר למעלה מאותם השבעה, וזה הוא הרקיע שמנהיגם ומאיר לכלם, וזה אינו נודע, ועומד בשאלה שלא ידועה, משום שהוא נסתר ועמק, וכלם תמהים עליו. ומשום כך נקרא מ"י, כמו שפרשוה שכתוב (איוב לח) מבטן מי יצא הקרח, ונאמר. וזה הוא הרקיע העליון שעומד על כל אותם השבעה.

תלדות יעקב יוסף. שכל אותם התולדות של יעקב [יוסף שהוא שעושה תולדות] [נ"א ביוסף הצדיק הם עומדים, שעושה תולדות כעין כלם] [ד"א שבטים], ומשום כך נקראו ישראל על שם אפרים, שכתוב (ירמיה לא) הבן יקיר לי אפרים וגו'.

דבר אחר כתפוח בעצי היער - זה אברהם, שדומה לתפוח שמעלה ריחות, ונצטין באמונה שלמה על כל בני דורו, ונרשם אחד למעלה ונרשם אחד למטה, שכתוב אחד היה אברהם. מה הטעם היה אחד? שלא היה אחר בעולם שעלה לאמונת הקדוש ברוך הוא פרט לו. אמר לו רבי חזקיה, והרי כתוב ואת הנפש אשר עשו בחרן? אמר לו, עד כעת הם לא היו בדרגות עליונות שהתעטר בהם אברהם.

אחר כך אמר לו, עוד שמעתי, שלא נקרא אברהם אחד עד שהתעלה ביצחק ויעקב. כיון שהתעלה ביצחק ויעקב והיו שלשתם אבות העולם, אז נקרא אברהם אחד. ואז הוא תפוח בעולם, מצין מכל בני העולם. אמר לו, יפה אמרת.

דבר אחר, כתפוח בעצי היער - זה הקדוש ברוך הוא. פן דודי - זה הקדוש ברוך הוא. בצלו - זה הקדוש ברוך הוא. חמדתי וישבתי - ביום שנגלה הקדוש ברוך הוא על הר סיני וקבלו ישראל תורה ואמרו נעשה ונשמע (שמות כד).

ופריו מתוק לחכי - אלו דברי התורה שכתוב בהם (תהלים יט) ומתוקים מדבש ונפת צופים. דבר אחר ופריו מתוק לחכי - אלו נשמות הצדיקים שכלן פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא ועומדות עמו למעלה.

בא ראה, כל נשמות העולם שהן פרי מעשיו של הקדוש ברוך הוא, כלן אחד בסוד אחד. וכשיורדות לעולם, כלן נפרדות בגונים זכר ונקבה, והן זכר ונקבה מחברות יחד.

ובא וראה, תשוקת הנקבה לזכר עושה נפש, ותשוקת הזכר לנקבה עושה נפש. והרצון של תשוקת הזכר לנקבה והתדבקותו בה מוציאה נפש, וכולל תשוקת [תשוקתו] הנקבה ונוטל אותה. ונכללת התשוקה התחתונה בתשוקה שלמעלה, ונעשית רצון אחד בלי פרוד.

דָּבָר אחר מי העיר ממזרח - בא ראה, בשעה שהקדוש ברוך הוא העיר את העולם להביא את אברהם ולקרב אותו אליו, ההתעוררות הזו משום שעתיד היה לצאת ממנו יעקב ולהעמיד שנים עשר שבטים כלם צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא. צדק יקראהו לרגלו, שהקדוש ברוך הוא היה תמיד קורא לו מיום שנברא העולם, כמו שנאמר (ישעיה מא) קרא הדרות מראש ומשום כך, צדק יקראהו ודאי. לרגלו - להתחבר בו בעבודתו ולקרב אותו אליו, כמו שנאמר (שמות יא) העם אשר ברגליו.

דָּבָר אחר מי העיר ממזרח - שמשם ראשית האור להאיר. משום שהדרום, אותו החזק של האור שלו הוא מן המזרח. ועל כן, מי העיר - אותו האור של הדרום. ממזרח - משום שהוא נוסע ונזון בראשונה, ותשוקתו של אותו הרקיע העליון לתת למזרח.

צָדֵק יקראהו לרגלו - זה המערב, שהוא תמיד קורא לו ולא שוקט, כמו שנאמר (תהלים פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל, משום שהמערב תמיד מתעורר אליו. יתן לפניו גוים ומלכים ירד, שהרי ממנו מקבל את החזק להכניע את כל אותם העמים של העולם.

רַבִּי יהודה אָמַר, (ישעיה מא) מי העיר ממזרח - זה אברהם, שלא נטל התעוררות אל הקדוש ברוך הוא אלא ממזרח. משום שראה את השמש שיוצאת בבקר מצד המזרח, נטל התעוררות לנפשו שהוא הקדוש ברוך הוא. אָמַר, זה הוא המלך שברא אותי. עבד לו כל היום ההוא. לערב ראה השמש שנאסף [והלכנה יוצאת] והלכנה מאירה. אָמַר, זה הוא ודאי ששולט על אותה העבודה שעבדתי כל היום הזה, שהנה נחשף לפניו ולא מאיר. עבד לו כל הלילה ההוא.

לְבַקֵּר ראה שהלכה החשכה והאיר צד המזרח. אָמַר, ודאי כל אלו יש עליהם מלך ושליט שמנהיג אותם. כיון שראה הקדוש ברוך הוא את תשוקתו של אברהם אליו, אזי התגלה אליו ודבר עמו, שכתוב צדק יקראהו לרגלו, שדבר עמו והתגלה עליו.

וַיֵּשׁ למטה רקיע שהוא תחתון מכלם ולא מאיר. ומשום שהוא תחתון שלא מאיר, אותו הרקיע שעליהם מתחבר עמו, ושתי האותיות הללו הוא כוללם בתוכו, ונקרא ים, שאותו הרקיע העליון שנקרא מ"י.

מִשּׁוּם שכל אותם הרקיעים האחרים נעשים נחלים ונכנסים אליו, ואז הוא היס העליון, ועושה פרות ודגים למיניהם. ועל זה אָמַר דוד (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדלות.

וְעַל זה כתוב (ישעיה מא) מי העיר ממזרח צדק יקראהו לרגלו. מי העיר ממזרח - זה אברהם. צדק יקראהו לרגלו - [נ"א זו שרה. ד"א צדק יקראהו לרגלו וגו'] זה הוא הרקיע התחתון של כל הרקיעים שנעשה ים.

יִתֵּן לפניו גוים, מי זה? הוא הרקיע התחתון שאמרנו, שעושה נקמות ומפיל שונאים. ובזה השתבח דוד ואָמַר (תהלים יח) ואיבי נתתה לי ערף ומשנאי אצמיתם. (ישעיה מא) יתן לפניו גוים - אלו הם העמים שהיה אברהם רודף אחריהם, והקדוש ברוך הוא היה הורג אותם. [ומלכים ירד, (מה זה ירד? אלא) אלו המלכים שממנים למעלה עליהם. יתן לפניו גוים - אלו העמים שלמטה] ומלכים ירד - אלו הממנים הגדולים שלמעלה. שכאשר הקדוש ברוך הוא עושה דין בעולם [ד"א בעם], הוא עושה דין בכל, במעלה ובמטה.

יִרְדְּפֵם יעבור שלום ארח ברגליו לא יבוא, (ישעיה מא ג). ירדפם - זה אברהם, שאברהם היה רודף אותם, והקדוש ברוך הוא היה עובר לפניו והורג אותם, שכתוב יעבור שלום. זה הקדוש ברוך הוא שנקרא שלום.

אֲרַח ברגליו לא יבוא, וכי עולה על דעתך שאברהם היה הולך בתוך העננים או בתוך סוסים ומרכבות? אלא ארח ברגליו לא יבוא, שלא היה הולך לפני אברהם לא מלאך ולא שליח, אלא הקדוש ברוך הוא לבדו, שכתוב ארח ברגליו. מי זה רגליו? אלו המלאכים שתחתיו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (זכריה יד) ועמדו רגליו ביום ההוא וגו'.

הנה ראיתי שהתעוררות של מעלה אינה אלא כשמתעורר למטה, שהרי ההתעוררות של מעלה תלויה בתשוקה של מטה [הדבר].

פּתח ואמר, (תהלים פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל. זו היא ההתעוררות של מטה כדי לשלט. אמר דוד, אלהים אל דמי לך, להעיר אל העליון ולהתחבר אל הימין. מה הטעם? משום (שם) כי הנה אויביך יהימין וגו'. [וכתוב] כי נועצו לב יחדו עליך ברית יכרתו. ומשום כך, אלהים אל דמי לך להעיר כלפי מעלה, שהרי אז מתעורר הימין וקושר אותה עמה. וכאשר נקשרת בימין, אז נשברים השונאים, שכתוב (שמות טו) מינף ה' נאדרי בכח מינף ה' תרעץ אויב.

ובא וראה, בפעם שהתחברו כל אותם המלכים להלחם בקרב על אברהם, התיעצו להעבירו מן העולם, וכיון ששלטו בלוט בן אחיו של אברהם, מיד הלכו, שכתוב ויקחו את לוט ואת רכשו בן אחי אברם וילכו. מה הטעם? משום שדמותו של לוט הייתה דומה לאברהם, ומשום כך וילכו, שכל אותו הקרב היה בשבילו.

מה הטעם? משום שאברהם היה מוציא את בני העולם מעבודה זרה ומכניס אותם לעבודת הקדוש ברוך הוא. ועוד, הקדוש ברוך הוא העיר אותם בעולם כדי לגדל את שמו של אברהם בעולם ולקרב אותו לעבודתו. וסוד הדבר – כיון שאברהם התעורר לרדף אחריהם, אז אלהים אל דמי לך, עד שהכל נקשר לאברהם. וכשהכל נקשר לאברהם, אז נשברו כל המלכים מלפניו, כמו שאמרנו, שכתוב מינף ה' תרעץ אויב וגו'.

ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין. רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים עו) ויהי בשלם סוכו וגו'. בא ראה, כשעלה ברצון הקדוש ברוך הוא לברא את העולם, הוציא שלהבת אחת של המאור של הניצוץ הקשה, ונשף רוח ברוח חשוכה ושורפת. והוציא מתוך צדדי התהום טפה אחת, וחבר אותם יחד, וברא בהם את העולם.

אותה השלהבת עלתה והתעטרה בשמאל, ואותה הטפה עלתה והתעטרה בימין. עלו אחד עם אחד, החליפו מקומות, זה לצד זה וזה לצד זה.

רבי יצחק פתח, (שם מה) דבר צדק מגיד מישרים. כל דברי הקדוש ברוך הוא הם אמת ועושה מישרים. במה הוא עושה מישרים? משום שכאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, לא היה עומד, והיה מתמוטט לכאן ולכאן. אמר הקדוש ברוך הוא לעולם: מה לך שאתה מתמוטט? אמר לו: רבוננו של עולם, איני יכול לעמד, שאין בי יסוד על מה שאתקים. אמר לו: הרי אני עתיד להעמיד בך צדיק אחד שהוא אברהם שיאהב אותי. מיד עמד העולם בקיומו. זהו שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. אל תקרי בהבראם אלא באברהם. באברהם מתקים העולם.

אמר רבי חייא, (ישעיה מה) מגיד מישרים, שהנה השיב העולם לקדוש ברוך הוא: אותו אברהם עתיד הוא שיצאו ממני בנים שיחריבו את המקדש וישרפו את התורה. [נ"א לצאת ממנו ישמעאל. אמר לו: הנה יצחק! אמר לו: עתיד לצאת ממנו עשו הרשע שיחריב את בית המקדש וישרף התורה.] אמר לו: עתיד אדם אחד לצאת ממנו שהוא יעקב, ויצאו ממנו שנים עשר שבטים כלם צדיקים. מיד התקים העולם בשבילו. זהו שכתוב מגיד מישרים.

רבי אלעזר אומר, הרי הערנו, וידבר, ויגד, ויאמר – כלם לטעמם מתפרשים. וידבר הוא בגלוי, דרגה חיצונית, שאינה דרגה פנימית כמו אותן הדרגות העליונות. וזהו דבר צדק. ויגד, הוא רמז לדרגה פנימית עליונה ששולטת על הדבור, וזהו מגיד מישרים. מי המישרים? זו הדרגה העליונה שיעקב שרוי בה. זהו שכתוב (תהלים צט) אתה כוננת מישרים. ומשום כך כתוב מגיד ולא כתוב דובר.

אמר רבי יצחק, והרי כתוב (דברים ד) ויגד לכם את בריתו? אמר לו, כך הוא ודאי, היא הדרגה ששולטת על התחתונה שהיא דבר צדק, והכל [בה] הוא [נ"א לשתל הפרי] להתבונן [יש] כאן. בא ראה, שאף על גב שהדבור הוא תחתון, אל תאמר שאינו עליון, אלא ודאי הדבור הוא מלא מן הכל והוא דרגה עליונה, וסימן לדבר – (שם לב) כי לא דבר רק הוא מכם.

רבי אלעזר היה הולך לבית חמיו, והיו עמו רבי חייא ורבי יוסי ורבי חזקיה. אמר רבי אלעזר,

בעודם הולכים פגש בהם רבי ייסא ויהודי אחד עמו. והיה אותו היהודי אומר, (שם כה) לְדוֹד אֵלֶיךָ ה' נִפְשֵׁי אִשָּׁא. לְדוֹד, וְכִי לְמָה לֹא כָתוּב מְזֻמּוֹר לְדוֹד אוֹ לְדוֹד מְזֻמּוֹר? אֲלֵא בְשִׁבִיל דְּרָגְתוֹ אָמַר דּוֹד אֵת הַתְּשַׁבַּחַת שְׁאָמַר בְּשִׁבִילוֹ. אֵלֶיךָ ה' נִפְשֵׁי אִשָּׁא, אֵלֶיךָ ה' לְמַעְלָה. נִפְשֵׁי, מִי זֶה נִפְשֵׁי? [אִשָּׁא] זֶה דּוֹד, [הוּא] הַדְּרָגָה הָרִאשׁוֹנָה שְׁאָמַרְנוּ. אִשָּׁא – אֵעֲלָה, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (שם קכא) אִשָּׁא עֵינֵי אֵל הַהָרִים. מִשּׁוֹם שְׁדוּד הָיָה מִשְׁתַּדֵּל כָּל יָמָיו לְהַעֲלוֹת אֵת דְּרָגְתוֹ לְהַתְעַטֵּר לְמַעְלָה וּלְהַתְקַשֵּׁר שֵׁם בְּקִשְׁר שְׁלֵם כְּרֵאוּי.

כְּמוֹ כֵּן (שם קג) לְדוֹד בְּרַכִּי נִפְשֵׁי אֵת ה'. מִשּׁוֹם דְּרָגְתוֹ אָמַר. וְמָה אָמַר בְּרַכִּי נִפְשֵׁי אֵת ה'? אֵת – לְהַתְקַשֵּׁר בְּקִשְׁר לְמַעְלָה. וְכָל קָרְבִי, מִי הֵם קָרְבִי? אֵלוֹ שְׁאָר חַיּוֹת הַשָּׂדֶה שְׁנִקְרְאוֹת קָרְבִים, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (שיר ה) וּמַעֲי הֵמוֹ עָלָיו. דְּבַר אַחַר בְּרַכִּי נִפְשֵׁי – בְּשִׁבִילוֹ הוּא אָמַר. אֵת ה' – זֶה שְׁלֵמוֹת הַכֹּל. אֵת ה' – הַכֹּלֵל שֶׁל הַכֹּל.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְרַבִּי יִיסָא, רְאִיתִי אוֹתָךְ שְׁבֹאֲתָ עִם הַשְּׂכִינָה וְהַתְּחַבְּרָתָהּ. אָמַר לוֹ, כֶּף זֶה וְדָאִי. וְשִׁלְשׁ פְּרָסָאוֹת שְׁהִלְכְתִי עִמָּה וְאָמַרְתָּ לִי כְּמָה דְבָרִים מַעֲלִים, וְאֲנִי שְׁמַרְתִּי אוֹתָם לְיוֹם הַזֶּה, וְלֹא יִדְעָתִי שֶׁהוּא הַמְּאֹר שְׁמֵאִיר כְּמוֹ שְׁרֵאִיתִי כְּעַתָּה.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְיִהוּדִי הַהוּא, מָה שְׁמֵךְ? אָמַר לוֹ, יוֹעֵזֵר. אָמַר לוֹ, יוֹעֵזֵר וְאֶלְעָזָר [דְּבַר אֶחָד] יוֹשְׁבִים יַחַד. יֵשְׁבוּ עַל סֵלַע אֶחָד בְּשָׂדֶה הַהוּא. פָּתַח אוֹתוֹ הַיְהוּדִי וְאָמַר, (ישעיה מג) אֲנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מִחָה פְּשַׁעֶיךָ לְמַעַנִי וְחַטָּאתֶיךָ לֹא אֲזַכֵּר. מָה הַטַּעַם פְּעַמִּים אֲנֹכִי אֲנֹכִי?

אֵלָא אֶחָד בְּסִינֵי, וְאֶחָד בְּשַׁעָה שְׁבָרָא אֵת הָעוֹלָם, שְׁכָתוּב (שמות כ) אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ. זֶה הוּא בְּסִינֵי. וְאֶחָד כְּשִׁבְרָא אֵת הָעוֹלָם, שְׁכָתוּב (ישעיה מה) אֲנֹכִי עֲשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרֵאתִי. הוּא כְּדִי לְהִרְאוֹת שְׁאִין פְּרוּד בֵּין מַעְלָה וּמַטָּה.

מִחָה פְּשַׁעֶיךָ, לֹא כְּתוּב מַעֲבִיר פְּשַׁעֶיךָ אֲלֵא מוֹחָה, כְּדִי שְׁלֹא יִתְרָאוּ לְעוֹלָמִים. לְמַעַנִי, מָה זֶה לְמַעַנִי? מִשּׁוֹם אוֹתָם הִרְחַמִּים שְׁתְּלוּיִים בִּי, שְׁכָתוּב (דברים ד) כִּי אֵל רַחוּם ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו'.

דְּבַר אַחַר מִחָה פְּשַׁעֶיךָ לְמַעַנִי – בֵּא רְאָה, הִרְשַׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם עוֹשִׂים פָּגַם לְמַעְלָה, שְׁכָאֲשֶׁר

זֶה שְׁיָרַד עָלָה, וְזֶה שְׁעָלָה יָרַד. נִקְשְׁרוּ זֶה עִם זֶה וַיִּצְאָה מִבִּינֵיהֶם רוּחַ שְׁלָמָה, וְאִזּוֹ אוֹתָם שְׁנֵי הַצְּדָדִים נַעֲשׂוּ אֶחָד, וְנִתְנָה בִּינֵיהֶם [הַרוּחַ] וְהַתְעַטְרוּ הָאֶחָד עִם הָאֶחָד. וְאִזּוֹ נִמְצָא שְׁלוֹם לְמַעְלָה וְשְׁלוֹם לְמַטָּה, וְהַדְּרָגָה הַתְּקִימָה.

הַתְּעַטְרָה ה"א עִם וְא"ו, וְא"ו עִם ה"א, וְאִזּוֹ עָלְתָה ה"א וְנִקְשְׁרָה בְּקִשְׁר שְׁלֵם. וְאִזּוֹ וּמַלְכֵי צְדָק מְלִךְ שְׁלֵם. מְלִךְ שְׁלֵם הוּא וְדָאִי מְלִךְ שְׁשׁוּלֵט בְּשְׁלֵמוֹת. מְתִי הוּא מְלִךְ שְׁלֵם? בְּיוֹם הַכְּפֹרִים, כְּשֶׁכָּל הַפָּנִים מְאִירוֹת.

[**דְּבַר** אַחַר מַלְכֵי צְדָק מְלִךְ שְׁלֵם, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, רְצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹצִיא כְּהֵנָה מִשָּׁם, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר בְּרוּךְ אַבְרָם לֹאֵל עַלְיוֹן. כִּיִּן שְׁהַקְּדִים בְּרַכְתָּ אַבְרָהָם לְבִרְכַת רְבוּנוֹ, אָמַר לוֹ אַבְרָהָם: וְכִי מִקְדִּימִים בְּרַכְתָּ הָעֶבֶד לְבִרְכַת רְבוּ? מִיָּד נִתְנָה הַכְּהֵנָה לְאַבְרָהָם, שְׁכָתוּב (תהלים קי) [נָאֵם ה'] לְאֲדָנִי שֵׁב לִימִינִי. וְכְתוּב אַחֲרָיו, נִשְׁבַּע ה' וְלֹא יִנְחַם אֶתְּהָ כֹהֵן לְעוֹלָם עַל דְּבַרְתִּי מַלְכֵי צְדָק. שְׁכָתוּב וְהוּא כֹהֵן לֹאֵל עַלְיוֹן, וְאִין זָרְעוֹ כֹהֵן].

דְּבַר אַחַר וּמַלְכֵי צְדָק – זֶה הָעוֹלָם הָאַחֲרוֹן. מְלִךְ שְׁלֵם – זֶה הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. שְׁהַתְעַטֵּר אֶחָד עִם אֶחָד בְּלִי פְרוּד שְׁנֵי עוֹלָמוֹת יַחַד, וְאֶפְלוּ הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן הוּא הַכֹּל, וְהוּא דְבַר אֶחָד. הוֹצִיא לְחַם וַיִּיֵן – שָׁבוּ שְׁנֵי אֵלוֹ. וְהוּא כֹהֵן לֹאֵל עַלְיוֹן – מְשַׁמֵּשׂ עוֹלָם נֶגֶד עוֹלָם. וְהוּא כֹהֵן – זֶה הַיְמִין. לֹאֵל עַלְיוֹן – הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וּמִשּׁוֹם כֶּף צָרִיף הַכֹּהֵן לְבָרַךְ אֵת הָעוֹלָם.

בֵּא רְאָה, הַבְּרָכוֹת נוֹטֵל הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן הַזֶּה, כְּשִׁמְתַחֲבַר עִם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וְאִזּוֹ וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ אַבְרָם לֹאֵל עַלְיוֹן. כֶּף זֶה וְדָאִי. כְּמוֹ כֵּן צָרִיף הַכֹּהֵן לְמַטָּה לְקִשְׁר קְשָׁרִים וּלְבָרַךְ אֵת הַמְּקוֹם הַזֶּה, כְּדִי שְׁיִתְקַשֵּׁר הַיְמִין לְקִשְׁר שְׁנֵי עוֹלָמוֹת יַחַד. בְּרוּךְ אַבְרָם – סוּד הַדְּבַר הוּא תְקוּן הַבְּרָכוֹת.

בְּרוּךְ אַבְרָם – כְּמוֹ שְׁאָמַרְנוּ, בְּרוּךְ אֶתְּהָ. לֹאֵל עַלְיוֹן – ה' אֱלֹהֵינוּ. קִנְיָה שְׁמִים וְאֶרֶץ – מְלִךְ הָעוֹלָם. וְהַפְּסוּק הַזֶּה הוּא סוּד הַבְּרָכוֹת. [וּמִשּׁוֹם כֶּף] וַיְבָרְכֵהוּ – מִמַּטָּה לְמַעְלָה. וּבְרוּךְ אֵל עַלְיוֹן [אֲשֶׁר מִגֵּן צָרִיף בִּידֶךָ], וּבְרוּךְ אֵל עַלְיוֹן – מִמַּעְלָה לְמַטָּה. וַיִּתֵּן לוֹ מַעֲשֵׂר מִכֹּל – לְהַתְדַבֵּק בַּמְּקוֹם שֶׁהִקְשֵׁר נִקְשְׁר לְמַטָּה.

תינוקות במקומי. כעת בא רבי יוסי מכפר חנין לעיר, וסלקו אותם מאצלי, והושיבו אותם אצלם. והיו נותנים לי כל בני העיר שכר כמו אותו הזמן שהתינוקות היו אצלי, והסתכלתי בעצמי שלא ראוי לי להנות מהם בחנם, והשפרתי עצמי עם החכם [ההוא] הזה. אמר רבי אלעזר, כאן צריך את הברכות של אבא.

קמו. הלכו לפני רבי שמעון [אחר כך], והיה יושב ולומד כל יום לפני רבי שמעון. ויום אחד היה עסוק בנטילת ידים לפניו. אמר, כל מי שלא נוטל ידיו כראוי, אף על גב שנענש למעלה – נענש למטה. ומה ענשו למטה? שגורם לעצמו עני. כמו שפנשו כך – כך זוכה מי שנוטל ידיו כראוי, שגורם לעצמו ברכות שלמעלה, ששורות הברכות על ידו כראוי ומתברך בעשר.

אחר כך הקדים רבי שמעון, וראה אותו שנוטל ידיו במים, ונוטל ידיו בשעור רב של מים. אמר רבי שמעון, מלא ידיו מברכותיך. וכך היה. מאותו היום והלאה התעשר ומצא אוצר, והיה עוסק בתורה ונותן מזון לעניים כל יום, והיה שמח עמהם, ומסביר להם בפנים מאירות. קרא עליו רבי שמעון, (ישעיה מא) ואתה תגיל בה' בקדוש וגו'.

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם וגו'. רבי יהודה פתח, (שיר ז) אני לדודי ועלי תשוקתו. הרי פרשוה, אבל בהתעוררות שלמטה תמצא ההתעוררות שלמעלה, שהרי אין מתעורר למעלה עד שמתעורר למטה, והברכות שלמעלה לא נמצאות אלא במה שיש בו ממש, ואינו ריקן.

מנין לנו? מאשת עובדיהו שאמר לה אלישע (מלכים ב ד) הגידי לי מה יש לך בבית. שהרי הברכות שלמעלה אינן שורות על שלחן ריק ולא במקום ריק. מה כתוב? ותאמר אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוף שמן. מה זה אסוף? אלא אמרה לו, השעור של השמן הזה אינו אלא כדי משיחת אצבע קטנה.

אמר לה, נחמתני, שהרי לא ידעתי איך ישרו הברכות שלמעלה במקום ריק, אבל עכשו שיש לך שמן, זהו מקום שימצאו בו ברכות. מנין לנו? שכתוב (תהלים קלג) כשמן הטוב וגו'. ובסופו

אותם חטאים עולים, רחמים ואור עליון וניקת הברכות לא יורדות למטה, והדרגה הזו אינה נוטלת ברכות שלמעלה להניק למטה. ומשום כך למעני, כדי שלא ימנעו ברכות להניק [לן] לכל. כמו כן, (שם לב) ראו עתה כי אני אני הוא. להראות שאין פרוד בין מעלה ומטה, כמו שנתבאר.

בא ראה, כמו זה כשנמצאים צדיקים בעולם, מתעוררות ברכות לכל העולמות. פיון שבא אברהם, התעוררו ברכות לעולם, שכתוב ואברכה והיה ברכה. מה זה והיה ברכה? רמז שימצאו בגללו ברכות למעלה ומטה, שכתוב ונברכו בך וגו', וכתוב ואברכה מברכך.

בא יצחק והודיע לכל שיש דין ויש דין למעלה להפירע מן הרשעים, והוא עורר את הדין בעולם כדי שייראו מהקדוש ברוך הוא כל בני העולם. בא יעקב ועורר רחמים בעולם, והשלים את האמונה בעולם כראוי.

בימי אברהם מה כתוב? ומלכי צדק מלך שלם. שהתעטר הכסא במקומו, ואז נמצא מלך שלם ללא פגם כלל. הוציא לחם ויין – שהוציא מזונות וברכות לעולמות כלם כראוי. הוציא לחם ויין – שלא ימנעו הברכות מכל העולמות. הוציא – כמו שנאמר תוצא הארץ, מהדרגות שלמעלה מוציא מזונות וברכות לכל העולמות.

והוא כהן לאל עליון – שהכל נמצא בשלמות עליונה כראוי. להראות, כמו שהרשעים עושים פגם בעולם ומונעים ברכות, כך גם בשביל הצדיקים באות ברכות לעולם, ובגללם מתברכים כל בני העולם.

ויתן לו מעשר מכל, מה זה מעשר מכל? מאותם הברכות שיוצאות מכל, משום שהוא המקום שכל הברכות שיוורדות לעולם יוצאות משם. דבר אחר ויתן לו מעשר מכל – הקדוש ברוך הוא נתן לו מעשר, ומה הוא? זו הדרגה שכל פתחי האמונה והברכות של העולם עומדות בה, והיא מעשר, והיא אחת מעשרה, והיא עשרה ממאה. מכאן והלאה נכנס אברהם בקיום שלמעלה כראוי.

אמר לו רבי אלעזר, יפה אמרת. אמר לו רבי אלעזר, מה מעשיך? אמר לו, מלמד

תְּשׁוּקָתוֹ. דְּבַר אַחַר אֲנִי לְדוּדִי, שְׁהָרִי שְׁנִינוּ
שְׁשֻׁכִּינָה לֹא נִמְצְאָת עִם הֶרְשָׁעִים. כִּיּוֹן שֶׁבָא הָאָדָם
לְהִטָּהַר וּלְהִתְקַרֵּב לְקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִזּוֹ הַשְׁכִּינָה
שׁוֹרָה עָלָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אֲנִי לְדוּדִי – בְּהִתְחַלָּה,
וְעַלִּי תְּשׁוּקָתוֹ – לְאַחַר מִכָּן. בָּא הָאָדָם לְהִטָּהַר –
מִטְהָרִים אוֹתוֹ.

בא רָאָה, אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁאַבְרָהָם רִדְף
אַחַר הַמַּלְכִּים הִלְלוּ וְהִרְגוּ אוֹתָם הַקִּדּוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא, הִיָּה אַבְרָהָם תּוֹהָה. אָמַר, אוֹלֵי חֵס
וְחִלְלִיָּה גִרְעֵתִי אוֹתוֹ הַשְׁכָּר שֶׁהֵייתִי מִחֲזִיר בְּנֵי
אָדָם אֶל הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחֲזֵתִי בָהֶם לְקַרֵּב
אוֹתָם אֵלָיו, וְכַעַת נִהְרָגוּ אֲנָשִׁים עַל יָדִי. מִיָּד אָמַר
לוֹ הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵל תִּירָא אַבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן
לֶךְ שְׁכַרְךָ הִרְבָּה מְאֹד וְגוֹ'. שְׁכָר קִבְלַת עֲלֵיהֶם,
שְׁהָרִי כָלָם לֹא יִזְכּוּ לְעוֹלָמִים.

הִיָּה דְּבַר ה' אֶל אַבְרָם בְּמַחֲזֵה לֵאמֹר, מַה זֶה
בְּמַחֲזֵה? אֵלֶּה בְּאוֹתוֹ הַמְרָאָה, הַדְּרָגָה שֶׁכָּל
הַדְּמִיוֹת נִרְאוֹת בָּהּ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֵּא רָאָה, טָרָם
שֶׁנִּמְוֹל אַבְרָהָם, הִיָּתָה דְרָגָה אַחַת מִדְּבַרְת עֵמוֹ, וּמִי
הַמַּחֲזֵה הַזֶּה? שֶׁכָּתוּב (במדבר כד) מַחֲזֵה שְׂדֵי יַחֲזֵה.
כִּיּוֹן שֶׁנִּמְוֹל, הָיוּ כָּל הַדְּרָגוֹת שׁוֹרוֹת עַל הַדְּרָגָה הַזֹּאת,
וְאִזּוֹ דְּבַר עֵמוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שמות ו) וְאָרָא אֶל אַבְרָהָם
אֶל יִצְחָק וְאֶל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׂדֵי. וְטָרָם שֶׁנִּמְוֹל, לֹא הָיוּ
אוֹתָן הַדְּרָגוֹת שׁוֹרוֹת עָלָיו לְדַבֵּר.

מַה כָּתוּב? (שם) כִּי שָׁם צִוָּה ה' אֶת הַבְּרָכָה חַיִּים עַד
הָעוֹלָם. וּבְמָקוֹם הַזֶּה שׁוֹרוֹת הַבְּרָכוֹת. [וְנִתְבְּאָר].

וְאִם תֹּאמְרוּ, (שם) כָּטַל חֶרְמוֹן שִׁירַד עַל הַרְרֵי צִיּוֹן,
וְלֹא כָתוּב שֶׁשֶׁמֶן אֵלֶּה טַל? אֵלֶּה הוּא שֶׁשֶׁמֶן
וְהוּא טַל. אוֹתוֹ הַטַּל הוּא שֶׁהַטִּיל הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
מִהַשְׁמֵן הָעֲלִיּוֹן. שְׁאוֹתוֹ הַשְׁמֵן יוֹצֵא לְצַד הַיָּמִין.

שְׁנִיִּים הֵם – יַיִן וְשֶׁמֶן, וְהִלְכוּ לְשֵׁנֵי צְדָדִים – הַיַּיִן
לְצַד שְׂמָאל, וְהַשְׁמֵן לְצַד יָמִין. וּמִצַּד הַיָּמִין
יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת לְעוֹלָם, וּמִשָּׁם נִמְשַׁחַת הַמַּלְכוּת
הַקִּדּוּשָׁה. וּמִשָּׁם שֶׁהַשְׁמֵן הִיָּה נִתְקַן לְמִטָּה
בְּרֵאשׁוֹנָה, הַשְׁמֵן מְזַמֵּן לְמַעְלָה הַרְקַת הַבְּרָכוֹת.

בא רָאָה, מִהֵתְעוֹרְרוֹת שֶׁל הַשְׁמֵן הַזֶּה שֶׁלְמַעְלָה
בָּא לְהַרְיֵק עַל דּוּד וּשְׁלֵמָה לְהִתְבָּרֵךְ [עַל] בְּנוֹ.
מִנֵּיִן לָנוּ? שֶׁכָּתוּב וַיַּעֲמֵד הַשְׁמֵן. כָּתוּב כָּאֵן וַיַּעֲמֵד,
וְכָתוּב שָׁם (ישעיה יא) שֶׁרֶשׁ יִשִּׁי אֲשֶׁר עֲמַד לְגַס עַמִּים.

בא רָאָה, מִשְׁלַחַן שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים, שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאוֹת
הַבְּרָכוֹת וּמְזוֹן לְעוֹלָם, לֹא צָרִיךְ שִׁימְצֵא רִיק
אֶפְלוֹ רִגַע אֶחָד, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּלְקוּ מִשָּׁם הַבְּרָכוֹת.
אִף כִּף לֹא מְבָרְכִים עַל שְׁלַחַן רִיק, שְׁהָרִי הַבְּרָכוֹת
שֶׁלְמַעְלָה אֵינן שׁוֹרוֹת עַל שְׁלַחַן רִיק.

בא רָאָה מַה כָּתוּב, אֲנִי לְדוּדִי וְעַלִּי תְּשׁוּקָתוֹ. אֲנִי
לְדוּדִי בְּתַחֲלָה, וְאַחַר כֵּף וְעַלִּי תְּשׁוּקָתוֹ. אֲנִי
לְדוּדִי לְתַקֵּן לוֹ מְקוֹם בְּתַחֲלָה, וְאַחַר כֵּף וְעַלִּי

❁ סדר הלימוד ליום יג כסלו [יום 72 בשנה] ❁

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהֵנָּה בִּתְחִלָּה כָּתוּב וַיֵּרָא ה' אֶל אַבְרָם, וְכָתוּב וַיִּסַּע אַבְרָם הַלֹּךְ וְנִסּוּעַ הַנִּגְבָּה, וְכָתוּב וַיִּכֶן שָׁם מִזְבֵּחַ. הֲנִיחָה כֵּן אוֹתָן הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת. וְכַעַת אוֹמְרִים, שֶׁטָּרַם שֶׁנִּמּוֹל לֹא הָיָה אוֹתָן הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת שׁוֹרוֹת עַל הַדְּרָגָה הַזֹּאת לְדַבֵּר עִמוֹ?

סְתָרֵי תוֹרָה

אָחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגו' - אֵלֶּה דְבָרֵי תוֹרָה, שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים ה) אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה דִּבְרַר ה' אֶל כָּל קְהֵלְכֶם. מִה לְהֵלֵךְ דְּבָרֵי תוֹרָה - אִם כֵּן אוֹתָן דְּבָרֵי תוֹרָה. אַחֵר שֶׁהִשְׁתַּדַּל אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּדְבָרֵי הָאֵלֶּה, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבַשֵּׂר לוֹ וּמְקַדְּמִים לְנִשְׁמָה שְׁלוֹם [בְּשׁוֹרוֹת טוֹבוֹת], זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אֶל תִּירָא אַבְרָם אֲנֹכִי מִגֵּן לָךְ, מְכַל הַמַּיִנִּים הַרְעִים שֶׁל הַגִּיחִים.

שִׁבְרֵךְ הַרְבֵּה מְאֹד, מִשּׁוּם שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדַּל בַּתוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, זוֹכֵה וְנוֹחַל יִרְשֵׁת נִחְלָה בְּעוֹלָם הַבָּא, כְּכָתוּב (מְשִׁלִּי ח) לְהַנְחִיל אֶת הַיְיָ. מִה זֶה יִי"ש? [זֶה יִי"ש מֵאֵין שְׁלֹשׁ עֲשָׂרֵה נְהִירוֹת אֶפְרַסְמוֹן טְהוֹר [מִדּוֹת] שְׁנוֹתָנִים לוֹ יִרְשֵׁה עֲלִיּוֹנָה בְּעוֹלָם הַבָּא [נִי"א זֶה הָעוֹלָם הַבָּא]. וְאַצְרַתִּיהֶם אֲמַל - בְּעוֹלָם הַזֶּה, מַעֲשֵׂר וְכָל טוֹב שֶׁל הָעוֹלָם.

מִי שֶׁהוֹלֵךְ לְיָמִין - זוֹכֵה לְעוֹלָם הַבָּא, וּמִי שֶׁהוֹלֵךְ לְשְׂמָאל - הֵנָּה עֹשֶׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה [שִׁישׁ שְׂמָאל קְדוּשׁ וַיִּשׁ שְׂמָאל טָמֵא. וְזֶה הוּא שְׂאֲמָרְנוּ, מִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בַּתוֹרָה, נוֹתָנִים לוֹ אֲרֵךְ יָמִים בְּעוֹלָם הַבָּא וְנוֹתָנִים לוֹ עֹשֶׂר וְכָבוֹד בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׂאֲמָר (מְשִׁלִּי ג) אֲרֵךְ יָמִים בִּימֵינָה וְגו'. וּמִי שֶׁיִּרְצֶה שִׁיִּהְיֶה הַגּוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא מִתְעַסֵּק בַּתוֹרָה וּבְמַעֲשֵׂים טוֹבִים, נוֹתָנִים לוֹ עֹשֶׂר בְּעוֹלָם הַזֶּה מִצַּד הַשְּׂמָאל, מִצַּד הַיָּצֵר הָרַע, וּבְעֹשֶׂר הַזֶּה עוֹשֶׂה רַע וַיִּוְרֶשׁ גִּיחִים. וְאִם תֹּאמַר, וְכִי אֵין בְּעוֹלָם הַזֶּה עֹשֶׂר מִצַּד הַקְּדוּשָׁה? כֵּן, שֶׁכָּל הַמְּקִיִּים אֵת הַתוֹרָה מֵעַנִּי, סוֹפוֹ לְקִיָּמָה מֵעֹשֶׂר, וְזֶהוּ עֹשֶׂר טוֹב שֶׁמִּצַּד הַקְּדוּשָׁה].

בְּשִׁבְאָ מִשָּׁם רַבִּי אַבָּא, הָיָה מְכַרְזֵי: מִי רוֹצֵה עֹשֶׂר וּמִי רוֹצֵה אֲרֵךְ חַיִּים בְּעוֹלָם הַבָּא, יָבֵא וַיִּשְׁתַּדַּל בַּתוֹרָה. הָיוּ מִתְכַּנְּסִים אֵלָיו כָּל הָעוֹלָם. הָיָה רִנָּה אֶחָד בְּשִׁכּוּנָתוֹ. יוֹם אֶחָד בָּא אֵלָיו. אָמַר לוֹ: רַבִּי, אֲנִי רוֹצֵה לְעַסֵּק בַּתוֹרָה כְּדֵי שִׁיִּהְיֶה לִי עֹשֶׂר.

בָּא רֵאָה, בִּתְחִלָּה נִתֵּן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲכָמָה לְאַבְרָהָם לְדַעַת אֵת הַחֲכָמָה לְהַדְּבִיק בּוֹ, וַיִּדַע אֵת סוֹד הָאֲמוּנָה, אֲבָל לְדַבֵּר עִמוֹ לֹא הָיָה אֵלָּה הַדְּרָגָה הַתְּחִלּוֹנָה הַזֹּאת לְבַדָּה. כִּינֵן שֶׁנִּמּוֹל, כָּל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת הָיוּ שׁוֹרוֹת עַל הַדְּרָגָה הַזֹּאת הַתְּחִלּוֹנָה כְּדֵי לְדַבֵּר עִמוֹ, וְאִזְ הִתְעַלָּה אַבְרָהָם בְּכָל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.

בָּא רֵאָה, טָרַם שֶׁנִּמּוֹל הָאָדָם, לֹא נִאָּחַז בְּשִׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. כִּינֵן שֶׁנִּמּוֹל, נִכְנַס בְּשִׁמוֹ וְנִאָּחַז בּוֹ. וְאִם תֹּאמַר, אַבְרָהָם שֶׁנִּאָּחַז בּוֹ טָרַם שֶׁנִּמּוֹל? כֵּן הָיָה, שֶׁנִּאָּחַז בּוֹ וְלֹא כְּרָאוּי, שֶׁהָיָה מִתּוֹךְ הָאֵהָבָה הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁאֵהָב אוֹתוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרַב אוֹתוֹ, אַחֵר כֵּן צָוָה אוֹתוֹ שִׁימּוֹל וְנִתְנָה לוֹ הַבְּרִית, הַקָּשֶׁר שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת. הַבְּרִית - הַקָּשֶׁר לְקָשֶׁר הַכָּל יַחַד לְהַכְלִיל זֶה עִם זֶה. הַבְּרִית - הַקָּשֶׁר שֶׁהַכָּל נִקְשָׁר בּוֹ. וּמִשּׁוּם כֵּן, טָרַם שֶׁנִּמּוֹל אַבְרָהָם, דְּבוּרוֹ לֹא הָיָה עִמוֹ אֵלָּה בְּמַחְזָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.

בָּא רֵאָה, בְּשַׁעַת שֶׁבָּרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעוֹלָם, לֹא נִבְרָא אֵלָּה עַל הַבְּרִית, כְּמוֹ שֶׁנִּאָּמַר בְּרִ"א שִׁי"ת, בְּרָא אֱלֹהִים. וְהֵינּוּ [בְּרִית] שֶׁעַל הַבְּרִית קִיַּם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעוֹלָם, וְכָתוּב (יִרְמִיָּה לג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקוֹת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי. שֶׁהָיָה הַבְּרִית הִיא הַקָּשֶׁר שֶׁהָיוּ וְהִלְיָה לֹא נִפְרָדִים.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּשֶׁבָּרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעוֹלָם, עַל תְּנַאי הָיָה: שֶׁכָּפָּאָר יָבֵאוּ יִשְׂרָאֵל, אִם יִקְבְּלוּ אֵת הַתוֹרָה - יָפֵה, וְאִם לֹא - הָרִינִי מִחֲזִירְכֶם לְתַהוֹ וְכַהּוֹ. וְהָעוֹלָם לֹא הִתְקַיַּם עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי וְקִבְּלוּ תוֹרָה, וְאִזְ הִתְקַיַּם הָעוֹלָם.

וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם וְהִלָּאָה, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹרָא עוֹלָמוֹת, וּמִי הֵם? זְוֹגֵי בְּנֵי הָאָדָם.

נראות בו והכל אחד. מראה ומחזה הוא אחד. זה תרגום וזה לשון הקדש.

אמר רבי יוסי, רבים הם בתורה, ועל כן היתה רשות לאונקלוס לתרגם באותה הלשון שגלה הקדוש ברוך הוא בתורה, והלשון הזו היא נסתרת מהמלאכים העליונים. במחזה, [שהנה] שהיה נסתר מהמלאכים העליונים שאינם יודעים בזה כשמדבר עם אברהם.

מה הטעם? משום שאברהם לא היה מהול, והיה ערל סתום בשר, ומשום כך היה מסתיר מהם בלשון תרגום. כמו כן בבלעם, שכתוב אשר מחזה שדי יחזה. יחזה, נסתר היה הדבר מתוך מלאכי השרת כדי שלא יהיה להם פתחון פה שהקדוש ברוך הוא מדבר עם אותו הערל הטמא, שהרי המלאכים הקדושים אינם [קוראים] נזקקים ללשון תרגום.

אם תאמר שלא יודעים – והרי גבריאל למד את יוסף שבעים לשון, והתרגום הוא אחד משבעים לשון? אלא ידוע יודעים, אבל שנינו שלא נזקקים, שאין חוששים ואין מתבוננים עליו, שהרי הוא מאוס לפניהם מכל שאר הלשונות.

ואם תאמר, שהואיל והוא מאוס מן המלאכים העליונים, למה תרגם אונקלוס את התורה בלשון הזו, ויונתן בן עזיאל את המקרא? אלא מאוס הוא לפניהם, וכך צריך! שאין קנאה למלאכים העליונים עם ישראל יותר, ועל כן תרגום תורה ומקרא כך, ואינו מאוס, שהרי בכמה מקומות כתב הקדוש ברוך הוא בתורה כך.

ומשום כך הוא נסתר מתוך המלאכים העליונים הקדושים. ועל כן התגלה לאברהם בדרך נסתר, שלא ישגיחו בו המלאכים הקדושים, ולא יהיה להם פתחון פה שהקדוש ברוך הוא התגלה על איש ערל. מתי התגלה לו בהתגלות של מלאכים עליונים? כאשר נתן לו ברית קיום הקדש, שכתוב וידבר אתו אלהים לאמר. אלהים – השם של הקדש, ולא כתוב במחזה השם בהתגלות.

לאמר, מה זה לאמר? לאמר ולהכריז בכל לשון שלא תהיה במכסה, לא בלשון אחרת, אלא בלשון שכלם מדברים בה, שיכולים לומר זה

אמר לו: הנה ודאי. אמר לו: מה שמך? אמר לו: יוסי. אמר לתלמידיו שיקראו לו רבי יוסי בעל העשר והכבוד. ישב והתעסק בתורה.

לַיָּמִים הִיָּה עוֹמֵד לִפְנֵי. אמר לו: רבי, איפה העשר? אמר: נשמע מזה שלא עשה לשם שמים. נכנס לחדרו, שמע קול אחד שהיה אומר: אל תעניש אותו [שוב אליו], שיהיה איש גדול. שב אליו. אמר לו: שב, בני, שב, ואני נותן לך עשר.

בִּינְיָתִים בָּא אִישׁ אֶחָד וְכָלִי שֶׁל פֶּז בִּידוֹ. הוציא אותו ונפל אור בבית. אמר לו: רבי, אני רוצה לזכות בתורה ואני לא זכיתי, ורוצה מי שישתדל בתורה בשבילי, שהרי יש לי עשר רב שהשאיר לי אבי, שכאשר ישב על שלחנו היה מסדר עליו שלשה עשר כוסות מאלו, ואני רוצה לזכות בתורה ואני נותן עשר.

אמר לאותו הרוק: תשתדל בתורה, וזה נותן לך עשר. נתן לו אותו הכוס של הפז. קרא עליו רבי אבא: (איוב כח) לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה פלי פז. ישב ולמד בתורה, והאדם ההוא היה נותן לו עשר. לַיָּמִים נִכְנְסָה חֲמֵדַת הַתּוֹרָה לְמַעַי. יום אחד היה יושב והיה בוכה. מצא אותו רבו שהיה בוכה. אמר לו: על מה אתה בוכה? אמר לו: ומה אני מניח את חיי העולם הבא בשביל זה? איני רוצה אלא לזכות אצלי. אמר: עכשו מזה נשמע שהנה עשה לשם שמים.

קרא לאותו האיש, אמר לו: טל את עשרך ותן אותו ליתומים ועניים, ואני נותן לך חלק יתר בתורה בכל מה שאני לומד. החזיר לו רבי יוסי אותו הכוס של פז, ועד היום לא סר שמו, ומבניו בן פזי, והינו רבי יוסי בן פזי, וזכה לכמה תורה הוא ובניו [משום שלמד תורה]. שאין לך שכר טוב בעולם כמי שלומד תורה ומקיים אותה.

אחר הדברים האלה היה דבר ה' אל אברהם במחזה לאמר וגו'. בכל מקום שכתוב בתורה במחזה, זה השם שהתגלה לאבות, ומי הוא? שדי, שנאמר (שמות ו) וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, כמו שנאמר (במדבר כד) אשר מחזה שדי יחזה. וזה המראה שכל המראות העליונות נראים מתוכו. כמו המראה הזה שכל הדמיות

בְּשֵׂאוֹכֵל בֶּשֶׂר, מאותו הַבֶּשֶׂר מִתְעַנֵּג הַבֶּשֶׂר שְׁלוֹ, ומתְעַרְבִים זֶה עִם זֶה ומתְגַדֵּל מִמֶּנּוּ הגוף, ומאותו הַעֲנֵג הגוף חוֹטֵא בְּכִמָּה חֲטָאִים. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַבֶּשֶׂר כִּפְרָה עַל הַגּוּף. בֶּשֶׂר אוֹכֵל, וּבֶשֶׂר מִתְרַבֶּה מִמֶּנּוּ, וְבוֹ חֲטָא. מִשׁוּם כִּף בֶּשֶׂר לְכַפֵּר עַל גּוּפוֹ, וְהַבֶּשֶׂר שְׂאוֹכֵל עוֹשֶׂה דָם לְגוּף [מִשׁוּם כִּף הַדָּם שֶׁנִּשְׁאַר מֵאוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר שְׂאוֹכֵל, הַבֶּשֶׂר עוֹשֶׂה לְגוּף דָּם]. מִשׁוּם כִּף, הַדָּם שֶׁנִּשְׁאַר מֵאוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר בַּחוּץ, מִתְעַתֵּד לְכַפֵּר עַל הַדָּם שֶׁנִּעְשֶׂה מֵאוֹתוֹ הַבֶּשֶׂר שְׁלוֹ, שְׂכָתוֹב (ויקרא יז) כִּי הַדָּם הוּא בִּנְפֶשׁ יִכְפֹּר.

כְּתוּב קִרְבָּנִי, וְכְתוּב קִרְבַּנְכֶם, שְׂכָתוֹב (שם א) תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבַּנְכֶם. מַה בֵּין זֶה לְזֶה? אֲלֵא קִרְבָּנִי - כְּמוֹ שְׂלָמִים שְׂבָאִים עַל שְׁלוֹם. קִרְבַּנְכֶם - כְּמוֹ חֲטָאוֹת וְאֲשָׁמוֹת שְׂבָאִים עַל חֲטָא וְאָשָׁם. מִשׁוּם כִּף, (במדבר כח) אֶת קִרְבָּנִי - בֶּשֶׂר. לְחָמִי - לְחֵם וַיִּינ. רִיחַ - זֶה הַקְּטֹרֶת. נִיחָחִי - זֶה נִחַח רִיחַ שְׁעוֹשֶׂה הַכֹּהֵן בְּרִצּוֹן שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, וְהַלְוִיִּם בְּרִצּוֹן שֶׁל שִׁיר וּשְׂבָחָה.

תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֵדוֹ, מַה זֶה בְּמוֹעֵדוֹ? אִם תֹּאמַר בְּכָל יוֹם בְּבִקְרָב וּבְעֶרְבֹ, מַה זֶה בְּמוֹעֵדוֹ? [נ"א מַה אוֹמֵר שֶׁהוּא מוֹעֵדוֹ?] אֲלֵא הַמוֹעֵדוֹ שֶׁשׁוֹלֵט בְּאוֹתָהּ עֵת רִצּוֹן, הַרְצוֹן שֶׁנִּמְצָא לְמַעַלָּה בְּדֶרֶגָה יְדוּעָה. וְעַל כֵּן כְּתוּב בְּמוֹעֵדוֹ.

בְּשִׁנְקָרְבַּ הַקְּרָבָן. הַכֹּל נוֹטְלִים חֵלֶק, וּמִתְפַּזְרוֹת הַקְּלָפוֹת לְכָל צֵד, וְהַיְחוּד נִקְרָב וּמִתְיַחַד, וְהַמְּאוּרוֹת מְאִירִים, וְנִמְצָא רִצּוֹן בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא בְּסוּד שֶׁל יְחוּד אֶחָד כְּרֵאוּי. בָּא רַבִּי חֲיִיא וְנִשְׁקֵא אוֹתוֹ. אָמַר לוֹ, נִאֶה אֶתָּה, בְּנִי, מִמֶּנִּי לְלַכֵּת וּלְרֵאוֹת אֶת סִכְר פְּנֵי הַיָּמִים. [עוֹד פִּתַּח וְאָמַר דְּוֹד הַמְּלָךְ, שֶׁהוּא רַבִּיעִי, שֶׁהוּא אֶבֶן מְאִסוֹ הַבּוֹנִים] [נ"א לְמַה דְּוֹד הַמְּלָךְ יִרְשׁ הַמְּלָכוֹת? שֶׁהוּא הַרְבִּיעִי, שֶׁהוּא אֶבֶן מְאִסוֹ הַבּוֹנִים].

הִלְכוּ. כִּשְׁהֲגִיעוּ אֵלָיו, רָאָה אוֹתָם יוֹשְׁבִים עַל הַשַּׁעַר. אָמַר לוֹ לְשִׁמְשׁ, לֵךְ וְאָמַר לָהֶם, הַכֹּסֵא הַזֶּה שֶׁל שְׁלֹשָׁה עֲמוּדִים מַה הוּא כָּל אֶחָד [הַכֹּל אֶחָד]? אָמְרוּ לוֹ, לֵךְ וְאָמַר לוֹ לְמַר, שְׁלֵא לְחַנֵּם אָמַר דְּוֹד הַמְּלָךְ, שֶׁהוּא הַרְבִּיעִי, אֶבֶן מְאִסוֹ

לְזֶה וְלֹא יְכוּלִים לְקַטְרֵג וְלוֹמַר פִּתְחוּן פֶּה, וְעַל כֵּן וַיְדַבֵּר אֶתוֹ אֱלֹהִים לֵאמֹר. אֱלֹהִים וְלֹא מַחְזֶה, מִשׁוּם שֶׁהָיָה מְכַנֵּס אוֹתוֹ לְבְרִית קִיּוּם הַקֶּדֶשׁ וְקָרַב אוֹתוֹ אֵלָיו.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִשׁוּם כִּף הַה"א לֹא נִתְּנָה לוֹ עַד שֶׁנִּמּוּל. מַה הַטַּעַם? שֶׁהִיא מִמֶּשׁ נִקְרָאת בְּרִית. וְעַל כֵּן, כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנַס בְּבְרִית, אִזּוֹ נִתְּנָה לוֹ הָאוֹת הַה"א, שְׂכָתוֹב אֲנִי הִנֵּה בְּרִיתִי אִתְּךָ וְהִייתָ לְאֵב הַמוֹן גּוֹיִם וְלֹא יִקְרָא עוֹד שְׂמֵךְ אֲבָרָם וְגו'.

אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. רַבִּי חֲיִיא הָיָה הוֹלֵךְ לְרֵאוֹת אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר. פָּגַשׁ אוֹתוֹ רַבִּי חֲגַאִי. אָמַר לוֹ, הַדְּרָךְ הַזֶּה שֶׁמִּתְקַנֵּת לְפָנֵי מַר, לְאֵן הוֹלְכֵת הִיא? אָמַר לוֹ, לְרֵאוֹת אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר לוֹ, וְגַם אֲנִי אֵלֶיךָ עֹמֵךְ? אָמַר לוֹ, אִם תּוּכַל לְהַבִּין לְהַשְׁכִּיל לְמַה שֶׁתִּשְׁמַע - לֵךְ, וְאִם לֹא - שׁוּב לְאַחֲרֶיךָ. אָמַר לוֹ, שְׁלֵא יַחֲשֵׁשׁ מוֹר לְזֶה, שֶׁהָרִי אֲנִי שִׁמְעֵתִי כְּמַה סוּדוֹת שֶׁל תּוֹרָה וַיִּכְלַתִּי לְעַמֵּד בָּהֶן.

פִּתַּח רַבִּי חֲגַאִי וְאָמַר, מַה שְׂכָתוֹב (במדבר כח) אֶת קִרְבָּנִי לְחָמִי לְאִשִּׁי וְגו', אֶת קִרְבָּנִי - זֶה קִרְבָּן הַבֶּשֶׂר שֶׁנִּקְרָב לְכַפֵּר דָּם עַל דָּם, בֶּשֶׂר עַל בֶּשֶׂר, מִשׁוּם שֶׁכָּל הַקְּרָבָנוֹת לֹא נִקְרָבִים אֲלֵא הַבֶּשֶׂר לְכַפֵּר עַל הַבֶּשֶׂר.

וְכִף שִׁמְעֵתִי, אִם אָדָם חֲטָא - בְּהִמָּה מַה חֲטָאָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר (ויקרא א) אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן וְגו'? לְמַה? אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת רִיחַ בְּנֵי אָדָם וְאֵת רִיחַ הַבְּהֵמָה, וְהַפְרִיד זֶה מִזֶּה, וּמִשׁוּם כִּף (קהלת ג) רִיחַ בְּנֵי הָאָדָם הָעֵלָה הִיא לְמַעַלָּה וְרִיחַ הַבְּהֵמָה וְגו'. וְדַאי נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה.

בְּטָרָם שִׁחֲטָא אָדָם מַה כְּתוּב? (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים הִנֵּה נִתְּתִי לָכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֶרַע וְזֶרַע וְגו', וְכְתוּב לָכֶם יִהְיֶה לְאֶכְלָה, וְלֹא יוֹתֵר! כִּיּוֹן שִׁחֲטָא וְהִיצַר נִשְׁאָב לְגוּפוֹ, וּבְכָל אוֹתָם הַתּוֹלְדוֹת עָשָׂה דִין, וְאַחַר בָּא נַח וְרָאָה שֶׁהִנֵּה הַגּוּף נִבְנָה מִהַמְּקוֹם שֶׁל הִיצַר הָרַע, הַקְּרִיב קִרְבָּן כְּמוֹ שֶׁהַקְּרִיב אָדָם, מַה כְּתוּב? (שם ח) וַיִּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחָח וְגו', וְכְתוּב כִּי יִצַר לֵב הָאָדָם רַע מִנְעֶרְיוֹ. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִכָּאֵן וְהִלְאָה, הוֹאִיל וְהַגּוּף נִשְׁאָב מֵאוֹתוֹ הִיצַר הָרַע, יִתְעַנֵּג הַגּוּף כְּמוֹ שֶׁרֵאוּי לוֹ, יֵאכַל בֶּשֶׂר. כִּיּוֹן עֵשֶׂב נִתְּתִי לָכֶם אֶת כָּל.

כל העולמות למטה וברא אותו. זהו שפנתוב וה' בהיכל קדשו הם מפניו כל הארץ. ה"ס מפניו - ה"ס רשם לפניו כל הנקודות של כל העולם, שהם ששים וחמש כחשבון ה"ס. ששים וחמש הן. וכלן רשם לפניו כשברא את העולם. משום כך כבודו של הקדוש ברוך הוא אינו אלא לאותם שיודעים דרכיו והולכים בהם בדרך אמת פראוי.

בינתים שהיה מדבר עמם, באה אש והקיפה אותו, והם ישבו בחוץ. שמעו קול אחד שהיה אומר: אי קדוש, הביאני המלך חדריו, בכל אותם החדרים של פני הזקן, העלם הקדוש [העלמה הקדושה] שנמסרו המפתחות שלהם בידו, וכלם מתקנים לה ולאותם שבשבילך. ובחייך הקדושים, כל צבא השמים נגילה ונשמחה בך.

בשאלה ראו כך, הזדעזעו, ופחד רב נפל עליהם. אמרו, איננו ראויים לזה, נצא מכאן ונלך לדרכנו. [הלכו]. ישבו שם כל אותו יום ולא יכלו לראות אותו, ואמרו, אין רצונו של הקדוש ברוך הוא שנשב כאן. יצאו משם והלכו.

בעודם הולכים, פתח רבי חייא ואמר, (שם קג) ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עשי דברו וגו'. אשריהם ישראל מכל שאר העמים של העולם, שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מכל שאר העמים ועשה אותם חלקו ונחלתו, ועל כן נתן להם תורה קדושה, משום שכלם היו ברצון אחד על הר סיני והקדימו עשיה לשמיעה.

ביון שהקדימו עשיה לשמיעה, קרא הקדוש ברוך הוא לפמליה שלו. אמר להם, עד כאן אתם הייתם יחידים לפני בעולם, מכאן והלאה הנה בני בארץ חברים עמם בכל. אין לכם רשות לקדש את שמי עד שישאל יתחברו עמכם בארץ, וכלכם תהיו יחד חברים לקדש את שמי, משום שהקדימו עשיה לשמיעה כמו שעושים המלאכים העליונים ברקיע, שפנתוב ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עשי דברו לשמ"ע בקול דברו. עשי דברו בהתחלה, ואחר כך לשמע.

דבר אחר ברכו ה' מלאכיו - אלו אותם הצדיקים בארץ שהם חשובים לפני הקדוש ברוך הוא כמלאכים העליונים ברקיע, משום שהם גבורי כח

הבונים. אמר לו, לך ואמר להם, שאיפה מאסו בו בדרך שהוא אמר אכן מאסו הבונים.

החזיר רבי חייא את ראשו לרבי חגאי, ואמר לו, השמעת בזה דבר? אמר, שמעתי בפסוק הזה שפנתוב (שיר א) "בני אמי נחרו בי שמוני וגו", שהפסוק הזה אמר אותו שלמה, ועל דוד המלך הוא נאמר, כשדחו אותו האחים שלו מהם.

ועוד שמעתי, מה ראה הקדוש ברוך הוא לתת מלכות ליהודה מכל אחיו? אלא אותיות שמו חקוקות בו, והקדוש ברוך הוא נתן כבוד לשמו, ומשום כך ירש את המלכות. ועוד שמעתי, יהודה - הנה אותיות שמו ודאי. ד' איננה למה? אלא זה דוד המלך שנקשר בשמו מכל בני העולם, שפנתוב (הושע ג) ובקשו את ה' אלהיהם ואת דויד מלכם וגו'. הנה דוד קשור בשמו. ועוד, שהוא קשר של תפלין ודאי, ד' דוד המלך [ד"א קשר של תפלין ודאי], ומשום כך דוד נקשר בשמו.

נכנסו. כיון שנכנסו, ישבו לפניו. שתק רבי אלעזר והם שתקו. נכנס רבי אלעזר לחדרו, ושמע קול אחד שהיה אומר: לך ואמר להם מה שהם רוצים, שהרי הם כשרים. חזר אליהם. אמר להם, אם יש מי ששמע דבר - שיאמר לי. אמרו לו, אנו מחכים להיות מוארים מתוך הצחות של המאור העליון, ולהבין ולהשכיל.

פתח ואמר, (חבקוק ב) וה' בהיכל קדשו הם מפניו כל הארץ. כשרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולם, הסתפל בתוך המחשבה סוד התורה ורשם רשומים, ולא היה יכול לעמד, עד שברא התשובה, שהיא היכל פנימי עליון וסוד נסתר, ושם נרשמו והצטרפו האותיות בחקיקותיהן.

ביון שזה נברא, היה מסתפל בהיכל הזה, ורושם לפניו ציורים של כל העולם, שפנתוב הם מפניו כל הארץ. רשם לפניו רשומים וציורים של כל העולם. רצה לברא שמים, מה עשה? הסתפל באור הראשון והתעטף בו וברא שמים, שפנתוב (תהלים קד) עטה אור כשלמה, ואחר כך נוטה שמים כיריעה.

הסתפל לעשות העולם התחתון, עשה היכל אחר ונכנס בו, וממנו הסתפל ורשם לפניו את

מצד הגבורה, שהרי מצד הגבורה בא יצחק. ואותו צד הגבורה נקרא כ"ה, שמשם באים פרות ופרות לעולם, ולא מהצד שלמטה של כוכבים ומזלות.

אז והאמן בה'. נדבק למעלה ולא נדבק למטה. והאמן בה', ולא בכוכבים ומזלות. והאמן בה' - שהבטיח לו שירבה את שכוּרו לעולם הבא. והאמן בה' - באותה הדרגה שנתנה לו, שמשם יבא לו זרע להוליד בעולם. ויחשבה לו צדקה. ויחשבה לו - שאף על גב שהיא דין, כאלו היא רחמים ה"כה" הזאת. דבר אחר ויחשבה לו צדקה - שקשר קשר עליון בתחתון לחברם יחד.

בא ראה, הנה העירו, אברהם מוליד - אברם אינו מוליד. וכי תאמר שהנה הוליד את ישמעאל בעודו אברם? אלא הבן ההוא שהבטיח לו הקדוש ברוך הוא, לא הוליד אותו בעודו אברם, שהרי בעודו אברם הוליד למטה. כיון שנקרא אברהם ונכנס בברית, אז הוליד למעלה. ומשום כך אברם אינו מוליד בקשר עליון, אברהם מוליד כמו שאמרנו, ונקשר למעלה ביצחק.

ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וגו'. רבי אבא פתח, (שמואל-ב כב) כי מי אל מבלעדי ה' ומי צור וגו'. דוד המלך אמר את הפסוק הזה, כי מי אל מבלעדי ה' - מי הוא השליט או הממנה שיכול לעשות דבר מבלעדי ה'? אלא מי שהצטוו מעם הקדוש ברוך הוא, משום שכלם אין עומדים ברשותם ולא יכולים לעשות דבר. ומי צור - ומי הוא התקיף שיכול לעשות תקף וגבורה מעצמו מבלעדי אלהינו? אלא כלם ביד הקדוש ברוך הוא, ולא יכול לעשות דבר, רק מרשותו.

דבר אחר כי מי אל מבלעדי ה' - שהקדוש ברוך הוא הכל ברשותו, ולא כמי שנראה במראה הכוכבים והמזלות, שכלם מראים דבר, והקדוש ברוך הוא מחליפו לגון אחר. ומי צור זולתי אלהינו, הרי פרושה שאין ציר כמו שהקדוש ברוך הוא, שהוא ציר שלם, עושה ומציר דמות בתוך דמות, ומשלים את אותה הדמות בכל תקונה, ומכניס בו נפש עליונה, שדומה לתקון העליון, משום כך אין ציר כמו הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, מאותו הזרע של אדם, כשמתעוררת תשוקתו לנקבתו, ונקבתו מתעוררת אליו, אז

שמתגברים על יצרם כגבור טוב שמתגבר על שונאו. לשמע בקול דברו - שזוכים בכל יום לשמע קול מלמעלה בשעה שמצטרכים.

בעת מי יכול לעמד עם אותם שהם קדושים עליונים? אשרי אותם שיכולים לעמד לפניהם. אשרי אותם שיכולים [למי שיוכל] להנצל מלפניהם. השגחתו של הקדוש ברוך הוא עליהם בכל יום. איך אנו יכולים להפגס לפניהם? ועל זה כתוב (שם סה) אשרי תבחר ותקרב, וכתוב (שם פד) אשרי אדם עוז לו כן וגו'. (עד כאן סתרי תורה).

זהר

ויאמר אברם אדני יהו"ה מה תתן לי. אדניי - אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. אלהים - יו"ד ה"א וי"ו ה"א [אלהים יהוה בנקוד אלהים]. אלא סוד הדבר - חבור של שני עולמות יחד, העולם התחתון והעולם העליון.

מה תתן לי ואנכי הולך ערירי, שאין לי בן. ולמדנו, שכל מי שאין לו בן בעולם הזה נקרא ערירי, כמו שנאמר (ויקרא כ) ערירים יהיו. ואברהם, על מה אמר הדבר הזה שאמר מה תתן לי? כפיכול לא האמין בקדוש ברוך הוא?

אלא אמר לו הקדוש ברוך הוא, אנכי מגן לך - בעולם הזה, שכרך הרבה מאד - בעולם הבא. מיד התעורר אברהם בסוד החכמה ואמר מה תתן לי, שהרי ידעתי שלא מקבל שכר להפגס לעולם ההוא אדם שלא מוליד בן. ועל זה אמר מה תתן לי ואנכי הולך ערירי. שהרי לא תתן לי, שלא זכיתי בו. מכאן שאדם שלא זוכה בבנים בעולם הזה, לא זוכה בעולם ההוא להפגס לתוך הפרגוד.

ואברהם היה רואה באצטגנינות שלו שלא יוליד. מה כתוב? ויוצא אתו החוצה וגו'. [אמר לו הקדוש ברוך הוא, צא מאצטגנינות שלך. אברם אינו מוליד. אברהם מוליד] אמר לו הקדוש ברוך הוא, אל תסתכל בזה, אלא בסוד של שמי יהיה לך בן. זהו שכתוב כה יהיה זרעך. הסוד של השם הקדוש שמשם נקשר לו עם זה [בן] ולא מהצד האחר.

בה - שהוא השער לתפלה, בה ימצא ברכה, בה ימצא אדם את בקשתו. כה - אותו הצד שבא

ואם תאמר, מה הטעם לא נראו כאן כמו שנראו לאדם הראשון שראה אותם עין בעין, והרי כאן ראו יותר? אלא כאן, כשנתנה תורה לישראל, מראה אחר ודרגות עליונות. היו רואים ומסתכלים עין בעין, והיו משתוקקים להסתכל ולראות בכבוד רבונם, ומשום כך ראו את הכבוד העליון של הקדוש ברוך הוא לבדו ולא מאחר.

ועל כן, כל בני האדם שעתידיים לעמד בעולם, כלם עומדים לפני הקדוש ברוך הוא באותן הדמיות ממש שעתידיים לעמד בהן. זהו שכתוב (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך ועל ספרך וגו'. גלמי ראו עיניך, מה הטעם? משום שדמות אחרת עליונה היתה כזה, ומשום כך כתוב (שם יח) ומי צור זולתי אלהינו, מי הציר הטוב שציר [שכולל] הכל [זה עם זה] כמו הקדוש ברוך הוא?

דבר אחר כי מי אלוה - זה סוד הדבר, שהרי אל הוא כלל שנכלל מכל הדרגות. ואם תאמר שאל הנה היא דרגה אחרת, משום שכתוב (שם ז) ואל זעם בכל יום? בא ראה, שהרי אין אל מבלעדי ה' שאינו לבדו, ולא נפרד לעולמים, ועל כן כתוב (שמואל ב כב) כי מי אל מבלעדי ה' וגו'. ומי צור וגו', שהרי צור אינו לבדו, אלא הכל אחד, ככתוב (דברים ד) וידעת היום והשבת אל לבבך כי ה' הוא האלהים וגו'.

בא ראה, שטרם שנמול אברהם, היה מדבר עמו מתוך מחזה לבדו, כמו שנאמר, שכתוב היה דבר ה' אל אברהם במחזה וגו'. במחזה - באותו המראה, הדרגה שכל הדמיות נראות בה, כמו שנאמר. והמחזה הזה הוא סוד הברית.

ואם תאמר שמשום כך נקרא מחזה, משום שהיא הדרגה המראה שכל הדמיות נראות בה ואז נקראת מחזה - הרי אמרת בראשונה, שטרם שנמול אברהם, לא היה מדבר עמו, רק הדרגה הזו שאין שורים עליה הדרגות האחרות, ועכשו אמרת במחזה - המראה של כל הדרגות העליונות הוא, והרי טרם שנמול כתוב היה דבר ה' אל אברהם במחזה?

אלא הדרגה הזו היא המראה של כל הדרגות העליונות, ובמראה של הדרגות העליונות

מתחברים שניהם יחד, ויוצא מהם בן אחד שכלול משתי דמיות כאחד, משום שהקדוש ברוך הוא ציר אותו בציר שנקלל משניהם. ועל כן צריך אדם לקדש את עצמו בזמן ההוא, כדי שימצא הדמות ההיא בציר שלם כראוי.

אמר רבי חייא, בא ראה, כמה גדולים הם מעשיו של הקדוש ברוך הוא, שהרי האמנות והציר של האדם היא כמו העולם, ובכל יום ויום הקדוש ברוך הוא בורא עולמות, ומזוג זווגים כל אחד ואחד כראוי לו, והוא ציר את דמותם טרם בואם לעולם.

בא ראה, שאמר רבי שמעון, כתוב זה ספר תולדת אדם, וכי ספר היה לו? אלא פרשוה, שהקדוש ברוך הוא הראה לאדם הראשון דור דור ודורשיו וכו'. איך הראה לו? אם תאמר שראה ברוח הקדש שהם עתידיים לבא לעולם כמי שרואה בחכמה מה יבא לעולם - לא כך, אלא ראה בעין את כלם, ואותה הדמות שעתידיים לעמד בה בעולם, את כלם הוא ראה בעין. מה הטעם? משום שמיום שנברא העולם, כל הנפשות העתידות לעמד בבני האדם, כלן עומדות לפני הקדוש ברוך הוא באותה הדמות ממש שעתידות לעמד בה בעולם.

כמו כן כל אותם הצדיקים, אחר שיוצאים מן העולם הזה, כל הנפשות עולות, והקדוש ברוך הוא מזמן להם דמות אחרת להתלבש בה כמו שהיו בעולם הזה. משום כך כלם עומדים לפניו, וראה אותם אדם הראשון בעין.

ואם תאמר, שאחר שראה אותם לא עמדו בקיומם - בא ותראה, כל דברי הקדוש ברוך הוא הם בקיום ועומדים לפניו עד שיורדים לעולם. כמו זה כתוב (דברים כט) כי את אשר ישנו פה וגו'. הרי פרשוה, שכל בני האדם שעתידיים להיות בעולם, כלם נמצאו שם.

כאן יש להסתכל, שהרי כתוב את אשר איננו פה וגו', ומשמע אלו [כלם] שיצאו מאותם שעמדו שם, משום שכתוב עמנו היום, ולא כתוב עמנו עומד היום. אלא ודאי [כאן] כלם עמדו שם, אלא שלא נראו לעין, משום כך כתוב עמנו היום אף על גב שלא נראו.

וְכַתּוּב (בראשית ב) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
בְּהַבְרָאָם, בְּהִיא בְרָאָם, בְּאַבְרָהָם, וְהַכֹּל עוֹמֵד בְּסוּד
אֶחָד. וּבִשְׁעָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִרְאָה לְאָדָם אֶת
כָּל אוֹתָם הַדּוֹרוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וְרָאָה אוֹתָם כָּל אֶחָד
וְאֶחָד, כָּל דּוֹר וְדוֹר, כְּלָם עוֹמְדִים בְּגֵן הָעֵדֶן בְּאוֹתָהּ
הַדְּמוּת שֶׁעֲתִידִים לַעֲמֹד בָּהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וְכַתּוּב וְרָאָה, הִרִי נְחֹבָאָר, כִּינֵן שָׂרָאָה אֶת דָּוִד שְׂאִין
בו חַיִּים כָּלֵל, תְּמָה, וְהוּא נִתֵן לוֹ מִשְׁלוֹ
שְׁבַעִים שָׁנִים. מִשׁוּם כֶּךָ הָיוּ לוֹ לְאָדָם תְּשַׁע מְאוֹת
וּשְׁלֹשִׁים שָׁנִים, וְאוֹתָם הַשְּׁבַעִים עָלוּ לוֹ לְדוֹד.
וְהִדְבָר הַזֶּה הוּא סוּד שֶׁל חֲכָמָה, שֶׁלְדוֹד אֵין [יָמִים]
פָּרֵט לְשְׁבַעִים הַשָּׁנִים מֵאָדָם הִרְאִישׁוֹן. וְהַכֹּל הוּא
סוּד שֶׁל חֲכָמָה. וְכָל מָה שֶׁלְמִטָּה, הַכֹּל הוּא בְּסוּד
שֶׁל מַעְלָה.

וְכַתּוּב וְרָאָה, בְּכָל אוֹתָן הַדְּמִיּוֹת שֶׁל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁל
הָעוֹלָם, כְּלָם לְפָנָיו זּוּגוֹת זּוּגוֹת. לְאַחַר
מִכֵּן, כְּשֶׁבָאִים לְעוֹלָם הַזֶּה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
מְזוּג זּוּגִים.

אָמַר רַבִּי [יְהוּדָה] יִצְחָק, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא [מְזוּג
זּוּגִים וְאוֹמֵר] אוֹמֵר בֵּת פְּלוֹנִי לְפְלוֹנִי. אָמַר
רַבִּי יוֹסִי, מָה זֶה אוֹמֵר, וְהִרִי כְּתוּב (קהלת א) אֵין כָּל
חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, תַּחַת הַשָּׁמַשׁ
כְּתוּב, שׁוֹנָה לְמַעְלָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מָה כָּאֵן הַפְּרוּז, וְהִרִי אָמַר רַבִּי
חֲזַקִּיָּה אָמַר רַבִּי חַיִּיא, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה מִמֶּשׁ
שִׁיּוּצָא אָדָם לְעוֹלָם, בֵּת זּוּגוֹ מְזוּמָנֵת לוֹ? אָמַר רַבִּי
אָבָא, אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שֶׁנִּשְׁמוֹתֵיהֶם מִתְעַטְרוֹת לְפָנָי
הַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ טְרַם יְבָאוּ לְעוֹלָם. שְׁכַךְ שְׁנִינוּ, בִּשְׁעָה
הַזֵּאת שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹצִיא נְשָׁמוֹת לְעוֹלָם,
כָּל אוֹתָן הַרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת, כְּלָן כְּלוּלוֹת זָכָר וּנְקֵבָה
שְׁמֵחָבוֹת יַחַד.

וְנִמְסְרוֹת בִּיּוֹדֵי אוֹתוֹ הַמְּמַנָּה הַשְּׁלִיחַ שֶׁנִּתְמַנָּה עַל
הַרְיוֹנוֹת בְּנֵי הָאָדָם, וּשְׁמוֹ לִילָה.
וּבִשְׁעָה שִׁיּוֹרְדוֹת וְנִמְסְרוֹת בִּיּוֹדֵי, נִפְרְדוֹת, וּלְפַעְמִים
זֶה מְקַדֵּם לְפָנָי זֶה, וּמוֹרִיד אוֹתָם בְּבְנֵי הָאָדָם.
וּכְשֶׁמְגִיעַ [מִכָּה] זְמַן זּוּגָם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
שְׁמַכִּיר אוֹתָן הַרוּחוֹת וְהַנְּשָׁמוֹת מִחִבְרֵי אוֹתָן
כְּבָרָא שׁוֹנָה וּמְכַרִּיז עֲלֵיהֶם. וּכְשֶׁמִּתְחַבְּרִים, נַעֲשִׂים
גּוֹף אֶחָד וְנִשְׁמָה אַחַת, יָמִין וּשְׂמָאל כְּרָאוּי, וּמִשׁוּם

נִתְקַנָּה. וְאָף עַל גַּב שְׁבָאוֹתוֹ הַזְּמַן אֲבָרְהָם לֹא הָיָה
מֵהוּל – הַדְּרָגָה הַזֹּאת בְּמִרְאָה שֶׁל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת
הִיא, וּבְכָל אוֹתָם הַגּוֹנִים עוֹמְדֵת, וְהַמִּרְאָה שֶׁל
אוֹתָם הַגּוֹנִים עוֹמֵד תַּחְתֶּיהָ. אֶחָד מִיָּמִין – גּוֹן לְבָן,
וְאֶחָד מִשְׂמָאל – גּוֹן אָדָם, אֶחָד שֶׁפְּלוּל מִכָּל
הַגּוֹנִים. וְהוּא הַמִּרְאָה שֶׁפֶל הַגּוֹנִים הָעֲלִיוֹנִים
עוֹמְדִים עָלָיו. וְעַל זֶה בְּמִרְאָה הַזֵּה עָמַד עַל אֲבָרְהָם
וְדַבֵּר עִמוֹ, וְאָף עַל גַּב שְׁלֹא נִמּוּל. כִּינֵן שְׁנִמּוּל מָה
כְּתוּב? וְיָרָא ה' אֶל אֲבָרָם.

בְּאֵר רָאָה, בְּכַלְעָם [אָמַר] כְּתוּב מַחְזָה שְׂדֵי,
וּבְאַבְרָהָם כְּתוּב מַחְזָה סֶתֶם. מָה בֵּין זֶה לְזֶה?
אֵלָּא מַחְזָה שְׂדֵי אֵלוֹ שֶׁלְמִטָּה [שִׁיּוּצָאוֹן] מִמֶּנּוּ, וְהֵם
הַמִּרְאָה שֶׁלּוֹ. מַחְזָה סֶתֶם, מַחְזָה זֶה הוּא ה' [שֶׁל כָּל
מִרְאָה] שְׁכָל הַדְּמִיּוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת נִרְאוֹת בּוֹ. וּמִשׁוּם
כֶּךָ כְּתוּב בְּאַבְרָהָם מַחְזָה סֶתֶם, וּבְכַלְעָם מַחְזָה שְׂדֵי.
וְעַל כֵּן, טְרַם שְׁנִמּוּל אֲבָרְהָם, הִיתָה לוֹ הַדְּרָגָה
הַזֹּאת כְּפִי שְׂאִמְרָנוֹ. כִּינֵן שְׁנִמּוּל, מִיָּד וְיָרָא
אֵלָיו ה' וְגו'. נִרְאוּ כָּל [שְׂאִר] הַדְּרָגוֹת עַל הַדְּרָגָה
הַזֹּאת, וְהַדְּרָגָה הַזֹּאת דְּבָרָה עִמוֹ כְּרָאוּי בְּשִׁלְמוֹת.
וְאַבְרָהָם נִקְשֵׁר מִדְּרָגָה לְדְרָגָה, וְנִכְנַס לְבְרִית הַקְּדוֹשׁ
כְּרָאוּי בְּשִׁלְמוֹת.

הַשְּׁלֵמָה מִהַשְּׁמָמוֹת (סימן מ"ח)

שְׁכִינָה נִקְרָאת אוֹת בְּרִית מִצַּד שֶׁל צְדִיק יְסוּד
עוֹלָם. זֹאת אוֹת הַבְּרִית – בְּסִינֵי. [בֵּין]
הָעַמּוּד הָאֲמִצְעִי, וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל – נִצַּח הוּד. אוֹת
– זֶה צְדִיק. הִיא – זוֹ שְׁכִינָה. (שְׁמוֹת לֹא) כִּי שֵׁשֶׁת
יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם – מִכְּתָר עַד הָעַמּוּד
הָאֲמִצְעִי, שְׂאִין שֶׁשׁ בְּכָל מְקוֹם אֵלָּא מִצַּד הָאוֹת ו',
וְאֵין שְׁבִיעִי אֵלָּא מִצַּד הָאוֹת י', עֲטָרָה עַל רִאשׁוֹ.
הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה הִיא אוֹת, הַחֲכָמָה הַתַּחְתּוֹנָה הִיא
אוֹת, וְתַקְנּוּ לְמוֹל לְשִׁמְנָה שְׁשָׁם הִיא חֲכָמָה עַד
הַיְסוּד, לְקַבֵּל בָּהֶם י' קְטָנָה לְהַעֲלוֹתָהּ עַד הַכְּתָר
לְהִיּוֹת עֲטָרָה עַל רִאשׁוֹ, וְתַקְנּוּ לְשִׁים הָעֲרֻלָּה בְּכָלִי
וְעַפְרָה, לְקַיֵּם וְנַחֲשׁ עַפְרָה לְחִמוֹ: ע"כ מִהַשְּׁמָמוֹת.

בְּאֵר רָאָה, כִּינֵן שְׁנִמּוּל אֲבָרְהָם, יִצְאָ מִהָעֲרֻלָּה,
וְנִכְנַס לְבְרִית הַקְּדוֹשָׁה, וְהַתְעַטֵּר בְּעֲטָרָה
קְדוֹשָׁה, וְנִכְנַס בְּבְרִית שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עָלֶיהָ, וְאֵז
הַתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּגִלּוֹ, מִשׁוּם שְׁכַתּוּב (ירמיה לג) אִם
לֹא בְרִיתִי יוֹמֵם וְלִילָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא שְׁמַתִּי,

שִׁיכוֹל לְהַקְדִּים אַחַר לְשֵׁא אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁל זֶה בְּרַחֲמִים וּבִתְפִלָּה. וְאַף עַל גַּב שְׁאַמְרְתִּי לָךְ שִׁיכוֹלִים לְהַקְדִּים אַחַר בְּרַחֲמִים, לֹא יְכוֹל אֲלֵא אִם (הוא) בְּעִלָּה הוּא רָשָׁע וְהוּא צְדִיק].

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, [כְּעֵת] זֶה הוּא וְדַאי שְׁקָשִׁים הַזּוּגִים לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֲשֶׁרִי חֲלַקְמֵי שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַתּוֹרָה מְלַמֶּדֶת אוֹתָם אֶת דְּרָכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָל הַנְּסֻתוֹת וְהַגְּנוּזִים שְׁגוּנוּזִים לְפָנָיו. וְדַאי כְּתוּב (תהלים יט) תּוֹרַת ה' תְּמִימָה וְגו'. אֲשֶׁרִי חֲלָקוּ שֶׁל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְלֹא נִפְרָד מִמֶּנָּה, שְׁכָל מִי שֶׁנִּפְרָד מִן הַתּוֹרָה אֶפְלוּ שָׁעָה אַחַת, כְּמִי שֶׁנִּפְרָד מִחַיֵּי הָעוֹלָם, שְׁכָתוּב (דברים ל) כִּי הִיא חַיִּיהָ וְאַרְךָ יְמֶיהָ, וְכָתוּב (משלי ג) אַרְךָ יָמִים וְשָׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ.

וַיְהִי אַבְרָם בֶּן תְּשַׁעִים שָׁנָה וְגו'. רַבִּי יוֹסִי פִתַּח, (ישעיהו ס) וְעַמְּךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ וְגו'. אֲשֶׁרִיֵּהֶם יִשְׂרָאֵל מְכַל שְׁאָר הָעַמִּים, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לָהֶם צְדִיקִים. שְׁלֵמְדָנוּ, מֵאָה וְעֶשְׂרִים [וְחַמֵּשׁ] וְשִׁמּוֹנָה אֲלָפִים בְּעֲלֵי כִנְפִים שֶׁהוֹלְכִים וְטָסִים אֶת כָּל הָעוֹלָם, וְשׁוֹמְעִים קוֹל וְאוֹחֲזִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל.

כְּמוֹ שֶׁשְּׁנִינּוּ שְׁאִין לָךְ דְּבַר בְּעוֹלָם שְׁאִין לוֹ קוֹל וְהוֹלֵךְ וְטָס בְּרַקִּיעַ. וְאוֹחֲזִים בּוֹ בְּעֲלֵי כִנְפִים, וּמַעֲלִים אֶת אוֹתוֹ הַקּוֹל [לְרַבּוֹנָם] שְׁאוּמְרִים [בְּעֲלֵי הַדִּין] וְדַנִּים אוֹתוֹ הֵן לְטוֹב הֵן לְרַע, שְׁכָתוּב (קהלת י) כִּי עוֹף הַשָּׁמַיִם יִלִּיךְ אֶת הַקּוֹל וְגו'.

כָּךְ אֵין כָּל חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. וְאִם תֹּאמַר, הֲרִי שְׁנִינוּ שְׁאִין זּוּג אֲלֵא לְפִי מַעֲשֵׂי וְדְרָכֵי הָאָדָם – כָּךְ זֶה וְדַאי! שְׁאִם זּוֹכָה וּמַעֲשֵׂיו כְּשָׂרִים, הוּא זּוֹכָה לְהַתְּחַבֵּר עִם אוֹתוֹ שֶׁלוֹ כְּמוֹ שְׂיָצָא.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, מִי שֶׁמַּעֲשֵׂיו כְּשָׂרִים, בְּאִיזָה מְקוֹם יִבְקַשׁ [יּוֹשֵׁב] אֶת זּוּגוֹ? אָמַר לוֹ, הֲרִי שְׁנִינוּ, לְעוֹלָם יִמְכּוּר אָדָם וְכוּ' וַיִּשָּׂא בַת תַּלְמִיד חֲכָם, [ד"א וְכֵא רֵאָה] שֶׁתַּלְמִיד חֲכָם פְּקוּדוֹן רַבּוֹנוּ נִפְקָד בִּידּוֹ. שְׁנִינוּ בְּסוּד הַמִּשְׁנָה, כָּל אוֹתָם שְׁבָאוּ בְּגִלְגוּל שֶׁל נְשָׁמוֹת, יְכוֹלִים לְהַקְדִּים בְּרַחֲמִים אֶת זּוּגָם. וְעַל זֶה הֵעִירוּ הַחֲכָמִים, אֵין נוֹשָׂאִים נָשִׁים בְּמוֹעֵד, אֲבָל מְקַדְשִׁים, שְׁמָא יִקְדַּמְנוּ אַחַר בְּרַחֲמִים. וַיִּפֶּה אָמְרוּ אַחַר בְּדִיוֹק. וְעַל כֵּן קָשִׁים הַזּוּגִים לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעַל כָּל פָּנִים וְדַאי כְּתוּב כִּי שָׂרִים דְּרָכֵי ה'.

רַבִּי יְהוּדָה שָׁלַח לְרַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר, הֲרִי סוּד הַדְּבָר יִדְעָתִי, אוֹתָם שְׁבָאוּ בְּגִלְגוּל נְשָׁמוֹת – מֵאִיזָה מְקוֹם לָהֶם יֵשׁ זּוּג? שָׁלַח לוֹ, כְּתוּב (שופטים כא) מֵה נִעֲשָׂה לָהֶם לְנוֹתָרִים לְנָשִׁים וְגו'. וְכָתוּב וְחַטְפַּתְּם לָכֶם וְגו'. פְּרִשְׁתָּ בְנֵי בְנֵימִין מוֹכִיחָה, וְעַל זֶה שְׁנִינוּ שְׁמָא יִקְדַּמְנוּ אַחַר בְּרַחֲמִים. [וְכִי אוֹתוֹ אַחַר אֵין לוֹ בַת זּוּגוֹ? אֲבָל תִּמְצָא זֶה כְּמוֹ אָדָם שֶׁנִּשְׂאָ בַת זּוּגוֹ וְלֹא הָיוּ לוֹ מְמֻנָה בְּנִים וּמֵת, יָבֵא אָחִיו וַיִּיבֶם אֶת אִשְׁתּוֹ וַיִּוֹלַד לוֹ מְמֻנָה בֶּן. הַבֵּן הַזֶּה הוּא הַמֵּת שֶׁנִּשְׁמָתוֹ חֲזָרָה לְעוֹלָם, זֶה הוּא הָאֶחָד שְׁאִין לוֹ בַת זּוּג אֲלֵא אִמּוֹ. וְזֶה הוּא שְׁמָא יִקְדַּמְנוּ אַחַר בְּרַחֲמִים,

❖ סדר הלימוד ליום יד כסלו [יום 73 בשנה] ❖

אמר רבי חזקיה, כל מי שמשתדל בשעה הזו בתורה, ודאי יש לו חלק תמיד בעולם הבא. אמר רבי יוסי, מה הטעם תמיד? אמר לו, כך למדנו, שכל חצות לילה, כשמתעורר הקדוש ברוך הוא בגן עדן, כל הנטיעות של הגן משקים יותר מאותו הנחל שנקרא נחל קדומים, נחל עדנים, שאין פוסקים מימיו לעולמים. כביכול אותו שעומד ומשתדל בתורה, כאלו אותו הנחל מוריק על ראשו ומשקה אותו בתוך אותם הנטיעות שבגן עדן. [אמר רבי יוסי] ולא עוד, אלא הואיל וכל הצדיקים שבתוך גן העדן מקשיבים לו, שמים לו חלק באותה השקאת הנחל. נמצא שיש לו חלק תמיד בעולם הבא.

רבי אבא היה בא מטבריה לבית טרונאי שלחמיו, ורבי יעקב בנו היה עמו. נפגשו בכפר טרשא. כשרצו לשכב, אמר רבי אבא לבעל הבית: יש כאן תרנגול? אמר לו בעל הבית: למה? אמר לו: משום שאני קם בחצות הלילה ממש.

אמר לו: לא צריך, שהרי סימן יש לי בבית – שהמשקל הזה שלפני מטתי, אני ממלא אותו במים, ומטפטף טפה טפה. ובחצות הלילה ממש מתרוקנים כל המים, ומתגלגל הגלגל [הדבוק] הזה ונוהם, ונשמע קולו בכל הבית. ואז הוא חצות הלילה ממש.

וזמן אחד היה לי שהיה קם בכל חצות לילה ומשתדל בתורה, ומשום כך עשה את זה. אמר רבי אבא: ברוך הרחמן ששלחני לכאן. בחצות הלילה נהם אותו הגלגל [הדבוק]. קמו רבי אבא ורבי יעקב, ושמעו את אותו האיש שהיה יושב בירכתי הבית ושני בניו עמו, והיה אומר, כתוב (תהלים קיט) חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקך. מה ראה דוד שהוא אמר חצות לילה ולא בחצות הלילה? אלא חצות לילה – ודאי לקדוש ברוך הוא אמר כך. וכי כך נקרא הקדוש ברוך הוא? כן, שהרי חצות לילה ממש הקדוש ברוך הוא נמצא וסיעתו, ואז היא השעה שנכנס לגן העדן להשתעשע עם הצדיקים.

אמר רבי אבא לרבי יעקב, ודאי נשתתף עם השכינה ונתחבר יחד. קרבו וישבו עמו.

מתי דנים את אותו הקול? רבי חייא אמר, בשעה שבן אדם שוכב וישן ונשמתו יצאה ממנו, והיא מעידה בכך האדם, ואז דנים את אותו הקול. זהו שכתוב (מיכה ז) משכבת חיקך שמר פתחי פיך. מה הטעם? משום שהיא מעידה באדם. רבי יהודה אומר, כל מה שאדם עושה בכל יום, נשמתו מעידה בו באדם בלילה.

למדנו, אמר רבי אלעזר, בתחלת השעה הראשונה בלילה, כשנושף [שיוצא] היום ונכנס השמש, בעל המפתחות שממנה על השמש נכנס בתריסר שערים שפתוחים ביום. אחר שנכנס בכלם, כל אותם השערים הסתומים [הפתוחים], הפרוז עומד ומתחיל להכריז. עומד מי שעומד ואוחז את אותם המפתחות. אחר שסיים הפרוז, כל אותם שומרי העולם מתכנסים ועולים, ואין מי שפותח [פה] פתחון פה והכל שוקטים. אז מתעוררים הדינים שלמטה, והולכים ומשוטטים בעולם, והלכנה מתחילה להאיר.

ובעלי היבכה תוקעים ומיללים. תוקעים שנית. אז מתעוררת שירה ומזמרים לפני רבונם. כמה בעלי מגנים עומדים במקומם ומעוררים דינים בעולם. אז בני האדם ישנים, והנשמה יוצאת ומעידה עדות ומתחייבת בדין. והקדוש ברוך הוא עושה חסד עם אדם, והנשמה שבה למקומה.

בחצות הלילה, כשהצפרים מתעוררות, צד הצפון מתעורר ברוח, עומד במקומו השרביט שבצד הדרום, ומכה באותה הרוח ושוקט ומתבסס. אז מתעורר הקדוש ברוך הוא במנהגיו להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן.

באותה שעה. אשרי חלקו של אדם שעומד להשתעשע בתורה, שהרי הקדוש ברוך הוא וכל הצדיקים שבגן עדן, כלם מקשיבים לקולו. זהו שכתוב (שיר ח) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני. ולא עוד, אלא שהקדוש ברוך הוא מושך עליו חוט אחד של חסיד שיהיה [תמיד] שמור בעולם, שהרי עליונים ותחתונים שומרים אותו. זהו שכתוב (תהלים מב) יומם יצנה ה' חסדו ובלילה שירה עמי.

פְּתַח רבי אבא ואמר, ועמך כלם צדיקים וגו'. הדבר הזה הרי בארוהו החברים, מה הטעם כתוב (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים, וכי כל ישראל הם צדיקים? והרי כמה רשעים יש בישראל, כמה חוטאים וכמה רשעים שעוברים על מצוות התורה.

אֵלָא כך שנה בסוד המשניות: אשריהם ישראל שעושים קרבן של רצון לקדוש ברוך הוא, שמקריבים את בניהם לשמונה ימים לקרבן, וכשנמולים, נכנסים לחלק הטוב של הקדוש ברוך הוא, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם. וכיון שנכנסו בחלק הזה של הצדיק, הם נקראים צדיקים. ודאי כלם צדיקים.

ועל כן לעולם יירשו ארץ, ככתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבא בם, וכתוב זה השער לה צדיקים יבאו בו, אותם שנמולו ונקראים צדיקים. נצר מטעי - נצר מאותם הנטיעות שנטע הקדוש ברוך הוא בגן עדן. הארץ הזו היא אחת מהן, ועל כן יש לישראל חלק טוב לעולם הבא, וכתוב (שם לז) צדיקים יירשו ארץ. (ישעיה ס) לעולם יירשו ארץ, מה זה לעולם? כמו שבארנו במשנתנו, והרי הדבר הזה נתבאר בין החברים. [ולמדנו, מה ראה הכתוב שלא נקרא אברהם עד עתה?] [נ"א בא ראה, הקדוש ברוך הוא לא קרא לאברהם אברהם עד עתה, מה הטעם? אלא כך בארנו, שעד עתה לא נמול, וכשנמול, התחבר בו ה"א הזו ושרתה בו]. אלא כך בארנו, שעד עכשו לא נמול, וכשנמול, התחבר לה"א הזו והשכינה שרתה בו, ואז נקרא אברהם.

והינו מה שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם. ושנה בה' בראם, ושנה באברהם. מה אומרים? אלא זה חסד וזו השכינה, והכל יורד יחד, והדבר לא קשה, וזה וזה היה.

אמר רבי יעקב לרבי אבא, הה' הזו של הבראם היא קטנה, וה' של הלה' (דברים לב) - גדולה. מה בין זה לזה? אמר לו, זו שמטה, וזה יובל, ויש ששונים שהכל אחד. שכאשר מאירה מהצדיק, אז עומדת בשלמות וה"א גדולה, שהרי מוארת כראוי. ופעמים שלא עומדת בשלמות ויונקת מצד האחר, אז ה"א קטנה]. ומשום כך לפעמים שהלכנה

אמרו לו, אמר דבר פיה, שיפה אמרת, מנין לך זה? אמר להם, דבר זה למדתי מסבי. ועוד היה אומר, ששש [שתחלת] השעות הראשונות של הלילה, כל הדינים שלמטה מתעוררים והולכים ומשוטטים בעולם.

ובחצות הלילה ממש הקדוש ברוך הוא מתעורר בגן עדן, והדינים שלמטה אין נמצאים. וכל המנהגים שלמעלה בלילה, אין נמצאים אלא בחצות הלילה ממש. מנין לנו? מאברהם, שכתוב (בראשית יד) ויחלק עליהם לילה. במצרים - (שמות יב) ויהי בחצי הלילה. ובמקומות רבים בתורה כך נמצא. ודוד היה יודע.

[ומה] ומנין היה יודע? אלא כך אמר הזקן, שמלכותו תלויה בזה [הלילה], ועל זה עומד בשעה הזו ואומר שירה, ולכן קרא לקדוש ברוך הוא חצות לילה [ממש] אקום להודות לך וגו', שהרי כל הדינים תלויים מכאן, ודיני המלכות נמצאים מכאן. ובאותה השעה נקשר דוד בה, וקם ואמר שירה. בא רבי אבא ונשקו. אמר לו, ודאי כך הוא. ברוך הרחמן ששלחני לכאן.

בא ראה, הלילה הוא דין בכל מקום, והרי הקמנו את הדברים, וכך הוא ודאי, והרי הערתי לפני רבי שמעון. אמר אותו הילד בנו של אותו האיש, אם כך, למה כתוב חצות לילה? אמר לו, הרי נאמר שבחצות הלילה מתעוררת מלכות השמים.

אמר, אני שמעתי דבר. אמר לו רבי אבא, אמר בני טוב, שהרי דבר פיה יהיה קול המאור. אמר, אני שמעתי, שהרי הלילה הוא דין המלכות, ובכל מקום הוא דין. וזה שאמר חצות, משום שיונקת בשני גונים [חצות] - בדין וחסד. וודאי שהמחצית הראשונה היא דין, שהרי במחצית האחרת היא מאירה פניה בצד החסד, ועל כן חצות לילה כתוב ודאי.

קם רבי אבא ושם ידו בראשו וברך אותו. אמר, ודאי חשבת שאין נמצאת חכמה, רק באותם הצדיקים שזכו בה. כעת ראיתי שאפלו ילדים בדור של רבי שמעון זכו לחכמה עליונה. אשריך רבי שמעון! אוי לדור שאתה תסתלק ממנו! ישבו עד הבקר והתעסקו בתורה.

פְּתַח אַחַד [רַבִּי אַבְאָ] וְאָמַר, (שופטים ה) בְּפָרַעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עִם בְּרָכוֹ ה'. מָה רָאוּ דְבוּרָה וּבְרָק שֶׁפְּתַחוּ בַּפְּסוּק הַזֶּה? אֲלֵא כִּף שְׁנִינוּ, אֵין הָעוֹלָם מִתְקִים אֲלֵא עַל הַבְּרִית הַזֹּה, שֶׁכְּתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמֵם וְלַיְלָה וְגו'. שֶׁהָרִי שָׁמַיִם וְאָרֶץ עַל זֶה קִיָּמִים. מִשׁוּם כִּף, כָּל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקִיָּמִים אֶת הַבְּרִית הַזֹּה, חֲקוֹת שָׁמַיִם וְאָרֶץ עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם. וְכָל זְמַן שֶׁחָס וְשָׁלוֹם מִבְּטָלִים אֶת הַבְּרִית הַזֹּה, אֵין שָׁמַיִם וְאָרֶץ מִתְקִיָּמִים, וְאֵין נִמְצְאוֹת בְּרָכוֹת בְּעוֹלָם.

בֵּא רָאָה, לֹא שָׁלְטוּ שָׂאֵר הָעַמִּים עַל יִשְׂרָאֵל אֲלֵא כְּשֶׁבְטָלוּ מֵהֶם אֶת הַבְּרִית הַזֹּה. וּמָה בְּטָלוּ מֵהֶם? שֶׁלֹּא נִפְרָעוּ וְלֹא נִתְגַּלוּ. וְעַל זֶה כְּתוּב (שמואל א-יב) וַיַּעֲזְבוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת ה' וְגו' וַיִּמְכְּרוּ אֶתֶם בְּיַד סִיסְרָא. וַיַּעֲזְבוּ אֶת ה' מִמֶּשׁ. עַד שֶׁבָּאָה דְבוּרָה וְנִדְבָה אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל לְדַבֵּר הַזֶּה, אָז נִכְנָעוּ שׁוֹנְאֵיהֶם תַּחֲתֵיהֶם.

וְהִינּוּ מָה שֶׁשְׁנִינוּ, שֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַיהוֹשֻׁעַ, וְכִי יִשְׂרָאֵל הֵם אֲטוּמִים וְלֹא נִפְרָעוּ וְלֹא הִתְגַּלוּ וְלֹא מְקִיָּמִים אֶת בְּרִיתִי, וְאֵתָה רוֹצֵה לְהַכְנִיסֵם לְאָרֶץ וְלְהַכְנִיעַ אֶת שׁוֹנְאֵיהֶם? (יהושע ה) שׁוֹב מִלֵּא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנִית. וְעַד שֶׁנִּפְרָעוּ וְנִתְגַּלְתָּה הַבְּרִית הַזֹּה, לֹא נִכְנָסוּ לְאָרֶץ וְלֹא נִכְנָעוּ שׁוֹנְאֵיהֶם. אֵף כֵּאֵן, כִּיּוֹן שֶׁהִתְנַדְּבוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹת הַזֹּה, נִכְנָעוּ שׁוֹנְאֵיהֶם תַּחֲתֵיהֶם וְחִזְרוּ הַבְּרָכוֹת לְעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב בַּפְּרָעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עִם בְּרָכוֹ ה'.

קָם אַחַר, פְּתַח וְאָמַר, (שמות ד) וַיְהִי בַדֶּרֶךְ בְּמִלּוֹן וַיִּפְגְּשׁוּהוּ ה' וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ. אֶת מִי? אֶת מֹשֶׁה. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִי אֵתָה הוֹלֵךְ לְהוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וְלְהַכְנִיעַ מִלֵּךְ גְּדוֹל וְשִׁלִּיט, וְאֵתָה שֶׁכַּחַת מִמֶּךָ אֶת הַבְּרִית, שֶׁבִנְךָ לֹא נִמּוֹל? מִיָּד - וַיִּבְקֶשׁ הַמִּיתוֹ.

לְמַדְנוּ, יָרַד גְּבִרְיָאֵל בְּשִׁלְהֶבֶת שֶׁל אֵשׁ לְשַׂרְף אוֹתוֹ, וְנִרְמַז לְנִחַשׁ אַחַד שׁוֹרֵף לְשֶׁאֵף אוֹתוֹ לְתוֹכוֹ. לְמָה נִחַשׁ? אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵתָה הוֹלֵךְ לְהַרְגַּת אֶת הַנִּחַשׁ הַגְּדוֹל וְהַחֲזָק, וּבִנְךָ לֹא נִמּוֹל?! מִיָּד נִרְמַז לְנִחַשׁ אַחַד לְהַרְגַּת אוֹתוֹ, עַד שֶׁרָאָתָה צְפוּרָה וּמְלָה אֶת בְּנָהּ וְנִצּוֹל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַתִּקַּח צְפוּרָה צַר. מָה זֶה צַר? אֲלֵא רְפוּאָה. וּמָה

עוֹמְדָת בְּשִׁלְמוֹתָהּ, וְלִפְעָמִים בַּחֲסוּרֹנָהּ, וּבְכַפְנֵיהָ נִמְצָא וְנוֹדַע, וְהִכַּל יָפָה, וְזֶה הוּא בְרוּר הַדְּבָר.

אָמַר רַבִּי אַבְאָ, אֲשֶׁרִיָּהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם מִכָּל שָׂאֵר הָעַמִּים וְנִתְּן לָהֶם אוֹת הַבְּרִית הַזֹּה, שֶׁכָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אוֹת הַבְּרִית הַזֹּה, אֵין יוֹרֵד לְגִיָּהֶנָּם אִם הוּא שׁוֹמֵר אוֹתוֹ כְּרָאוּי, שֶׁאֵין מְכַנֵּס אוֹתוֹ לְרִשׁוֹת אַחֲרָת וְלֹא מְשַׁקֵּר בְּשֵׁם הַמֶּלֶךְ. שֶׁכָּל מִי שֶׁמְשַׁקֵּר בְּזֶה, כְּמִי שֶׁמְשַׁקֵּר בְּשֵׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכְּתוּב (הושע ה) בַּה' בְּגָדוֹ כִּי בָנִים זָרִים יִלְדוּ.

עוֹד אָמַר רַבִּי אַבְאָ, בְּזְמַן שֶׁהָאָדָם מַעֲלָה אֶת בְּנוֹ לְהַכְנִיסוֹ לְבְרִית הַזֹּה, קוֹרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפַמְלֵיָא שְׁלוֹ וְאוֹמֵר, רָאוּ אֵיזוֹ בְרִיָּה עֲשִׂיתִי בְּעוֹלָם! בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה מְזַדְּמֵן [לו] אֲלֵיהֶוּ, וְטַס אֶת הָעוֹלָם בְּאַרְבַּע טִיסוֹת וּמְזַדְּמֵן לְשֵׁם, וְעַל זֶה שְׁנִינוּ שֶׁצָּרִיף אָדָם לְתַקֵּן כֶּסֶף אַחַר לְכַבּוֹדוֹ, וַיֹּאמֶר: זֶה הַכֶּסֶף שֶׁל אֲלֵיהֶוּ. וְאִם לֹא, אֵינוֹ שׁוֹרָה שָׁם. וְהוּא עוֹלָה וּמַעֲיֵד לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֵּא רָאָה, בְּרָאשׁוֹנָה כְּתוּב (מלכים-א יט) מָה לָךְ פֶּה אֲלֵיהֶוּ וְגו', וְכְתוּב קִנְאָ קִנְאֵתִי לְה' אֲלֵהִי צְבָאוֹת כִּי עָזְבוּ בְרִיתְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. אָמַר לוֹ, חַיִּיךָ, שֶׁבְכָל מְקוֹם שֶׁהִרְשָׁם הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה יִרְשָׁמוּ אוֹתוֹ בְּנֵי בְבִשְׂרָם, אֵתָה תְּזַדְּמֵן לְשֵׁם. וְהִפָּה שֶׁהַעִיד שֶׁיִּשְׂרָאֵל עָזְבוּ, הוּא יַעֲיֵד שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְקִיָּמִים אֶת הַבְּרִית הַזֹּה. וְהָרִי שְׁנִינוּ, עַל מָה נַעֲנֵשׂ אֲלֵיהֶוּ לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? עַל שֶׁאָמַר לְשׁוֹן הָרַע עַל בְּנָיו.

בֵּינְתָיִם בֵּא אוֹר הַיּוֹם, וְהָיוּ אוֹמְרִים דְּבָרֵי תוֹרָה. קָמוּ לְלַכֵּת, אָמַר לוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ, בְּמָה שֶׁעֲסַקְתָּם בְּלֵילָה הַזֶּה הַשְּׁלִימוּ. אָמְרוּ, מָה הוּא? אָמַר לוֹ, שֶׁתְּרָאוּ לְמַחַר אֶת פְּנֵיו שֶׁל בְּעַל הַבְּרִית, שֶׁהָרִי אֲשֶׁתִּי בְּקֶשֶׁה אֶת הַבְּקֶשֶׁה הַזֹּה מִכֶּם, וּמִלֵּת הַבְּרִית שֶׁל בְּנֵי שְׁנוּלָד לִי - לְמַחַר תִּהְיֶה הַהִלּוּלָא שְׁלוֹ. אָמַר רַבִּי אַבְאָ, זֶה הִיא בְּקֶשֶׁה שֶׁל מִצְוָה, וְנִשְׁבַּב לְרָאוֹת אֶת פְּנֵי הַשְּׁכִינָה.

חֲבוּ כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם. בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה כְּנִס אוֹתוֹ הָאִישׁ אֶת כָּל אוֹהֲבָיו, וְכָל אוֹתוֹ הַלֵּילָה הִתְעַסְקוּ בַתּוֹרָה, וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיִּשָּׁן. אָמַר לָהֶם אוֹתוֹ הָאִישׁ, בְּבְקֶשֶׁה מִכֶּם, כָּל אַחַד וְאַחַד יֹאמֶר דְּבַר חֲדָשׁ בַּתּוֹרָה.

העמים עובדי עבודה זרה, ואין נמסרים בידי דומה? [אלא] באות הזו.

שְׂכָרְךָ לְמַדְנֵנוּ, בְּשַׁעַה שְׂאָדָם יוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כַּמָּה קְבוּצוֹת שֶׁל (מְלֹאכֵי חֶבְלָה) מְחַבְּלִים נִפְקָדִים עָלָיו. מְרִימִים עֵינַיִם וְרוֹאִים אֶת הָאוֹת הַזֹּה, שֶׁהִיא בְרִית הַקֹּדֶשׁ, וְנִפְרָדִים מִמֶּנּוּ, וְאִינוּ נִתֵּן בִּיַדִי דוּמָה לְרֹדֶת לְגִיָּהֶנָּם. שֶׁכֵּל מִי שֶׁנִּמְסָר בִּידוֹ, וְדַאי יוֹרֵד לְגִיָּהֶנָּם. וּמֵהָאוֹת הַזֹּה פּוֹחֲדִים עֲלֵיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְהַדִּינִים הָרַעִים אֵין שׁוֹלְטִים בּוֹ בְּאָדָם אִם הוּא זֹכֵה לְשַׁמֵּר אֶת הַבְּרִית הַזֹּה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נֶאֱחָז בְּשִׁמּוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֵּינָן שְׂדוּד הַמֶּלֶךְ לֹא שָׁמַר אֶת אוֹת הַבְּרִית הַזֹּה כְּרֵאוּי, הָעֲבָרָה מִמֶּנּוּ הַמְּלָכוֹת, וְנִטְרָד מִירוּשָׁלַיִם. מִיד פָּחַד, כִּי סָבַר שִׁיּוּרִידוֹ אוֹתוֹ מִיד, וְיִמְסְרוּ אוֹתוֹ בִּיד דוּמָה וְיִמּוֹת בְּעוֹלָם הַהוּא, עַד שֶׁהַתְּבַשֵּׁר עָלָיו, שְׂכָתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב ב) גַּם ה' הָעֵבִיר חֲטָאתְךָ לֹא תִמּוֹת. בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעַה פָּתַח וְאָמַר, לֹלִי ה' עֲזַרְתָּה לִי כַּמַּעַט שְׂכָנָה דוּמָה נִפְשִׁי.

פְּתַח אַחַר וְאָמַר, מֵה זֶה [שְׂכָתוֹב] שְׂאָמַר דָּוִד (שם טו) וְהִרְאֵנִי אֹתוֹ וְאֵת נוֹהוֹ? [מֵהוּ וְהִרְאֵנִי אֹתוֹ וְאַחַר כֵּן וְאֵת נוֹהוֹ?] מִי יִכּוֹל לְרַאוֹת אֶת הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא? אֵלָּא כֵּן שְׁנִינוּ, בְּשַׁעַה הַהִיא שֶׁגָּזַר עָלָיו אוֹתוֹ הָעֲנָשׁ, וְדוּד יָדַע שֶׁעַל שֶׁלֹּא שָׁמַר הָאוֹת הַזֹּה כְּרֵאוּי נֶעֱנַשׁ בְּזֶה, שֶׁהַכֵּל יַחַד אַחוּז, וְהַכֵּל נִרְמָז בְּאוֹת הַזֹּה, וְלֹא נִקְרָא צַדִּיק מִי שְׂאִינוּ שׁוֹמְרֵי אוֹתוֹ כְּרֵאוּי - הִיָּה מִבְּקֶשׁ בְּקֶשְׁתוֹ וְאוֹמַר, וְהִרְאֵנִי אֹתוֹ וְאֵת נוֹהוֹ.

מֵה זֶה אֹתוֹ? [הָאוֹת שֶׁלוֹ, אוֹת הַבְּרִית, שֶׁהִרִי אוֹתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה הָאוֹת שֶׁלוֹ] זֹה אוֹת הַבְּרִית [שֶׁלוֹ] הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהִרִי אֲנִי פּוֹחַד שְׂאֲבָדָה מִמֶּנִּי. מֵה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁשְׁנֵי אֱלֹהִים - הַמְּלָכוֹת וִירוּשָׁלַיִם - אַחוּזוֹת בְּזֶה. וּמִשּׁוּם כֵּן תִּלָּה בְּבִקְשָׁתוֹ אוֹתוֹ וְאֵת נוֹהוֹ, שֶׁתַּחֲזֹר הַמְּלָכוֹת שֶׁל הָאוֹת הַזֹּה לְמִקּוּמָה, וְהַכֵּל דָּבַר אֶחָד.

פְּתַח אַחַר וְאָמַר, (אִיּוֹב יט) וּמִבְּשָׂרִי אַחֲזָה אֱלוֹהַּ. מֵה זֶה וּמִבְּשָׂרִי? הִיָּה צְרִיף לֵהִיּוֹת וּמַעֲצָמִי! אֵלָּא מִבְּשָׂרִי מִמֶּשׁ, וּמֵה הִיא? שְׂכָתוֹב (יִרְמִיָּה יא) וּבִשָּׂר קֹדֶשׁ יַעֲבֹרוּ מֵעַלְיָךְ, וְכָתוּב (כְּרֵאוּב יז) וְהִיָּתָה בְּרִיתִי בְּבִשְׂרֹכֶם. שְׁנִינוּ, בְּכָל זְמַן שֶׁנִּרְשָׁם אָדָם

הַרְפוּאָה? שְׂכָתוֹב וְתִכְרַת אֶת עַרְלַת בְּנָהּ. שְׁנַצְנָצָה בַּה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ.

קָם אַחַר וְאָמַר, (כְּרֵאוּב יוסף יוסף יוסף אֶל אַחֲיוֹ גָּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ וַיֹּאמְרוּ וְגו'. וְכִי לָמָּה קָרָא לָהֶם, וְהִרִי הֵם הִיוּ קְרוּבִים אֵלָיו? אֵלָּא בְּשַׁעַה שְׂאָמַר לָהֶם אֲנִי יוֹסֵף אַחֲיֵכֶם, תִּמְהוּ שְׂרָאוֹ אוֹתוֹ בְּמִלְכוּת עֲלֵיוֹנָה. אָמַר יוֹסֵף, הַמְּלָכוֹת הַזֹּה, מִשּׁוּם זֶה הַרוּחַתִּי אוֹתָהּ. גָּשׁוּ נָא אֵלַי וַיִּגָּשׁוּ, שֶׁהִרְאָה לָהֶם אֶת בְּרִית הַמִּלָּה. אָמַר, זֹה גִרְמָה לִי אֶת הַמְּלָכוֹת הַזֹּה, מִשּׁוּם שֶׁשְׁמַרְתִּי אוֹתָהּ.

מִבָּאֵן לְמַדְנֵנוּ, שְׁמִי שְׁשׁוּמַר אֶת אוֹת הַבְּרִית הַזֹּה, הַמְּלָכוֹת שְׁמוּרָה לוֹ. מִנֵּיִן לָנוּ? מִבְּעַז, שְׂכָתוֹב (רוֹת א) חִי ה' שְׂכָבִי עַד הַבֶּקֶר. שִׁיְצֵרוּ הִיָּה מִתְגָּרָה בּוֹ, עַד שֶׁנִּשְׁבַּע שְׁבוּעָה וְשָׁמַר אֶת הַבְּרִית הַזֹּה, מִשּׁוּם כֵּן זָכָה שִׁיְצֵאוּ מִמֶּנּוּ מְלָכִים שְׁלִיטִים עַל כָּל שְׂאֵר הַמְּלָכִים, וְהַמֶּלֶךְ הַמְּשִׁיחַ שֶׁנִּקְרָא בְּשִׁמּוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא.

פְּתַח אַחַר וְאָמַר, כְּתוּב (תְּהִלִּים כז) אִם תַּחֲנֶה עָלַי מַחֲנֶה וְגו'. כֵּן שְׁנִינוּ, בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטַח, מֵה זֶה בְּזֹאת? זֹה אוֹת הַבְּרִית הַמְּזַמְּנָת תְּמִיד אֶצֶל אָדָם, וְנִרְמָזָה לְמַעֲלָה. וּמִשּׁוּם כֵּן נֶאֱמַר בְּזֹאת, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב זֹאת אוֹת הַבְּרִית, זֹאת בְּרִיתִי, וְהַכֵּל בְּדִרְגָּה אַחַת. וְשְׁנִינוּ, זֶה וְזֹאת הֵם בְּדִרְגָּה אַחַת וְלֹא נִפְרָדִים. וְאִם תֹּאמַר, אִם כֵּן, הִרִי שְׂאֵר בְּנֵי הָאָדָם כֵּן, לָמָּה דוּד בְּלִבְדוֹ וְלֹא אַחַר? אֵלָּא מִשּׁוּם שֶׁהִיא אַחוּזָה בּוֹ וְנִרְמָזָה בּוֹ, וְהִיא כְּתַר הַמְּלָכוֹת.

בֵּא רָאָה, מִשּׁוּם שֶׁאֵת הַזֹּאת הַזֹּה לֹא שָׁמַר אוֹתָהּ דוּד הַמֶּלֶךְ כְּרֵאוּי, הַמְּלָכוֹת הָעֲבָרָה מִמֶּנּוּ כָּל אוֹתוֹ הַזְּמַן. וְכֵן לְמַדְנֵנוּ, הַזֹּאת הַזֹּה נִרְמָזָה בְּמִלְכוּת שְׁלִמְעֵלָה, וְנִרְמָזָה בִירוּשָׁלַיִם, הַקְּרִיָּה הַקֹּדֶשׁ. בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעַה שְׂדוּד עָבַר עָלֶיהָ, יֵצֵא קוֹל וְאָמַר: דָּוִד, בְּמֵה שֶׁנִּקְשְׂרַת תִּנְתָּר. אוֹתָךְ טוֹרְדִים מִירוּשָׁלַיִם, וְהַמְּלָכוֹת תּוֹסַר מִמֶּךָ. מִנֵּיִן לָנוּ? שְׂכָתוֹב (שְׁמוּאֵל-ב יב) הִנְנִי מְקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתְךָ. מִבֵּיתְךָ בְּמִדְיָן. וְכֵן הִיָּה. בְּמֵה שֶׁעָבַר עָלָיו נֶעֱנַשׁ. וּמֵה דוּד הַמֶּלֶךְ כֵּן - שְׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

פְּתַח אַחַר וְאָמַר, (תְּהִלִּים צד) לֹלִי ה' עֲזַרְתָּה לִי כַּמַּעַט שְׂכָנָה דוּמָה נִפְשִׁי. לְמַדְנֵנוּ, בְּמֵה זֹכִים יִשְׂרָאֵל שְׂאִינָם יוֹרְדִים לְגִיָּהֶנָּם כְּמוֹ שְׂאֵר

הַרְיִים יְדוּ רַבִּי אַבְא וּבְרַךְ אוֹתָם. יֵשְׁבוּ עַד שֶׁהָאִיר הַיּוֹם. אַחַר שֶׁהָאִיר הַיּוֹם, אָמְרוּ לְאוֹתָם הַתִּינוּקוֹת שֶׁלְפָנֵיהֶם: צְאוּ וּרְאוּ אִם הָאִיר הַיּוֹם, וְכָל אֶחָד יֹאמֶר דְּבַר חֲדָשׁ בַּתּוֹרָה לְאִישׁ הַגָּדוֹל הַזֶּה. יֵצְאוּ וּרְאוּ שֶׁהָאִיר הַיּוֹם. אָמַר אֶחָד מֵהֶם, מְזַמְנֵת בַּיּוֹם הַזֶּה אֵשׁ מִלְמַעְלָה. אָמַר אַחֵר, וּבְבֵית הַזֶּה. אָמַר אַחֵר, זָקֵן אֶחָד כָּאֵן שְׁעֵתִיד בַּיּוֹם הַזֶּה לְהַשְׁרִיף בְּאֵשׁ הַזֶּה. אָמַר רַבִּי אַבְא, הִרְחַמֵּן יִצְיָלְנוּ.

תָּמָה וְלֹא יָכַל לְדַבֵּר. אָמַר, עֲשֵׂן הַמְּלָכוֹת נִתְפָּס בְּאֶרֶץ. וְכֵךְ הָיָה, שֶׁהַיּוֹם הַהוּא רָאוּ הַחֲבָרִים אֶת פְּנֵי הַשְּׁכִינָה וְהִקְפּוּ בְּאֵשׁ, וְרַבִּי אַבְא לְהִטּוּ פָּנָיו כְּאֵשׁ מִשְׁמַחַת הַתּוֹרָה.

שְׁנֵינּוּ, כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא יֵצְאוּ כָּלֵם מִן הַבַּיִת, וְהַבַּיִת נִקְשָׁר בְּעֵשֶׂן, וְהָיוּ מְחַדְּשִׁים דְּבָרִים בְּתוֹכָם כְּאִלּוּ קִבְּלוּ הַיּוֹם הַהוּא תּוֹרָה מִהֵרָ סִינִי. אַחֵר שֶׁהִסְתַּלְקוּ, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים אִם הוּא יוֹם וְאִם לַיְלָה. אָמַר רַבִּי אַבְא, בְּעוֹדֵנוּ עוֹמְדִים, יֹאמֶר כָּל אֶחָד מֵעַמָּנוּ דְּבַר חֲדָשׁ שֶׁל חֲכָמָה לְקִשֵׁר חֶסֶד לְבַעַל הַבַּיִת, בַּעַל הַהִלּוּלָא.

פְּתַח אֶחָד וְאָמַר, (תהלים סה) אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתְקַרֵב יִשְׁכֵּן חֲצַרְיָךְ וְגו'. בַּתְּחִלָּה חֲצַרְיָךְ, לְאַחֵר מִכֵּן בֵּיתְךָ, וְלְאַחֵר מִכֵּן הַיְכָלְךָ. זֶה פְּנִימִי מִזֶּה, וְזֶה [נ"א לְתוֹךְ] לְמַעְלָה מִזֶּה. יִשְׁכֵּן חֲצַרְיָךְ בַּתְּחִלָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ד) וְהָיָה הַנְּשֹׂאֵר בְּצִיּוֹן וְהַנוֹתָר בִּירוּשָׁלַיִם קְדוֹשׁ יֹאמֶר לוֹ.

נִשְׁבְּעָה בְּטוֹב בֵּיתְךָ לְאַחֵר מִכֵּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כד) בְּחֲכָמָה יִבְנֶה בַיִת. לֹא כְּתוֹב הַחֲכָמָה יִבְנֶה בַיִת. שְׂאֵם הָיָה כְּתוֹב כֶּךָ, מִשְׁמַע שֶׁחֲכָמָה נִקְרָאת בַיִת. אֲלֵא כְּתוֹב בְּחֲכָמָה יִבְנֶה בַיִת, הֵינּוּ מֵהַ שְׁכָתוֹב (בראשית ב) וְנִהְרָ יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן וְגו'.

קְדוֹשׁ הַיְכָלְךָ לְאַחֵר זֶה הוּא שְׁלֵמוֹת הַכֹּל. שְׁכָךְ שְׁנֵינּוּ, מֵהַ זֶה הַיְכָל? כְּלוֹמַר ה"י כ"ל, זֶה וְזֶה, וְהַכֹּל נִשְׁלָם יַחַד. מֵהַ מוֹכִיחַ רֹאשׁ הַכְּתוֹב שְׁכָתוֹב אֲשֶׁרִי תִבְחַר וּתְקַרֵב יִשְׁכֵּן חֲצַרְיָךְ? זֶה מִי שְׁמַקְרִיב אֶת בְּנֵי קִרְבָּן לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּקִרְבָּן הַהוּא, וּמִתְרַצֵּה בּוֹ וּמְקַרֵב אוֹתוֹ, וְשֵׁם אֶת מְדוּרוֹ בְּשֵׁנֵי חֲדָרִים, וְאוֹחֵז אֶת זֶה וְאֶת זֶה, שְׂאוֹתָם הַשְּׁנַיִם נִקְשְׁרוּ יַחַד, שְׁכָתוֹב יִשְׁכֵּן חֲצַרְיָךְ, וְדַאי שְׁנֵי חֲצַרְיָךְ.

בְּרַשְׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הָאוֹת הַזֶּה, מִמֶּנָּה רוּאָה אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִמֶּנּוּ מִמַּשׁ, וְהַנְּשִׂמָה הַקְּדוֹשָׁה נִאֲחֶזֶת בּוֹ.

וְאִם לֹא זוֹכָה, שְׂאִינוּ שׁוֹמֵר אֶת הָאוֹת הַזֶּה, מֵהַ כְּתוֹב? (איוב ד) מִנְּשִׂמַת אֱלֹהִים יֵאבְדוּ, שֶׁהָרִי הַרְשֵׁם שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא נִשְׁמָר. וְאִם זוֹכָה וְשׁוֹמֵר אוֹתוֹ, אֵינן הַשְּׁכִינָה נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ. מִתִּי מִתְקִים בּוֹ? כְּאֲשֶׁר הוּא נִשְׂא, וְהָאוֹת הַזֶּה נִכְנָסֶת לְמִקְוָה [שְׁשֻׁנִינוּ, מֵהַ הִטְעַם וְא"ו ה"א הוֹלְכוֹת יַחַד? אֲלֵא אַחַת זָכַר וְאַחַת נִקְבְּהָ]. מִשְׁתַּתְּפִים יַחַד, וְנִקְרָא שֵׁם אֶחָד, אִזּוֹ שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם הַחֶסֶד הָעֲלִיּוֹן. בְּאִיזָה מְקוֹם שׁוֹרָה? בְּצַד הַזָּכָר. וּמִי הַחֶסֶד? חֶסֶד א"ל שְׂבָא וְיוֹצֵא מִהַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה וּמִתְעַטֵּר בְּזָכָר. וּמִשׁוּם כֶּךָ נִתְבַּשְׂמַת הַנִּקְבָּה. [נ"א שְׁשֻׁנִינוּ, הַסּוּד שֶׁל וְי"ו ה"א הוֹלְכִים יַחַד כְּמוֹ שְׁזָכַר וְנִקְבְּהָ מִשְׁתַּתְּפִים יַחַד וְהֵם אֶחָד, אִזּוֹ שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם הַחֶסֶד הָעֲלִיּוֹן, וּמִתְעַטֵּר בְּזָכָר וְנִתְבַּשְׂמַת הַנִּקְבָּה].

עוֹד שְׁנֵינּוּ, אֱלֹהִים כֶּךָ הוּא. א"ל, אוֹר הַחֲכָמָה. וְזָכַר, ה' נִקְבְּהָ. כְּשֶׁמִּשְׁתַּתְּפִים יַחַד נִקְרָא אֱלֹהִים. וְהַנְּשִׂמָה הַקְּדוֹשָׁה מִהַמְּקוֹם הַזֶּה נִאֲחֶזֶת, וְהַכֹּל תְּלוּי בְּאוֹת הַזֶּה, וְעַל כֵּן כְּתוֹב וּמִבְּשָׂרִי אֲחֻזָּה אֱלֹהִים. זֶה הוּא שְׁלֵמוֹת הַכֹּל, מִבְּשָׂרִי מִמַּשׁ, מֵהָאוֹת הַזֶּה מִמַּשׁ. וְעַל כֵּן אֲשֶׁרִיֶּהֶם יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים שְׂאֲחוּזִים בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲשֶׁרִיֶּהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, עֲלֵיהֶם כְּתוֹב (דברים ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' וְגו', וּמִשׁוּם כֶּךָ חַיִּים כְּלָכֶם הַיּוֹם.

אָמַר רַבִּי אַבְא, וּמֵהַ בְּכָל כֶּךָ אַתֶּם חֲכָמִים, וְאַתֶּם יוֹשְׁבִים כָּאֵן? אָמְרוּ לוֹ, אִם הַצַּפְרִים יַעֲקְרוּ מִמְּקוֹמָם, לֹא יוֹדְעִים לְאֵן טָסוּת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (משלי כז) כְּצַפּוֹר נוֹדְדֶת מִן קִנְיָה כֵּן אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ.

וְהַמְּקוֹם הַזֶּה זָכָה אוֹתָנוּ לְתוֹרָה, וְהַדְרָךְ הַזֶּה שְׁלָנוּ. בְּכָל לַיְלָה, חֲצִי אָנוּ יֹשְׁנִים, וְחֲצִי אָנוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה. וְכִשְׂאָנוּ עוֹמְדִים בַּבֶּקֶר, רִיחוֹת הַשְּׂדֵה וְנִגְהָרוֹת מִים מְאִירִים לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְהִיא מִתְיַשְׁבֶּת בְּלִבָּנוּ. וְאַתֶּם הַמְּקוֹם הַזֶּה הָרִי דָנוּ אוֹתוֹ לְמַעְלָה פַּעַם אַחַת, וְכִמָּה שָׂרִי מְגַנִּים הַסְתַּלְקוּ בְּאוֹתוֹ הַדִּין עַל עֲנֵשׁ הַתּוֹרָה, וְאִזּוֹ הַהַשְׁתַּדְּלוּת שְׁלָנוּ יוֹמָם וְלַיְלָה הִיא בַּתּוֹרָה, וְהַמְּקוֹם הַזֶּה מְסִיעַ לָנוּ, וּמִי שֶׁנִּפְרָד מִכָּאֵן, כְּמִי שֶׁנִּפְרָד מִחַיֵּי הָעוֹלָם.

אותו, עד שישפכ עבודה האחרת שעבד עד עתה, ויסיר ממנו אותו קשי הלב. ואם נמול ולא הוסר ממנו אותו קשי הלב להפנס לעבודת הקדש של הקדוש ברוך הוא, הרי הוא כפסל האבן הזה שגוזרים אותו מהצד הזה ומן הצד הזה, ונשארו אבן כבראשונה. משום כך לא תבנה אתהן גזית. שאם הוא נשארו בקשיותו – כי חרבך הנפת עליה ותחללה. כלומר, אותה המילה שנמול אינה מועילה לו.

משום כך, אשרי חלקו של מי שמקריב את הקרבן הזה בשמחה ובכרצון לפני הקדוש ברוך הוא. וצריך לשמח בחלק הזה כל היום [ההוא], שכתוב (שם ה) וישמחו כל חוסי בך לעולם ירגנו ותסוף עלימו ויעלצו בך אהבי שמך.

פתח אחר ואמר, (בראשית יז) ויהי אברם בן תשעים שנה ותשע שנים וירא ה' וגו', אני אל שדי התהלך לפני וגו'. בפסוק הזה יש לעיין בו, וקשה בכמה דרכים. וכי עד עתה לא התגלה הקדוש ברוך הוא לאברהם אלא [עד] כעת, כשהגיע לימים האלה, וירא ה' אליו ולא קדם? והרי כתוב ויאמר ה' אל אברם. וה' אמר אל אברם. ויאמר לאברם ידוע תדע וגו', וכעת מונה את חשבון הימים, וכשמונה אותם, כתוב וירא ה' אל אברם, נשמע שעד עתה לא התגלה עליו! ועוד, שכתוב בן תשעים שנה ותשע שנים. בתחלה שנה, ואחר כך שנים!

אלא כך שנינו, כל אותם הימים לא כתוב וירא. מה הטעם? אלא כל מה שהיה אטום וסתום, [כך] לא התגלה עליו הקדוש ברוך הוא כראוי. כעת התגלה אליו, שכתוב וירא. מה הטעם? משום שרצה לגלות בו האות הזו, הכתר הקדוש.

ועוד, כשרצה הקדוש ברוך הוא להוציא ממנו זרע קדוש, וקדוש לא יהיה כשעדין הוא בבשר אטום, אלא אמר, כעת שהוא בן תשעים ותשע שנים ולזמן קרוב הוא שיצא ממנו זרע קדוש, שיהיה הוא קדוש בהתחלה, ואחר כך יצא ממנו זרע קדוש. משום כך מנה את ימיו בזה, ולא בכל הזמנים הללו שבהתחלה. עוד, תשעים שנה – שכל ימיו הראשונים לא היו שנים, אלא כשנה

משום כך החסידים הראשונים, זקנינו של כן, כשמקריבים את בניהם לקרבן הזה, פותחים ואומרים: אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך. אותם שעומדים עליהם אומרים: נשבעה בטוב ביתך קדוש היכלך. אחר כך מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו. ואותם שעומדים עליהם אומרים: כשם שהכנסתו לברית וכו'. ושנינו, בתחלה יבקש אדם רחמים עליו, ואחר כך על האחר, שכתוב (ויקרא טז) וכפר בעדו – בתחלה, ואחר כך – ובעד כל קהל ישראל. ואנו לקחנו את הדרך הזו, וכך יפה וראוי לפנינו.

אמר רבי אבא, ודאי כך הוא ונאה הדבר. ומי שלא אומר כך, הוא מוציא את עצמו מעשרה חפות שעתידי לעשות הקדוש ברוך הוא לצדיקים בעולם הבא. וכלם נקשרים בזה. ומשום כך עשרה דברים של האמונה יש בפסוק הזה אשרי תבחר ותקרב וגו', ומכל דבר ודבר נעשית חפה אחת ממנה. אשרי חלקכם בעולם הזה ובעולם הבא, שהרי התורה נקשרת בלבבכם כאלו עמדתם בגופכם בהר סיני בשעה שנתנה תורה לישראל.

פתח אחר ואמר, (שמות כ) מזבח אדמה תעשה לי וזבחת עליו את עלתיך ואת שלמיך וגו'. שנינו, כל מי שמקריב את בנו לקרבן הזה, כאלו הקריב את כל הקרבנות של העולם לפני הקדוש ברוך הוא, וכאלו בנה מזבח שלם לפניו. משום כך צריך לסדר מזבח עם כלי אחד מלא עפר למול עליו את הברית הקדוש הזה, ונחשב לפני הקדוש ברוך הוא כאלו זבח עליו עולות וקרבנות, צאן ובקר.

ונזח לו יותר מכלם, שכתוב וזבחת עליו את עלתיך ואת שלמיך וגו'. בכל המקום אשר אזכיר את שמי. מהו אזכיר את שמי? [את] זו המילה, שכתוב בה (תהלים כה) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם. מזבח האדמה הזה ודאי כמו שאמרנו, מה כתוב אחריו? ואם מזבח אדמה תעשה לי. רמז לגר כאשר מתגיר, שהם מעם קשה ערף וקשה לב. זה נקרא מזבח אבנים.

לא תבנה אתהן גזית, מה זה? שצריך להכניסו לעבודת הקדוש ברוך הוא, [כדי] ולא ימול

אֶרֶץ שְׂמֵלֶכְךָ נֶעַר וְשָׂרִיף בִּבְקָר יֹאכְלוּ. הַפְּסוּקִים הִלְלוּ קָשִׁים הִדְדִית, וְלֹא קָשִׁים. זֶהוּ שְׂכָתוֹב אֲשָׂרִיף אֶרֶץ - זו הָאֶרֶץ שְׂלֹמְעֵלָה שְׂשׁוֹלְטֵת עַל כָּל אוֹתָם הַחַיִּים שְׂלֹמְעֵלָה, וּמִשׁוֹם כֶּךָ נִקְרָאת אֶרֶץ הַחַיִּים, וְעֲלֶיהָ כָּתוּב (דְּבָרִים י"א) אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ דָּרַשׁ אֹתָהּ תָּמִיד. וְכָתוּב אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְכַּנְתָּ תֹאכַל בָּהּ לֶחֶם לֹא תַחְסֹר כֹּל בָּהּ. לֹא תַחְסֹר כֹּל בָּהּ, בְּמִדְיָק. וְכָל כֶּךָ לָמָּה? מִשׁוֹם שְׂכָתוֹב שְׂמֵלֶכְךָ בֵּין חוּרִים, זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ד') בְּנֵי בְּכָרֵי יִשְׂרָאֵל.

בֵּין חוּרִים, מַה זֶה בֵּין חוּרִים? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כה) יוֹכֵל הִיא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם, וְכָתוּב וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בְּאֶרֶץ, שְׂהַרִי כָּל הַחַרּוֹת בָּאָה מִן הַיּוֹכֵל, וּמִשׁוֹם כֶּךָ בֵּין חוּרִין. וְאִם תֹּאמַר, בֵּין חוּרִין, וְלֹא כָּתוּב בֵּין חַרּוֹת - כֶּךָ זֶה בְּיָדָאִי. בֵּין חַרּוֹת הִיא צָרִיף לְהִיּוֹת!

אֲלֵא בְּמִשְׁנַתְנוּ הַסְּתוּמָּה לְמַדְנוּ, כְּשִׁמְתַחְבְּרוֹת יו"ד בָּה', אִזּוּ כָּתוּב וְנִהַר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֶּן. וְאֵל תֹּאמַר כְּשִׁמְתַחְבְּרִים, אֲלֵא וְדָאִי מִתַּחְבְּרִים, וּמִשׁוֹם כֶּךָ כָּתוּב בֵּין חוּרִים. וְעַל כֵּן אֲשָׂרִיף אֶרֶץ שְׂמֵלֶכְךָ בֵּין חוּרִים, וְשָׂרִיף בְּעֵת יֹאכְלוּ - בְּשִׁמְחָה, בְּשִׁלְמוֹת וּבְכִרְצוֹן.

אִי לָךְ אֶרֶץ שְׂמֵלֶכְךָ נֶעַר - זו הָאֶרֶץ שְׂלֹמְעֵלָה. שְׂלֹמְדָנוּ, כָּל שְׂאָר אֲרָצוֹת שְׂאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה, נִתְּנוּ לְגִדּוּלִים מְגַנְיִם שְׂמִמְנִים עֲלֵיהֶם. וּמֵעַל לְכֹלֶם הֵהוּא שְׂכָתוֹב בּוֹ (תְּהִלִּים לו') נֶעַר הִיִּיתִי גַם זָקְנָתִי. וְלִמְדָנוּ, הַפְּסוּק הַזֶּה אָמַר אוֹתוֹ שָׂרוּ שֶׁל עוֹלָם, וְעַל כֵּן כָּתוּב אִי לָךְ אֶרֶץ שְׂמֵלֶכְךָ נֶעַר. אוֹי לְעוֹלָם שְׂיוֹנֵק מֵהַצַּד הַזֶּה. וְכִשִּׁיִּשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת, יוֹנְקִים כְּמִי שְׂיוֹנֵק מִרְשׁוֹת אַחֲרָת.

וְשָׂרִיף בִּבְקָר יֹאכְלוּ - וְלֹא בְּכָל הַיּוֹם. בִּבְקָר - וְלֹא בְּזֶמֶן אַחַר שֶׁל הַיּוֹם. שְׂשִׁנְיָנוּ, בְּשַׁעַת שֶׁהַחֲמָה זוֹרַחַת וּבָאִים וְסוֹגְדִים לְשִׁמְשׁ, הַרְגוּ תְּלוּי בְּעוֹלָם. בְּשַׁעַת הַמִּנְחָה הַרְגוּ תְּלוּי בְּעוֹלָם. מִי גָרַם אֶת זֶה? מִשׁוֹם שְׂמֵלֶכְךָ נֶעַר, הֵהוּא שְׂנִקְרָא נֶעַר. וְאַתֶּם צְדִיקֵי הָאֱמֶת, קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, בְּנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוּשׁ, אֵין יוֹנְקִים מִן הַצַּד הַזֶּה, אֲלֵא מֵאוֹתוֹ הַמְּקוֹם הַקְּדוּשׁ שְׂלֹמְעֵלָה. עֲלֵיכֶם כָּתוּב (דְּבָרִים ד') וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בָּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כְּלָכֶם הַיּוֹם.

פְּתַח רַבִּי אַבְאָ וְאָמַר, (ישעיה ה) אֲשִׁירָה נָא לִיְדִידֵי שִׁירַת דּוּדֵי לְכַרְמוֹ וְגו', וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקַלְהוּ

אַחַת, שְׂלֹא הָיוּ יְמֵיו יָמִים. עֲכָשׁוּ שְׂהַגִּיעַ לָזֶה, הֵם שָׁנִים וְלֹא שָׁנָה.

וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי אֵל שְׂדֵי. מַה מְשִׁמִּיעַ שְׂעַד עֲכָשׁוּ לֹא אָמַר אֲנִי אֵל שְׂדֵי? אֲלֵא כֶּךָ שְׂנִינּוּ, עָשָׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּתָרִים תַּחְתּוֹנִים שְׂאִינָם קְדוּשִׁים לְמִטָּה, וְכָל אוֹתָם שְׂלֹא נְמוּלִים, נְטִמָּאִים בָּהֶם.

וְרִשׁוּמִים בָּהֶם. וּמַה הִרְשׁוּם שְׂיֵשׁ בָּהֶם? שְׂנִרְאָה בָּהֶם שְׂיִי"ן דָּל"ת וְלֹא יוֹתֵר, וּמִשׁוֹם כֶּךָ נְטִמָּאִים בָּהֶם וְנִדְבָקִים בָּהֶם. אַחַר שְׂנְמוּלִים יוֹצֵאִים מֵאֵלוּ, וְנִכְנָסִים לְכַנְפֵי הַשְּׂכִינָה, וּמִתְגַּלֶּה בָּהֶם יו"ד, הִרְשָׁם הַקְּדוּשׁ, אוֹת הַבְּרִית הַשְּׁלָם, וְנִרְשָׁם בָּהֶם שְׂד"י, וְנִשְׁלָמִים בְּקִיּוּם שְׁלָם, וְעַל כֵּן כָּתוּב בְּזֶה אֲנִי אֵל שְׂדֵי.

הַתְּהַלֵּךְ לְפָנַי וְהָיָה תָּמִים. שְׁלָם. שְׂכַעַת אוֹת חֲסִרָה בְּרִשָׁם שֶׁל שְׂיִי"ן וְדָל"ת. מוֹל אֶת עֲצֻמָּךְ, וְהָיָה שְׁלָם בְּרִשָׁם שֶׁל יו"ד. וּמִי שֶׁהוּא בְּרִשָׁם הַזֶּה, רְאוּי לְהַתְּבַרֵךְ בְּשֵׁם הַזֶּה, שְׂכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית כח) וְאֵל שְׂדֵי יִבְרַךְ אוֹתְךָ.

מַה זֶה אֵל שְׂדֵי? הֵהוּא שְׂמִמְנּוּ יוֹצֵאוֹת הַבְּרָכוֹת, הוּא שְׂשׁוֹלְט עַל כָּל הַכְּתָרִים הַתַּחְתּוֹנִים, וְהַכֹּל פּוֹחֲדִים מִיְּרֵאוֹתוֹ וּמִזְדַּעְזְעִים. מִשׁוֹם כֶּךָ, מִי שְׂנְמוּל, כָּל אוֹתָם שְׂאִינָם קְדוּשִׁים מִתְּרַחֲקִים מִמְּנּוּ וְלֹא שׁוֹלְטִים בּוֹ, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׂלֹא יוֹרֵד לְגִיּהֵנָם, שְׂכָתוֹב (ישעיה ס) וְעַמְּךָ כָּלֶם צְדִיקִים וְגו'. [כָּל אוֹתָם שְׂנְמוּלוּ וְנִקְרָאִים צְדִיקִים, וּמִשׁוֹם כֶּךָ לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ, שְׂאִין יוֹרֵשׁ אֶת הָאֶרֶץ הַזֹּאת אֲלֵא הֵהוּא שְׂנִקְרָא צְדִיק. אֵף כֶּךָ, וְעַמְּךָ כָּלֶם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ וְגו']

אָמַר רַבִּי אַבְאָ, אֲשִׁרִיכֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, אֲשִׁרִי חֲלָקִי שְׂכַפְּאֵתִי לְשִׁמְעַת אֶת הַדְּבָרִים הִלְלוּ מִפִּיכֶם. כְּלָכֶם קְדוּשִׁים, כְּלָכֶם בְּנֵי הָאֱלֹהִים הַקְּדוּשׁ. עֲלֵיכֶם כָּתוּב (שם מד) זֶה יֹאמַר לְה' אֲנִי וְזֶה יִקְרָא בְּשֵׁם יַעֲקֹב וְזֶה יִכְתֹּב יְדוֹ לְה' וּבְשֵׁם יִשְׂרָאֵל יִכְנֶה. כָּל אֶחָד מִכֶּם אֶחָד וְקָשׁוֹר בְּמִלְךְ הַקְּדוּשׁ הָעֲלִיּוֹן, וְאַתֶּם גְּדוּלִים מְגַנְיִים מֵאוֹתָהּ הָאֶרֶץ שְׂנִקְרָאת אֶרֶץ הַחַיִּים, שְׂגִדּוּלִיָּה אוֹכְלִים מִן הַמֶּן שֶׁל הַטֵּל הַקְּדוּשׁ.

פְּתַח אַחַר וְאָמַר, (קהלת י) אֲשָׂרִיף אֶרֶץ שְׂמֵלֶכְךָ בֵּין חוּרִים וְשָׂרִיף בְּעֵת יֹאכְלוּ. וְכָתוּב (שם) אִי לָךְ

שמתחיל להכניס בכרית הזו – נכנס. ומשום כך הגר שמתגיר נקרא גר צדק, משום שלא בא מגזע קדוש שנמולו. ועל כן, מי שנכנס בזה – שמו בזה: אברהם. משום כך כתוב בו פה יהיה זרעך, זרעך ממך, ונמסר לו ה"א. ואם לא נמסרה ה"א לשרה, היה לו לאברהם להוליד למטה, כמו שהכה הזו מולידה למטה.

אחר שנמסרה לשרה ה"א, התחברו שתי ההי"ן יחד והולידו למעלה, ומה שיצא מהם הוא יו"ד. משום כך יו"ד אות הראש של יצחק, זכר. מכאן מתחיל הזכר להתפשט, ועל כן כתוב (בראשית כא) כי ביצחק יקרא לך זרע. ביצחק ולא בכך. יצחק הוליד למעלה, שכתוב (מיכה ז) תתן אמת ליעקב, ויעקב השלים הכל.

ואם תאמר, וכי אברהם בזה נאחז ולא יותר, והרי כתוב חסד לאברהם? אלא חלקו כך הוא, משום שעשה חסד עם בני העולם. אבל להוליד – כאן הוא אחוז ומכאן מתחיל, ועל כן לא נמול אברהם אלא בן תשעים ותשע שנה, וסוד הדבר הרי ידוע, ובארנוהו במשנתנו.

וגו'. בפסוקים הללו יש להתבונן, למה כתוב שירה? היה צריך להיות תוכחה! לידידי? היה צריך להיות לדודי, כמו שכתוב שירת דודי. פרם היה לידידי בקרן בן שמן? הסתכלתי בכל התורה ולא מצאתי מקום שנקרא בן שמן. אלא את הפסוקים הללו בארו החברים בכמה צורות, והכל יפה וכך זה. אבל אשירה נא לידידי – זה יצחק, שהיה ידד, ונקרא ידד טרם שיצא לעולם.

למה ידד? ששנינו, אהבה רבה היתה לקדוש ברוך הוא בו שלא נעשה טרם שנמול אברהם אביו, ונקרא שלם, ונוספה לו ה"א להשלימו, וכן לשרה הרי נתנה לה ה"א הזאת. כאן יש להתבונן, ה' לשרה זה יפה, אבל לאברהם למה ה"א ולא יו"ד? יו"ד היה צריך לכתב, שהרי הוא היה זכר. אלא סוד עליון היה [הוא] סתום אצלנו אברהם עלה למעלה, ונטל סוד מה"א העליונה שהיא העולם של הזכר. ה"א העליונה וה"א התחתונה, זו תלויה בזכר וזו ודאי בנקבה. ומשום כך אברהם עלה בה"א שלמעלה, ושרה ירדה בה"א שלמטה.

עוד, שכתוב פה יהיה זרעך, ולמדנו זרעך – זרעך ממך, שהיה מתחיל להכניס בכרית הזו. ומי

❖ סדר הלימוד ליום טו כסלו [יום 74 בשנה] ❖

וַיִּטְעֵהוּ שִׁירָה - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ב) וְאַנְכִי נִטְעַתִּיךָ שִׁירָה כְּלֵה זֶרַע אֲמַת. כִּל"ה כְּתוּב בְּה"א. מִכָּאן הִתְחִיל אַבְרָהָם לְהוֹלִיד לְמַעֲלָה, וּמִזֶּה יָצָא זֶרַע אֲמַת. כִּלֵּה זֶרַע אֲמַת וּדְאִי. הֵינּוּ שְׁכָתוּב כֵּה יִהְיֶה זֶרַעַךְ, וְהַכֹּל דְּבַר אַחַד. אֲשֶׁרִי חֲלַקְמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל שִׁירָשׁוּ אֶת הַיִּרְשָׁה הַקְּדוּשָׁה הַזֹּאת. סוּף הַפְּסוּק (ישעיה ה) - וַיִּכֶן מִגְדָּל בְּתוֹכוֹ. מֵה זֶה מִגְדָּל? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יח) מִגְדָּל עַז שֵׁם ה' בּו יְרוּץ צַדִּיק וְנִשְׁגָּב. בּו יְרוּץ צַדִּיק וְדְאִי.

וְגַם יָקַב חֲצַב בּו - זֶה הַשַּׁעַר שֶׁל הַצֶּדֶק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קיח) פִּתְחוּ לִי שַׁעַר צֶדֶק. מֵה מִשְׁמִיעֵנוּ? שֶׁכֵּל בֶּן יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמְוֵל, נִכְנָס בְּשִׁנְיָהֶם וְזוֹכֵה לְשִׁנְיָהֶם. וּמִי שֶׁמִּקְרִיב אֶת בְּנוֹ לְקַרְבֵּן הַזֶּה, מִכְּנִיס אוֹתוֹ לְשֵׁם הַקְּדוּשָׁה. וְעַל הָאוֹת הַזֹּאת מִתְקַיְמִים שָׁמַיִם וָאָרֶץ, שְׁכָתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי. וּבְעַל הַהִלּוּלָה הַזֶּה זָכָה לְכָל, לְרֹאוֹת אֶת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא פְּנִים בְּפָנִים בַּיּוֹם הַזֶּה.

אֲשֶׁרִי חֲלַקְנוּ שְׁזַכִּינוּ לַיּוֹם הַזֶּה, וְאֲשֶׁרִי חֲלַקְנוּ עִמָּנוּ. וְהַבֵּן הַזֶּה שֶׁנּוֹלַד לָךְ, קָרְאֵנוּ עֲלֵינוּ (ישעיה מג) כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְגו', יִצְרָתִיו אֶף עֲשִׂיתִיו. וְכָתוּב (שם נד) וְכֹל בְּנִיךָ לְמוֹדִי ה' וְגו'. לֹוֹ אֶת רַבִּי אֲבָא שֶׁלִּשָׁה מִלִּין.

אֲמָרוּ לו, בְּעַל הַהִלּוּלָה הַזֶּה הַמְּאַרְחַ שְׁלָךְ זָכָה לְכָל זֶה מִשּׁוֹם שְׁקִים אֶת קִיּוֹם הַמְּצוּהָ. אָמַר, מֵה הִיא? אָמַר אוֹתוֹ הָאִישׁ, אֲשֶׁתִּי, אֲשֶׁת אַחִי הִיְתָה, וְהוּא מֵת בְּלִי בָנִים, וְנִשְׁאַתִּי אוֹתָהּ, וְזֶה הַבֵּן הִרְאֵנוּ שֶׁהִיָּה לִי מִמְּנָה, וְקָרְאֵתִי לוֹ בְּשֵׁם אַחִי שֶׁנִּפְטָר. אָמַר לו, מִכָּאן וְהִלָּאָה קָרָא לוֹ אִידִי, וְזֶה הוּא אִידִי בַר יַעֲקֹב. בְּרַךְ אוֹתָם רַבִּי אֲבָא וְהִלֵּךְ לְדַרְכוֹ.

בְּאֲשֶׁר בָּא, סֵדֶר הַדְּבָרִים לְפָנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר, וּפְחַד לֹוֹמֵר לְרַבִּי שֶׁמְעוֹן. יוֹם אַחַד הָיָה לְפָנֵי רַבִּי שֶׁמְעוֹן, וְאָמַר רַבִּי שֶׁמְעוֹן, מֵהוּ שְׁכָתוּב וַיִּפֹּל אַבְרָם עַל פָּנָיו וַיְדַבֵּר אֶת אֱלֹהִים לֵאמֹר אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתָּךְ? מִשְׁמַע שֶׁעַד שֶׁלֹא נִמְוֵל, הָיָה נוֹפֵל עַל פָּנָיו וּמְדַבֵּר עִמּוֹ. אַחַר שֶׁנִּמְוֵל, עָמַד בְּקִיּוּמוֹ וְלֹא פָחַד. אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אִתָּךְ, שֶׁמִּצָּא אֶת עֲצָמוֹ מֵהוּל.

וּמִשּׁוֹם כֶּךָ יִצְחָק, הַדִּין הַקָּשֶׁה, יָצָא לְאַחֲזוֹ לְחֲלָקוֹ וְלַהוֹלִיד, וְנִקְרָא חֶסֶד, וְעַל כֵּן יַעֲקֹב הַשְּׁלִים הַכֹּל מֵהַצֵּד הַזֶּה וּמֵהַצֵּד הַזֶּה. מִצֵּד הָאֲחִיזָה אַבְרָהָם וַיִּצְחָק לְחֲלָקְמָה לְמַעֲלָה הִיא הַשְּׁלֵמוֹת. מֵהַצֵּד שֶׁנִּתְּנָן לָהֶם לְהוֹלִיד מִלְמַטָּה לְמַעֲלָה הִיא הַשְּׁלֵמוֹת. וְעַל כֵּן כְּתוּב (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר כֶּךָ אֲתַפְּאֵר. בּוֹ נִאֲחֲזוּ הַגְּנוּנִים מִמַּעֲלָה וּמִמַּטָּה.

וְעַל כֵּן כְּתוּב כָּאֵן שִׁירָה, שְׁכָתוּב (שם ה) אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי. שִׁירָה וְדְאִי. שֶׁזֶה נִקְרָא לְהוֹלִיד זָכָר, שֶׁהָרִי נִקְרָא יְדִיד טָרָם שְׁיָבֵא לְעוֹלָם. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים, [זֶה] אֲשִׁירָה נָא לִידִידִי - זֶה אַבְרָהָם, שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה יא) מֵה לִידִידִי בְּבֵיתִי. וְאַבְרָהָם יִרְשֵׁה שֶׁל נַחֲלַת הַחֲלָק הַזֶּה. אֲבָל [עַל] מֵה שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁזֶה יִצְחָק - כֶּךָ זֶה.

שִׁירָת דְּוִדִי לְכַרְמוֹ - זֶה הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא דְּוִדִי, שְׁכָתוּב (שיר ה) דְּוִדִי צַח וְאָדוּם. יְדִידִי - אוֹחֲזוֹ בְּדְוִדִי, זָכָר, וּמִמָּנוּ נִטַּע כָּרֶם, שְׁכָתוּב כָּרֶם הִיָּה לִידִידִי.

בְּקָרְנִי בֶּן שָׁמֹן, מֵה זֶה בְּקָרְנִי בֶּן שָׁמֹן? אֵלָּא בְּמֵה יָצָא הַכָּרֶם הַזֶּה וּבְמֵה נִטַּע? חֲזוֹר וְאָמַר בְּקָרְנִי, מֵה זֶה קָרְנִי? שְׁכָתוּב (יהושע ו) בְּקָרְנִי הַיּוֹבֵל. בְּקָרְנִי הַיּוֹבֵל מִתְחִיל. וְהַקָּרְנִי הַזֶּה אַחֲוֵזָה בְּאוֹתוֹ הַזָּכָר שֶׁנִּקְרָא בֶּן שָׁמֹן.

מֵה זֶה בֶּן שָׁמֹן? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בֶּן חוּרִים, וּשְׁנִיָּהֶם דְּבַר אַחַד. שָׁמֹן, שֶׁמֶשֶׁם שׁוֹפֵעַ שָׁמֹן וְגִדְלָה לְהַדְלִיק הַמְּאוֹרוֹת, וּמִשּׁוֹם כֶּךָ בֶּן שָׁמֹן. וְהַשָּׁמֹן וְהַמְּשַׁחָה הֵלְלוּ שׁוֹפְעִים וַיּוֹצֵאִים וּמְדִלִיקִים מְאוֹרוֹת, עַד שֶׁנּוֹטֵל אוֹתוֹ וְכוֹנֵס אוֹתוֹ הַקָּרְנִי הַזֶּה. וְזֶה נִקְרָא קָרְנִי הַיּוֹבֵל. מִשּׁוֹם כֶּךָ אֵין מְשִׁיחַת הַמְּלָכוֹת אֵלָּא בְּקָרְנִי, וְעַל כֵּן נִמְשָׁכָה מְלָכוֹת דָּוִד, שֶׁנִּמְשַׁח בְּקָרְנִי וְנִאֲחֲזוּ בּו.

וַיַּעֲזִקְהוּ וַיִּסְלַקְהוּ - כְּטַבְעַת הַזֹּאת שֶׁמְקִיפָה אֶת כָּל הַצִּדְדִים. וַיִּסְלַקְהוּ - שֶׁהִסִּיר מִמָּנוּ וּמִחֲלָקוֹ אֶת כָּל אוֹתָם שְׁרִים גְּדוֹלִים, כָּל אוֹתָם הַמְּגַנִּים, כָּל אוֹתָם הַכְּתָרִים הַתְּחַתּוֹנִים. וְהוּא לְקַח לוֹ אֶת [הַקָּרְנִי] הַכָּרֶם הַזֶּה לְחֲלָקוֹ, שְׁכָתוּב (דברים לב) כִּי חֲלַק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ.

והשמים התעכבו, שלא המטירו על הארץ משום שאדם אין, שלא נמצא ולא נברא, והכל התעכב בגללו. כיון שנראה אדם, מיד הנצנים נראו בארץ, וכל הכחות שנסתרו, התגלו ונתנו בה.

עת הזמיר הגיע, שהתתקן תקון התשבחות לזמר לפני הקב"ה מה שלא נמצא עד שלא נברא אדם. וקול התור נשמע בארצנו, שהרי [זה] [כל] דבר של הקדוש ברוך הוא [ד"א שעשה] הקב"ה שלא נמצא בעולם עד שנברא אדם. כיון שנמצא אדם, הכל נמצא.

אחר שחטא, הכל הסתלק מהעולם והתקללה הארץ. זהו שכתוב (בראשית א) ארורה האדמה בעבורך וגו', וכתוב כי תעבד את האדמה לא תספ תת פחה לך וגו', וכתוב וקוץ ודרדר תצמיח לך.

בא נח ותקן קרדמים ופצירות בעולם. אחר כך, וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. באו בני העולם וחסאו לפני הקב"ה, והסתלקו צבאות הארץ [של העולם] כמקדם, והיו עומדים עד שבא אברהם.

כיון שבא אברהם [לעולם], מיד הנצנים נראו בארץ, התתקנו והתגלו כל הצבאות בארץ. עת הזמיר הגיע, בשעה שאמר לו הקב"ה למול. כיון שהגיע אותו הזמן שברית נמצאה בו באברהם ונמול, אז התקיים בו כל הפסוק הזה, והתקיים העולם, ודבר הקב"ה היה בהתגלות בו. זהו שכתוב וירא אליו ה'.

רבי אלעזר פתח הפסוק הזה [בשעה] אחר שנמול אברהם. שעד שלא נמול, לא דבר עמו אלא מתוך דרגה תחתונה, והדרגות העליונות לא היו קיימות על אותה הדרגה. כיון שנמול, מיד הנצנים נראו בארץ. אלו הדרגות התחתונות שהוציאה והתקינה הדרגה התחתונה הזו. עת הזמיר הגיע - אלו ענפי הערלה. וקול התור נשמע בארצנו - זהו קול שיוצא מתוך אותו פנימי של הכל, ואותו קול נשמע, וזה קול שגזור דבר לדבר ועושה לה שלמות.

בא ראה שעד שלא נמול אברהם לא הייתה עליו אלא הדרגה הזו כפי שאמרנו. כיון [אחר]

אמר לו רבי אבא, אם נוח לפני מר שאמר לפני מאותם הדברים המעלים ששמעתי בזה? אמר לו, אמר לו, אני פוחד שלא יענשו על ידי. אמר לו, חס ושלום, (תהלים קיב) משמועה רעה לא יירא נכון לבי בטוח בה'. ספר לו המעשה, וסדר לפניו את כל אותם הדברים.

אמר לו, וכי כל הדברים המעלים הללו היו טמונים אצלך ולא אמרת אותם? גוזרני עליך שכל שלשים הימים הללו תלמד ותשכח, ולא כתוב (משלי א) אל תמנע טוב מבצעליו בהיות לאל ידך לעשות? וכך היה. אמר, גוזרני שבתורה הזו יגלו לבל [ויגלו בבל] בין החברים.

חלשה דעתו של רבי אבא. יום אחד ראה אותו רבי שמעון, אמר לו, דפוס לך מצוי בפניך. אמר לו, לא על שלי הוא, אלא על שלהם! אמר לו, חס ושלום שנענשו, אלא משום שדברים התגלו ביניהם כל כך. יגלו לבין החברים, וילמדו אותם הדרכים, [ומתמתקים] ויתפסו הדברים בתוכם, שהרי אין הדברים מתגלים אלא בינינו, שהרי הקדוש ברוך הוא הסכים עמנו, ועל ידינו מתגלים הדברים.

אמר רבי יוסי, כתוב (ישעיה נח) אז יבקע כשחר אורף וגו'. עתיד הקדוש ברוך הוא להכריז על בניו ויאמר, אז יבקע כשחר אורף וארכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך.

פרשת וירא אליו

רבי חייא פתח, (שיר ב) הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. הנצנים נראו בארץ, כשברא הקב"ה את העולם, נתן בארץ כל הכח שראוי לה, והכל היה בארץ, ולא הוציאה פרות בעולם עד שנברא אדם. כיון שנברא אדם, הכל ראוי [ד"א לצאת] בעולם, והארץ גלתה את פרותיה וכתה שנפקדו בה.

כמו זה השמים לא נתנו כחות לארץ עד שבא אדם. זהו שכתוב (בראשית ב) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח כי לא המטיר ה' אלהים על הארץ ואדם אין לעבד את האדמה. נסתתרו בה כל אותם תולדות ולא התגלו,

על ברית המילה שלו. בשעה שאמר הקב"ה לאברהם להמול, הלך אברהם להמלך עם חבריו. אמר לו ענר: אתה בן תשעים שנה, ואתה מעיק לעצמך?

אמר לו ממרא: הזכרת את היום שזרקו אותך הפשדים לתוך כבשן האש, ואותו רעב שעבר על העולם, שפכתוב (בראשית יב) ויהי רעב בארץ וירד אברהם מצרימה, ואותם מלכים שרדפו אחריהם והפית אותם, והקב"ה הציל אותך מהכל ולא יכל איש לעשות לך רע? קום ועשה את מצות רבונך! אמר לו הקב"ה: ממרא, אתה נתת לו עצה להמול, חייך איני מתגלה עליו אלא בפלטרין שלך. וזהו שפכתוב באלני ממרא. (עד כאן התוספתא).

מדרש הנעלם

רבותינו פתחו בפסוק הזה, (שיר א) לריח שמניך טובים שמן תורק שמך וגו'. שנו רבותינו, נשמה זו של בן האדם, בשעה שעולה מהארץ לרקיע ועומדת באותו זהר עליון שאמרנו, הקב"ה מבקר אותה.

בא תשמע, אמר רבי שמעון בר יוחאי, כל נשמת הצדיקים, פינן שעומדת במקום שכינת הכבוד, שראויה לשבת, הקב"ה קורא לאבות ואומר להם: לכו ובקרו את פלוני הצדיק שבא, והקדימו לו שלום משמי. והם אומרים: רבון העולם, לא ראוי לאבא ללכת לראות את הבן. הבן ראוי לראות ולהראות ולדרש את אביו.

והוא קורא ליעקב ואומר לו: אתה שהיה לך צער בנים, לך וקבל [למדו] פני פלוני הצדיק שבא לכאן, ואני אלך עמך. זהו שפכתוב (תהלים כד) מבקשי פניך יעקב סלה. לא נאמר מבקש, אלא מבקשי. אמר רבי חייא, מראש הפסוק משמע, שפכתוב זה דור דרשו וגו'.

אמר רבי יעקב אמר רבי חייא (נ"א עקיבא), יעקב אבינו הוא כסא הכבוד. וכן תנא דבי אליהו, יעקב אבינו הוא כסא בפני עצמו, שפכתוב (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב. ברית כרת הקב"ה ליעקב לבדו יותר מכל אבותיו, שעשה לו כסא הכבוד, פרט מן הראשון.

שנמול מה כתוב? וירא אליו ה'. למי? שהרי לא כתוב וירא ה' אל אברהם? שאם לאברהם אז מה השבח כאן יותר מבהתחלה עד שלא נמול שכתוב וירא ה' אל אברהם? אלא סוד נסתר הוא. וירא אליו ה' - לאותה דרגה שדברה עמו, מה שלא היה מקדם לזה עד שלא נמול. שפעת התגלה הקול והתחבר בדבור כשדבר עמו. והוא ישב פתח האהל. והוא - ולא גלה מי. אלא כאן גלה את החכמה שכל הדרגות שריות על הדרגה התחתונה. וזהו אחר שנמול אברהם.

בא ראה, וירא אליו ה' - זהו הסוד שקול שנשמע שהתחבר בדבור ומתגלה בו. והו"א ישב פתח האהל - זהו העולם העליון שעמד להאיר עליו. כחם היום, שהרי הואר הימין, הדרגה שאברהם נדבק בו. דבר אחר כחם היום - בשעה שמתקרבת דרגה לדרגה בתשוקה של זה כנגד זה.

וירא אליו. אמר רבי אבא, עד שלא נמול אברהם, היה אטום. פינן שנמול, הכל התגלה, ושרתה עליו שכינה בשלמות כראוי. בא ראה, והוא ישב פתח האהל. והוא - זהו העולם העליון ששורה על עולם התחתון הזה. אימתי? כחם היום, בזמן שתשוקתו של צדיק אחד לשרות בו.

מיד - וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו. מי הם שלשה אנשים? אלו אברהם יצחק ויעקב, שעומדים על הדרגה הזו, ומתהם היא יונקת [יסוד העולם] ונזונית. ואז - וירא וירץ לקראתם. שתשוקת הדרגה התחתונה הזו להתחבר בהם וחדותה להמשך אחריהם. וישתחו ארצה, להתקין להם כסא.

בא ראה, הקב"ה עשה את דוד המלך עמוד אחד מהכסא העליון כמו האבות. ואף על גב שהוא כסא אליהם, אבל בזמן שמתחבר בהם הוא עמוד אחד להתקין בכסא העליון, ולכך נטל את המלכות בחברון דוד המלך שבע שנים להתחבר בהם, והרי נאמר.

תוספתא

וירא אליו ה' באלני ממרא. למה באלני ממרא ולא במקום אחר? אלא משום שנתן לו עצה

דָּבָר אַחַר וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא, רְבוּתֵינוּ פָּתְחוּ בַפְּסוּק הַזֶּה בְּשַׁעַת פְּטִירְתוֹ שֶׁל אָדָם. שְׁשִׁנֵּינוּ, אָמַר רַבֵּי יְהוּדָה, בְּשַׁעַת פְּטִירְתוֹ שֶׁל אָדָם הוּא יוֹם הַדִּין הַגָּדוֹל, שֶׁהַנְּשִׂמָה מִתְפַּרְדֵּת מִן הַגּוֹף. וְלֹא נִפְטָר אָדָם מִן הָעוֹלָם עַד שְׂרוּאָה אֶת הַשְּׂכִינָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת ל"ג) כִּי לֹא יֵרָאֵי הָאָדָם וְחַי. וּבָאִים עִם הַשְּׂכִינָה שְׁלֵשָׁה מִלְאָכֵי הַשָּׁרֵת לְקַבֵּל נִשְׁמַתוֹ שֶׁל צַדִּיק. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיֵּרָא אֵלָיו ה' וְגו'. כַּחַם הַיּוֹם – זֶה יוֹם הַדִּין הַבּוֹעֵר כִּתְנוּר לְהַפְרִיד אֶת הַנְּשִׂמָה מִן הַגּוֹף.

וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֵשָׁה אֲנָשִׁים, הַמְּבַקְרִים מִעֲשָׂיו מִה שֶׁעָשָׂה, וְהוּא מוֹדֶה עֲלֵיהֶם בְּפִיו. וְכִיּוֹן שֶׁהַנְּשִׂמָה רוֹאֶה כָּךְ, יוֹצֵאת מִן הַגּוֹף עַד פֶּתַח בֵּית הַבְּלִיעָה, וְעוֹמְדֵת שָׁם עַד שֶׁמִּתְוַדֶּה כָּל מַה שֶׁעָשָׂה הַגּוֹף עִמָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְאִזּוֹ נִשְׁמַת הַצַּדִּיק הִיא שְׁמִחָה בְּמִעֲשֵׂיהָ וּשְׁמִחָה עַל פְּקוּדוֹתָהּ. שְׁשִׁנֵּינוּ, אָמַר רַבֵּי יִצְחָק, נִשְׁמַתוֹ שֶׁל צַדִּיק מִתְאַוֶּה אֵימָתִי תִצָּא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא הֶבֶל כְּדֵי לְהִתְעַנֵּג בְּעוֹלָם הַבָּא.

שָׁנוּ רְבוּתֵינוּ, כְּשֶׁחָלָה רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל, אוֹתוֹ יוֹם עָרַב שַׁבַּת הָיָה, וְהוֹשִׁיב לִימֵינוּ אֶת הוֹרְקָנוֹס בְּנוֹ, וְהָיָה מְגַלָּה לוֹ עֲמֻקּוֹת וְנִסְתָּרוֹת, וְהוּא לֹא הָיָה מְקַבֵּל דָּבָר בְּדַעְתּוֹ שֶׁחָשַׁב שֶׁמִּטְרַף בְּדַעְתּוֹ הָיָה. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שֶׁדַּעַת אָבִיו מִתִּישְׁכַּת עָלָיו, קִבֵּל מִמֶּנּוּ מָאָה שְׁמוֹנִים וְתִשְׁעֵי סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים.

בְּשִׁחְוֵיעַ לְאֲבֵי שֵׁישׁ שְׁמִתְעַרְבִים בְּמֵים הָעֲלִיוֹנִים, בְּכָה רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר וּפְסָק לומר. אָמַר, עֵמֵד שָׁם בְּנִי. אָמַר לוֹ, אָבָא, לְמָה? אָמַר לוֹ, אֲנִי רוֹאֶה שְׁאֲנִי מְמַהֵר לְחַלֵּף מִן הָעוֹלָם. אָמַר לוֹ, לָךְ וְאָמַר לְאִמָּךְ שֶׁתַּעֲלֶה אֶת הַתְּפִלִּין שְׁלִי לְמָקוֹם עֲלִיוֹן, וְאַחַר שֶׁאֶסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, וְאָבָא לְכָאן כְּדֵי לְרֹאוֹת אוֹתָם. לֹא תִכְפוּ, שֶׁהֵם קְרוֹבִים עֲלִיוֹנִים וְלֹא תַחְתּוֹנִים, וְדַעַת בְּנֵי אָדָם לֹא מְשִׁיגָה אוֹתָם.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, נִכְנְסוּ חֲכָמֵי הַדּוֹר לְבַקֵּר אוֹתָם, וְקָלַל אוֹתָם עַל שֶׁלֹּא בָאוּ לְשִׁמְשׁ אוֹתוֹ, שְׁשִׁנֵּינוּ, גְּדוֹלָה שְׁמוֹשָׁה יוֹתֵר מִלְמוּדָהּ. עַד שֶׁבָּא רַבֵּי עֲקִיבָא, אָמַר לוֹ, עֲקִיבָא, עֲקִיבָא, לְמָה לֹא בָאתָ לְשִׁמְשׁ אוֹתִי [שֶׁהָרִי בָּאָה הָעֵת לְהַצְרִיף]? אָמַר לוֹ, רַבֵּי, לֹא הָיָה לִי פְנָאֵי. רְתַח וְאָמַר, אֶתְמָה

רַבֵּי אֱלִיעֶזֶר הָיָה יוֹשֵׁב וְהָיָה עוֹסֵק בְּתוֹרָה. בָּא אֵלָיו רַבֵּי עֲקִיבָא וְאָמַר לוֹ, בְּמָה מַר עוֹסֵק? אָמַר לוֹ, בַּפְּסוּק הַזֶּה שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת ל"א-ב) וְכִסָּא כְבוֹד יִנְחַלֵּם. מַהוּ כִסָּא כְבוֹד יִנְחַלֵּם? זֶה יַעֲקֹב אָבִינוּ שֶׁעָשָׂה לוֹ כִסָּא כְבוֹד לְבָדוֹ לְקַבֵּל תּוֹרָה בְּעַד נִשְׁמַת הַצַּדִּיק, וְהַקְּבָ"ה הוֹלֵךְ עִמּוֹ בְּכָל רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ, וְכִשְׂרוּאָה הַנְּשִׂמָה אֶת כְּבוֹד הָאֶסְפִּקְלָרְיָה שֶׁל שְׂכִינַת רְבוּנוֹ, מְבָרַכְתָּ וּמְשַׁתַּחֲוֶה לְפָנָי הַקְּבָ"ה. וְזֶהוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים ק"ד) בְּרַכֵּי נַפְשֵׁי אֶת ה'.

אָמַר רַבֵּי עֲקִיבָא, הַקְּבָ"ה עוֹמֵד עָלָיו, וְהַנְּשִׂמָה פּוֹתַחַת וְאוֹמְרַת: ה' אֱלֹהֵי גְדֻלַּת מְאֹד וְגו'. כָּל הַפְּרָשָׁה, עַד הַסִּיּוֹם שֶׁאוֹמֵר יִתְמוּ חֲטָאִים וְגו'. וְעוֹד אָמַר רַבֵּי עֲקִיבָא, וְלֹא זוֹ בְּלִבְד, אֶלֶּא מְשַׁבַּחַת אוֹתוֹ עַל הַגּוֹף שֶׁנִּשְׁאַר בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאוֹמֵר (ש"ם ק"ג) בְּרַכֵּי נַפְשֵׁי אֶת ה' וְכָל קְרָבֵי וְגו'.

וְהַקְּבָ"ה הוֹלֵךְ. מִנֵּיִן לָנוּ זֶה? מִהַפְּסוּק הַזֶּה שְׁכָתוֹב וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא. זֶה יַעֲקֹב. מַה זֶה מִמְרָא? מִשּׁוֹם שֶׁיִּרְשׁ מְאִתִּים עוֹלָמוֹת מַעֲדָן, וְהוּא כִסָּא. אָמַר רַבֵּי יִצְחָק, מִמְרָא בְּגִימְטְרִיא מְאִתִּים שְׁמוֹנִים וְאַחַת הָיָה. מְאִתִּים שֶׁל עֵדָן, שְׁכָתוֹב (שִׁיר ח) וּמְאִתִּים לְנִטְרִים אֶת פְּרִיּוֹ, וּשְׁמוֹנִים וְאַחַת שֶׁהוּא כִסָּא. וְלָכֵן נִקְרָא וַיֵּרָא אֵלָיו ה' בְּאֵלֵי מִמְרָא. וְעַל שֵׁם זֶה נִקְרָא מִמְרָא.

אָמַר רַבֵּי יְהוּדָה, מַה זֶה בְּאֵלֵי? רְצוֹנוֹ לומר חֲזָקוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב אָבִיר יַעֲקֹב. וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים טו) ה' מִי יִגּוֹר בְּאֵהָלָךְ וְגו'. כַּחַם הַיּוֹם, שְׁכָתוֹב (מִלְאכֵי ג) וְזָרְחָה לְכֶם יֵרָאֵי שְׁמִי שְׁמֵשׁ צְדָקָה וּמִרְפָּא בְּכַנְפֵיהָ.

אָמַר רַבֵּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה הַלֵּךְ הַקְּבָ"ה, וּמִשּׁוֹם שֶׁשׁוֹמְעִים הָאֲבוֹת, אֲבָרְהָם יִצְחָק, שֶׁהַקְּבָ"ה הוֹלֵךְ אֵלָיו, תּוֹבְעִים מֵיעֲקֹב לְלַכֵּת עִמָּם וּלְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם, וְהֵם עוֹמְדִים עָלָיו, מִמָּה שְׁכָתוֹב וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֵשָׁה אֲנָשִׁים נֹצְצִים עָלָיו. שְׁלֵשָׁה אֲנָשִׁים [שְׁעוֹמְדִים] אֵלָיו הָאֲבוֹת, אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיעֲקֹב, שְׁעוֹמְדִים עָלָיו וְרָאוּ מִעֲשֵׂים טוֹבִים [שֶׁעָשָׂה] שְׁעוֹשִׂים. וַיֵּרָא וַיִּרְץ לְקִרְאוֹתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אֶרְצָה, מִשּׁוֹם שֶׁרָאָה שְׂכִינַת הַכְּבוֹד עִמָּם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שִׁיר א) עַל כֵּן עֲלָמוֹת אֶהְבּוּךָ [אֵלָיו הֵן הָאֲבוֹת].

רבי עקיבא. כְּשִׁיצָאָה הַשֶּׁבֶת, מָצָא אוֹתוֹ רַבִּי עֲקִיבָא שְׂמַת. קָרַע בְּגָדוֹ וְשָׂרַט כָּל בְּשָׂרוֹ, וְדָם יָרַד וְנִמְשַׁךְ עַל זְקָנוֹ. הָיָה צוֹנֵחַ וּבּוֹכָה. יָצָא הַחוּצָה וְאָמַר: שָׁמַיִם שָׁמַיִם, אָמְרוּ לְשֵׁמֶשׁ וּלְלִבְנָה, שֶׁהָאוֹר שֶׁהָיָה מְאִיר יוֹתֵר מֵהֶם הָרִי נִחְשַׁךְ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּשַׁעָה שֶׁנִּשְׁמַת הַצַּדִּיק רוּצָה לְצֵאת - שְׂמַחָה, וְהַצַּדִּיק בְּטוֹחַ בְּמִיתָתוֹ כְּדִי לְקַבֵּל שְׂכָרוֹ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב וַיֵּרָא וַיִּרְץ לְקִרְאָתָם, בְּשְׂמַחָה לְקַבֵּל פְּנֵיהֶם. מֵאִיזָה מְקוֹם? מִפֶּתַח הָאֵהָל, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. וַיִּשְׁתַּחוּ אַרְצָה - אֶל הַשְּׂכִינָה.

רַבִּי יוֹחָנָן פֶּתַח וְאָמַר, (שיר ב) עַד שִׁיפּוּחַ הַיּוֹם וְנָסוּ הַצִּלְלִים סָב דְּמָה לָּךְ דּוּדֵי לְצַבִּי אוֹ לְעַפְרָה הָאֵילִים. עַד שִׁיפּוּחַ הַיּוֹם וְגו' - זוֹ אֲזַהְרָה לְאָדָם בְּעוֹדוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא כְּהַרְף עֵינַי. בֹּא רֵאֵה מָה כְּתוּב, (קהלת ו) וְאֵלּוֹ חִזָּה אֶלֶף שָׁנִים פְּעַמִּים וְגו'. בְּיוֹם הַמִּיתָה, כָּל מָה שֶׁחִזָּה, נִחְשָׁב כְּיוֹם אֶחָד אֲצִלוֹ.

אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן, נִשְׁמַתוֹ שֶׁל אָדָם מִתְרָה בּוֹ וְאוֹמֶרֶת עַד שִׁיפּוּחַ הַיּוֹם [וְנָסוּ הַצִּלְלִים], וַיִּדְמָה בְּעֵינָיֶךָ כְּהַרְף עֵינַי בְּעוֹדֶךָ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְנָסוּ הַצִּלְלִים, זֶהוּ שְׂכָתוֹב (איוב ח) כִּי צֵל יִמִּינִי עָלֵי אֶרֶץ. בְּכַקְשָׁה מִמֶּךָ, סָב דְּמָה לָּךְ דּוּדֵי לְצַבִּי וְגו'.

דְּבָר אַחֵר עַד שִׁיפּוּחַ הַיּוֹם וְגו' - אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן בֶּן פִּזִּי, זוֹ אֲזַהְרָה לְאָדָם בְּעוֹדוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁהוּא כְּהַרְף עֵינַי: מָה הַצִּבִּי קָל בְּרִגְלָיו - אֵף אֵתָהּ הָיָה קָל כְּצַבִּי אוֹ כְּעַפְרָה הָאֵילִים לְעֲשׂוֹת רְצוֹן בּוֹרְאָךְ כְּדִי שֶׁתִּנְחַל הָעוֹלָם הַבֹּא, שֶׁהוּא הָרִי בְּשָׁמַיִם, הַנִּקְרָא הַר ה', הַר הַתְּעַנּוּג, הַהָר הַטּוֹב. ע"כ מדרש הנעלם.

סְתָרֵי תוֹרָה

מִמְשַׁלֵּת הַמֶּלֶךְ נִרְאִית בְּשִׁלְשָׁה גִּנּוּנִים, גִּוּן אֶחָד - מִרְאָה שֶׁנִּרְאָה לְעֵין מִרְחוֹק, וְאֵין הָעֵין יְכוּלָה לְעַמֵּד בְּבִרְוֹר שְׂרוּאָה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא מִרְחוֹק, עַד שֶׁנוֹטְטֶלֶת הָעֵין מִרְאָה קָטָן בְּקִמּוּץ שְׁלָה, וְעַל זֶה כְּתוּב (ירמיה לא) מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי.

גִּוּן שֵׁנִי - מִרְאָה שֶׁל הָעֵין הַזֹּאת [נ"א שֶׁל אֶחָד] בְּסִתְרָה שְׁלָה, שֶׁאֵין הַגִּוּן הַזֶּה נִרְאָה לְעֵין, רַק בְּסִתְרָה קָטָן, שֶׁתּוֹפֵס וְלֹא עוֹמֵד בְּבִרְוֹר, סוֹתֵם הָעֵין וּפּוֹתַח מְעַט וְלוֹקַח אוֹתוֹ הַמִּרְאָה. וְהַגִּוּן הַזֶּה [נ"א

עֲלֶיךָ אִם תָּמוּת מִיתַת עֲצָמֶךָ. קָלְלוּ שְׂמִיתָתוֹ תִּהְיֶה קָשָׁה מִכָּלֵם.

בְּכָה רַבִּי עֲקִיבָא וְאָמַר לוֹ, רַבִּי, תִּלְמַד אוֹתִי תוֹרָה. פֶּתַח פִּי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בְּמַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה. בָּאָה אֲשֶׁר וְהִקִּיפָה אֶת שְׁנֵיהֶם. אָמְרוּ חַכְמִים, נִשְׁמַע מִזֶּה שֶׁאֵין אָנוּ רְאוּיִים וְכֹדָאִים לְכָךְ. יָצְאוּ לְפֶתַח הַחִיצוֹן וַיִּשְׁבוּ שָׁם. הָיָה מָה שֶׁהָיָה, וְהָאֵשׁ הִלְכָה.

וְלִמַּד בְּבִהְרַת עֵזָה שֶׁלֵּשׁ מֵאוֹת הַלְכוֹת פְּסוּקוֹת, וְלִמַּד אוֹתוֹ מֵאֵתִים וְשִׁשָּׁה עָשָׂר טַעְמִים שֶׁל פְּסוּקֵי שִׁיר הַשִּׁירִים, וְהָיוּ עֵינָי רַבִּי עֲקִיבָא זוֹלְגוֹת דְּמַעוֹת, וְחִזְרָה הָאֵשׁ כְּבַתְחִלָּה. כְּשֶׁהִגִּיעַ לְפְסוּק (שיר ב) סִמְכוּנֵי בְּאֲשִׁישׁוֹת רְפְדוּנֵי בַתְּפוּחִים כִּי חוֹלַת אֶהְבֶּה אֲנִי, לֹא יָכַל רַבִּי עֲקִיבָא לְסַבֵּל, וְהָרִים קוֹלוֹ בְּכִכְיָה. וְהָרִים קוֹלוֹ וְלֹא הָיָה מְדַבֵּר מִיִּרְאַת הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיָּתָה שָׁם.

הוֹרָה לוֹ כָּל עֲמָקוֹת וְסוּדוֹת עֲלִיוֹנִים שֶׁהָיוּ בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, וְהַשְּׂבִיעוּ שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשׁוּם פְּסוּק מִמֶּנּוּ, כְּדִי שֶׁהַקְּב"ה לֹא יַחְרִיב אֶת הָעוֹלָם בְּגִלְלוֹ, וְלֹא רוּצָה לְפָנָיו שֶׁהַבְּרִיּוֹת יִשְׁתַּמְּשׁוּ בּוֹ מִרַב הַקְּדָשָׁה שִׁישׁ בּוֹ. אַחֵר יָצָא רַבִּי עֲקִיבָא וּבְכָה, וְנִבְעָעוּ עֵינָיו מֵיָם, וְהָיָה אוֹמֵר, וַי רַבִּי! וַי רַבִּי! שֶׁהָעוֹלָם נִשְׁאָר יְתוֹם מִמֶּךָ. נִכְנָסוּ אֵלָיו כָּל שְׂאֵר הַחַכְמִים, וְשָׂאֲלוּ אוֹתוֹ, וְהִשִּׁיב לָהֶם.

הִיָּתָה דְּחוּקָה לוֹ [הַשְּׂעָה] לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר. הוֹצִיא שְׁתֵּי זְרוּעוֹתָיו וְשָׁם אוֹתָם עַל לְבוֹ. פֶּתַח וְאָמַר, אוֹי הָעוֹלָם, הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן חוֹזֵר לְהַתְּכַנֵּס וְלִהְגֵּנוּ מִן הַתְּחַתּוֹן כָּל אוֹר וּמְאוֹר. אוֹי לָכֶם שְׁתֵּי זְרוּעוֹת, אוֹי לָכֶם שְׁתֵּי תוֹרוֹת שֶׁהָיוּ נִשְׁכָּחִים הַיּוֹם הַזֶּה מִן הָעוֹלָם. שְׂאֵמֵר רַבִּי יִצְחָק, כָּל יָמֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר הִיָּתָה הַשְּׂמוּעָה מְאִירָה מִפִּי כְּיוֹם שֶׁנִּתְּנָה בְּהַר סִינַי.

אָמַר, תוֹרָה [לְמַדְתִּי וְגַמְרָא] הַבְּנֵיתִי וְחַכְמָה לְמַדְתִּי וְשִׁמוּשׁ עֲשִׂיתִי, שֶׁאֵלּוֹ יִהְיֶה כָּל בְּנֵי אָנוּשׁ שֶׁל הָעוֹלָם סוֹפְרִים, לֹא יוֹכְלוּ לְכַתֵּב, וְלֹא חִסְרוּ תְּלִמִּידֵי מַחְכְּמָתִי אֶלָּא כְּמַכְחוּל בְּעֵין, וְאֲנִי מִרְבוֹתִי אֶלָּא כְּמִי שֶׁשׁוֹתָה בְּיָם. וְלֹא הָיָה אֶלָּא לְהַחֲזִיק טוֹבָה לְרַבּוֹתָיו יוֹתֵר מִמֶּנּוּ.

וְהָיוּ שׁוֹאֵלִים מִמֶּנּוּ בְּאוֹתוֹ סַנְדַּל שֶׁל יְבוּס, עַד שִׁיצָאָה נִשְׁמַתוֹ וְאָמַר טְהוֹר. וְלֹא הָיָה שָׁם

עמָהֶם. ומשום כֶּךָ וַיֵּרָא אֵלָיו, גְּלוּי שְׁכִינָה בְּשֵׁלֶשֶׁת הַגְּנוּנִים הַלְלוּ.

וְאֵת כָּלֶם הַצְּטֻרְכוּ. אֶחָד לְרַפָּא אֶת הַמִּילָה, וְזֶהוּ רַפְּאֵל, בַּעַל הַרְפּוּאוֹת. וְאֶחָד לְבִשְׂרֵי אֶת שְׂרָה עַל הַבֶּן, וְזֶהוּ מִיכָאֵל, מְשׁוּם שֶׁהוּא הַתְּמַנָּה לְיִמִּין, וְכָל הַטּוֹבוֹת וְהַבְּרָכוֹת שֶׁבִידוֹ נִמְסְרוּ מִצַּד הַיְּמִין. וְאֶחָד לְהַפְּךָ אֶת סְדוּם, וְזֶהוּ גְּבִרְיָאֵל שֶׁהוּא לְשִׂמְאֵל, וְהוּא מְמַנֶּה עַל כָּל הַדִּינִים שֶׁל הָעוֹלָם מִצַּד (הַדִּין) הַשִּׂמְאֵל לְדוֹן וְלַעֲשׂוֹת עַל יְדֵי מְלֶאֶךְ הַמּוֹת, שֶׁהוּא בַּעַל הַהֲרָגָה שֶׁל בֵּית הַמֶּלֶךְ.

וּכְלָם עָשׂוּ שְׁלִיחוֹתֶם, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד כָּרְאוּ לוֹ. וְהַמְּלֶאֶךְ גְּבִרְיָאֵל בְּשְׁלִיחוֹת לְנִשְׁמָה הַקְּדוּשָׁה, וּמְלֶאֶךְ הַמּוֹת בְּשְׁלִיחוֹתוֹ לְנַפְשׁוֹ שֶׁל הַיֵּצֶר הָרַע. וְעַם כָּל זֶה הַנִּשְׁמָה הַקְּדוּשָׁה לֹא יוֹצֵאת עַד שְׂרׁוּאָה שְׁכִינָה.

בְּשִׂרְאָה אוֹתֶם מְחַבְּרִים כְּאֶחָד, אֲזִי רָאָה שְׁכִינָה [כְּמוֹ זֶה] בַּגְּנוּנִיהַ וְהַשְּׁתַחֲוּהַ, שְׁכִינָה טוֹבָה (בְּרֵאשִׁית לֵג) וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה, כְּמוֹ אֲצֵל יַעֲקֹב שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם מִז) וַיִּשְׁתַּחֲוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמָּטָה, לְשְׁכִינָהּ. וְלַגְּבִי הַשְּׁכִינָה אָמַר בְּשֵׁם אֲדֹנָי, וְלַגְּבִי הַצְּדִיק אָדוֹנָי, שֶׁהֵרִי אֲזִי נִקְרָא אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ כְּשִׁמּוֹאֶרֶת מִצְדִּיק וּמוֹאֶרֶת בַּגְּנוּנִיהַ, שֶׁהֵרִי מְשׁוּם [זֶהוּ כְּזֶה אֲזִי] זֶה נִשְׁלַם לְמַעְלָה.

מִכָּאֵל שְׂמֵרָאָה שְׁלֵמָטָה מוֹשֵׁף הַמְּשַׁכָּה מְלַמְעָלָה, שֶׁהֵרִי הַגְּנוּנִים הַלְלוּ מוֹשְׁכִים הַמְּשַׁכָּה מְלַמְעָלָה מֵאוֹתֶם מְקוֹרוֹת עֲלִיוֹנִים. אֲדֹנָי מוֹשֵׁף מְלַמְעָלָה בְּשֵׁלֶשֶׁת הַגְּנוּנִים הַלְלוּ שְׁמֵתִלְבַּשׁ בְּהֵם, וּבְהֵם נוֹטְלֵת כָּל מָה שֶׁנוֹטְלֵת מְלַמְעָלָה. וּמְשׁוּם שֶׁהֵם חִבּוּר שְׁלָה וְתוֹמְכִים שְׁלָה בְּכָל, נֶאֱמַר שֵׁם אֲדֹנָי, שֶׁהֵרִי שֵׁם זֶה הַתְּגָלָה לוֹ כְּלוּל בְּסוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, הַתְּגָלָה לוֹ בְּגְלוּי מָה שֶׁלֹּא הָיָה מְקֻדָּם לְכֵן כְּשֶׁלֹּא הָיָה מֵהוּל. וְעַד שֶׁנִּמְוָל, לֹא רָצָה הַקְּב"ה לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ קְדוּשָׁה. כִּיּוֹן שֶׁנִּמְוָל, מִיָּד יֵצֵא מִמֶּנּוּ הַזֵּרַע הַקְּדוּשָׁה.

וְלִבְנֵי הַתְּגָלָתָה עָלָיו שְׁכִינָה בְּאוֹתֵן דְּרָגוֹת קְדוּשׁוֹת. (דִּנְיָאֵל יב) וְהַמְּשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ כְּזֶה הַקְּרִיעַ. זֶה"ר זֶהוּ שְׁזוֹהָרִים בְּדִלְקוֹת שֶׁל זֶהוּר. זֶה"ר שְׂמֵאִיר שְׁמֵדִלִיק וְנוֹצֵץ לְכִמָּה צְדָדִים.

זֶה"ר עוֹלָה וַיּוֹרֵד. זֶה"ר נוֹצֵץ לְכָל עֵבֶר. זֶה"ר שׁוֹפֵעַ וַיּוֹצֵא. זֶה"ר שֶׁלֹּא פוֹסֵק לְעוֹלָמִים.

הַגְּנוּן וְזֶה] צְרִיךְ לְפַתְרוֹן לְעַמֵּד עַל מָה שְׁלֹקַחַת הָעֵינַן, וְעַל זֶה כְּתוּב (שֵׁם א) מָה אֶתָּה רֹאֵה.

הַגְּנוּן הַשְּׁלִישִׁי הוּא זֶהר הָאֶסְפֵּק־לְרִיָּה הַמְּאִירָה שֶׁלֹּא נִרְאָה בּוֹ כְּלָל, חוּץ מִגְּלָגוּל הָעֵינַן כְּאֲשֶׁר הוּא סְתוּם בְּסִתְיֵמוֹת וּמִגְּלָגָלִים לוֹ בְּגְלָגוּל וְנִרְאָה בְּגְלָגוּל הַזֶּה אֶסְפֵּק־לְרִיָּה הַמְּאִירָה. וְלֹא יִכּוֹל לְעַמֵּד בְּאוֹתוֹ הַגְּנוּן, רַק שְׂרׁוּאָה זֶהר מְאִיר בְּסִתְרֵי הָעֵינַן, וְעַל זֶה כְּתוּב (יַחֲזָקָא לז) הִיָּתָה עָלַי יַד ה', (שֵׁם לֵג) [וַיֵּד ה'] הִיָּתָה עָלַי] וַיֵּד ה' עָלַי חֲזָקָה. וְכָלֶם מְפָרְשִׁים מִנְּבִיאֵי הָאֱמֶת, פָּרַט לְמַשֶּׁה הַנֶּאֱמָן הָעֲלִיוֹן שֶׁזָּכָה לְהִסְתַּכַּל לְמַעְלָה בְּמָה שֶׁלֹּא נִרְאָה כְּלָל. עָלָיו כְּתוּב (בַּמְדַּבְּרֵי יב) לֹא כֵן עֲבַדִּי מִשֶּׁה וְגו'.

וַיֵּרָא אֵלָיו, נִרְאָתָה וְנִתְגַּלְתָּה לִי הַשְּׁכִינָה תוֹךְ אוֹתֵן דְּרָגוֹת שֶׁהִתְחַבְּרוּ בְּצִדוֹ, מִיכָאֵל לְצַד יְמִין, גְּבִרְיָאֵל לְצַד שְׂמָאל, רַפְּאֵל לְפָנִים, אוֹרִיאֵל לְאַחֹר, וְעַל זֶה נִגְלָתָה עָלָיו הַשְּׁכִינָה בְּאֵלוֹנִים [נ"א צְלָמִים] הַלְלוּ שֶׁל הָעוֹלָם, כְּדִי לְהִרְאוֹת לְפָנֵיהֶם בְּרִית [ד"א רִשָּׁם רֵאשׁוֹן] הַקְּדָשׁ שֶׁהִיָּתָה בְּכָל הָעוֹלָם בְּסוּד הָאֱמוּנָה.

וְהוּא יֵשֵׁב פֶּתַח הָאֵהֶל. מָה זֶה פֶּתַח הָאֵהֶל? זֶה הַמְּקוֹם שֶׁנִּקְרָא בְּרִית, סוּד הָאֱמוּנָה. כְּחֵם הַיּוֹם, זֶה הַסוּד שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ אֲבָרָהֶם, הַחֲזֵק שֶׁל צַד הַיְּמִין, הַדְּרָגָה שְׁלֵו. פֶּתַח הָאֵהֶל – סוּד הַשַּׁעַר שֶׁל צְדָק פֶּתַח הָאֱמוּנָה, שְׂאֵז נִכְנַס בּוֹ אֲבָרָהֶם בְּאוֹתוֹ הַרִשָּׁם הַקְּדוּשָׁה. כְּחֵם הַיּוֹם – זֶהוּ צְדִיק, הַדְּרָגָה שֶׁל חִבּוּר אֶחָד שֶׁנִּכְנַס בּוֹ מִי שֶׁנִּמְוָל וְנִרְשָׁם בּוֹ הַרִשָּׁם הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהֵרִי נִתְבַּטַּל מִן הָעֲרָלָה וְנִכְנַס בְּקִיּוּם שֶׁל שְׁתֵּי הַדְּרָגוֹת הַלְלוּ שֶׁהֵן סוּד הָאֱמוּנָה.

וְהִנֵּה שְׁלֵשָׁה אֲנָשִׁים וְגו' – אֵלוֹ שְׁלֵשָׁה אֲנָשִׁים שְׁלֹוֹחִים שְׁמֵתִלְבָּשִׁים בְּאוֹר, וַיּוֹרְדִים לְעוֹלָם הַזֶּה [וְנִרְאִים] בְּמֵרָאָה שֶׁל בֶּן אָדָם, וְהַשְּׁלֵשָׁה הֵם כְּמוֹ שְׁלֵמַעְלָה, מְשׁוּם שֶׁהִקְשַׁת לֹא נִרְאִית אֲלָא בְּשֵׁלֶשָׁה גְּנוּנִים – לְבָן, אָדָם וַיֵּרֶק, וְכֵן הוּא בּוֹדָאֵי.

וַיִּשְׁלַשְׁתָּ הָאֲנָשִׁים הַלְלוּ שְׁלֵשָׁה גְּנוּנִים. גְּנוּן לְבָן, גְּנוּן אָדָם, גְּנוּן וַיֵּרֶק (רַחֲמִים). הַגְּנוּן הַלְבָן זֶה מִיכָאֵל, שֶׁהוּא צַד הַיְּמִין. הַגְּנוּן הָאָדָם זֶה גְּבִרְיָאֵל, הַצַּד שֶׁל הַשְּׂמָאל. הַגְּנוּן הַוַיֵּרֶק זֶה רַפְּאֵל. וְאֵלוֹ הֵם שְׁלֵשֶׁת גְּנוּנֵי הַקְּשֵׁת, שְׂאִין הַקְּשֵׁת נִרְאִית אֲלָא

אלה הם עשרה שמות חקוקים בצדיהם, וכל השמות הללו נחקקו מאתים ארבעים ושמונה אברים ונכנסים בארון הברית האחד, ומיהו? השם שנקרא אדני". וזה [ד"א סוד] התגלה עכשו לאברהם. [נ"א יהו"ה צבאו"ת, ונ"א א"ל אדני"]. מיכאל שם הימין שאוחז ומשמש את השם הזה יותר מאותם האחרים. בכל מקום שסוד השם הזה שם - מיכאל שם. אם הסתלק מיכאל הזה - מסתלק אלהים עם שדי.

בהתחלה שלשה אנשים, והתגלמו בציוור של אור והיו אוכלים, אוכלים ודאי, שהאש שלהם אוכלת ומכלה הכל ועושים נחת רוח לאברהם. הם אש ודאי, ואותה האש מתכסה בציוור של אור ולא נראית. ואותו מאכל אש לזהטת ואוכלת אותו, ואברהם מקבל נחת רוח מזה.

ביון שהסתלקה השכינה מה כתוב? ויעל אלהים מעל אברהם. מיד מסתלק עמו מיכאל, שכתוב ויבאו שני המלאכים סדמה וגו'. שלשה כתוב בהתחלה, ועכשו שנים. אלא מיכאל שהוא ימין הסתלק עם השכינה.

המלאך שנראה למנוח ירד והתגלם [לו] באור ונראה לו, וזהו אוריאל. מה שלא ירד עם אלו לאברהם - ירד כאן לבדו לבשר למנוח שבא מדן. ומשום שלא חשוב כמו אברהם, לא כתוב שאכל, שהרי כתוב (שופטים יג) אם תעצרני לא אכל בלחמך. וכתוב, ויהי בעלות הלהב מעל המזבח, ויעל מלאך ה' בלהב המזבח וגו'. וכאן ויעל אלהים מעל אברהם. משום שבו הסתלק מיכאל, ונשארו רפאל וגבריאל.

ועליהם כתוב שני המלאכים סדמה. בערב - בשעה שהדין תלוי על העולם. אחר כך הסתלק אחד, ונמצא שגבריאל לבדו. בזכות אברהם נצל לוט, והוא אף כך זכה בהם, ועל זה באו אליו. (ע"כ ס"ת).

זוהר

רבי אבא פתח ואמר, (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו. בא ראה, כל בני העולם לא רואים על מה עומדים בעולם, והימים

זה"ר שעושה תולדות. זה"ר טמיר וגנוז, התנוצצות של כל הניצוצים וכל הדרגות בו. יוצא וטמיר. נסתר וגלוי. נראה ולא נראה. [זה"ר] ספר זה מעין הבאר, יוצא ביום, נסתר בלילה, משתעשע בחצות הלילה בתולדות שהוציא.

זה"ר שזוהר ומאיר לכל, הכלל של התורה, וזהו שנראה, וכל הגונים נסתרים בו ונקרא בשם של אדני". שלשה גונים נראים למטה מאלו שלשת הגונים שלמעלה. מאלו העליונים הכל נמשך [לגבי זהר] [אותם העליונים. זהר] שלא נראה, ונוצץ בשנים עשר נצנוצים וזהרים שנוצצים ממנו. שלשה עשר הם בסוד השם הקדוש וגו', הסוד של אין סוף נקרא יהו"ה.

באשר מתחבר זהר תחתון אדני" בזהר עליון יהו"ה, נעשה שם נסתר שבו יודעים נביאי האמת ומסתכלים לתוך הזהר העליון, וזה יאהדוניה, מראות טמירים [חיות טמירות], שכתוב (יחזקאל א) כעין החשמל מתוך האש.

משנה. עליונים גבוהים טובים של הימין, תשע נקודות של התורה יוצאות ונחלקים באותיות, והאותיות בהם נוסעות, [מטלטלים] מסעותיו דקיקים בסודות. [היכל] חולקים, אלו תשעת השליטים על האותיות, האותיות התפשטו מהם. נשארו נקודים להכניסם להם. לא נוסעים רק כשאלה יוצאים.

הם בסוד של אין סוף. כל האותיות [נוסעות] מסעות בסוד של אין סוף. כמו שהם נושאים אותם, כך הם נוסעים. אלו הנסתרים אותיות גלויות ולא גלויות. אלו טמירים על מה ששורות האותיות.

תשעה שמות חקוקות עם עשרה, והראשון אהיה. [יו"ד ה"א] אהיה אשר אהיה, יהו"ה, א"ל, אלהים, יהו"ה, צבאות, אדון, שדי". [ומהשם הזה יו"ד ה"א וא"ו ה"א מתפשט כ"ב אותיות, וסוד השם מנצפ"ך הרי כ"ז אותיות, וזהו סוד יהו"ה אלהינו יהו"ה אחד. יהו"ה אלהינו יהו"ה - הרי י"ד אותיות. אחד סוד י"ג אותיות, ומהם יתפשטו רמ"ח אברים, שם בן מ"ב ושם בן ע"ב מנצפ"ך חמשה גבורות, וממנו יתפשט הסוד של חמשים שערי בינה, ומהם יתפשטו ע"ב. הרי רמ"ח איברים עם י"י אלהיכם אמת].

וּמְצַאֲנֵנוּ בוּ כָּל אוֹתָם מַעֲשִׂים וְעִבּוּדוֹת הַכּוֹכָבִים וְהַמְזֻלוֹת וְדַבָּרִים שֶׁהֶצְטָרְכוּ לָהֶם, וְאִיךְ הִרְצוֹן לְהִתְפַּנֵּן בָּהֶם כְּדִי לְמַשֵּׁךְ אוֹתָם אֲלֵיהֶם. כְּמוֹ זֶה מִי שֶׁרוּצֵה לְהִדְבֵּק לַמַּעֲלָה בְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהִרְי בְּמַעֲשֵׂה וּבְדַבּוּרִים וּבְרִצּוֹן הַלֵּב לְכוֹן בְּאוֹתוֹ הַדְּבָר תְּלוּי הַדְּבָר לְמַשֵּׁךְ אוֹתוֹ אֵלָיו מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וּלְהִדְבֵּק בְּאוֹתוֹ הַדְּבָר.

וְהָיָה אוֹמְרִים, כְּמוֹ שֶׁבֶן אָדָם נִמְשָׁךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה – כִּי גַם מוֹשָׁכִים אוֹתוֹ כְּשִׁיּוּצָא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה. וּבִמְהָ שֶׁנִּדְבֵּק בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִמְשָׁךְ אַחֲרָיו – כִּי נִדְבֵּק בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם. אִם בְּקֹדֶשׁ – בְּקֹדֶשׁ, וְאִם בְּטָמְאָה – בְּטָמְאָה. אִם בְּקֹדֶשׁ, מוֹשָׁכִים אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ הַצַּד וְנִדְבֵּק בוֹ לַמַּעֲלָה וְנַעֲשֶׂה מִמֶּנָּה שֶׁמֶשׁ לְשִׁמְשׁ לְפָנֵי הַקַּבָּ"ה בֵּין אוֹתָם שָׂאָר מִלְּאֲכִים. כְּמוֹ שֶׁכֵּן נִדְבֵּק לַמַּעֲלָה וְעוֹמֵד בֵּין אוֹתָם קְדוּשִׁים, שֶׁכְּתוּב (זְכַרְיָה א) וְנָתַתִּי לָךְ מֵהַלְכִים בֵּין הָעַמִּידִים הָאֵלֶּה.

כִּי גַם כְּמוֹ זֶה. אִם בְּטָמְאָה, מוֹשָׁכִים אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ הַצַּד וְנַעֲשֶׂה כְּאֶחָד מֵהֶם לְהִדְבֵּק עִמָּם, וְהֵם נִקְרָאִים נִזְקֵי בְּנֵי אָדָם. וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה שִׁיּוּצָא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, לוֹקְחִים אוֹתוֹ וְשׂוֹאֲבִים אוֹתוֹ לְגִיּהֵנָם בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׂדֵנִים אֶת בְּנֵי הַטָּמְאָה שֶׁטָּמְאוּ עִצְמָם וְרוּחָם, וְאַחַר כֵּן נִדְבֵּק בָּהֶם, וְהוּא מִזִּיק כְּאֶחָד מֵאוֹתָם מִזִּיקֵי הָעוֹלָם.

אִמְרָתִי לָהֶם, בְּנֵי, דְבָר זֶה קָרוֹב לְדַבְרֵי תוֹרָה, אֲבָל יֵשׁ לָכֶם לְהִתְרַחֵק [מִתּוֹךְ] מֵאוֹתָם הַסְּפָרִים [הַלְלוּ] כְּדִי שְׁלֵא יִסְטָה לְבַבְכֶם לְעִבּוּדוֹת הַלְלוּ וּלְכָל אוֹתָם הַצְּדָדִים שֶׁאָמַר כָּאֵן שֶׁמָּא חֵס וְשְׁלוֹם [לֹא] תִסְטוּ מֵאַחַר עִבּוּדַת הַקַּבָּ"ה, שֶׁהִרְי כָּל הַסְּפָרִים הַלְלוּ מִטְעִים אֶת בְּנֵי הָאָדָם, מִשׁוּם שֶׁבְּנֵי קָדָם הָיוּ חֲכָמִים, וִירֵשֶׁת הַחֲכָמָה הַזֹּאת יִרְשׁוּ מֵאַבְרָהָם שֶׁנָּתַן לְבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים, שֶׁכְּתוּב (בְּרָאשִׁית כה) וּלְבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אַבְרָהָם מִתְּנַת וַיִּשְׁלַחֵם מֵעַל יִצְחָק בְּנוֹ בְּעוֹדָנוּ חַי קְדָמָה אֶל אֶרֶץ קָדָם. וְאַחַר כֵּן נִמְשָׁכוּ בְּאוֹתָהּ חֲכָמָה לְכַמָּה צְדָדִים.

הוֹלְכִים וְעוֹלִים וְעוֹמְדִים לְפָנֵי הַקַּבָּ"ה כָּל אוֹתָם יָמִים שֶׁבְּנֵי אָדָם עוֹמְדִים בָּהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהִרְי כָּלֵם נִבְרָאוּ וְכָלֵם עוֹמְדִים לַמַּעֲלָה. וּמִנֵּן לָנוּ שֶׁנִּבְרָאוּ? שֶׁכְּתוּב (שֵׁם קל"ט) יָמִים יִצְרוּ.

וּבְשִׁמְנוּיָעִים הַיָּמִים לְהַעֲלוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כָּלֵם קָרְבִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (מַלְכִים א-ב) וַיִּקְרְבוּ יָמֵי דָוִד לְמוֹת. וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת. מִשׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר בֶּן אָדָם הוּא בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֵינוּ מִשְׁגִּיחַ וְלֹא מִתְּבוּנֵן עַל מֵה הוּא עוֹמֵד, אֲלֵא כָּל יוֹם וְיוֹם חוֹשֵׁב כְּאֵלוֹ הוּא הוֹלֵךְ בְּרִיקְנוֹת, שֶׁהִרְי כְּשֶׁהִנְשָׁמָה יוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יוֹדַעַת לְאִיזוֹ דֶּרֶךְ מַעֲלִים אוֹתָהּ. שֶׁהִרְי הַדֶּרֶךְ לְעֲלוֹת לַמַּעֲלָה לְמְקוֹם שֶׁאוֹר הַנְּשָׁמוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת מְאִירוֹת, לֹא נִתֵּן לְכָל הַנְּשָׁמוֹת, שֶׁהִרְי כְּמוֹ שֶׁהוּא מִמְשִׁיךְ עָלָיו בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי נִמְשָׁךְ לְאַחַר שִׁיּוּצָא מִמֶּנּוּ.

בֵּא רָאָה, אִם בֶּן אָדָם נִמְשָׁךְ אַחַר הַקַּבָּ"ה וַתִּשְׁוֹקְתוּ אַחֲרָיו בְּעוֹלָם הַזֶּה, אַחֲרֵי זֶה כְּשִׁיּוּצָא מִמֶּנּוּ, הוּא נִמְשָׁךְ אַחֲרָיו, וְנוֹתְנִים לוֹ דֶּרֶךְ לְעֲלוֹת לַמַּעֲלָה אַחַר אוֹתָהּ מִשִּׁיכָה שֶׁנִּמְשָׁךְ בְּרִצּוֹן כָּל יוֹם בְּעוֹלָם הַזֶּה.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, יוֹם אֶחָד נִפְגַּשְׁתִּי בְּעִיר אַחַת מֵאוֹתָם שֶׁהָיוּ מִן בְּנֵי קָדָם, וְאָמְרוּ לִי מֵאוֹתָהּ חֲכָמָה שֶׁהָיוּ יוֹדְעִים מִיָּמִים רַאשׁוֹנִים, וְהָיוּ מוֹצֵאִים סְפָרִים שֶׁל הַחֲכָמָה שְׁלָהֶם, וְקָרְבוּ לִי סֵפֶר אֶחָד, וְהָיָה כְּתוּב בוֹ, שֶׁכְּמוֹ שֶׁהִרְצוֹן שֶׁל הָאָדָם מִתְּפַנֵּן בוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּי מִמְשִׁיךְ עָלָיו רוּחַ מִלְּמַעְלָה כְּמוֹ אוֹתוֹ הִרְצוֹן שֶׁנִּדְבֵּק בוֹ. אִם רִצּוֹנוֹ הִתְפַּנֵּן לְדַבֵּר עֲלִיּוֹן קְדוּשָׁה, הוּא מִמְשִׁיךְ אוֹתוֹ הַדְּבָר מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה אֵלָיו.

וְאִם רִצּוֹנוֹ לְהִתְדַבֵּק בְּצַד הָאֶחָד וּמִתְפַּנֵּן בוֹ, הוּא מִמְשִׁיךְ אֶת אוֹתוֹ הַדְּבָר מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה אֵלָיו. וְהָיוּ אוֹמְרִים שֶׁעַקֵּר הַדְּבָר תְּלוּי בְּדַבּוּרִים וּבְמַעֲשֵׂה וּבְרִצּוֹן לְהִתְדַבֵּק, וּבְזֶה נִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה אוֹתוֹ הַצַּד שֶׁנִּדְבֵּק בוֹ.

סדר הלימוד ליום טז כסלו [יום 75 בשנה]

וכסא אליה, משום שהם שלשת הגונים שתחתיה. וראה כעת משום שנמול מה שלא ראה מקדם לזה עד שלא נמול. בתחלה לא היה יודע, אלא שהם בני אדם. אחר כך ידע שאותם מלאכים קדושים הם וכאו אליו בשליחות, בשעה שאמרו לו אי"ה שרה אשתך ובשרו לו בשורת יצחק.

אלין – האותיות נקודות אי"ו, וסימן אי"ו רמז למה שלמעלה, רמז לקב"ה. ויאמר הנה באהל. כתוב כאן הנה באהל, וכתוב שם (ישעיה לג) אהל כל יצען וגו'. בא ראה, כיון שנקוד אי"ו, למה כתוב אחר כך אי"ה? אלא משום שחבור של זכר ונקבה כאחד סוד האמונה. אז אמר ויאמר הנה באהל. שם הוא הקשר של הכל ושם הוא נמצא [ויאמר הנה באהל]. אי"ה וגו'. וכי לא ידעו המלאכים העליונים ששרה הנה באהל? למה כתוב אי"ה? אלא שלא יודעים בעולם הזה אלא מה שנמסר להם לדעת.

בא ראה, (שמות יב) ועברתי בארץ מצרים אני ה'. וכי כמה שליחים ומלאכים יש לקב"ה? אלא משום שהם לא היו יודעים בין טפה של בכור לאותה שלא של בכור פרט לקב"ה לבדו.

במו זה (יחזקאל ט) והתוית תו על מצחות האנשים. ולמה צריכים? אלא משום שהם לא יודעים אלא רק מה שנמסר להם לדעת [יודעים], כמו כל הדברים הללו שעתידי הקב"ה להביא על העולם. ומה הטעם? משום שהקב"ה מעביר פרוז בכל הרקיעים באותו דבר שעתידי להביא על העולם.

בגון זה בשעה שהמשחית נמצא בעולם, צריך בן אדם להסתתר בביתו ולא יהיה נראה בשוק כדי שלא ישחת, כמו שנאמר (שמות יב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. מאלו שיכול להסתתר כן, אבל מלפני הקב"ה לא [ס"א יכול] צריך להסתתר. מה כתוב? (ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'.

מדרש הנעלם

אמר רבי חייא אמר רב, אם היינו מסתכלים בפרשה הזו – נסתכל בחכמה אם ענין

אבל זרע יצחק, חלקו של יעקב, לא כך, שכתוב (שם) ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. זהו חלק הקדוש של האמונה שבה נדבק אברהם ויצא מאותו גורל ומאותו הצד. מה כתוב ביעקב? (שם כח) והנה ה' נצב עליו, וכתוב ואתה יעקב עבדי וגו'. משום כך צריך האדם להמשיך אחר הקב"ה ולהדבק בו תמיד, שכתוב (דברים י) ובו תדבק.

בא ראה, (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' וגו'. אחר כך חזר ופרש, נקי כפים. שלא עושה בידיו צלם, ולא מחזיק עמהם במה שלא צריך. ועוד, שלא נטמא בהם ולא מטמא בהם את הגוף כמו אותם שנטמאים את עצמם בידים להטמא, וזה הוא נקי כפים ובר לבב, כמו זה שלא מושך את רצונו ולבו לצד האחר אלא להמשיך אחר עבודת הקב"ה.

אשר לא נשא לשוא נפשו. כתוב נפשו ונקרא נפשי, והרי פרושה, נפשי – זו נפש דוד, צד האמונה. נפשו – זו נפש האדם ממש. משום שכאשר יצא מן העולם הזה ונפשו תתעלה במעשים שפשוטים, על מה שיתקיים בהם ללכת בין כל אותם הקדושים, כמו שנאמר (תהלים קטז) אתה ה' לפני ה' בארצות החיים. ומשום שלא נשא לשוא נפשי, ישא ברכה מאת ה' וגו'.

בא ראה, אחר שנמול אברהם, היה יושב וכואב, והקב"ה שלח אליו שלשה מלאכים בגלוי להקדים לו שלום. ואם תאמר, שהרי בנגלה וכי מי יכול לראות מלאכים, והרי כתוב (שם קד) עשה מלאכיו רוחות וגו'? אלא ודאי שראה אותם שיירדו לארץ כמו בני אדם. ולא יקשה לך זה, שהרי הם ודאי רוחות קדושות, ובשעה שיורדים לעולם, מתלבשים באוירים וביסודות של גלמים, ונראים לבני אדם ממש כמראה דמותם.

ובא וראה, אברהם ראה אותם כמראה בני אדם, ואף על גב שהיה כואב מן המילה, יצא ורץ אחריהם כדי לא לגרע [מה] שהיה עושה מקדם לכן.

אמר רבי שמעון, ודאי שראה אותם כמראה של מלאכים, ממה שכתוב ויאמר אדני, באל"ף דל"ת השכינה היתה באה, ואלו היו עמודים שלה

הקב"ה, ונכנסו לפניו כל המלאכים שממנים להזכיר חטאי האדם, שבזמן שיזכירו בני אדם הקרבנות שצוה משה, ומכון לבו ורצונו בהם - שכלם יזכירו אותו לטוב.

ועוד, בזמן שיארע מות בבני אדם, הברית נגזרה, והפרוז עובר על כל חילות השמים, דאם יעלו בניו בארץ בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ויאמרו ברצון נפש ולב ענינים של קטרת בשמים שהיו להם לישראל, שיתבטל המות מהם.

אמר רבי יצחק, בא ראה מה כתוב, ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש מעל המזבח ושם קטרת. אמר לו אהרן, למה? כי יצא הקצף מלפני ה' וגו'. מה כתוב? וירץ אל תוף הקהל והנה החל הנגף בעם. וכתוב ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. ולא יכל מלאך של חבלה לשלט ונתבטל המות.

רבי אחא הלך לכפר טרשא, בא אצל המארח שלו. לחשו עליו כל בני העיר. אמרו, אדם גדול בא לכאן, נלך אליו. באו אצלו. אמרו לו, לא חושש על אבדתינו? אמר להם, מהו? אמרו לו שיש שבועה ימים שיש מות בעיר, וכל יום מתחזק ולא מתבטל.

אמר להם, נלך לבית הכנסת ונבקש רחמים מלפני הקדוש ברוך הוא. עד שהיו הולכים, באו ואמרו, פלוני ופלוני מתו, ופלוני ופלוני נוטים למות. אמר להם רבי אחא, אין עת לעמד כן, שהשעה דחוקה.

אבל תפרישו מכם ארבעים בני אדם מאלו היותר זכאים. עשרה עשרה לארבעה חלקים, ואני עמכם, עשרה לקצה העיר ועשרה לקצה העיר, וכן לארבע קצוות העיר, ואמרו בנפש חפצה ענין של קטרת הסמים שהקדוש ברוך הוא נתן למשה, וענין של הקרבנות אתו.

עשו כן שלש פעמים ועברו בכל העיר לארבע קצוות והיו אומרים כן. לבסוף אמר להם, נלך לאלו שנוטים למות, ותפרישו מכם לבתיהם ותאמרו כן, וכאשר תסימו, תאמרו אלו הפסוקים, ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה ותן עליה אש וגו', ויקח אהרן וגו', ויעמד בין המתים וגו'. וכן עשו והתבטל מהם (המות).

הנשמה היא אין ראשה סופה ואין סופה ראשה, ואם הענין לפטירת האדם מן העולם היא, נסתר את כל הפרשה או נעמיד את הפרשה בזה או בזה. מה זה יקח נא מעט מים ורחצו רגליכם וגו', ואקחה פת לחם וגו', וימהר אברהם האהלה אל שרה וגו', ואל הבקר רץ אברהם וגו', ויקח חמאה וחלב וגו'?

בשפא רב דימי, אמר, לא מצאה הנשמה תועלת לגוף אלמלא מה שרמז בכאן רמז הקרבנות. בטלו הקרבנות - לא בטלה התורה. זה שלא מתעסק בקרבנות, שיעסק בתורה ויועיל לו יותר. שאמר רבי יוחנן, כשפרש הקב"ה הקרבנות, אמר משה: רבוננו של עולם, תינח בזמן שיהיו ישראל על אדמתם, כיון שיגלו מעל אדמתם מה יעשו? אמר לו: משה, יעסקו בתורה, ואני מוחל להם בשבילה יותר מפל הקרבנות שבעולם, שנאמר (ויקרא ז) זאת התורה לעלה למנחה וגו'. כלומר, זאת התורה בשביל עולה, בשביל מנחה, בשביל חטאת, בשביל אשם.

אמר רבי כרוספדאי, זה מי שמזכיר בפיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ענין הקרבנות ותקרבתם ויכון בהם, ברית כרותה היא שאותם המלאכים המזכירים חטאו כדי להרע לו, שלא יכולים לעשות לו אלא רק טוב.

ומי יוכיח? פרשה זו תוכיח! שכיון שאמר והנה שלשה אנשים נצבים עליו, מה זה עליו? לעין בדינו. כיון שרואה נשמת הצדיק כן, מה כתוב? וימהר אברהם האהלה וגו'. מה זה האהלה? בית המדרש. ומהו אומר? מהרי שלש סאים, ענין הקרבנות, והנשמה מתפונת בהם. זהו שכתוב ואל הבקר רץ אברהם. ואז נוח להם ולא יכולים להרע לו.

רבי פנחס פתח פסוק שכתוב (במדבר יז) והנה החל הנגף בעם, וכתוב ויאמר משה אל אהרן קח את המחטה וגו', וכתוב ותעצר המגפה. כתוב כאן מהר, וכתוב שם מהרי שלש סאים. מה להלן קרבן להנצל, אף כאן קרבן להנצל.

אמר רבי פנחס, פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגשתי את אליהו. אמרתי לו, יאמר לי מר דבר שמועיל לבריות. אמר לו, ברית גזר

ממנו ולא הפקידני. והקדוש ברוך הוא אמר, היפלא מה דבר למועד. מהו למועד? אותו הידוע אצלי להחיות מתים. ולשרה בן, מלמד שיתחדש כבן של שנים.

אמר רבי יהודה ברבי סימון, כיון שהנשמה נזונית מזיוה של מעלה, הקדוש ברוך הוא אומר לאותו המלאך הנקרא דומ"ה: לך ובשר לגוף פלוני שאני עתיד להחיותו למועד שאני אחיה את הצדיקים לעתיד לבא. והוא משיב: אחרי בלותי היתה לי עדנה? אחרי בלותי בעפר ושכנתי באדמה, ואכל בשרי רמה וגוש עפר, תהיה לי חדוש?

הקדוש ברוך הוא אומר לנשמה: זהו שכתוב ויאמר ה' אל אברהם וגו' היפלא מה דבר?! למועד הידוע אצלי להחיות את המתים אשוב אליך אותו הגוף שהוא קדוש מחדש כבראשונה להיותכם מלאכים קדושים, ואותו היום עתיד לפני לשמח בהם. זהו שכתוב (תהלים קד) יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. (ע"כ מדרש הנעלם)

זהר

איה שרה אשתך, שלא רצו לומר לפניך. כיון שאמר הנה באהל, מיד - ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה בן לשרה אשתך וגו' בא ראה דרך ארץ, שעד שלא הזמין אברהם לפניך לאכל, לא אמרו לו דבר, כדי שלא יראה שמשום אותה בשורה הזמין אותם לאכל. אחר שכתוב ויאכלו, אז אמרו לו אותה בשורה.

ויאכלו?! וכי תעלה על דעתך שמלאכים עליונים אוכלים? אלא בשביל כבודו של אברהם נראה כך. אמר רבי אלעזר, ויאכלו ודאי, משום שהם אש אוכלת אש ולא נראים, וכל מה שנתן להם אברהם אכלו, משום שמצד אברהם אוכלים למעלה [שאוכלים מאותו צד שלמעלה].

בא ראה, כל מה שאכל אברהם, הוא אכל בטרהרה, ולכן הקריב לפניך ואכלו, ואברהם שמר בביתו טמאה וטהרה שאפלו בן אדם שהוא טמא לא יכל להתקרב לביתו. אז ידע אברהם שזה טמא

שמעו אותו קול שאמר: סודי הסודות, הראשונים הנחלוה לנצח, שהרי דין השמים לא שורה כאן, שהרי יודעים לבטלו. חלש לבו של רבי אחא וישן. שמע שאומרים לו: כמו שעשית את זה - תעשה את זה. לך אמר להם שיחזרו בתשובה, שרשעים הם לפני. קם והחזירם בתשובה שלמה, וקבלו עליהם שלא יתבטלו מהתורה לעולם, והחליפו את שם העיר, וקראו לא מתא מחסיא.

אמר רבי יהודה, לא די להם לצדיקים שמבטלים את הגזרה, אלא לאחר פן שמברכים להם, תדע לך שכן הוא. דכיון שהנשמה אומרת לגוף מהרי שלש סאים וגו' וכל אותו הענין ומבטל את הדין - מה כתוב? ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה. הרי ברכה.

כיון שרואים אותה המלאכים שזה לקח עצה לנפשו - מה עושים? הולכים אצל הרשעים לעיין בדינם ולעשות בהם משפט. זהו שכתוב ויקמו משם האנשים וישקפו על פני סדם, למקום הרשעים, לעשות בהם משפט. זה הוא שאמר רבי יהודה, כך דרכו של צדיק: כיון שרואה שמענינים בדינו, אינו מתאחר לשוב ולהתפלל ולהקריב [על] חלבו ודמו לפני צורו, עד שמסתלקים בעלי הדין ממנו.

שכיון שאמר וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו - מה כתוב בנשמה? וימהר אברהם האהלה אל שרה. בחפזון ובמהירות בלא שום העכבה. מיד ממהרת הנשמה אצל הגוף להחזירו למוטב ולבקש במה שיתכפר לו, עד שמסתלקים ממנו בעלי הדין.

רבי אליעזר אומר, מהו שאמר ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות לשרה ארץ פנשים? אלא, כיון שהנשמה עומדת במעלתה, והגוף נשאר בארץ מכמה שנים, באים בימים שנים וימים הרבה וחדל לצאת ולבא ולעבר ארץ כשאר כל אדם. נתבשר להחיות הגוף.

מהו אומר אחרי בלותי היתה לי עדנה? אחרי בלותי בעפר מהיום כמה שנים, היתה לי עדנה וחדוש. ואדני זקן, שהיום כמה שנים שיצאת

ענפי האילן, אז ידע אברהם שהוא טמא וצריך מיד טבילה. ואם לא, יבשו המים, ואז ידע שרופה להטמא ולהשמר שבועה ימים.

ובא וראה, שאפלו בשעה שהזמין את המלאכים אמר להם והשענו תחת העץ כדי לראות ולבדק אותם, ובאותו אילן היה בודק את כל בני העולם. והסוד [כנגד] משום הקדוש ברוך הוא [עשה] אמר שהוא עץ החיים לכל, ולכן והשענו תחת העץ, ולא תחת עבודה זרה.

ובא וראה, כשחטא אדם, הוא חטא בעץ הדעת טוב ורע, שכתוב ומעץ הדעת וגו', והוא חטא בו וגרם מות לעולם. מה כתוב? ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו' [וגרם מות לכל בני העולם]. וכשבא אברהם, התקין את העולם עם אילן אחר, שהוא עץ החיים, והודיע את האמונה לכל בני העולם.

ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה. אמר רבי יצחק, שוב אשוב – שוב ישוב היה צריך לכתב, שהרי המפתח הזה לפקד העקרות הוא ביד הקדוש ברוך הוא ולא ביד שליח אחר, כמו ששנינו, שלש מפתחות הם שלא נמסרו ביד שליח: של חיה, ותחית המתים, וגשמים. והואיל ולא נמסרו ביד שליח, למה כתוב שוב אשוב? אלא ודאי הקדוש ברוך הוא שהיה עומד עליהם אמר [לו] הדבר, לכן כתוב ויאמר שוב אשוב אליך.

ובא וראה, בכל מקום שכתוב ויאמר סתם או ויקרא סתם, הוא מלאך הברית ולא אחר. ויאמר – שכתוב (שמות טו) ויאמר אם שמע תשמע וגו'. ויאמר, ולא אמר מיהו. ויקרא – שכתוב (ויקרא א) ויקרא אל משה, ולא אמר מי היה. אמר – שכתוב (שמות כד) ואל משה אמר וגו', ולא אמר מי היה. [אף כן שכתוב שוב אשוב. ויאמר סתם, ולא אמר מי היה]. אלא בכל אלה מלאך של הברית היה, והכל נאמר בקב"ה. ולכן כתוב ויאמר שוב אשוב אליך וגו', והנה בן וגו'.

והנה בן לשרה אשתך. מה הטעם לא כתוב והנה בן לך? אלא כדי שלא יחשב שהוא מהגר כמו בראשונה. רבי שמעון פתח ואמר, (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדניו. בן יכבד אב – זה יצחק את

הוא, ועשה] [לא היה משמש בביתו, עד שעשה] לו טבילה, או עשה לו לשמור שבועה ימים כראוי לו בביתו, וכך זה בודאי.

בא ראה, כתוב (דברים כג) איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה וגו'. מה תקנתו? והיה לפנות ערב ירחץ במים. ארעה בו טמאה אחרת, כמו זיבה [טמאת צרעת או נדה] או טמאת נדה שהיו שתי טמאות, לא מספיק לו באותה טבילה [משום] בין שארע לו קרי קדם שקבל טמאה אחרת [משום] בין שארע לו אחר כך.

ואברהם ושרה היו מתקנים טבילה לכלם, הוא לגברים והיא לנשים. מה הטעם עסק אברהם לטהר בני אדם? משום שהוא טהור ונקרא טהור, שכתוב (איוב יד) מי יתן טהור מטמא לא אחד. טהור – זה אברהם שיצא מתרח.

רבי שמעון אמר, כדי לתקן את אותה הדרגה של אברהם, ומה? מי"ם (חסד). לכן התקין לטהר בני העולם במים. ובשעה שהזמין את המלאכים, בראשית דבריו מה כתוב? יקח נא מעט מים, כדי להתחזק באותה דרגה שהמים שרויים בה, ומשום כך היה מטהר את כל בני האדם מהכל. מטהר אותם מצד של עבודה זרה, ומטהר אותם מצד הטמאה. וכמו שהוא מטהר את האנשים, כך גם שרה מטהרת את הנשים, ונמצא שכל מי שבא אליהם טהורים מהכל.

בא ראה שאברהם נטע אילן בכל מקום שדיורו שם, ולא היה עולה בכל מקום כראוי, פרט לשעה שדיורו היה בארץ כנען, ובאותו אילן היה יודע מי שנאחז בקב"ה ומי שנאחז בעבודה זרה.

מי שנאחז בקב"ה, היה האילן פורש ענפיו ומכסה על ראשו ועושה עליו צל נאה. ומי שנאחז בצל של עבודה זרה, אותו האילן היה מתעלה, וענפיו היו עולים למעלה. אז היה יודע אברהם ומזהיר אותו, ולא זז משם עד שנאחז באמונת הקדוש ברוך הוא. וכך מי שהוא טהור [ד"א כן] מקבל אותו האילן, ומי שהוא טמא אינו מקבל אותו. אז ידע אברהם והיה מטהר אותם במים.

ומעין מים היה תחת אותו אילן, ומי שצריך טבילה מיד המים עולים אליו, ועולים

דָּבָר אחר – שְׁהִיְתָה יוֹשֶׁבֶת שָׂרָה פֶּתַח הָאֵהָל כְּדִי לִשְׁמַע הַדְּבָרִים, וְהִיא שָׁמְעָה הַדְּבָר הַזֶּה שֶׁהִתְבַּשֵּׁר בּוֹ אַבְרָהָם. [דָּבָר אַחֵר] וְהוּא אַחֲרָיו – אַבְרָהָם שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב מֵאַחֲרָיו הַשְּׂכִינָה.

וְאַבְרָהָם וְשָׂרָה זְקֵנִים בָּאִים בְּיָמִים. מֵה זֶה בָּאִים בְּיָמִים? הַשְּׂעוּרִים שֶׁל הַיָּמִים שָׂאוּ נִרְאוּ

לָהֶם, הָאֶחָד מֵאָה וְהָאֶחָד תְּשַׁעִים, נִכְנָסוּ בְּיָמִים הַשְּׂעוּר שֶׁל הַיָּמִים כְּרָאוּי. בָּאִים בְּיָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּי בֵּא הַיּוֹם, שֶׁהַעֲרִיב הַיּוֹם לְהַכְנִס. חֲדָל לִהְיוֹת לְשָׂרָה אֶרֶץ כְּנָשִׁים. וְאוֹתָהּ שָׁעָה רָאֲתָה עֲצָמָה בְּעֵדוֹן אַחֵר, וְלִכֵּן אָמְרָה וְאֵדְנִי זָקֵן, שֶׁהָיָה הוּא לֹא כְּדָאִי לְהוֹלִיד כִּי הוּא זָקֵן.

רַבִּי יְהוּדָה פֶּתַח, (משלי לא) נודע בשְׁעָרִים בְּעֵלְהָ בְּשִׁבְתּוֹ עִם זְקֵנֵי אֶרֶץ. בֵּא רָאָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעַלֶּה בְּכַבּוּדוֹ שֶׁהוּא גָּנוּז וְנִסְתָּר בְּעֵלְוֵי רַב. לֹא הָיָה בְּעוֹלָם וְלֹא הָיָה מֵהַיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם שֶׁיִּכּוֹל לְעַמֵּד עַל חֻכְמָתוֹ וְלֹא יִכּוֹל לְעַמֵּד בּוֹ.

מִשּׁוּם כִּי הוּא גָּנוּז וְנִסְתָּר וְהִתְעַלֶּה לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְכָל הָעֲלִיּוֹנִים וְהִתְחַתְּוֹנִים לֹא יִכּוֹלִים לְהִתְדַבֵּק עַד שֶׁכֻּלְּם אוֹמְרִים (יחזקאל ג) בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ. הִתְחַתְּוֹנִים אוֹמְרִים שֶׁהוּא לְמַעְלָה, שֶׁכְּתוּב (תהלים קיג) עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ. הָעֲלִיּוֹנִים אוֹמְרִים שֶׁהוּא לְמַטָּה, שֶׁכְּתוּב (שם נו) עַל כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדָךְ. עַד שֶׁכֻּלְּם, עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, אוֹמְרִים בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמְּקוֹמוֹ, כִּי לֹא נוֹדַע וְלֹא הָיָה מִי שֶׁיִּכּוֹל לְעַמֵּד עִמּוֹ, וְאוֹתָהּ אוֹמֵר נוֹדַע בְּשְׁעָרִים בְּעֵלְהָ?

אֵלָּא וְדָאִי נוֹדַע בְּשְׁעָרִים בְּעֵלְהָ – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהוּא נוֹדַע וְנִדְבָק לְפִי מֵה שֶׁמִּשְׁעָר בְּלָבוֹ כָּל אֶחָד כְּמָה שֶׁיִּכּוֹל לְהִדְבֵּק בְּרוּחַ שֶׁל הַחֻכְמָה. וְלְפִי מֵה שֶׁמִּשְׁעָר בְּלָבוֹ, כֵּן נוֹדַע בְּלָבוֹ, וְלִכֵּן נוֹדַע בְּשְׁעָרִים – בְּאוֹתָם הַשְּׁעָרִים. אֲבָל שְׁנוּדַע כְּרָאוּי אֵין מִי שֶׁיִּכּוֹל לְהִדְבֵּק וְלִדְעַת אוֹתוֹ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, נוֹדַע בְּשְׁעָרִים בְּעֵלְהָ, אֵיזָה שְׁעָרִים? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כד) שָׂאוּ שְׁעָרִים רְאשֵׁיכֶם וְהִנְשָׂאוּ פִתְחֵי עוֹלָם. וּמִשּׁוּם הַשְּׁעָרִים הִלְלוּ, שֶׁהֵם דְּרָגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת, בְּגִלְלָם נוֹדַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֵם לֹא – לֹא יִכּוֹלִים לְהִתְדַבֵּק בּוֹ.

בֵּא רָאָה, הָרִי נִשְׁמַת הָאָדָם אֵין הוּא [אֵין] מִי שֶׁיִּכּוֹל לְדַעַת אוֹתָהּ, אֵלָּא עַל יְדֵי אַבְרָהָם הַגּוֹרֵף,

אַבְרָהָם. מְתִי כִּבֵּד אוֹתוֹ? בְּשַׁעָה שֶׁעָקַד אוֹתוֹ עַל גְּבִי הַמְּזוּבָח וְרָצָה לְהַקְרִיבוֹ לְקָרְבָן. וַיִּצְחַק בֶּן שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעַת שָׁנִים הָיָה, וְאַבְרָהָם הָיָה זָקֵן, שָׂאֵלוֹ הָיָה בּוֹעֵט [בּוֹ] בְּרַגְלֵ אַחַת לֹא הָיָה יִכּוֹל לְעַמֵּד לְפָנָיו, וְהוּא כִּבֵּד אוֹתוֹ אֶת אָבִיו, וְעָקַד אוֹתוֹ כְּמוֹ תִישׁ כְּדִי לְעַשׂוֹת רְצוֹן אָבִיו.

וְעֵבֶד אֲדָנָיו – זֶה אֵלִיעֶזֶר לְאַבְרָהָם, כְּשֶׁשָּׁלַח אוֹתוֹ לְחָרָן וְעָשָׂה כָּל רְצוֹנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם וְכַבְּדוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בראשית כד) וְה' בִּרְךְ אֶת אֲדָנִי וְגו', וְכְתוּב (שם) וַיֹּאמֶר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי, כְּדִי לְכַבֵּד אֶת אַבְרָהָם. שֶׁהָיָה בֶּן אָדָם שֶׁהָיָה מְבִיא כֶסֶף וְזָהָב וְאַבְנִים יְקָרוֹת וּגְמָלִים, וְהוּא כְּרָאוּי, נֶאֱמָה לְמִרְאָה, לֹא אָמַר שֶׁהוּא אוֹהֵב אַבְרָהָם אוֹ קָרוֹב שְׁלוֹ, אֵלָּא אָמַר עֶבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי, כְּדִי לְהַעֲלוֹת אֶת שִׁבְחַת אַבְרָהָם וְלְכַבְּדוֹ בְּעֵינֵיהֶם.

וְעַל כֵּן בֶּן יִכְבֵּד אָב וְעֵבֶד אֲדָנָיו. וְאוֹתָם יִשְׂרָאֵל בְּנֵי, קָלוּן בְּעֵינֵיכֶם לֹאמַר שְׂאֵנִי אָבִיכֶם אוֹ שְׂאֵתָם עֲבָדִים שְׁלִי? וְאֵם אָב אֲנִי אֵיךְ כְּבוֹדִי וְגו'. מִשּׁוּם כֵּן וְהִנֵּה בֶן. זֶהוּ בֶן וְדָאִי, וְלֹא יִשְׁמַעְאֵל. זֶהוּ בֶן שֶׁכַּבֵּד אֶת אָבִיו כְּרָאוּי.

וְהִנֵּה בֶּן לְשָׂרָה אֲשֶׁתָּךְ. בֶּן לְשָׂרָה – שֶׁבְּגִלְלוֹ מִתָּה, שֶׁבְּגִלְלוֹ כְּאָבָה נִפְשָׁה עַד שֶׁיִּצְאָה מִמֶּנָּה. וְהִנֵּה בֶּן לְשָׂרָה – לְהִתְעַלּוֹת בְּגִלְלוֹ בְּשַׁעָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹשֵׁב בְּדִין עַל הָעוֹלָם. שָׂאוּ וְה' פָּקַד אֶת שָׂרָה וְגו', שֶׁהָיָה מְזַכְּרִים אֶת שָׂרָה מִשּׁוּם יִצְחָק, וְעַל זֶה הוּא בֶּן לְשָׂרָה [זֶה] אָמְרוּ הַמַּלְאָכִים]. וְהִנֵּה בֶּן לְשָׂרָה. [זֶה] שֶׁהָיָה הַנִּקְבָּה לִּיחֻד [אֶת] הַבֵּן מֵהַזְכָּר.

וְשָׂרָה שְׁמַעַת פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו. מֵה זֶה וְהוּא אַחֲרָיו? וְהִיא אַחֲרָיו צָרִיף לוֹ! אֵלָּא סוּד הוּא, וְשָׂרָה שְׁמַעַת מֵה שֶׁהָיָה אוֹמֵר [פֶּתַח הָאֵהָל, זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְהוּא אַחֲרָיו – מִי שֶׁהָיָה אוֹמֵר] פֶּתַח הָאֵהָל, זוֹ הַדְּרָגָה הַתְּחַתּוֹנָה, פֶּתַח הָאֲמוּנָה. וְהוּא אַחֲרָיו – [זֶה] שֶׁהוֹדָה לוֹ הַדְּרָגָה הָעֲלִיּוֹנָה [נ"א פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. פֶּתַח הָאֵהָל – זוֹ הַדְּרָגָה הַתְּחַתּוֹנָה, וְהוּא אַחֲרָיו – זוֹ הַדְּרָגָה הָעֲלִיּוֹנָה]. מִיּוֹם שֶׁהִיְתָה שָׂרָה בְּעוֹלָם לֹא שָׁמְעָה דְבַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פָּרַט לְאוֹתָהּ שַׁעָה.

בְּעֶרְלָה לְמִטָּה. אַחַר שְׁנַמּוּל, יֵצֵא אוֹתוֹ הַזֶּרַע בְּתוֹךְ הַקֶּדֶשׁ, וְנִדְבַק בְּקֶדֶשׁ שְׁלֹמֶעְלָה וְהוֹלִיד לְמַעְלָה, וְנִדְבַק אַבְרָהָם בְּדִרְגָתוֹ כְּרֵאוּי. בֹּא רֵאֵה, כְּשֶׁהוֹלִיד אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק, יֵצֵא קְדוּשׁ כְּרֵאוּי. וְאֵלּוּ [וְדֹא] הַמַּיִם שֶׁהָרוּ וְהוֹלִידוּ חֲשֵׁף.

רְבִי אֶלְעָזָר שָׁאֵל יוֹם אֶחָד אֶת רְבִי שְׁמַעוֹן אָבִיו. אָמַר לוֹ, זֶה שְׁקָרָא לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִצְחָק, שְׁכַתוּב וּקְרֵאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק, לְמָה? שֶׁהָרִי נִרְאָה שְׁעַד שֶׁלֹּא יֵצֵא לְעוֹלָם קָרָא לוֹ יִצְחָק? אָמַר לוֹ, הָרִי נֹאמַר שֶׁאֵשׁ לֹקַחַת מִיָּם, שֶׁהָרִי הַמַּיִם בְּאִים מִצַּד שֶׁל הַגְּבוּרָה, וְעוֹד [נ"א וְבֹא תִשְׁאַל מֵהַלּוּיִם] [שָׁאֵל אוֹתוֹ] הַלּוּיִם שֶׁהֵם מְשַׁמְחִים לְאוֹתוֹ הַצַּד בְּכָלִי זָמַר וְתִשְׁבַּחַת כְּנֶגֶד הַצַּד הַזֶּה, מִשּׁוּם כֶּף יִצְחָק הוּא חֲדוּה, מִשּׁוּם שֶׁהוּא בָּא מֵאוֹתוֹ צַד וְנִדְבַק בּוֹ.

בֹּא רֵאֵה, יִצְחָק צְחוּק, חֲדוּה שְׁמַחְלִיפָה מִיָּם בְּאֵשׁ וְאֵשׁ בְּמַיִם, וְעַל זֶה נִקְרָא כֶּף. וְלִכֵּן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לוֹ כֶּף בְּטָרִם יֵצֵא לְעוֹלָם בְּשֵׁם זֶה וְהוֹדִיעַ לְאַבְרָהָם.

וְבֹא וּרְאֵה, בְּכָל הָאַחֲרִים הַשְּׂאִיר לָהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לִקְרָא לָהֶם שְׁמוֹת, וְאֶפְלוּ נָשִׁים הָיוּ קוֹרְאוֹת לְבִנְיָהֵן שְׁמוֹת, אֲבָל כָּאֵן לֹא הַשְּׂאִיר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאֵמוֹ לִקְרָא לוֹ שֵׁם, אֲלֹא לְאַבְרָהָם, שְׁכַתוּב וּקְרֵאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק. אֵתָּה וְלֹא אַחֲרָי. כִּדִּי לְהַחְלִיף מִיָּם בְּאֵשׁ וְאֵשׁ בְּמַיִם לְהַכְלִילוֹ בְּצַדוֹ.

בִּיּוֹן שֶׁהַתְּבַשֵּׁר אַבְרָהָם בִּיצְחָק, מֵה פְּתוּב? וַיִּקְמוּ מִשֵּׁם הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל פְּנֵי סֹדִם. רְבִי אֶלְעָזָר אָמַר, בֹּא רֵאֵה כִּמָּה נוֹהֵג הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא טוֹבָה עִם כָּל הַבְּרִיּוֹת, וְכָל שֶׁכֵּן לְאוֹתָם שֶׁהוֹלְכִים בְּדַרְכָּיו, שְׁאֶפְלוּ בְּזִמְנָן שְׂרוּצָה לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם, הוּא גוֹרֵם לְמִי שֶׁאוֹהֵב אוֹתוֹ לְזַכּוֹת בְּדָבָר עַד שֶׁלֹּא יָבֹא אוֹתוֹ הַדִּין לְעוֹלָם.

שְׁשָׁנִינוּ, בְּשַׁעָה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֵב אֶת הָאָדָם, שׁוֹלַח לוֹ דוֹרוֹן, וּמִיָּהוּ? הַעֲנִי, כִּדִּי לְזַכּוֹת בּוֹ. וְכִיּוֹן שְׁזוֹכָה בּוֹ, הוּא מוֹשֵׁף עָלָיו חוֹט אֶחָד שֶׁל חֶסֶד שְׁנַמְשֵׁף מִצַּד הַיָּמִין וּפּוֹרֵס עַל רֵאשׁוֹ וְרוֹשֵׁם אוֹתוֹ, כִּדִּי שְׁכַשְׁבָא הַדִּין לְעוֹלָם, אוֹתוֹ הַמְשַׁחִית יִזְהַר בּוֹ, וּמִרִים עֵינָיו וְרוֹאֵה אוֹתוֹ

וְהֵם הַדְּרָגוֹת שְׁעוֹשׂוֹת אֲמִנּוֹת הַנְּשָׂמָה. מִשּׁוּם כֶּף נוֹדַע וְלֹא נוֹדַע. כֶּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹדַע וְלֹא נוֹדַע, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נִשְׁמָה לְנִשְׁמָה, רוּחַ לְרוּחַ, גְּנוּז וְטָמִיר מִן הַכֹּל. אֲבָל בְּאוֹתָם הַשְּׁעָרִים, שֶׁהֵם פְּתָחִים לְנִשְׁמָה, נוֹדַע הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֹּא רֵאֵה, יֵשׁ פְּתַח לְפִתַח וְדִרְגָה לְדִרְגָה, וּמֵהֶם יְדוּעַ כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. פְּתַח הָאֵהֶל - זֶהוּ פְּתַח שֶׁל צֶדֶק, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (שֵׁם קִיח) פְּתַח"ו ל"י שְׁעָרֵי צֶדֶק" וְגו'. זֶהוּ פְּתַח רֵאשׁוֹן לְהַכְנִס בּוֹ, וּבִפְתַח הַזֶּה נִרְאִים כָּל שְׂאָר הַפְּתָחִים הָעֲלִיּוֹנִים. מִי שְׁזוֹכָה לְזֶה [לְפִתַח], זוֹכָה לְדַעַת אוֹתוֹ וּבְכָל שְׂאָר הַפְּתָחִים, מִשּׁוּם שֶׁכָּלֶם שׁוֹרִים עָלָיו.

וְעִבְשׂוּ שְׁפִתַח זֶה לֹא נוֹדַע, מִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּגָלוּת וְכָל הַפְּתָחִים הַסְּתַלְקוּ מִמֶּנּוּ וְלֹא יְכוּלִים לְדַעַת וְלִדְבַק. אֲבָל בְּזִמְנָן שֶׁיִּשְׂרָאֵל יֵצְאוּ מִן הַגְּלוּת, עֲתִידוֹת כָּל הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת לְשֵׁרוֹת עָלָיו כְּרֵאוּי.

וְאִזּוּ יִדְעוּ בְּנֵי הָעוֹלָם חֻכְמָה עָלִיּוֹנָה נִכְבְּדָה מֵה שֶׁלֹּא הָיוּ יוֹדְעִים מִקֶּדֶם לְזֶה, שְׁכַתוּב (יִשְׁעִיָּה י"א) וְנִחָה עָלָיו רוּחַ ה' רוּחַ חֻכְמָה וּבִינָה רוּחַ עֲצָה וּגְבוּרָה רוּחַ דַּעַת וַיִּרְאֵת ה'. כָּלֶם עֲתִידִים לְשֵׁרוֹת עַל הַפְּתַח הַתְּחַתּוֹן הַזֶּה, שֶׁהוּא פְּתַח הָאֵהֶל, וְכָלֶם עֲתִידִים לְשֵׁרוֹת עַל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ כִּדִּי לְדוֹן הָעוֹלָם, שְׁכַתוּב וְשִׁפְט בְּצֶדֶק דְּלִים וְגו'.

מִשּׁוּם כֶּף, כְּשֶׁהַתְּבַשֵּׁר אַבְרָהָם, הַדְּרָגָה הַזֹּאת הִיָּתָה אוֹמְרַת כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר שְׁכַתוּב שׁוֹב אָשׁוּב אֵלָיךְ כְּעַת חִיָּה. וַיֹּאמֶר - לֹא כְּתוּב מִי הִיָּה, וְזֶהוּ פְּתַח הָאֵהֶל. וְעַל זֶה וְשָׂרָה שְׁמַעַת דְּרָגָה זוֹ שֶׁהִיָּתָה מְדַבְּרַת עִמּוֹ מֵה שֶׁלֹּא הִיָּתָה שׁוֹמַעַת מִקֶּדֶם לְזֶה, שְׁכַתוּב וְשָׂרָה שְׁמַעַת פְּתַח הָאֵהֶל, שֶׁהִיָּתָה מְבַשְׂרַת וְאוֹמְרַת שׁוֹב אָשׁוּב אֵלָיךְ כְּעַת חִיָּה וְהִנֵּה בֵּן לְשָׂרָה אֲשֶׁתָּךְ.

בֹּא רֵאֵה כִּמָּה חִבִּיבוֹת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם, שֶׁהָרִי לֹא יֵצֵא מִמֶּנּוּ יִצְחָק עַד שְׁנַמּוּל. אַחֲרָי שְׁנַמּוּל הַתְּבַשֵּׁר עַל יִצְחָק, מִשּׁוּם שֶׁאֵזוּ הוּא זָרַע קְדוּשׁ, וְטָרִם שְׁנַמּוּל אֵינּוּ זָרַע קְדוּשׁ, וְאִזּוּ הוּא כְּמוֹ שְׁכַתוּב (בְּרֵאשִׁית א) אֲשֶׁר זָרְעוּ בּוֹ לְמִיָּהוּ.

וְבֹא וּרְאֵה, טָרִם שְׁנַמּוּל אַבְרָהָם זָרְעוּ לֹא הִיָּה קְדוּשׁ, מִשּׁוּם שֶׁיֵּצֵא מִתּוֹךְ עֶרְלָה וְהַדְּבַק

שם (דברים כו) הַשְּׁקִיפָה מִמַּעוֹן קִדְשֶׁךָ. מה להלן לרחמים - אף כאן לרחמים.

ואברהם הלך עמם לשלחם, לעשות להם לוייה. אמר רבי ייסא, אם תאמר שאברהם ידע שהם מלאכים, למה עשה להם לוייה? אלא, אמר רבי אלעזר, אף על גב שידיע [רגיל היה לעשות לכל בני האדם שמזמנים עמו לעשות להם לוייה]. [מה שהיה רגיל לעשות עם בני אדם עשה בהם ולויה אותם], משום שפך צריך לאדם לעשות לוייה לאורחים, שהרי הכל תלוי בזה. ובעוד שהוא היה הולך עמם, התגלה הקדוש ברוך הוא אל אברהם, שכתוב וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה. וה' - הוא ובית דינו, משום שהקדוש ברוך הוא היה הולך עמם.

בא ראה, כשבן אדם עושה לוייה [לאדם] לחברו, הוא מושך את השכינה להתחבר עמו וללכת עמו בדרך להצילו, ולכן צריך אדם ללוות את האורח כדי לחבר עמו שכינה ומושך עליו להתחבר עמו.

משום כך, וה' אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה. רבי חייא פתח, (עמוס ג) כי לא יעשה ה' אלהים דבר כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים. אשריהם צדיקי העולם שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם, וכל מה שהוא עושה ברקיע ועתיד לעשות בעולם - על ידי הצדיקים עושה אותו, ולא מכסה מהם כלום לעולמים, כי הקדוש ברוך הוא רוצה לשתף עמו את [הצדיקים שלא יהיה פתחון פה לרשעים בכל מה שהוא עושה].

בא ראה, הכל מגלה הקדוש ברוך הוא [לצדיקים, משום שהם באים ומזהירים את בני האדם לשוב מחטאייהם ולא יענשו מתוך הדין העליון ולא יהיה להם פתחון פה אליו. משום כך הקדוש ברוך הוא מודיע להם הסוד שהוא עושה בהם הדין. ועוד, כדי שלא יאמרו שהרי בלי דין עשה בהם דין.

אמר רבי אלעזר, אוי לרשעים שלא יודעים ולא משגיחים ולא יודעים להשמר מחטאייהם. ומה הקדוש ברוך הוא שכל מעשיו אמת ודרךיו דין אינו עושה כל מה שעושה בעולם עד שמגלה לצדיקים כדי שלא יהיה להם פתחון פה לבני

הרשם, ואז מסתלק ממנו ונזהר עליו. משום כך מקדים הקדוש ברוך הוא במה שיזכה.

ובא וראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא להביא דין על סדם, זכה קדם את אברהם ושלח לו דורון לזכות עמהם כדי להציל את לוט בן אחיו משם. זהו שכתוב ויזכר אלהים את אברהם וישלח את לוט מתוך ההפכה, ולא כתוב ויזכר אלהים את לוט, שהרי בזכות אברהם נצל. ומה זה ויזכר? שזכר אותו מה שיזכה קדם עם אותם שלשת המלאכים.

במו זה, בן אדם שיזכה בצדקה עם בני אדם, בשעה שדין שרוי בעולם, הקדוש ברוך הוא זוכר לו את אותה הצדקה שעשה. משום שבכל שעה שיזכה בן אדם, כך נכתב עליו למעלה. ואפלו בשעה שדין שורה עליו, הקדוש ברוך הוא זוכר את אותו הטוב שעשה וזכה עם בני אדם, כמו שנאמר (משלי יא) וצדקה תציל ממות. משום כך הקדים הקדוש ברוך הוא לאברהם, כדי שיזכה ויציל את לוט.

וישקפו על פני סדם. בא ראה, ויקמו האנשים משם, מאותה סעודה שתקן להם אברהם וזכה בהם. אף על גב שהיו מלאכים, זכה בהם. וכל אותו מאכל לא נשאר ממנו כלום, משום אברהם, ולזכותו, שהרי כתוב ויאכלו, באש שלהם נאכל.

ואם תאמר, הרי שלשה מלאכים היו? זה א"ש וזה מי"ם וזה רי"ח. אלא כל אחד ואחד כלול בחברו, ומשום כך ויאכלו. כמו זה (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. אכילה ודאית הם אכלו, שנזונו מהשכינה. אף כאן ויאכלו - גרמו [נ"א גרמו] להזון [ממנו] מאותו הצד שאברהם נדבק בו, ומשום כך לא השאירו כלום ממה שנתן להם אברהם.

במו כן צריך האדם לשתות מאותה כוס של ברכה כדי שיזכה לאותה ברכה שלמעלה, אף הם אכלו ממה שתקן להם אברהם כדי שיזכו להזון מהצד של אברהם, שהרי מאותו צד יוצא מזון לכל המלאכים העליונים. וישקפו, התעוררות של רחמים להציל את לוט. כתוב כאן וישקפו, וכתוב

אֲבָרְהָם וַיִּשְׁלַח אֶת לוֹט מִתּוֹךְ הַהֶפְכָּה וְגו'. מֵה זֶה אֲשֶׁר יֵשֵׁב בְּהֵן לוֹט? הֲרֵי נֹאמֵר, אֲכָל מִשּׁוֹם שְׂכָלָם רְשָׁעִים וְלֹא נִמְצָא [בִּיְנֵיהֶם] מִכָּלֵם שֵׁישׁ לוֹ דְּבַר זְכוּת פָּרַט לְלוֹט. מִפָּאן לְמִדְּנֹו, שְׂבָכָל מְקוֹם שְׂדָרִים בּוֹ רְשָׁעִים הוּא חָרַב.

אֲשֶׁר יֵשֵׁב בְּהֵן לוֹט, וְכִי בְּכָלֵם יֵשֵׁב לוֹט? אֵלֵא בְּגִלְלוֹ הָיוּ מִיִּשְׁבִּים וְלֹא חָרְבוּ. וְאִם תֹּאמֵר בְּזְכוּתוֹ - לֹא! אֵלֵא בְּזְכוּת אֲבָרְהָם. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֵּא רֵאָה שְׁשֵׁמוֹשׁ שְׂאָדָם עוֹשֶׂה לְצַדִּיק, אוֹתוֹ שְׁמוֹשׁ מִגֵּן עָלָיו בְּעוֹלָם, וְלֹא עוֹד, אֵלֵא שְׂאָף עַל גַּב שֶׁהוּא רְשָׁע, לוֹמֵד מִדְּרָכָיו וְעוֹשֶׂה אוֹתָם.

בֵּא רֵאָה, שֶׁהֲרֵי מִשּׁוֹם שֶׁהִתְחַבֵּר לוֹט עִם אֲבָרְהָם - אָף עַל גַּב שֶׁלֹּא לָמַד כָּל מַעֲשָׂיו, לָמַד לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם הַבְּרִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה אֲבָרְהָם, וְזֵהוּ שֶׁהָיָה מִיִּשְׁבֵּי אֶת כָּל אוֹתָן הַעָרִים כָּל אוֹתוֹ זְמַן שֶׁהָיוּ מִיִּשְׁבִּים אַחֵר שֶׁנִּכְנַס לוֹט בִּיְנֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֵּא רֵאָה שֶׁשְׂכִינָה לֹא זָזָה מֵאֲבָרְהָם בְּאוֹתָהּ שָׁעָה שֶׁהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לוֹ [בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁהִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָמוּ]. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, וְהֲרֵי שְׂכִינָה הִיָּתָה מְדַבְּרַת עָמוּ, שֶׁהֲרֵי [בְּדִרְגָּה] זֹו הִתְגַּלְּהָ אֵלָיו הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂכָתוֹב (שְׁמוֹת ו) וְאָרָא אֵל אֲבָרְהָם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׂדֵי. אָמַר לוֹ, כִּף זֶה וְדֹאֵי.

וְבֵא וּרְאָה מֵה כְּתוּב, וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקַת סָדָם וְעַמָּרָה כִּי רָבָה. בְּהִתְחַלָּה וְה' אָמַר, וּלְבַסּוֹף וַיֹּאמֶר ה' זַעֲקַת סָדָם וְעַמָּרָה וְגו'. זֹוהִי הַדְּרָגָה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁהִתְגַּלְּתָה לוֹ עַל הַדְּרָגָה הַתְּחִתּוֹנָה.

אָדָם, אֲצֵל בְּנֵי אָדָם לֹא כָּל שְׂפָן שֵׁישׁ לָהֶם לַעֲשׂוֹת דְּבָרֵיהֶם שְׁלֹא יִדְבְּרוּ בְּנֵי אָדָם לְשׁוֹן הָרַע בָּהֶם. וְכֵן כְּתוּב (בְּמִדְבָר לֵב) וְהֵייתֶם נְקִיִּים מֵה' וּמִיִּשְׂרָאֵל. וַיֵּשׁ לָהֶם לַעֲשׂוֹת שְׁלֹא יִהְיֶה לָהֶם פְּתִחוֹן פֶּה לְבְנֵי אָדָם, וַיִּתְרוּ בָהֶם אִם הֵם חוֹטְאִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים לְהַשְׁמֵר, שְׁלֹא תִהְיֶה לְמִדַּת הַדִּין שֶׁל הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא פְּתִחוֹן פֶּה אֵלֵיהֶם, וּבִמָּה? בְּתִשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים כְּשָׂרִים.

בֵּא רֵאָה, וְה' אָמַר הַמְּכַסֶּה אֲנִי מֵאֲבָרְהָם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן אֶת כָּל הָאָרֶץ לְאֲבָרְהָם לְהֵיוֹת לוֹ נַחֲלַת יִרְשָׁה לְעוֹלָמִים, שְׂכָתוֹב כִּי אֶת כָּל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אִתָּה רֵאָה לָךְ אֶתְנַנָּה וְגו', וְכְתוּב שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאָה. וְלֵאחֵר מִכֵּן הִצְטַרֵּךְ הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲקֹר אֶת הַמְּקוֹמוֹת הַלָּלוּ. אָמַר הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּכֹר נִתְתִּי אֶת הָאָרֶץ לְאֲבָרְהָם, וְהוּא אָב לְכָל, שְׂכָתוֹב כִּי אֲב הַמּוֹן גּוֹיִם נִתְתִּיךָ, וְלֹא נָאָה לִי לְמַחֹת בְּנִים בְּלִי לְהוֹדִיעַ לְאֲבִיהֶם שֶׁקָּרָאתִי לוֹ אֲבָרְהָם אֲהַבִּי, וּמִשּׁוֹם כִּף צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, מִשּׁוֹם כִּף [אָמַר] וְה' אָמַר הַמְּכַסֶּה אֲנִי מֵאֲבָרְהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, בֵּא רֵאָה עֲנוּתְנוֹתוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם, שְׂאָף עַל גַּב שֶׁאָמַר לוֹ הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זַעֲקַת סָדָם וְעַמָּרָה כִּי רָבָה, וְעַם כָּל זֶה שֶׁהָאָרֶץ עָמוּ וְהוֹדִיעַ לוֹ שְׂרוּצָה לַעֲשׂוֹת דִּין בְּסָדָם, לֹא בִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ לְהַצִּיל אֶת לוֹט וְלֹא יַעֲשֶׂה בּוֹ דִּין. מָה הִטְעַם? בְּשִׁבִיל שֶׁלֹּא לְחַבֵּעַ שְׂכָר מִמַּעֲשָׂיו.

וְעַל זֶה שֶׁלַח הִקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת לוֹט וְהַצִּילוֹ מִשּׁוֹם אֲבָרְהָם, שְׂכָתוֹב וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת

❁ סדר הלימוד ליום יז כסלו [יום 76 בשנה] ❁

מדרש הנעלם

מה ה' אלהיך שאל. וכשלא מצאה, חוזרת לומר
אולי ימצאון שם ארבעים (ע"כ מההשמטות).

עוד פותחת הנשמה ואומרת: רבנו של עולם, אף
על פי שלא נתעסקו בתורה, שמא קבלו
ענשם על מה שחטאו בבית דין ונתפפר להם,
שנאמר (דברים כה) ארבעים יכנו לא יסיף. וממה
שנתבישו לפנייהם, דים להתפפר [לפניהם] להם
שלא יכנסו לגיהנם. מה כתוב אחריו? לא אעשה
בעבור הארבעים.

השלמה מההשמטות (סימן טז)

עוד פותחת ואומרת, רבנו של עולם, אולי
ימצאון שם שלשים, כלומר, אולי יש
ביניהם צדיקים שעסקו והשיגו אותם השלשים
מעלות הרמוזות בנבואת יחזקאל בפסוק ויהי
בשלשים [שנה], והם כלולים בשלשים ושתים
נתיבות חכמה, שהם עשרים ושתים אותיות ועשר
ספירות, וכן אולי יש ביניהם אנשים צדיקים יחידי
סגלה המיוחדים שתי פעמים ביום בפסוק שמע
ישראל, שבה כלולים עשר ספירות במלת אחד.
האלף עם החי"ת הם תשעה, והמלה א' הרי
עשרה, והד' אומר דוד המלך עליו השלום עליה
(תהלים קיח) זה השער לה' צדיקים יבואו בו, ודל"ת
מלשון שער, ושתים פעמים ביום הרי עשרים.

וכשאינה מוצאה, חוזרת ופותחת ואומרת:
רבנו של עולם, אולי ימצאון שם
עשרה, כלומר, אולי ימצא ביניהם מי שעוסק
בעשרה מאמרות ובעשרת הדברות בכל יום. וכן
אולי ימצאון ביניהם עשרה שמקדימים לבית
הכנסת, שהרי שנינו, כל [הנמצא] הנמנה מעשרה
ראשונים לבית הכנסת, נוטל שכר כנגד כלם
שבאים אחריו. מה כתוב? לא אשחית בעבור
העשרה.

כל זה יש לנשמת הצדיק ללמד סגוריה וזכות על
הרשעים, להשקיט האף והחמה. וכיון שלא
מצאה שום זכות ללמד, מה כתוב? (בראשית יח) וילך
ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב
למקומו. מהו למקומו? למקום מעלתו הידועה, ואז

וה' אמר המכסה אני מאברהם וגו'. מה כתוב
למעלה? ויקמו משם האנשים וישקפו על פני
סדם, לעשות דין ברשעים. מה כתוב אחריו?
המכסה אני מאברהם. אמר רב חסדא, אין הקדוש
ברוך הוא עושה דין ברשעים עד שנמלך בנשמתם
של צדיקים. זהו שכתוב (איוב ד) מנשמת אלוה
יאבדו. וכתוב המכסה אני מאברהם. אמר הקדוש
ברוך הוא: כלום יש לי לעשות דין ברשעים עד
שאמלך בנשמות הצדיקים. ואומר להם: הרשעים
חטאו לפני, אעשה בהם דין, שכתוב ויאמר ה'
זעקת סדם ועמרה כי רבה וחטאתם וגו'.

אמר רבי אבהו, הנשמה עומדת במקומה, והיא
יראה להתקרב אליו ולומר לפניו כלום, עד
שיאמר למטטרו"ן שיגישנה לפניו ותאמר מה
שרצתה. זהו שכתוב ויגש אברהם ויאמר האף
תספה צדיק עם רשע וגו', חלילה לך וגו'.

אולי יש חמשים צדיקים וגו'. הנשמה פותחת
ואומרת: רבנו של עולם, שמא נתעסקו
בחמשים פרשיות של תורה, ואף על פי שלא
נתעסקו לשמה, שכר יש להם לעולם הבא ולא
יכנסו לגיהנם. מה כתוב אחריו? ויאמר ה' אם
אמצא בסדם חמשים צדיקים וגו'.

והרי [שנינו], אותן פרשיות יתרות חמשים ושלוש
היו. אלא, אמר רבי אבהו, חמשה ספרים הם
בתורה, ובכל אחד ואחד נכללים עשרת הדברות
עשרה מאמרות שבהם נברא העולם. חשב עשרה
בכל אחד מהם - הוא חמשים.

השלמה מההשמטות (סימן טז)

חמשים הם כנגד חמשים שערי בינה, והם ראויים
להציל כל העולם בצדקתם, וה' הודה
לדבריה. וכשראתה שלא מצאה, אמרה (שם יח) אולי
יחסרון חמשים הצדיקים חמשה, כלומר, אולי יש
בהם בני אדם שעסקו בידיעת שמך, שהוא השם
במלואו, שהוא חמשה וארבעים, יו"ד ה"א ו"ו
ה"א, כמספר אדם, שנאמר (דברים י) ועתה ישראל

בא אברהם אבינו לעולם, ושכטי ישראל לא היו, והמלך דוד ומלך המשיח, והתורה לא נתנה, וכל אותם הצדיקים והחסידים והנביאים לא היו בעולם. אמר רבי יהודה, כיון שרואה הקדוש ברוך הוא שלא נמצא ברשעים כלום מכל אותם הענינים, מה כתוב? ויבאו שני המלאכים סדמה וגו'. עד כאן מדרש הנעלם

זהר

אֲרֵדָה נא ואראה הכצעקתה הבאה אלי עשו כלה. למי אמר? אם תאמר לאותם המלאכים – מי ראה מדבר עם זה ומצוה את זה? אלא לאברהם אמר, שכרשותו עומדים המקומות הללו. דבר אחר – לאותם מלאכים. מה שנאמר לאברהם, מה הטעם עשו? היה צריך לכתב עשה. מה זה עשו? [אלא] זה אברהם ושכינה שלא זזה ממנו. [דבר אחר] עשו – מה שנאמר למלאכים, משום שהיו מזמנים לשם, והיו נמצאים לעשות דין, ועל זה עשו.

דָּבָר אחר עשו – [לעשות] כתרגומו עבדו. וכי לא היה יודע הקדוש ברוך הוא שהוא אמר ארדה נא ואראה, והרי הכל גלוי לפניו? אלא ארדה נא מדרגת הרחמים לדרגת הדין, והינו [זו] ירידה. ואראה – ראיה זו להשגיח עליהם באיזה דין ידון אותם.

מִצְאָנוּ ראיה לטוב ומצאנו ראיה לרע. ראיה לטוב – שכתוב (שמות ב) וירא אלהים את בני ישראל וידע. ראיה לרע – שכתוב ארדה נא ואראה [נ"א מצאנו ירידה לטוב ומצאנו ירידה לרע. לטוב – שכתוב (שם יט) וירד ה' על הר סיני. (במדבר יא) וירדתי ודברתי עמך שם. ירידה לרע – ארדה נא, בשביל] להשגיח עליהם בדין, ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא המכסה אני מאברהם.

וְאַבְרָהָם היו יהיה לגוי גדול ועצום. מה הטעם הברכה הזו כאן? אלא כדי להודיע שאפלו בשעה שהקדוש ברוך הוא יושב בדין על העולם, לא משתנה. שהרי יושב בדין על זה [ד"א ויושב] וברחמים על זה, והכל ברגע אחד ובשעה אחת.

אָמַר רבי יהודה, והרי כתוב (תהלים ט) ואני תפלתי לך ה' עת רצון. לפעמים שהוא עת רצון,

נסתלק הדין ונסתלק הסגור, והקטגור מקטרג. וזהו (שם יט) ויבאו שני המלאכים סדמה בערב וגומר. ולוט הוא שטן, הוא יצר הרע, יושב בשער סדם פי שם ביתו, שכתוב לפתח חטאת רבץ, ומתחבר עם בני אדם ומטעה אותם עד שמורידם לבאר שחת, והוא גם כן עמהם נדון על שהטעה אותם, ויורד עד צערה של גיהנם, וזהו (שם) הנה נא העיר הזאת קרבה לנוס שמה.

הַרוֹצֵחַ הוא עשו שופך דמים, והוא מצער. ואף על פי שיורד ונדון שם על כל זה, תאותו וחשקו לחזור ולהטעות לאחרים, וזהו (שם) ויעל לוט מצוער: ע"כ מההשמטות.

עוֹד פותחת ואומרת: אולי יש שם שלשים? אולי יש ביניהם צדיקים שהשיגו שלשים מעלות הרמוזים בפסוק (יחזקאל א) ויהי בשלשים שנה, והם כלולים בל"ב נתיבות, שהם כ"ב אותיות וי' ספירות, לפעמים הם כלולים לשמנה.

עוֹד פותחת ואומרת: אולי ימצאון שם עשרים, שמא יגדלו בנים לתלמוד תורה ויש להם שכר לעשרת הדברות שתי פעמים בכל יום, שאמר רבי יצחק, כל המגדל בנו לתלמוד תורה ומוליכו לבית רבו בבקר ובערב, מעלה עליו הכתוב כאלו קיים [עליו] התורה שתי פעמים בכל יום. מה כתוב? ויאמר לא אשחית בעבור העשרים.

עוֹד פותחת ואומרת: אולי ימצאון שם עשרה. ואומרת: רבנו של עולם, שמא היו מאותם העשרה הראשונים של בית הכנסת שנוטל שכר כנגד כלם שבאים אחריהם. מה כתוב [בו]? ויאמר לא אשחית בעבור העשרה.

כֹּל זה יש לנשמת הצדיק לומר על הרשעים. כיון שלא נמצא בידם כלום, מה כתוב? וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם ואברהם שב למקומו. מהו למקומו? למקום מעלתו הידועה.

אָמַר רבי, מצוה לו לאדם להתפלל על הרשעים כדי שיחזרו למוטב ולא יכנסו לגיהנם, שכתוב (תהלים לה) ואני בחלותם לבושי שק וגו'. ואמר רבי, אסור לו לאדם להתפלל על הרשעים שיסתלקו מן העולם, שאלמלא סלקו הקדוש ברוך הוא לתרח מן העולם כשהיה עובד עבודה זרה, לא

הרי יש אחד, ואני הוא, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם.

באותה שעה יצא קול משמים ואמר: אשרי חלקך רבי שמעון, שהקדוש ברוך הוא

גוזר למעלה - ואתה מבטל למטה. בודאי עליך נאמר (שם קמה) רצון יראיו יעשה: ע"כ מההשמטות.

פתח ואמר, (שמואל ב-כג) מן השלשים [הכי] נכבד ואל השלשה לא בא וגו'. מן השלשים

[הכי] נכבד - אלו הם שלשים צדיקים שמזמין הקדוש ברוך הוא לעולם ולא יבטל אותם ממנו.

ובניהו בן יהוידע כתוב בו מן השלשים [הכי] נכבד, הוא אחד מהם.

ואל השלשה לא בא - שלא שקול לשלשת האחרים שהעולם עומד עליהם. ואל

השלשה לא בא - להיות במנין כאחד מהם. עם אותם שלשים צדיקים זכה להפנס בחשבון, אבל

ואל השלשה לא בא, שלא זכה להתחבר עמם ולהיות עמם בחלק אחד. יהי"ה, כמו ששנינו

שלשים הוא, ולכן הקדוש ברוך הוא ברך אותו עם אותם שלשים צדיקים.

בא ראה, אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם, זעקת סדם ועמרה פי רבה, שהרי עלתה לפני

מה שהם עושים לכל העולם, שכל העולם מונעים רגליהם שלא להפנס לסדם ועמרה, שכתוב (איוב כח)

פרץ נחל מעם גר הנשפכים מני רגל דלו מאנוש נעו. פרץ נחל מעם גר - פרצה היתה פורץ הנחל

לאותם בני העולם שנכנסו לשם. שכל מי שראה את מי שהיה נותן לאכל ולשתות לאדם אחר,

זורקים אותו לעמק הנהר [בנקבי הנקרות], ומי שלוקח אותו גם כן.

ועל זה כל בני העולם היו נשפכים מני רגל, שמונעים רגליהם שלא להפנס לשם. ומי

שנכנס - דלו מאנוש נעו, שהיו מדלדלים את הגוף ברעב ולא היו נותנים לו לאכל ולשתות, ומשתנה

דיוקנו משאר בני העולם, שכתוב דלו מאנוש נעו. כתוב כאן נעו, וכתוב שם (משלי ה) נעו מעגלתיך.

כך גם היו סוטים מעגלים ודרכים כדי לא להפנס לשם, ואפלו עופות השמים היו מנועים מלהפנס לשם, שכתוב (איוב כח) נתיב לא ידעו עיט וגו'. ולכן

ולפעמים שאינו עת רצון. לפעמים ששומע, ולפעמים שלא שומע. לפעמים שנמצא, ולפעמים שלא נמצא, שכתוב (ישעיה נה) דרשו ה' בהמצאו קראהו בהיותו קרוב.

אמר רבי אלעזר, כאן ליחיד, כאן לצבור. כאן למקום אחד, וכאן לכל העולם. משום כך

ברך את אברהם, שהוא שקול ככל העולם, שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם,

[וכתוב] ושנינו באברהם. יהיה בגימטריא שלשים. כך שנינו, שלשים צדיקים מזמין הקדוש ברוך הוא

בכל דור ודור לעולם, כמו שהזמין את אברהם.

השלמה מההשמטות (סימן יז)

פעם אחת יצא רבי שמעון וראה [וראה] שהעולם חשוף ואפל ונסתם אורו. אמר לו רבי

אלעזר, בא ראה מה רוצה הקדוש ברוך הוא לעשות בעולם. הלכו ומצאו מלאך אחד שדומה

להר גבוה ומוציא שלשים שלהבות מפיו. אמר לו רבי שמעון, מה אתה רוצה לעשות? אמר לו,

רצוני להחריב את העולם, משום שלא נמצא שלשים צדיקים בדור, שכל גזר הקדוש ברוך הוא

על אברהם, שכתוב (בראשית יח) הו' יהי'ה, בגימטריא שלשים.

אמר לו רבי שמעון, בבקשה ממך, לך לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו, בר יוחאי מצוי

בארץ. הלך אותו מלאך לפני הקדוש ברוך הוא ואמר לו: רבון העולם, גלוי וידוע לפניך מה שאמר

לי בר יוחאי? אמר לו הקדוש ברוך הוא: לך תחריב את העולם ואל תשגיח בכר יוחאי.

כשבא, ראה רבי שמעון את המלאך. אמר לו: אם לא תלך, גוזרני עליך שלא תפנס

לשמים, ותהיה במקום של עזא ועזאל, וכשתפנס לפני הקדוש ברוך הוא, אמר לו, אם אין שלשים

צדיקים בעולם - שיהיו עשרים, שכל כתוב: (בראשית יח) לא אשחית בעבור העשרים. ואם אין

עשרים - שיהיו עשרה, שכל כתוב: לא אשחית בעבור העשרה, ואם אין עשרה - שיהיו שנים,

שהם אני ובני, שכל כתוב: (דברים יט) על פי שנים שני עדים יקום דבר, ואין דבר אלא עולם, שכתוב

(תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו, ואם אין שנים -

אבל מי עשה בשלמות כראוי? זה משה. שפיון שאמר הקדוש ברוך הוא (שמות לב) סרו מהר מן הדרך וגו', עשו להם עגל מסכה וישתחוו לו – מיד כתוב ויחל משה את פני ה' אלהיו וגו', עד שאמר ועתה אם תשא חטאתם ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת. ואף על גב שכלם חטאו, לא זו משם עד שאמר לו סלחתי כדברך. אבל אברהם לא השגיח אלא אם נמצא בהם צדיק, ואם לא – לא. על זה לא היה בעולם בן אדם שיגן על דורו כמו משה שהוא רועה נאמן.

ויגש אברהם ויאמר, התקין עצמו לבקש את זה. אולי ימצאו שם חמשים. התחיל מחמשים שהוא ראשית לדעת, עד עשרה, שהוא עשירי, סוף כל הדרגות.

אמר רבי יצחק, עד עשרה, אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים, משום כך התחיל מחמשים עד עשרה.

השלמה מההשמטות (סימן יח)

שהוא ראשית עד עשרה, שהוא עשרה סוף הדרגות. וכיון שמגיע עד עשרה אמר: מכאן ולמטה אין מקום לעמד בתשובה. ושב ואמר ארבעים כדי שינצלו ארבע קריות, ושב ואמר שלשים כדי שינצלו שלש קריות, ושב ואמר עשרים כדי שינצלו שתי קריות, ושב ואמר עשרה כדי שתנצל קריה אחת מאותן החמש, משום כך לא ירד למטה מן עשרה: ע"כ מההשמטות.

וכיון שהגיע לעשרה, אמר, מכאן ולמטה אינו מקום שעומד בתשובה. משום כך לא ירד מתחת לעשרה.

ויבאו שני המלאכים סדמה בערב וגו'. אמר רבי יוסי, בא ראה מה כתוב למעלה, וילך ה' כאשר כלה לדבר אל אברהם. שהרי כיון שנפרדה שכינה מאברהם ואברהם שב למקומו, אז ויבאו שני המלאכים סדמה בערב, שהרי אחד הסתלק עם השכינה, ונשארו אותם שנים.

כיון שראה אותם לוט, רץ אחריהם. מה הטעם? וכי כל אותם שהיו באים הוא הכניס לביתו ונתן להם לאכל ולשתות? ובני העיר איך לא הרגו

כל העולם היו צוחים על סדם ועל עמרה ועל כל הקריות, שכלם כמו גגן אחד היו.

ועקת סדם ועמרה כי רבה. אמר לו אברהם, למה? אמר לו, וחטאתם כי כבדה מאד. משום כך ארדה נא ואראה הכצעקתה. היה צריך לכתב הכצעקתם, שהרי כתוב ועקת סדם ועמרה, ושתי ערים היו, אז למה הכצעקתה? אלא הרי פרשוה.

בא ראה, בצד שמתחת אבן הברד עולים עשנים בכתף, מתכנסים בטפה אחת ונכנסים לתוף נקבי תהום רבה ונעשים חמשה באחד. אחד הוא כאשר [הקולות צלולים] יש קולות צלולים שכלם נעשים אחד. הקול שעולה מלמטה נכנס ביניהם ונמשכים כאחד. ואותו הקול עולה ויורד ותובע דין להמשך למטה. כשקול זה עולה לתבע דין, אז מתגלה הקדוש ברוך הוא להשגיח בדין.

אמר רבי שמעון, הכצעקתה, מי הכצעקתה? זו גזרת הדין שתובעת דין כל יום. שכן שנינו, כמה שנים עומדת גזרת דין ותובעת מלפני הקדוש ברוך הוא על שאחי יוסף מכרו את יוסף, משום שגזרת הדין צונחת על הדין, ועל זה הכצעקתה הבאה אלי.

מה זה הבאה אלי? זהו סוד כמו שנאמר (אסתר ב) בערב היא באה ובבקר היא שבה. וזהו הבאה אלי, תמיד. כמו זה קץ כל בשר בא לפני, והרי נתבאר. עשו כלה, הרי נתבאר.

ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע. אמר רבי יהודה, מי ראה אב הרחמים כמו אברהם. בא ראה, בנח כתוב ויאמר אלהים לנח קץ כל בשר בא לפני וגו', עשה לך תבת עצי גפר. ושתק ולא אמר לו דבר ולא בקש רחמים. אבל אברהם, בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא ועקת סדם ועמרה כי רבה, ארדה נא ואראה – מיד כתוב ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע.

אמר רבי אלעזר, אף אברהם לא עשה בשלמות כראוי. נח לא עשה דבר, לא זה ולא זה. אברהם בקש דין כראוי שלא ימות צדיק עם רשע, והתחיל מחמשים עד עשרה. עשה ולא השלים, שלא בקש רחמים בין כך ובין כך, שאמר אברהם שלא רוצה לתבע שכר מעשיו.

במעשי בן האדם ולהשגיח בכל מה שעושים בו בני אדם בעולם. תחת כל השמים יראה, מסתכל ורואה כל אחד ואחד.

בא ראה, כיון שראה הקדוש ברוך הוא מעשי סדם ועמרה, שלח להם אותם המלאכים להשחית את סדם. מה כתוב? וירא לוט. ראה את השכינה. וכי מי יכול לראות שכינה? אלא ראה זהר אחד שמאיר ועולה על ראשיהם. ואז, ויאמר הנה נא אדני, באל"ף דל"ת כמו שנתבאר. ובגלל השכינה אותו האור שהאיר הוא אמר סורו נא את בית עבדכם ולינו ורחצו ורגליכם.

לא עשה כף אברהם, אלא בתחלה אמר ורחצו ורגליכם, ואחר כך ואקחה פת לחם וגו'. אבל לוט אמר סורו נא אל בית עבדכם ולינו, ואחר כך ורחצו ורגליכם והשכמתם והלכתם לדרככם, כדי שלא ידעו בהם בני האדם.

ויאמרו לא כי ברחוב נלין. משום שפך היו עושים: אורחים שנכנסים לשם, לא היה בן אדם שיכניסם לבית. ועל זה אמרו, לא כי ברחוב נלין. מה כתוב? ויפצר בם מאד וגו'. בא ראה, כשהקדוש ברוך הוא עושה דין בעולם, שליח אחד עושה אותו, וכעת ראינו שני שליחים, למה? וכי לא מספיק באחד? אלא אחד היה, ומה שאמר שנים [כך זה ודאי, משום שאחד] - אחד היה להוציא את לוט ולהצילו, ואחד להפך את העיר ולהשחית את הארץ, ולכך נשאר אחד.

מדרש הנעלם

רבי פתח בפסוק זה, (שופטים ג) ואלה הגוים אשר הניח ה' לנסות בם את ישראל. אמר רבי, ראיתי באותו עולם, [ואין העולם] עומד [ואין מעלה] אלא באותם ששולטים על רצון לבם, שנאמר (תהלים פא) עדות ביהוסף שמו וגו'. אמר רב יהודה, למה זכה יוסף לאותה המעלה והמלכות? בשביל שכבש יצרו. ששנינו, כל הכובש את יצרו, מחיל עליו את מלכות השמים.

שאמר רב אחא, לא ברא הקדוש ברוך הוא את היצר הרע אלא לנסות בו בני אדם. והאם רוצה הקדוש ברוך הוא לנסות בני אדם? כן. שאמר

אותו, שהרי לבתו עשו דין, ומה הוא? שבת לוט נתנה פת לחם לעני אחד, ידעו בזה, ומרחו אותה בדבש והושיבוה בראש הגג עד שהצרעות אכלו אותה. אלא משום שזה היה בלילה, חשב שלא יסתכלו בני העיר עליו. ועם כל זה, כיון שנכנסו לבית, התכנסו כלם והקיפו את הבית.

אמר רבי יצחק, למה רץ לוט אחריהם, [אלא משום] שכתוב וירא לוט וירץ לקראתם? רבי חזקיה ורבי ייסא. אחד אמר, דמות אברהם ראה עמם. ואחד אמר, שכינה באה עמהם. כתוב כאן וירא לוט וירץ לקראתם, וכתוב שם וירץ לקראתם מפתח האהל. מה להלן ראה שכינה, אף כאן ראה שכינה.

וירא לוט וירץ לקראתם, ויאמר הנה נא אדני, באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. סורו נא, היה צריך לכתב גשו נא, מה זה סורו נא? אלא להחזירם סביב הבית כדי שלא יראו אותם בני העיר ולא יכנסו בדרך ישר הביתה, ומשום כך סורו נא.

רבי חזקיה פתח, (איוב כח) כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה. כמה יש להם לבני אדם להסתכל במעשי הקדוש ברוך הוא ולהשתדל בתורה ימים ולילות, שכל מי שמשתדל בתורה, הקדוש ברוך הוא משתבח בו למעלה ומשתבח בו למטה, משום שהתורה היא עץ חיים לכל אותם העוסקים בה לתת להם חיים בעולם הזה ולתת להם חיים בעולם הבא.

בא ראה, כי הוא לקצות הארץ יביט, לתת להם מזון ולספק אותם מכל מה שהצטרכו, משום שהוא משגיח בה תמיד, שכתוב (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה. משום שארץ זו מה כתוב בה? (משלי לא) ממרחק תביא לחמה. אחר כך היא נותנת מזון וטרף לכל חיות השדה, שכתוב (שם) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתיה.

ועל זה כי הוא לקצות הארץ יביט תחת כל השמים יראה, את כל בני העולם לתת להם מזון וספוק לכל מה שצריך כל אחד ואחד, שכתוב (תהלים קמה) פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון. דבר אחר כי הוא לקצות הארץ יביט, להסתכל

כמו שכתוב וה' המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש וגו', ושוב אינם עולים, ולא יקומו ליום הדין, שנאמר (דברים כט) אשר הפך ה' באפו ובחמתו. באפו - בעולם הזה. ובחמתו - בעולם הבא.

אמר רבי יצחק, כמו זה יש גן עדן למעלה ויש גן עדן למטה. יש גיהנם למטה ויש גיהנם למעלה. אמר רבי יעקב, הרשעים שקלקלו ברית מילה שבהם וחללו שבת בפרהסייה וחללו את המועדות ושכפרו בתורה ושכפרו בתחית המתים וכדומה להם, יורדים לגיהנם שלמטה ונדונים שם, ושוב אינם עולים.

אבל יקומו ליום הדין ויקומו לתחית המתים, ועליהם נאמר (דניאל יב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו', ועליהם נאמר (ישעיה סו) והיו דראון לכל בשר. מהו דראון? די ראון, שהכל יאמרו די בראיתם. ועל הצדיקים שבישראל נאמר (שם ס) ועמך כלם צדיקים וגו'. (ע"כ מדרש הנעלם).

וה' המטיר על סדם ועל עמרה וגו'. רבי חייא פתח, (ישעיה יג) הנה יום ה' בא אכזרי וגו'. הנה יום ה' בא - זה בית דין שלמטה. בא - כמו שנאמר הבאה אלי עשו. משום שלא עושה דין עד שנכנסו ונוטל רשות. כמו זה קץ כל בשר בא לפני.

דבר אחר הנה יום ה' בא - זהו המשחית שלמטה כשנוטל את הנשמה, משום כך אכזרי ועברה. לשום הארץ לשמה - זו סדם ועמרה. וחטאיה ישמיד ממנה - אלו יושבי הארץ. מה כתוב אחריו? כי כוכבי השמים וכסיליהם וגו'. שהרי מהשמים המטיר עליהם אש והעבירם מהעולם. אחר כך מה כתוב? אוקיר אנוש מפז וגו'. זה אברהם שהקדוש ברוך הוא העלה אותו על כל בני העולם.

רבי יהודה הקים את הפסוקים הללו ביום שנחרב בית המקדש, שבאותו היום חשכו עליונים ותחתונים וחשכו שמים וכוכבים. רבי אלעזר מבאר את הפסוקים הללו ביום שיקים הקדוש ברוך הוא את כנסת ישראל מהעפר, ואותו יום נודע למעלה ולמטה, שכתוב (זכריה יד) והיה יום אחד הוא יודע לה'. ואותו היום הוא יום נקמה, שעתידי

רב אחא, מנין לנו? משכתוב (דברים יג) פי יקום בקרבך נביא וגו' ובא האות והמופת וגו', כי מנסה ה' אלהיכם וגו'. ולמה צריך נסיון, שהרי כל מעשי בני אדם גלויים לפניו? אלא שלא לתן פתחון פה לבני אדם. ראה מה כתוב? ולוט ישב בשער סדם, שהיה יושב לנסות את הבריות.

אמר רבי יצחק, מהו שכתוב (ישעיה נז) והרשעים פים נגרש וגו'? אפלו בשעת דינו של רשע הוא מעז פניו, ואזי הוא ברשעתו קים. ראה מה כתוב, טרם ישכבו וגו'. אמר רבי יצחק, כשם שברא הקדוש ברוך הוא גן עדן בארץ - כך ברא גיהנם בארץ. וכשם שברא גן עדן למעלה - כך ברא גיהנם למעלה.

גן עדן בארץ, שכתוב (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן וגו'. גיהנם בארץ, שכתוב (איוב י) ארץ עיפתה כמו אפל וגו'. גן עדן למעלה, שכתוב (שמואל א-א כה) והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיה, וכתוב (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

גיהנם למעלה, שכתוב ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע. גן עדן למטה, כמו שאמרנו. גן עדן למעלה לנשמתן של צדיקים גמורים להיות נזונים מאור הגדול של מעלה. גיהנם למטה לאותם הרשעים [של ישראל] שלא קבלו ברית מילה ולא האמינו בקב"ה ודתו ולא שמרו שבת, ואלו הם עובדי כוכבים ומזלות שנדונים באש, שנאמר (יחזקאל טו) מהאש יצאו והאש תאכלם וגו', וכתוב (ישעיה סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים וגו'.

גיהנם למעלה לאותם פושעי ישראל שעברו על מצוות התורה ולא חזרו בתשובה, שדוחים אותם לחוץ עד שיקבלו ענשם, והולכים וסובכים כל העולם, שנאמר (תהלים יב) סביב רשעים יתהלכון. ושם נדונים שנים עשר חדש. לאחר כן מדורם עם אותם שקבלו ענשם במוותם, כל אחד ואחד כפי המקום הראוי לו.

והרשעים של העובדי כוכבים ומזלות נדונים תמיד באש ובמים ושוב אינם עולים, שנאמר ואשם לא תכבה. משפט הרשעים בגיהנם

מהגיהנם, ושם מתלבנים ויושבים לשער הגיהנם, ורואים אותם רשעים שנכנסו ודנים אותם שם, והם מבקשים עליהם רחמים, ואחר כך הקדוש ברוך הוא חס עליהם ומכניס אותם במקום שצריך להם. מאותו יום והלאה הגוף שוכך בעפר והנשמה יורשת מקומה כראוי לה.

בא ראה, שהרי נאמר שאפלו אותם בני המבול לא נדונו אלא באש ומים. מים קרירים ירדו מלמעלה, ומים רותחים עלו מלמטה כאש. ונדונו בשני דינים, משום שדין של מעלה כך הוא, ולכן בסדרם גפרית ואש.

אמר לו, האם יקומו ליום הדין? אמר לו, הרי נתבאר, אבל אלו של סדר ועמרה לא יקומו, והכתוב מוכיח, שכתוב (דברים כט) גפרית ומלח שרפה כל ארצה לא תזרע ולא תצמח וגו', אשר הפך ה' באפו ובחמתו. אשר הפך ה' - בעולם הזה. באפו - בעולם הבא. ובחמתו - בזמן שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות מתים. אמר לו, בא ראה, כמו שארצם אבדה לעולם ולעולמי עולמים, גם כך הם אבדו לעולם ולעולמי עולמים.

ובא ראה שדין הקדוש ברוך הוא דין כנגד דין. הם לא השיבו את נפש העני במאכל ומשקה - גם כך הקדוש ברוך הוא לא השיב נפשם לעולם הבא. ובא ראה, הם נמנעו מצדקה שנקראת חיים - אף הקדוש ברוך הוא מנע מהם חיים בעולם הזה ובעולם הבא. וכמו שהם מנעו דרכים ושכילים מבני העולם - כך גם הקדוש ברוך הוא מנע מהם דרכים ושכילים של רחמים לרחם עליהם בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי אבא אמר, כל בני העולם יעמדו ויקומו לדין, ועליהם כתוב (דניאל יב) ואלה לחרפות לדראון עולם. והקדוש ברוך הוא הוא בעל הרחמים, פיון שדין אותם בעולם הזה וקבלו דין, לא נדונו בכל הדינים.

אמר רבי חייא, כתוב וישלח את לוט מתוך ההפכה וגו'. מהו בהפך את הערים אשר ישב בהן לוט? אלא בכל עשה דיורו לוט, שכתוב ולוט ישב בערי הכפר ויאהל עד סדרם. [וכתוב אשר ישב בהן לוט. אלא ודאי שבכלם עשה את דיורו]

הקדוש ברוך הוא לנקם משאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות.

ובשהקדוש ברוך הוא יעשה נקמות בשאר העמים עובדי כוכבים ומזלות, אז אוקיר אנוש מפז - זה מלך המשיח שיתעלה ויתכבד על כל בני העולם, וכל בני העולם יעבדו וישתחוו לפניו, שכתוב (תהלים עב) לפניו יכרעו ציים וגו' מלכי תרשיש וגו'. בא ראה, אף על גב שנבואה זו נאמרה על בבל - בכל זה נאמר. שהרי ראינו בפרשה זו שכתוב כי ירחם ה' את יעקב, וכתוב ולקחום עמים והביאום אל מקומם.

וה' המטיר על סדרם - זו הדרגה של בית דין שלמטה שנוטל רשות מלמעלה. רבי יצחק אמר, שעושה הדין ברחמים, שכתוב מאת ה' מן השמים, כדי להמצא דין עם רחמים. ואם תאמר מה הרחמים כאן? שכתוב ויהי בשחת אלהים את ערי הכפר ויזכר אלהים את אברהם וגו'. ואחר כך יצאו ממנו שתי אמות שלמות וזכה שיצא ממנו דוד ושלמה המלך.

ראה מה כתוב? ויהי כהוציאם אתם החוצה ויאמר בא ראה, בשעה שהדין שורה בעולם, הרי למדנו שלא צריך לבני אדם להמצא בשוק, בגלל שמכיון ששורה דין, לא מבחין בין זכאי לחיב, ולא צריך להמצא שם. והרי למדנו שבסבת זה נסגר נח בתכה ולא נמצא בעולם בשעה שהדין נעשה, וכתוב (שמות יב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, עד שיעשה הדין. ומפני כך, ויאמר המלט על נפשך אל תביט אחריו וגו'.

רבי יצחק ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יצחק, הדין שעשה הקדוש ברוך הוא במבול והדין של סדרם, שניהם דיני הגיהנם היו, כי רשעי הגיהנם נדונים באש ובמים.

אמר רבי יצחק, סדרם נדונה בדין הגיהנם, שכתוב וה' המטיר על סדרם ועל עמרה גפרית ואש מאת ה' מן השמים. זה מצד של מים וזה מצד של אש. זה וזה הוא דין הגיהנם, ורשעי הגיהנם נדונים בשני הדינים הללו.

אמר לו, הדין של רשעי הגיהנם שנים עשר חדשים, והקדוש ברוך הוא מעלה אותם

בא ראה, כתוב כגן ה' כְּאָרֶץ מִצְרַיִם. עד כָּאן לא נודע גן ה' אם הוא אֶרֶץ מִצְרַיִם ואם הוא אֶרֶץ סֹדֶם ואם הוא גֵּן ה' שְׁנַקְרָא גֵן עֵדֵן. אֲלֵא כִּגְן ה' שִׁישׁ בוֹ סְפוּק וְעֵדוּן שֶׁל הַכֹּל, כִּף גַּם הִיְתָה סֹדֶם וְכִף גַּם מִצְרַיִם. מה גֵּן ה' לא צָרִיף אָדָם לְהִשְׁקוּתוֹ, אִף מִצְרַיִם לא צָרִיף אַחֵר לְהִשְׁקוּתָהּ, מִשּׁוּם שֶׁהִנְגִּילוּס עוֹלָה וּמִשְׁקָה אֶת כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם.

בא ראה מה כתוב, (זכריה יד) וְהָיָה אֲשֶׁר לא יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפַּחַת הָאָרֶץ אֶל יְרוּשָׁלַם וְגו'. זהו עֲנַשׁ שֶׁלָּהֶם שְׁנִמְנַע מֵהֶם מָטָר. מה כתוב ואם מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לא תַעֲלֶה וְלֹא בָאָה וְגו'? ראה שֶׁלֹּא כְּתוּב וְלֹא עָלִיָּהֶם יִהְיֶה הַגֶּשֶׁם, כִּי לא יוֹרֵד מָטָר בְּמִצְרַיִם וְלֹא צָרִיכִים אוֹתוֹ. אֲלֵא עֲנַשׁ מֵהוּ? שְׁכָתוּב (שם) וְזֹאת תִּהְיֶה הַמַּגֵּפָה אֲשֶׁר יִגַּף ה' אֶת כָּל הַגּוֹיִם וְגו'. מִשּׁוּם שֶׁמִצְרַיִם לא צָרִיכִים מָטָר. אִף סֹדֶם מה כתוב בָּהּ? כִּי כָלָה מִשְׁקָה. כָּל עֵדוּנֵי הָעוֹלָם הָיוּ בָּהּ, וְעַל זֶה לא רָצוּ שְׁבָנֵי אָדָם אַחֲרֵיהֶם יִתְעַדְּנוּ בָּהּ.

רבי חייא אָמַר, הֵם הָיוּ רִשְׁעִים מִעֲצָמָם וּמִמּוֹנָם, שְׁכָל בֶּן אָדָם שֶׁהוּא צָר עֵינַי לְעֵנִי, רְאוּי הוּא שֶׁלֹּא יַעֲמֵד בְּעוֹלָם, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׂאִין לוֹ חַיִּים לְעוֹלָם הַבָּא. וְכָל מִי שֶׁהוּא וְתָרַן לְעֵנִי, רְאוּי הוּא שִׁיתְקַיֵּם בְּעוֹלָם וְיִתְקַיֵּם הָעוֹלָם בְּשִׁבְלֵוֹ, וַיֵּשׁ לוֹ חַיִּים וְאָרֶץ שֶׁל חַיִּים לְעוֹלָם הַבָּא.

סְתָרֵי תוֹרָה

תוֹסֵפְתָא. קְשָׁרִים רְמִים, שָׂרִים הַמְפְזָרִים [נ"א הַמְבַרְרִים. ונ"א הַמְנַפְצִים], חֲכָמִים בְּשִׁכְלָם, יִסְתַּפְּלוּ לְדַעַת, בְּשַׁעָה שֶׁהָרֹאשׁ הַלְבָן תִּקַּן כֶּסֶף עַל גְּבֵי הָעַמּוּדִים עַל אֲבָנִים שֶׁל מַרְגְּלִיּוֹת טוֹבוֹת. בֵּין אוֹתָם הָאֲבָנִים יֵשׁ מַרְגְּלִית אַחַת בְּמִרְאֵה יָפָה וּבִתְאֹר כְּסוּי הַכְּלִי [שֶׁל הָעֵשֶׂן] שְׁלוּהֵט בְּשִׁבְעִים גִּוְנִים. אוֹתָם שְׁבָעִים גִּוְנִים לוֹהֵטִים לְכָל צַד.

וְלֹא קִבְּלוּ אוֹתוֹ, חוּץ מִמְּלֶךְ סֹדֶם שֶׁקִּבֵּל אוֹתוֹ בְּסֹדֶם מִשּׁוּם אֲבָרָהֶם.

וְתַבְט אֲשֶׁתוֹ מֵאֲחֵרָיו, הִיָּה צָרִיף לְכַתֵּב מֵאֲחֵרָיָהּ? אֲלֵא מֵאֲחֵר הַשְּׂכִינָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, מֵאֲחֵרָיו שֶׁל לוֹט, שֶׁהִמְשִׁיחִית הִיָּה הוֹלֵךְ אַחֲרָיו. וְכִי אַחֲרָיו הֵלֵךְ, הָרִי הוּא שֶׁלַח אוֹתוֹ? אֲלֵא כָּל מְקוֹם שֶׁהֵלֵךְ לוֹט, הִתְעַכַּב הִמְשִׁיחִית לְהִשְׁחִית, וְכָל מְקוֹם שֶׁהֵלֵךְ כָּבָר וְהִשְׁאִיר לְאַחֲרָיו, הִיָּה הוֹפֵף אוֹתוֹ הִמְשִׁיחִית.

וְלִבָּן אָמַר לוֹ אֵל תַּבְט אַחֲרָיָהּ, שֶׁהָרִי אֲנִי מַחְבֵּל אַחֲרָיָהּ. וְעַל זֶה כְּתוּב וְתַבְט אֲשֶׁתוֹ מֵאֲחֵרָיו, וְרָאִתָּה אֶת הִמְשִׁיחִית, אִזּוֹ וְתִהְיֶה נֹצִיב מִלַּח. שֶׁהָרִי כָּל זִמָּן שֶׁהִמְשִׁיחִית אֵינּוּ רוֹאֶה אֶת פְּנֵי הָאִישׁ [מִרְאֵה פְּנֵי לְאִישׁ], הוּא אֵינּוּ מִשְׁחִית אוֹתוֹ. כִּיּוֹן שֶׁאֲשֶׁתוֹ הִחְזִירָה פְּנֵיהָ לְהִסְתַּכֵּל אַחֲרָיו, מִיָּד וְתִהְיֶה נֹצִיב מִלַּח.

רבי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ עוֹמְדִים יוֹם אֶחָד וְעוֹסְקִים בְּפִסּוּק הַזֶּה. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב (דְּבָרִים ח) אֶרֶץ אֲשֶׁר לא בְּמִסְכַּנְתָּ תֹאכַל בָּהּ לֶחֶם לא תַחְסֹר כָּל בָּהּ. לָשֵׁם מָה פְּעַמִּים בָּהּ בָּהּ? אֲלֵא הָרִי נֹאמַר שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חִלַּק אֶת כָּל הָעַמִּים וְהָאֲרָצוֹת לְשְׁלוּחִים מְמַנִּים, וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לא שׁוֹלֵט מִלְּאָף וְלֹא מִמְּנָה אַחֵר, אֲלֵא הוּא לְבַדּוֹ, לְכֵן הַכְּנִיס אֶת הָעַם שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בָּהֶם אַחֵר לְאֶרֶץ שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בָּהּ אַחֵר.

בא ראה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן מְזוֹן שֵׁם בְּתַחֲלָה, וְאַחֵר כִּף לְכָל הָעוֹלָם. כָּל שְׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת בְּעֵנִי, וְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לא כִּף, אֲלֵא אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נְזוּנִית בְּתַחֲלָה וְאַחֵר כִּף כָּל הָעוֹלָם.

וְלִבָּן אֶרֶץ אֲשֶׁר לא בְּמִסְכַּנְתָּ תֹאכַל בָּהּ לֶחֶם, אֲלֵא בְּעֵשֶׂר, בְּסְפוּק שֶׁל הַכֹּל תֹּאכַל בָּהּ וְלֹא בְּמְקוֹם אַחֵר. בָּהּ בְּקִדְשֵׁת הָאֶרֶץ, בָּהּ שׁוֹרָה הָאֲמוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה, בָּהּ שׁוֹרָה הַבְּרָכָה שֶׁלְמַעֲלָה, וְלֹא בְּמְקוֹם אַחֵר.

❦ סדר הלימוד ליום יח כסלו [יום 77 בשנה] ❦

א"נפיאל ועדי"אל אדנ"י על כלם. ד [פירוש, כשע"ב מלאכים מתחברים במלכות, אז נקרא מלכות הוא ובית דינו בלשון וה'.]

השלמה מההשמטות (סימן מ"ט)

"אהניאל" ברקיאל "גדיאל" דומיאל "הדריאל" ודרגזיה "זהריאל" חניאל "טהריאל" יעזריאל "כרעיאל" למדיאל "מלכיאל" נהריאל "סניה" ענאל "פתחיאל" צוריאל "קנאל" רמיאל "שעריאל" תבכיאל:

סדר תשר"ק

"תפוריא" שכניאל "רנאל" קמריה "צוריה" פסיסיה "עיריאל" סמכיאל "נריאל" מדוניה "לסניה" כמסריה "יריאל" טסמסיה "חניאל" זכראל "ודריאל" הניאל "דנבאל" גדיאל "בדאל" אדירירון אדני על כולהו וכו': (עד כאן מההשמטות)

בשכלם מתחברים כְּאֶחָד בְּסוּד אֶחָד בְּכַח עֲלִיּוֹן אֶז נִקְרָא וִיהוּה, הַכֹּל בְּכֹלל אֶחָד. מֵאֵת ה' מִן הַשָּׁמַיִם - שֵׁם קְדוֹשׁ שֶׁנֶּחְקַק בְּשִׁבְעֵים שְׁמוֹת אַחֲרֵים, סוּד שֶׁל שָׁמַיִם. וְאֵלֶּה הֵם שִׁבְעֵים שְׁשׁוּלְטִים עַל אֱלוֹ שִׁבְעֵים דִּינִים, סוּד שֶׁל יְהוּ"ה, וְשִׁבְעֵים הַשְּׁמוֹת הַלְלוּ בְּקִדְשָׁהּ, יְהוּ"ה שָׁמַיִם. ה [פירוש, שם של ע"ב גשרים היוצא מפסוק ויסע ויבא ויט, אלו הם נקראים שמים, ואותם ע"ב מלאכים של מטה במלכות מקבלים מע"ב של מעלה ונוטלין מהם.]

אלן נוטלים (נוסעים) מאלה, ויהו"ה ו [פירוש, מלכות מתפארת] נוטל מאת יהוה זה מזה. ז [פירוש, סוד של אותן ע"ב שמות הוא שם יהוה, והוא הרוכב עליהן כנשמה לגוף]. ואלו תלויים באלו, תחתונים בעליונים, והכל קשר אחד. וכזה נודע הקדוש ברוך הוא בכבודו. ח [פירוש, ע"ב מלאכים של מטה מתחברים בע"ב שמות של מעלה הנקראים שמים]. שמים שהם שבעים סוד יהוה, זהו בסוד שבעים ושנים שמות, ואלו הם שיוצאים מן ויסע ויבא ויט.

אלה השבעים נפרדים מתוך שלשה גונים. אלה רוחות ברוחות שנוצצות לארבעת צדדי העולם. כאן יש רוח חזקה של צד שמאל שנאחז בשמים. אותם שבעים גונים הדין יושב והספרים נפתחים. מכאן יוצאים חצים וחרבות ורמחים ואש של המגדל. ונאחזת אש חזקה שיוצאת מהשמים בו. וכשנאחזת האש העליונה באלו שלמטה, אין מי שיכול לשבר את הרגז והדין.

עינים לזהטות כמו שלהבות של אש יורד בהם לעולם. אוי למי שפוגש אותו, חגור מתנים [חרבות] הוא, וחרב שנונה בידו. לא מרחם על טוב ולא על רע. שהרי [הפסק] הפתק, שהם שבעים ברשות שנאחז אותו צד של השמים, יורד ביד שמאל בכמה דינים. מתהפך בכמה גונים, הופך בכל יום. הוא נקרא כרם זלת שמתקן לבני אדם. כל הגונים של כלי הזעם של הקדוש ברוך הוא נראים בו. והם יושבים ברום העולם, ובני אדם בסלוחתם לא משגיחים בהם. גפרית ואש - התוף של מים ואש שנתכים מהשמים נאחזו זה בזה וירדו על סדם. אוי לרשעים שאינם משגיחים על כבוד רבונם.

א: עשרה שמות חקוקים ברצון המלך. ב: עשרה הם ועולים לחשבון גדול. ג: שבעים גונים לזהטים לכל צד. יוצאים מתוך שמות שחקוקים סוד של שבעים שמות מלאכים שהם בסוד השמים.

והם: מיכאל, גבריאל, רפאל, נוריאל. קמ"ץ - "קדומיאל" "מלכיאל" "צדקיאל. פת"ח - "פדאל" "תומיאל" "חשדיאל. צר"י - "צדקיאל" "רזיאל" "יופיאל. סגו"ל - "סטוטריה" "גזריאל" "ותריאל [נ"א ו"רדיאל] "למואל. חר"ק - "חזקיאל" "רהטיאל" "קדשיאל. שב"א - "שמעאל" "ברכיאל [נ"א ש"כניאל ונ"א ב"רקיאל] "אהיאל. חל"ם - "חניאל" "להדיאל" "מחניאל [נ"א ח"ניאל" "עדיאל" מ"לכיאל]. "עניאל" ענאל אהניאל רחמיאל עזריאל [נ"א ש"בנאל" ר"ומיאל" ק"דומיאל - שר"ק. ח"כמיאל" ר"מיאל" ק"רשיאל - חר"ק] סנניה ודרגזיה רסיסיאל דומיאל "חוניאל" "זכריאל" "ואריאל" "ה"ינאל" ד"נדאל" ג"דיאל" ב"דאל

גדול מעל שמים חסדך, משום שצדקה תלויה בשמו [בשמים], דין הוא משמים, שכתוב מאת ה' מן השמים.

הדין של ישראל ממקום זה, שכתוב (איכה ד) ויגדל עון בתי עמי מחטאת סדם. וירושלים נקראת אחות לסדם, כמו שנאמר (יחזקאל יט) הנה זה היה עון סדם אחותך, ודינם היה מן השמים דין אחד כסדם על שמנעו צדקה מהם, פרט לזה שזה התהפך וזה נחרב. לזו יש תקומה, ולזו אין תקומה. ע"כ סתרי תורה.

וייעל לוט מצוער וישב בחר הוא ושתי בנתיו עמו וגו'. מה הטעם? משום שראה שהיה קרוב לסדם ועלה משם. רבי יצחק פתח, (איוב לו) והוא מסבות מתהפך בתחבולתו לפעלם וגו'. הקדוש ברוך הוא מסבב סבובים בעולם ומביא גחלי אש צחים לעשות מעשיו, ואחר כך הופך אותם ועושה אותם בגון אחר.

ובמה? בתחבולתו. עושה תחבולות ומסבב סבובים כדי להפך אותם, ולא כמו אותם הראשונים. לפעלם - משום פעלם של בני אנוש. כמו שהם עושים מעשים, כך הוא מהפך אותם. כל אשר יצום על פני תבל ארצה - משום מעשי בני אדם הוא מהפך אותם מסבות בכל מה שהוא מצוה אותם על פני תבל וגו'.

רבי אלעזר אמר, והוא מסבות מתהפך - הקדוש ברוך הוא מסבב סבובים ומביא מעשים בעולם להתקיים, ואחר שחושבים בני אדם שיתקומו אותם מעשים, הקדוש ברוך הוא הופך אותם את אותם מעשים מכמו שהיו בהתחלה. בתחבולתו, בתחבולתו כתוב, כמו האמן הזה שעושה כלי חרס, בעוד שאותו הגלגל מסתובב לפניו, חושב לעשות כגון זה - עושה, חושב לעשות כגון אחר - עושה. מהפך כלי זה לכלי אחר משום שאותו הגלגל סובב לפניו. כך הקדוש ברוך הוא מהפך את מעשיו שהוא עושה.

בתחבולתו חסר יו"ד, ומהו? זה בית דין למטה שהוא גלגל הסובב לפניו, ועל זה הוא מהפך כלים מפלי זה לכלי אחר, וכל זה כפי פעלם של בני אדם. אם בני אדם מטיבים מעשיהם

וה"ו יל"י סי"ט על"ם מה"ש ל"ה אכ"א כה"ת הז"י אל"ד לא"ו הה"ע. חלק ראשון ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. יז"ל מב"ה הר"י הק"ם לא"ו כל"י לו"ו פה"ל גל"ך יי"י מל"ה חה"ו. חלק שני ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. נת"ה הא"א יר"ת שא"ה רי"י או"ם לכ"ב וש"ר יח"ו לה"ח כו"ק מנ"ד. חלק שלישי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. אנ"י חע"ם רה"ע יי"ז הה"ה מי"ך וו"ל יל"ה סא"ל ער"י עש"ל מי"ה. חלק רביעי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. וה"ו דנ"י הח"ש עמ"ם ננ"א ני"ת מב"ה פו"י נמ"מ י"ל הר"ח מצ"ר. חלק חמישי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. ומ"ב יה"ה ענ"ו מח"י דמ"ב מנ"ק אי"ע חב"ו רא"ה יב"מ הי"י מו"ם. חלק ששי ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד.

ואלו הם שבעים שמות ששולטים על שבעים דרגות תחתונות סוד ויהו"ה. אלו שבעים שמות יהו"ה, סוד שנקרא שמים. שבעה רקיעים הם שעולים לשבעים שמות שם קדוש. וזהו ויהוה המטיר. מאת יהוה מן השמים.

סתר הסתרים לחכמים נמסר. שם זה שנקרא שמים, ממנו נברא סתר שנקרא אדם. חשבון איברי הגוף שהם חשבון מאתים ארבעים ושמונה איברים. חשבון אותיות מאתים ושש עשרה. שם זה שהוא סוד וסתר כלל של כל התורה בכ"ב אותיות ועשר אמירות, משום שהרי שם זה מאתים ושש עשרה אותיות ושלושים ושנים שבילים שכלולים בה. הרי מאתים ארבעים ושמונה איברי הגוף.

סוד שנקרא אדם השולט על הפסא, סוד של שבעים שלמטה, וסתר זה שכתוב (יחזקאל א) ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה, וזה הוא סתר שכתוב וה' המטיר על סדם וגו' מאת ה' מן השמים. והכל אחד ודבר אחד, וסתר אחד לחכמי הלב נמסר. אשרי [הוא] חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

סדם נחתם גזר דין שלהם על שמנעו צדקה מהם, כמו שנאמר (שם יו) ויד עני ואביון לא החזיקה, ולכן הדין לא היה אלא מן השמים. צדקה ושמים הכל אחד, וכתוב (תהלים קח) כי

אמרה מאב, מאבא הוא. והצעירה גם היא ילדה בן ותקרא שמו בן עמי. בצניעות אמרה בן עמי. בן עמי, ולא אמרה ממי הוא.

בא ראה, בהתחלה כתוב ולא ידע בשכבה ובקומה, בוא"ו, ונקוד על וא"ו, משום שסיוע מלמעלה היה נמצא באותו מעשה שעתיד מלך המשיח לצאת ממנו, ולכן נשלם כאן בוא"ו. ובאחרת כתוב ובקמה, חס וי"ו, משום שלא יצא ממנה חלק לקב"ה כמו האחרת הזו, ועל זה כתוב באחרת הזו הגדולה ובקומה בוא"ו מלא ונקוד עליו.

רבי שמעון אמר, לא ידע שעתיד הקדוש ברוך הוא להעמיד ממנה דוד המלך ושלמה וכל שאר המלכים ומלך המשיח. עוד ובקומה, כמו שכתוב ברות (רות ג) ותקם בטרם יכיר איש את רעהו וגו'. ובאותו היום היתה לה קימה ודאי, התחבר עמה בעז להקים שם המת על נחלתו, והוקמו ממנה כל המלכים הללו וכל העלוי של ישראל. ולא ידע בשכבה, שכתוב ותשכב מרגלותיו עד הבקר. ובקומה, שכתוב בטרם יכיר איש את רעהו וגו'. משום כך ובקומה נקוד וא"ו.

בא ראה את ענותנותו של אברהם, שהרי אפלו בתחלה, כשרצה הקדוש ברוך הוא לעשות דין בסדם, לא בקש ממנו רחמים על לוט. [שהרי] אחר שכתוב וירא והנה עלה קיטר הארץ כקיטר הכבשן, לא בקש על לוט ולא אמר עליו לקב"ה כלום. אף כך לא אמר לו הקדוש ברוך הוא דבר, כדי שלא יחשב אברהם שהקדוש ברוך הוא גרע מזכותו כלום.

ואם תאמר שאברהם לא החשיב בלבו את לוט לכלום - הרי מסר נפשו ללכת להלחם בקרב עם חמשה מלכים חזקים, כמו שנאמר וישמע אברם כי נשבה אחיו, וכתוב ויחלק עליהם לילה, וכתוב וישב את כל הרכש וגם את לוט אחיו ורכשו השיב וגו'. אבל באהבה שאהב את הקדוש ברוך הוא וראה שמעשיו של לוט אינם פשרים כראוי, לא רצה אברהם שבגללו יעזב הקדוש ברוך הוא כלום משלו, ולכן לא בקש עליו רחמים לא בתחלה ולא בסוף.

- אותו הגלגל הסובב מסובב אותם ימינה, ואז נעשים מעשים בעולם להיטיב להם כראוי, והגלגל סובב תמיד ולא שוקט באותו צד הימין, והעולם מתגלגל בו. באו בני אדם להרע - תחבולתו שסובבת תמיד והיתה עומדת בסבוב של הימין, הקדוש ברוך הוא מסובב אותה לצד שמאל ומהפך מסבות וכלים שהיו בהתחלה לאותו צד שמאל.

ואז הגלגל סובב ונעשים מעשים בעולם להרע לבני אדם. והגלגל סובב לאותו צד עד שבני אדם שבים להיטיב מעשיהם, והגלגל עומד במעשי בני האדם. ועל כך בתחבולתו לפעלם, ולא עומד תמיד.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא גורם סבובים ומעשים בעולם כדי לעשות הכל כראוי, והכל יוצא מהעקר והשרש שלמעלה. קרב את אברהם אליו - יצא ממנו ישמעאל, כשלא היה אברהם מהול כשיצא ממנו, משום שהוא למטה ולא נשלם באות ברית קדש.

אחר כך הקדוש ברוך הוא סבב סבובים בתחבולותיו ונמול אברהם, ונכנס בכרית ונשלם בשמו ונקרא אברהם, וה' עליונה עטרה אותו בסוד של מים מרוח. כיון שהסוד [של ה"א] נשלם והוא נמול, יצא ממנו יצחק והיה זרע קדש, ונקשר למעלה בסוד של אש ממים, ועל זה כתוב (ירמיה ב) ואנכי נטעתיך שורק כלה זרע אמת, ולא נקשר באותו הצד האחר.

בא ראה, מלוט יצאו ממנו ומבנותיו שתי אמות נפרדות ונקשרו באותו צד שראוי להם, ועל זה הקדוש ברוך הוא מסובב סבובים ומגלגל גלגולים בעולם שהכל יעשה כראוי ויתקשר הכל במקומו.

בא ראה, נאה היה ללוט שהקדוש ברוך הוא יוציא ממנו [ומבנותיו] ומאשתו שתי האמות הללו, אלא בשביל להתקשר במקומם הראוי להם, ונעשו מתוך זין, ואותו הזין הזדמן להם במערה באותו לילה, וזהו הסוד שנעשו, כמו שנאמר וישת מן הזין וישכר, והרי נתבאר ובארוה.

בא ראה, מאב ועמון הן קראו להם שמות. מאב - מאב. רבי יוסי אמר, הבכירה אמרה בחצפה,

מדרש הנעלם

וַיַּעַל לוט מצוער וגו'. אמר רבי אבהו, בא ראה מה כתוב ביצור הרע, תדע לך שאינו מתבטל לעולם מבני אדם עד אותו זמן, שכתוב (יחזקאל לו) וְהִסְרֵתִי אֶת לֵב הָאָבֶן וְגו'. שאף על פי שרואה בני אדם נדונין בגיהנם, הוא בא וחוזר לו אצל בני אדם. זהו שכתוב וַיַּעַל לוט מצוער, מצערה של גיהנם, משם עולה לפתות בני אדם.

אָמַר רבי יהודה, שלש הנהגות יש באדם: הנהגת השכל והחכמה, וזו היא כח הנשמה הקדושה. והנהגת התאונה, שהיא מתאונה בכל תאוות רעות, וזהו כח התאונה. והנהגת המנהגות לבני אדם ומחזקת הגוף, והיא נקראת נפש הגוף. אמר רבי דימי, זהו כח המחזיק.

אָמַר רבי יהודה, בא ראה, לעולם אין יצר הרע שולט אלא באלו שני כחות אלו שאמרנו, נפש המתאונה היא הרודפת אחר יצר הרע לעולם, משמע שכתוב ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן. נפש המתאונה היא מעוררת את האחרת ומפתה אותה עם הגוף להדבק ביצר הרע, והיא אומרת לכה נשקה את אבינו יין ונשכבה עמו. מה יש לנו בעולם הבא, גלך ונרדף אחר יצר הרע ואחר תשוקת חמדת העולם הזה. ומה עושות? שתיהן מסכימות להדבק בו. מה כתוב? ותשקינה את אביהן יין. מתפטמות להתעורר ליצר הרע באכילה ובשתיה.

וּתְקַם הבכירה ותשכב את אביה. כשאדם שוכב על מטתו בלילה, נפש המתאונה היא המעוררת ליצר הרע ומתהררת בו, והוא דבק בכל הרהור רע עד שמתעברת מעט [ממנו] [ד"א על] [נ"א עד] שמביא בלב האדם אותה המחשבה הרעה ודבקה בו, ועדין יש בלבו ולא נגמר לעשותה עד שזאת התאונה מעוררת לכח הגוף כמתחלה להדבק ביצר הרע, ואז הוא תשלום הרעה. זהו שכתוב ותהרין שתי בנות לוט מאביהן.

אָמַר רבי יצחק, מעולם אין יצר הרע מתפתה אלא באכילה ושתיה, ומתוך שמחת היין אז שולט באדם. בצדיק מה כתוב בו? (משלי יג) צדיק אכל לשבע נפשו, ואינו משתכר לעולם. שאמר רבי

יהודה, אותו תלמיד חכם ששותה, קוראים עליו (שם יא) נזם זהב באף חזיר. ולא עוד, אלא שמחלל שם שמים. מנהג הרשעים מהו? (ישעיה כב) הנה ששון ושמחה. היין אז שולט באדם, הרוג בקר ושחוט צאן וגו'. עליהם אמר הכתוב (שם ה) הוי משפיעי בבקר שכר ירדפו וגו'. כדי לעורר ליצר הרע, שאין יצר הרע מתעורר אלא מתוך היין. זהו שכתוב ותשקינה את אביהן יין.

אָמַר רבי אבהו, מה כתוב? ולא ידע בשכבה ובקומה. כלומר, יצר הרע אינו משגיח בה בשכבה בעולם הזה ובקומה לעולם הבא, אלא מתעורר עם כח הגוף לעבד תאוותו בעולם הזה. שאמר רבי אבהו, בשעה שנכנסים הרשעים בגיהנם, מכניסים ליצר הרע לראות בהן, זהו שכתוב ולוט בא צערה, לצערה של גיהנם. ויצא לו משם לנסות את הבריות, כמו שאמרנו. זהו שכתוב וַיַּעַל לוט מצוער - מצערה של גיהנם.

וַיֵּשֶׁב בהר - אמר רבי יצחק, משמע שכתוב בהר, מלמד שהוא שם מושבו במקום הר. גוף שהוא חרב כמו הר שאין בו טובה. ושתי בנתיו עמו - אלו שתי הכחות שאמרנו. כי ירא לשבת בצוער - יראה וחרדה נופלת עליו בשעה שרואה צער גיהנם שמצערין לרשעים וחושב ששם ידון. כיון שרואה שאינו נדון שם, יוצא והולך לפתות בני אדם אחריו.

רַב הונא פשהיה דורש להזהיר את בני האדם, היה אומר להם: בני, השמרו משליח של גיהנם, ומיהו? זה יצר הרע, שהוא שליח של גיהנם.

רַבִּי אבא אמר, מה זה שכתוב (משלי ל) לעלוקה שתי בנות הב הב? אלו שתי בנות לוט שאמרנו, שהיא נפש המתאונה, ונפש המשתפת בגוף הרודפת אחר יצר הרע לעולם.

אָמַר רבי יהושע, כתוב כאן בלוט כי ירא לשבת בצוער, וכתוב שם לעלוקה שתי בנות הב הב. יר"א בגימטריא הוא עלוק"ה. אמר רבי יצחק, אם ירא הוא, אז למה הוא בא להטעות את הבריות? אלא כך דרך כל עושה עולה - כשרואה הרע, מתירא לפי שעה, ומיד חוזר לרשעתו ואינו חושש לכלום. כך יצר הרע, בשעה שרואה דין

אדם כמו כן. ומי שמכיר בו, נצול ממנו ואינו מתחבר עמו.

אמר רבי יצחק, משל למה הדבר דומה? לכת לסטים שהיו אורבים בדרכים לגזל ולהרג לבני אדם, ומפרישים מהם אחד שיודע להסית לבני אדם ולשונו רך. מה עושה? מקדים והולך לקבלם ונעשה כעבד לפניהם, עד שמאמינים הטפשים בו ובוטחים באהבתו ובשיחתו ושמחים עמו, ומוליכם בחלק דבריו באותו הדרך שהלסטים שם. כיון שמגיע עמהם לשם, הוא הראשון שהורג בם לאחר שנותנם ביד הלסטים להרגם ולקחת ממונם. והם צוחים ואומרים: אוי שהקשבנו לו ולרף לשונו. לאחר שהרגו אלה, עולה משם ויוצא לפתות בני אדם כמתחלה. הפקחים מה הם עושים כשרואים לזה יוצא לקראתם ומפתה להם? מכירין בו שהוא צודה את נפשם, והורגים אותו, והולכים בדרך אחרת.

בך הוא יצר הרע, יוצא מכת הלסטים, עולה מגיהנם כנגד בני אדם ולפתות להם בחלק מתק דבריו. זהו שכתוב ויעל לוט מצוער וישב בחר וגו'. כמו לסטים לארב לבני אדם. מה עושה? עובר לפניהם, והטפשים מאמינים בו ובאהבתו שהוא הולך לפתותם ועובד להם כעבד, שנותן להם נשים יפות אסורות, נותן להם בני אדם להרע, מפרק מהם על תורה ועל מלכות שמים. הטפשים רואים כך, בוטחים באהבתו, עד שהולך עמהם ומוליכם באותו דרך שהלסטים שם, בדרך גיהנם אשר אין דרך לנטות ימין ושמאל. כיון שמגיע עמהם לשם, הוא הראשון שהורג להם, ונעשה להם מלאך המות ומכניסן לגיהנם, ומורידים להם מלאכי חבלה, והם צוחים ואומרים: אוי שהקשבנו לזה. ולא מועיל להם.

לאחר כן עולה משם ויוצא לפתות לבני אדם. הפקחים כשרואים אותו, מכירים אותו, ומתגברים עליו עד ששולטים עליו, וסוטים מזה הדרך ולוקחים דרך אחרת להנצל ממנו.

רב יוסף כשהיה יורד לבבל, ראה את אותם רוקים שהיו נכנסים ויוצאים בין נשים יפות ולא חוטאים. אמר להם: האם אלה לא פוחדים מיצר הרע? אמרו לו: לא מקונדיטון רע באנו. אנו נגזרנו

ברשעים, ירא. כיון שיוצא לחוץ [לעשות], אינו חושש כלום.

רבי אבא אמר, מה זה שאמרו ותאמר הבכירה אל הצעירה אבינו זקן? מה זה אבינו זקן? זהו יצר הרע שנקרא זקן, שנאמר (קהלת ד) מלך זקן וכסיל. שהוא זקן, שנולד עם האדם.

ששנינו, אמר רבי יהודה אמר רבי יוסי, אותה נפש המתאווה אומרת לאחרת: אבינו זקן, נרדף אחריו ונדבק בו כשאר כל הרשעים שבעולם. ואיש אין בארץ לבא עלינו - אין איש צדיק בארץ ואין איש שליט על יצרו. הרבה רשעים בארץ, אין אנחנו בלבדנו רשעים, נעשה כדרך כל הארץ שהם רשעים, שעד היום דרך כל הארץ הוא. לכה נשקה את אבינו יין - נשמח בעולם הזה, נאכל ונשתה ונרוה יין ונדבק באבינו, ביצר הרע, ונשכבה עמו. ורוח הקדש צונחת ואומרת: (ישעיה כח) גם אלה כיון שגו ובשכר תעו.

אמר רבי יהודה, בא ראה מה כתוב? ותשקיך את אביהן יין. דרך הרשעים לטעות אחרי היין, לפנק ליצר הרע ולעוררו. ועד שהוא שומח בשכרותו שוכב על מטתו, מיד - ותקם הבכירה ותשכב את אביה. היא מזמנת עמו ומתאווה ומתהדרת בכל הרהורים רעים, ויצר הרע מתחבר עמה ונדבק בה ואינו משגיח בה [באותו זמן] מה הוא ממנה. בשכבה ובקומה - בשכבה בעולם הזה, ובקומה לעתיד לבא. בשכבה - בעולם הבא כשתתן דין וחשבון, ובקומה - ליום הדין, שכתוב (דניאל יב) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו וגו'.

בשום ענין מאלו אין משגיח בו יצר הרע, אלא דבק בה והיא נדבקת בו, ולאחר כן מעוררת לאחרת. לאחר שההרהור גדול נדבק ביצר הרע, באה האחרת ונדבקת בו, ותשקיך את אביהן יין. כמו כן לעורר ליצר הרע ונדבקת בו, ואזי תשלוט הרעות לעשות, ומתעברות שתייהן מיצר הרע. זהו שכתוב ותהרין שתי בנות לוט מאביהן.

עד שיצא לפעל מעשיהן - זו יולדת רשעתה, וזו יולדת רשעתה. וכן דרכם של רשעים בענין זה עם יצר הרע, עד שהורג לאדם ומוליכו לגיהנם ומכניסו שם, ואחר כך עולה משם לפתות לבני

השקוהו זין והולידו ממנו שתי אמות. אחת נקראת מואב ואחת נקראת עמון. אחת בגלוי ואחת בכסוי. עמון דרגתו מלכו"ם, עצה בכסוי. מואב דרגתו פְּעוֹר, הכל בגלוי.

בְּמוֹ זה בנותיו. אחת אמרה בן עמי, בן יש לי מעמי ולא אמרה ממי הוא, משום כך הוא היה בכסוי. זו אמרה מואב, מאב הוא זה, מאבא הולדתיהו, דרגתו פְּעוֹר, הדבר בגלוי.

וּבְשֵׁנִי אלה אחז דוד המלך, לאחר מכן ממואב באה רות ויצא ממנה דוד המלך, ומעמון התעטר דוד המלך בעטרה הזו שהיא עדות לזרעו של דוד, שכתוב (מלכים-ב יא) ויתן עליו את הנזר ואת העדות. וזו היתה ממלכו"ם דרגת בני עמון, שכתוב (שמואל-ב יב) ויקח את עטרת מלכם.

מְלָכִים דרגת בני עמון הוא, שכתוב ותהי על ראש דוד, ומשם היתה עדות לבניו לעולמים, ובה נודע מי הוא מן בני דוד המלך שראוי למלך ודאי שאומרים מן דוד הוא [הגוף]. שאפלו שנולד באותו היום, יכול היה לסבל בעטרה ההיא על ראשו [שהרי הוא] שהיה משקל כפר זהב ואכן יקרה היתה, ובן אדם אחר לא יכול לסבל אותה. וזהו שכתוב ביואש, ויתן עליו את הנזר ואת העדות.

וּבְשֵׁתִי דרגות נאחז דוד המלך, והם תקף מלכותו להתחזק על שאר העמים, שאם לא נכלל בצד שלהם, לא יכול להתגבר עליהם כל [הגונים] הדרגות של שאר העמים כלולים בדוד להתגבר ולהתחזק עליהם.

וַיַּעַל לוט מצוער וישב בהר. כתוב (משלי ל) לעלוקה שתי בנות הב. אלו שתי בנות של יצר הרע מעוררות אותו [כדי] לשלט על הגוף. אחת היא נפש שמתרבה תמיד בגוף, ואחת היא נפש שכוספת לתאוות רעות [ד"א של העולם הזה] ובכל הכסופים הרעים של העולם הזה. זוהי הבכיר"ה, וזו [ואחרת] הצעיר"ה.

וַיִּצַר הרע לא מתחבר תמיד אלא בשתי אלה כדי לפתות בני אדם, וכדי שיאמינו לו [להוכיח] להאביד אותם למקום חצי המות ויעבדו אותו, כמו שנאמר (שם ז) עד יפלח חץ כבדו. ללסטים

מקדשת הקדש. שאמר רב יהודה אמר רב, צריך אדם לקדש עצמו בשעת תשמיש, ויצאו ממנו בנים קדושים בנים מעלים שלא פוחדים מיצר הרע, שנאמר (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדשים.

רַבִּי אבא אמר, מה זה שכתוב (יחזקאל כ) ואת שבתותי קדשו? אלא אין עונתם של תלמידי חכמים אלא משבת לשבת. ומזהיר אותם, שהואיל ותשמיש המטה היא מצוה - קדשו, כלומר קדשו עצמכם בשבתותי באותו תשמיש של מצוה.

אָמַר רב יהודה אמר רב, מי שנכנס לעיר ורואים נשים יפות, ירפין עיניו ויאמר כך: כך [ראה] מחשובים חצוב נחצבתי [חזק] דפוס התקלה, צא צא, שאבי הקדוש של שבת הוא. מה הטעם? משום שחמימות הדרך שולט בו, ויכול יצר הרע לשלט עליו. עד כאן מדרש הנעלם

סְתֵרֵי תוֹרָה

וַיַּעַל לוט מצוער וגו', מתוך רצון המלך, נפרד מצד הימין התוף אחד של קשר שהחזיקה דבוקה בתוף התוף הזהב מצד השמאל בתוף טמאה [של יצרון] [נ"א ומקומו] ונעשה של קשר אחד של האילן.

בְּשָׂרָצָה יצחק להתעורר בעולם, בחזק של הדין הקשה התחזק והפריד דרגות מקיומם, והתחזק אברהם והפריד אותו קשר אחד של האילן מתוף אותה טמאה. אותו נחש הקדמוני נכנס בשרשו של אותו העץ, והוא היין ששתה והוליד שתי דרגות קשורות זו בזו. והן הדרגות שסובבות בצד הטמאה, אחד נקרא מלכו"ם ואחד נקרא פְּעוֹר.

זו עצה בנכסה, וזו עצה בגלוי. פְּעוֹר, שהתגלה הוא וכל מעשיו בגלוי. מלכו"ם, שהוא בכסוי. הוא וכל מעשיו מכוסים. משני אלה נפרדים מינים רבים למיניהם וסובבים את הים הגדול ואת כל הצדדים הטמאים הללו, וכל אחד ואחד קופץ [נ"א גוף] למקומו.

בְּמוֹ כן הוא למטה. לוט נפרד מאברהם ושם דיורו עם אנשי סדם, כשהתעורר עליהם הדין נזכר באברהם, ושלח לו משם ונפרד מהם. בנותיו

שָׁאֵמַר מְשׁוּם הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיְתָה עִמָּה שֶׁל שְׂרָה אַחְתִּי היא, וְאַבְרָהָם עָשָׂה בְּחֶכְמָהּ. מָה הַטַּעַם? מְשׁוּם שֶׁאַבְרָהָם הוּא מְצַד הַיָּמִין, אָמַר אַחְתִּי הוּא, וְסוּד כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ה) אַחְתִּי רַעֲיִתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי. וְעַל זֶה אַבְרָהָם קָרָא לָהּ תַמִּיד אַחְוִתִּי, מְשׁוּם שֶׁנֶּדְבַק עִמָּה, וְלֹא יָזוּזוּ זֶה מִזֶּה לְעוֹלָמִים.

לְבַסּוּף מה כתוב? וגם אמנה אחתי בת אבי הוא אך לא בת אמי. וכי כך היה? אלא הכל משום השכינה אמר אחתי הוא בהתחלה, שכתוב אמר לחכמה אחתי את. אחר כך וגם אמנה. מה זה וגם? להוסיף על מה שאמר בתחלה. אחתי בת אבי הוא, הבת של החכמה העליונה, ולכן נקראת אחותי ונקראת חכמה, אך לא בת אמי, מהמקום של ראשית הכל הנסתר העליון. ועל זה ותהי לי לאשה, באחיה וחביבות, שכתוב (שם ב) וימינו תחבקני, והכל סוד של חכמה.

בא ראה, בהתחלה כשירדו למצרים כך אמר בשביל להדבק בתוך האמונה, וקרא לה אחתי כדי שלא יטעו לתוך אותם הדרגות שבחוץ. אף כאן אחתי, כדי שלא תזוז מתוך האמונה כראוי. שהרי אבימלך וכל אותם יושבי הארץ היו הולכים אחר עבודה זרה, והוא נדבק בתוך האמונה ומשום כך נכנס לשם ואמר אחתי. מה האחות לא נפרדת מן האח לעולמים – אף כאן. שהרי אשה יכולה להפרד, אבל אחות לא נפרדת, שהרי שני אחים לא יכולים להפרד לעולמים ולעולמי עולמים.

ולכן אמר אברהם אחתי הוא, שהרי כלם היו להוטים בתוך קשרי הכוכבים ומזלות ועובדים אותם, ואברהם היה דבק בתוך האמונה, ואמר אחותי, שלא נפרד לעולמים. וסימן לדבר – (ויקרא כא) ולאחתו הבתולה, שנאמר לפהן המקום שאברהם שרוי בו.

כתוב (דברים י) את ה' אלהיך תירא אתו תעבד ובו תדבק ובשמו תשבע. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה, לה' אלהיך תירא לא כתוב, אלא כתוב את ה'. מה זה את? זו הדרגה הראשונה, המקום של יראת הקדוש ברוך הוא, ולכן כתוב תירא, ששם אדם צריך לירא לפני רבונו [הקדוש ברוך הוא], משום שהוא [בית] דין.

שְׁמִקְפָּחִים בְּהָרִים, וּמִסְתִּירִים עֲצָמָם בְּמִקּוֹם מִפְּחִיד בְּהָרִים, וְיִוְדָעִים שֶׁהָרִי בְּנֵי אָדָם שׁוֹמְרִים עֲצָמָם מִלְּלַכַּת לְמִקּוֹמוֹת הַלָּלוּ, מָה עוֹשִׂים? בּוֹחֲרִים מֵהֶם אוֹתוֹ שֶׁלְּשׁוֹנוֹ חֲדָה מִכָּלֶם, אוֹתוֹ שִׂיּוּדָע לְפִתּוֹת בְּנֵי אָדָם, וְיוֹצֵא מִבִּינֵיהֶם וְיוֹשֵׁב בְּדַרְךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִים שָׁם. כִּיּוֹן שֶׁמִּגִּיעַ אֲלֵיהֶם, מִתְחִיל לְהִתְחַבֵּר עִמָּם (ולפתוחם). (עד כאן סתרי תורה).

וישמע משם אברהם ארצה הנגב. כל מסעותיו היו לצד דרום יותר מלצד אחר, משום שהרי בחכמה עשה להדבק בדרום.

ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחתי הוא. שנינו, [כיוון] לא צריך אדם לסמוך על הנס, ואם הקדוש ברוך הוא מרחיש נס לבן אדם, אין לו לסמוך תמיד על נס בפעם אחרת, כי לא בכל שעה ושעה מתרחש נס.

ואם יכניס אדם את עצמו למקום שהנזק מצוי לעין, הרי פקעה כל זכותו שעשה בתחלה ובארוה, כמו שנאמר (בראשית לב) קטנתי מכל החסדים ומכל האמת וגו'. ואברהם, כיון שעלה ממצרים ונצול פעם אחת, כעת למה הכניס את עצמו בצער כבתחלה ואמר אחתי הוא?

אלא אברהם לא סמוך על עצמו כלום, שראה את השכינה תמיד במדורה של שרה ולא זזה משם, ומשום שהיתה שם, סמוך אברהם ואמר אחתי הוא, כמו שכתוב (משלי ז) אמר לחכמה אחתי את, ולכן אמר אחתי הוא.

ויבא אלהים אל אבימלך וגו'. וכי הקדוש ברוך הוא בא אל רשעים? כמו שכתוב (במדבר כב) ויבא אלהים אל בלעם, (בראשית לא) ויבא אלהים אל לבן? אלא אותו ממנה השליח שמפקד עליהם היה משום שכלם, כשעושים שליחות, נוטלים השם הזה, מצד הדין הם באים. ועל זה ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנה מת על האשה אשר לקחת וגו'.

רבי שמעון פתח ואמר, (משלי יב) שפת אמת וגו'. שפת אמת תכון לעד – זה אברהם, שכל דבריו בהתחלה ובסוף היו באמת. ועד ארגיעה לשון שקר – זה אבימלך. באברהם נאמר, ויאמר אברהם אל שרה אשתו אחתי הוא. זה בהתחלה

ואתם מלכים שהרג הקדוש ברוך הוא באותו לילה שרדף אחריהם.

וזהו שכתוב בחשך ידמו, זה הלילה שנקשר בחשך והרג אותם, ואברהם רדף והלילה הרג אותם. זהו שכתוב ויחלק עליהם לילה הוא ועבדיו ויכס. ויחלק עליהם לילה - זה הקדוש ברוך הוא שחלק רחמים מן הדין כדי לעשות נקמות לאברהם, ומשום כך ורשעים בחשך ידמו. ויכס? הנה צריך לכתב ויכסם! אלא זה הקדוש ברוך הוא, כי לא בכח יגבר איש, שהוא ואליעזר היו לבדם.

רבי יצחק אמר, והרי שנינו שבמקום שנוק מצוי שלא יסמך בן אדם על הנס, ולא היה מקום שהנוק מצוי כמו זה שאברהם הולך אחר חמשה מלכים לרדף אחריהם ולערך קרב.

אמר רבי יהודה, כשהלך אברהם על זה, לא הלך לערך קרב ולא סמך על הנס, אלא צערו של לוט הוציא אותו מביתו, ולקח ממון לפדות אותו, ואם לא - שימות יחד אתו בתוך שביו. כיון שיצא ראה שכינה שמאירה לפניו וכמה צבאות סביבה, ובאותה שעה רדף אחריהם, והקדוש ברוך הוא הרג אותם. זהו שכתוב ורשעים בחשך ידמו.

רבי שמעון אמר, סוד הוא, רגלי חסידו ישמר - זה אברהם, וכשיצא, השתתף עמו יצחק ונפלו לפניו, ואם לא שהשתתף יצחק יחד עם אברהם, לא השמדו. זהו שכתוב ורשעים בחשך ידמו. כי לא בכח יגבר איש. אף על גב שהכח נמצא תמיד בימין, אם לא היה בצד השמאל לא היו נדחים לפניו.

דבר אחר רגלי חסידו ישמר - בשעה שפן אדם אוהב את הקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא אוהב אותו בכל מה שהוא עושה ושומר דרכיו, כמו שנאמר (תהלים קכא) ה' ישמר צאתך ובואך מעתה ועד עולם

ואתו תעבד - זו הדרגה העליונה שעומדת על הדרגה התחתונה הזו, ולא נפרדים לעולמים. את ואתו זה עם זה דבקים ולא נפרדים. מה זה ואתו? זה מקום ברית הקדש, אות לעולמים. שהרי עבודה לא שורה באות ואינו לעבד אלא לירא, אבל העבודה היא למעלה, ולכן ואתו תעבד.

ובו תדבק - במקום שהוא דבקות להדבק שהוא גוף ששורה באמצע. ובשמו תשבע - המקום השביעי של הדרגות, וסימן לדבר - (ירמיה ל) ואת דוד מלכם אשר אקים להם. משום כך נדבק אברהם באמונה כשירד למצרים וכשהלך לארץ פלשתים. לאדם שרצה לרדת לבור עמק, פחד שלא יוכל לעלות מתוך הבור, מה עשה? קשר קשר אחד של חבל למעלה מהבור. אמר, הואיל וקשרתי קשר זה, מכאן והלאה אכנס לשם. כך אברהם, בשעה שרצה לרדת למצרים, עד שלא ירד לשם קשר בתחלה את קשר האמונה להתחזק בו, ואחר כך ירד.

אתה כך גם כשנכנס לארץ פלשתים. משום כך (משלי יב) שפת אמת תכון לעד. ועד ארגיעה לשון שקר - זה אבימלך שאמר בתם לבכי ובנקין כפי. וכשהחזירו לו מה כתוב? גם אנכי ידעתי כי בתם לבכך עשית זאת, ולא כתוב נקיון כפים.

ועתה השב אשת האיש כי נביא הוא. רבי יהודה פתח ואמר, (שמואל-א ב) רגלי חסידו ישמר וגו'. חסידו כתוב אחד, וזה אברהם שהקדוש ברוך הוא שומר אותו תמיד ולא מסיר ממנו את שמירתו לעולמים. ומה שאמר רגלי - זו אשתו, שהקדוש ברוך הוא שלח שכינתו עמה ושומר אותה תמיד.

דבר אחר רגלי חסידו ישמר - אחד, זה אברהם, שהקדוש ברוך הוא הלך עמו תמיד כדי שלא יוכלו להזיק לו. ורשעים בחשך ידמו - אלו

סדר הלימוד ליום יט כסלו [יום 78 בשנה]

משום שפִּשְׁנַעֲשָׁה נֶס, לֹא נַעֲשֶׂה חֲצִי נֶס וְחֲצִי דִין, אֶלֶּא הִכַּל כְּאֶחָד, או נס או דין.

אמר לו רבי יוסי, ולא? והרי בזמן שבקע הקדוש ברוך הוא את הים לישראל, היה קורע את הים לאלה והם הולכים ביבשה, והמים היו שבים מצד אחר ומטביעים את אלה ומתים. ונמצא נס כאן ודין כאן, הכל כאחד.

אמר לו, וזהו שקשה לפניו, שפִּשְׁנַעֲשָׁה ברוך הוא עושה דין ונס כאחד, לא במקום אחד ולא בבית אחד [שהכל נמצא כאחד]. ואם נעשה קשה לפניו, שהרי למעלה לא נעשה הכל אלא בשלמות כאחד, או נס או דין במקום אחד ולא לחצאין.

לבן לא עושה הקדוש ברוך הוא דין ברשעים עד שישתלמו בחטאם. זהו שכתוב (בראשית טו) כי לא שלם עון האמרי עד הנה, וכתוב (ישעיה כז) בסאסאה בשלחה תריבנה. ועל זה היה מסטין ליהושע שישרף עמם, עד שאמר לו (זכריה ג) יגער ה' בך השטן. מי אמר לו? זה מלאך ה' [ונאמר ויאמר ה' אל השטן].

ואם תאמר, ויאמר ה' אל השטן יגער ה' בך וגו'? בא ראה, כך גם למשה בסנה, שכתוב (שמות ג) וירא מלאך ה' אליו בלבת אש, וכתוב וירא ה' כי סר לראות. לפעמים מלאך ה', ולפעמים מלאך, ולפעמים ה'. ולכן אמר לו יגער ה' בך השטן ולא אמר הנני גוער בך.

בא ראה, כמו זה ביום שנמצא דין בעולם והקדוש ברוך הוא יושב על כסא הדין, אז נמצא השטן הזה שמסטה למעלה ולמטה, והוא נמצא להשחית את העולם ולטל הנשמות.

רבי שמעון היה יושב ולומד תורה, והיה משתדל בפסוק הזה, (דברים כא) ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר וגו' וערפו שם את העגלה בנחל. והדין הוא בספין לערף אותה. אמר לו רבי אלעזר, למה צריך את זה?

בבה רבי שמעון ואמר, אוי לעולם שנמשך אחר זה, שהרי מאותו היום שאותו הנחש הרע

בא ראה כמה חביבותו של אברהם לקב"ה, שבכל מקום שהיה הולך, לא היה חס על שלו כלום, אלא רק כדי להדבק בקב"ה, ומשום כך רגלי חסידו ישמר, וזוהי אשתו, שכתוב ואבימלך לא קרב אליה, וכתוב כי על כן לא נתתיך לנגע אליה.

בפרעה מה כתוב? (בראשית יב) וינגע ה' את פרעה וגו' על דבר שרי. היא אמרה - והקדוש ברוך הוא היה מכה, ומשום כך רגלי חסידו ישמר. ורשעים בחשך ידמו - אלו פרעה ואבימלך, שהקדוש ברוך הוא עשה בהם דינים בלילה. כי לא בכח יגבר איש, מי זה איש? זה אברהם, שכתוב ועתה השב אשת האיש וגו'.

וה' פקד את שרה כאשר אמר וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (זכריה ג) ויראני את יהושע הכהן הגדול עמד לפני מלאך ה' והשטן עמד על ימינו לשטנו. בפסוק זה יש להסתכל בו. ויראני את יהושע הכהן הגדול - זה יהושע בן יהוָדָק. עמד לפני מלאך ה', מי זה מלאך ה'? זהו המקום [שנשמות הצדיקים צרורות] צרור של נשמת הצדיק צרורה בו, וכל אותן נשמות הצדיקים עומדות שם, וזהו מלאך ה'.

והשטן עמד על ימינו לשטנו - זהו יצר הרע שהוא משוטט והולך בעולם לטל נשמות ולהוציא רוחות ולהסטות את הבריות למעלה ולמטה. וזהו בשעה שהטיל אותו נבוכדנצר לאש עם אותם נביאי השקר, וזה היה מסטין למעלה כדי שישרף עמם.

שכך היא דרכו - שאינו מקטרג אלא בזמן של סנה ובזמן שהצער שורה בעולם, ויש לו רשות להסטות ולעשות דין אפלו בלי דין, כמו שנאמר (משלי יג) ויש נספה בלא משפט. מה זה לשטנו? שהיה אומר, או שכלם ינצלו או שכלם ישרפו.

שהרי בשעה שנתנה רשות למשחית לחבל, לא נצול הצדיק מהרשעים. ולכן בשעה שהדין שרוי בעיר, צריך בן אדם לברח בטרם שיתפס שם, שהרי המשחית, כיון שמתחיל, כך גם עושה לצדיק כמו לרשע, וכל שכן שהיו שלשתם כאחד. והיה תובע שישרפו כלם או ינצלו כלם.

ואותו מקטרג מתערבב, שחושב לשלט בדין ולקטרג בעולם, ורואה שמתעוררים רחמים. אז מתערבב ותש כחו ולא יכול לעשות דבר, והקדוש ברוך הוא דן את העולם ברחמים. שאם תאמר שנעשה דין – לא כן! אלא מתחברים רחמים עם דין, והעולם נדון ברחמים.

בא ראה, כתוב (תהלים פא) תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו, שהלבנה מתכסה, שהרי אז שולט הנחש הרע ויכול להזיק לעולם. וכשמתעוררים רחמים, עולה הלבנה ומעברת משם, והוא מתערבב ולא יכול לשלט, ועובר שלא יתקרב לשם, ולכן בראש השנה צריך לערבב אותו כמי שמתעורר משנתו ולא יודע כלום.

ביום הכפורים צריך לנוח ולעשות לו נחת רוח בשעיר שמקריבים לו, ואז מתהפך לסגור על ישראל, אבל ביום של ראש השנה מתערבב, שלא יודע ולא יכול לעשות כלום. רואה התעוררות של הרחמים עולים מלמטה ורחמים מלמעלה והלבנה עולה ביניהם, אז הוא מתערבב ולא יודע כלום ולא יכול לשלט.

והקדוש ברוך הוא דן את ישראל ברחמים וחס עליהם ומוצא להם זמן כל אותם עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכפורים לקבל את כל אותם השבים לפניו ולכפר להם מחטאייהם ומעלה אותם ליום הכפורים.

ועל זה בכל מצוה הקדוש ברוך הוא את ישראל לעשות מעשה, כדי שלא ישלט עליהם מי שלא צריך ולא ישלט עליהם הדין ויהיו כלם צדיקים בארץ כאהבת האב על הבנים [בני אדם], והכל תלוי במעשה ובדבורים, והרי בארנו הדברים.

וה' פקד את שרה כאשר אמר, שכתוב למועד אשוב אליך כעת חיה ולשרה בן. ושנינו, פקד את שרה – פקידה לנקה, זכירה לזכר. ומשום כן 'וה' פקד את שרה. כאשר אמר, שכתוב שוב אשוב אליך כעת חיה וגו'. מכאן משמע שאמר ויאמר שוב אשוב אליך, ויאמר סתם, שהוא היה ולא שליח אחר.

וייעש ה' לשרה וגו'. כיון שאמר וה' פקד את שרה, מהו ויעש ה' לשרה? אלא כן שנינו, שפרי

התפתה בו אדם, שולט על האדם ושולט על בני העולם, הוא עומד להסוות את העולם, והעולם לא יכול לצאת מענישו עד שיבא מלך המשיח ויקים הקדוש ברוך הוא את ישני העפר, שכתוב (ישעיה כא) בלע המות לנצח וגו', וכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ. והוא עומד על עולם זה לטל את כל נשמות בני האדם.

ובא וראה, הרי כתוב (דברים כא) כי ימצא חלל וגו'. בא ראה, כל בני העולם נשמתם יוצאת על ידי מלאך המות. אם תאמר שבן אדם הזה יצאה נשמתו על ידי אותו מלאך המות – לא כן! אלא מי שהורג אותו, הוציא את נשמתו בטרם הגיע זמנו שישלט בו אותו מלאך המות.

ולכן ולארץ לא יכפר וגו'. ולארץ שלנו. ולא די להם שעומד הוא להסוות העולם לחנם ולקטרג תמיד, כל שכן שגוזלים ממנו מה שיש לו לקחת. והקדוש ברוך הוא חס על בניו, ולכן מקריבים את העגלה הזו, כדי לתקן עמו מה שנלקחה אותה נשמה של האדם ממנו, ולא ימצא מקטרג על [ד"א הקרובים בזה] העולם.

וסוד עליון שנינו כאן. שור, פרה, עגל, עגלה – כלם בסוד עליון נמצאים, ולכן בזה מתקנים אותו, וזהו שכתוב (דברים כא) ידינו לא שפכה את הדם הזה וגו'. לא שפכו ולא גרמנו מיתתו. ובזה לא נמצא עליהם מקטרג, ובכל נתן הקדוש ברוך הוא עצה לעולם.

בא ראה, כמו זה בראש השנה ויום הכפורים, שנמצא הדין בעולם, הוא עומד לקטרג, וישראל צריכים להתעורר בשופר ולעורר קול שכלול בא"ש ומי"ם רוח ונעשים אחד, ולהשמיע אותו קול מתוך השופר.

ואותו קול עולה עד מקום שיושב כסא הדין ומכה בו ועולה. כיון שמגיע הקול הזה מלמטה, הקול של יעקב נתקן למעלה, והקדוש ברוך הוא מעורר רחמים. שהרי כמו שישאל מעוררים למטה קול אחד כלול בא"ש ורוח מי"ם שיוצאים כאחד מתוך השופר, כך גם מתעורר למעלה שופר. ואותו קול שכלול בא"ש ומי"ם רוח נתקן, ויוצא זה מלמטה וזה מלמעלה, ונתקן העולם ונמצאים הרחמים.

רבי יהודה ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יהודה לרבי יוסי, פתח פיה ודבר בתורה, שהרי השכינה נמצאת אצלך, שבכל זמן שבדברי תורה מדברים, באה השכינה ומתחברת, וכל שפן בדרך, ששכינה מקדימה ובאה והולכת לפני בני אדם שזוכים באמונת הקדוש ברוך הוא.

פתח רבי יוסי ואמר, (שם) אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנה. אשתך כגפן פריה - כל זמן שהאשה בירכתי הבית ולא יוצאת החוצה, היא צנועה וראויה להוליד בנים פורים. כגפן - מה גפן לא ננטעת אלא במינה ולא במין אחר, כך אשה כשרה לא תעשה נטיעות עם איש אחר; מה גפן אין בה הרכה מעץ אחר, אף כך אשה כשרה גם כן.

ראה מה שכרה: בניך כשתילי זיתים. מה זיתים אין עליהם נופלים כל ימות השנה וכלם קשורים [בסר] תמיד, אף כך בניך כשתילי זיתים סביב לשלחנה. מה כתוב אחריו? הנה פי כן יכרך גבר ירא ה'. מה זה הנה פי כן יכרך גבר? הנה כן היה צריך (לכתוב)! אלא לרבות דבר אחר שלמדנו זה ממנה, שכל זמן שהשכינה היתה צנועה במקומה כראוי לה כביכול - בניך כשתילי זיתים, אלו ישראל כששרויים בארץ. סביב לשלחנה - שאוכלים ושותים ומקריבים קרבנות ושומחים לפני הקדוש ברוך הוא, ומתברכים עליונים ותחתונים בגללם.

אחר שיצאה השכינה וגלו ישראל מעל שלחן אביהם, והם בין העמים וצווחים כל יום, ואין מי שישגיח בהם פרט לקב"ה, שכתוב (ויקרא כו) ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם וגו'. וראינו כמה קדושים עליונים מתו בגזרות תקיפות, וכל זה משום ענש התורה שלא קימו ישראל כשהיו שרויים בארץ הקדושה.

ראה מה כתוב, (דברים כח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל. פסוק זה הוא סוד. תחת אשר לא עבדת בשמחה, בזמן שכהנים היו מקריבים קרבנות ועולות, וזו היא בשמחה. ובטוב לבב - אלו הלויים. מרב כל - אלו ישראל שהיו אמצעיים ביניהם ונטלו ברכות מכל הצדדים, שכתוב (ישעיה ט) הרבית הגוי לו

מעשיו של הקדוש ברוך הוא, מאותו נהר ששופע ויוצא מעדן הוא, והוא נשמות הצדיקים, והוא המזל שכל הברכות הטובות וגשמי ברכה נוזלים ממנו ומשם יוצאים, שכתוב להשקות את הגן. שהוא מזיל ומשקה מלמעלה למטה משום שבנים במזל הזה תלויים, ולא במקום אחר. ועל זה כתוב וה' פקד את שרה, פקידה בלבדה.

ויעש ה' לשרה, עשייה היא למעלה מן הדרגה הזו, כמו שנאמר שבמזל זה תלוי, ועל זה כאן פקידה וכאן עשייה. ולכן אמר ה' והכל אחד. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים קכז) הנה נחלת ה' בנים שחר פרי הבטן. הנה נחלת ה', חלק להאחז בה' שלא יתבטל ממנה לעולמים. שפן אדם שזוכה לבנים בעולם הזה, זוכה בהם להכנס לפרגוד לעולם הבא, משום שאותו הבן שהשאיר בן האדם וזוכה בו בעולם הזה, הוא יזכה אותו לעולם הבא, וזוכה להכנס בו לנחלת ה'. מה זה נחלת ה'? זו ארץ החיים. וכך קרא לה את ארץ ישראל, שהיא ארץ החיים.

דוד המלך [קרא לה] נחלת ה', שכתוב (שמואל א-כ) כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבד אלהים אחרים, ומשום כך הנה נחלת ה' בנים. מי מזכה את האיש הזה? בנים. אם זוכה בהם בעולם הזה - שחר פרי הבטן. שחר וחלק טוב באותו עולם באותו פרי מעיו הוא שזוכה בן אדם באותו עולם בהם.

בא ראה, הנה נחלת ה' בנים, ירשה וחלק של פרות של מעשה הקדוש ברוך הוא מלמעלה הוא מעץ החיים, שהרי משם זוכה בן אדם לבנים, כמו שנאמר (הושע יד) ממני פריך נמצא. מה כתוב? (תהלים קכז) אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבשו וגו'. אשרי בעולם הזה, ואשרי בעולם הבא.

לא יבשו פי ידברו את אויבים בשער, מי האויבים בשער? אלו בעלי הדינים. שכאשר נשמה יוצאת מהעולם הזה, כמה הם בעלי הדינים שמזמנים לפניה עד שלא תכנס למקום בשער באותו שער שתכנס לשם, משום שהשאר משכונות בעולם הזה ובגללם יזכה באותו עולם. ועל זה לא יבשו פי ידברו את אויבים בשער.

מה"א וקול לא נמצא, אז הדבור נאלם, ולכן היא שוככת לעפר כל אותו היום הזה של ה"א. ומיהו? האלף החמישי. ואף על גב שהקדימה בגלות עד שלא נכנס אותו האלף החמישי, הסוד של ה"א. וכשיבא האלף הששי, שהוא הסוד של וא"ו, אז וא"ו יקים את ה"א.

בזמן שש פעמים עשר ששים נפש, אז שלמות של וא"ו עשר פעמים, וא"ו שש פעמים עשר, [שוא"ו] וא"ו עולה [בעשר] ב"י, וא"ו יורדת בה"א.

נשלמת וא"ו בתוך עשר שש פעמים, אז הם ששים להקימה מהעפר. ובכל ששים וששים מאותו האלף הששי מתחזקת ה"א, ועולה בדרגותיה להתחזק. ובשש מאות שנים לאלף הששי יפתחו שערי החכמה למעלה ומעינות של חכמה למטה, ויתחזק העולם להפנס לשביעי. כמו בן אדם שמתקן ביום ששי מכשמצריב השמש להפנס לשבת, אף כך גם, וסימן לדבר – (בראשית ו) בשנת שש מאות שנה לחיי נח וגו' נבקעו כל מעינות תהום רבה.

אמר לו רבי יוסי, כל זה זמן ארץ יותר מכפי שבארוהו החברים שהוא יום אחד גלות של כנסת ישראל ולא יותר, שכתוב (איכה א) נתנני שוממה כל היום דוה. אמר לו, כך למדתי מאבי בסודות האותיות של השם הקדוש ובכמים של שנות העולם ובכמים של בראשית, והכל בסוד אחד הוא.

ואז תראה הקשת בגונים מאירים כמו אשה שמתקשטת לבעלה, שכתוב (בראשית ט) וראייתה לזכר ברית עולם, והרי פרשה ויפה הוא. וראייתה בגונים מאירים כראוי, ואז לזכר ברית עולם. מה זה ברית עולם? זו כנסת ישראל, ויתחבר וא"ו עם ה"א ויקימה מן העפר, כמו שנאמר ויזכר אלהים את בריתו. זו כנסת ישראל שהיא ברית, כמו שנאמר והיתה לאות ברית וגו'.

אז יתעורר וא"ו אל ה"א, אז אותות עליונים יתעוררו בעולם, ועתידים בני ראובן לעורר קרבות בכל העולם, וכנסת ישראל יקים אותה מן העפר ויזכר אותה הקדוש ברוך הוא, וימצא

הגדלת השמחה. אלו הכהנים. שמחו לפניך כשמחת בקציר – אלו ישראל שהקדוש ברוך הוא ברך להם את תבואת השדה ונותנים מעשר מן הכל. כאשר יגילו בחלקם שלל – אלו לויים שנוטלים מעשר מתוך הגרן.

דבר אחר הרבית הגוי – אלו ישראל שאמונת הקדוש ברוך הוא עליהם כראוי. לו הגדלת השמחה – זוהי דרגת הראש העליון של אברהם שנדבק בה, שהוא גדול, וחדוה נמצאת בו.

שמחו לפניך – בשעה שעולים להדבק בך. כשמחת בקציר – זו כנסת ישראל ששמחת הקציר היא שלה. כאשר יגילו בחלקם שלל – כאשר יגילו אלו שאר הצבאות והמרכבות למטה בזמן שמחלקים שלל וטורפים טרף בראשית הכל.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. מה זה עת לעשות לה'? אלא הרי פרשוה, אבל עת – זו כנסת ישראל שנקראת עת, כמו שנאמר (ויקרא טז) ואל יבא בכל עת אל הקדש. מה זה ואל יבא בכל עת? כמו שנאמר (משלי ז) לשמרך מאשה זרה. וזהו (ויקרא י) ויקריבו לפני ה' אש זרה וגו'. מה הטעם עת? משום שיש לה עת וזמן לכל להתקרב להיות מאירה ולהתחבר כראוי, כמו שנאמר (תהלים טט) ואני תפילתי לך ה' עת רצון.

לעשות לה', כמו שכתוב (שמואל ב ח) ויעש דוד שם. שכל מי שמשתדל בתורה כאלו עשה ותקן את העת הזאת לחבר אותה עם הקדוש ברוך הוא (תפארת). וכל כך למה? משום שהפרו תורתך. שאלו לא הפרו תורתך, לא נמצא פרוד של הקדוש ברוך הוא מישראל לעולמים.

אמר רבי יוסי, כמו זה כתוב (ישעיה ס) אני ה' בעתה אחישנה. מהו בעתה? בעת ה'. שתקום מן העפר, אז אחישנה. אמר רבי יוסי, ועם כל זה, יום אחד היא כנסת ישראל בתוך העפר ולא יותר. אמר רבי יהודה, כך אמרו, אבל בא ראה הסוד שלמדנו. בשעה שכנסת ישראל גלתה ממקומה, אז אותיות השם הקדוש כביכול נפרדו, שנפרדה ה"א מן וא"ו, ומשום שנפרדו מה כתוב? (תהלים ט) נאלמתי דומי"ה, משום שהסתלק וא"ו

ונכנס לתוך מערה אחת, ומצא ספר אחד שהיה נעוץ בתוך נקב של הסלע בקצה המערה. יצא אתו.

כיון שפתח אותו, ראה שבעים ושתיים חקוקי אותיות שנמסרו לאדם הראשון, ובהם היה יודע כל החכמה של עליונים קדושים וכל אותם שאחר הריחים שמתגלגלים אחר הפרכת תוף אורות עליונים וכל אותם דברים שעתידים לבא לעולם עד היום שיקום ענן בצד מערב ויחשיף את העולם.

קרא לרבי יהודה והתחילו ללמד באותו ספר. לא הספיקו ללמד שנים או שלשה צדדים של אותן האותיות עד שהיו מסתכלים באותה חכמה עליונה. כיון שהגיעו ללמד בסתרי הספר ודברו זה עם זה, יצא שביב של אש ומשב של רוח והפה בידיהם ואבד מהם. בכה רבי יוסי ואמר, אולי חס וחלילה חטא הוא אצלנו, או שאין אנו זכאים לדעת אותו.

בשבאו אל רבי שמעון, ספרו לו המעשה הזה. אמר להם, אולי בקץ המשיח של אותם אותיות הייתם עסוקים? אמרו לו, את זה לא ידענו, שהרי הכל נשפח מעמנו. אמר להם רבי שמעון, שאין רצון הקדוש ברוך הוא בזה שיתגלה כל כך לעולם, וכשיהיה קרוב לימות המשיח, אפלו תינוקות של העולם עתידיים למצא נסתרות של חכמה ולדעת בו קצים וחסבונות, ובאותו זמן יתגלה לכל. זהו שכתוב (צפניה ג) כי אז אהפך אל עמים וגו'. מה זה אז? בזמן שתקום כנסת ישראל מן העפר ויקים אותה הקדוש ברוך הוא, אז אהפך אל עמים שפה ברוחה לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד.

בא ראה, אף על גב שכתוב באברהם, ויסע אברהם הלוך ונסוע הנגבה, וכל מסעותיו היו לדרום ונקשר בו, לא עלה למקומו כראוי עד שנולד יצחק. כיון שנולד יצחק, התעלה למקומו והשתתף עמו ונקשרו זה עם זה.

לבן הוא קרא לו יצחק ולא אחר, כדי לשתף מים עם אש, שכתוב ויקרא אברהם את שם בנו הנולד לו אשר ילדה לו שרה יצחק. מי הנולד לו? אש ממים.

הקדוש ברוך הוא אצלה בתוך הגלות כחשבון וא"ו שש פעמים י' [עשר]. עשר פעמים שש שנים, ואז תקום ויפקד העולם לעשות נקמות. ומי שהוא נמוך - יגבה.

אמר לו רבי יוסי, יפה אמרת, משום שהוא בתוך סוד האותיות ואין לנו לעורר חשבון וקצים אחרים, שהרי בספרו של רב ייבא הזקן מצאנו חשבון זה, שכתוב (ויקרא כו) אז תרצה הארץ, והוא הסוד של וא"ו, שכתוב (שם) וזכרתי את בריתי יעקוב, וזהו וא"ו, הכל כאחד. ועל זה אזכר. ואחר כך והארץ אזכר, זו כנסת ישראל. תרצה, תתרצה הארץ אל הקדוש ברוך הוא.

אבל יום אחד שאמרו החברים, ודאי הכל גנוז לפני הקדוש ברוך הוא והכל נמצא בסוד האותיות של השם הקדוש, שהרי הגלות באותן האותיות גלה אותן רבי ייסא כאן, ועכשו באותן האותיות התגלו וגלה אותן.

אמר לו, בא ראה שאפלו כשנפקדה שרה, מדרגה הזו לא פקד אותה, אלא בסוד של וא"ו, שכתוב וה' פקד את שרה וגו', משום שהכל הוא בסוד של וא"ו, ובה"א כולל הכל ובו מתגלה הכל, משום שכל דבר נסתר הוא מגלה כל נסתר ולא בא מישהו בגלוי ויגלה מה שהוא נסתר.

אמר רבי יוסי, כמה יש לנו להמשיך בתוך הגלות עד אותו הזמן, והכל תלה לו הקדוש ברוך הוא כשישובו בתשובה - אם יזכו ואם לא יזכו, כמו שנאמר בפסוק הזה שכתוב אני ה' בעתה אחישנה. זכו - אחישנה. לא זכו - בעתה.

הלכו. בעודם הולכים, אמר רבי יוסי, נזכרתי עכשו שבמקום הזה ישבתי יום אחד עם אבי ואמר לי, בני, עתיד אתה כשתגיע ימיה לששים שנים למצא במקום הזה אוצר של חכמה עליונה, והרי זכיתי לאותם הימים ולא מצאתי, ואינו יודע אם הדברים הללו שאמרנו או אותה החכמה שהוא אמר.

ואמר לי, כשיגיעו השלהבות של האש לתוך האויר של ידיה, יאבד ממך. אמרתי לו, אבא, במה ידעת? אמר לי, באותן שתי צפרים שעברו על ראשי ידעתי. בין כך נפרד רבי יוסי

מדרש הנעלם

נעורין אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה.

דבר אחר הקיצו ורננו שכני עפר – אלו הם האבות. והמתים בחוזה לארץ יבנה גופם ומתגלגלים תחת הארץ עד ארץ ישראל, ושם יקבלו נשמתם, ולא בחוזה לארץ. זהו שכתוב (יחזקאל לז) לכן הנבא ואמרת אליהם [וגו'], הנה אני פתח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי אתכם אל אדמת ישראל. מה כתוב אחריו? ונתתי רוחי בכם וחייתם.

רבי פנחס אמר, הנשמה נטלה מכסא הכבוד שהוא הראש, כמו שנאמר (שיר ז) ראשך עליך כפרמל. ודלת ראשך כארגמן – זו היא הנשמה שהיא דלת הראש. מלך אסור ברהטים – הוא הגוף שהוא אסור בקברים. זהו הגוף, וזהו שרה, וזהו מלך. והקדוש ברוך הוא פוקדה למועד אשר דבר אליו. זהו שכתוב וה' פקד את שרה כאשר אמר. פוקד את הגוף לזמן הידוע שבו יפקד הצדיקים.

אמר רבי פנחס, עתיד הקדוש ברוך הוא ליפות לגוף הצדיקים לעתיד לבא כפי של אדם הראשון כשנכנס לגן עדן, שנאמר (ישעיה נח) ונחף ה' תמיד וגו' והיית כגן רוח. אמר רבי לוי, הנשמה בעודה במעלתה, נזונית באור של מעלה ומתלבשת בו, וכשתכנס [ונשתרש] לגוף לעתיד לבא – באותו האור ממש תכנס, ואזי הגוף יאיר כזהר הרקיע. זהו שכתוב (דניאל יב) והמשפלים יזהרו כזהר הרקיע. וישיגו בני אדם דעה שלמה, שנאמר (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה'. מנין לנו זה? ממה שכתוב ונחף ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך. זה אור של מעלה.

ועצמותיה יחליץ – זה פקידת הגוף. והיית כגן רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו – זהו דעת הבורא יתברך. ואזי ידעו הבריות שהנשמה הנכנסת בהם, שהיא נשמת החיים, נשמת התענוגים, שהיא קבלה התענוגים מלמעלה ומעדת לגוף, והכל תמהים בה ואומרים (שיר ז) מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים. זו היא הנשמה לעתיד לבא.

וה' פקד את שרה כאשר אמר. רבי יוחנן פתח בפסוק זה, (שיר ז) ראשך עליך כפרמל ודלת ראשך כארגמן מלך אסור ברהטים. עשה הקדוש ברוך הוא שליטים למעלה ושליטים לטה. כשנותן הקדוש ברוך הוא מעלה לשרים של מעלה, נוטלים מעלה המלכים של מטה.

נתן מעלה לשרו של בבל – נוטל מעלה נבוכדנצר הרשע, שכתוב בו (דניאל ב) אתה הוא ראש הזהב. והיו כל העולם משעבדים תחת ידו ובנו וכן בנו. זהו שכתוב ראשך עליך כפרמל. זהו נבוכדנצר. זהו שכתוב (שם ד) תחתיו תצלל חית השדה. ודלת ראשך כארגמן – זהו בלשצר שאמר (שם ה) ילבש ארגמן. מלך אסור ברהטים – זהו אויל מרדך שהיה אסור עד שמת אביו נבוכדנצר ומלך תחתיו.

אמר רבי יהודה, למה בא טעם זה בשיר השירים? אלא, אמר רבי יהודה, שבעה דברים נבראו קדם שנברא העולם, ואלו הן וכו', כסא הכבוד – שנאמר (תהלים צג) נכון כסאך מאז מעולם אתה, וכתוב (ירמיה יז) כסא כבוד מרום מראשון. שהוא היה ראש הנקדם לכל, ונטל הקדוש ברוך הוא את הנשמה הטהורה מכסא הכבוד להיות מאירה לגוף. זהו שכתוב ראשך עליך כפרמל. זהו כסא הכבוד שהוא ראש על הכל. ודלת ראשך כארגמן – זו היא הנשמה הנטלת ממנו. מלך אסור ברהטים – זהו הגוף שהוא אסור בקבר וכלה בעפר ולא נשאר ממנו אלא כמלא תרוד רקב, וממנו יבנה כל הגוף. וכשפוקד הקדוש ברוך הוא את הגוף, הוא אומר לארץ שתפליט אותו לחוץ, שכתוב (ישעיה כו) וארץ רפאים תפיל.

אמר רבי יוחנן, המתים שבארץ הם חיים תחלה, זהו שכתוב (שם) יחיו מתיה. נבלתי יקומון – אלו שבחוזה לארץ. הקיצו ורננו שכני עפר – אלו המתים שבמדבר. שאמר רבי יוחנן, למה מת משה בחוזה לארץ? להראות לכל באי עולם, כשם שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות למשה, כך עתיד להחיות לדורו, [למה?] שהם קבלו התורה. [שאמר רבי יוחנן] ועליהם נאמר (ירמיה ב) זכרתי לך חסד

אמר רבי חזקיה, מכאן [מקרא הוא] הוא קדוש, ירושלים קדוש, הנותר בה קדוש. הוא קדוש – שכתוב (ישעיה ו) קדוש ה' צבאות, וכתוב (הושע יא) בקרבך קדוש. ירושלים קדוש – שכתוב (קהלת ח) וממקום קדוש יהלכו. הנותר בה קדוש – שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו. מה קדוש הראשון קים – אף השאר קדוש קדוש קים.

אמר רבי יצחק, מה זה שכתוב (זכריה ח) עד ישובו זקנים וזקנות ברחבות ירושלים ואיש משענתו בידו מרב ימים? מה טובה היא זו [כדי] ללכת אז שכתוב ואיש משענתו בידו? אלא, אמר רבי יצחק, עתידים הצדיקים לעתיד לבא להחיות מתים כאלישע הנביא, שכתוב (מלכים ב ד) וקח משענתי בידך ולך, וכתוב ושמתי משענתי על פני הנער. אמר לו הקדוש ברוך הוא: דבר שעתידי לעשות הצדיקים לעתיד לבא אתה רוצה לעשות עכשו לעשות? מה כתוב? וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין עונה ואין קשב.

אבל הצדיקים לעתיד לבא עלה בידם הבטחה זו, שכתוב (זכריה ח) ואיש משענתו בידו, כדי להחיות בו את המתים. [מי הם המתים?] אותם מהגרים שנתגירו מאמות העולם, שכתוב בהם (ישעיה סה) כי הנער בן מאה שנה ימות והחוטא בן מאה שנה יקלל. אמר רבי יצחק, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב מרב ימים.

דבר אחר ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, כתוב (ישעיה סו) שמחו את ירושלים וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה. אמר רבי יהודה, לא היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם פאותה שמחה שעתיד לשמח עם הצדיקים לעתיד לבא, וכל אחד מראה באצבע ואומר, (שם כה) הנה אלהינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו, וכתוב (שם יב) זמרו ה' כי גאות עשה מודעת זאת בכל הארץ.

רבי יוחנן אמר, לא ראינו מי שפרש את הדבר הזה כדוד המלך שאמר (תהלים קד) תסתיר פניך יפהלון וגו'. מכאן שאין הקדוש ברוך הוא עושה רעה לשום אדם, אלא פשאינו משגיח בו – הוא

אמר רבי יהודה, בא ראה שפך הוא, שכתוב (שם) מלך אסור ברהטים, וכתוב אחריו מה יפית ומה נעמת. ואמר רבי יהודה, באותו זמן עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח עולמו ולשמח בכריותיו, שנאמר (תהלים קד) ישמח ה' במעשיו. ואזי יהיה שחוק בעולם מה שאין כן עכשו, שכתוב (שם קכ) אז ימלא שחוק פינו וגו'. זהו שכתוב ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, שאזי עתידים בני אדם לומר שירה, שהוא עת שחוק. רבי אבא אמר, היום שישמח הקדוש ברוך הוא עם בריותיו, לא היתה שמחה כמותה מיום שנברא העולם, והצדיקים הנשארים בירושלים לא ישובו עוד לעפרם, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו. הנותר בציון ובירושלים דוקא.

אמר רבי אחא, אם כן מעטים הם. אלא כל אותם שנשארו בארץ ישראל הקדושה דינם בירושלים וכציון לכל דבר. מלמד שכל ארץ ישראל בכלל ירושלים היא, ממשמע שכתוב (ויקרא יט) וכי תבאו אל הארץ. הכל בכלל.

רבי יהודה ברבי אלעזר שאל לרבי חזקיה. אמר לו, מתים שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיותם, למה לא נתן נשמתם במקום שנקברו שם, ויבאו להחיות בארץ ישראל? אמר לו, נשבע הקדוש ברוך הוא לבנות ירושלים, ושלא תהרס לעולמים. שאמר רבי ירמיה, עתיד הקדוש ברוך הוא לתחדש עולמו ולבנות ירושלים ולהורידה בנויה מלמעלה [בנין] כדי שלא יהרס, ונשבע שלא תגלה עוד כנסת ישראל, ונשבע שלא יהרס בנין ירושלים, שנאמר (ישעיה סב) לא יאמר לך עוד עזובה ולא רצף לא יאמר עוד שממה.

ובכל מקום שאתה מוצא לא לא – היא שבועה. זהו שכתוב (בראשית ט) ולא יכרת כל בשור עוד ממי המבול ולא יהיה עוד מבול וגו', וכתוב (ישעיה נד) אשר נשבעתי מעבר מי נח. מכאן שלא לא – שבועה. ומן לאו אתה שומע הן. ועתיד הקדוש ברוך הוא לקים עולמו קיום שלא תגלה כנסת ישראל ולא יהרס בנין בית המקדש, לפיכך אין מקבלים נשמתם אלא במקום קים לעולמים, כדי שתהיה הנשמה קימת בגוף לעולמים. וזה הוא שכתוב הנשאר בציון והנותר בירושלים קדוש יאמר לו וגו'.

קם רבי אבא והבדיל מהם עשרה שיקבלו ממנו. אמר להם, שבו עם האיש הגדול הזה, ואני והם נקבל למחר ונשב עמו. הלכו. ואותם עשרה שישבו עמו ישבו [אותם עשרה] ולא אמר כלום. אמרו לו, אם רצונו של מר, נקבל פני שכינה. אמר להם, והרי רבי אבא אינו כאן. שלחו לו ובא.

פתח ואמר, וה'פקד את שרה כאשר אמר, מה השנוי שהיה כאן? היה לו לומר, וה'זכר את שרה, כמו שאמר (בראשית ל) ויזכר אלהים את רחל, שאין פקידה אלא על מה שהיה בתחלה. אלא בהתחלה היה, שכתוב שוב אשוב אליך כעת חיה, ועל אותו ענין נאמר שפקד עכשו, משמע שכתוב כאשר אמר. שאלמלא לא נאמר כאשר אמר, שיאמר זכירה. אבל פקד – אותו דבר שאמר למועד אשוב אליך.

אחר כך אמר כך, צדיק זה שזוכה לעלות לאותו כבוד עליון, דמותו נחקקת בכסא כבודו, וכן לכל צדיק וצדיק דמותו למעלה כמו שהיה למטה להבטיח לאותה נשמה קדושה.

וזהו שאמר רבי יוחנן, מה זה שכתוב (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה? שזוהרים גוף ונשמה שעומדים בגרן הקדוש העליון שלמעלה כדמות שהיה עומד בארץ, ואותה דמות נזונית הנאת הנשמה, ואותה העתידה להתלבש בעצם הזו שנשארה בארץ, והאדמה תעבר ממנה וטופלת את הזהמה החוצה, וזהו שנקרא קדשה.

כלה מאליו, שכתוב תסתיר פניך יבהלון תסף רוחם יגועון וגו', ואחר כך (שם) תשלח רוחך יבראון וגו', ואחר כך (שם) יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו. ואזי השחוק בעולם, שכתוב (שם קכו) אז ימלא שחוק פיניו ולשוניו רנה. זהו שכתוב ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים, לשמח בישועתו.

רבי חייא אמר, בא ראה, עד שהגוף עומד בעולם הזה, הוא חסר מן התשלום. לאחר שהוא צדיק והולך בדרך ישר ומת בישרו, נקרא שרה בתשלומו. הגיע לתחית המתים, הוא שרה, כדי שלא יאמרו שאחר הוא שהחיה הקדוש ברוך הוא. לאחר שהוא חי ושמח עם השכינה ומעביר הקדוש ברוך הוא היגון מן העולם, שכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים דמעה מעל כל פנים וגו', אזי נקרא יצחק בשביל הצחוק והשמחה שהיה לצדיקים לעתיד לבא.

רבי יהודה בא לאותו מקום של כפר חנן. שלחו לו מנחה כל בני העיר. נכנס לפניו רבי אבא, אמר לו, מתי הולך מר? אמר לו, אפרע מה שנתנו לי בני העיר ואלך. אמר לו, אל יחשש מר למנחה הזאת. לתורה הם עשו את זה, ולא יקבלו ממך כלום. אמר לו, ולא יקבלו דברי תורה? אמר כן. באו כל בני העיר. אמר לו רבי יהודה, כלם ראשי ישיבות. אמר לו, ואם יש מי שלא נאה לו לשבת כאן – שיקום וילך.

סדר הלימוד ליום כ כסלו [יום 79 בשנה]

וְאִזּוּ יִקְרָאוּ קְדוּשִׁים עֲלֵיוֹנִים, שְׁכָתוּב (שם ד) קְדוּשׁ יֹאמֵר לוֹ. וְזֶהוּ שֶׁנִּקְרָא תַּחֲתֵי הַמַּתִּים שֶׁל הַסּוּף, וְזֶהוּ [כֶּסֶף שָׁלֵם גּוֹף שָׁלֵם] [נְסִיּוֹן] אַחֲרוֹן, וְלֹא יִטְעֲמוּ עוֹד טַעַם הַמּוֹת, שְׁכָתוּב בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם ה' כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ וְגו'. כִּי כִרְךָ אֲבָרְכֶךָ וְגו'. וּבְאוֹתוֹ זְמַן מִתְפַּלְלִים הַצַּדִּיקִים שֶׁלֹּא יִתְנַסּוּ בְּזֶה יוֹתֵר.

מה כְּתוּב? וַיֵּשֶׂא אֲבָרְהָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲנִה אֵיל וְגו'. אֵלּוּ שְׁאָר רִשְׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁנִּקְרָאוּ אֵילִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ס) אֵילֵי נְבִיּוֹת יִשְׁרָתוּנְךָ, וּמִתְרַגְּמִים: גְּדוּלֵי נְבִיּוֹת. אַחַר נֶאֱחָזוּ בִּסְבִיךְ וְגו', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל קַרְנֵי רִשְׁעִים אֲגַדֵּעַ. וַיִּלְךְ אֲבָרְהָם וַיִּקַּח אֶת הָאֵיל וְגו', שֶׁהֵם מְזַמְּנִים לְהַתְנַסּוֹת בְּכָל נְסִיּוֹן רַע, וַיִּשְׁאַרוּ הַצַּדִּיקִים לְעוֹלָם הַבָּא כְּמוֹ מְלֹאכִים עֲלֵיוֹנִים קְדוּשִׁים לִיחַד אֶת שְׁמוֹ, וְלִכְן כְּתוּב (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וּשְׁמוֹ אֶחָד וְגו'.

אמר לוֹ [אָמַר לָהֶם] רַבִּי יְהוּדָה, מִכַּאֵן וְהִלָּא פִתְחוּ הַפֶּתַח. נִכְנַס יוֹם אַחַר, וְנִכְנַסוּ לְפָנָיו כָּל בְּנֵי הָעִיר. אָמְרוּ לוֹ, יֹאמֵר לָנוּ מִרְ דְּבַרֵי תוֹרָה בְּפִרְשָׁה שֶׁקְרִינוּ בָּהּ בַּיּוֹם שַׁבָּת, וְה' פָּקֵד אֶת שְׂרָה. קָם בֵּין הָעַמּוּדִים, פִּתַּח וְאָמַר, וְה' פָּקֵד אֶת שְׂרָה וְגו'. שְׁלֹשָׁה מִפְתָּחוֹת בִּידוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא מִסְרָם לֹא בִיד מְלֹאךָ וְלֹא בִיד שְׂרָף: מִפְתָּח שֶׁל חַיָּה, וְשֶׁל גִּשְׁמִים, וְשֶׁל תַּחֲתֵי הַמַּתִּים. בָּא אֵלָיו וְנִטַּל הַשָּׁנִים – שֶׁל גִּשְׁמִים וְשֶׁל תַּחֲתֵי הַמַּתִּים.

ואמר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא נִמְסַר בִּיד אֵלָיו אֶלֶּא אַחַת. שְׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כְּשֶׁבִקֵּשׁ אֵלָיו לְהַחֲיוֹת בֶּן הַצֶּרְפִּית, אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: לֹא נֶאֱדָה לָךְ לְקַחַת בִּידְךָ שְׁנֵי מִפְתָּחוֹת, אֶלֶּא תֵן לִי מִפְתָּח הַגִּשְׁמִים, וְתַחֲיֶיהָ הַמַּת. וְהֵינּוּ שְׁכָתוּב (מלכים-א יח) לָךְ הִרְאָה אֶל אַחֲאָב וְגו' וְאַתָּנָה מָטָר. לֹא אָמַר וְתֵן מָטָר, אֶלֶּא וְאַתָּנָה.

והרי אֵלִישֶׁע הָיָה לוֹ? כֵּן. לְקִיָּם פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחוֹ שֶׁל אֵלָיו. אֶלֶּא שֶׁלְשֶׁתָּם לֹא מִסְרָם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בִיד שְׁלִיחַ. שְׁאָמַר רַבִּי סִימוֹן, בֹּא רֵאֵה כַחוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: בְּפַעַם אַחַת מַחֲיֶיהָ מִתִּים וּמוֹרִיד שְׁאוּל וַיַּעַל, מִזְרִיחַ מְאֹרוֹת וּמוֹרִיד גִּשְׁמִים, מִצְמִיחַ חֲצִיר, מְדַשֵּׁן יְבוּלִים, פּוֹקֵד עֲקָרוֹת, נוֹתֵן פְּרִיָּנוֹת,

וּבְשֵׁעוֹמָרְת אוֹתָהּ הַדְּמוּת הִיא שְׁלִמְעֵלָה, בָּאָה בְּכָל חֹדֶשׁ לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי הַמַּלְךְ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכָתוּב (ישעיה סו) וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ. וְהוּא מְבַשֵּׁר לוֹ וְאוֹמֵר, לְמוֹעֵד אָשׁוּב אֵלֶיךָ. לְאוֹתוֹ זְמַן שֶׁעֲתִיד לְהַחֲיוֹת מִתִּים עַד שֶׁתִּפְקֵד לְאוֹתוֹ זְמַן כְּמוֹ שֶׁהִתְבַּשְּׂרָה. זֶהוּ שְׁכָתוּב וְה' פָּקֵד אֶת שְׂרָה כְּאֲשֶׁר אָמַר. וְאוֹתוֹ יוֹם שִׁישְׁמַח הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשָׂיו, זֶהוּ שְׁכָתוּב (תהלים קד) יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו.

אמר לוֹ רַבִּי אֲבָא, יֹאמֵר לָנוּ מִרְ עַל הַפֶּרְשָׁה שְׁאָחַר כָּךְ. אָמַר, יִפָּה לָכֶם לְפִתְחַ פֶּרְשָׁה זֹאת. פִּתַּח וְאָמַר, וַיְהִי אַחַר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְהָאֵלֶּהִים נִסָּה אֶת אֲבָרְהָם וְגו', וַיֹּאמֶר קַח נָא אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ אֲשֶׁר אָהַבְתָּ וְגו'. כִּאֵן יֵשׁ לְהַתְבַּוְּנֵן, הָאֵמֵן הַזֶּה שְׁמוּצִיא כֶּסֶף מִמְּקוֹר הָאָרֶץ, מָה עוֹשֶׂה?

בתחלה מְכַנִּיס אוֹתוֹ לְאֵשׁ דּוֹלְקַת עַד שְׁמוּצִיא מִמֶּנּוּ אֶת כָּל הַזְּהֵמָה שֶׁל הָאָרֶץ, וְהָרִי נִשְׁאָר כֶּסֶף, אֲבָל לֹא כֶּסֶף שָׁלֵם. אַחַר כָּךְ מָה עוֹשֶׂה? מְכַנִּיס אוֹתוֹ בְּאֵשׁ כְּבִתְחִלָּה וּמוּצִיא מִמֶּנּוּ סִיגִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כה) הִגּוּ סִיגִים מִכֶּסֶף וְגו', וְאִזּוּ הוּא כֶּסֶף שָׁלֵם לְלֹא עֲרֻבוּבָיָהּ.

כך הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַנִּיס אֶת הַגּוֹף הַזֶּה תַּחַת הָאָרֶץ, עַד שֶׁכָּלוּ נְרָקֵב וַיִּצְאָה מִמֶּנּוּ כָּל הַזְּהֵמָה הַרְעָה, וְנִשְׁאָר אוֹתוֹ תְרוּד רֵקֵב וְנִכְנָה מִמֶּנּוּ הַגּוֹף, וְעַד עַכְשָׁו הוּא גּוֹף לֹא שָׁלֵם.

אחר אוֹתוֹ יוֹם הַגְּדוּל, שְׁכָתוּב (זכריה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִנְדַע לֵה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה, מְסֻתְרִים כָּלָם בְּעַפְפֹר כְּמוֹ בְּתַחֲלָה מִלְּפָנָי פַּחַד וְהַחֲזֵק שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שְׁכָתוּב (ישעיה ב) וּבָאוּ בְּמַעְרוֹת צְרִים וּבְמַחֲלוֹת עֶפְר מִפָּנָי פַּחַד ה' וּמִהֲדַר גָּאוֹנוֹ וְגו'. וַיִּצְא נִשְׁמָתָם וּמִתְעַכֵּל אוֹתוֹ תְרוּד רֵקֵב, וְנִשְׁאָר גּוֹף שְׁנֻבְנָה שֵׁם [הָאוֹר] שֶׁלּוֹ כְּאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ וּכְזוֹהַר הַרְקִיעַ, שְׁכָתוּב (דניאל יב) וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ כְּזוֹהַר הַרְקִיעַ וְגו', וְאִזּוּ כֶּסֶף שָׁלֵם, גּוֹף שָׁלֵם בְּלֵי עֲרֻבוּבָיָהּ אַחֲרָת.

שאמר רַבִּי יַעֲקֹב, גּוֹף שְׁמַאִיר יִזְרַק הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְּמַעְלָה, שְׁכָתוּב (ישעיה כו) כִּי טַל אֹרוֹת טַלְךָ, וְכָתוּב (שם כב) הִנֵּה ה' מְטַלְטֵלְךָ וְגו'.

ביוצא בו אמר רבי יהודה, מה זה שכתוב (יונה ב) ויאמר ה' לדג? וכמה צדיקים וחסידים מישראל שלא דבר עמהם הקדוש ברוך הוא, ובא לדבר עם הדג דבר שאינו מכיר ויודע? אלא, אמר רבי יהודה, כיון שעלתה תפלתו של יונה לפני הקדוש ברוך הוא, ממקום קדשתו אמר בשביל שיקיא הדג את יונה אל היבשה. למ"ד לדג כמו בשביל. כלומר, ויאמר ה' בשביל הדג שיקיא את יונה אל היבשה. ממקום קדשתו אמר הקדוש ברוך הוא יהא כף - ומיד נעשה, מה שאין שליח יכול לעשותו.

שנינו בברייתא, אמר רבי שמעון, מפתח של חיה בידו של הקדוש ברוך הוא היא, ובעוד שהיא יושבת על המשבר, הקדוש ברוך הוא מעיין באותו הולד. אם ראוי הוא לצאת לעולם - [ויצא, ו]פותח דלתות בטנה ויוצא. ואם לאו - סוגר דלתותיה ומתו שניהם. אם כן, לא יצא רשע לעולם? אלא כן שנינו, על שלש עברות נשים מתות וכו', [אמר רבי שמעון והרי] ואמר רבי יצחק, למה אשה מפלת פרי בטנה?

אלא, אמר רבי יצחק, הקדוש ברוך הוא רואה אותו העבר שאינו ראוי לצאת לעולם, ומקדים להמיתו במעי אמו, שנאמר (בראשית ו) הנפלים היו בארץ בימי ההם. הנפלים כתוב בלא יו"ד ראשונה, ולמה? בשביל שאחרי כן באו בני האלהים אל בנות האדם וילדו להם בזנות וירבו ממזרים בעולם.

המה הגברים אשר מעולם - שאין גבור ופריץ ועריץ כמו הממזר. אנשי השם - שהכל יכירו לקרות השם הידוע ממזר. שפיון שרואים מעשיו שהוא פריץ ועריץ וגבור, הכל יקראוהו אותו שם. ומה שאמר רבי שמעון, הקדוש ברוך הוא מעיין באותו הולד - אין לך רשע בעולם מאותם הרשעים היוצאים לעולם שאין הקדוש ברוך הוא מעיין בו ורואה אם אותו הגוף ניח בן צדיק וכשר, או שיציל לאדם מישראל ממיתה משנה, או שיעשה טובה אחת, ובשביל כן הקדוש ברוך הוא מוציא לעולם.

בימי רבי יוסי היו אותם פריצים שהיו שודדים בקהרים עם פריצי אמות העולם, וכשמוצאים

עוזר דלים, סומך נופלים, זוקף כפופים, מעביר מלכים ומקים מלכים, והכל בזמן אחד וברגע אחד ובבת אחת מה שאין שליח לעולם יכול לעשותו.

שנינו בברייתא, אמר רבי יוסי, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא, אינו צריך לעשות אלא בדבור. שפיון שאמר ממקום קדשתו יהא כף - מיד נעשה. בא ראה כח גבורתו של הקדוש ברוך הוא, שכתוב (תהלים לג) בדבר ה' שמים נעשו. שאמר רבי יוחנן [יהודה], מה זה שכתוב (שמות יב) ועברתי בארץ מצרים אני ולא מלאך וגו'?

אם כן, כבוד גדול הוא למצרים, שלא דומה מי שתפס מלך למי שתפס הדיוט. ועוד, אין לך אמה מזהמת בכל טמאה כמו המצרים, שכתוב בהם (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם וגו', שהם חשודים על משכב זכור, והם באים מחם שעשה מה שעשה לאביו, וקלל אותו ולכנען בנו.

וכי לא היה לקב"ה מלאך או שליח לשגר לעשות נקמה במצרים כמו שעשה באשור שהיה בנו של שם, שכתוב (בראשית י) ובני שם עילם ואשור. ושם היה כהן גדול ונתברך, שנאמר (שם ט) ברוך ה' אלהי שם, והיה לשם הגדלה והברכה על אחיו, וכתוב בם (ישעיה לז) ויצא מלאך ה' ויכה במחנה אשור, ועל ידי שליח נעשה. כל שכן המצרים שהם מזהמים יותר מכל אמה, ואמר אני ולא מלאך?

אלא, אמר רבי יהודה, מכאן למדנו כח גבורתו של הקדוש ברוך הוא ומעלתו שהוא גבוה מעל הכל. אמר הקדוש ברוך הוא: אמה זו של מצרים מזהמת ומטנפת, ואין ראוי לשגר מלאך ולא שרף, דבר קדוש בין רשעים ארורים מטנפים, אלא אני עושה מה שאין יכול לעשות מלאך ולא שרף ולא שליח. שאני אומר ממקום קדשתי יהא כף - ומיד נעשה, מה שאין המלאך יכול לעשותו.

אבל הקדוש ברוך הוא ממקום קדשתו אומר יהא כף - ומיד נעשה מה שהוא רוצה לעשות. ולפיכך לא נעשית נקמה זו על ידי מלאך ושליח, בשביל קלון המצרים, ולהראות גדלתו של מקום שלא רצה שיכנסו ביניהם דבר קדוש. ועל הדרך הזה נאמר אני ולא מלאך. אני יכול לעשותו, ולא מלאך.

אמרה ודאי שבן זה אינו בנו של אברהם לעשות את מעשי אברהם, אלא בן הגר המצרית הוא, חזר לחלק של אמו. לכן ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה כי לא יירש בן האמה הזאת עם בני עם יצחק.

וכי עלה על דעתך שקנאה לה שרה או לבן שלה? אם כן, לא היה מודה הקדוש ברוך הוא עמה, שכתוב כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה. אלא משום שראתה אותו עם כוכבים ומזלות ואמו מלמדת אותו מנהגי עבודה זרה, לכן אמרה שרה כי לא יירש בן האמה הזאת. אני יודעת שלא יירש לעולמים את חלק האמונה, ולא יהיה לו עם בני חלק לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. ולכן הודה עמה הקדוש ברוך הוא.

והקדוש ברוך הוא רצה להפריד לבדו את הזרע הקדוש פראוי, שמשום כך ברא את העולם, שהרי ישראל עלה ברצון הקדוש ברוך הוא עד שלא נברא העולם, ולכן יצא אברהם לעולם והעולם היה מתקיים בגללו, ואברהם ויצחק [לא] עמדו ולא התישבו במקומם עד שיצא יעקב לעולם.

ביון שיצא יעקב לעולם, התקיימו אברהם ויצחק ועמד כל העולם, ומשם יצא העם הקדוש לעולם והתקיים הכל בגון קדוש פראוי. ולכן אמר לו הקדוש ברוך הוא כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע, ולא בישמעאל. מה כתוב אחר כך? ותלך ותתע במדבר באר שבע.

השלמה מההשמטות (סימן ט)

וישבים אברהם בבקר וגומר (בראשית כא). רבי ברוקא אמר, מה זה שם על שכמה? אלא שהזירה על על האמונה ולעמד במה שהיתה בתחלה. כתוב כאן שם על שכמה, וכתוב שם (שמות טו) שם שם לו חק ומשפט. מה להלן על השכינה, אף כאן על השכינה. מה עשתה? כיון שראתה עצמה יוצאת מרשותו של אברהם, חזרה לקלוקלה, שכתוב (בראשית כא) ותלך ותתע. מה זה ותתע? שתעתעה אחר עבודה זרה וגלולי בית אביה. כתוב

בן אדם ותופסים אותו להרגו, היו אומרים לו: מה שמך? אם היה יהודי - היו הולכים עמו ומוציאים אותו מן הקרים, ואם היה איש אחר - הורגים אותו. [והרי] והיה אומר רבי יוסי, ראויים אלו בכל זה להכנס לעולם הבא.

שנו רבותינו, שלשה דברים הללו אינם באים לעולם אלא בקולות: קול חיה, שכתוב (בראשית ג) בעצב תלדי בנים, וכתוב (שם ל) וישמע אליה אלהים. קול גשמים, שכתוב (תהלים כט) קול ה' על המים, וכתוב (מלכים א יח) כי קול המון הגשם. קול תחית המתים, שכתוב (ישעיה מ) קול קורא במדבר. מה צריך כאן קול במדבר?

אלא, אמר רבי זריקא, אלו אותם קולות לעורר מתי מדבר. ומכאן שהוא הדין לכל העולם. אמר רבי יוחנן, הרי שנינו, כשנכנס אדם לקבר, נכנס בקולות. כשיקומו בתחית המתים אינו דין שיקומו בקולי קולות? אמר רבי יעקב, עתידה בת קול להיות מתפוצצת בבתי קברות ואומרת: (ישעיה כו) הקיצו ורננו שכני עפר. ועתידים לחיות בטל של אור גדול של מעלה, שכתוב (שם) כי טל אורות טלף וארץ רפאים תפיל. אמן כן יהי רצון. עד כאן מדרש הנעלם.

ותרא שרה את בן הגר המצרית אשר ילדה לאברהם מצחק. אמר רבי חייא, מיום שנולד יצחק והיה ישמעאל בבית אברהם, לא התעלה ישמעאל בשם. במקום שזהב שורה, לא נזכר פסלת לפניו, ולכן את בן הגר המצרית, איש שלא ראוי להזכר לפני יצחק.

אמר רבי יצחק, ותרא שרה, בעין של קלון ראתה אותו שרה, שלא ראתה אותו בעין שהוא בן אברהם, אלא שהוא בן הגר המצרית, ומשום כך ותרא שרה. שראתה שרה אותו בעין זו ולא אברהם, שאלו באברהם לא כתוב את בן הגר, אלא את בנו.

בא ראה אחר כך מה כתוב, וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו. ולא כתוב על אודות בן הגר המצרית. משום כך ותרא שרה את בן הגר המצרית, ולא ראתה שהוא בן אברהם.

רבי שמעון אמר, הפסוק הזה תשבחת לשרה הוא. משום שראתה אותו מצחק לכוכבים ומזלות,

דרגה של חכמה, המקום ששורה בו יעקב. אבל פסוק זה נאמר על הגלות של ישראל. שכשהם בתוך הגלות, אותו זמן שיפקדו [בו יעקב], הם יפקדו בסוד של וא"ו, והוא באלף הששי.

ופקידה בסוד של וא"ו ששה רגעים וחצי זמן. ובזמן של ששים שנים לבריית הדלת באלף הששי, יקים אלהי השמים פקידה לבת יעקב. ומאותו זמן עד שיהיה לה זכירה – שש שנים וחצי. ומאותו זמן שש שנים אחרות, והם שבעים [ושלש] וששים וחצי.

בששים ושש יתגלה מלך המשיח בארץ הגליל, וכוכב אחד בצד מזרח יבלע שבעה כוכבים מצד צפון, ושלשה אש שחורה תהיה תלויה ברקיע ששים יום, וקרבות יתעוררו בעולם לצד צפון, ושני מלכים יפלו באותם קרבות.

ויזדווגו כל העמים על בת יעקב לדחות אותה [אותם] מהעולם. ועל אותו הזמן כתוב, [והיתה] (ירמיה ל) ועת צרה היא ליעקב וממנה ישע, ואז יסתימו הנפשות מהגוף ורוצים להתחדש, וסימן לדבר – [כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים, וכתוב] (בראשית מו) כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה וגו', כל נפש ששים ושש.

בשבעים ושלש כל מלכי העולם יתכנסו לתוך העיר הגדולה של רומי, והקדוש ברוך הוא יעורר עליהם אש וכרד ואבני אלגביש ויאבדו מהעולם, פרט לאותם מלכים שלא יגיעו לשם ויחזרו לעורר קרבות אחרים. ומאותו זמן מלך המשיח יתעורר בכל העולם, ויתכנסו עמו כמה עמים וכמה חילות מכל סופי העולם, וכל בני ישראל יתכנסו בכל אותם מקומות.

עד שישלמו אותן שנים למאה. אז וא"ו תתחבר עם ה"א, ואז (ישעיה סו) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' וגו'. ובני ישמעאל [ישראל] עתידים באותו זמן להתעורר [עליהם] עם כל עמי העולם לבא על ירושלים, שכתוב (זכריה יד) ואספתי את כל הגוים אל ירושלים למלחמה וגו'. וכתוב (תהלים ב) יתיצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו. וכתוב יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו.

כאן ותתע, וכתוב שם (ירמיה י) הבל המה מעשה תעתעים: ע"כ מההשמטות.

כתוב כאן ותתע, וכתוב שם (ירמיה י) הבל המה מעשה תעתעים. והקדוש ברוך הוא בגלל אברהם לא עזב אותה ואת בנה.

בא ראה, בהתחלה פשהלכה מלפני שרה מה כתוב? כי שמע ה' אל ענין. וכאן שטעתה אחר כוכבים ומזלות, אף על גב שכתוב ותשא את קלה ותבך, מה כתוב? כי שמע אלהים אל קול הנער, ולא כתוב כי שמע אלהים את קולך.

באשר הוא שם, הרי פרשוה שלא בר ענש הוא אצל בית הדין שלמעלה, שהרי בית דין של מטה מענישים משלש עשרה שנה ומעלה, ובית של של מעלה מעשרים שנה ומעלה, ואף על גב שהיה רשע, אינו בן ענש. והרי פרשוה, וזהו שכתוב באשר הוא שם.

אמר רבי אלעזר, אם כן, מי שמסתלק מהעולם בטורם הגיעו ימיו לעשרים שנה, מאיזה מקום נענש, משום שהרי משלש עשרה שנים ומטה אינו בר ענשים אלא בחטאי אביו, אבל משלש עשרה ומעלה מהו? אמר לו, הקדוש ברוך הוא חס עליו שימות זכאי [ולא ימות חייב], ונותן לו שכר טוב בעולם ההוא, ולא ימות חייב שיענש באותו עולם, ובארוה.

אמר לו, אם אינו חייב ולא הגיעו ימיו לעשרים שנה, כיון שהסתלק מהעולם במה הוא ענשו? אמר לו, בזה מתקיים, (משלי יג) ויש נספה בלא משפט. שכשענש יורד לעולם, הוא [הדין] פוגע בלי כונה למעלה ולמטה באותו משחית, ויענש כשלא משגיחים עליו מלמעלה.

ועליו כתוב (שם ה) עוונותיו ילכדנו את הרשע. את – לרבות מי שלא הגיעו ימיו להענש. עוונותיו ילכדנו [את הרשע], ולא בית הדין שלמעלה. ובחבלי חטאתו יתמד, ולא בית דין שלמטה. לכן כתוב כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם.

רבי שמעון פתח ואמר, (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקוב. מלא בוא"ו למה? אלא בשני צדדים הוא [הם]. סוד של חכמה אחד. שהוא הסוד של

על גב שלא כתוב בימי, דפוס של צער יש בו. ויהי אחר הדברים, אחר הדרגה התחתונה של כל הדרגות העליונות. ומהו הדברים? כמו שנאמר (שמות ד) לא איש דברים אנכי.

ומי היה אחר הדרגה הזו? והאלהים נסה את אברהם. שבא יצר הרע לקטרג לפני הקדוש ברוך הוא. כאן יש להסתכל, והאלהים נסה את אברהם? את יצחק היה צריך (לכתב), שהרי יצחק היה בן שלשים ושבע, והרי אביו לא היה בר עגש שלו, שאלמלא אמר יצחק איני רוצה - לא היה נענש אביו עליו. מה הטעם והאלהים נסה את אברהם ולא כתוב נסה את יצחק?

אלא את אברהם, ודאי שרצה להכליל עם דין, שהרי אברהם לא היה בו דין כלל מקדם לכן, וכאן נכללו מי"ם עם א"ש, ואברהם לא היה שלם עד עכשו, שהתעטר לעשות דין ולהתקינו במקומו.

וכל ימיו לא היה שלם עד עכשו שנכלל מי"ם עם א"ש וא"ש עם מי"ם, ומשום כך והאלהים נסה את אברהם ולא את יצחק, שהזמין אברהם להכליל עם דין. וכשעשה את זה, נכנס א"ש עם מי"ם ונשלם זה עם זה. וזה עושה הדין להכליל זה עם זה. ואז יצר הרע בא לקטרג על אברהם שלא השתלם כראוי עד שיעשה דין ביצחק. שייצר הרע הוא אחר הדברים והוא בא לקטרג.

ובא וראה סוד הדבר. אף על גב שאמרנו שכתוב אברהם ולא יצחק, גם יצחק נכלל בפסוק הזה סוד הכתוב והאלהים נסה את אברהם. לא כתוב נסה לאברהם, אלא את אברהם, את דוקא, וזה יצחק. שהרי באותה שעה בגבור"ה התחתונה שורה. כיון שנעקד והזדמן בדין על ידי אברהם כראוי, אז התעטר במקומו יחד עם אברהם ונכללו א"ש עם מי"ם ועלו למעלה, ואז נמצאה מחלקת כראוי, מי"ם עם אש.

מי [עשה] ראה אב רחמן שנעשה אכזר? אלא כדי שתמצא מחלקת מי"ם עם אש ולהתעטר במקומם (כראוי), עד שבא יעקב והכל התתקן כראוי, ונעשו שלשה אבות שלמים ונתקנו עליונים ותחתונים.

אחר כך וא"ו קטנה תתעורר להתחבר ולחדש נשמות שהיו ישנות כדי לחדש את העולם, כמו שכתוב (שם קד) ישמח ה' במעשיו. וכתוב יהי כבוד ה' לעולם, להתחבר כראוי. ישמח ה' במעשיו, להוריד אותם לעולם, ושכלם יהיו בריות חדשות לחבר את כל העולמות יחד.

אשריהם כל אותם שישארו בסוף האלף הששי להפנס לשבת, שהרי אז הוא יום אחד לקב"ה לבדו, להזדוג כראוי וללקט נשמות חדשות שיהיו בעולם עם אותם שנשארו בראשונה, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם.

ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים מד) אתה הוא מלכי וגו'. זוהי השלמות של כל הדרגות יחד זו עם זו.

צוה ישועות יעקב, כל אותם השליחים שעושים שליחות בעולם, שכלם יהיו בצד הרחמים ולא יהיו מצד הדין, משום שיש בעלי שליחים מצד הרחמים ומצד הדין הקשה. אותם שליחים שבאים מצד הרחמים לא עושים שליחות של דין בעולם כלל.

ואם תאמר, הנה המלאך שהתגלה לבלעם, הרי שנינו שליח של רחמים והתהפך לדין - לא! לעולם לא משתנה. אלא שליח הרחמים היה להגן על ישראל ולהיות עליהם סגור, וכנגדו הוא הדין. כך דרכיו של הקדוש ברוך הוא, כשמיטיב לזה, אותו החסד הוא דין לזה. כן השליח הזה היה של רחמים לישראל, ולבלעם התהפך לדין, משום כך צוה ישועות יעקב. אמר דוד, צוה על העולם, כאשר ישלחו שלוחים שיהיו מצד הרחמים.

רבי אבא אמר, צוה ישועות יעקב, שהם בתוך הגלות, ותמצא להם גאלה בתוך גלותם. בא ראה, המשבח של האבות היה יעקב, ואלמלא יצחק לא בא יעקב לעולם. ומשום כך, צוה ישועות יעקב - זה יצחק. שפיון שנצל יצחק, היו ישועות יעקב.

ויהי אחר הדברים האלה. רבי שמעון אמר, הנה שנינו ויהי בימי, נאמר על צער. ויהי - אף

מה הטעם הסתלקה מהדבר הזה האספקלריה המאירה? משום שזו היתה דרגתו של יעקב, ומשום שעדיין לא נולד יעקב, לא נמצא כאן על הדרגה הזו. ועוד, כדי שילך ויקבל שכר. וירא את המקום מרחק - זה יעקב, כמו שנתבאר מרחוק, שלא זכה בו. [ראיה בעיניו בעולם הזה, אלא מרחוק, מתוך הדרגה הזו, שהרי כשבא יעקב, אברהם היה מת והסתלק מהעולם. וירא את המקום מרחק, אבל לא בראיה אחרת).

ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים וגו'. רמוז [ראיה] כאן, שאף על גב שבאו לאותה ראיה וראה את יעקב, אמר אברהם, ודאי הקדוש ברוך הוא יודע בגון אחר שראוי, מיד ויכן שם אברהם את המזבח וגו'. מה כתוב למעלה? ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי. הרי פרשוה. אבל מה הטעם לא השיב לו [דבר] מיד? אלא משום שהרי הסתלק מרחמים של אב על בן, ולכן כתוב הנני בני, הנני שהסתלקו הרחמים והתהפך לדין.

ויאמר אברהם, ולא כתוב ויאמר אביו, שהרי לא עמד עליו כאב, אלא בעל מחלקת היה עמו. אלהים יראה לו השה. היה צריך (לכתב) יראה לנו, מה זה יראה לו? אלא אמר לו אלהים יראה לו לעצמו כשהוא יצטרף, אבל עכשו בני, ולא כבש. מיד וילכו שניהם יחדו.

רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה לג) הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבכיון. הן אראלם - אלו מלאכים עליונים, צעקו באותה שעה ורצו לעמד על אותו הדבר, שכתוב (בראשית טו) ויוצא אתו החוצה, לכן צעקו חצה.

מלאכי שלום - אלו אותם מלאכים אחרים שהיו עתידים ללכת לפני יעקב, ובשביל יעקב הבטיח להם שלמות הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שם לב) ויעקב הלך לדרפו ויפגעו בו מלאכי אלהים. ואלו נקראו מלאכי שלום, כלם בכו כשראו את אברהם שעוקד את יצחק, והזדעזעו עליונים ותחתונים וכלם על יצחק.

ויקרא אליו מלאך ה' וגו'. מפסיק טעם ביניהם, שאין אברהם האחרון פראשון. האחרון שלם, הראשון לא שלם. כמו זה שמואל שמואל -

ויאמר קח נא את בנך. וכי איך יכול אברהם שהוא זקן? אם תאמר משום שיצחק לא יצא מרשותו כלל - יפה, אבל כמו שנאמר (במדבר כ) קח את אהרן ואת אלעזר בנו, אלא כדי להמשיכם בדברים ולהנהיגם לרצון הקדוש ברוך הוא, אף כאן קח בדברים. את בנך את יחידך אשר אהבת, הרי פרשוה. ולך לך אל ארץ המדינה, כמו שנאמר (שיר ד) אלך לי אל הר המור, לתקן במקום שראוי.

ביום השלישי ויש"א אברהם"א"ת עיניו וירא את המקום מרחק. ביום השלישי, הרי פרשוה. אלא כיון שאמר ויקם וילך אל המקום אשר אמר לו האלהים, מה הטעם ביום השלישי וירא את המקום מרחק? אלא משום שכתוב כי ביצחק יקרא לך זרע, וזהו יעקב שיצא ממנו, וזהו ביום השלישי. וירא את המקום מרחק, כמו שנאמר (ירמיה לא) מרחוק ה' נראה לי.

וירא את המקום - זהו יעקב, שכתוב (בראשית כח) ויקח מאבני המקום. הסתפל אברהם ביום השלישי, שהוא הדרגה השלישית, וראה את יעקב שעתידי לצאת ממנו. מרחוק, כמו שאמרנו מרחוק ולא לזמן קרוב.

אמר לו רבי אלעזר, מה שבח של אברהם כשהסתפל וראה שעתידי לצאת ממנו יעקב, שהרי כשהלך לעקד את יצחק אינו שבח כל כך שלו?

אמר לו, ודאי [והרי] שראה את יעקב, שהרי מקדם לכן ידע אברהם את החכמה, והסתפל עכשו ביום השלישי שהיא דרגה שלישית לעשות שלמות, ואז ראה את יעקב, שכתוב וירא את המקום. אבל עכשו עמד לו הדבר מרחוק, משום שהלך לעקד את יצחק ולא רצה להרהר אחרי הקדוש ברוך הוא.

מרחוק ראה אותו בתוך האספקלריה שלא מאירה בלבדה, ולכן ראה אותו ולא התגלה הכל. שאלו היתה מצויה האספקלריה המאירה על האספקלריה שאינה מאירה, התקיים עליה אברהם פראוי, אבל מרחוק בלבדו היה. מרחוק.

דָּבָר אחר ומלאך פָּנִיו הוֹשִׁיעֵם - זו שְׂכִינָה, שְׁהִיא עִמָּם בַּגְּלוּת, וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁהוּא הוֹשִׁיעֵם? אֲלֵא כִּף זֶה בּוֹדָאִי, שְׂאֵלָה הֵם מִשְׁכְּנוֹתָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּגְּלוּת. וּמִשׁוּם שְׂשִׁכִינָה עִמָּהֶם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זוֹכֵר אוֹתָם לְהִיטִיב לָהֶם וּלְהוֹצִיאֵם מִהַגְּלוּת, שְׁכָתוּב (שמות ו) וְאֶזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי, בְּהַתְחַלָּה. וְאַחַר כֵּן, וְעַתָּה הִנֵּה צִעְקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בָּאָה אֵלַי.

וְגַם רֵאִיתִי - לְרִבּוֹת רֵאִיָּה אַחֲרַת שְׁהִיא הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁל הַכֹּל. וְכָתוּב (שם ב) וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל בְּרִיתוֹ, זו שְׂכִינָה. אֶת אַבְרָהָם? לְאַבְרָהָם הָיָה צְרִיף לְכַתֵּב. אֲלֵא אֶת אַבְרָהָם זו הַחֲבֵרוֹת וְהַזְּוֹנָה שְׁלָה עִם הָאֲבוֹת. אֶת אַבְרָהָם - זֶהוּ מְעַרְבִית דְּרוּמִית. אֶת יֶצְחָק - זֶהוּ צְפוֹנִית מְעַרְבִית. וְאַתָּה יַעֲקֹב - זֶהוּ זְוֹנָה אַחַד, כָּלֵל אַחַד, זְוֹנָה שְׁלֵם כְּרֵאוּי.

כִּמוּ זֶה אֶת הַשָּׁמַיִם - זֶהוּ כָּלֵל שֶׁל מִדַּת לִילָה בַּיּוֹם. וְאַתָּה הָאָרֶץ - זו מִדַּת יוֹם בַּלֵּילָה כְּאַחַד. אֵיךְ כָּאֵן בְּכֹלֶם אֶת, וּבִיעֲקֹב וְאַתָּה, שְׁיִהְיֶה הַכֹּל זְוֹנָה אַחַד שְׁלֵא נִפְרָדִים זָכָר וּנְקֵבָה לְעוֹלָמִים. וְעַתִּיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַכְרִיז בְּכֹל הָעוֹלָם וּלְהַשְׁמִיעַ קוֹל שְׁיֵאמֵר (ישעיה סו) וַיֵּאמֶר אֵיךְ עָמִי הִמָּה בְּנִים לֹא יִשְׁקָרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ. בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פְּרִישַׁת וַיְהִי חַיִּי שְׂרָה

וַיְהִי חַיִּי שְׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשִׁבְעֵי שָׁנִים. רַבִּי יוֹסִי פֶתַח וְאָמַר, (יונה א) וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל הַיָּם וַיַּעֲמֵד הַיָּם מִזְעָפוֹ. כָּאֵן יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל מָה הַטַּעַם הַרְעִישׁ הַיָּם עַל יוֹנָה וְלֹא הַרְעִישָׁה הָאָרֶץ עָלָיו, כִּינֵן שְׁהִיָּה הוֹלֵךְ כְּדִי שְׁלֵא תִשְׁרָה עָלָיו הַשְׂכִינָה? לָמָּה הַיָּם [הָעֲלִיזוֹן] הָיָה אוֹחֵז בּוֹ כְּשֶׁהָיָה הוֹלֵךְ?

אֲלֵא וְדָאִי הָיָה הַדְּבָר בְּמִקְוֵמוֹ. יָם שְׁנִינּוּ, הַיָּם דּוּמָה לְרַקִּיעַ, וְהַרְקִיעַ לְכֹסֵא הַכְּבוֹד, וּמִשׁוּם כֵּן הַיָּם אָחֵז בּוֹ וְנִטַּל אוֹתוֹ [מִשׁוּם שְׁהִיָּה בּוֹרַח] בְּרַח מִלְּפָנֵי הַיָּם [נ"א וּמִלְּפָנֵי הַיָּם בּוֹ שְׂרָתָה יִרְאָה בְּמִקְוֵמוֹ], זָרַק הַיָּם בּוֹ יָד בְּמִקְוֵמוֹ [נ"א תִשְׁרָה הַיָּד בְּמִקְוֵמָה].

וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה וַיִּטְלְהוּ אֶל הַיָּם. לְמַדְנּוּ, כְּשֶׁהָיָה נוֹטְלִים אוֹתוֹ וּמִטְבְּעִים אֶת יָרְכִיו בַּיָּם -

הָאֲחֵרוֹן שְׁלֵם, הָרֵאשׁוֹן לֹא שְׁלֵם. הָאֲחֵרוֹן נָבִיא, הָרֵאשׁוֹן לֹא נָבִיא. אֲבָל בְּמִשְׁה מִשְׁה אֵין הַפֶּסֶק טַעַם, מִשׁוּם שְׁמִיּוֹם שְׁנוּלָד לֹא זְזָה מִמֶּנּוּ שְׂכִינָה. אַבְרָהָם אַבְרָהָם. רַבִּי חַיִּיא אָמַר, כְּדִי לְעוֹרְרוֹ לְרוּחַ אַחֲרַת, בְּמַעֲשֵׂה אַחַר, בְּלֵב אַחַר.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, נִבְחַר יֶצְחָק וְהַתְעַלָּה בְּרִצּוֹן לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּרִיחַ קֶטְרֶת הַבְּשָׁמִים שְׁמִקְרִיבִים הַכֹּהֲנִים לְפָנָיו פְּעָמִים בַּיּוֹם וּנְשָׁלֵם הַקְּרִבָּן. שְׁהָרִי צִעְרוּ שֶׁל אַבְרָהָם הָיָה בְּשַׁעַה שְׁנֵאמַר לוֹ אֵל תִּשְׁלַח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱר וְאֵל תַּעַשׂ לוֹ מֵאוּמָה, חֶשֶׁב שְׁקָרְבָנוֹ לֹא נִשְׁלַם וּלְחַנּוּם עָשָׂה וְסִדֵּר הַכֹּל וּבְנָה מְזֻבַּח. מִיָּד:

וַיִּשְׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא וְהִנֵּה אֵיל אַחַר וְגו'.

הָרִי שְׁנִינּוּ, הוּא הָאֵיל שְׁנִבְרָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הָיָה, וּבֵן שְׁנָתוֹ הָיָה, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (במדבר ז) כִּבְשׁ אַחַד בֵּן שְׁנָתוֹ, וְכֵן צְרִיף. [וְאַתָּה אָמַרְתָּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. וְעוֹד, וְהָרִי יֶצְחָק לֹא הָיָה בְּעוֹלָם, אֲלֵא נִפְקָד וְכו'] [וְהָרִי יֶצְחָק לֹא הָיָה בְּעוֹלָם] וְאַתָּה אוֹמֵר שְׁנִבְרָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת? אֲלֵא נִפְקָד כַּח שְׁיִזְמֵן אוֹתוֹ הָאֵיל בְּשַׁעַה שְׁהִצְטָרַךְ אוֹתוֹ אַבְרָהָם. כְּמוֹ שְׁכָל אוֹתָם הַדְּבָרִים שְׁהָיוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, הַתְּמַנָּה כַּח שְׁיִזְמֵן אוֹתוֹ דְּבָר [לְזִמֵן הַהוּא] בְּשַׁעַה שְׁצָרִיף אוֹתוֹ. כֵּן גַּם הָאֵיל הָיָה שְׁהִקְרַב תַּחַת יֶצְחָק.

פֶּתַח וְאָמַר, (ישעיה סו) בְּכֹל צָרְתֶם לֹא צָר וּמִלְּאָךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם וְגו'. בֵּא רֵאָה, בְּכֹל צָרְתֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּשִׁמְזַדְּמָנוֹת לָהֶם צָרוֹת, כְּתוּב לֹא בְּאֶל"ף וְקוֹרָאִים בְּנֵא"ו, מִשׁוּם שְׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִמָּם בְּצָרָה. לֹא בְּאֶל"ף מְקוֹם יוֹתֵר עָלָיוֹן, אֵיךְ עַל גַּב שְׂאִין בְּאוֹתוֹ מְקוֹם רָגֹז וְצָרָה, לְשֵׁם לְמַעַלָּה מְגִיעָה צָרְתֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. לֹא בְּאֶל"ף, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (תהלים ק) הוּא עֲשָׂנוּ וְלֹא אֲנַחְנוּ. כְּתוּב בְּאֶל"ף וְקוֹרָאִים בְּנֵא"ו.

וּמִלְּאָךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעֵם, וְהָרִי הוּא עִמָּם בְּאוֹתָה צָרָה, וְאַתָּה אוֹמֵר הוֹשִׁיעֵם? אֲלֵא לֹא כְּתוּב מוֹשִׁיעֵם, אֲלֵא הוֹשִׁיעֵם מְקָדֵם לְכֵן, שְׁהוּא עַתִּיד בְּאוֹתָה צָרָה לְסַבֵּל עִמָּם. בֵּא רֵאָה, בְּכֹל זְמַן שְׁיִשְׂרָאֵל בַּגְּלוּת - שְׂכִינָה עִמָּם בַּגְּלוּת, וְהָרִי פְרָשׁוּהָ שְׁכָתוּב (דברים ל) וְשָׁב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת שְׁבוֹתֶךָ וְרַחֲמֶךָ וְגו'.

שָׁלֵם וְלַעֲמַד בְּקִיּוּמוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוּב (משלי יא) וּבְאֶבֶד
רְשָׁעִים רָנָה. וְזֶה בְּאַרְנוֹ.

בְּאֶבֶד רְשָׁעִים רָנָה. וְהָרִי כָתוּב (יחזקאל יח) הֶחֱפִץ
אֶחָפֶץ מוֹת רְשָׁע? וְהָרִי אֵין נַחַת לְפָנָי
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה דִין בְּרְשָׁעִים? אֵלָּא כָּאֵן
קָדָם שְׁנַשְׁלֵמָה הַסָּאָה – וְכָאֵן אַחַר שְׁנַשְׁלֵמָה הַסָּאָה
[יש לו נחת].

תּוֹסֵפְתָא

וַיְהִי חַיִּי שָׁרָה. גּוֹף הַמְּשֻׁנָּה, אָנוּ קְרוּבִים הַיִּינוּ,
שְׁמַעְנוּ קוֹל מִתְּהַפֵּךְ מִמַּעַלָּה לְמַטָּה מִתְּפֹשֵׁט
בְּעוֹלָם, קוֹל מְשַׁבֵּר הָרִים וּמְשַׁבֵּר סְלָעִים חֲזָקִים,
רוּחוֹת חֲזָקוֹת עוֹלוֹת. אֲזַנֵּינוּ פְתוּחוֹת.

הָיָה אוֹמֵר בְּמַסְעָיו, אֶקִּיץ בְּקוֹץ הַיְשָׁנִים הַדּוֹמָמִים.
שָׁנָה בְּחוֹרֵיהֶם (בְּעֵינֵיהֶם), עוֹמְדִים עַל עַמּוּדִים.
הַמְּלַךְ שְׁמַדְבֵּר, [וְלֹא עָבְרוּ, נִמְצְאוּ] שׁוֹמְרֵי
הַשְּׁעָרִים, שֶׁלְטוֹן שֶׁל חֲלִלוֹת רַבִּים עוֹמֵד עַל עַמּוּדוֹ.
בְּלֵם לֹא מְרַגְּשִׁים וְלֹא יוֹדְעִים שֶׁהַסֶּפֶר פְּתוּחַ
וּבִשְׁם נִכְתָּבִים, וְדוֹמָה עוֹמֵד וְנוֹטֵל
בְּחֻשְׁבוֹן, וְשׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם לְחוּץ, וְקָרֵב טוֹב
לְהַמְנוֹת בָּהֶם, אֵינָם חוֹשְׁקִים בְּגִלְגּוֹל וְהַפּוֹךְ.

נוֹפְלִים וְלֹא עוֹמְדִים, נִמְחִים הַחַיִּבִים מִסְפְּרוֹ שֶׁל
דוֹמָה, מִי יִבְקֹשׁ אוֹתָם וּמִי יֵשֵׁב
בְּחֻשְׁבוֹנוֹתֵיהֶם. אוֹי לָהֶם! אוֹי לְחַיֵּיהֶם! אוֹי
לְרַגְשׁוֹת שֶׁלָּהֶם [לְנַפְשׁוֹתָם]! בְּשִׁבְלֵם נֵאֶמֶר (תהלים
ט) יִמְחוּ מִסֶּפֶר חַיִּים וְגו'.

וַיְהִי חַיִּי שָׁרָה. מֵה שׁוֹנָה כָּאֵן שְׁכָתוּבָה מִיתְתָּהּ
בְּתוֹרָה מְכַל נְשׁוֹת הָעוֹלָם שֶׁלֹּא כְתוּבָה כִּף
מִיתְתָּן בְּתוֹרָה? אָמֵר רַבִּי חַיִּיא, וְלֹא?! וְהִנֵּה כְתוּב
(בראשית לה) וַתָּמֶת רַחֵל וַתִּקְבֹּר בְּדֶרֶךְ אַפְרָתָה, וְכְתוּב
(במדבר כ) וַתָּמֶת שָׁם מֵרִים וְגו', וְכְתוּב (בראשית לה)
וַתָּמֶת דְּבוּרָה מִיִּנְקַת רַבְקָה, וְכְתוּב (בראשית לה)
וַתָּמֶת בַּת שׁוּעַ אֵשֶׁת יְהוֹדָה.

הֵימָּה הָיָה שׁוֹכֵף. מְרִימִים אוֹתוֹ – וְהֵימָּה רוּעֵשׂ. כָּל מֵה
שְׁמַטְבְּעִים אוֹתוֹ – כִּף הָיָה הֵימָּה שׁוֹכֵף. עַד שֶׁהוּא
אָמֵר שְׁאוּנֵי וְהִטִּילְנִי אֶל הַיָּם. מִיָּד וַיִּשְׂאוּ אֶת יוֹנָה
וַיִּטְלְהוּ אֶל הַיָּם.

כִּיּוֹן שְׁנֹזְרֵק בָּיָם, פְּרָחָה מְמַנּוּ נִשְׁמָתוֹ וְעֵלְתָה עַד
כֶּסֶף הַמְּלָךְ וְנִדְוָנָה לְפָנָיו, וְחֻזְרָה לוֹ נִשְׁמָתוֹ,
וְנִכְנַס בְּפִי הַדָּג הַהוּא וּמַת הַדָּג. לְאַחַר מִכָּן הַתְּקִים
אוֹתוֹ הַדָּג, וּפְרִשׁוּהָ.

בֵּא רָאָה, בְּשַׁעָה שְׁאָדָם עוֹלָה עַל מִטָּתוֹ בְּכָל
לַיְלָה וְלַיְלָה, נִשְׁמָתוֹ יוֹצֵאת מְמַנּוּ וְנִדְוָנִית
לְפָנָי בֵּית הַדִּין שֶׁל הַמְּלָךְ. אִם זְכָאֵי לְהַתְּקִים –
חֻזְרָת לְעוֹלָם הַזֶּה.

וְהָרִין הוּא בְּשָׁנֵי גִנּוּיָם, שֶׁהָרִי אֵין דְּנִים אֶת הָאִישׁ
עַל הַרְעוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד וּמְזַמֵּן לַעֲשׂוֹת,
שְׁכָתוּב (בראשית כא) כִּי שָׁמַע אֱלֹהִים וְגו' בְּאֶשֶׁר הוּא
שָׁם. וְלֹא תֵאֵמֵר שְׁדָנִים אוֹתוֹ עַל הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה
לְחֹד, אֵלָּא לְהִיטִיב לוֹ עַל אוֹתָם טוֹבוֹת שֶׁל עֲכָשׁוּ,
כְּמוֹ שְׁנַתְּבָאָר. וְדָנִים אוֹתוֹ עַל זְכוֹת שֶׁעֲתִיד
לַעֲשׂוֹת, וּבְשִׁבְלֵם הוּא נִצּוֹל, אִף עַל גֵּב שֶׁהוּא כָּעַת
רְשָׁע. מִשׁוּם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה חֶסֶד עִם כָּל
הַבְּרִיּוֹת, וְכָל דְּרָכּוֹ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה – לְהִיטִיב לְכָל, וְלֹא
דָן אֶת הָאָדָם עַל הַרְעוֹת שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲשׂוֹת,
וּמִשׁוּם כִּף נִדּוֹן הָאָדָם לְפָנָי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֵּא רָאָה, כִּיּוֹן שֶׁהִטִּילוּ אֶת יוֹנָה לַיָּם מֵה כְתוּב?
וַיַּעֲמַד הַיָּם מְזַעְפוֹ. הֵימָּה הָעֵלְיוֹן. מֵה זֶה
וַיַּעֲמַד? שְׁעַמַּד בְּקִיּוּמוֹ כְּרָאוּי. הוּא בְּעַמּוּדָה
כְּשֶׁהֲרִגְזוּ שׁוֹכֵף. בְּשַׁעָה שֶׁהָרִין שָׁרוּי בְּעוֹלָם, אוֹתוֹ
בֵּית הַדִּין הוּא כְּמוֹ אִשָּׁה שְׁמַתְּעַבְרָת וּמִקְשָׁה לְלִדָּת,
וּכְשֶׁמּוֹלִידָה, שׁוֹכֵף הֲרִגְזוּ. כִּף גַּם כְּשֶׁהָרִין שׁוֹרָה
בְּעוֹלָם, לֹא שׁוֹכֵף וְלֹא נַח עַד שְׁנַעֲשֶׂה הַדִּין
בְּרְשָׁעִים, וְאֵז הוּא הַמְּנוּחָה שֶׁלוֹ, לַעֲמַד בְּמָקוֹם

❦ סדר הלימוד ליום כא כסלו [יום 80 בשנה] ❦

בא ראה, באה חנה לעולם ונדבקה בנחש הזה, והטיל בה זהמה, וגרמה מות לעולם ולבעלה. באה שרה וירדה ועלתה ולא נדבקה בו, כמו שנאמר (בראשית יג) ויעל אברהם ממצרים הוא ואשתו וכל אשר לו. בא נח לעולם, מה כתוב? (שם ט) וישתן מן היין וישכר ויתגל וגו'.

ומשום שאברהם ושרה לא נדבקו בו, משום כך זכתה לחיים עליונים לה ולבעלה ולבניה אחריה. זהו שכתוב (ישעיה נא) הביטו אל צור חצבתם ואל מקבת בור נקרתם. ועל כן ויהיו חיי שרה, שזכתה בהם בכלם. ולא כתוב בכל הנשים ויהיו חיי חנה, וכן בכלם. היא נדבקה בחיים, ועל כן שלא היו החיים.

תוספתא

אשרי מי שמקטין את עצמו בעולם. כמה הוא גדול ועליון בעולם ההוא. וכך פתח ראש הישיבה: מי שהוא קטן – הוא גדול. מי שהוא גדול – הוא קטן. שכתוב ויהיו חיי שרה וגו'. מאה שהוא חשבון גדול, כתוב בו שנה. קטן השנים אחד הקטין אותו. שבע שהוא חשבון קטן, הגדיל אותו ורבה אותו, שכתוב שנים.

בא ראה שאינו מגדל הקדוש ברוך הוא אלא למי שמקטין, ולא מקטין אלא למתגדל. אשרי הוא מי שמקטין את עצמו בעולם הזה, כה הוא גדול בעלוי לאותו העולם. עד כאן. מי שפסק יפסק. מי שקצר יתקצר. מי שקצר יתארך. רצונו לומר, מי שפוסק בדברי תורה על דברים בטלים – יפסקו חיי מן העולם הזה, ודינו קים בעולם ההוא. מי שמקצר באמן ולא מאריך תוך מנוחה – יתקצר מהחיים של העולם הזה. מי שאומר אחד, צריך לחטף האלף ולקצר את הקריאה שלה, ולא יתעכב באות הזו כלל, ומי שיעשה את זה יתארכו ימיו. [אלו החדושים שהגידו לרבי שמעון בר יוחאי בישיבה של מעלה.] ע"כ התוספתא

ויהיו חיי שרה. אותם החיים כלם למעלה. מאה שנה למעלה, ועשרים שנה למעלה, ושבע שנים למעלה, כלם היו כראוי.

אמר רבי יוסי, בכלם לא כתוב כמו שכתוב בשרה, שנאמר ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה. שהרי בכלם לא נמנו ימים ושנים כמו לשרה, ובכלם לא כתוב פרשה אחת לבדה כמו לשרה. אלא סוד הוא, משום אותה הדרגה שכל הימים והשנים של אדם תלויים בה [שזו היא ה"א האחרונה].

פתח ואמר, (קהלת ה) ויתרון ארץ בכל היא מלך לשדה נעבד. ויתרון ארץ בכל היא ודאי, שהרי משם יוצאות הרוחות והנשמות ותועלת לעולם. מלך לשדה נעבד, מי המלך? זה הקדוש ברוך הוא. לשדה נעבד, כשהוא נתקן כראוי. ומלך זה המלך העליון שמתחבר לשדה כשהוא נעבד. מי השדה? זה השדה אשר ברכו ה', שכתוב (בראשית כז) כריח שדה אשר ברכו ה'. שכשהוא [נעשה] נעבד ונתקן בכל מה שצריך לו כראוי, אז המלך העליון מתחבר עמו.

רבי אלעזר אמר, מלך לשדה נעבד – כמה גונים סודות עליונים כאן. מלך – זו השכינה שאין שורה בבית להתקן בה אלא בזמן שנשא אדם ומזדוג עם אשתו להוליד ולעשות פרות, והיא מוציאה נשמות להשרות בה, ומשום כך לשדה נעבד ולא לאחר.

דבר אחר, מלך – זו אשה יראת ה', כמו שנאמר (משלי לא) אשה יראת ה' היא תתהלל. לשדה נעבד – זו אשה זרה, כמו שנאמר (שם ז) לשמרך מאשה זרה. משום שיש שדה ויש שדה. יש שדה שכל הברכות והקדשות בו שורות, כמו שנאמר כריח שדה אשר ברכו ה', ויש שדה שכל חרבן וטמאה וכליון והרג וקרבנות שרויים בו, והמלך הזה לפעמים שהוא נעבד לשדה הזו, שכתוב (שם ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו' תחת עבד כי ימלוך וגו' ושפחה כי תירש גברתה. והמלך הזה מתכסה אורו ונחשף עד שנטהר ומתחבר למעלה.

ומשום כך השעיר של ראש חדש, משום שנפרד השדה ההוא מן המלך הקדוש ולא שורות בשדה הזו ברכות מן המלך הזה. וכשהוא נעבד לשדה הזו, אז כתוב (דברים כב) כי בשדה מצאה וגו'. כי בשדה, כמו שנתבאר.

מעצמם [ד"א היו] אומרים את השירה הזו – כף זה ודאי! שזהו סוד עליון. אבל אלו, הארון היה על גבן. וכיון שהארון נשקל עליהם ושמוהו למעלה, הן שרו [נ"א לא שכתבו] שירה, שהרי כיון שנגטל מהן הארון, היו גועות כדרך שאר הפרות של העולם ולא אמרו שירה. ודאי שהארון שעל גבן עשה אותן לזמר.

מזמור. הרי בארנו, ונתבאר, ובכל כתוב מזמור לדוד או לדוד מזמור, וכאן לא אמר דוד כלל. אלא מזמור, שעתידיה רוח הקדש לזמר אותו בזמן שיקים הקדוש ברוך הוא את ישראל מן העפר, ואז שירו לה' שיר חדש. אז הוא חדש. שהרי שירה כזו לא נאמרה מיום שנברא העולם.

תוספתא

רבי יוסי בן יהודה הלך לראות את רבי חייא. אמר לו, יאמר מר אם שמע את הפרשה הזו, איך אמרו בעלי הברייתא שפרשה בענין הנשמה. אמר, אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הבא, שכה התורה היא בלבם כמעין גדול של מים, שאף על גב שסותמים אותו – מרב המים פותחים מעינות שנובעים לכל עבר.

בא תשמע, רבי יוסי, אהוב אתה. אני אמר לך בפרשה הזו, לעולם אין גוף האדם נכנס בחשבון הצדיקים על יד דומה, עד שתראה הנשמה פנקס סימן שנותנים לה הכרובים בגן עדן.

אמר רבי יוסי, אני שמעתי שהנה הנשמה, אחר שנוכנסת לשם, היא הולכת לעלות למקומה למעלה, ולא לרדת למטה. אבל קדם שתעלה ותכנס, נעשית אפטרופוס הגוף על יד דומה, ומראה לו שראוי הוא לקבל שכר ארבע מאות עולמות.

אמר רבי חייא, הנה רבי אלעזר אמר, שהרי דומה יודע קדם, משום שמכריזים עליה בגן עדן. אבל אני כף שמעתי – שבזמן שנותנים לה פנקס, חוזרת על הגוף להכניסו בפתק של הצדיקים על ידי דומה. זהו שכתוב אך אם אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני. מה זה כסף השדה? זה הכסוף של ארבע מאות העולמות שנותנים לו לירשה.

אמר רבי שמעון, בא ראה את סוד הדבר, מה שונה בכלם שאמר שנה שנה, ובאותם שבע אמר שנים, שכתוב מאה שנה ועשרים שנה, ואחר כף שבע שנים? אלא הכל אחד. מאה שנה – הכלל של הכל [נ"א הכל כאחד בסוד של מאה ברכות בכל יום. וכן עשרים שנה, שנקלל העליון, הנסתר של כל הנסתרים. ומשום כף כתוב שנה, הסוד של היחוד]. הקדוש ברוך הוא שנקלל ממקום עליון, הנסתר של כל הנסתרים במאה, בסוד של מאה ברכות של כל יום, וכן עשרים שנה. ומשום כף כתוב שנה, סוד היחוד, שלא נפרדים המחשבה והיובל לעולמים.

שבע השנים הללו התפרדו ויצאו מכלל הנסתר שלמעלה. ואף על גב שהכל יחוד אחד, אבל נפרדים בדין ורחמים בכמה צדדים ודרכים מה שלא היה כף למעלה. ומשום כף כתוב שנה, סוד היחוד שלא נפרד לעולמים. שבע השנים הללו נפרדים בדין ורחמים בכמה צדדים ודרכים מה שאין כן למעלה. ומשום כף בשבע השנים הללו כתוב בהם שנים ולא שנה. וכלם נקראים חיים. ויהיו חיי שרה, שהיו ממש, שנבראו והתקיימו למעלה.

אמר רבי חייא, הנה פרשה, שהרי כאשר נעקד יצחק, הוא היה בן שלשים ושבע שנים, וכיון שנעקד, מתה שרה, שכתוב ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה. מאין בא? מהר המריה בא, מלעקד את יצחק. ואותם שלשים ושבע שנים מיום שנולד יצחק ועד השעה שנעקד, הם היו חיי שרה. ודאי כחשבון ויהיו בגימטריא שלשים ושבע שנים היו, כמו שנתבאר, משנולד יצחק ועד שנעקד.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים צח) מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו. הפסוק הזה בארוהו החברים שהפרות אמרו אותו, ככתוב (שמואל א-ו) וישרנה הפרות בדרך, שהיו אומרות שירה חדשה. ואיזו שירה הן אמרו? מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה. **באן** יש להסתכל, שכל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולם, כלם אומרים שירה ותשבחות לפניו, בין למעלה בין למטה. ואם תאמר שהם

מהעולם שהוא גרם] גרם מות בעולם לכל, ונטמא העולם ונחשכו פניו.

בא ראה, כתוב (בראשית ג) ואיבה אשית בינך ובין האשה. מה זה ואיבה? ככתוב (איוב ט) חלפו עם אניות אבה. שהנה כמה אניות וספינות משוטטות בתוך הים הגדול, ויש אניות וספינות נפרדות זו מזו. ואותן האניות שהנחש הזה שט בתוכן, נקראות אניות אבה.

בינה ובין האשה – זו אשה יראת ה'. ובין זרעה – אלו שאר עמים עובדי עבודת פוכבים ומזלות. ובין זרעה – אלו ישראל. הוא ישופך ראש – זה הקדוש ברוך הוא שעתידי לבער אותו מן העולם, שכתוב (ישעיה כד) בלע המות לנצח, וכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ.

ראש – זה לעתיד לבא כשיתעוררו המתים, שהרי אז העולם יהיה ראש, שיתקיים בראש, שהוא העולם העליון. ואתה תשופנו עקב – זה בעולם הזה, כעת שהוא עקב ואינו בקיום, ואותו הנחש נושף את העולם ומחשיף פני הבריות.

בא ראה, הימים של אדם נבראו ועמדו באותם הדרגות העליונות, כיון שהסתימו להתקיים באותן הדרגות, שכתוב (תהלים צ) ימי שנותינו בהם שבעים שנה וגו'. מכאן והלאה אין דרגה להתקיים, ומשום כך ורהב"ם עמל ואון, והם כלא היו.

אבל אותם הימים של הצדיקים היו והתקיימו, כמו שנאמר ויהיו חיי שרה, וכן ואלה ימי שני חיי אברהם. ואם תאמר, כך גם כתוב בישמעאל, שכתוב (בראשית כה) שני חיי ישמעאל? אלא שחזר בתשובה, ועל כן קרא בימיו ויהיו.

ותמת שרה בקרית ארבע. רבי אבא אמר, כמו זה לא היו בכל נשות העולם, שהרי נאמר חשבון ימיה ושנותיה וקיומה בעולם ואותו המקום שבו היא נקברה. אלא להראות שלא היתה כמו שרה בכל נשות העולם.

ואם תאמר הנה מרים, שכתוב (במדבר כ) ותמת שם מרים ותקבר שם – זה בא להראות את סרחונם של ישראל, שהרי המים לא הלכו בישראל אלא בזכות מרים. אבל לא נאמר במיתתה כמו שנאמר בשרה.

בשרב יוסף היה שומע הפרשה הזו מראשי הישיבה, היה אומר: מי שהוא עפר, מה הוא [ריק] זוכה לזה? מי יזכה ומי יקום? זהו שכתוב (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' וגו'.

אמר רבי אבא, בא ראה מה שכתוב, וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרן את הכסף. זהו הכסף הגדול שהם עולמות וכסופים. ארבע מאות שקל כסף – ארבע מאות עולמות והנאות וכסופים. עבר לסחר – רב נחמן אמר, שיעבר כל שערי שמים וירושלים של מעלה, ואין מוחה בידו.

בא ראה מה כתוב, ואחרי כן קבר אברהם את שרה אשתו. ונמנה עם שאר הצדיקים בחבורתם מפתק של הממנה על ידי דומה. אמר רבי יצחק, כך למדנו, כל אותם שכתובים בידי דומה וממנים על ידו, יקומו לזמן שעתידי להחיות שוכני עפר. אוי לרשעים שאינם כתובים על ידו בפתק, שיאבדו בגיהנם לעולמים, ועל זה נאמר (דניאל יב) ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר. עד כאן תוספתא

זוהר

אמר רבי חייא, כתוב (קהלת א) אין כל חדש תחת השמש, וכאן שירה זו היא חדש, והיא תחת השמש, שהרי תחת השמש היא, ומי היא? זו הלבנה. ואז יש חדש תחת השמש. מה הטעם? משום כי נפלאות עשה. ומי הם הנפלאות? זה שכתוב הושיעה לו? מינו וזרוע קדשו. הושיעה לו, את מי? את אותה הדרגה שאמרה את השירה הזו, משום שבהם נסמכה בימין ובשמאל. הושיעה לו מינו, ודאי לאותה הדרגה של המזמור הזה. מתי? בזמן שיקומו מתי עולם ויתעוררו מן העפר, ואז יהיה חדש מה שלא נעשה בעולם הזה.

רבי יוסי אמר, בזמן שיעשה הקדוש ברוך הוא נקמות בעולם בשביל ישראל, אז תאמר השירה [הזו], שהרי אחר כך יתעוררו מן העפר המתים של העולם ויתחדש העולם בקיום שלם, שלא יהיה [כבתחלה שהמות שולט בעולם, משום שהנחש] נ"א פרת ומיתה בעולם, ויעבר הנחש

מתקנים בדרגות העליונות, יוצאים ויורדים למטה, עד שקרבים לדרגה הזו שבה שורה המות. ואז נוטלת רשות להוציא הנשמה, וטסה העולם בפעם אחת ונוטלת הנשמה, ומטמא את הגוף ונשאר טמא. אשרי הצדיקים שלא נטמאו ולא נשארה בהם טמאה.

ובא ראה, באמצע הרקיע נקשר דרך אחד מבהיק, והוא נחש הרקיע, שכל הכוכבים הדקים כלם קשורים בו ועומדים בו תלי תלים, והם ממנים [בצד] על מעשי בני העולם שבסתר.

כרנמת זה כמה קבוצות מלאכי דין יוצאות לעולם מזה הנחש העליון הקדמון שהתפתח בו אדם, וכלם ממנים בסתר מעשי העולם, ומשום כך, בא אדם להטהר – מסייעים אותו מלמעלה, והסיוע של רבו מקיף אותו ונשמר ונקרא קדוש.

בא האדם להטמא – כמה חבילות של אורות מזדמנים לו, וכלם [סוככים] שורים בו ומסוככים אותו ומטמאים אותו, ונקרא טמא. וכלם הולכים ומכריזים לפניו טמא טמא, כמו שנאמר (ויקרא יג) וטמא טמא יקרא. וכלם קשורים באותו הנחש הקדמוני ונסתרים בכמה מעשים של העולם. **רבי** יצחק ורבי יוסי היו הולכים מטבריא ללוד. אמר רבי יצחק, תמהני על אותו בלעם הרשע, שכל מעשי אותו הרשע היו מצד הטמאה, וכאן למדנו סוד אחד – שכל מיני נחשים של העולם, כלם קשורים ויוצאים מאותו הנחש הקדמוני, שהוא רוח טמאה מזהמת. ומשום כך כל הכפשים של העולם נקראים בשם הזה נחשים [ועקרבים], וכלם יוצאים מן הצד הזה. ומי שנמשך לזה, הנה הוא נטמא.

ולא עוד, אלא שרוצה להטמא כדי למשך עליו אותו הצד של רוח טמאה. שהרי שנינו, כמו שמעורר האדם – כך גם מושך עליו מלמעלה. אם הוא מעורר בצד הקדשה – מושך עליו קדשה מלמעלה ומתקדש. ואם הוא מעורר בצד הטמאה – כך מושך עליו רוח הטמאה ונטמא. שהרי נאמר על מה ששנינו, בא אדם להטמא – מטמאים אותו. **משום** כך אותו בלעם הרשע, כדי למשך עליו רוח טמאה מאותו הנחש העליון, היה נטמא

רבי יהודה פתח, (קהלת י) אשריך ארץ שמלכך בן חורים ושריך בעת יאכלו. הפסוק הזה בארוהו החברים, אבל יש לנו להסתכל בו, שאשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה לדעת כל הדרכים הנסתרות ולגלות להם סודות עליונים, והרי זה נתבאר.

אשריך ארץ – זו ארץ החיים, משום שהמלך שלה מזמין לה כל הברכות שהתברכה מהאבות העליונים, הסוד של וא"ו, שהוא עומד להריק עליה ברכות תמיד, והוא בן חורים, בן היובל שמוציא את העבדים לחרות, בן העולם העליון שמוציא תמיד את כל החיים וכל האור וכל שמן משחה, והכל משפיע הבן הבכור הזה לארץ הזו, כמו שנאמר (שמות ד) בני בכרי ישראל, ומשום כך אשריך ארץ.

ומה שנאמר אי לך ארץ שמלכך נער, כמו שבארוה, שהארץ התחתונה הזו והעולם העליון לא יונקים אלא מתוך שלטון [של מעלה] של הערלה, והכל מאותו המלך שנקרא נער, כמו שבארוה – אוי לארץ שצריכה לינק כך.

בא ראה, הנער הזה אין לו מעצמו כלום, רק כשנוטל ברכות לעתים ידועים, וכל הפעמים שנמנעו ממנו, ונפגמה הלכנה ונחשכת, והברכות נמנעות ממנו. אוי לעולם שצריך לינק בשעה הזו. ועוד, בכמה דינים נדון העולם הזה טרם יונק ממנו, שהכל מתקיים בדין ונעשה, ונתבאר [כך].

בא ראה, ותמת שרה בקרית ארבע – סוד הוא, משום שלא היתה מיתתה על ידי אותו הנחש עקלתון, ולא שלט בה כמו שאר בני העולם ששולט בהם, ועל ידו מתו בני העולם מיום שגרם להם אדם, פרט למש"ה ואהר"ן ומר"ם, שכתוב בהם על פי ה'. ומשום כבוד השכינה לא כתוב במרים על פי ה'.

אבל בשרה כתוב בקרית ארבע. הסוד של קרית ארבע בסוד עליון, ולא על ידי אחר. בקרית ארבע, ולא בנחש. בקרית ארבע, היא חברון. שהתחבר דוד המלך עם האבות, ועל כן לא היתה מיתתה ביד אחר אלא בקרית ארבע.

בא ראה, כאשר הימים של אדם התקיימו בדרגות עליונות, מתקיים האדם בעולם. כיון שלא

הַעֲגֵל כְּדֵי לְהַטְמֵא עִמּוֹ, שֶׁהוּא תַחְתּוֹן. וּבְכָל עֲשֵׂה אֶת כְּשָׁפָיו, כְּדֵי שְׂיוּכַל לְעַקֵּר אֶת יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִכַּל.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מֵה שְׂאֲמַרְתָּ בְּרֵאשׁוֹנָה, שְׂכַאֲשֵׁר הִנְחַשׁ בָּא עַל חוּהַ הַטִּיל בָּהּ זֶה־מָא - זֶה יָפֵה. אָבֵל הָרִי שְׁנִינּוּ, שְׂכַאֲשֵׁר עֲמְדוֹ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינַי, פְּסָקָה מֵהֶם הַזֶּה־מָא. וְכַשִּׁי־יִשְׂרָאֵל קָבְלוּ תוֹרָה, פְּסָקָה מֵהֶם הַזֶּה־מָא. אָבֵל שְׂאָר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹרִים שְׂלֹא קָבְלוּ הַתּוֹרָה, לֹא פְּסָקָה מֵהֶם הַזֶּה־מָא. **אָמַר** לוֹ, יָפֵה אָמַרְתָּ! אָבֵל בָּא רָאָה, הַתּוֹרָה לֹא נִתְּנָה אֲלֵא לְזִכְרִים, שְׂכַתוּב (דברים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שֶׁהָרִי נָשִׂים פְּטוּרוֹת מִמְצוֹת הַתּוֹרָה.

וְעוֹד, שְׂכַלָם חֲזָרוּ לְזֶה־מִתֵּן כְּמוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה אַחַר שְׂחַטָּאוֹ, וּמֵהָאִשָּׁה קָשָׁה לְהַפְרִיד אֶת הַזֶּה־מָא יוֹתֵר מֵהַגְּבֵר, וּמִשׁוּם כֶּךָ נִמְצְאוּ נָשִׁים בְּכַשְׁפִּים וּבִזְזֵה־מָא הַזֶּה יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר בְּגִבְרִים. שֶׁהָרִי הַנָּשִׂים בָּאוֹת מִצַּד הַשְּׂמָאל וּדְבוּקוֹת בְּדִין הַקָּשָׁה, וְהַצַּד הַזֶּה נִדְבָק בָּהֶם יוֹתֵר מִבְּגִבְרִים, כְּמוֹ שְׂנַתְבָּאָר, מִשׁוּם שְׂבָאוֹת מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה, וְהַכֹּל נִדְבָק וְהוֹלֵךְ אַחַר מִינוֹ.

בֵּא רָאָה שְׂכַךָּ הוּא כְּמוֹ שְׂאֲמַרְתִּי - שְׂבַלְעָם הָיָה נְטֻמָּא בְּרֵאשׁוֹנָה כְּדֵי לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו רוּחַ שְׂל טְמֵאָה. כְּמוֹ זֶה הָאִשָּׁה בִּימֵי טְמֵאָתָה יֵשׁ לְאָדָם לְהַשְׁמֵר מִמֶּנָּה, מִשׁוּם שְׂנִדְבָקַת בְּרוּחַ שְׂל טְמֵאָה, וּבָאוֹת הַזְּמַן אִם הִיא תַעֲשֶׂה כְּשָׁפִים - יִצְלִיחוּ בְיָדָהּ יוֹתֵר מִבְּזִמְנֵי אַחַר, שֶׁהָרִי רוּחַ טְמֵאָה שׁוֹרָה עִמָּה, וְעַל כֵּן לְכָל מֵה שְׂמַתְקַרְבַּת - נְטֻמָּא, כָּל שְׂכַן מִי שְׂקָרַב אֲלֶיהָ. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לָהֶם תּוֹרָה וְאָמַר לָהֶם (ויקרא יח) וְאֵל אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָה לֹא תִקְרַב לְגִלּוֹת עֵרוֹתָהּ אֲנִי ה'.

אָמַר לוֹ, מִי שְׂמַסְתַּכֵּל בְּצַפְצוּפֵי הָעוֹפוֹת לָמָּה נִקְרָא נָחֵשׁ? אָמַר לוֹ, שֶׁהִנֵּה מֵאוֹתוֹ הַצַּד בָּאָה, שְׂרוּחַ טְמֵאָה שׁוֹרָה עַל הָעוֹף הַהוּא וּמוֹדִיעַ דְּבָרִים בְּעוֹלָם. וְכָל רוּחַ טְמֵאָה דְבוּקִים בְּנָחֵשׁ וּבָאוֹת לְעוֹלָם, וְאִין מִי שִׁינְצַל מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם, שֶׁהָרִי הוּא נִמְצָא עִם הַכֹּל עַד הַזְּמַן שֶׁעֲתִיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִירוֹ מִן הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר, שְׂכַתוּב (ישעיה כה) בְּלַע הַמּוֹת לְנִצְחָה וּמָחָה ה' אֱלֹהִים דְּמַעָּה מֵעַל כָּל פְּנִים וְגו'. וְכַתוּב (זכריה ג) וְאֵת רוּחַ הַטְּמֵאָה אֶעֱבִיר מִן הָאָרֶץ וְגו'.

בְּכָל לִילָה עִם אֲתוֹנוֹ, וְהָיָה עוֹשֶׂה עִמָּה מַעֲשֵׂי אִישׁוֹת כְּדֵי לְהַטְמֵא וּלְמַשֵּׁךְ עָלָיו רוּחַ טְמֵאָה, וְאֵז עֲשֵׂה כְּשָׁפָיו וּמַעֲשָׂיו.

וְרֵאשִׁית מַעֲשָׂיו הָיָה נוֹטֵל נָחֵשׁ מֵאוֹתָם נָחִשִׁים, וְקוֹשֵׁר אוֹתוֹ לְפָנָיו, וְקוֹרֵעַ אֶת רֵאשׁוֹ, וּמוֹצִיא אֶת לְשׁוֹנוֹ, וְנוֹטֵל עֲשָׂבִים יְדוּעִים וְשׁוֹרֵף הַכֹּל, וְעוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ קְטֹרֶת אַחַת. אַחַר כֶּךָ נוֹטֵל אֶת רֵאשׁ אוֹתוֹ הַנָּחֵשׁ וְקוֹרֵעַ אוֹתוֹ לְאַרְבָּעָה צְדָדִים, וְעוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ קְטֹרֶת אַחַת.

וְעוֹשֶׂה עֲגוּל אַחַד, וְהָיָה אוֹמֵר דְבוּרִים וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים אַחֲרֵים, עַד שְׂמַשֵּׁךְ עָלָיו רוּחוֹת טְמֵאוֹת וּמוֹדִיעוֹת לוֹ מֵה שְׂצָרִיךְ, וְעוֹשֶׂה בָּהֶם מַעֲשִׂים כְּפִי מֵה שֶׁהֶם יוֹדְעִים מִצַּד אוֹתוֹ הַנָּחֵשׁ שְׂל הַרְקִיעַ. מִשָּׁם נִמְשָׁךְ בְּמַעֲשָׂיו וּבְכַשְׁפָּיו, עַד שְׂמַשֵּׁךְ עָלָיו רוּחַ מֵאוֹתוֹ הַנָּחֵשׁ הַקְּדוּמוֹנִי.

וּמִבְּאֵן הָיָה יוֹדֵעַ יְדִיעוֹת וּכְשָׁפִים וּקְסָמִים. וּמִשׁוּם כֶּךָ כְּתוּב, וְלֹא הֵלֵךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לְקִרְאֵת נָחִשִׁים. נָחִשִׁים וּדְאִי. וְהַעֲקֵר וְהַשְׂרֵשׁ בְּטְמֵאָה הוּא כְּמוֹ שְׂנַתְבָּאָר, וְאַחַר כֶּךָ רֵאשִׁית הַכֹּל אֵינוֹ אֲלֵא בְּנָחֵשׁ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לָמָּה כָּל מִינֵי כְּשָׁפִים וּקְסָמִים לֹא נִמְצְאוּ אֲלֵא בְּנָשִׁים? אָמַר לוֹ, כֶּךָ לְמַדְנָה, מִשְׂבָּא נָחֵשׁ עַל חוּהַ הַטִּיל בָּהּ זֶה־מָא. הַטִּיל בָּהּ וְלֹא בְּבַעֲלָהּ. אָמַר, כֶּךָ זֶה וּדְאִי! בֵּא רַבִּי יוֹסִי וְנִשְׁק לְרַבִּי יִצְחָק. אָמַר, כְּמָה פְּעָמִים שְׂאֵלְתִי עַל הַדְּבָר הַזֶּה וְלֹא זָכִיתִי בּוֹ, אֲלֵא כְּעַתָּה.

אָמַר לוֹ, כָּל הַמַּעֲשִׂים הַלְלוּ וְכָל מֵה שִׁידַע בְּלַעַם, מֵאִיזָה מְקוֹם לְמַד אוֹתָם? אָמַר לוֹ, מֵאֲבִיו. אָבֵל בָּאוֹתָם הָרִי קָדָם, שֶׁהִיא אֶרֶץ קָדָם, לְמַד כָּל הַכְּשָׁפִים וְכָל מִינֵי קְסָמִים, מִשׁוּם שְׂבָאוֹתָם הַהָרִים הֵם הַמְּלֹאכִים עֲזָא וְעֲזָא"ל שֶׁהִפִּיל אוֹתָם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִן הַשָּׁמַיִם, וְהֵם קְשׁוּרִים בְּשִׁלְשֻׁלָאוֹת שְׂל בְּרִזָּל, וּמוֹדִיעִים כְּשָׁפִים לְבְנֵי אָדָם. וּמִשָּׁם הָיָה יוֹדֵעַ בְּלַעַם, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר מִן אֲרָם יִנְחֲנִי בְּלֶךְ מְלֶךְ מוֹאָב מֵהָרִי קָדָם.

אָמַר לוֹ, וְהָרִי כְּתוּב וְלֹא הֵלֵךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לְקִרְאֵת נָחִשִׁים וְיִשֵּׁת אֶל הַמְּדַבֵּר פָּנָיו? אָמַר לוֹ, הַצַּד הַתַּחְתּוֹן שְׂבָא מִרוּחַ הַטְּמֵאָה שְׂלְמַעֲלָה הִיא רוּחַ טְמֵאָה שְׂשׁוּלְטַת בְּמַדְבָּר, כְּשֶׁעָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת

הַעֲגֵל, שְׁפָתוֹב וְאֵל הַבְּקָר רֵץ אֲבָרְהָם וְגו', וְאוֹתוֹ בֶּן בְּקָר בָּרַח עַד אוֹתָהּ הַמְּעָרָה, וְנִכְנַס אַחֲרָיו, וְרָאָה מָה שָׂרָאָה.

עוֹד, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הַתְּפִלָּל כָּל יוֹם וְיוֹם, וְהָיָה יוֹצֵא עַד אוֹתָהּ הַשְּׂדֵה שֶׁהִיְתָה מְעֵלָה רִיחוֹת עֲלִיּוֹנִים, וְרָאָה הָאוֹר שִׁיּוֹצֵא מִתּוֹךְ הַמְּעָרָה וְהַתְּפִלָּל שָׁם, וְשָׁם דִּבֵּר עִמּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּמִשּׁוּם כִּף רָצָה אוֹתָהּ, שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ הִיְתָה תָּמִיד בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כִּף, לָמָּה לֹא רָצָה אוֹתָהּ עַד עֲכָשׁוּ? כִּדֵּי שְׂלֵא יִבְחִינוּ בּוֹ, הוֹאִיל וְלֹא צְרִיךְ אוֹתָהּ. כַּעֲת שֶׁהַצְּטָרֵךְ אוֹתָהּ, אָמַר, הִנֵּה הַשְּׂעָה לְבַקֵּשׁ אוֹתָהּ.

בֵּא רָאָה, אִם עֲפָרוֹן הָיָה רוֹאֶה בַּמְּעָרָה מָה שָׂרָאָה בְּהַ אֲבָרְהָם, לֹא הָיָה מוֹכֵר אוֹתָהּ לְעוֹלָמִים, אֲלֵא וְדָאִי לֹא רָאָה בְּהַ וְלֹא כְלוּם, שֶׁהָרִי אֵין הַדְּבָר נִגְלָה אֲלֵא לְבַעֲלִיו, וּמִשּׁוּם כִּף לְאֲבָרְהָם הַתְּגַלְתָּהּ וְלֹא לְעֲפָרוֹן. לְאֲבָרְהָם הַתְּגַלְתָּהּ – שְׁלוֹ הִיְתָה. לְעֲפָרוֹן לֹא הִיְתָה מִתְּגַלָּה – שְׂלֵא הָיָה לוֹ בְּהַ חֵלֶק. וּמִשּׁוּם כִּף לֹא הַתְּגַלְתָּה לְעֲפָרוֹן כְּלוּם, וְלֹא הָיָה רוֹאֶה אֲלֵא חֲשֻׁכָה, וְעַל כֵּן מָכַר אוֹתָהּ.

וּמָה שְׂלֵא בִקֵּשׁ אֲבָרְהָם בְּרֵאשׁוֹנָה שִׁימְכַר לוֹ מְכַר, שֶׁהָרִי אֲבָרְהָם לֹא אָמַר אֲלֵא – וְיִתֵּן לִי אֵת מְעַרְתְּ הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר לוֹ וְגו', בְּכֹסֶף מְלֵא יִתְּנֶנָּה לִי וְגו'. וְהוּא אָמַר, הַשְּׂדֵה נִתְּתִי לָךְ וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ לָךְ נִתְּתִיָּה וְגו'. מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל הָיָה מְאוּס עַל עֲפָרוֹן, שְׂלֵא יִדַּע מָה הִיא.

וּבֵא וְרָאָה, כִּשְׁנִכְנַס אֲבָרְהָם בַּתְּחִלָּה לְמְעָרָה, רָאָה שָׁם אוֹר, וְנִזְרַק לְפָנָיו עֶפֶר, וְהַתְּגַלּוֹ לוֹ שְׁנֵי קְבָרִים. בֵּינֵתִים עָלָה אָדָם בְּדַמּוֹתוֹ, וְרָאָה אֵת אֲבָרְהָם וְחִיָּה, וּבּוֹ [הָיָה] יִדַּע אֲבָרְהָם שְׁשָׁם [הָיָה] הוּא עֲתִיד לְהַקְבֵּר.

אָמַר לוֹ אֲבָרְהָם: בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, הֵאֵם טִיבָה שְׂאִינָה מְקַיָּה יֵשׁ כָּאֵן? אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַטְּמִין אוֹתִי כָּאֵן, וּמֵאוֹתוֹ הַזְּמַן עַד עֲכָשׁוּ נִטְמַנְתִּי כְמוֹ דָּג בַּחֲפִירָה עַד שֶׁאֵתָהּ בָּאתָ לְעוֹלָם. עֲכָשׁוּ מִכָּאֵן וְאֵילָךְ הִנֵּה קִיּוּם לִי וְלְעוֹלָם יֵשׁ בְּשִׁבְלִיךָ.

רָאָה מָה כְּתוּב – וַיִּקַּם הַשְּׂדֵה וְהַמְּעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ. מִמֶּשׁ קִימָה הִיְתָה לָהּ מָה שְׂלֵא הִיְתָה לָהּ עַד עֲתָה. רַבִּי אַבָּא אָמַר, וַיִּקַּם הַשְּׂדֵה – וְדָאִי קִימָה

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֲבָרְהָם יִדַּע בְּאוֹתָהּ הַמְּעָרָה סִימָן, וְלִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ הָיוּ שָׁם, מִשּׁוּם שֶׁמְקַדֵּם לְכֵן נִכְנַס לְשָׁם וְרָאָה אֵת אָדָם וְחַוָּה טְמוּנִים שָׁם. וּמִנֵּין הָיָה יוֹדַע שֶׁהֵם הָיוּ? אֲלֵא רָאָה דַּמּוֹתוֹ וְהַסְּתַפֵּל, וְנִפְתַּח לוֹ פֶּתַח אֶחָד שֶׁל גֵּן עֵדֶן שָׁם, וְאוֹתָהּ דַּמּוֹת שֶׁל אָדָם הִיְתָה עוֹמֶדֶת אֲצִלוֹ.

וּבֵא וְרָאָה, כָּל מִי שֶׁמְסַתְּפֵל בְּדַמּוֹתוֹ שֶׁל אָדָם, אֵינוֹ נִצּוֹל מִמִּיתָה לְעוֹלָמִים, מִשּׁוּם שֶׁהִנֵּה בַּשְּׂעָה שְׂאָדָם מְסַתְּלֵק מִן הָעוֹלָם, הוּא רוֹאֶה אֵת אָדָם, וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן מֵת. אֲבָל אֲבָרְהָם הַסְּתַפֵּל בּוֹ וְרָאָה דַּמּוֹתוֹ וְהַתְּקִים, וְרָאָה הָאוֹר שֶׁמְאִיר בַּמְּעָרָה, וְנָר אֶחָד דּוֹלֵק. אִזּוֹ הַתְּאֵנָה אֲבָרְהָם לְמַדּוּרוֹ בַּמְּקוֹם הַהוּא, וְלִבּוֹ וּרְצוֹנוֹ הָיוּ תָּמִיד בַּמְּעָרָה.

בֵּא רָאָה, כַּעֲת אֲבָרְהָם עָשָׂה בַּחֲכָמָה בְּזִמְן שֶׁבִקֵּשׁ קְבֵר לְשָׂרָה, שֶׁהָרִי כִשְׁבִקֵּשׁ, לֹא בִקֵּשׁ אֵת הַמְּעָרָה בְּאוֹתוֹ זְמַן, וְלֹא אָמַר שְׂרוּצָה לְהַפְרֵד מֵהֶם, אֲלֵא אָמַר, תִּנּוּ לִי אַחַזֶּת קְבֵר עִמָּכֶם וְאֲקַבְרָה מִתִּי מִלְּפָנָי. וְאִם תֹּאמַר שֶׁעֲפָרוֹן לֹא הָיָה שָׁם – הוּא הָיָה שָׁם, שְׁכָתוֹב וְעֲפָרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חַת. וְאֲבָרְהָם לֹא אָמַר לוֹ בְּאוֹתָהּ שְׂעָה כְלוּם.

אֲלֵא מָה שֶׁאָמַר לָהֶם אָמַר, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב וְיִדְבֵּר אֵל בְּנֵי חַת וְגו'. וְכִי עוֹלָה בְּדַעְתְּךָ שֶׁאֲבָרְהָם רָצָה לְהַקְבֵּר בֵּינֵיהֶם בֵּין הַטְּמָאִים, אוֹ שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ הִיְתָה עִמָּהֶם? אֲלֵא עָשָׂה בַּחֲכָמָה.

וְלְמַדְנּוּ כָּאֵן דְּרַךְ אַרְץ בְּמָה שֶׁעָשָׂה אֲבָרְהָם, שֶׁהָרִי מִשּׁוּם שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ וּרְצוֹנוֹ הָיוּ בַּמְּעָרָה הַהִיא – אֵף עַל גַּב שֶׁהָיָה שָׁם, לֹא רָצָה לְבַקֵּשׁ אוֹתוֹ מִיַּד אוֹתוֹ הַרְצוֹן שֶׁהָיָה לוֹ בַּמְּעָרָה, וּבִקֵּשׁ בַּתְּחִלָּה מָה שְׂלֵא צְרִיךְ לְאוֹתָם אַחֲרֵים וְלֹא לְעֲפָרוֹן.

בֵּיּוֹן שֶׁאָמְרוּ לוֹ לְפָנָי עֲפָרוֹן, שֶׁמְעַנּוּ אֲדָנִי נְשִׂיא אֱלֹהִים אֵתָהּ בְּתוֹכְנוּ וְגו' – מָה כְּתוּב? וְעֲפָרוֹן יֹשֵׁב בְּתוֹךְ בְּנֵי חַת. כְּתוּב יֹשֵׁב. מֵרֵאשִׁית הַדְּבָרִים שֶׁאָמַר אֲבָרְהָם שָׁם הָיָה. אִזּוֹ אָמַר, שֶׁמְעוּנִי וּפְגַעוּ לִי בְּעֲפָרוֹן בֶּן צַחַר, וְיִתֵּן לִי אֵת מְעַרְתְּ הַמְּכַפְלָה אֲשֶׁר לוֹ וְגו'. וְאִם תֹּאמַר בְּשִׁבְלִי כְבוֹדִי, יוֹתֵר מִכֶּם אֲנִי עוֹשֶׂה, שְׂלֵא רְצִיתִי בְכֶם. בְּתוֹכְכֶם – כִּדֵּי לְהַקְבֵּר בֵּינֵיכֶם, שֶׁרְצִיתִי בְכֶם, כִּדֵּי שְׂלֵא אֲפָרַד מִכֶּם.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, בַּשְּׂעָה שֶׁנִּכְנַס אֲבָרְהָם לְמְעָרָה, אֵיךְ נִכְנַס? מִשּׁוּם שֶׁהָיָה רֵץ אַחַר אוֹתוֹ

למעלה - ירושלים מטה. אַחוּזָה לְמַעְלָה וְאַחוּזָה לְמַטָּה. ירושלים לְמַעְלָה אַחוּזָה בְּשְׁנֵי צְדָדִים - לְמַעְלָה וּלְמַטָּה [ירושלים לְמַטָּה אַחוּזָה בְּשְׁנֵי צְדָדִים - לְמַעְלָה וּלְמַטָּה], ומשום כך היא כפולה.

ועל כֵּן הַשְּׁדָה הַזֹּאת מְאֹתָהּ מְכַפֵּלָה הִיא שָׁבוּ הִיא שׁוּרָה. כְּמוֹ כֵּן כְּתוּב כְּרִיחַ הַשְּׁדָה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה', לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, וּמִשׁוּם כֵּן שְׁדָה הַמְכַפֵּלָה וּדְאִי, וְלֹא שְׁדָה כְּפֹלָה.

עוד סוד הַדְּבָר - שְׁדָה הַמְכַפֵּלָה וּדְאִי. מִי הַמְכַפֵּלָה? [ה'] שְׁבַשְׁמֵם הַקְּדוּשׁ שֶׁהִיא מְכַפֵּלָה. הַכֹּל עוֹמֵד יַחַד, וּבְשִׁבְלִיָּה אָמַר בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר ה' מְכַפֵּלָה, שֶׁלֹּא הִיְתָה בְּשֵׁם הַקְּדוּשׁ אוֹת אַחֲרֵת מְכַפֵּלָה פָּרֻט לְזֶה.

ואף עַל גַּב שְׁמַעְרַת הַמְכַפֵּלָה הִיְתָה וּדְאִי, שֶׁהִיא מְעָרָה בְּתוֹךְ מְעָרָה, אֲבָל עַל שֵׁם אַחֵר נִקְרָאת מְעָרַת הַמְכַפֵּלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וְאַבְרָהָם יָדַע, וּכְשֶׁאָמַר לְבְנֵי חַת, כֹּסֶה אֶת הַדְּבָר, וְאָמַר וַיִּתֵּן לִי אֶת מְעָרַת הַמְכַפֵּלָה, עַל שֵׁם שֶׁהִיא מְעָרָה כְּפֹלָה, וְהַתּוֹרָה לֹא קָרְאָהּ לָהּ אֲלֵא מְעָרַת שְׁדָה הַמְכַפֵּלָה כְּרֵאוּי.

והקדוש בְּרוּךְ הוּא עֹשֶׂה אֶת הַכֹּל שִׁימְצֵא הָעוֹלָם הַזֶּה, כְּמוֹ שְׁלִמְעָלָה, וְלֹהֲדָבִיק זֶה עִם זֶה שִׁיְהִיָּה כְבוֹדוֹ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. אֲשֶׁרֵי חֲלָקָם שֶׁל הַצְּדִיקִים שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

ואברהם זָקֵן בָּא בְּיָמָיו וְה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (תהלים סח) אֲשֶׁרֵי תִבְחַר וּתִקְרַב יִשְׁכֵּן חֲצֵרֶיךָ. הַפְּסוּק הַזֶּה נִתְּבָאָר, אֲבָל אֲשֶׁרֵי הָאִישׁ שֶׁדָּרְכָיו כְּשֵׁרוֹת לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא הִתְרַצָּה בּוֹ לְקָרְבוֹ אֵלָיו.

בא רָאָה, אַבְרָהָם הִתְקַרַּב אֵלָיו, וּתְשׁוּקָתוֹ הִיְתָה כָּל יוֹם בְּזֶה. וְלֹא הִתְקַרַּב אַבְרָהָם בְּיוֹם אֶחָד אוֹ בְּפַעַם אַחַת, אֲלֵא מִעֲשֵׂיו קָרְבוֹהוּ בְּכָל יָמָיו מִדְּרָגָה לְדְרָגָה, עַד שֶׁהִתְעַלָּה בְּדְרָגָתוֹ.

בשהיה זָקֵן וְנִכְנַס לְדְרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת כְּרֵאוּי, שֶׁכְּתוּב וְאַבְרָהָם זָקֵן, וְאֵז בָּא בְּיָמָיו, בְּאוֹתָם יָמִים עֲלִיוֹנִים, בְּאוֹתָם יָמִים יְדוּעִים בְּסוּד הָאֱמוּנָה. וְה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל. שְׁמִשְׁם יוֹצְאוֹת כָּל הַבְּרָכוֹת וְכָל טוֹב.

מִמֶּשׁ, שְׁקָם וְהִתְעַלָּה לְפָנֵי אַבְרָהָם, מִשׁוּם שֶׁעַד עַכְשָׁיו לֹא נִרְאָה שֵׁם כָּלוּם, וְעַכְשָׁיו, מִה שֶׁהִיָּה טְמוּן - קָם וְהִתְעַלָּה, וְאֵז קָם הַכֹּל כְּמִשְׁפָּטוֹ.

אמר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּשַׁעַה שֶׁנִּכְנַס אַבְרָהָם לְמַעְרָה וְהִכְנִיס לְשֵׁם אֶת שְׁרָה, קָמוּ אָדָם וַחֲוָה, וְלֹא קִבְּלוּ לְהַקְבִּיר שָׁם. אָמְרוּ: וּמָה אָנוּ בְּבוֹשָׁה לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם מִשׁוּם אוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁנִּרְמַנּוּ, וְכַעַת תִּתּוֹסֵף לָנוּ בּוֹשָׁה אַחֲרֵת - מִפָּנֵי הַמַּעֲשִׂים טוֹבִים שֶׁבַכֶּם?

אמר אַבְרָהָם: הֲרִינִי מִזְמָן לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַבְדְּךָ שֶׁלֹּא תִתְבַּיֵּשׁ לְפָנָיו לְעוֹלָמִים. מִיָּד - וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שְׁרָה אִשְׁתּוֹ. מִה זֶה וְאַחֲרֵי כֵן? אַחֵר שֶׁקִּבַּל עָלָיו אַבְרָהָם אֶת הַדְּבָר הַזֶּה.

אדם נִכְנַס לְמַקוֹמוֹ - חֲוָה לֹא נִכְנְסָה, עַד שֶׁקָּרַב אַבְרָהָם וְהִכְנִיס אוֹתָהּ אֲצֵל אָדָם וְקִבַּל אוֹתָהּ בְּשִׁבְלוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְאַחֲרֵי כֵן קָבַר אַבְרָהָם אֶת שְׁרָה אִשְׁתּוֹ, וְלֹא כְּתוּב לְשְׁרָה, אֲלֵא אֶת שְׁרָה, לְרַבּוֹת חֲוָה. וְאֵז הִתְיַשְׁבוּ בְּמַקוֹמָם כְּרֵאוּי. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (כּוֹרַשִׁית ב) אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבְרָאָם, וְשִׁנִּינוּ בְּאַבְרָהָם.

תולדות הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ - זֶה אָדָם וַחֲוָה. לֹא כְּתוּב אֵלֶּה הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ, אֲלֵא תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם הָאָרֶץ, וְלֹא תּוֹלְדוֹת בֶּן אָדָם. וְהֵם הִתְקַיְּמוּ בְּשִׁבְלֵי אַבְרָהָם. וּמִנִּין לָנוּ שֶׁהִתְקַיְּמוּ בְּשִׁבְלֵי אַבְרָהָם? שֶׁכְּתוּב וַיְקַם הַשְּׁדָה וְהַמְעָרָה אֲשֶׁר בּוֹ לְאַבְרָהָם. וְעַד שֶׁבָּא אַבְרָהָם לֹא הִתְקַיְּמוּ אָדָם וַחֲוָה בְּמַקוֹמָם בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם.

רבי אֲלַעְזָר שָׁאַל אֶת רַבִּי שְׁמַעוֹן אָבִיו. אָמַר, הַמְעָרָה הַזֹּאת אֵינָה כְּפֹלָה, שֶׁהִרִי כְּתוּב מְעָרַת הַמְכַפֵּלָה, וְאַחֵר כֵּן הַכְּתוּב קָרָא לָהּ מְעָרַת שְׁדָה הַמְכַפֵּלָה. מְכַפֵּלָה הוּא קָרָא לְשְׁדָה.

אמר לוֹ, כֵּן קוֹרָא לָהּ - מְעָרַת הַמְכַפֵּלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּתֵּן לִי אֶת מְעָרַת הַמְכַפֵּלָה, אֲבָל וּדְאִי, חֲזִיף, הַמְעָרָה הִיא מְכַפֵּלָה, וְלֹא הַשְּׁדָה נִקְרָא מְכַפֵּלָה. אֲלֵא הַשְּׁדָה וְהַמְעָרָה נִקְרָאִים עַל שֵׁם מְכַפֵּלָה, שְׁדָה הַמְכַפֵּלָה וּדְאִי, וְלֹא הַמְעָרָה, שֶׁהִרִי הַמְעָרָה הִיא בְּשְׁדָה, וְאוֹתוֹ הַשְּׁדָה עוֹמֵד בְּדְבָר אַחֵר.

בא רָאָה, תַּחַת יְרוּשָׁלַיִם נִכְפֵּלָה כָּל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִיא עוֹמֵדֶת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. כְּמוֹ כֵּן יְרוּשָׁלַיִם

תמיד בקדשה ולא נטמאו. כמו כן מי שנטמא בעולם הזה, הוא מושך עליו רוח טמאה, וכשיוצאת ממנו נשמתו, מטמאים אותו, ומדורו בין אותם הטמאים, ואלו הם המזיקים של העולם. כמו שממשיך אדם את עצמו בעולם הזה – כך הוא מדורו ונמשך באותו העולם [ואותן רוחות הטמאות מטמאות אותו ומכניסות אותו לגיהנם].

בא ראה, מי שמתקדש ושומר את עצמו בעולם הזה שלא יטמא, מדורו בעולם ההוא בין אותם קדושים עליונים ועושים תמיד שליחות, ואלו עומדים בחצר, כמו שנאמר (שמות כז) את חצר המשכן.

וייש אחרים שהם בפנים יותר שאינם בחצר, אלא בבית, כמו שנאמר (תהלים סה) נשבעה בטוב ביתך. אמר דוד, נשבעה בטוב ביתך. כיון שאמר ישכן חצריך, למה כתוב נשבעה בטוב ביתך? ישבע בטוב ביתך היה צריך להיות, כמו שכתוב ישכן! אלא הרי שנינו, אין ישיבה בעזרה אלא למלכי דוד לבדם.

וייש מקום לחסידים עליונים שנקנסים לפנים, ומי הם? ככתוב (במדבר ג) והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו וגו'. וכמה מדורים על מדורים ואורות על אורות נפרדים בעולם ההוא, וכל אחד מתביש מאור חברו. כמו שהמעשים נפרדים בעולם הזה, כך גם מקומות ואורות נפרדים בעולם ההוא.

אשריהם בעלי התשובה, שהרי בשעה אחת ביום אחד [בפעם אחת] ברגע אחד קרבים לקב"ה, מה שלא היה כך אפלו לצדיקים גמורים שהתקרבו לקב"ה בכמה שנים. אברהם לא נכנס באותם הימים העליונים עד שהיה זקן, כמו שנאמר. וכן דוד, שכתוב (מלכים-א א) והמלך דוד זקן בא בימים. אבל בעל התשובה מיד נכנס ונדבק בקב"ה.

רבי יוסי אמר, שנינו, המקום שבעלי התשובה עומדים בעולם ההוא, אין לצדיקים גמורים רשות לעמד בו, משום שהם קרובים למלך יותר מכלם, והם מושכים עליהם ברצון הלב יותר ובכח רב להתקרב למלך.

בא ראה, כמה מקומות מתקנים לקב"ה בעולם ההוא, ובכלם בית מושבים לצדיקים, כל אחד ואחד לפי דרגתו כראוי לו.

כתוב (תהלים סה) אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך, שהקדוש ברוך הוא מקרב אותם אליו, שעולים אותם הנשמות ממטה למעלה ולהאחז בנחלתם שנתקנה להן. ישכן חצריך – אלו המקומות והדרגות שבחוג, ומי הם? כמו שנאמר (זכריה ג) ונתתי לך מהלכים בין העמדים האלה. וזוהי דרגה בין קדושים עליונים.

ומי שזכאים לדרגה הזו הם שליחים של רבון העולם, כמו אותם המלאכים, ותמיד עושים שליחות ברצון רבונם, משום שאלו [התקדשו]

❦ סדר הלימוד ליום כב כסלו [יום 81 בשנה] ❦

בכל יום. על אלו כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחפה לו.

מה זה למחפה לו? כמו שנאמר (איוב לב) חכה את איוב בדברים. ואלו הם שדוחקים לדבר של חכמה ומדיקים אותה ומחכים לדעת את ברור הדבר, והם מכרים לרבונם. אלו הם שרבונם משתבח בהם בכל יום. אלו הם שנכנסים בין עליונים קדושים, ואלו נכנסים בכל השערים שלמעלה, ואין מי שימחה בידם. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, אברהם נכנס לדעת ולהדבק ברבונו כראוי לאחר שהקדים את מעשיו שבראשונה, וזכה לאותם הימים העליונים, והתברך מהמקום שכל הברכות יוצאות משם, שכתוב וה' ברך את אברהם בכל. מה זה בכל? המקום של הנגה שאין פוסקים מימיו לעולמים.

אמר רבי חייא, בא ראה שאברהם לא רצה להתערב עם נשות העולם ולהדבק בשאר העמים עובדי כוכבים ומזלות, משום שנשות שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות הם מטמאות את הגברים שלהם ולאותם שנדבקים בהם. משום שכשאברהם ידע את החכמה, ידע העקר והשרש, ומאיזה מקום יוצאות ומשוטטות רוחות טמאות בעולם, ועל כן השביע את עבדו שלא יקח אשה לבנו משאר העמים.

מדרש הנעלם

ויהיו. רבותינו פתחו בפסוק הזה (שיר ז) לכה דודי נצא השדה נלינה בכפרים. שנו רבותינו, היוצא לדרך יתפלל שלש תפלות: תפלה שהיא חובה של יום, ותפלת הדרך על הדרך שהוא עושה, ותפלה שיחזור לביתו לשלום. ויאמר את השלשה האלו, אפלו באחד יכול לעשותו, ששנינו, כל שאלותיו של אדם יכול לכלל אותן בשומע תפלה.

אמר רבי יהודה, כל מעשיו של אדם כתובים בספר, הן טוב והן רע, ועל כלם עתיד לתת את הדין. ששנינו, אמר רב יהודה אמר רב, מה שכתוב (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך – אותם הדברים

ובא וראה, הרי נאמר שאפלו בעולם הזה, כשאדם ישן על מטתו והנשמות צריכות לשוטט בעולם ויצאו מתוך הגוף, אין כל נשמה ונשמה עולה ומשוטטת לראות בכבוד סבר פני עתיק הימים, אלא כמו שנמשך תמיד וכפי המעשים, כך נשמתו עולה.

אם נטמא – הוא ישן והנשמה יוצאת, וכל אותן רוחות טמאות לוקחות אותה, ונדבקת בהן באותן הדרגות התחתונות שמשוטטות בעולם, והם מודיעות לה דברים שקרובים לבא לעולם. ולפעמים שמודיעים לה דברים כוזבים וצוחקים עליה, והרי פרשוה.

ואם זוכה אדם, כשהוא ישן ונשמתו עולה, הולכת ושטה ובוקעת בין הרוחות הטמאות הללו, וכלם מכריזים ואומרים: פנו מקום, פנו. זה אינו מצדנו! והיא עולה בין אותם הקדושים, ומודיעים לה דבר אחד אמת.

וכשיורדת, כל אותם מחנות של ערבוב רוצים להתקרב אליה לדעת אותו הדבר, והם מודיעים לה דברים אחרים. והדבור ההוא שנוטלת בתוך אותם קדושים בין אותם האחרים הוא כתבואה בתוך התבן. וזה [מי] הוא זוכה יותר בעוד שהוא עומד והנשמה עומדת בעולם הזה.

כמו כן כשיוצאות הנשמות מהגוף מהעולם הזה, רוצות לעלות, וכמה שומרי הפתח ומחנות מזיקים נמצאים. אם הם מצדם – כלם אווזים בהם באותן הנפשות, ומוסרים אותם ביד דומה להכניסם לגיהנם.

ואחר כך עולות ואוזים בהם, והם נוטלים אותם, ומכריזים בהם: אלו הם שעברו על מצוות רבונם. וכן משוטטות בכל העולם. ואחר כך מחזירים אותם לגיהנם, וכן עד שנים עשר חודשים. אחר שנים עשר חודשים הם שוככים באותו מקום שראוי להם. אותם הנשמות שזכו עולות למעלה, כמו שנתבאר, וזוכות במקומותיהם.

בא ראה, אשרי הצדיקים שנגנזו להם כמה טובות לעולם ההוא, ואין מקום פנימי בכל אותם כאותם שיודעים את סוד רבונם ויודעים לדבק בהם

נשמה, וקרא לאותו המלאך הממנה על צורות בני אדם, ואמר לו: עיני וצר בדמות הזו ששה בני אדם. זהו שכתוב (בראשית ה) ויולד בדמותו כצלמו ויקרא את שמו שת, כלומר שתא שש.

אמר רבי יצחק, מאותו עפר ממש שנברא אדם הראשון, לקח הקדוש ברוך הוא לברא את ששת אלה, וקרא לו שת שש. זהו שכתוב ויולד בדמותו כצלמו, מאותה העסה שנברא הגלם שלו. ועל כך נאמר גלמי ראו עיניך, ועינת בו לעשות [בו] שדומים לו. ועל ספרך כלם יכתבו, מי הם? כלם שלא שמרו מה שנתן הקדוש ברוך הוא להם ונטרדו מן העולם [ונדונו באותו הדין].

שנינו שם, אמר רב יהודה אמר רב, מצאנו שש של משמרות הוא הלילה, ולכל אחד ואחד יש ענין לקב"ה באדם, כשיוצאת נשמתו ממנו ונשאר אותו גלם ישן על מטתו, ונשמתו עולה בכל לילה לפני הקדוש ברוך הוא. אמר רבי יצחק, אם היא צדיקה - שמחים עמה, ואם לא - דוחים אותה החוצה. אמר רב יהודה אמר רב, מה שכתוב (שיר ה) השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני.

אמר רבי פנחס אמר רבי יהודה, השבעתי אתכם בנות ירושלים - הנשמה אומרת לאותם הנשמות הזוכות להכנס לירושלים של מעלה, והם הנקראות בנות ירושלים על שזוכות לכנס שם, ולפיכך הנשמה אומרת להם השבעתי אתכם בנות ירושלים, אם תמצאו את דודי - זה הקדוש ברוך הוא. רב אמר, זה זיו האספקלריה של מעלה. מה תגידו לו שחולת אהבה אני, להנות מהזיו שלו ולהסתופף בצלו.

רב הונא אמר, שחולת אהבה אני - אותה התשוקה והכסוף שספתי בעולם על הכל, לפיכך אני חולה. רבי יהודה אמר, זו אהבה שאוהבת הנשמה לגוף. שפיון שנשלם קצו של גוף, אותם הימים שנגזרו עליו, כמו שנאמר ויהיו חיי שרה, מה כתוב? ויקם אברהם מעל פני מתו וגו'.

אמר רב יהודה אמר רב, מה כתוב בפסוק קדם זה? שכתוב ותמת שרה בקרית ארבע היא חברון בארץ כנען.

שעשה הגלם, שאינו משגיח בעולם הבא, כלם ראו עיניך שעינת בהם. ועל ספרך כלם יכתבו - לתן עליהם דין וחשבון לעולם הבא. הלכך יקדים אדם תפלתו תמיד ויועיל לו.

אמר רבי יצחק, אין אדם עושה עברות אלא מי שהוא גלם ולא אדם, והינו אותו שלא מסתכל בנשמה הקדושה, אלא כל מעשיו כבהמה הזו שאין משגחת ואין יודעת. אמר רבי בון, וכי גלם נקרא דוד שאמר את הפסוק הזה?

אמר לו רבי יצחק, אדם הראשון אמרו, גלמי ראו עיניך. קדם שזרקת בי נשמה, ראו עיניך לעשות בדמותי בני אדם שידמו לי. ועל ספרך כלם יכתבו, מי הם? ימים יצרו, בצורה הזו שלי. ולא אחד בהם, שלא נשאר אחד מהם.

אמר רבי בון, למה? אמר לו, בא ראה, כלם שדמו לו או ברמז שלו, לא מתו במיתת נפשם, וכלם לקו באותו ענין ממש.

בא ראה, אמר רבי יהודה, דמותו של אדם הראשון ויפיו היה כזהר הרקיע העליון שעל גבי שאר הרקיעים, וכאותו האור שגנז הקדוש ברוך הוא לצדיקים לעולם הבא. וכל אותם שהיו רמוזים בו מדמותו של אדם הראשון, בו הם לקו ומתו.

שכך דרכו של הקדוש ברוך הוא - נותן עשר לאדם, למה? לזון את העניים ולעשות מצוותיו. אינו עושה את זה ומתגאה [ואם נתגלה בו] בעשר ההוא - בו ילקה, שכתוב (קהלת ה) עשר שמור לבעליו לרעתו. נותן לו בנים, למה? ללמד אותם דרך הקדוש ברוך הוא ולשמר מצוותיו, כמו שאמור באברהם (בראשית יח) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת כל ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה וגו'. הוא לא עושה את זה ומתגאה בהם - בהם הוא לוקה, שכתוב (איוב יח) לא ניין לו ולא נכד בעמו וגו'. וכן כמו זה, כשנותן הקדוש ברוך הוא מיפי טוב עליון של אדם הראשון להם, למה? כדי לשמר מצוותיו ולעשות רצונו. לא עשו כך אלא התגאו בו - בו לוקים, ביפי הזה.

אמר רב יהודה, כשברא הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון, היה גלם טרם שזרק בו

ראויה לעלות למקום עדנה, קדם מגנה על הגוף הקדוש שיוצאת משם, ואחר כך עולה למקום מעלתה. זהו שכתוב ויקם אברהם מעל פני מתו, זה הגוף.

וידבר אל בני חת – אלו שאר גופות הצדיקים שהם [ד"א בני] חתחתים ונהלמים בעולם למען יראת קונם, חתים על שהם שוכני עפר. ולמה צריכה אותם? אמר רבי יהודה, הכל כתובים במנין, ועל [שהיה, ד"א זה היה אותו] הגוף במנין עמהם. ומה אמר להם בדרך פיוס ובדרך כבוד?

גר ותושב אנכי עמכם וגו'. שהגוף הזה יהיה במנין אחד עמכם בחבור הזה. אמר רבי, ראה מה כתוב, ויענו בני חת את אברהם וגו'. כמו כן בדרך כבוד, בדרך פיוס. זהו שכתוב שמענו אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו.

מה זה נשיא אלהים אתה? אמר רבי פנחס, קדם שיצא הצדיק מן העולם, בת קול יוצאת בכל יום על אותם הצדיקים בגן עדן: הכינו מקום לפלוני שיבא לכאן. ועל כן הם אומרים, מאת אלהים מלמעלה אתה נשיא בכל יום בתוכנו. במבחר קברינו, במבחר הצדיקים, בחבורת הצדיקים המבחרים מנה אותו, הכניסוהו בחשבון עמנו, ואיש ממנו לא ימנע את המנין, כי כלנו שמחים בו ומקדימים לו שלום.

אמר רבי יוסי בן פזי, בא ראה, כיון שהנשמה פוגעת בהם ותדון, לאחר כך פוגעת לאותו המלאך הממנה עליהם. ששנינו, מלאך הממנה על בתי הקברות ודומה שמו, והוא מכריז ביניהם בכל יום על הצדיקים העתידים לפגוש ביניהם, ומיד פוגעת בו כדי לשכן הגוף בהשקט ובבטחה ובמנוחה ובהנאה [עליונה]. זהו שכתוב וידבר אל עפרון.

אמר רבי ייסא, זה המלאך הנקרא דומה. ולמה נתכנה שמו עפרון? על שהוא ממנה על שוכני עפר, והפקדו בידו כל פנקסי הצדיקים וחבורות החסידים השוכנים בעפר, והוא עתיד להוציאם בחשבון.

ולמדנו, אמר רבי אלעזר, לעתיד לבא כשיפקד הקדוש ברוך הוא להחיות המתים,

רבי יצחק אמר רבי יוחנן, ברא הקדוש ברוך הוא את האדם והכניס בו ארבעה דברים הנחלקים בגוף. אמר רבי יהודה, המחברים בגוף. רבי יצחק אמר הנחלקים בגוף, שהם חולקים להתפרש כל אחד ליסודו כשיוצא האדם מן העולם הזה. רבי יהודה אמר, המחברים בגוף בחייו, משמע מהפסוק שכתוב ותמת שרה – זה הגוף. בקרית ארבע – אלו ארבעה היסודות. היא חבורן – שהיו מחברים בגופו בחייו. בארץ כנען – בעולם הזה הבוחר אדם בזמן מועט.

ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה. הינו [שכתוב] ששנינו, כל שבעת הימים נפשו של אדם פוקדת לגופו ומתאבלת עליו. זהו שכתוב (איוב יד) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. כמו זה, ויבא אברהם לספד לשרה ולבכתה. ויבא אברהם – זו היא הנשמה. לספד לשרה – זה הגוף.

אמר רבי יצחק, בשעה שהנשמה זוכה ועולה למקום מעלתה, הגוף שוכב בשלום וינוח על משכבו. זהו שכתוב (ישעיה נז) יבוא שלום ינוחו על משכבותם הלך נכחו. מה זה הלך נכחו?

אמר רבי יצחק, הנשמה הלך נכחו למקום העדן הגנוז לה. מה משמיע? אמר רבי יהודה, מזה נשמע נכחה כתוב בה"א. ובשעה שאינה זוכה, והיא ראויה לקבל ענשה, הולכת משוממת ומבקרת בכל יום את הגוף ואת הקבר.

אמר רבי יוסי, עצם הקולית [ירך] הקשה הזה, כשהולך בסריחות לכאן ולכאן, הולך ומבקר את מקומו שנים עשר חדשים. כך הנשמה ההיא שראויה לקבל ענש, הולכת בחוץ בעולם, ופוקדת את מקומה שנים עשר חדשים בבתי הקברות ובעולם.

אמר רבי יהודה, בא ראה שכתוב ויקם אברהם מעל פני מתו וגו'. אמר רבי אבא, והרי שנינו שכאשר הנשמה היא בשלמות עליונה, נוספת לה ה"א, ונקראת אברהם בשלמות עליונה, וכאן אתה אומר כאשר אינו צדיק כל כך, שכתוב ויקם אברהם. עשית שמי שיושב בכסא יורד לתוך קטן תחתון?

אלא כך גזרתי – ויקם אברהם מעל פני מתו. שאמר רבי בו אמר רבי זריקא, כשהנשמה

נחמן, מאתים על התורה – ומאתם על שמסר עצמו בכל יום על קדשת שמו.

ואברהם זקן בא בימים וגו'. משנה: אמר רבי אלעזר, על כל פנים כך הוא, שהמשנה הזו יפה, שנעשית הנשמה, שהוא שכתוב בו (יחזקאל) וְהָיָה אוֹפֵן אֶחָד בְּאַרְצָא אֶצֶל הַחַיּוֹת לְאַרְבַּעַת פְּנָיו, כְּמוֹ שְׂאֵמֹר בְּאוֹתָהּ הַבְּרִיתָא הֲרָא שׁוֹנָה.

אמר לו רבי אבא, יאמר לנו מר מאותה המשנה. אמר לו, כך התפרש בשלש עשרה מדות הרחמים בפרשה שלו, אבל כאן יש לנו לומר. פתח ואמר, (שיר ה) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה וגו'. אמר רבי אלעזר, מה היא שאנו קוראים כאן בשיר השירים לשון נקבה, ושם בתורה לשון זכר?

אלא, אמר רבי אלעזר, כאן בתורה נקרא בלשון זכר אצל הגוף, מפני שהגוף אצל הנשמה כאשה אצל הזכר, והנשמה כלפי מעלה כנקבה בפני הזכר, וכל אחד יורש מעלתו.

שנינו שם, בארבע פעמים [בשנה] בשעה בכל יום העדן מנטף על הגן, ויוצא מאותם הטפות נהר גדול המתחלק לארבעה ראשים, ושמונה וארבעים טפות מנטף בכל יום, ומשם שבעים אילני הגן. זהו שכתוב (תהלים קד) ישבעו עצי ה'. רבי תנחום אמר, מכאן (שם) משקה הרים מעליותיו. איזו היא עליה? זהו עדן. ועדן באיזה מקום הוא? רבי יהודה אמר, למעלה מערבות הוא. רבי יוסי אמר, בערבות הוא, שהרי שנינו, שם גנזי חיים טובים ברכה ושלוש ונשמתי של צדיקים, והגנוז העליון. הוא עדן למטה מכון כנגדו גן בארץ ונוטל ממנו שפע בכל יום.

אמר רבי אבהו, שמונה וארבעים נביאים עמדו להם לישראל, וכל אחד נטל בחלקו תמצית טפה אחת מאותם טפות של עדן, שהם שמונה וארבעים טפות. ומה אם כל נביא שנטל טפה אחת מהן היתה מעלתו ברוח הקדש על כל השאר – אדם הראשון שהיה מקבל משמונה וארבעים לא כל שכן. מכאן אתה למד כמה היתה חכמתו.

רבי בא אמר רב כהנא, וכי מאין היה להם לנביאים מאותן הטפות? אלא כך שנינו, בכל טפה וטפה היוצאת מעדן, רוח חכמה יוצאת

יקרא למלאך הממנה על הקברות, ודומה שמו, ויתבע ממנו מנין כל המתים הצדיקים והחסידים ואותם גרי הצדק ושנהרגו על שמו, והוא מוציאם בחשבון כמו שנטלם בחשבון. זהו שכתוב (ישעיה מ) המוציא במספר צבאם וגו' איש לא נעדר.

ולמדנו, אמר רבי שמואל ברבי יעקב, נפשות הרשעים נתונות בידו של מלאך זה ששמו דומה להכניסם בגיהנם ולדון שם. וכיון שנמסרות בידו, שוב אינן חוזרות, עד שיכנסו לגיהנם. וזה יראת דוד שנתירא כשעשה אותו עון, שנאמר (תהלים צד) לולי ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי. אמר רבי ייסא, הנשמה פוגעת לו להכניס אותו גוף עם שאר גופות הצדיקים בחשבונם. זהו שכתוב וידבר אל עפרון וגו'.

אמר רבי תנחום, המלאך קודם ואומר לו: ראה מה כתוב למעלה – ועפרון ישב בתוך בני חת. שחתו לשכן בעפר, והוא מקדים ואומר לו להכניס אותו הגוף בחשבון הצדיקים. זהו שכתוב ויען עפרון החתי את אברהם באזני בני חת לכל באי שער עירו לאמר. מה זה לכל באי שער עירו? רב נחמן אמר, אותם שנקנסו בכתב חשבון פנקסו. שאמר רב נחמן, וכך נגזר [על] חשבון, על יד דומה נכנסים לבתי הקברות, ובחשבון הפתק עתיד להוציא אותם, והוא ממנה על שוכני העפר.

מה זה השדה נתתי לך והמערה אשר בו? אמר רבי יוסי, אוצר של שלחה ומנוחה רבה. אמר רבי שלום בר מניומי, אין לך כל צדיק וצדיק מאותם העוסקים בתורה שאין לו מאתים עולמות וכסופים בשביל התורה. זהו שכתוב (שיר ח) ומאתים לנטרים את פריו. ומאתים על שמוסרים עצמם בכל יום כאלו נהרגו על קדשת שמו, ונצחו כמו הפסוק הזה. [וכך אמרו בפסוק הזה] שכתב ואהבת את ה' וגו'.

ולמדנו, כל המכון את לבו בפסוק הזה כדי למסר נפשו על קדשת שמו, מעלה עליו הכתוב כאלו נהרג בכל יום עליו. זהו שכתוב (תהלים מד) כי עליך הרגנו כל היום. אמר רב נחמן, כל המוסר נפשו בפסוק זה, נוחל ארבע מאות עולמות לעולם הבא. אמר רב יוסף, והרי שנינו מאתים? אמר רב

– אלו נקראות בנות ירושלים, והאחרות נקראות בנות לוט. ראוה בנות ויאשרוה – שאר הנשמות משבחות לה ואומרות שלום בואך. מלכות ופילגשים – מלכות אלו האבות שהם מלכות, ופילגשים הם גרי הצדק. כלם משבחות ומקלסות אותה עד שנכנסת למעלה, ואזי הנשמה במעלתה ומתקימת אריכות ימים. זהו שכתוב ואברהם זקן בא בימים. נכנס באריכות ימים לעולם הבא.

רבי אבא הזקן קם על רגליו ואמר, מנוחה ושלום עצמות יהיו לך, רבי שמעון, שהחזרת עטרה לישנה. ששנינו בברייתא הראשונה, שפיון שהנשמה היא בשלמותה במקום עליון [לזמן אחר נכנסים], לא שבה לגוף, אלא נבראות ממנה נשמות אחרות שיוצאות ממנה, והיא נשארת בקיום, עד שבא רבי שמעון בן יוחאי ודרש, ומה אם בעולם הזה שהוא הבל, והגוף שהוא טפה סרוחה, נכנסת בו אותה הנשמה – לעתיד לבא שיצרפו כלם ויהיה הגוף מבחר בקיום ותשלום יותר, אינו דין להפנס אותה הנשמה בו בכל התשלומים והעלויים שבה?

אמר רבי אחא, אותה הנשמה [בו בכל התשלומים והעלויים שבה] ממש, ואותו הגוף ממש עתיד הקדוש ברוך הוא להעמידן בקיומן לעתיד לבא, אבל שניהם יהיו שלמים בתשלום הדעת להשיג מה שלא השיגו בעולם הזה.

ואברהם זקן בא בימים וגו'. רבי בו אמר רבי יוחנן, [באותם הימים] באותו עולם שהוא ימים, ולא בעולם הזה שהוא לילה. אמר רבי יעקב, באותם העולמות שהם ימים, באותם ההנאות והכסופים שהוא נוחל. וה' ברוך את אברהם בכל. באותה המשרה [נ"א המעשר] שנתן לו הקדוש ברוך הוא משמו, שהיא אות ה"א, שבה נברא העולם.

ולמדנו, אמר רבי יוחנן, מטטרו"ן שר הפנים, שהוא נער עבד מרבו האדון המושל עליו, ממנה על הנשמה בכל יום להספיק לה מאותו האור שנצטנה, והוא עתיד לקחת חשבון פתק בבתי הקברות מדומה, ולהראות אותו לפני רבו, והוא עתיד לעשות שאור אותו העצם תחת הארץ, לתקן את הגופות ולקיים בשלמות של גוף

עמו, ועל כן נגזר במשנה: יש מים שמגדלים חכמים, ויש מים שמגדלים טפשים. ואותם המים שמגדלים חכמים, אותם המים היו מטפות של עדן. **שאמר** רבי יוסי, המים שבהם טפות יושבים [נ"א יתרים] מפל אותם ארבעת הנהרות הראשונים, הוא שכתוב (בראשית ב) שם האחד פישון. מה זה שם האחד פישון? המיחד מכלם פישון, והוא הנופל בארץ מצרים, ולפיכך היתה חכמת [לישראל] מצרים יותר מכל העולם.

ומשנזרה הגזרה שאבדה חכמת מצרים, נטל הקדוש ברוך הוא אותם הטפות וזרק אותם באותו הגן, באותו הנהר של גן עדן, שכתוב (שם) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. וזה היה מוליד ארבעה אחרים, והאחד המיחד הנוולד ממנו פישון היה. משנטלו אלו הטפות שלא יצאו מהגן, אבדה החכמה ממצרים.

ומאותה הרוח שהיתה יוצאת מעדן, תמצו [ימצו] כל נביא ונביא, והינו שכתוב מתהלך בגן לרוח היום. וגנוז זה בגן עדן לעתיד לבא, וזה הוא הנהר שראה יחזקאל בנבואתו, ועל כן אמר הכתוב (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה' וגו'. שאותם מים תמיד מגדלים הידיעה בעולם. **שנו** רבותינו, כל נשמתן של צדיקים למעלה, בעדן הן. ומה ממה שיורד מעדן ישגא החכמה בעולם – לעומדים בו ונהנים מהנאותיו וכסופיו על אחת כמה וכמה.

אמר רבי יצחק, פיון שהנשמה זוכה לכנס בשערי ירושלים של מעלה, מיכא"ל השר הגדול הולך עמה ומקדים לה שלום. מלאכי השרת תמהים בה ושואלים עליה (שיר ג) מי זאת עלה מן המדבר. מי זאת עלה בין העליונה מהגוף החרב שדומה להבל, שכתוב (תהלים קמד) אדם להבל דמה. הוא משיב ואומר, (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי. אחת היא – מיחדת היא. אחת היא לאמה – לאמה זו היא כפסא הכבוד שהיא אם לנשמה ויולדת לה, שנזרה ממנה.

ראוה בנות ויאשרוה – אלו שאר הנשמות שהן במעלתן למעלה, והם הנקראות בנות ירושלים. אמר רבי יוסי, הנה חזרנו על מה שאמרנו

כַּאֲזַן נִגְדוּ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר עַל שְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת מִשְׁמוֹ, לְהוֹרוֹת שֶׁהוּא הַכֹּל וְאִין אַחַר בְּלָתוּ.

וְאִשְׁבִיעֶךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ. אָמַר רַב הוֹנָא, וְאִם הֵייתִי עִמָּהֶם שֶׁל בְּעֲלֵי הַבְּרִיתָא כְּשֶׁגָּלוּ הַסּוּד הַזֶּה, לֹא נִפְרַד הֵייתִי מֵהֶם כִּי, שֶׁהָרִי אֲנִי רוֹאֶה עִמָּקִים רַבִּים בְּפִיהֶם שֶׁגָּלוּ וְלֹא רְאוּיִים לְכָל אָדָם. בֵּא רֵאָה, שְׁבוּעַת הַבְּרִית הַזֹּאת נִשְׁבַּעַת הַנְּשֻׁמָּה, שְׁכָתוּב אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִכָּאֵן מִשְׁמַע, שֶׁהוּאִיל וְאִתָּה הוֹלֵךְ בְּשְׁלִיחוֹת זֶה, לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי. כְּלוּמַר שֶׁלֹּא תִקַּח גּוֹף לְבָנִי [לְבָנִינִי] לְהַפְנִס בְּגוֹף אַחֵר, בְּגוֹף זֶה, בְּגוֹף שְׁאִינוּ רְאוּי לֹ, אֲלֵא בַּהּ הוּא מִמֶּשׁ שֶׁהוּא שְׁלִי, בַּהּ הוּא מִמֶּשׁ שֶׁיִּצְאָתִי מִמֶּנּוּ. זֶהוּ שְׁכָתוּב כִּי אִם אֶל אֶרְצִי וְאֶל מוֹלְדֹתַי תֵּלֶךְ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מַהוּ וְלִקְחָתָא אִשָּׁה לְבָנִי לְיִצְחָק? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אוֹתוֹ הַגּוֹף שֶׁנִּצְטַעַר עִמִּי בְּאוֹתוֹ הַעוֹלָם וְלֹא הָיָה לוֹ הַנָּאָה וְכִסּוּף בּוֹ מִפְּנֵי יִרְאַת קוֹנוֹ, אוֹתוֹ הַגּוֹף מִמֶּשׁ תִּקַּח לְצַחֵק עִמּוֹ בְּשִׂמְחַת הַצְּדִיקִים הַזֶּה, לְצַחֵק עִמּוֹ בְּשִׂמְחַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְצַחֵק עִמּוֹ שֶׁעֲכָשׁוּ עֵת שְׁחוּק בְּעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכָתוּב (תהלים קכו) אִזּוּ יִמְלֵא שְׁחוּק פִּינוּ וְגו'.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַי יִצְחָק, בֵּא תִשְׁמַע, אִין מְלֵאךְ אֶחָד עוֹשֶׂה אֲלֵא שְׁלִיחוֹת אַחַת, וְלֹא שְׁתֵּי שְׁלִיחוֹת בְּכַת אַחַת. וְלִמְדֵנוּ, אָמַר רַבִּי אַבָּא, מְלֵאךְ אֶחָד, אֲשֶׁר קָסַת הַסּוּפֵר בְּמִתְנִי, עֵתִיד לְהִרְשִׁים כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל מִצְחוֹ, וְלֵאחֵר כֵּן הַשֵּׁר הַגְּדוֹל הוֹלֵךְ לְתַקֵּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְלְהַעֲמִידוֹ לְקַבֵּל נִשְׁמָתוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוּב הוּא יִשְׁלַח מְלֵאכֵי לְפָנָיִךְ וְלִקְחָתָא אִשָּׁה. מַה זֶה לְפָנָיִךְ? לְפָנֵי שְׁלִיחוֹתָיִךְ.

רַבִּי [אַלְעָזָר] אֲלֵיעֶזֶר הֵלֶךְ לְרֵאוֹת אֶת רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי רַבּוֹ, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה רֹאשׁ חֹדֶשׁ. כְּשֶׁהִגִּיעַ אֵלָיו, אָמַר לוֹ, הַבְּאֵר שְׁמַנְקָה מְכַל טַנְפָת, וּמְמַלְאִים אוֹתוֹ וְנוֹבַע מִשְׁלוֹ יוֹתֵר, מַה רוֹצֶה כָּאֵן? אָמַר לוֹ, חֵיב אָדָם לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ. אָמַר לוֹ, לֹא כִּי אָמַרְתִּי, אֲלֵא אֲנִי רוֹאֶה בְּפָנָיִךְ שְׁדָבָר חֲדָשׁ יֵשׁ אֲצִלְךָ מֵאוֹתָם הַעֲמָקִים שֶׁאַתָּה עֵתִיד לְשַׁאֵל.

אָמַר לוֹ, רְאִיתִי אֶת הָאוֹר הָרֵאוּשׁוֹן הַזֶּה שֶׁמִּסְעוֹתָיו עֲשָׂרָה, וְנוֹסַע בְּעֲשָׂרָה, וּבִסּוּד שֶׁל עֲשָׂרָה מְנַהֵג אֶת הַכֹּל, וּבְאוֹתוֹת שֶׁל עֲשָׂרָה עוֹשֶׂה אֶת

בְּלֵי הַנְּשֻׁמָּה, [בְּזִמָּן] שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִשְׁלַח אוֹתָהּ לְמִקּוּמָהּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה מַה כְּתוּב? וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ זֶקֶן בֵּיתוֹ הַמוֹשֵׁל וְגו'. מַהוּ אֶל עַבְדּוֹ? אִם בְּחֻמָּה הַזֶּה נִסְתַּכַּל, מַה זֶה אֶל עַבְדּוֹ? אָמַר רַבִּי נְהוֹרַאי, לֹא נִסְתַּכַּל אֲלֵא בְּמַה שְׁאָמַר עַבְדּוֹ, עַבְדּוֹ שֶׁל מְקוֹם, [זֶקֶן בֵּיתוֹ] הַקְּרוֹב לְעַבְדּוֹתוֹ, וְמִי הוּא? זֶה מִטְטְרוּ"ן, כְּפִי שְׁאָמַרְנוּ. שֶׁהוּא עֵתִיד לְיַפּוֹת אֶת הַגּוֹף בְּכַתִּי הַקְּבָרוֹת.

זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ, זֶה מִטְטְרוּ"ן עַבְדּוֹ שֶׁל מְקוֹם. זֶקֶן בֵּיתוֹ, שֶׁהוּא תַחֲלַת בְּרִיּוֹתָיו שֶׁל מְקוֹם. הַמֹּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, שְׁנַתֵּן לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמְּשָׁלָה עַל כָּל צְבָאוֹתָיו.

וְלִמְדֵנוּ, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר רַבִּי יוֹסִי אָמַר רַב, כָּל צְבָאוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ עַבְד נוֹטְלִים אוֹר וְנִהְנִים מִזֵּי הַנְּשֻׁמָּה. שְׁלִמְדֵנוּ, אוֹר הַנְּשֻׁמָּה לְעוֹלָם הַבָּא גְדוֹל מְאוֹד הַכֶּסֶף. וְהָרִי מְהַכְּסֵא נְטִלָה הַנְּשֻׁמָּה? אֲלֵא זֶה לְפִי הָרְאוּי לוֹ, וְזֶה לְפִי הָרְאוּי לוֹ. רַב נַחְמָן אָמַר, גְּדוֹל מְאוֹד הַכֶּסֶף מִמֶּשׁ, שְׁכָתוּב (יחזקאל א) דְמוֹת כְּמֵרְאָה אָדָם עָלָיו מְלִמְעָלָה. מַה זֶה עָלָיו? עַל זֵהָרוֹ.

וּבְשֵׁהוּא הוֹלֵךְ לְעֲשׂוֹת שְׁלִיחוֹתוֹ, כָּל צְבָאוֹתָיו וְהַמְרַכְּבָה שֶׁלוֹ נְזוּנִים מֵאוֹתוֹ הַזֶּהָר. זֶהוּ שֶׁהַנְּשֻׁמָּה אוֹמְרַת לוֹ, [שְׁכָתוּב] שִׁים נָא יְדֶךָ, כְּלוּמַר סִיעֵתְךָ. תַּחַת יְרֵכִי – זֶהוּ אוֹר הַנְּשֻׁפָּע מִן הַנְּשֻׁמָּה עֲלֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׁלוּם, כִּי קַבְּלָנוּ, בְּשַׁעַת שֶׁזֶה הוֹלֵךְ בְּשְׁלִיחוֹתוֹ שֶׁל מְקוֹם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנִיעַ כָּל צְבָאוֹתָיו שֶׁל מְעָלָה בְּאוֹת אַחַת מִשְׁמוֹ. אָמַר רַב הוֹנָא, כִּי יִרְכִ"י בְּגִימְטְרִיא ר"ם. כְּלוּמַר, הַנְּשֻׁמָּה אוֹמְרַת שִׁים נָא יְדֶךָ, סִיעֵתְךָ, תַּחַת מְעָלָתוֹ שֶׁל רֶם וְנִשְׂא הַמוֹשֵׁל עַל הַכֹּל. וְלֵאחֵר שְׁצוּהָ סִיעַת הָעֲלִיוֹנִים תַּחַת יְדוֹ, אֲנִי מִשְׁבִּיעֶךָ שְׁבוּעָה גְדוֹלָה בּוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ – הוּאִיל וְאָמַר בַּה' שֶׁהוּא הַכֹּל, לָמָּה נֹאמַר אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שֶׁהוּא אֲדוֹן עַל הַכֹּל. בְּכַת אַחַת וּבְרַגַע אֶחָד הוּא מְנִיעַ לְכָל, וְכֹלֵם

שכתוב והיה העלמה היצאת לשאב ואמרתי אליה השקיני נא מעט מים מדרך - אמר לי רמז ידיעתו ממה שהשגת.

ואמרה אלי גם אתה שותה - אף אתה עבד [כמוך] כמוני, ולא נתחלף לי [על] ידיעתך בידיעתו של מקום ברוך הוא, וצריך אתה להשיג, שאתה נברא כמוני.

וגם לגמליך אשאב - כלומר, ידיעת השגתי שלא השיגו סיעתך, וידעתי כי מעלה יש לי עליך והיאך נברא אתה מזיו הנתון אצלך. אם הוא אומר סימן זה יהי מסור בידי על כל דברים אלו, ואדע שהיא האשה, הוא הגוף מאותה הנשמה, השבועה שהשביעני.

ויהי הוא טרם כלה לדבר וגו'. רבי יצחק אמר רבי יהודה, בעוד שכל הענינים הוא רוצה לנסות על הגוף, מה כתוב? והנה רבקה יצאת, זהו הגוף קדוש שנתעסק בדברי תורה וכתת גופו להשיג ולדעת את קונו. אשר ילדה לבתואל - אמר רב יהודה, בתו של אל. בן מלכה - בן מלכה של עולם. אשת נחור אחי אברהם - חברת השכל, גוף שנדבק בשכל, והיא אח הנשמה. וכדה על שכמה - משא החכמה עליה.

וירץ העבד לקראתה - זה מטטרו"ן. ויאמר הגמיאני מעט מים מדרך - אמר לי רמז חכמה בידיעת בוראך ממה שעסקת בעולם שיצאת ממנו. אמר רבי אבא, כמו שפרשנו, אחר כל זה מה כתוב? ואשם הנזם על אפה והצמידים על ידיה.

אמר רבי אבא, אותם העצמות שנפזרו לכאן ולכאן, הוא צומד אותם ושוקלם זה על זה, כמו שנאמר (ישעיה נח) ועצמתיה יחליץ. אמר רבי אבא, באותה שעה אותו הגוף עומד בארץ ישראל, ושם נכנס בו נשמתו.

אמר רבי יוחנן, מי מוליך הגוף לארץ ישראל? אמר רבי זירא, הקדוש ברוך הוא עושה מחלות תחת הארץ, והם מתגלגלים והולכים לארץ ישראל. זהו שכתוב (שם כו) וארץ רפאים תפיל.

אמר רבי יצחק, גבריאל"ל מוליך אותם לארץ ישראל, מנין לנו? שכתוב (בראשית כד) התלכי עם האיש הזה, וכתוב שם (דניאל ט) והאיש

מעשיו. ולמדנו, עשרה פתקים, עשרה מפתחות של בית חולים בידו, ועשרה פתקים נוטל בגן עדן להתקין ארץ על גופות הצדיקים.

אמר לו, אליעזר בני, היית רואה יותר ממלאך קדוש של העולם, בעשרה נברא, בעשרה מנהג. בעשרה הכסא הקדוש. בעשרה התורה, הוא בעשרה מסעותיו. בעשרה עולמות. עליונים [בעשרה]. ואחד עליון על הכל ברוך הוא.

ואמר לך דבר, דעתו של בעל המשנה היתה בזה. מה כתוב? ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדניו וילך. אמר לו, רבי, זכיתי לפסוק הזה, אבל וכל טוב אדניו בידו מהו? אמר לו, הוא שמו של רבו שהלך אליו להכניסו ולהנהיג [ולהגן] אותו. אמר, זהו ודאי, כי שמי בקרבו.

שנינו, אמר רבי אבהו, בא ראה, מי שיודע את שמו על בריו, יודע שהוא ושמו אחד, הקדוש ברוך הוא ושמו אחד, שכתוב (זכריה יד) ה' אחד וגו'. [כלם] כלומר, השם והוא אחד.

אמר רבי אבא, יש להסתכל בפרשה הזו: ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים. אמר רבי אבא, מחוץ לעיר - זהו בית הקברות. אל באר המים - שלמדנו, הנקדמים בכתי הקברות - אותם שנשאנו ונתנו בתורה. שהרי שנינו, כשנכנס אדם לקבר, מה ששאלו אותו בתחלה - אם קבע עתים לתורה, שכתוב (ישעיה לג) והיה אמונת עתך וגו'. וכשיצא, אינו דין [לקימם] להקימם בתחלה.

אמר רבי אבא, לעת ערב - זהו יום ששי, שהוא ערב השבת, שאז הזמן להעמיד את המתים. מה משמע? ששנינו. ששת אלפי שנים הוא העולם, והוא אלף הששי שהוא סיום הכל. והינו לעת ערב, זמן סיום הכל. לעת צאת השאבת - אלו הם תלמידי חכמים השואבים מימיה של תורה, שהוא עת לצאת ולהתנער מן העפר.

ואמר רבי אבא, עוד יש לדעת, ששנינו, אותם המתעסקים לדעת את בוראם בעולם הזה ונשמתם בתשלומה לעולם הבא, זכו לצאת משבועות הנשמה, הולך לדעת מי הוא גופה ממש ומה הוא. הנה אנכי נצב על עין המים, אף על גב שתלמיד חכם הוא, הולך אחר התשלום,

ארבעים יום קדם קיום הגוף ממתנת הנשמה לגוף בארץ ישראל. באיזה מקום? במקום המקדש.

אמר רבי אבהו, בא ראה, ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם ויצחק אחרי אמו. אוהב את אותו הגוף ומתנחם עמו, והוא עת לשחק והחדרה בעולם.

אמר רבי יהודה, הרי כל הפרשה הזו התבררה לנו, אבל לא יכלנו לדעת מהו. ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. ולשקול הדעת כל הפרשה הזו לסתר.

בשפא רב דימי, אמר, הפרשה הזו שמעתי ולא נזכרתי. אמרו שעליונים תקיפים לא זמנוה לגלות, ואנו מה נאמר? קם רבי יהודה ואמר, משיבת חברינו בעלי המשנה גלויה.

קמו והלכו הוא ורבי ייסא ורבי חייא. מצאו את רבי אלעזר ברבי שמעון, והיה מגלה את סודות התפלין. נכנסו לפניו ואמרו, במה מתעסק מר? אמר להם, את טעם התפלין אמרתי, שהרי אשרי האיש שמניח תפלין ויודע את הטעם שלהן.

אמרו, אם נוח לפני מר, יאמר לנו הדבר. אמרו, שמענו מאביך, שהקדוש ברוך הוא באהבה רבה שהיתה לו עם ישראל אמר להם לעשות לו בית משכן כמו המרכבה העליונה שלמעלה, ויביא את דיורו עמהם. זהו שכתוב (שמות כה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. ושמענו מאביך, שכאן סתום הטעם של התפלין בפסוק הזה.

גבריאל. אמר רבי יוסי, מהו שכתוב ולרבקה אח ושמו לבן? אמר רבי יצחק, אין יצר הרע בטל מן העולם. אף על פי שכלו לא נמצא – קצתו נמצא.

בא ראה, בתחלה כשהיה מטל בעולם הזה, נקרא לוט. לעולם הבא [יבדל] יבטל מן העולם, אבל [לעתיד לבא] לא כלו, ונקרא לבן, לא מנוול כבראשונה, אלא כמי שרוחץ מנוולו. למה צריך לבן? אמר רבי שמעון, לעשות פריה ורביה צריך. שאמר רבי שמעון, אם אין יצר הרע נמצא, פריה ורביה אינו מצוי.

בא תשמע, כיון שהגוף נבנה ועומד בקיומו, מה כתוב? וישלחו את רבקה אחתם וגו'. מה זה ואת מנקתה? זה כח התנועה. רבי יצחק אמר, זה כח הגוף.

רבי אבהו פתח בפסוק הזה, (שיר ד) אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבאי וגו'. אמר רבי אבהו, כיון שהגוף נבנה על קיומו ומביאין אותו לקבל נשמתו לארץ ישראל, הנשמה ממתנת אליו ויוצאת לקראתו, כמו שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה. זהו שכתוב אתי מלבנון כלה, זו היא הנשמה. תשורי מראש אמנה, הינו שכתוב וישא עיניו וירא.

אמר רבי יהודה, אם הנשמה היא, יפה אברהם כפי שאמרנו. אבל מה זה יצחק? אמר רבי אבהו, הנה החברים אמרו שעכשו נקרא יצחק על שם השמחה הרבה שבעולם.

אמר רבי אבהו, בתחלה נקראת הנשמה אברהם והגוף שרה. עכשו נקראת הנשמה יצחק והגוף רבקה. שנינו במשנה, אמר רבי שמעון,

❖ סדר הלימוד ליום כג כסלו [יום 82 בשנה] ❖

לפני מר לדעת את סוד הפסוק הזה, ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה.

אמר, פרוש של הפסוק הזה כמו שגלו חברינו בעלי המשנה, שכאשר הנשמה תבוא באותו הגוף הקדוש שלה, הנה הדברים היו על הרשעים שיקומו ויכשירו את מעשיהם, ויתן להם מזיו כבודו שידעו וישובו ויזכו זכות שלמה.

וכשראה את זה שלמה, הנה [תמה הרבה] הרבה ואמר, (קהלת ח) ובכן ראיתי רשעים קברים וקאו וממקום קדוש יהלכו, שיבאו ויחיו ממקום קדוש.

ושנינו. אמר רבי אבא אמר רבי יוחנן, כתוב (ירמיה א) היתה כושי עורו ונמר חברברתיו. כך הרשעים שלא זכו לשוב בעולם הזה ולהקטיר מעשים טובים, לעולם לא יקטירו בעולם הבא. ראה מה כתוב, ויסף אברהם ויקח אשה, ושרוצה לעשות להם נשמה לגופם ולקרנם בתשובה, כמו שנאמר ואת הנפש אשר עשו בחרן.

אמר רבי אלעזר, בא ראה מה כתוב, ותלד לו את זמרון ואת יצחק. הרבה מעשים רעים עד שנגרשים מן העולם, שכתוב וישלחם מעל יצחק בנו. ועליהם נאמר (דניאל יב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו וגו'. ועל האחרים נאמר והמשפלים יזהרו כזהר הרקיע וגו'.

אמר רבי יהודה, זה משמע על הפרשה, ומשמע שאותו זמן [נקרא] [אבד] שם [הנשמה] אברהם, ובמקומו נקראת יצחק, כפי שאמרנו. זהו שכתוב ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי. עם ידיעת החי שהוא חי העולמים, לדעת ולהשיג מה שלא השיג בעולם הזה. זהו שכתוב (ישעיה יא) כי מלאה הארץ דעה את ה'. (עד כאן מדרש הנעלם)

זהר

רבי יצחק פתח ואמר, (קהלת יב) וישב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, נטל עפרו ממקום המקדש, ובנה את

אמר לו, בא ראה, כמו העליון נעשה המקדש במרכבותיו הקדושות, ואחר כך השרה הקדוש ברוך הוא את דיורו עמהם פענן הזה. וכמו כן התעוררו החברים בעלי המשנה בטעם התפלין, שיהיה אותו האיש דגמא של המרכבות העליונות, מרכבה תחתונה מרכבה עליונה, להביא את מלכותו וישרה דיורו עליו.

ושנינו, יש בו סודות עליונים ודגמתם, ויש בו שלש מרכבות, דגמת העליונים הקדושים סודות של שלש אותיות של השמות הקדושים, שלשה עולמות, מרכבות שלש אותיות, ארבע פרשיות שולט על ארבע. ועל כן סוד השי"ן של שלשה כתרים, ושי"ן של ארבעה כתרים, שלשה מלכים שולטים בגוף, תפלין עליו, הקדוש ברוך הוא למעלה. אלו תפלין של ראש. התפלין של זרוע ארבע פרשיות.

הלב רוכב, דגמא של המרכבה התחתונה, והתחתון רוכב. עוד שנינו, זה הרכב של הזרוע למטה. והלב רוכב, דגמא שהוא למטה, ונמסרו בידו להכניס אותם כל חילות השמים. כך הלב רוכב למטה, ונמסרו בידו כל איברי הגוף.

ומעליו ארבע פרשיות על המח, שהוא הראש. אבל הקדוש ברוך הוא שליט עליון, המלך מהכל. [ורוח] וסוד החכמה הזו הוא כמו שהמקדש, שכתוב ועשה פרום אחד מקצה מזה וכרוב אחד מקצה. ועליהם דיור המלך בארבע אותיות שתי מרכבות.

ובמו זה הלב והמח, הלב מכאן והמח מכאן, ועליהם מדורו של הקדוש ברוך הוא בארבע [ארבע] פרשיות. אמר רבי אלעזר, מכאן והלאה סודות הכתרים, האותיות והפרשיות בגופם וברצועותיהם. הלכה למשה מסיני והרמז שלהם התגלה, והטעם של הכל בשלש עשרה מדות [הרחמים].

אמר רבי יהודה, אלמלא לא באתי אלא עבור הסוד הזה - די לי. אמרו לו, אשרי חלקך בעולם הבא, שכל רז אינו אנוס לך. אמרו לו, באנו

הִלְבְּנָה לֹא תִתְכַסֶּה. וְהִנְהָר שְׂשׂוּפֵעַ וְיוֹצֵא, לֹא יִפְסְקוּ מֵעֵינָיו. וְאִז כָּתוּב (ישעיה ל) וְהָיָה אֹרֶךְ הַלְבָּנָה כְּאֹרֶךְ הַחֲמָה וְאֹרֶךְ הַחֲמָה יִהְיֶה שְׁבַע־עֶתִים כְּאֹרֶךְ שְׁבַע־עֶת הַיָּמִים וְגו'.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, אִם תֹּאמַר שְׁכָל הַגּוֹפּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם יִקּוּמוּ וְיִתְעוֹרְרוּ מִן הָעֶפֶר – אוֹתָם הַגּוֹפּוֹת שֶׁנִּשְׁטְעוּ בְּנִשְׁמָה אַחַת מֵהַיְהִיָּה מֵהֶם? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אוֹתָם הַגּוֹפּוֹת שֶׁלֹּא זָכוּ וְלֹא הִצְלִיחוּ, הָרִי הֵם כֹּלָּא הִיוּ. כְּמוֹ שֶׁהָיוּ עֵץ יָבֵשׁ בְּעוֹלָם הַהוּא, כִּף גַּם בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן. וְהַגּוֹף הָאֲחֵרוֹן שֶׁנִּשְׁטַע וְהִצְלִיחַ וְנִטַּל שְׂרָשׁוֹ כְּרֵאִי יָקוּם.

וְעֲלִיו כְּתוּב (ירמיה יז) וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע עַל מִים וְגו' וְהָיָה עֲלֵהוּ רַעֲנָן וְגו'. שֶׁעָשָׂה פְרוֹת וְנִטַּע שְׂרָשִׁים וְהִצְלִיחַ כְּרֵאִי. וְעַל אוֹתוֹ גּוֹף רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא עָשָׂה פְרוֹת וְלֹא נִטַּע שְׂרָשִׁים [וְלֹא זָכָה וְלֹא הִצְלִיחַ], כְּתוּב (שם) וְהָיָה כְּעֵרְעֵר בְּעֶרְבָה וְלֹא יֵרָאֶה כִּי יָבוֹא טוֹב וְגו'. כִּי יָבוֹא טוֹב – זֶה תַּחֲתֵת הַמַּתִּים.

וַיֵּאִיר אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁעֲתִיד לְהֵאִיר לְצַדִּיקִים שֶׁהָיָה גִּנּוּז לְפָנָיו מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (בראשית א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב. וְאִז עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת הַמַּתִּים, וְכְתוּב (מלאכי ג) וְזָרְחָה לָכֶם יֵרָאִי שְׁמִי שֶׁמֶשׁ צִדְקָה וְגו'. וְאִז יִתְגַּבֵּר הַטוֹב בְּעוֹלָם, וְאוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא רַע יַעֲבֹר מִן הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, וְאִז אוֹתָם הַגּוֹפִים הֵרָאשׁוּנִים יִהְיוּ כֹּלָּא הִיוּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהֵרִיק עַל אוֹתָם הַגּוֹפִים רַחֲוֹת אַחֲרוֹת, וְאִם זוֹכִים בָּהֶם – יִקּוּמוּ בְּעוֹלָם כְּרֵאִי, וְאִם לֹא – יִהְיוּ אֶפֶר תַּחַת רִגְלֵי הַצַּדִּיקִים, שֶׁכְּתוּב (דניאל יב) וְרַבִּים מִיִּשְׂרָאֵל אֲדַמַּת עֶפֶר יִקִּיצוּ וְגו', וְהַכֹּל יוֹקֵם וְיִנְעֵד לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהֵם כָּלָם בְּמַגִּן, כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָא (ישעיה מ) הַמוֹצִיא בְּמִסְפָּר צְבָאָם וְגו'.

בֵּא רֵאָה, הָרִי נֹאמַר, כֹּל אוֹתָם הַמַּתִּים שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל יִקּוּמוּ בְּרֵאשׁוֹנָה, מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִתְעוֹרֵר עֲלֵיהֶם וְיָקִים אוֹתָם. עֲלֵיהֶם כְּתוּב יַחֲיוּ מִתִּיד. אֵלּוּ הֵם שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. נִבְלַתִי יִקּוּמוּן – אֵלּוּ הֵם שֶׁכְּתוּב אַרְצוֹת אַחֲרוֹת, שֶׁלֹּא כְּתוּבָה בָּהֶם תַּחֲתֵה, אֶלָּא קִימָה. שֶׁהָרִי רֹחַ הַחַיִּים לֹא תִשְׂרָה אֶלָּא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשָׁה, וּמִשּׁוּם כִּף כְּתוּב בָּהֶם

גּוֹפוֹ מֵאַרְבַּעַת הַצְּדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם, שְׁכָלָם נִתְּנוּ לוֹ כֹּחַ. אַחַר כִּף הָרִיק עָלָיו רֹחַ חַיִּים, כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָא (בראשית ב) וַיִּפַּח בְּאַפִּיו נְשִׁמַת חַיִּים וְגו'. אַחַר כִּף קָם וַיִּדַע שֶׁהוּא מִמַּעַלָּה וּמִטָּה, וְאִז נִדְּבַק וַיִּדַע אֶת הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה.

כְּמוֹ זֶה כֹּל אָדָם שֶׁבְּעוֹלָם הוּא כְּלוּל מִמַּעַלָּה וּמִטָּה, וְכֹל אוֹתָם שֶׁיּוֹדְעִים לְהִתְקַדֵּשׁ בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּרֵאִי, כְּשִׁמּוּלִידִים בֵּין מוֹשָׁכִים עָלָיו רֹחַ קְדוֹשׁ מִהַמָּקוֹם שֶׁכֹּל הַקְּדוֹשִׁים יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ, וְאֵלּוּ נִקְרָאִים בְּנִים לְקַב"ה. מִשּׁוּם שֶׁהַגּוֹף נִעְשָׂה בְּקְדוֹשָׁה כְּרֵאִי, כִּף גַּם נוֹתְנִים לוֹ רֹחַ מִמָּקוֹם עֲלִיוֹן קְדוֹשׁ כְּרֵאִי, וְהָרִי זֶה נִתְבָּאֵר.

בֵּא רֵאָה, בְּשֶׁעָה שֶׁעֲתִיד אָדָם לְתַת חֲשִׁבוֹן מַעֲשָׁיו טָרַם יֵצֵא מִן הָעוֹלָם, אוֹתוֹ הַיּוֹם הוּא יוֹם הַחֲשִׁבוֹן שֶׁגּוֹף וְנִשְׁמָה נוֹתְנִים חֲשִׁבוֹן. אַחַר כִּף הַנִּשְׁמָה נִפְרֶדֶת מִמֶּנּוּ, וְהַגּוֹף שָׁב לְאַרְץ, וְהַכֹּל שָׁב לְמָקוֹמוֹ שֶׁנִּלְקַח מִשָּׁם, וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ. עַד הַזְּמַן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְהַחֲיוֹת מַתִּים, הַכֹּל גִּנּוּז לְפָנָיו.

וְאוֹתוֹ גּוֹף מִמֶּשׁ וְאוֹתָהּ נִשְׁמָה מִמֶּשׁ עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַשִּׁיב לְעוֹלָם כְּמוֹ מִקְדָּם וּלְחַדֵּשׁ אֶת פְּנֵי הָעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה כו) יַחֲיוּ מִתִּיד נִבְלַתִי יִקּוּמוּן. וְאוֹתָהּ הַנִּשְׁמָה מִמֶּשׁ גִּנּוּזָה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְשָׁבָה לְמָקוֹמָהּ כְּפִי דְרָכָה, כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָא וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נִתְּנָה. וּבְזִמְנֵן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְהַחֲיוֹת מַתִּים, עֲתִיד הוּא לְהֵרִיק טַל מֵרֵאשׁוֹ עֲלֵיהֶם, וּבְאוֹתוֹ הַטַּל כָּלָם יִקּוּמוּ מִהָעֶפֶר.

זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם) כִּי טַל אֲוֵרוֹת טַלְהָ. מֵה זֶה טַל אֲוֵרוֹת? אֲוֵרוֹת מִמֶּשׁ מֵאוֹתָם הָאוֹרוֹת שֶׁל מַעַלָּה שֶׁבָּהֶם עֲתִיד לְהֵרִיק חַיִּים לְעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁעֵץ הַחַיִּים יִרִיק חַיִּים שֶׁלֹּא פּוֹסְקִים לְעוֹלָמִים. שֶׁהָרִי עֲכָשׁוּ פּוֹסְקִים מִשּׁוּם שֶׁהַנְּחָשׁ הִרְעָה הַזֶּה שׁוֹלֵט וְהִלְבְּנָה מִתְכַסֶּה. וּמִשּׁוּם כִּף כְּבִיכּוֹל פּוֹסְקִים מִימֵיו, וְהַחַיִּים לֹא שׁוֹלְטִים בְּעוֹלָם כְּרֵאִי.

וּבְאוֹתוֹ זְמַן אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע, שֶׁהוּא הַנְּחָשׁ הִרְעָה, יִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲבִיר אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁנִּבְרָא (זכריה יג) וְאֶת רֹחַ הַטְּמָאָה אֲעַבִּיר מִן הָאָרֶץ. וְאַחַר שֶׁהוּא יַעֲבֹר מִן הָעוֹלָם,

כתוב: **וְאֶשְׁבִּיעֶנָּה בְּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם וְאֱלֹהֵי הָאָרֶץ**
אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבְנֵי מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי וְגו'. מִבְּנוֹת
 הַכְּנַעֲנִי וְדָאִי. [מה] סוד הוא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי ב)
וּבְעַל בַּת אֵל נָכַר. אֲשֶׁר אֲנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ, אֲנֹכִי
בְּמִדְיָק. כְּתוּב כְּאֵן אֲשֶׁר אֲנֹכִי, וְכְתוּב שָׁם (ישעיה מד).
אֲנֹכִי עֲשִׂיתִי אֶרֶץ. וְכֹל זֶה כְּדִי לֹא לְהִטָּמֵא עִמָּהֶם.

בא ראה, מי שמכניס את הברית הקדושה הזו
 באשה ההיא של שאר העמים עובדי עבודת
 כוכבים ומזלות, גורם לטמא מקום אחר, ועל זה
 כתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו'. ואף על
 גב שהשביע אותו בברית הזו, לא בטח בו אברהם,
 עד שהתפלל תפלתו לפני הקדוש ברוך הוא ואמר,
 ה' אלהי השמים וגו', הוא ישלח מלאכו. ודאי זה
 מלאך הברית כדי שישמר הברית הזו ולא יטמא
 בין אותם העמים.

רק את בני לא תשב שמה. מה הטעם? משום
 שידע אברהם שהנה בכלם לא היה מי שהפיר
 את הקדוש ברוך הוא, רק הוא לבדו, ולא רצה
 שיהיה מדורו של יצחק ביניהם, אלא שיהיה מדורו
 עמו, ויצחק ילמד ממנו תמיד את דרך הקדוש ברוך
 הוא ולא יסטה ימינה ושמאלה, ועל כן לא רצה
 אברהם שמדורו של יצחק יהיה שם.

אמר רבי ייסא, ודאי שזכותו של אברהם היתה
 לפני העבד ההוא, שהיום ההוא יצא,
 ובאותו היום הגיע לעין המים, שכתוב ואבא היום
 אל העין. והנה פרושה.

רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים קיט) גל עיני ואביטה
 נפלאות מתורתך. כמה טפשים האנשים שלא
 יודעים ולא מסתכלים להשתדל בתורה, משום
 שהתורה כל החיים וכל החרות וכל הטוב בעולם
 הזה ובעולם הבא. [החרות היא של העולם הזה
 ושל הבא היא] [נ"א החרות היא של העולם הבא
 היא החיים בעולם הזה] החיים הם בעולם הזה,
 שיזכו לימים שלמים בעולם הזה, כמו שנאמר
 (שמות כג) את מספר ימיך אמלא. ולימים ארכים
 בעולם הבא, משום שהם חיים שלמים, הם חיים
 של שמחה, חיים בלי עצבות, חיים שהם חיים.
 חרות בעולם הזה, חרות של הפל. שכל מי
 שמשתדל בתורה, אין יכולים לשלט עליו כל
 העמים של העולם.

יחיו מתיף, ואותם שבחוץ יברא הגוף שלהם,
 ויקומו גוף בלי רוח. אחר כך יתגלגלו תחת העפר
 עד שיגיעו לארץ ישראל, ושם יקבלו נשמה, ולא
 ברשות אחרת, כדי שיתקיימו בעולם פראוי.

רבי אלעזר ורבי ייסא היו יושבים לילה אחד
 ועוסקים בתורה. אמר רבי אלעזר, בא ראה,
 בשעה שהקדוש ברוך הוא עתיד להחיות את
 המתים, כל אותם הנשמות שיתעוררו לפניו, כלם
 עומדות דמיות דמיות לפניו, באותה דמות ממש
 שהיו בעולם הזה, ויוריד אותם הקדוש ברוך הוא
 ויקרא להם בשמות, כמו שנאמר (שם) לכלם בשם
 יקרא. וכל נשמה תכנס למקומה, ויקומו בקיום
 בעולם פראוי, ואז יהיה העולם שלם. ועל אותו
 הזמן כתוב (שם כה) וחרפת עמו יסיר וגו'. מה זה
 וחרפת עמו יסיר? זה יצר הרע שמחשיך את פני
 הבריות ושולט בהם.

אמר רבי יוסי, הרי ראינו, כל זמן שאדם עומד
 ברוח הזו - אינו טמא. יצאה נשמתו ממנו
 - הוא טמא. אמר לו, ודאי שזה כך, וכך נאמר,
 שהרי אותו יצר הרע, כשנוטל את הרוח של האדם,
 הוא מטמא אותו, ונשאר גוף טמא. ושאר עמים
 עובדי עבודת כוכבים ומזלות, כשהם בחייהם הם
 טמאים, שהרי יש להם נשמות מצד הטמאה,
 וכשמתרוקנת ממנו אותה טמאה, נשאר הגוף בלי
 טמאה כלל.

משום כך מי שנדבק באשה של שאר העמים
 עובדי עבודת כוכבים ומזלות, הוא נטמא,
 ואותו בן שיולד לו יקבל עליו רוח של טמאה. ואם
 תאמר, הרי מצד אביו הוא בא מישראל, למה יקבל
 עליו רוח טמאה?

בא ראה, שהרי בראשונה נטמא אביו בשעה
 שנדבק עם אותה אשה שהיא טמאה, וכיון
 שהאב נטמא באותה אשה שהיא טמאה, כל שכן
 שאותו הבן שנולד ממנה יקבל עליו רוח טמאה.
 ולא עוד, אלא שעבר על התורה, שכתוב (שמות לד)
 כי לא תשתחוה לאל אחר, כי ה' קנא שמו, משום
 שהוא מקנא על ברית הקדש הזו.

אמר רבי אלעזר, בא ראה, שהרי נאמר שבין
 שידע אברהם אבינו חכמה, רצה להפריד
 מכל שאר העמים ולא להדבק בהם, ומשום כך

אָלָא מְשׁוּם שְׁטְמוּנוֹת הָיוּ כָּל הַיּוֹם, וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה יוֹצְאוֹת לְשֹׂאב מַיִם. וְסִימָן לְקַח בְּיָדוֹ.

בא רָאָה, כְּשֶׁהִגִּיעַ הָעֶבֶד לְחָרֵן וּמָצָא אֶת רַבָּה לְעֵת עָרֵב, הִיָּה זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁהִגִּיעַ יִצְחָק לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת מִנְחָה, בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הִגִּיעַ הָעֶבֶד אֶל רַבָּה. וּבְשְׁעָה הַזֹּאת שֶׁהִגִּיעַ יִצְחָק לְתְּפִלַּת מִנְחָה כְּבַתְחִלָּה, הִגִּיעָה רַבָּה אֵלָיו, שֶׁהִכֵּל יִמָּצֵא בְּמִקּוּמוֹ שְׁצָרִיךְ כְּרָאוּי, וְהִכֵּל הִגִּיעַ בְּסוּד הַחֲכָמָה, וְעַל כֵּן בָּא הָעֶבֶד לְבָאֵר הַמַּיִם, סוּד הַכְּתוּב (שִׁיר ד) מַעֲיֵן גַּנִּים בָּאֵר מַיִם חַיִּים וְנוֹזְלִים מִן לְבָנוֹן. וּבְאֵרְנוּהוּ, וְהִכֵּל הוּא סוּד.

רבי שְׁמַעוֹן בָּא לְטַבְרִיָּה וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי אַבָּא. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי אַבָּא, גַּלְיָה, שְׁהָרִי אָנוּ רְאִינוּ שְׂאִישׁ אֶחָד יִגִּיעַ כְּעֵת אֵלֵינוּ וּדְבָרִים חֲדָשִׁים בְּפִיו, וְהֵם דְּבָרֵי תוֹרָה. אָמַר רַבִּי אַבָּא, הִנֵּה יִדְעָתִי שְׁבָכָל מְקוֹם שְׁמַר הוֹלֵךְ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלַח לוֹ מְלֹאכִים טָסִים בְּכַנְפֵּים לְהִשְׁתַּעֲשַׁע בּוֹ.

בעודם הוֹלְכִים, הָרִים רַבִּי שְׁמַעוֹן אֶת עֵינָיו, וְרָאָה אִישׁ שֶׁהָיָה רֶץ וְהוֹלֵךְ. יָשְׁבוּ רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי אַבָּא. כְּשֶׁהִגִּיעַ אֵלֵיהֶם, אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִי אַתָּה? אָמַר לוֹ, אֲנִי יְהוּדִי, וּבְאוֹתִי מְקַפּוּטְקִיָּא, וְאֲנִי הֹלְכָתִי לְסַתְרוּ [לְאֵהָל] שֶׁל בַּר יוֹחָאי, שְׁנִמְנּוּ הַחֲבָרִים בְּדְבָרִים יְדוּעִים וּשְׁלַחוּנִי אֵלָיו. אָמַר לוֹ, אָמַר בְּנִי. אָמַר לוֹ, אַתָּה בַּר יוֹחָאי? אָמַר לוֹ, אֲנִי בַר יוֹחָאי.

אמר לוֹ, הָרִי אָמַרְנוּ שְׁלֹא יִפְסִיק אָדָם בְּתְּפִלָּתוֹ בֵּינוּ לְבֵין הַכֶּתֵּל, כְּכַתוּב (ישעיה לח) וַיִּסַּב חֲזַקְיָהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וְגו'. וּמִי שֶׁמְתַפַּלֵּל, אָסוּר לְעֵבֶר אַרְבַּע אַמּוֹת סְמוּךְ לוֹ, וּבְאֵרוֹ לְאַרְבַּע הָאֲמּוֹת הִלְלוּ לְכָל צַד, פָּרַט לְפָנָיו. וְאָמְרוּ שְׁלֹא יִתְפַּלֵּל אָדָם מֵאַחֲרֵי רַבּוֹ וְכו', וְנִמְנּוּ בְּכָל הַדְּבָרִים הֵלְלוּ.

פתח וְאָמַר, (תהלים לט) שְׁמַעָה תְּפִלָּתִי ה' וּשְׁוַעֲתִי הַאֲזִינָה אֶל דְּמַעְתִּי אֶל תְּחַרְשׁ. מָה הַטַּעַם שְׁמַעָה וְלֹא שְׁמַע? בְּמִקּוֹם אֶחָד כְּתוּב שְׁמַע ה' וְחַנּוּנִי וְגו', וּבְמִקּוֹם אַחַר שְׁמַעָה. אָלָא בְּכָל מְקוֹם לְפַעְמִים שְׁמַע לְזָכֹר, וְלְפַעְמִים שְׁמַעָה לְנִקְבָּה. שְׁמַעָה – כְּמוֹ שְׁנִאָמַר (שם יז) שְׁמַעָה ה' צִדְקָה וְגו'. שְׁמַע – כְּמוֹ שְׁנִאָמַר (שם ל) שְׁמַע ה' וְחַנּוּנִי, (משלי א) שְׁמַע בְּנִי, (דברים כז) הִסְכַּת וּשְׁמַע.

ואם תֹּאמַר, אוֹתָם בְּנֵי הַשְּׂמַד? גְּזָרָה הִיא מְלַמְעָלָה, כְּמוֹ רַבִּי עֲקִיבָא וְחַבְרִיו, וְכִף עֲלָתָהּ בְּמַחְשָׁבָה. חֲרוֹת שֶׁל מְלֹאךְ הַמּוֹת שְׁלֹא יְכוּל לְשַׁלֵּט עָלָיו, וְכִף זֶה וְדָאִי. שְׂאֵם אָדָם הִיָּה נִדְבָק בְּעֵץ הַחַיִּים, שֶׁהִיא הַתּוֹרָה, לֹא הִיָּה גוֹרֵם מוֹת לוֹ וּלְכָל הָעוֹלָם.

ומשום כִּף, כְּשֶׁנִּתְּנָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, מָה כְּתוּב בָּהּ? חֲרוֹת עַל הַלְּחַת, וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ. וְאֵלְמֹלָא הֵם לֹא חֲטָאוּ וְעָזְבוּ אֶת עֵץ הַחַיִּים, לֹא הָיוּ גוֹרְמִים מוֹת לְעוֹלָם כְּבַתְחִלָּה. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר, (תהלים פב) אֲנִי אֲמַרְתִּי אֱלֹהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֲלִיוֹן כְּלַכֶּם. חִבַּלְתֶּם אֶת עֲצָמְכֶם – אֲכַן כְּאָדָם תְּמוֹתוֹן וְגו'. וְעַל כֵּן, כָּל מִי שֶׁמְשַׁתְּדֵל בַּתּוֹרָה, אֵין יְכוּל לְשַׁלֵּט עָלָיו הַנְּחַשׁ הָרַע הַהוּא שֶׁהַחֲשִׁיף אֶת הָעוֹלָם.

אמר רַבִּי יִיסָא, אִם כִּף, לְמָה מִשָּׁה מֵת? שְׂאֵם כִּף, כִּיִּין שְׁלֹא חֲטָא – לֹא יָמוּת! [וְלְמָה יָמוּת?] אָמַר לוֹ, וְדָאִי מֵת, אֲבָל לֹא שְׁלֵט בּוֹ אָמַרְנוּ, אָלָא לֹא מֵת עַל יְדוֹ וְלֹא נִטְמָא בּוֹ, וְלֹא מֵת וְדָאִי. אָלָא נִדְבָק בְּשִׁכְיָנָה וְהִלֵּךְ לְחַיֵּי עוֹלָם.

וזה נִקְרָא חִי, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ שְׁכָתוּב (שמואל ב-כג) וּבְנִיָּהוּ בֶן יְהוֹיָדָע בֶּן אִישׁ חִי וְגו'. וְעַל כֵּן, כָּל מִי שֶׁמְשַׁתְּדֵל בַּתּוֹרָה, יֵשׁ לוֹ חֲרוֹת מִן הַכָּל בְּעוֹלָם הַזֶּה מִשְׁעִבּוּד שֶׁל שְׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. חֲרוֹת בְּעוֹלָם הַבָּא, מְשׁוּם שְׁלֹא יִתְבַּעַו מִמֶּנּוּ דִּין בְּעוֹלָם הַהוּא כְּלָל.

בא רָאָה כְּמָה סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים יֵשׁ בַּתּוֹרָה, מְשׁוּם כִּף כְּתוּב (משלי ג) יִקְרָה הִיא מִפְּנִינִים. כְּמָה גַּנּוּזִים טְמוּנִים יֵשׁ בָּהּ. וְעַל כֵּן, כְּשֶׁהִסְתַּכַּל דּוֹד בְּרוּחַ שֶׁל הַחֲכָמָה וַיִּדַע כְּמָה נִפְלְאוֹת יוֹצְאִים מִן הַתּוֹרָה.

פתח וְאָמַר (תהלים קיט) גַּל עֵינַי וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת מְתוֹרְתֶיךָ. בָּא רָאָה, וְיִהְיֶה הוּא טָרַם כְּלָה לְדַבֵּר וְהִנֵּה רַבָּה יִצְאָת. יִצְאָת? בְּאָה הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! מָה זֶה יִצְאָת? שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹצִיא אוֹתָהּ מִכָּל אוֹתָם בְּנֵי הָעִיר, שְׁכָלָם רְשָׁעִים, וְהִיא יוֹצְאָת מִהַכָּל שְׁלָהֶם. וְתִרְדַּ הָעֵינָה כְּתוּב בְּה"א, סוּד הוּא שְׁפָגְשָׁה שֵׁם אֶת בָּאֵר מְרִים, וּמְשׁוּם כִּף כְּתוּב הָעֵינָה בְּה"א, וְעָלוּ לָהּ הַמַּיִם.

דבר אַחַר וְהִנֵּה רַבָּה יִצְאָת, כְּכַתוּב יִצְאָת לְשֹׂאב מַיִם. לְמָה יוֹצְאוֹת וְלֹא הוֹלְכוֹת וְלֹא בְּאוֹת?

וּבֵא וּרְאָה, שְׁהָרִי אֲמַרְנוּ אֵל יִתְפַּלֵּל אָדָם אַחֲרָי רְבוּ, וּנְתַבָּא, כְּפָתוּב (דברים י) אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ תִירָא. אֵת - לְכַלֵּל שְׁצַרְיָךְ לִירָא מְרַבּוּ כְמוֹרָא הַשְׁכִּינָה, וּירָאת תְּלַמִּיד הוּא רְבוּ. מִשׁוּם כֶּף בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה לֹא יֵשִׁים אוֹתוֹ הַמּוֹרָא לְפָנָיו [ד"א לַתְּפִלָּה], אֲלֵא אֵת מוֹרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ וְלֹא מוֹרָא אַחַר.

וּבֵא וּרְאָה, אֵת תְּפִלַּת מְנַחָה תִּקֵּן יִצְחָק, וְדַאי כְּמוֹ שֶׁתִּקֵּן אַבְרָהָם תְּפִלַּת הַבִּקְרָה כְּנֻגַד אוֹתָהּ הַדְּרָגָה שְׁנֹדְבֵק בָּהּ. וְכֵן [כָּךְ] יִצְחָק תִּקֵּן תְּפִלַּת מְנַחָה כְּנֻגַד אוֹתָהּ דְרָגָה שְׁנֹדְבֵק בָּהּ. וְעַל כֵּן תְּפִלַּת מְנַחָה מִכְּאֲשֶׁר נוֹטָה הַשֶּׁמֶשׁ לְרִדְתָּ בְּדִרְגָתוֹ לְצַד מֵעֵרֵב.

שְׁהָרִי בְּטָרָם נָטָה הַשֶּׁמֶשׁ לְצַד מֵעֵרֵב, נִקְרָא יוֹם מִן הַבִּקְרָה עַד הַזְּמַן הַהוּא, שְׁכָתוּב (תהלים כב) חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם. וְאִם תֹּאמַר עַד חֲשֻׁכָה - בֵּא רְאָה, שְׁכָתוּב (ירמיה ו) אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עָרֵב. כִּי פָנָה הַיּוֹם - כְּנֻגַד תְּפִלַּת הַבִּקְרָה, שְׁכָתוּב חֶסֶד אֵל כָּל הַיּוֹם, שְׁהָרִי אִזּוֹ הַשֶּׁמֶשׁ הִיא לְצַד מִזְרַח. כִּיּוֹן שְׁנֹטָה הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּרְדּוּ לְצַד מֵעֵרֵב, הָרִי אִזּוֹ הוּא זְמַן תְּפִלַּת הַמְּנַחָה, וְכִבְרָה פָּנָה הַיּוֹם וּבָאוּ צִלְלֵי עָרֵב וְהִתְעוֹרֵר הַדִּין הַקָּשָׁה בְּעוֹלָם.

וּפְנָה הַיּוֹם שֶׁהִיא הַדְּרָגָה שֶׁל חֶסֶד, וְנִטּוּ צִלְלֵי עָרֵב שֶׁהֵם הַדְּרָגָה שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה, וְאִזּוֹ נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְנִשְׁרַף הַהֵיכָל. וְעַל כֵּן שְׁנִינּוּ שִׁיחֵיהָ אָדָם זֶהִיר בַּתְּפִלַּת הַמְּנַחָה, שֶׁהוּא הַזְּמַן שֶׁשְׂרׁוּי הַדִּין הַקָּשָׁה בְּעוֹלָם. יִעֲקֹב תִּקֵּן תְּפִלַּת עֲרֵבִית, שְׁהָרִי הוּא תִּקֵּן אוֹתָהּ וְזֵן אוֹתָהּ בְּכָל מָה שְׁצַרְיָךְ, וְדַאי שְׂוֹא"ו תִּקֵּן אֵת הַ"א, וְהַ"א נְזוּנִית מוֹא"ו, שְׂאִין לָהּ אוֹר מִשָּׁל עֲצָמָה כָּלֵל.

וּמִשׁוּם כֶּךָ תְּפִלַּת עֲרֵבִית רְשׁוּת, שְׁהָרִי נִכְלָלָת בַּתְּפִלַּת הַיּוֹם כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה מְאִירָה, וְכָעַת לֹא זֶה הַזְּמַן. וּבְאֲרָנוּ אוֹתָהּ, שְׁהָרִי לֹא הִתְגַּלָּה אוֹר הַיּוֹם שְׂאִיר לָהּ, וְהִיא שׁוֹלֵטָה בַּחֲשֻׁכָה עַד זְמַן חֲצוֹת הַלַּיְלָה, כְּשֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצַּדִּיקִים בְּגֵן הָעֵדֵן, וְאִזּוֹ הַזְּמַן שֶׁהָאָדָם יִשְׁתַּעֲשֵׁעַ [וְלִלְמַד] בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר.

בֵּא רְאָה, דָּוִד בֵּא וְאָמַר שְׁלֹשֶׁת זְמַנֵּי הַתְּפִלּוֹת הַלְלוּ, שְׁכָתוּב (תהלים נה) עָרֵב וּבִקְרָה וְצַהֲרִים,

וּבֵא שְׁמַעְהָ תְּפִלַּתִּי ה', מִשׁוּם שְׁזָה [שְׁהִיא] הַדְּרָגָה שְׁמַקְבֵּלָת כָּל הַתְּפִלּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם. וְהָרִי שְׁנִינּוּ שְׁעוֹשֶׂה מֵהֶם עֲטָרָה וְשֵׁם אוֹתָהּ בְּרֹאשׁ שֶׁל צַדִּיק חַי הָעוֹלָמִים, שְׁכָתוּב (משלי י) בְּרִכּוֹת לְרֹאשׁ צַדִּיק, וְעַל כֵּן שְׁמַעְהָ תְּפִלַּתִּי ה'.

שְׁמַעְהָ תְּפִלַּתִּי ה' - זוֹ תְּפִלָּה שְׁבִלְחָשׁ. וְשׁוּעָתִי הַאֲזִינָה - זוֹ תְּפִלָּה שְׂאָדָם מְרִים קוֹלוֹ בְּצַרְתּוֹ, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (שמות ב) וַתַּעַל שׁוּעָתָם אֶל הָאֱלֹהִים. וּמָה זֶה שׁוּעָתָם? אֲלֵא שְׁבִתְפִלְתוֹ מְרִים קוֹלוֹ וְזוֹקֵף עֵינָיו לְמַעְלָה, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (ישעיה כב) וְשׁוּעַ אֶל הָהָר. וְהַתְּפִלָּה הַזֹּאת מִשְׁבַּרְת שְׁעָרִים וְדוֹפְקָת [ס"א וְדוֹחֶקֶת] אוֹתָם לְהַכְנִיס אֵת תְּפִלְתוֹ. אֶל דְּמַעְתִּי אֵל תִּחְרַשׁ - זֹאת נִכְנָסֶת לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ וְאִין שְׁעַר שְׁעוֹמֵד לְפָנֶיהָ, וְלַעוֹלָם לֹא חֲזָרוּ דְמַעוֹת רִיקָם. **עוֹר,** הִנֵּה כָּתוּב כָּאֵן שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת: תְּפִלָּה, שׁוּעָה, דְּמַעָה. כְּנֻגַד אֵלוֹ שְׁלֹשׁ אַחֲרִים: כִּי גַר אָנֹכִי עִמָּךְ, אַחַר כֶּךָ תּוֹשֵׁב, אַחַר כֶּךָ כָּכָל אַבוֹתִי, עֲקַר הָעוֹלָם.

בֵּא רְאָה, תְּפִלָּה שֶׁל אָדָם מֵעַמֵּד, מִשׁוּם שְׁשִׁתִּי תְּפִלּוֹת הֵן - אַחַת מֵיִשֵּׁב וְאַחַת מֵעַמֵּד, וְהֵן אַחַת כְּנֻגַד שְׁתֵּי דְרָגוֹת - תְּפִלָּה שֶׁל יָד וְתְּפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ. כָּלִפִּי יוֹם וְלַיְלָה, וְהַכֵּל אַחַד. אֲךָ כָּאֵן תְּפִלָּה מֵיִשֵּׁב כָּלִפִּי תְּפִלָּה שֶׁל יָד, לְתִקֵּן אוֹתָהּ כְּמוֹ [כְּמִי] שְׁמַתִּקֵּן אֵת הַכֵּלָה וּמִקְשֵׁט אוֹתָהּ לְהַכְנִיסָהּ לַחֲפָה, כֶּךָ גַּם מִקְשֵׁטִים אוֹתָהּ בְּסוּד הַמְּרַכְבָּה וּמְחַנּוּתֶיהָ, יוֹצֵר מְשָׁרְתִים וְאֲשֶׁר מְשָׁרְתָיו וְהָאוֹפָנִים וְחַיּוֹת הַקֶּדֶשׁ וְכו'.

וְעַל זֶה תְּפִלָּה מֵיִשֵּׁב. כִּיּוֹן שְׁנִכְנָסֶת לְמֶלֶךְ הָעֲלִיּוֹן וְהוּא בֵּא לְקַבֵּל אוֹתָהּ, אִזּוֹ אָנוּ עוֹמְדִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן, שְׁהָרִי אִזּוֹ [הַדְּרָגָה] הַזְּכָר מִתְחַבֵּר עִם הַנְּקֵבָה, וּמִשׁוּם כֶּךָ לֹא יִפְסִיק בֵּין גְּאֻלָּה לַתְּפִלָּה [וּגְאֻלָּה וְתְּפִלָּה הֵן שְׁתֵּי דְרָגוֹת, הַסּוּד שֶׁל צַדִּיק וְצַדִּיק, יוֹסֵף וְרַחֵל].

וּמִשׁוּם שְׂאָדָם עוֹמֵד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן, נוֹטֵל אַרְבַּע אַמוֹת לַתְּפִלְתוֹ, וְהַקִּימוּהָ שְׁבִשְׁעוֹר [ד"א בְּשַׁעוֹר] הַסֶּרֶט חֲבֵל שֶׁל יוֹצֵר כָּל. וְכָל מָה שְׂבָא בְּצַד הַזְּכָר, צַרְיָךְ לְאָדָם לְעַמֵּד בְּקִיּוּמוֹ וּמִזְדַּקֵּף [ס"א וְיִזְדַּקֵּף]. כְּמוֹ כֵּן כְּשֶׁהוּא כּוֹרֵעַ, כּוֹרֵעַ בְּבָרוּךְ. וְכִשְׁהוּא זוֹקֵף, זוֹקֵף בְּשֵׁם, כְּדֵי לְהִרְאוֹת אֵת שְׁבַח הַזְּכָר עַל הַנְּקֵבָה.

השבוע. אחר שמתה, ככה אותו הנר. כיון שבאה רבקה, חזרה השכינה והדליקה את הנר. שרה אמו - שדמתה לשרה בכל מעשיה.

רבי יהודה אמר, כמו שדמותו של יצחק היתה כדמותו של אברהם, וכל מי שראה את יצחק אמר זה ודאי אברהם שהוליד את יצחק - כך גם דמותה של רבקה ממש היתה כדמותה של שרה, ומשום כך שרה אמו ודאי.

אמר רבי אלעזר, בכל כך זה, אבל בא ראה, זהו סוד. שאף על גב ששרה מתה, דמותה לא זזה מן הבית, ולא נראתה שם מיום שמתה עד שבאה רבקה. כיון שנכנסה רבקה, נראתה דמותה של שרה, שכתוב ויבאה יצחק האהלה וגו'. מיד שרה אמו נראתה שם. ולא היה רואה, רק יצחק לבדו כשנכנס לשם, ועל כן וינחם יצחק אחרי אמו. [ס"א מה זה אחרי אמו? אחרי] שאמו נראתה והזדמנה בבית, ועל כן לא כתוב אחרי מיתת אמו, אלא אחרי אמו.

רבי שמעון אמר, מה שונה שכתוב ביצחק, ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה? כיון שאמר ותהי לו לאשה, לא ידענו שהוא אהב אותה? שהרי כל בני העולם אוהבים את נשותיהם. מה שונה ביצחק שכתוב בו ויאהבה?

אלא ודאי התעוררות של האהבה של הזכר לאשה אינה אלא בשמאל, שכתוב (שיר א) שמאלו תחת לראשי. וחשף ולילה הם יחד, והשמאל מעורר תמיד אהבה לנקבה ואוחז בה. ועל כן, אף על גב שאברהם [ס"א היה] אוהב את שרה, לא כתוב בו ויאהבה, אלא ביצחק. ואם תאמר ויאהב יעקב את רחל - הצד של יצחק שהיה בו עשה לו.

בא ראה, כשאברהם ראה את שרה [ס"א את רבקה], היה מחבק אותה ולא יותר. אבל יצחק שהוא בעלה, אחז בה ושם את זרועו תחת ראשה, שכתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. אחר כך בא יעקב ושמם מטתו, והוליד שנים עשר שבטים, כלם כראוי.

ובא וראה, כל האבות הלכו בסוד אחד, וכלם שמשו בארבע נשים כל אחד מהם. אברהם בארבע - שרה והגר ושתי פילגשים, שכתוב

הנה שלשה. והוא לא התפלל אלא שנים מהם, שכתוב אשיחה ואהמה, ולא יותר. זה לתפלת הבקר - וזה לתפלת המנחה. משום כך דיק אשיחה ואהמה. בבקר, שהיא שעת החסד, מספיק לו בחסד באשיחה. ובמנחה, שהיא שעת הדין הקשה, צריך המיה, ומשום כך ואהמה. אחר כך כשנחלק הלילה, היה קם לשירות ותשבחות כראוי, שכתוב (תהלים סב) ובלילה שירה עמי, והרי נתבאר.

קם רבי שמעון והלכו. הלך אותו האיש עמו עד טבריה. בעודם הולכים, אמר רבי שמעון, בא ראה, תפלות כנגד תמידין תקנום החכמים של אנשי כנסת הגדולה, משום שנמצאות שתיים, שכתוב (במדבר כח) את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים, והם נקראים בשני הזמנים הללו של היום, שהם זמני התפלה.

אמר אותו האיש, הרי בתחלה האבות תקנו את התפלות הללו, ומה שתקנו אברהם ויצחק הוא העקר. ומה שתקן יעקב שהוא המשבח של האבות, למה היא רשות ולא עקר כמו אלו?

אמר רבי שמעון, הרי נתבאר, אבל בא ראה, שני הזמנים הללו של שתי התפלות אינם אלא לחבר את יעקב לגורלו. כיון שהתחברו זה עם זה, איננו צריכים יותר. שפיון שנתנה האשה בין שתי הזרועות ומתחברת בגוף, לא צריך יותר, ועל כן אנו צריכים לעורר שתי הזרועות בגלל שנתנה ביניהם. כיון שהיא ביניהם, הגוף והאשה, אז דבריהם בלחש שלא להזכיר.

ומשום כך, יעקב משמש במרום שנינו. מה זה במרום? כמו שנאמר (תהלים צב) ואתה מרום לעולם ה'. והכל הוא סוד ליודעי הדין. באו רבי אבא והיהודי שהוא ונשקו את ידו. אמר רבי אבא, עד היום הזה לא למדתי בדבר הזה, רק עכשו. אשרי חלקי שזכיתי לשמע אותו.

ויבאה יצחק האהלה שרה אמו. אמר רבי יוסי, הפסוק הזה קשה. האהלה? היה צריך להיות לאהל שרה אמו! מה זה האהלה? שחזרה לשם השכינה. משום שכל זמן ששרה היתה קיימת בעולם, לא זזה ממנה השכינה, ונר היה דולק מערב שבת לערב שבת והיה מאיר את כל אותם ימות

דבר אחר ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, סוד האמונה העליונה שידבק יצחק בדרגת חלקו כראוי. בא ראה, כאן נכללו [מים עם אש] אש עם מים. ודאי אש נושא מים. משמע ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק, זה המים שנכללים באש. ובראשונה נכללו יחד אש ומים. מתי? בשעה שעקד את יצחק לעשות בו דין, אז נכללה האש במים. וכאן נכללו מים באש, שהכל יהיה בסוד האמונה העליונה.

ולבני הפילגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות. מה זה מתנות? אלו הצדדים הדרגות התחתונות שהם שמות של צדדי רוח הטמאה כדי להשלים את הדרגות, והתעלה יצחק על הכל באמונה העליונה כראוי.

בני הפילגשים - אלו היו בני קטורה. פילגש בראשונה, ופילגש כעת. רבי חייא אמר, פילגשים ממש. וישלחם מעל יצחק בנו - שלא לשלט אצל יצחק. בעודנו חי - בעוד שאברהם היה חי וקים בעולם, שלא יתגרו בו אחר כך, וכדי שיצחק יתקן בצד הדין הקשה העליון שיתגבר על כלם וכלם יפגעו לפניו. קדמה אל ארץ קדם - משום ששם הם צדדי הכשפים הטמאים.

בא ראה, כתוב (מלכים-א ה) ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם. אלו הם שהיו מבני [הם] בני פילגשים של אברהם. והרי בארנו שהרי באותם הררי קדם הם מלמדים כשפים לבני אדם, ומאותה ארץ קדם יצאו לבן ובעור ובלעם, וכלם מכשפים, והרי בארוהו.

רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה מב) מי נתן למשסה יעקב וישראל לבזזים הלא ה' וגו'. בא ראה, מזמן שנחרב בית המקדש, הברכות לא שורות בעולם ונמנעות, כפיכול נמנעות ממעלה ומטה, וכל אותן שאר הדרגות התחתונות מתגברות והולכות ושולטות על ישראל, משום שהם גרמו בחטאייהם.

הפסוק הזה אין מתישבים דבריו, שכתוב מי נתן למשסה יעקב. פיון שאמר מי נתן למשסה יעקב וישראל, מה זה חטאנו לו? היה צריך להיות חטאו לו! ואם אמר חטאנו לו, מהו ולא אבו? ולא אבינו צריך להיות!

ולבני הפילגשים אשר לאברהם. פילגשים - שתיים. הנה ארבע.

יצחק בסוד של ארבע של הצד של רבקה, שכתוב ויקח את רבקה - אחד. ותהי לו לאשה - שתיים. ויאבהק - שלש. וינחם יצחק אחרי אמו - הנה ארבע. כנגד זה היו ליעקב ארבע נשים. והכל בסוד אחד.

רבי חייא אמר, אברהם ויצחק שמשו כל אחד עם אשה אחת בסוד של קדש. אברהם עם שרה, יצחק עם רבקה. דכנגד שניהם היו ארבע נשים ליעקב בשני חלקים. רבי שמעון אמר, עלו הדברים למקומם, שהרי הכל נעשה בסוד קדוש, והכל בסוד אחד.

ויסוף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. קטורה זו היא הגר. שהרי שנינו, אחר שנפרדה הגר מאברהם וטעתה אחר גלולי אביה, אחר כך נקשרה למעשים כשרים, ומשום כך השתנה שמה ונקראה קטורה במעשים כשרים, ושלח אברהם ולקח אותה לאשה. מכאן ששנוי שם מכפר על חטאים, ועל כן השתנה שמה.

ויסוף אברהם. מה זה ויסוף? אם תאמר שהוא הוסיף על שרה - לא כך! אלא בימי שרה הזדוג עמה פעם אחת, ואחר כך גרש אותה על עסקי ישמעאל, ואחר כך ויסוף, כמו מקדם פעם אחרת על מה שנשא אותה בראשונה. ולפי ששנתה מעשיה, כך גם שנה שמה.

בא ראה, שאמר רבי אלעזר, ויבאה יצחק האהלה שרה אמו - שהתגלתה דמות שרה, ויצחק התנחם אחרי שהתגלתה אמו ואת דמותה היה רואה כל יום. ואברהם, אף על גב שנשא, לא נכנס לאותו הבית, ולא הכניס את אותה האשה לשם כדי ששפחה לא תירש גברתה. ובאהל שרה לא נראתה אשה אחרת, אלא רבקה.

ואת על גב שאברהם היה יודע שדמותה של שרה נגלתה שם, השאיר ליצחק אותו האהל, לראות את הדמות של אמו בכל יום. יצחק ולא אברהם. זהו שכתוב ויתן אברהם את כל אשר לו ליצחק. את כל אשר לו דוקא, זו אותה הדמות של שרה באותו המשכן.

אֱלֹהִים יְרוּשָׁלַם וְגו'. ויכנס את גְּלִיּוֹת יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שְׁכַתוֹב בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם ה' - בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחַר כֵּן - נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָס. וְאִז הָרוּפָא לְשִׁבּוּרֵי לֵב וּמַחְבֵּשׁ לְעֵצָבוֹתָם, זו תְּחִית הַמֵּתִים, וְכַתוּב (יחזקאל לו) וְאֵת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם וְעָשִׂיתִי אֵת אֲשֶׁר בְּחֻקֵי תִלְכוּ וְגו'. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פְּרִשְׁת תּוֹלְדַת

וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת יִצְחָק וְגו'. פָּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר, (תהלים קו) מִי יִמְלֹל גְּבוּרֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. בֵּא רְאָה, כְּשֶׁרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעָלָה בְּרָצוֹן לְפָנָיו לְבָרָא אֵת הָעוֹלָם, הִיָּה מְסַתְּפֵל בַּתּוֹרָה וּבוֹרָא אוֹתוֹ, וּבְכָל מַעֲשֵׂה וּמַעֲשֵׂה שֶׁבָרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, הִיָּה מְסַתְּפֵל בַּתּוֹרָה וּבוֹרָא אוֹתוֹ. זֶהוּ שְׁכַתוֹב (משלי ח) וְאֶהְיָ אֶצְלוֹ אָמוֹן וְאֶהְיָ שֶׁעֲשׂוּעִים יוֹם יוֹם. אֵל תִּקְרִי אָמוֹן אֲלֵא אָמֵן.

בְּשֶׁרָצָה לְבָרָא אָדָם, אָמְרָה הַתּוֹרָה לְפָנָיו: אִם הָאָדָם יִבְרָא וְאַחַר כֵּן יִחְטָא וְאֵתָה תְּדוֹן אוֹתוֹ, לָמָּה יִהְיוּ מַעֲשֵׂי יְדִיךָ לְחַנּוּם, שֶׁהָרִי לֹא יוּכַל לְסַבֵּל אֵת דֵּינְךָ? אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הִנֵּה תִקְנִיתִי תְּשׁוּבָה טָרָם שֶׁבָרָאתִי אֵת הָעוֹלָם. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם בְּשֶׁעָה שֶׁעָשָׂה אוֹתוֹ וּבָרָא אֵת הָאָדָם, אָמַר לוֹ: עוֹלָם, עוֹלָם, אֵתָה וְחֻקוֹתֶיךָ לֹא יִתְקַיְמוּ אֲלֵא עַל הַתּוֹרָה.

וּמִשּׁוּם כֵּן בְּרָאתִי כֵּן אֵת הָאָדָם, כְּדִי שִׁיתְעַסֵּק בָּהּ, וְאִם לֹא - הָרִינִי מִחֲזִירָךְ לְתַהוֹ וּבַהּ, וְהַכֵּל בְּשִׁבִיל הָאָדָם קִיָּם. זֶהוּ שְׁכַתוֹב (ישעיה מה) אֲנִכִי עָשִׂיתִי אֲרָץ וְאָדָם עָלֶיָהּ בְּרָאתִי. וְהַתּוֹרָה עוֹמְדַת וּמְכַרְיָה לְפָנָיו בְּנֵי אָדָם כְּדִי שִׁיתְעַסְקוּ וְיִשְׁתַּדְּלוּ בָּהּ, וְאִין מִי שִׁירְפִין אֲזָנוֹ.

אֱלֹהִים בְּשֶׁעָה שֶׁנִּחְרַב הַמְּקֻדָּשׁ וְנִשְׁרַף הַהֵיכָל וְהָעָם הִגְלָה, רָצָתָה הַשְּׂכִינָה לְהַעֲקֹר מִמְּקוֹמָהּ וּלְלַכֵּת עִמָּהֶם בְּגָלוּת. אָמְרָה: אֵלֶּךָ בְּרֵאשׁוֹנָה לְרֵאוֹת אֵת בֵּיתִי וְהֵיכָלִי, וְאֶפְקֹד אֵת מְקוֹמוֹת הַכְּהֻנִים וְהַלְוִיִּם שֶׁהָיוּ עוֹבְדִים בְּבֵיתִי.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּאוֹתָהּ שֶׁעָה הַסְּתַכְלָה כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה וְרָאָתָה אֵת בַּעֲלָהּ מְסַתְּלֵק מִמֶּנָּה לְמַעְלָה לְמַעְלָה. יִרְדָּה לְמַטָּה, נִכְנָסָה לְבֵית וְהַסְּתַכְלָה בְּכָל אוֹתָם הַמְּקוֹמוֹת, וְנִשְׁמַע קוֹל לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְנִשְׁמַע קוֹל לְמַטָּה. זֶהוּ שְׁכַתוֹב (ירמיה לא) קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמַע נְהִי בְּכִי תַמְרוּרִים רָחֵל מִבְּכָה עַל בְּנֵיהָ וְגו', וּבְבִאֲרוּהָ.

בְּיוֹן שֶׁנִּכְנָסָה לְגָלוּת, הַסְּתַכְלָה עַל הָעָם, וְרָאָתָה שְׂדוּחֻקִים אוֹתָם וְרוּמָסִים אוֹתָם בְּגָלוּת בֵּין רַגְלֵי שְׂאֵר הָעַמִּים. אִז אָמְרָה: (ישעיה מב) מִי נָתַן לְמַשְׁפָּה יַעֲקֹב וְגו'. וְהֵם אוֹמְרִים: הֲלֹא ה' זו חֲטָאנוּ לוֹ. וְהִיא אוֹמְרַת: וְלֹא אָבוּ בְּדַרְכֵי הַלּוֹךְ וְלֹא שִׁמְעוּ בַּתּוֹרָתוֹ.

וּבְשֶׁעָה שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפַקֵּד אֵת עַמּוֹ, כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל תָּשׁוּב מִן הַגָּלוּת בְּרֵאשׁוֹנָה. [אֹמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא]: תִּלְכִי לְבֵית כְּדִי שְׁבִית הַמְּקֻדָּשׁ יִבְנֶה בְּהִתְחַלָּה. וְיֹאמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: קוּמִי מִן הָעֶפֶר. הִיא שְׂכָה וְאוֹמְרַת: לֹאִיזָה מְקוֹם אֵלֶּךָ? בֵּיתִי חֲרַב, וְהֵיכָלִי נִשְׁרַף בְּאֵשׁ.

עַד שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִבְנֶה אֵת בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ בְּרֵאשׁוֹנָה וְיִתְקִין אֵת הַהֵיכָל וְיִבְנֶה אֵת קַרְיַת יְרוּשָׁלַם, וְאַחַר כֵּן יָקִים אוֹתָהּ מִן הָעֶפֶר. זֶהוּ שְׁכַתוֹב (תהלים קמז) בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם ה' וְגו'. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַם בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחַר כֵּן נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנָסוּ. וְיֹאמַר לָהּ: (ישעיה נב) הַתְּנַעֲרִי מֵעֶפֶר קוּמִי שְׁבִי

❦ סדר הלימוד ליום כד כסלו [יום 83 בשנה] ❦

כַּן כָּתוּב מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה'. זֶה יִצְחָק. וַיִּצְחָק הוֹצִיא אֶת יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הָיָה לְבָדוֹ יוֹתֵר מִכָּלֶם, שֶׁהוֹלִיד שְׁנַיִם עָשָׂר שָׁבָטִים, הַקִּיּוֹם שֶׁל מַעֲלָה וּמִטָּה. אָבֵל יִצְחָק לְמַעֲלָה בַקִּדְשָׁה עֲלִיּוֹנָה, [וַיִּשְׁמַעֲאֵל] וַעֲשׂוֹ לְמִטָּה, וְעַל כֵּן כָּתוּב מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. זֶה יַעֲקֹב. כְּשֶׁנִּדְבַּק הַשְּׁמֵשׁ בַּלְבָּנָה, כִּמָּה כּוֹכְבִים מְאִירִים מֵהֶם.

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מֵה שׁוֹנָה שְׁעַד כָּאֵן לֹא כָתוּב בֶּן אַבְרָהָם וְכַעַת אָמַר? אֵלֶּה אֵף עַל גַּב שְׁכָתוּב וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ, כַּעַת שָׁמַת אַבְרָהָם, דְּמוֹתוֹ הָיְתָה בּוֹ, וְנִשְׁאַרָה בְּיִצְחָק. שְׁכָל מִי שֶׁרָאָה אֶת יִצְחָק, הָיָה אוֹמֵר זֶה וְדָאֵי אַבְרָהָם, וְהָיָה מַעֲיֵד וְאוֹמֵר, אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק.

רַבִּי יִצְחָק קָם לֵילָה אֶחָד לְעֶסֶק בַּתּוֹרָה, וְרַבִּי יְהוּדָה קָם בְּקִיסְרֵיָה בַשְּׁעָה הַהִיא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אָקוּם וְאֵלֶּךְ לְרַבִּי יִצְחָק, וְאֶעֱסֵק בַּתּוֹרָה וְנִתְחַבֵּר יַחַד. הֲלֵךְ עִמּוֹ חֲזַקִּיָּה בְּנוֹ, שֶׁהָיָה יָלֵד. כְּשֶׁקָּרַב לַשַּׁעַר, שָׁמַע אֶת רַבִּי יִצְחָק שֶׁהָיָה אוֹמֵר, וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת אַבְרָהָם וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יִצְחָק בְּנוֹ וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחֵי רְאִי. הַפְּסוּק הַזֶּה אֵין רְאִישׁוֹ סוּפּוֹ, וְאֵין סוּפּוֹ רְאִישׁוֹ. מֵה שׁוֹנָה שֶׁהַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַצָּרוּךְ לְבָרֶךְ אֶת יִצְחָק מִשּׁוּם שֶׁאַבְרָהָם לֹא בָרַךְ אוֹתוֹ? מֵה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִתְבָּרַךְ עָשׂוֹ, וְעַל כֵּן עָלוּ אוֹתָן בְּרֻכּוֹת לְקַבְּ"ה, וּבְאַרְוֵהוּ. וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחֵי רְאִי, מֵה זֶה לַחֵי רְאִי? אֵלֶּה שֶׁהִתְחַבֵּר עִם הַשְּׁכִינָה, הַבְּאֵר שֶׁל מְלֶאֶךְ הַבְּרִית נִרְאָה עָלֶיהָ כְּתַרְגוּמוֹ, וּמִשּׁוּם כֵּן בְּרַכּוֹ.

בֵּינַתִּים דְּפַק רַבִּי יְהוּדָה בַשַּׁעַר וְנִכְנַס, וְהִתְחַבֵּרוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כַּעַת זְוֹגַת הַשְּׁכִינָה עִמָּנוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הַבְּאֵר לַחֵי רְאִי הַזֶּה שְׁאִמְרַתְּ – יָפָה, אָבֵל בְּדָבָר נִשְׁמַע. פֶּתַח וְאָמַר, (שִׁיר ד) מַעֲיֵן גַּנִּים בְּאֵר מִים חַיִּים וְנִזְלִים מִן לְבַנּוֹן. הַפְּסוּק הַזֶּה נִתְבָּאֵר, אָבֵל הִנֵּה פֶּרְשׁוּהוּ, מַעֲיֵן גַּנִּים – זֶה אַבְרָהָם. בְּאֵר מִים חַיִּים – זֶה יִצְחָק. וְנִזְלִים מִן לְבַנּוֹן – זֶה יַעֲקֹב. בְּאֵר מִים חַיִּים זֶה יִצְחָק, הֵינְנוּ שְׁכָתוּב וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בְּאֵר לַחֵי רְאִי. וּמֵה הַבְּאֵר? זֶה הַשְּׁכִינָה. לַחֵי – זֶה חֵי הָעוֹלָמִים, צְדִיק חֵי הָעוֹלָמִים, וְאֵין לְהַפְרִיד אוֹתָם. חֵי הוּא בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת. חֵי לְמַעֲלָה,

בֹּא רְאֵה, כָּל מִי שֶׁשָּׁמַשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, מְקִיִּים הָעוֹלָם וּמְקִיִּים כָּל מַעֲשֵׂה וּמַעֲשֵׂה עַל תְּקוּנָתוֹ כְּרְאוּי, וְאֵין לָךְ כָּל אֵיבָר וְאֵיבָר בְּאָדָם שְׂאִין כְּנִגְדּוֹ בְּרִיָּה בְּעוֹלָם. שֶׁהָרִי כְּמוֹ שְׂאָדָם נִחְלַק לְאֵיבָרִים, וְכָלֶם עוֹמְדִים דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת מִתְקַנִּים אֵלוֹ עַל אֵלוֹ וְכָלֶם גּוּף אֶחָד – כֵּן גַּם הָעוֹלָם, כָּל אוֹתָם בְּרִיּוֹת כָּלֶם אֵיבָרִים אֵיבָרִים וְעוֹמְדִים אֵלוֹ עַל אֵלוֹ, וְכֹאֲשֶׁר כָּלֶם מִתְקַנִּים – הִנֵּה גּוּף [אֶחָד] מִמֶּשׁ.

וְהַבֵּל כְּמוֹ שֶׁהִתּוֹרָה. שֶׁהָרִי כָּל הַתּוֹרָה אֵיבָרִים וּפְרָקִים וְעוֹמְדִים אֵלוֹ עַל אֵלוֹ, וְכִשְׁכָּלֶם נִתְקַנִּים – נַעֲשִׂים גּוּף אֶחָד. כֵּיּוֹן שֶׁדוֹר הַסֵּתֶפֶל בַּמַּעֲשֵׂה הַזֶּה, פֶּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים קד) מֵה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּלֶם בְּחֻכְמָה עָשִׂיתָ מְלֶאֶה הָאָרֶץ קְנִינָךְ.

בַּתּוֹרָה כָּל הַסּוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים חֲתוּמִים שֶׁלֹּא יְכוּלִים לְהַשִּׁיג. בַּתּוֹרָה כָּל אוֹתָם דְּבָרִים עֲלִיּוֹנִים שֶׁהִתְגַּלּוּ וְלֹא הִתְגַּלּוּ. בַּתּוֹרָה הֵם כָּל הַדְּבָרִים שֶׁלְמַעֲלָה וְלְמִטָּה. כָּל הַדְּבָרִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה וְכָל הַדְּבָרִים שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא הֵם בַּתּוֹרָה, וְאֵין מִי שֶׁשָּׁמַעֲנִיחַ וּמַכִּיר אוֹתָם. וּמִשּׁוּם כֵּן כָּתוּב (תְּהִלִּים קו) מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ.

בֹּא רְאֵה, בֹּא שְׁלֵמָה וּבִקְשׁ לְעַמֵּד עַל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה וְעַל דְּקִדּוּקֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יְכַל. אָמַר, אִמְרַתִּי אַחֲכָמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי. דְּוֹד אָמַר, (תְּהִלִּים קיט) גַּל עֵינַי וְאִבִּיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ.

בֹּא רְאֵה, כָּתוּב בְּשְׁלֵמָה (מַלְכִים-א ה) וַיְדַבֵּר שְׁלֵשֶׁת אֲלָפִים מִשָּׁל וַיְהִי שִׁירוֹ חֲמִשָּׁה וְאֵלֶּךְ. וְהָרִי בְּאַרְוֵהוּ שְׁחַמְשָׁה וְאֵלֶּךְ טַעֲמִים הָיוּ בְּכָל מִשָּׁל וּמִשָּׁל שֶׁהָיָה אוֹמֵר. וּמֵה שְׁלֵמָה, שֶׁהוּא בְּשׂוֹר וְדָם, כֵּן הָיוּ בְּדְבָרָיו – דְּבָרֵי הַתּוֹרָה שְׁאִמְרַת הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל אַחַת כִּמָּה וְכִמָּה שְׁכָל דְּבָר וְדָבָר יֵשׁ בּוֹ כִּמָּה מְשָׁלִים, כִּמָּה שִׁירִים, כִּמָּה תְּשֻׁבָחוֹת, כִּמָּה סוּדוֹת עֲלִיּוֹנִים, כִּמָּה חֲכָמוֹת, וְעַל כֵּן כָּתוּב מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה'.

בֹּא רְאֵה מֵה כָּתוּב לְמַעֲלָה, וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵת יִשְׁמַעֲאֵל. שֶׁהֵם שְׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִים. אַחַר כֵּן אָמַר וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵת יִצְחָק. הַתְּעֵלָה עַל דְּעִתָּךְ שְׁכָתוּב בּוֹ בְּיִשְׁמַעֲאֵל שֶׁהוֹלִיד שְׁנַיִם עָשָׂר נְשִׂאִים וַיִּצְחָק הוֹלִיד שְׁנַיִם בָּנִים, שֶׁזֶה הַתְּעֵלָה וְזֶה לֹא הַתְּעֵלָה? עַל

לְבָרֶךְ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? כָּל עֲבָדֵי ה', מִשׁוּם שֶׁכָּל אָדָם בְּעוֹלָם מִיִּשְׂרָאֵל, אָף עַל גַּב שִׁכְלָם וְאִיִּים לְבָרֶךְ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַבְּרָכָה שֶׁבִשְׂבִילָם יִתְבָּרְכוּ הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים מֵהָיָא? אוֹתָהּ שֶׁמְבָרְכִים אוֹתוֹ עֲבָדֵי ה', וְלֹא כָלָם. וּמִי הֵם שֶׁבִרְכָתָם בְּרָכָה? הָעוֹמְדִים בְּבֵית ה' בְּלֵילוֹת. אֵלֶּה הֵם שְׁעוֹמְדִים בְּחֻצוֹת הַלַּיְלָה וּמִתְעוֹרְרִים לְקֹרֵא בַּתּוֹרָה, אֵלּוֹ עוֹמְדִים בְּבֵית ה' בְּלֵילוֹת, שֶׁהָיָא אִזְּ בְּאֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצְּדִיקִים בְּגֵן עֵדֶן. וְאֵנּוּ עוֹמְדִים כְּאֵן לְהַתְעוֹרֵר בְּדַבְרֵי תּוֹרָה, נֹאמֵר בְּדַבְרֵי יִצְחָק, שְׁאֵנּוּ בּוֹ.

פְּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רַבְּקָה וְגו'. בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה לָמָּה בָּא לְמִנּוֹת כְּאֵן שֶׁהָיָה בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה כְּשֶׁנִּשְׂאָ אֶת רַבְּקָה? אֵלֶּה וְדָאֵי הָרִי נִכְלָל יִצְחָק בְּצַפּוֹן וְדָרוּם, בְּאֵשׁ וּמַיִם, וְאִזְּ הָיָה יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רַבְּקָה. כְּמִרְאֵה הַקִּשְׁת, יֶרֶק לְבָן אָדָם. בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים אָחִז בָּהּ כְּשֶׁאָחִז בָּהּ בְּרַבְּקָה, וּכְשֶׁהוֹלִיד, הוֹלִיד בֶּן שְׁשִׁים, לְהוֹלִיד כְּרָאוּי, כְּדִי שִׁיֵּצֵא יַעֲקֹב שְׁלֹם מִבֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה כְּרָאוּי. וְאֵת כָּלָם אָחִז יַעֲקֹב אַחֵר כֶּךָ וְנִעְשָׂה אִישׁ שְׁלֹם.

בַּת בְּתוֹאֵל הָאֲרָמִי מִפְּדֵן אָרָם אָחוֹת לְבָן הָאֲרָמִי, מָה אִכְפַּת לָנוּ כָּל זֶה, שֶׁהָרִי כְּכֹר נֹאמֵר וּבְתוֹאֵל יָלַד אֶת רַבְּקָה וְגו', וְכַעַת אָמַר בַּת בְּתוֹאֵל הָאֲרָמִי, וְאַחֵר כֶּךָ מִפְּדֵן אָרָם, וְאַחֵר כֶּךָ אָחוֹת לְבָן הָאֲרָמִי? אֵלֶּה פְּרִשְׁוִיָּה, שֶׁהִיָּתָה בֵּין רְשָׁעִים, וְהִיא לֹא עָשְׂתָה כְּמַעֲשֵׂיהֶם. שֶׁהִיָּתָה בַת בְּתוֹאֵל, וּמִפְּדֵן אָרָם, וְאָחוֹת לְבָן, וְכָלָם הָיוּ רְשָׁעִים לְהַרְע, וְהִיא הָעֲלֵתָה מַעֲשֵׂים כְּשָׂרִים וְלֹא עָשְׂתָה כְּמַעֲשֵׂיהֶם.

עֲבָשׁוּ יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל, אִם רַבְּקָה הִיָּתָה בַת עֲשָׂרִים שָׁנָה אוֹ יוֹתֵר, אוֹ בַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, אִזְּ הוּא הַשִּׁבְחָ שֶׁלָּהּ שֶׁלֹּא עָשְׂתָה כְּמַעֲשֵׂיהֶם, אֲבָל עַד עַתָּה הִיָּתָה בַת שְׁלֹשׁ שָׁנִים, אִזְּ מָה הַשִּׁבְחָ שֶׁלָּהּ? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים הִיָּתָה, וְעָשְׂתָה לְעַבְדָּהּ אֶת כָּל אוֹתוֹ הַמַּעֲשָׂה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָף עַל גַּב שִׁכְלָה זֶה עָשְׂתָה, לֹא יִדְעֵנוּ הָאֵם מַעֲשֵׂיָהּ כְּשָׂרִים אוֹ לֹא. אֵלֶּה בָּא רַאֵה, כְּתוּב כְּשׁוֹשְׁנָה בֵּין הַחֹחִים כֵּן רַעִיתִי בֵּין הַבָּנוֹת. כְּשׁוֹשְׁנָה - זֹו כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל. שֶׁהִיא בֵּין אוֹכְלוֹסִיָּהּ כְּמוֹ שׁוֹשְׁנָה בֵּין קוֹצִים, וְסוּד הַדְּבָר -

שֶׁהוּא הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. חֵי כָּלִפִּי הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן בְּשִׁבְלֵי קָיָם וּמֵאִיר.

בָּא רַאֵה, הַלְּבָנָה לֹא מֵאִירָה אֵלֶּה כְּשֶׁרוֹאֶה אֶת הַשֶּׁמֶשׁ, וְכִיּוֹן שְׁרוֹאֶה אוֹתוֹ - מֵאִירָה. וְעַל כֵּן בָּאֵר לַחֵי רֹאֵי הַזֹּו וְדָאֵי, וְאִזְּ מֵאִירָה וְעוֹמְדָת בְּמַיִם חַיִּים. לַחֵי רֹאֵי, כְּדִי לְהַתְמַלֵּא וְלְהִיּוֹת מֵאִירָה מֵהַחֵי הַזֶּה.

בָּא רַאֵה, כְּתוּב (שְׁמוּאֵל-ב כז) וּבְנִיָּהּוּ בֶּן יְהוֹדָע בֶּן אִישׁ חֵי, שֶׁהָיָה צְדִיק וְהָאִיר לְדוּרוֹ, כְּמוֹ חֵי שֶׁלְּמַעַלָּה מֵאִיר לְעוֹלָם, וּבְכָל זְמַן הַבָּאֵר הַזֹּו לַחֵי מִסְתַּכֵּלֵת וְרוֹאֶה כְּדִי לְהָאִיר, כְּמוֹ שְׁאֵמְרָנוּ. וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בָּאֵר לַחֵי רֹאֵי, הֵינּוּ שֶׁכְּתוּב בְּקַחְתּוֹ אֶת רַבְּקָה, וַיֵּשֶׁב עִמָּהּ וְהַתְּאָחַד עִמָּהּ, חֲשָׁף בְּלֵילָהּ, שֶׁכְּתוּב (שִׁיר ב) שֶׁמָּאֵלּוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. וּבָא וְרַאֵה, יִצְחָק הָיָה בְּקִרְיַת אַרְבַּע אַחֲרֵי שִׁמְת אַבְרָהָם. מֵה זֶה וַיֵּשֶׁב יִצְחָק עִם בָּאֵר לַחֵי רֹאֵי? שֶׁהַזְּדוּג עִמָּהּ, וְאָחִז בְּאוֹתָהּ הַבָּאֵר לְעוֹרֵר הָאֵהָבָה, כְּמוֹ שְׁאֵמְרָנוּ.

פְּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, (קֵהֶלֶת א) וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְאֵל מְקוֹמוֹ שׁוֹאֵף זוֹרַח הוּא שֵׁם. וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ - זֶה הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁמֵּאִיר לְלְבָנָה. שֶׁכְּאֵשׁוּר נִרְאָה עִמָּהּ, אִזְּ מֵאִירָה, וּמֵאִיר וְזוֹרַח מִמְּקוֹם עֲלִיּוֹן שְׁעוֹמֵד עָלָיו, מִשֵּׁם זוֹרַח תְּמִיד. וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ - לְהַזְדוּג עִם הַלְּבָנָה. הוֹלֵךְ אֵל דָּרוּם - שֶׁהוּא הַיָּמִין, וְשֵׁם בּוֹ אֶת כַּחוֹ. וּמִשׁוּם שֶׁכַּחוּ בּוֹ, כָּל כַּח הַגּוֹף הוּא בְּיָמִין וּבּוֹ הוּא תְּלִיָּה. אַחֵר כֶּךָ סוּבֵב אֵל צַפּוֹן. מֵאִיר לְצַד זֶה וּמֵאִיר לְצַד זֶה. סוּבֵב סִבֵּב הוֹלֵךְ הָרוּחַ. בְּרֹאשׁוֹנָה כְּתוּב שֶׁמֶשׁ, וְכַעַת רוּחַ? אֵלֶּה הַכָּל אָחַד וְסוּד אָחַד, וְכָל זֶה מִשׁוּם שֶׁהַלְּבָנָה מוֹאֲרַת מִמֶּנּוּ וַיִּתְחַבְּרוּ שְׁנֵיהֶם.

בָּא רַאֵה, כְּשֶׁאֲבָרְהֶם בָּא לְעוֹלָם, חֲבִיק אֶת הַלְּבָנָה וְקָרַב אוֹתָהּ. כִּיּוֹן שֶׁבָּא יִצְחָק, אָחִז בָּהּ וְהַחֲזִיק בָּהּ כְּרָאוּי וּמִשָּׁף אוֹתָהּ בְּאֵהָבָה, כְּמוֹ שְׁנֹאמֵר, שֶׁכְּתוּב שֶׁמָּאֵלּוֹ תַּחַת לְרֹאשִׁי. כִּיּוֹן שֶׁבָּא יַעֲקֹב, אִזְּ הַתְּחַבֵּר הַשֶּׁמֶשׁ עִם הַלְּבָנָה וְהָאִירָה, וְנִמְצָא יַעֲקֹב שְׁלֹם בְּכָל הַצְּדָדִים, וְהַלְּבָנָה הָאִירָה וְנִתְקַנְּהָ בְּשָׁנִים עֲשָׂר שְׁבַטִים.

פְּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (תְּהִלִּים קלד) הִנֵּה בְּרָכּוּ אֶת ה' כָּל עֲבָדֵי ה' וְגו'. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוּהוּ. אֲבָל בָּא רַאֵה, הִנֵּה בְּרָכּוּ אֶת ה', וּמִי הֵם שְׂרָאוּיִים

לא ידע אם באשה הזו או באחרת, ועל כן לנכח אשתו ולא לנכח רבקה.

אמר אותו הילד, בנו של רבי יהודה, אם כך, למה לא אהב יצחק את יעקב כל כך כמו עשו הואיל והיה יודע שהוא עתיד לקיים ממנו שנים עשר שבטים? אמר לו, יפה אמרת, אלא כל מין אוהב את מינו ונמשך והולך מין אחר מינו.

בא ראה, עשו יצא אדם, כפתיב ויצא הראשון אדמוני כלו וגו', והוא המין של יצחק, שהוא הדין הקשה שלמעלה, ויצא ממנו עשו, הדין הקשה למטה, שדומה למינו, וכל מין הולך למינו, ועל כן אהב את עשו יותר מיעקב, כפתיב ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. כתוב כאן כי ציד בפיו, וכתוב שם (בראשית י) על כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני ה'.

אמר רבי יצחק, כתוב ויתרצצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרש את ה'. לאיזה מקום הלכה? לבית המדרש של שם ועבר. ויתרצצו הבנים בקרבה - ששם היה אותו עשו הרשע נלחם בקרב עם יעקב. ויתרצצו - נשברו כמו שאמרנו, רצץ את מחו. נשברו זה עם זה ונחלקו. בא ראה, הצד הזה שרוכב נחש, וצד זה שרוכב על הכסא השלם הקדוש בצד השמש, לשמש עם הלבנה.

ובא וראה, משום שנמשך עשו אחרי אותו נחש, הלך אתו יעקב בעקמימות. כמו הנחש שהוא חכם והוא הולך בעקמימות, כמו שנאמר והנחש היה ערום וגו', חכם. והמעשים של יעקב כלפיו היו לו כמו נחש, וכך צריך לו כדי למשך את עשו אחר אותו הנחש, ויפרד ממנו, ולא יהיה לו חלק עמו בעולם הזה ובעולם הבא. ושנינו, בא להרגך - הקדם אתה והרג אותו. כתוב (הושע יב) בבטן עקב את אחיו, שהשרה אותו למטה באותו העקב, זהו שפתיב וידו אחזת בעקב עשו, ששם את ידו על אותו עקב להכניעו.

דבר אחר וידו אחזת - שלא יכל לצאת ממנו מכל וכל, אלא וידו אחזת בעקב עשו - זו הלבנה שהתכסה אורה משום העקב של עשו, ועל כן הצטרף לו ללכת עמו בחכמה כדי לדחותו למטה וידבק במקומו.

יצחק בא מהצד של אברהם שהוא חסד עליון, ועושה חסד עם כל הבריות, ואף על גב שהוא הדין הקשה. ורבקה באה מצד של הדין הקשה, והתעלתה מביניהם, והתחברה עם יצחק. שהרי רבקה באה מצד הדין הקשה, ואף על גב שהיתה מצד הדין הרפה וחוט של חסד תלוי בה, ויצחק דין קשה והיא רפה - היו כשושנה בין החוחים. ואם לא שהיא רפה, לא יכול העולם לסבל את הדין הקשה של יצחק. כמו כן הקדוש ברוך הוא מזוג זוגים בעולם, אחד תקיף ואחד רפה, כדי שהכל יתתקן ויתבסס העולם.

פתח רבי יהודה אחריו ואמר, ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, מהו ויעתר? שהקריב לו קרבן והתפלל עליה. ואיזה קרבן הקריב? עולה, שפתיב ויעתר לו ה'. כתוב כאן ויעתר לו ה', וכתוב שם (שמואל ב כא) ויעתר אלהים לארץ וגו'. מה להלן קרבן - אף כאן קרבן. כתוב ויעתר יצחק, וכתוב ויעתר לו. שיצאה אש מלמעלה כנגד האש שלמעלה.

דבר אחר ויעתר יצחק - שהתפלל תפלתו וחתר חתירה למעלה אל המזל שעל הבנים, שהרי באותו מקום תלויים הבנים, שפתיב ותתפלל על ה', ואז ויעתר לו ה'. אל תקרי ויעתר לו אלא ויחתר לו. חתירה חתר לו הקדוש ברוך הוא וקבל אותו, ואז - ותהר רבקה אשתו.

בא ראה, עשרים שנה השתהה יצחק עם אשתו ולא הולידה, עד שהתפלל תפלתו. משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בתפלות הצדיקים בשעה שמבקשים לפניו את תפלתם על מה שהצטרכו. מה הטעם? כדי שיתרבה ויתוסף משחת קדש לכל מי שצריך בתפלות הצדיקים.

בא ראה, אברהם לא התפלל לפני הקדוש ברוך הוא שיתן לו בנים, אף על גב ששרה היתה עקרה. ואם תאמר, הרי כתוב הן לי לא נתתה זרע - ההוא לא משום תפלה היתה [ההוא לא צריך בנים], אלא כמי שמספר לפני רבונו. אבל יצחק התפלל על אשתו משום שהיה יודע שהוא לא עקר, אלא אשתו. שיצחק היה יודע בסוד החכמה שיעקב עתיד להוציא ממנו בתריסר שבטים, אבל

שהוא בעל הבית, צריך לו לעמד כנגד אותו הנחש שלא תהיה לו כלל שליטה לטמא את בית המקדש של יעקב, ועל כן צריך ליעקב יותר מכל בני העולם, ומשום כך ישראל קדושים נבחרו לחלק גורלו של הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ויגדלו הנערים, הצד של אברהם גרם להם להתגדל וזכותו סייעה להם, הוא היה מחנך אותם במצוות, שכתוב כי ידעתיו למען יצוה את בניו וגו', לרבות יעקב ועשו. ויגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד וגו'. אמר רבי אלעזר, כל אחד ואחד נפרד לדרך, זה לצד האמונה – וזה לצד של עבודה זרה.

וכן היה במעים של רבקה, ששם כל אחד הלך לצדו. שכאשר היא השתדלה במעשים כשרים, או שעברה סמוך למקום טוב לעשות את מצוות התורה, היה יעקב שמח ודוחק לצאת. וכשהיתה הולכת סמוך למקום של עבודה זרה, אותו הרשע הכה לצאת, ובארוהו. ומשום כך, כשנבראו ויצאו לעולם, כל אחד נפרד והלך ונמשך למקומו שראוי לו. ועל כן יגדלו הנערים ויהי עשו איש ידע ציד וגו'.

ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. הרי פרושהו, [כמו] שכתוב איש ידע ציד איש שדה. וכתוב שם (בראשית י) הוא היה גבר ציד. [מהו] איש שדה, לקפח את בני האדם ולהרג אותם. והוא אמר שעשה תפלה, וצד אותו בפיו. איש שדה, משום שחלק גורלו אינו בישוב, אלא במקום חרב, במדבר, בשדה, ועל זה איש שדה.

ואם תאמר, איך יצחק לא ידע את כל מעשיו הרעים של עשו, והרי השכינה היתה עמו? שאם לא שרתה עמו שכינה, איך יכל לברך את יעקב בשעה שברך אותו? אלא ודאי ששכינה היתה דרה עמו בבית ודרה עמו תמיד, אבל לו הודיעה לו, כדי שיתברך יעקב בלי דעתו, אלא בדעתו של הקדוש ברוך הוא. וכך צריך, שבשעה ההיא שנכנס יעקב לפני אביו, נכנסה עמו שכינה, ואז ראה יצחק בדעתו שראוי לברכה ויתברך מדעת השכינה.

בא ראה, [פעם אחת היה יושב רבי שמעון ושאר החברים. נכנס לפניו רבי אלעזר בנו. אמרו

ויקרא שמו יעקב, הקדוש ברוך הוא קרא לו יעקב ודאי. בא ראה, כתוב הכי קרא שמו יעקב. לא כתוב נקרא שמו, אלא קרא שמו. ויעקבני, ודאי ראה אותו הקדוש ברוך הוא, שהרי אותו הנחש הקדמוני הוא חכם להרע. כיון שבא יעקב, אמר, הרי ודאי חכם כנגדו, ומשום כך קרא לו יעקב.

הרי הקמנו בכל מקום, ויקרא סתם זו היא הדרגה האחרונה, ככתוב ויקרא אל משה וגו'. וכאן ויקרא שמו יעקב, בכל מקום שמו לא נקרא [אלא] על ידי בן אדם. במקום אחר מה כתוב? (בראשית לג) ויקרא לו אל אלהי ישראל. הקדוש ברוך הוא קרא ליעקב אל. אמר לו, אני אלוה בעליונים, ואתה אלוה בתחתונים.

ובא וראה, יעקב היה יודע שעשו היה לו להדבק באותו נחש עקלתון, ועל כן בכל מעשיו נמשך עליו כנחש עקלתון אחר, בחכמה, בעקמומיות, וכך צריך. וזה בא כמו זה מה שאמר רבי שמעון, מה שכתוב (בראשית א) ויברא אלהים את התנינים הגדלים – זה יעקב ועשו. ואת כל נפש החיה הרמשת – אלו שאר הדרגות שביניהם. ודאי שיעקב נעשה חכם כנגד אותו הנחש האחר, וכך צריך.

ומשום כך בכל חדש וחדש שעיר אחד, כדי להמשיכו למקומו ויפרד מן הלבנה, וכן בימי הכפורים להקריב אותו השעיר, וזה בחכמה לשלט עליו ולא יוכל להרע, שכתוב (ויקרא טז) ונשא השעיר עליו את כל עונתם אל ארץ גזרה, ובארוהו שזה עשו, שהוא שעיר, והכל בחכמה וברמאות כלפיו. מה הטעם? משום שכתוב (תהלים יח) ועם עקש תתפתל, משום שהוא נחש רע, עקם רוח, חכם להרע, מסטין למעלה ומסטין למטה.

ומשום כך ישראל מקדימים ומתחכמים לו בחכמה, בעקמומיות, כדי שלא יוכל להרע ולשלט. ועל כן יעקב, שהוא בסוד האמונה, כל מעשיו כלפי עשו משום שלא נתן מקום לנחש ההוא לטמא את המקדש, ולא יקרב אליו ולא ישלט בעולם. ועל כן לא הצטרף לאברהם להתנהג בעקמומיות, ולא ליצחק, משום שעשו, שהוא הצד של הנחש ההוא, טרם בא לעולם. אבל יעקב,

נִקְרָא אִישׁ שְׁלָם, מִשּׁוּם כִּף הִיָּה שְׁלָם, עִם מִי שֶׁהֶצְטַרַךְ לוֹ לְלַכֵּת עִמּוֹ בְּרַחֲמִים הִיָּה הוֹלֵךְ, וְעִם מִי שֶׁהֶצְטַרַךְ לוֹ לְלַכֵּת עִמּוֹ בְּדִין קָשָׁה וּבְעַקְמִימוֹת הִיָּה הוֹלֵךְ, מִשּׁוּם שְׁשֵׁנִי חֲלָקִים הָיוּ בּוֹ, וְעַלֵּיו כָּתוּב (תהלים יח) עִם חֲסִיד תִּתְחַסֵּד וְעִם עֲקָשׁ תִּתְפַּתֵּל. עִם חֲסִיד בְּצַד הַחֲסִיד, וְעִם הָעֲקָשׁ בְּצַד שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה, הַכֹּל כְּרָאוּי.

וַיְהִי רָעַב בְּאַרְץ מִלְכָד הָרָעַב הָרֵאשׁוֹן וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (שם יא) ה' צַדִּיק יִבְחַן וְרָשָׁע וְאֵהָב [ר"ת נחש] חֲמַס שְׁנֵאָה נִפְשׁוֹ. כִּמָּה מַעֲשֵׂי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְתַקְנִים, וְכֹל מָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה - הַכֹּל עַל הַדִּין וְהָאֱמֶת, כְּפִתּוּב (דברים לב) הַצּוֹר תָּמִים פָּעִלוּ כִּי כָל דְרָכָיו מִשְׁפָּט אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עוֹל צַדִּיק וַיִּשֶׁר הוּא.

בֵּא רָאָה, לֹא דָן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אָדָם הָרֵאשׁוֹן עַד שֶׁצָּוָה אוֹתוֹ לְתוֹעֲלָתוֹ שְׁלֹא יִסְטָה לְבוֹ וּרְצוֹנוֹ לְדַרְךְ אַחֲרֵת כְּדִי שְׁלֹא יִטְמָא, וְהוּא לֹא נִשְׁמַר, וְעָבַר עַל מִצְוֹת אֲדוֹנָיו, וְאַחֲרַיִךְ כֵּן דָּן אוֹתוֹ בְּדִין.

וְעִם כָּל זֶה לֹא דָן אוֹתוֹ כְּרָאוּי לוֹ, וְהָאֲרִיךְ עִמּוֹ אֶת רְגָזוֹ וְהַתְקִים יוֹם אֶחָד שֶׁהוּא אֶלֶף שָׁנִים, פָּרַט לְאוֹתָם שְׁבַעִים שָׁנִים שֶׁמָסַר לְדוֹד הַמֶּלֶךְ, שְׁלֹא הִיָּה לוֹ מַעֲצָמוֹ כְּלוּם.

כִּמּוֹ כֵּן אֵינּוּ דָן אֶת הָאָדָם כְּמַעֲשָׂיו הָרָעִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה תָּמִיד, שְׁאֵם כִּף לֹא יְכוּל הָעוֹלָם לְהַתְקִים, אֲלֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאָרִיךְ רְגָזוֹ עִם צַדִּיקִים, וְעִם רָשָׁעִים יוֹתֵר מִהַצַּדִּיקִים. עִם הָרָשָׁעִים כְּדִי שִׁיָּשׁוּבוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלָמָה, שִׁיתְקִימוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, כְּפִתּוּב (יחזקאל לג) חִי אֲנִי נְאֻם ה' וְגו' אִם אֶחֱפֵץ וְגו' כִּי אִם בְּשׁוֹב רָשָׁע מְדַרְכּוֹ וְחָיָה. וְחָיָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְחָיָה בְּעוֹלָם הַבָּא. וְעַל כֵּן מְאָרִיךְ לָהֶם אֶת רְגָזוֹ תָּמִיד. אוֹ כְּדִי שִׁיָּצֵא מֵהֶם גִּזְע טוֹב בְּעוֹלָם כִּמּוֹ שֶׁהוּצִיא אֶת אַבְרָהָם מִתְּרַח, שֶׁהוּא גִזְע טוֹב וְשָׂרָשׁ וְחֲלָק טוֹב לְעוֹלָם.

אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצַּדִּיקִים תָּמִיד בְּכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁהֵם עוֹשִׂים, מִשּׁוּם שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שְׁלֹא יִסְטוּ יְמִינָהּ וְשִׁמְאֵלָהּ, וּמִשּׁוּם כִּף בּוֹחֵן אוֹתָם, לֹא בְּשִׁבְלֵוֹ, שֶׁהָרִי הוּא יוֹדֵעַ אֶת הַיָּצֵר וְכֹחַ הָאֱמוּנָה שְׁלָהֶם, אֲלֹא כְּדִי לְהָרִים רֹאשׁ בְּשִׁבְלֵם.

לְרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּבַר גְּדוֹל רְצִינּוֹ לְבַקֵּשׁ לְפָנָיִךְ בְּעֵנִינִי שֶׁל יַעֲקֹב וְעָשׂו, אֵיךְ לֹא רָצָה יַעֲקֹב לְתַת לְעָשׂו תְּבִשִׁיל עֲדָשִׁים עַד שֶׁמָכַר לוֹ אֶת בְּכוֹרָתוֹ? וְעוֹד, שְׁאָמַר עָשׂו לִיצְחָק אָבִיו, וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְּעַמִּים. אָמַר לָהֶם, בְּשַׁעֲהַּ הַזֹּאת אַתֶּם חַיִּבִּים לְקַבֵּל מַלְקוֹת, שֶׁהָאֱמֶתֶם לְדַבְרֵי עָשׂו וְשִׁקְרָתֶם לְדַבְרֵי יַעֲקֹב, שֶׁהָרִי הַכְּתוּב מַעֲיֵד עָלָיו וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם, וְעוֹד כְּתוּב תִּתֵּן אֱמֶת לִיעֲקֹב. אֲלֹא כִּף הוּא עֵנִינּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב עִם עָשׂו, מִשּׁוּם שֶׁעָשׂו הִיָּה שׁוֹנֵא אֶת הַבְּכוֹרָה בְּרֵאשׁוֹנָה, וְהִיָּה רוֹצֵה מִיעֲקֹב שִׁיקַח אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ אֲפִלוּ בְּלִי כֶסֶף. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיֹּאכֵל וַיִּשֶׁת וַיִּקֶּם וַיִּלָּךְ וַיִּכֹּז עָשׂו אֶת הַבְּכוֹרָה].

וַיִּזְד יַעֲקֹב נִזְיָד וַיָּבֵא עָשׂו מִן הַשְּׂדֵה וְהוּא עֵינִי. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וַיִּזְד יַעֲקֹב - הִנֵּה פְּרִשׁוּהָ שֶׁהָרִי בְּשִׁבִיל הָאֲבֵל שֶׁל אַבְרָהָם זֶה הִיָּה, אֲבָל וַיִּזְד יַצְחָק נִזְיָד הִיָּה צְרִיף לְהִיּוֹת! אֲלֹא וַיִּזְד יַעֲקֹב נִזְיָד, שֶׁהוּא הִיָּה יוֹדֵעַ אֶת הַשָּׂרֵשׁ שְׁלוֹ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁנִּדְבַּק בּוֹ, מִשּׁוּם כִּף עָשָׂה תְּבִשִׁילִים אֲדָמִים, עֲדָשִׁים תְּבִשִׁיל אָדָם, שֶׁהַתְּבִשִׁיל הַזֶּה מְשַׁבֵּר אֶת הַכַּח וְהַחֲזֵק שֶׁל הָדָם הָאָדָם כְּדִי לְשַׁבֵּר אֶת חֲזָקוֹ וְכַחוֹ, וּמִשּׁוּם כִּף עָשָׂה לוֹ בְּחֻמְכָּה כִּמּוֹ אוֹתוֹ הַצָּבַע הָאָדָם. וְעַל הַתְּבִשִׁיל הַזֶּה נִמְכַּר לוֹ לְעַבְדוֹ וּמְכַר בְּכוֹרָתוֹ לִיעֲקֹב, וּבְשַׁעֲהַּ הַזֹּאת יָדַע יַעֲקֹב, שֶׁבְּשִׁבִיל שְׂעִיר אֶחָד שִׁיקְרִיבוּ יִשְׂרָאֵל לְדַרְגָּה שְׁלוֹ, יִתְהַפֵּף לְעַבְדוֹ לְבָנָיו וְלֹא יִקְטֹרֵג לָהֶם. וּבְכָל הַלֵּךְ יַעֲקֹב עִם עָשׂו בְּחֻמְכָּה, מִשּׁוּם אוֹתָהּ הַדַּרְגָּה שֶׁל עָשׂו הַחֲכָם, וְלֹא יָכַל לְשַׁלֵּט, וְנִכְנַע וְלֹא נִטְמָא [בוֹ] בֵּיתוֹ, וְהוּא יָגַן עָלָיו.

וַיֹּאמֶר עָשׂו אֵל יַעֲקֹב הֲלֵעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה. לָמָּה כְּתוּב פְּעַמִּים הָאָדָם? אֲלֹא מִשּׁוּם שֶׁכָּל מָה שִׁישׁ בּוֹ - אָדָם, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיֵּצֵא הָרֵאשׁוֹן אֲדָמוֹנִי. וְתְבִשִׁילוֹ אָדָם, שֶׁכְּתוּב מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה. וְאַרְצוֹ אֲדָמָה, שֶׁכְּתוּב אֲרָצָה שְׂעִיר שְׂדֵה אָדָם. וְאַנְשָׁיו אֲדָמִים, שֶׁכְּתוּב הוּא עָשׂו אָבִי אָדָם. וְמִי שֶׁעֲתִיד לְהַפְרַע מִמֶּנּוּ אָדָם, שֶׁכְּתוּב דוֹדֵי צַח וְאָדָם. וְלִבּוֹשׁוֹ אָדָם, שֶׁכְּתוּב מְדוּעַ אָדָם לְלִבּוֹשֶׁף. וְכְתוּב מִי זֶה בָּא מֵאָדָם].

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְכֵן בְּלִבְּן נִרְאָה כִּף, מִשּׁוּם שֶׁהָרִי הוּא הִיָּה מְכַשֵּׁף, כְּפִתּוּב (בראשית כ) נִחֲשֵׁתִי וַיִּבְרַכְנִי ה' בְּגִלְגָּלָהּ. וְאֵף עַל גֵּב שִׁיעֲקֹב

חֶזֶק שְׁלֹא צָלוּל, מִיּוֹם אֶחָד, וְשִׁתָּה מִמֶּנּוּ וְהִשְׁתַּכַּר וְהִתְגַּלָּה, כִּפְתּוּב וַיִּשֶׁת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בַּתּוֹךְ אֶהְלֶה.

בא אֲבָרְהָם, הִתְעַלָּה בַּחֲכָמָה, וְהִסְתַּכַּל בְּכַבּוֹד רַבּוּנוֹ. אַחַר כֵּן וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ וַיֵּרֶד אֲבָרָם מִצְרִימָה לְגוֹר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעַב בְּאֶרֶץ וְגו'. מֵה כְּתוּב אַחַר כֵּן? וַיַּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנְּגַבָּה, וְהִתְעַלָּה לְדַרְגָּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיָּתָה בּוֹ בְּרִאשׁוֹנָה, וְנִכְנַס בְּשָׁלוֹם וַיֵּצֵא בְּשָׁלוֹם.

בא יִצְחָק, מֵה כְּתוּב? וַיְהִי רָעַב בְּאֶרֶץ מִלְּבַד הָרָעַב הָרִאשׁוֹן וְגו', וְהִלָּךְ יִצְחָק וְהִתְעַלָּה מִשָּׁם אַחַר כֵּן בְּשָׁלוֹם. וְאֵת כָּל הַצְּדִיקִים בּוֹחֵן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי לְהָרִים אֶת רֹאשׁוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

מִדְרַשׁ הַנְּעִלָּם

ואלה תּוֹלְדֵי יִצְחָק בֶּן אֲבָרְהָם אֲבָרְהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק. רַבִּי יִצְחָק פִּתַּח, הַדּוּדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ וְגו'. שְׁנֵי רַבּוֹתֵינוּ, לְעֵתִיד לְבֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְחִיָּה אֶת הַמֵּתִים וַיִּנְעַר אוֹתָם מִעַפְרָם שְׁלֹא יִהְיוּ בְּנֵי עֶפֶר כְּמוֹת שֶׁהָיוּ בַּתְּחִלָּה שֶׁנִּבְרְאוּ מִעַפָּר מִמֶּשׁ, דָּבָר שְׂאִינוּ מֵתִקִּים. זֶהוּ שְׁכַתּוּב (בְּרִאשִׁית ב) וַיִּצַּר ה' אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם עֶפֶר מִן הָאָדָמָה.

ובאותה שְׁעָה יִתְנַעְרוּ מִעַפָּר מְאוֹתוֹ הַבְּנִיָּן, וַיַּעֲמֵדוּ בְּבִנְיָן מְקִיָּם לְהִיּוֹת לָהֶם קִיּוֹם. זֶהוּ שְׁכַתּוּב (יִשְׁעִיָּה נב) הַתְּנַעֲרִי מִעַפָּר קוּמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַיִם. יִתְקִימוּ בְּקִיּוֹם, וַיַּעֲלוּ מִתַּחַת לְאֶרֶץ, וַיִּקְבְּלוּ נְשִׁמָּתָם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה יִצִּיף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל מִינֵי רִיחֹת שֶׁבְּגֵן עֵדֶן עֲלֵיהֶם. זֶהוּ שְׁכַתּוּב הַדּוּדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ.

אמר רַבִּי יִצְחָק, אַל תִּקְרָא הַדּוּדָאִים אֶלָּא הַדּוּדִים. זֶהוּ הַגּוֹף וְהַנְּשִׁמָּה שֶׁהֵם דּוּדִים וְרַעִים זֶה עִם זֶה. רַב נַחֲמָן אָמַר דּוּדָאִים מִמֶּשׁ. מֵה הַדּוּדָאִים מוֹלִידִים אֶהְבָּה בְּעוֹלָם, אִף הֵם מוֹלִידִים אֶהְבָּה בְּעוֹלָם. וּמֵה זֶה נִתְּנוּ רִיחַ? כְּשֶׁרוֹן מַעֲשִׂיהֶם, לְדַעַת וּלְהַפִּיר אֶת בּוֹרָאם.

ועל פְּתַחֲנוּ - אֵלּוּ פְּתַחֵי שְׁמַיִם שֶׁהֵם פְּתוּחִים לְהוֹרִיד נְשִׁמּוֹת לַפְּגָרִים. כָּל מְגִדִים - אֵלּוּ

במו זֶה עָשָׂה לוֹ לְאַבְרָהָם, שְׁכַתּוּב (בְּרִאשִׁית כב) וְהֵאֱלִהִים נֶסֶה אֶת אֲבָרְהָם. מֵה זֶה נֶסֶה? הִרְמַת נֶסֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה סב) הִרִימוּ נֶסֶם, שְׂאוּ נֶסֶם, הָרִים דְּגָלוֹ בְּכָל הָעוֹלָם. וְאִף עַל גַּב שְׂזָה נִתְבָּאָר, בְּשִׁבִיל זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִים אֶת דְּגָלוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם בְּעֵינֵי כָּלֵם. זֶהוּ שְׁכַתּוּב נֶסֶה אֶת אֲבָרְהָם. אִף כֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי לְהָרִים אֶת דְּגָל הַצְּדִיקִים, הוּא בּוֹחֵן אוֹתָם לְהָרִים אֶת רֹאשׁוֹ בְּכָל הָעוֹלָם.

צדיק יִבְחֵן, מֵה הַטַּעַם? אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁמִּתְרַצֶּה בְּצְדִיקִים, מֵה כְּתוּב? (יִשְׁעִיָּה נג) וְה' חִפֵּץ דְּכָאוֹ הַחֲלִי, וּבְכָאוֹהוּ. אֲבָל מִשּׁוּם שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מִתְרַצֶּה אֶלָּא בְּנִשְׁמָה, אֲבָל בְּגוֹף לֹא. שֶׁהָרִי הַנְּשִׁמָּה דוֹמָה לְנִשְׁמָה שֶׁל מַעֲלָה, וְהַגּוֹף אֵינוֹ רְאוּי לְהֵאָחֵז לְמַעֲלָה, וְאִף עַל גַּב שְׂדָמוֹת הַגּוֹף הִיא בְּסוּד עֲלִיּוֹן.

ובא וַרְאֵה, בְּזִמְן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצֶּה מִנְּשִׁמַּת הָאָדָם לְהַנּוֹת [לְהֵאִיר] בָּהּ, הוּא מְכַה אֶת הַגּוֹף כְּדִי שֶׁתְּשַׁלֵּט הַנְּשִׁמָּה, שֶׁהָרִי בְּעוֹד הַנְּשִׁמָּה עִם הַגּוֹף, הַנְּשִׁמָּה לֹא יִכּוֹלָה לְשַׁלֵּט. שְׁכַתּוּב יֵשׁ רַע [נִשְׁכָּר] לְגוֹף, הַנְּשִׁמָּה שׁוֹלֵטָה. צְדִיק יִבְחֵן, מֵה זֶה צְדִיק יִבְחֵן? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִשְׁעִיָּה כח) אֲכֹן בִּחְזֵן. כֵּן גַּם צְדִיק יִבְחֵן, מִחֶזֶק אוֹתוֹ. כְּאֲכֹן בִּחְזֵן הַזֶּה שֶׁהִיא פִּנְתַּי יְקִרְתַּי, כֵּן גַּם צְדִיק יִבְחֵן.

ורשע וְאֶהֱב חֲמָס שְׂנֵאָה נִפְשׁוֹ (תְּהִלִּים יא). מֵה זֶה שְׂנֵאָה נִפְשׁוֹ? הִתְעַלָּה עַל דַּעַתְךָ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא שֶׁנִּפְשׁוֹ שׁוֹנֵאת אֶת הָרָשָׁע הַהוּא? אֶלָּא אוֹתָהּ דְּרָגָה שֶׁכָּל הַנְּשִׁמּוֹת תְּלוּיּוֹת בָּהּ, שְׂנֵאָה נִפְשׁוֹ שֶׁל הָרָשָׁע הַהוּא שְׁלֹא רוֹצֶה אוֹתָהּ כָּלֵל, לֹא רוֹצֶה אוֹתָהּ לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא, וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב וְרָשָׁע וְאֶהֱב חֲמָס שְׂנֵאָה נִפְשׁוֹ, וְדַאי. דָּבָר אַחַר שְׂנֵאָה נִפְשׁוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (עַמּוֹס ו) נִשְׁבַּע אֲדֹנָי יְיָהוָה בְּנִפְשׁוֹ, וּמִשּׁוּם כֵּן צְדִיק יִבְחֵן.

בא רְאֵה, כְּשֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, צִוָּה אוֹתוֹ לְהִיטִיב לוֹ. נִתֵּן לוֹ חֲכָמָה, הִתְעַלָּה בְּדַרְגָּתוֹ לְמַעֲלָה. כְּשֶׁיֵּרֵד לְמַטָּה, רְאֵה תְּשׁוּקַת הַיִּצֵּר הָרַע וְנִדְבַק בּוֹ, וְשִׁכַח כָּל מֵה שֶׁהִתְעַלָּה [שֶׁהִסְתַּכַּל] בְּכַבּוֹד הָעֲלִיּוֹן שֶׁל רַבּוֹ.

בא נַח, בְּהִתְחַלָּה כְּתוּב (בְּרִאשִׁית ו) נַח אִישׁ צְדִיק תָּמִים הָיָה, וְאַחַר כֵּן יָרַד לְמַטָּה, וְרָאָה יַיִן

וְשִׁמְחַת הַנְּשֻׁמָּה בַּגּוֹף יִתֵּר מִכָּלֶם, עַל שִׁיְהִיּוּ שְׂנִיָּהֶם קִיָּמִים וַיִּדְעוּ וַיִּשְׁיִגּוּ אֶת בּוֹרְאָם וַיִּהְיוּ מִזִּיּוֹ הַשְּׂכִינָה, וְזֶהוּ הַטּוֹב הַגָּנוּז לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא. זֶהוּ שְׂכָתוֹב וְאַלֶּה תוֹלְדַת יִצְחָק בֶּן אֲבֵרָהִם. אֵלּוּ הֵם תּוֹלְדוֹת הַשְּׂמִחָה וְהַשְּׂחֹק שִׁיְהִי בָּעוֹלָם בְּאוֹתוֹ זְמַן. בֶּן אֲבֵרָהִם – הִיא הַנְּשֻׁמָּה הַזּוֹכָה לְכָף וְלִהְיוֹת שְׂלֵמָה בְּמַעֲלָתָהּ. אֲבֵרָהִם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק – הַנְּשֻׁמָּה מוֹלִידָה הַשְּׂמִחָה וְהַשְּׂחֹק הַזֶּה בָּעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי חִיָּיא, זֶה שְׂשַׁנִּינוּ שְׂעִתִּיד הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא מָה הִיא? אָמַר לוֹ, טָרַם הִלְכְּתִי לְפָנֶי אֹתָם הַמִּלְאָכִים הַקִּדּוּשִׁים, בְּעַלֵּי הַמַּשְׁנָה, כִּךְ נִשְׁמַע לִי. כִּיִּן שְׂשַׁמְעִתִּי אֶת זֶה שְׂאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַתִּישָׁב בְּלִבִּי. שְׂאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, סְעוּדַת הַצַּדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא כְּמוֹ זֶה שְׂכָתוֹב (שְׁמוֹת כד) וַיִּחְזוּ אֶת הָאֱלֹהִים וַיֵּאכְלוּ וַיִּשְׂתּוּ. וְזֶה הוּא שְׂשַׁנִּינוּ נְזוּנִים.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּמָקוֹם אֶחָד שְׂנִינוּ נְהַנִּים, וּבְמָקוֹם אֶחָד שְׂנִינוּ נְזוּנִים. מָה בֵּין זֶה לְזֶה? אֵלּא כִּךְ אָמַר אָבִי, הַצַּדִּיקִים שְׂלֵא זְכוּ כָל כִּךְ, נְהַנִּים מֵאוֹתוֹ זִיו, שְׂלֵא יִשְׁיִגּוּ כָל כִּךְ. אָבֵל הַצַּדִּיקִים שְׂזָכוּ, נְזוּנִים עַד שִׁישְׁיִגּוּ הַשְּׂגָה שְׂלֵמָה. וְאֵין אֲכִילָה וְשְׂתִיָּה אֵלּא זו, וְזוֹ הִיא הַסְּעוּדָה וְהָאֲכִילָה. וּמִנֵּין לָנוּ זֶה? מִמַּשָּׂה, שְׂכָתוֹב (שְׁמוֹת לד) וַיְהִי שֵׁם עִם ה' אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים לַיְלָה לָחֵם לֵא אֲכַל וּמִים לֵא שְׂתָה. מָה הַטַּעַם לָחֵם לֵא אֲכַל וּמִים לֵא שְׂתָה? מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה נְזוּן מִסְּעוּדָה אַחֲרַת, מֵאוֹתוֹ זִיו שְׂל מַעֲלָה. וְכְמוֹ כֵּן סְעוּדַתְּם שְׂל צַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, סְעוּדַת הַצַּדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא לְשִׁמְחָה בְּשִׁמְחָתוֹ, זֶהוּ שְׂכָתוֹב (תְּהִלִּים לד) יִשְׁמְעוּ עֲנוּיִם וַיִּשְׂמְחוּ. רַב הוּנָא אָמַר, מִכָּאֵן (שֵׁם ה) וַיִּשְׂמְחוּ כָל חוּסֵי בֶךְ לְעוֹלָם יִרְנּוּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, זֶה וְזֶה יִשְׁנֵם לְעֵתִיד לְבָא. וְלִמְדָנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יֵין הַמַּשְׁמֵר בְּעֵנְבָיו מִשְׂשַׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית – אֵלּוּ דְבָרִים עֲתִיקִים שְׂלֵא נִגְלוּ לְאָדָם מִיּוֹם שְׂנִבְרָא הָעוֹלָם, וְעֲתִידִים לְהַתְּגַלּוֹת לְצַדִּיקִים לְעֵתִיד לְבָא, וְזוֹ הִיא הַשְּׂתִיָּה וְהָאֲכִילָה, וְדַאי זוֹ הִיא.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׁלוֹם, אִם כֵּן מָהוּ לְוִיתָן וּמָה הַשּׁוֹר, שְׂכָתוֹב (אִיּוֹב מ) כִּי בּוֹל הָרִים יִשְׂאוּ לוֹ? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְהִנֵּה כְּתוֹב (ישעיה כז) בַּעַת

הַנְּשֻׁמוֹת. חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים – אוֹתָם שְׂיִצְאוּ נִשְׁמַתָּם מֵהַיּוֹם כְּמָה שְׁנִים וְאוֹתָם שְׂיִצְאוּ נִשְׁמַתָּם מִיָּמִים מוֹעֲטִים וְזָכוּ בְּכִשְׁרוֹן מַעֲשֵׂיהֶם לְהַפְּנֵס בְּעוֹלָם הַבָּא, כָּלֶם עֲתִידִים לִירֵד בְּכַת אַחַת לְהַפְּנֵס בְּגוֹפּוֹת הַמוֹכְנִים לָהֶם.

אָמַר רַבִּי אֶחָא בְּרַי יַעֲקֹב, בַּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת: חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים דּוֹדִים צְפַנְתִּי לָךְ. צְפַנְתִּי אוֹתָם בְּאוֹתָם הָעוֹלָמוֹת. לָךְ – בְּשִׁבִילָךְ, בְּשִׁבִיל שְׂאֵתָה גּוֹף קִדּוּשׁ וְנָקִי. דְּבַר אַחַר הַדּוּדָאִים [נִתְּנוּ רִיחַ] – אֵלּוּ מִלְאָכֵי שְׁלוֹם. נִתְּנוּ רִיחַ – אֵלּוּ הַנְּשֻׁמוֹת שֶׁהֵם רִיחַ הָעוֹלָם. נִתְּנוּ – הַשְּׂאִירוּ, כְּמוֹ שְׂנַאָמַר (בַּמְדַּבֵּר כא) וְלֹא נָתַן סִיחּוֹן אֶת יִשְׂרָאֵל.

שְׂלִמְדָנוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׂלֵשׁ כְּתוּב שְׂל מִלְאָכֵי הַשְּׂרָת הוֹלְכִים בְּכָל חֲדָשׁ וּבְכָל שַׁבַּת לְלוֹת לְנְשֻׁמָּה עַד מְקוֹם מַעֲלָתָהּ. וּבְמֵי נָקִים אֶת עַל פִּתְחֵינוּ כָּל מַגְדִּים? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵלּוּ הֵן הַגּוֹפּוֹת שֶׁהֵם עוֹמְדִים בְּפִתְחֵי קְבָרוֹת לְקַבֵּל נִשְׁמַתָּן, וְדוּמָה נוֹתֵן פֶּתֶק שְׂל חֲשַׁבּוֹן, וְהוּא מְכַרִּיז וְאוֹמֵר: רְבוּנוּ שְׂל עוֹלָם, חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים, אוֹתָם שְׂנַקְבְּרוּ מִכְּמָה יָמִים וְאוֹתָם שְׂנַקְבְּרוּ מִזְּמַן מוֹעֵט – כָּלֶם צְפַנְתִּי לָךְ, לְהוֹצִיא אוֹתָם בְּחֲשַׁבּוֹן.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב, עֲתִיד הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשִׁמְחָה בְּאוֹתוֹ זְמַן עִם הַצַּדִּיקִים לְהַשְׂרֹת שְׂכִינָתוֹ עִמָּהֶם, וְהַכֵּל יִשְׂמְחוּ בְּאוֹתָהּ שְׂמִחָה, זֶהוּ שְׂכָתוֹב (שֵׁם קד) יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׁיו. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, עֲתִידִים הַצַּדִּיקִים בְּאוֹתוֹ זְמַן לְבָרֵא עוֹלָמוֹת וְלְהַחֲיוֹת מֵתִים.

אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, וְהָרִי שְׂנִינוּ (קַהֲלַת א) אֵין כָּל חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, בֵּא שְׂמַע, בְּעוֹד שֶׁהָרְשָׁעִים בְּעוֹלָם וַיִּרְבוּ, כָּל הָעוֹלָם אֵינוּ בְּקִיּוּם, וְכִשְׁהַצַּדִּיקִים בְּעוֹלָם, אֲזִי הָעוֹלָם מֵתָקִים. וְעֲתִידִים לְהַחֲיוֹת מֵתִים כְּמוֹ שְׂאָמְרָנוּ, (זְכוּרִיָּה ח) עַד יִשְׁבּוּ זְקֵנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְאִישׁ מִשְׁעֲנָתוֹ בִּידוֹ מֵרַב יָמִים, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב לְמַעֲלָה.

בְּאוֹתוֹ זְמַן יִשְׁיִגּוּ הַצַּדִּיקִים דַּעַת שְׂלֵמָה. שְׂאָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּיוֹם שִׁישְׁמַח הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשָׁיו, עֲתִידִים הַצַּדִּיקִים לְהַכִּיר אוֹתוֹ בְּלִבָּם, וְאִז תִּרְבֶּה הַהַשְׂפָּלָה בְּלִבָּם כְּאֵלּוּ רָאוּ אוֹתוֹ בְּעֵין. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (ישעיה כח) וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הִנֵּה אֵלֵהֶינוּ זֶה וְגו'.

הכל. מה הטעם? שכתוב (שמות טז) מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים וגו'.

אמר רבי זירא, מלמד שמשום האכילה מסרו נפשם למות בידם. כיון שראה הקדוש ברוך הוא תאוותם, אמר להם: אם תשמעו לקול המצוות – ואכלתם לשבע, כדי להניח דעתם. כמו כן ראו רבותינו שהגלות נמשכת, הסתמכו על פסוקי התורה, ואמרו שעתידים לאכל ולשמח בסעודה גדולה שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות להם, ועל כן רב העולם סבלו את הגלות משום אותה הסעודה.

אמר רבי יוחנן, אין לנו לסתר את אמונת הכל, אלא לקיים אותה. שהרי התורה מעידה על זה שהרי אנו יודעים את אמונת הצדיקים, והכסוף שלהם מה הוא? שכתוב (שיר א) נגילה ונשמחה בך, ולא באכילה. נזכירה דדיך מיין. ואותה סעודה שמזמנים אליה, יהיה לנו חלק להנות ממנה, וזו היא השמחה והשחוק. ואלה תולדות יצחק – שיצחקו הצדיקים לעתיד לבא. אברהם הוליד את יצחק – זכות הנשמה מוליד השחוק הזה והשמחה בעולם.

ההיא יפקד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לוינתן נחש ברח ועל לוינתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים. הנה כאן שלשה. אלא רמז הוא שרמז על המלכיות. אמר רבי תנחום, אין לומר על מה שאמרו רבותינו, ודאי כף זה.

אמר רבי יצחק, אני הייתי לפני רבי יהושע ושאלתי על הדבר הזה. אמרתי, הסעודה הזו של הצדיקים לעתיד לבא האם כף הוא? לא התישבה בלבי, שהנה אמר רבי אלעזר, סעודת הצדיקים לעתיד לבא כמו זה שכתוב (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. אמר רבי יהושע, יפה אמר רבי אלעזר, וכך הוא.

עוד אמר רבי יהושע, האמונה הזו שאמרו רבותינו לרב העולם שמזמנים הם לסעודה הזו של לוינתן והשור ההוא, ולשתות יין טוב שמשמר מכשנברא העולם, פסוק מצאו ודרשו, שכתוב (ויקרא כו) ואכלתם לחמכם לשבע.

שאמר רבי זירא, כל מיני פתוי פתה הקדוש ברוך הוא לישראל להחזירם למוטב, וזה הוא יותר מכלם, שאמר להם ואכלתם לחמכם לשבע, ובקלות – ואכלתם ולא תשבעו, וזה קשה להם מן

❦ סדר הלימוד ליום כה כסלו [יום 84 בשנה] ❦

בת בתואל – בת בתו של אל. רב הונא אמר, לא כף הוא. ואני הייתי בכרכי הים ושמעתי שהיו קוראים לאותו העצם שעל השדרה, אותו שנשארו בקבר מכל הגוף – בתואל הארמי. שאלתי עליו. אמרו שהוא כראש [דומה] הנחש, שהוא רמאי, ואותו העצם הוא רמאי מכל שאר העצמות.

שלמדנו, אמר רבי שמעון, למה נשארו בקיום אותו העצם יותר מכל שאר העצמות? משום שהוא רמאי, ואינו סובל טעם של המזון של בני האדם כמו שאר העצמות, ומשום כף הוא חזק מכל העצמות, והוא יהיה העקר שהגוף נבנה ממנו. זהו שכתוב בת בתואל הארמי.

ולמדנו, אמר רבי שמעון, הוא רמאי ומעולם רמאי, ושכן יצר הרע שהוא רמאי. זהו שכתוב בת בתואל הארמי – עצם רמאי. מפרדן ארם – מצמד רמאים, כמו ששנינו פדנא דתורא, שהוא צמד. אחות לבן – אחות יצר הרע הארמי. כמו ששנינו, בתחלה שהיה מנוול בחטאות בזה העולם נקרא לוט. לעתיד לבא שלא יהא מנוול כמו בראשונה, כמי שרוחץ ומטביל את טמאתו, קוראים לו לבן. על כל פנים אין יצר הרע בטל מן העולם.

בא שמע שכך אנו בארנו בכריתא. שתי בנות לוט, שהן שני כחות הגוף המעוררות את יצר הרע, עכשו שאינו כל כף מנוול ונטבל מלכלוכו נקרא לבן, ואותן שתי בנות אינן בטלות ממש. זהו שכתוב (בראשית כט) וללבן שתי בנות.

אמר רבי יוסי, כף הוא. שם כתוב בכירה וצעירה, וכאן כתוב גדולה וקטנה. אמר רבי יוסי, אבל אינן בכוח לעשות רע ולהתעורר ליצר הרע כמתחלה, משמע שכתוב שם הגדולה לאה, שלאה מפיחה ומרשעתה. ושם הקטנה רחל, שאין בה כח המתעורר, כמו שנאמר (ישעיה כג) וכרחל לפני גוזזיה נאלמה.

אמר רב הונא, זה יצר הרע, ושתי בנותיו מתחלפות מכתות שהיו בראשונה. בתחלה לוט, מקלל מנוול. עכשו לבן, מלבן, שאינו מקלל ומנוול בנוולו כבראשונה. בתחלה שתי בנותיו

ויהי יצחק בן ארבעים שנה. רבי בו בשם רבי יוסי פתח ואמר, (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו וגו', בכמה מעלות נברא העולם, ששנינו, אמר רבי אחא בר יעקב, כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמות שלו, חוץ ממנו, היו בשתוף. והאם אמר כן רבי אחא? חס ושלום! שהרי בדבר הזה תרבה המחלקת בעולם. שאם תאמר כן, המלאכים שהם נבראים רוח הקדש ממש, יאמר שיש בהם שתוף, הרי כל הפנים שלהם ושלנו שוים.

אמר רבי אבא, בדבר הזה תרבה המחלקת בעולם, שהרי שנינו במשנתנו, שכל מה שעשה הקדוש ברוך הוא – עשה כמו הגוף והנשמה. ואם תאמר שהרי אין למלאכים גוף – כן זה, אבל אינם יכולים לעשות מעשה עד שתשתתף עמם הנשמה הקדושה ההיא, שהיא סיוע שלמעלה. ובגונים הללו, כל מה שעושה, צריך את אותו סיוע שלמעלה ממנו.

אמר רבי יוסי, בשעה שהיא שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, והנה סוף כל [הצרות] עמקים [עתיקים] יהיה בארבעים, וגזר הדין – (דברים כה) ארבעים יכנו לא יסוף. סוף הליכתם של ישראל במדבר בשנת הארבעים. ארבעים שנה קדם תחית הגוף ממתנת לו הנשמה בארץ ישראל. בשנת הארבעים יקומו הגופות מן העפר. בארבעים נכלא הגשם, זהו שכתוב (בראשית ז) ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום, וכתוב ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח.

זמן גאלתם של ישראל בשנת הארבעים הוא, ובחמשים בא ישוב העולם, שהיא היוכל. החזרת הנשמה לגוף בשנת הארבעים שהמתנה לו בארץ ישראל. זהו שכתוב ויהי יצחק בן ארבעים שנה, שהמתין לגוף.

בכתתו את רבקה – בהכנסתה בגוף המזמן לו. באותה שעה בהכנסתה בו, אין תאותם וכסופם אלא להנות מזיו השכינה ולזון מזינה. זהו שכתוב (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו. אמר רבי אבא, ישקני – יפרנסני. שאין פרנסתם אלא להנות ולזון מזינה של מעלה. אמר רבי יוסי, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב כי טובים דידיך מיין.

המנהיג של הראש הוא המח, אבל של הגוף הם שנים. והראשון הוא הכבד, והשני הלב. והינו שכתוב בפרשה ויתרצצו הבנים בקרבה, אלו שני בניני הגוף.

מה הטעם ויתרצצו? משום שמהלב [מתעורר] נשפך היצר הרע. ויתרצצו? [שאלו] וישליו היה צריך להיות! אלא, אמר רב הונא, ויתרצצו – וישברו, כלומר, נשבר כחם וחילם. אמר רבי יהודה, הגוף מהו אומר? אם פן למה זה אנכי, ולמה נבראתי? מיד – ותלך לדרש את ה'.

ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך ושני לאמים וגו'. אלו השני גאים – הכבד והלב. רבי יוסי אמר, המח והלב. רבי יהודה אמר, המח אין בכלל זה, משמע שכתוב בבטנך, ואין המח בפטן אלא בראש. ושני לאמים ממעיך וגו', ורב יעבד צעיר. זהו הכבד, שהוא רב וגדול והוא משמש לפני הלב. שאמר רבי יהודה, הכבד קולט הדם ומשמש בו לפני הלב.

ויצא הראשון אדמוני. אמר רב כהנא, הכבד הוא הראשון, והוא אדמוני. למה הוא אדמוני? על שפולע את הדם תחלה. רבי אליעזר אומר, למה נקרא שמו ראשון? על שהוא ראשון לבלע הדם מכל המאכל, והוא ראשון לדם, אבל לא ליצירה. ובמה נבאר ורב יעבד צעיר? על שהוא רב וגדול בשעורו מן הלב, והוא עובד ללב.

אמר רבי אבא, למה באה הפרשה הזו? אלא להראות לבני העולם, שאף על גב שהשלמות היא תהיה בארץ – דרכו וטבעו של העולם לא ישתנה. רבי ייסא אמר, בא ראה, הכבד הוא הצד ציד, והוא ציד בפיו, והלב הוא החושב, והוא יושב אהלים. זהו שכתוב ויזד יעקב נזיד, חושב מחשבות, נושא ונותן בתורה.

ויזד יעקב נזיד, רבי בא בשם רבי אחא אמר, לעולם טבעו של עולם אינו משתנה, בא ראה, מה כתיב, ויזד יעקב נזיד, כמו שנאמר (שמות יח) אשר זדו עליהם, ותרגמו: שחשבו. כלומר, הלב חושב ומתהדר בתורה בידיעת בוראו. מה כתוב? ויבא עשו מן השדה והוא עיף. הכבד שדרך טבעו לצאת ולצוד ציד בפיו לבלע ואינו מוצא

חזקות, כל אחת ואחת בכחה, ועכשו שם הגדלה לאה – לאה בלא כח, לאה בלא חזוק, לאה ממעשיה הראשונים. ושם הקטנה רחל, כמו שאמרנו, ולא כמות שהיו בראשונה.

אמר רב אחא בר יעקב, בא ראה מה כתוב, ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא. אמר רבי אחא, מפני מה היא עקרה? מפני שיצר הרע אינו נמצא בכח בעולם, ועל כך אין נמצא פריה ורביה זולתי בתפלה. ומה כתוב? ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו. פיון שמתעורר יצר הרע, נמצא פריה ורביה.

אמר רבי יוסי, אם פן, מה הפרש בין העולם הזה לאותו זמן? ועוד, שהנה הכתוב אמר שהקדוש ברוך הוא עשה. אמר רבי אחא, כך הוא, שהקדוש ברוך הוא העיר אותו לענין ההוא שצריך לזוג, ולא לכל שעה, שיהיה תמיד עם אדם כמו כעת, שהוא נמצא תמיד וחוטאים בו בני אדם, אלא לאותו זוג לבדו. והתעוררות ההיא תהיה התעוררות של הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (יחזקאל לו) והסירתי את לב האבן מבשרכם ונתתי לכם לב בשר. מה זה לב בשר? אמר רבי יהודה, לב להוציא בשר, ולא לדבר אחר.

רבי יצחק ברבי יוסי היה בא מקפוטקיא ללוד. פגע בו רבי יהודה. אמר לו רבי יצחק, תאמר שחברינו חכמי הבריתא התעוררו לענין הזה שיצר הרע ישתכח מן העולם, פרט לאותה שעת הזווג. אמר לו, חייך, כך צריך יצר הרע לעולם כגשם לעולם. שאלמלא יצר הרע, חדות השמועה לא תהיה, אבל לא מנולת כבראשונה לחטא בו. זהו שכתוב (ישעיה יא) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו'.

אמר רבי שמעון, הוא הלב שמדורו של יצר הרע בו. רבי אליעזר אומר, לב טוב בנין הגוף והנשמה, ומשום כך כתוב (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, שהוא עקר הכל.

בשפא רב כהנא, אמר, כך אומרים משמם של בעלי הבריתא: שני בנינים של הגוף הם – הכבד והלב. שאמר רבי שמעון אמר רבי יהודה, הכבד והלב מנהיגים את הגוף בכל צדדי איבריו.

שְׁנֵינּוּ, אַרְבָּעִים שָׁנָה קוֹדֵם קִבּוּץ גְּלוּיּוֹת לְתַחֲתֵית הַמַּתִּים, כְּמוֹ שְׁאַמְרֵנוּ וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה. אַרְבָּעִים הַשָּׁנָה הִלְלוּ מַה מַעֲשִׂיהֶם? אָמַר רַב כְּהֵנָא אָמַר רַבִּי בְרוּקָא, מִקְבוּץ גְּלוּיּוֹת עַד תַּחֲתֵית הַמַּתִּים כְּמַה צְרוּת, כְּמַה מִלְחָמוֹת יִתְעוֹרְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל, וְאַשְׁרֵי הַנִּמְלֵט מֵהֶם, שְׁכָתוֹב (דְּנִיאל יב) בַּעַת הַהִיא יִמְלֵט עִמָּךְ כָּל הַנִּמְצָא כְּתוֹב בְּסִפְרֵךְ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר מִכָּאֵן, יִתְבָּרְרוּ וַיִּתְלַבְּנוּ וַיִּצְרְפוּ רַבִּים. רַבִּי יִצְחָק אָמַר מִכָּאֵן, (זְכוּרִיה יג) וַיִּצְרַפְתִּים כְּצַרְף אֶת הַכֶּסֶף וּבְחֻנְתִּים כְּבַחֵן אֶת הַזָּהָב. וּבְאוֹתָם הַיָּמִים יְהִיו יָמִים אֲשֶׁר יֵאמְרוּ אֵין לִי בְהֶם חֲפֵץ. וּמִשְׁעָה שְׁיַעֲבְרוּ הַצְּרוּת עַד תַּחֲתֵית הַמַּתִּים אַרְבָּעִים שָׁנָה.

רַב הוּנָא אָמַר, בֵּא רְאָה, כִּי אַרְבָּעִים שָׁנָה הִלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר וְגו' אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל ה' – כְּמוֹ כֵן [הַגּוֹרֵף] כָּאֵן. אָמַר רַב יוֹסֵף, כָּל אֱלוֹהֵי דְבָר אֶחָד אָמְרוּ. וְלִסוּף אַרְבָּעִים שָׁנָה, שֶׁהַצְּרוּת יַעֲבְרוּ וְהַרְשָׁעִים יִכְלוּ, יַחֲזִיו הַמַּתִּים שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם מַה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שְׁכָתוֹב (נְחוּם א) לֹא תִקְוֶם פְּעַמִּים צָרָה, וְדִי לָהֶם בְּמַה שְׁעָבְרוּ. וּמִזְמַן תַּחֲתֵית הַמַּתִּים יִתְיַשֵּׁב הָעוֹלָם בְּיִשׁוּבוֹ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד.

רַבִּי אֲלֶעָזָר בֶּן עֲרֵף הָיָה יוֹשֵׁב, וְהָיָה מִצְטַעַר בְּנַפְשׁוֹ מְאֹד. נִכְנַס לְפָנָיו רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. אָמַר לוֹ, מִרְאָה הָאוֹר שֶׁל מְאֹר הָעוֹלָם לְמַה חֲשׁוֹכִים? אָמַר לוֹ, מִרְאָה וּפְחָד רַב נִכְנַס בִּי, שֶׁהָרִי אֲנִי רוֹאֶה מַה שֶׁהַתְּעוֹרְרוּ חֲבֵרֵינוּ בְּעַלֵּי הַבְּרִיתָא, שֶׁשׁוֹרָה עֲלֵיהֶם רוּחַ שֶׁל קְדוּשִׁים, וְהַהוּא שֶׁהַעִירוּ שְׁבַשְׁשֵׁי יְהִיָּה גְּאֻלָּה, יָפַח. אֲבָל אֲנִי רוֹאֶה אַרְיִכוֹת יְתָר עַל אוֹתָם שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם, שְׁכָאֲלָף הַשְּׁשִׁי לְזִמְנָא אַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנֶה שָׁנִים מִמֶּנּוּ יְהִיו עוֹמְדִים כָּל שׁוֹכְנֵי עֶפְרָיִם בְּקִיּוּמָם.

וּמִשּׁוֹם כִּף הַעִירוּ חֲבֵרֵינוּ עַל הַפְּסוּק שֶׁקָּרָא לָהֶם בְּנֵי חַת, חַת – שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ לַחַת שָׁנָה, וְהֵינּוּ שְׁכָתוֹב (וִיקְרָא כה) בְּשַׁנְתָּ הַיּוֹבֵל הַזֹּאת תִּשְׁבּוּ אִישׁ אֶל אַחֲזָתוֹ. כְּשִׁישְׁתֵּלֶם הַזֹּאת, שֶׁהוּא חֲמֻשַׁת אֲלָפִים וְאַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁמוֹנֶה, תִּשְׁבּוּ אִישׁ אֶל אַחֲזָתוֹ, אֶל נִשְׁמָתוֹ, שֶׁהִיא אַחֲזָתוֹ וְנִחַלְתּוֹ.

[עוֹד] אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שְׁזָה לֹא יְהִיָּה לָךְ קֶשֶׁה, שֶׁהָרִי שְׁנֵינּוּ, שְׁלֹשׁ כְּתוּבֵי הַיּוֹם: שֶׁל צְדִיקִים

נִקְרָא עֵיף, וְהוּא אֹמֵר לְלֵב: עַד שֶׁאַתָּה מְהַרְהַר בְּדְבָרִים אֱלוֹהִים בְּדְבָרֵי תוֹרָה, הִרְהַר בְּאַכִּילָה וּבְשִׁתְיָה לְקִים גּוֹפֵף. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיֵּאמֶר עֲשׂוּ אֶל יִעֲקֹב הַלְעִיטְנִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה, כִּי כֵן דְּרָפִי לְבַלַּע הַדָּם וּלְשַׁגֵּר לְשֶׁאֵר הָאֲבָרִים, כִּי עֵיף אֲנִכִּי, בְּלֹא אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה.

וְהֵלֵב אֹמֵר: תֵּן לִי הָרֵאשׁוֹן וְהַמְּבַחֵר מִכָּל מַה שֶׁתְּבַלַּע, תֵּן לִי בְּכוֹרְתְךָ. זֶה שְׁכָתוֹב מִכְּרָה כְּיוֹם אֶת בְּכוֹרְתְךָ לִי, רֵאשִׁית הַתְּאֻנָּה. עַד שֶׁהֵלֵב מְהַרְהַר וְחוֹשֵׁב בְּמֵאֲכָל, בּוֹלַע הַכֶּבֶד. שְׁאֵלְמָלֵא אוֹתוֹ כְּסוּף וְהִרְהוֹר שֶׁל הֵלֵב בְּמֵאֲכָל, לֹא יוֹכְלוּ הַכֶּבֶד וְהָאֲבָרִים לְבַלַּע. שְׁאֵמַר רַבִּי יוֹסִי, כֵּן דְּרָף הָעֲבָדִים – שְׁאֵינָם אוֹכְלִים עַד שֶׁהָאֲדוֹן אוֹכֵל.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּתוֹב לְאַחַר כֵּן, וַיִּעֲקֹב נִתֵּן לְעֲשׂוֹ לְחַם וּנְזִיד עֲדָשִׁים. מַה זֶה עֲדָשִׁים? עֲגֻלְגָּלִים כְּגֻלְגָּלֵת, וְהַגֻּלְגָּל סוֹבֵב בְּעוֹלָם, כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא נִשְׁכַּח מִדְּרָכּוֹ. כִּף הוּא בֶּן אָדָם, בְּאוֹתוֹ זְמַן, אֵף עַל גַּב שְׁכָל אוֹתוֹ חֲסֵד וְכְבוֹד וּשְׁלָמוֹת יְהִיו, דְּרָכּוֹ שֶׁל הָעוֹלָם לְאֲכָל וּלְשִׁתּוֹת לֹא יִשְׁתַּכַּח.

מִשְׁנָה. שְׁנֵינּוּ, אַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם מְנֻשְׁבוֹת, וְעַתִּיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּף הוּא לְהַתְּעוֹרֵר רוּחַ אֶחָד לְקִים הַגּוֹף שֶׁיְהִיָּה כְּלוּל מֵאַרְבַּע רוּחוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (יִחֻזְקָא לז) מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ. בְּאַרְבַּע לֹא כְּתוֹב, אֲלֵא מֵאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם, שֶׁיְהִיָּה כְּלוּל מֵאַרְבַּעֶתָם.

וְלִמְדֵנוּ, אוֹתוֹ הָרוּחַ הוּא רוּחַ הַמּוֹלִיד, הוּא הָרוּחַ הָאוֹכֵל וְשׁוֹתָהּ, וְאֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לַיָּמוֹת הַמְּשִׁיחַ אֲלֵא שְׁעַבּוּד מְלִכּוּת בְּלִבְד, וְאֵין בֵּין עוֹלָם הַזֶּה לְתַחֲתֵית הַמַּתִּים אֲלֵא נִקְיוֹת וְהַשְׁגַּת דִּיעָה. רַב נַחֲמָן אָמַר, וְאַרְיִכוֹת יָמִים.

אָמַר רַב יוֹסֵף, וְכִי יָמוֹת הַמְּשִׁיחַ וְתַחֲתֵית הַמַּתִּים אֵינָם אֶחָד? אָמַר לוֹ, לֹא, שְׁשְׁנֵינּוּ, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קוֹדֵם לְקִבּוּץ גְּלוּיּוֹת, קִבּוּץ גְּלוּיּוֹת קוֹדֵם לְתַחֲתֵית הַמַּתִּים, וְתַחֲתֵית הַמַּתִּים הָאֲחֵרוֹן שְׁבַכְלָם. מִנֵּין לָנוּ? שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים קמו) בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם ה' נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנַס. הָרוּפָא לְשִׁבּוּרֵי לֵב וּמְחַבֵּשׁ לְעַצְבוֹתָם. זֶה הִיא תַּחֲתֵית הַמַּתִּים שֶׁהִיא הָרְפוּאָה לְשִׁבּוּרֵי לֵב עַל מַתִּיהֶם. בּוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם תַּחֲלָה, וְאַחֲרָיו נִדְחֵי יִשְׂרָאֵל יִכְנַס, וְהָרוּפָא לְשִׁבּוּרֵי לֵב אַחֲרוֹן עַל הַכָּל.

ה) אחתי רעיתי יונתי תמתי, ומשום כך ודאי נראה להם לומר אחתי היא, ועל כן מתחזקים הצדיקים בקב"ה.

ייהי כי ארכו לו שם הימים וגו'. את רבקה אשתו - דוקא, [וזו השכינה. כמו שעבודה זרה כתוב בה ויקומו לצחק, כך גם מצחק את] זו שכינה שהיתה עם רבקה. דבר אחר, וכי תעלה על דעתך שיצחק היה משמש מטתו ביום? שהרי שנינו, ישראל הם קדושים ולא משמשים מטתם ביום, ויצחק שהיה קדוש היה משמש מטתו ביום?

אלא ודאי שאבימלך היה חכם, והוא הסתכל באיצטגנינותו שהוא חלון. כתוב כאן בעד החלון, וכתוב שם (שופטים ה) בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא. מה להלן באיצטגנינות, אף כאן באיצטגנינות. וראה שלא היה כמו שאמר יצחק, אלא ודאי הוא מצחק עמה, והיא אשתו. ואז ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר וגו'. רבי יוסי אמר, נאה היה לאבימלך לעשות ליצחק כמו שעשה לאברהם, רק שזה הוכיח אותו הקדוש ברוך הוא בראשונה.

בא ראה, כתוב כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אמר רבי אבא, משום כך אמר אחתי היא, כדי להדבק בשכינה, שכתוב אמר לחכמה אחתי את. מה הטעם? משום שבהם לא היתה אמונה. שאם נמצאה בהם אמונה, לא היה צריך, אבל מתוך שלא היתה ביניהם אמונה אמר כך, ומשום כך אמר, כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אין יראת אלהים, זו האמונה.

אמר רבי אלעזר, משום שלא שורה השכינה מחוץ לארץ הקדושה, ועל זה אין יראת אלהים במקום הזה, שזה לא מקומו ולא שורה כאן. ויצחק החזיק בו באמונה, שראה שהנה השכינה שורה בתוך אשתו.

ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו מות יומת בא ראה כמה מאריך להם הקדוש ברוך הוא לרשעים משום אותו החסד שעשה עם האבות הקדושים, שהרי משום זה לא שלטו בישראל עד לאחר דורות אחרונים. יפה עשה אבימלך שעשה חסד עם יצחק שאמר לו (לאברהם) הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב.

גמורים, ושל רשעים גמורים, ושל בינונים. צדיקים גמורים יקומו בקימה של מתי ארץ ישראל, מהיום כמה שנים, שהם קודמים בתחלה בשנת הארבעים של קבוץ גליות. והאחרונים כלם לזמן ארבע מאות ושמונה שנה לאלף הששי, כמו שאמרנו. מי יזכה לארץ הזה? מי יתקים בקיום דתו בין הזמן הזה, ועל כן אני מצטער בנפשי.

אמר לו, רבי, הנה שנינו, יהי אור - יהי ר"ז. חזר ואמר, בתשובה יתקדם הכל. אמר רבי יהושע, אם לא שאמרת כך, חסמנו את הפיות לצפות לגאולה כל יום, שכתוב (יחזקאל ג) חסן ישועות. מהו ישועות? אלו המצפים ישועות בכל יום.

מהי דעתו של רבי אלעזר? הינו מה שכתוב ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו. ממשמע שכתוב מישיני, אלו הם הצדיקים הנקדמים בחייהם קדם זה. וכמה שנים הם נקדמים? רבי יהודה אומר, מאתים ועשר שנים. רבי יצחק אומר, רד"י שנה, שכתוב (במדבר כד) ויר"ד מיעקב וגו'. יר"ד שנה נקדמים הצדיקים לשאר כל אדם. רב נחמן אמר, לפי השעור שנבלה בעפר. אמר לו רבי יוסי, אם כן, הרבה תחיות היו, אלא כל התחיות יהיו באותו הזמן, וזהו שנאמר בחזון, (דניאל י) ואמת הדבר וצבא גדול.

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם. רבי אבהו פתח ואמר, (שיר א) עד שהמלך במסכו נרדי נתן ריחו. ששנינו, ארבע תקופות וארבעה זמנים משנים זו מזו יעברו הצדיקים לעתיד לבא. האחד - אותו זמן ישגא החכמה בעולם וישיגו השגה מה שלא השיגו בזה העולם. ששנינו, אמר רבי פנחס, השגת הצדיקים לעתיד לבא יותר ממלאכי השרת, שכתוב (ישעיה יא) פמים לים מכסים, השני תתעסקו. (חסר) (עד כאן מדרש הנעלם)

וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי היא, כמו שאמר אברהם, משום ששכינה היתה עמו ועם אשתו, ובשביל השכינה הוא אמר, שכתוב (משלי ז) אמר לחכמה אחתי את, ועל כן התחזק ואמר אחתי היא. עוד, אברהם ויצחק כך ראוי, שודאי משום הפסוק שכתוב (שיר

והשביע בצחצחות נפשך - זו האספקלריה המאירה שכל הנשמות נהנות להסתכל ולהתענג בתוכה. ועצמתיך יחליץ - הפסוק הזה אין ראשו סופו. אם נשמתו של הצדיק [עולה למעלה, נ"א נהנית באור של מעלה], מה זה ועצמתיך יחליץ? אלא הנה פרושה, זו תחית המתים. שעתיך הקדוש ברוך הוא להחיות את המתים ולתקן את עצמות האדם שיהיו כבראשונה בגוף שלם, והנשמה מוסיפה אור בתוך האספקלריה המאירה שתאיר עם הגוף לברית שלם כראוי.

ומשום כך כתוב והיית כגן רוה. מה זה כגן רוה? שלא פוסקים מימיו העליונים לעולם ולעולמי עולמים. והגן [והגוף] הזה נשקה ממנו ומתרוה ממנו תמיד. וכמוצא מים - זה הנהר ההוא ששופע ויוצא מעדן, ולא פוסקים מימיו לעולמים.

בא ראה, באר של מים נובעים זהו סוד עליון בתוך סוד האמונה. באר שיש בה מוצא מים, והיא באר שמתמלאת ממוצא המים ההוא, והם שתי דרגות שהן אחת, זכר ונקבה יחד כראוי.

ובא וראה, אותו מוצא מים ואותה באר הם אחד, והכל נקרא באר, שהרי אותו המקור שמכניס ולא פוסק לעולמים, והבאר מתמלאת. ומי שמסתכל בבאר הזו, מסתכל בסוד העליון של האמונה. וזהו סימן האבות - שמשתדלים לחפור באר מים בתוך סוד עליון, ואין להפריד בין המקור והבאר, והכל אחד.

ויקרא שמה רחבות - רמז שעתידים בניו לעבד ולתקן את הבאר הזו כראוי בסוד הקרבנות והעולות. כמו כן, (בראשית ב) וינחשו בגן עדן לעבדה ולשמרה. אלו הקרבנות והעולות. ומשום זה יתפשטו מעינותיו לכל הצדדים, כמו שנאמר (משלי ה) ויפוצו מעינותיה חוצה ברחובת פלגי מים, ומשום כך ויקרא שמה רחבות.

רבי שמעון פתח ואמר, (שם א) חכמות בחוץ תרנה ברחבות תתן קולה. הפסוק הזה הוא סוד עליון. מה זה חכמות? אלו החכמה העליונה והחכמה הקטנה שנכללת בעליונה ושורה בה.

בחוץ תרנה - בא ראה, החכמה העליונה היא סתומה של כל הסתומים, ולא נודעת ואינה

רבי יהודה אמר, חבל על הרשעים שחסדם אינו שלם. בא ראה, עפרון אמר בהתחלה, (בראשית כג) אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה וגו'. ואחר כך אמר, ארץ ארבע מאת שקל כסף וגו'. וכתוב וישקל אברהם לעפרון וגו', עבר לסחר. אף כאן כתוב בראשונה הנה ארצי לפניך וגו', ואחר כך אמר לו לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד. אמר לו רבי אלעזר, זה החסד שעשה עמו - שלא לקח משל אבימלך כלום, ושלחו עם כל ממנו, ואחר כך הלך אחרינו לכרות עמו ברית.

ואמר רבי אלעזר, יפה עשה יצחק, שהרי משום שידע את סוד החכמה השתדל וחפר באר מים, כדי להתחזק באמונה כראוי. כן אברהם השתדל וחפר באר מים [וכן יצחק]. יעקב מצא אותה מתקנת וישב עליה, וכלם הלכו אחריו והשתדלו, כדי להתחזק באמונה השלמה כראוי.

ובעת ישראל מתחזקים בו בסודות של מצוות התורה, כמו שכל יום ויום מתחזק אדם בציצית, שהיא מצוה, ואדם מתעטף בה. כך גם בתפלין שמניח על ראשו ובזרועו, שהוא סוד עליון כראוי, משום שהקדוש ברוך הוא נמצא באדם שמתעטר בו בתפלין ומתעטף בציצית, והכל סוד האמונה העליונה.

ועל כן, מי שלא מתעטף בזה ולא מתעטר להתחזק בתפלין בכל יום, דומה לו שאין שורה עמו האמונה, וסר ממנו פחד רבנו, ותפלתו אינה תפלה כראוי. ומשום כך היו האבות מתחזקים בתוך האמונה העליונה, משום שבאר העליונה של סוד האמונה השלמה שורה בו.

ויעתק משם ויחפר באר אחרת וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה נח) ונחף ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתיך יחליץ וגו'. הפסוק הזה בארוהו ונתבאר. אבל בפסוק הזה בו החזיקו בעלי האמונה שהבטיח להם לעולם הבא. ונחף ה' תמיד - בעולם הזה ובעולם הבא. ונחף ה', כיון שאמר ונחף ה', למה תמיד? אלא זה התמיד של בין הערבים שהוא התחזק תחת זרועו של יצחק, וזהו החלק לעולם הבא. מנין לנו? מדוד, שכתוב (תהלים כג) ינחני במעגלי צדק למען שמו.

וְבֵא וְרָאָה, לֹא זָכָה יִצְחָק כְּמוֹ אֲבָרְהָם, שֶׁלֹּא סָמוּ עֵינָיו וְלֹא כִהוּ. אֲבָל כָּאֵן הוּא סוּד עֲלִיּוֹן, סוּד הָאֱמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, שֶׁכְּתוּב וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוּר יוֹם. זֶה אֲבָרְהָם, שֶׁהוּא אוּר הַיּוֹם, וְאוּרוֹ הוּלֵךְ וּמֵאִיר וּמִתְחַזֵּק בְּתַקוּן הַיּוֹם.

וּמִשּׁוּם כִּף מַה כְּתוּב? וְאֲבָרְהָם זָקֵן בָּא בְּיָמָיו, בְּאוֹתָם הָאוּרוֹת שֶׁמֵאִירִים. וְהוּא זָקֵן, [וּמֵאִיר. אֵז הוּלֵךְ וּמֵאִיר] כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר (מְשַׁלֵּי ד) הוּלֵךְ וְאוּר עַד נִכּוֹן הַיּוֹם, וּמִשּׁוּם כִּף וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוּר יוֹם. וְלַחֲשׂוֹף קָרָא לִילָה – זֶה יִצְחָק, שֶׁהוּא חֲשׂוֹף, וְהוּא הוּלֵךְ לְקַבֵּל לְתוֹכוֹ אֶת הַלִּילָה. וּמִשּׁוּם כִּף, כִּשְׁהוּא זָקֵן מַה כְּתוּב? וַיְהִי כִי זָקֵן יִצְחָק וַתְּכַהֵן עֵינָיו מֵרְאוּת. כִּף זֶה וְדָאִי, שֶׁרְצָה לְהַחֲשׂוֹף וּלְהַדְבִּק [בַּחֲשׂוֹף] בְּדַרְגָּתוֹ כְּרָאוּי.

בֵּא רַבִּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ וּנְשִׁק יָדָיו. אָמַר לוֹ, יָפָה. אֲבָרְהָם מֵאִיר מִצַּד שֶׁל דַּרְגָּתוֹ, יִצְחָק נִחְשָׁף מֵהַצַּד שֶׁל דַּרְגָּתוֹ, וַיַּעֲקֹב לָמָּה, שֶׁכְּתוּב וְעֵינָיו יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מִזְקֵן? אָמַר לוֹ, כִּף זֶה וְדָאִי, כְּתוּב כְּבָדוֹ וְלֹא כִהוּ. כְּתוּב מִזְקֵן וְלֹא מִזְקֵנוֹ. אֲלֵא מִזְקֵן – מִזְקֵן שֶׁל יִצְחָק, מֵאוֹתוֹ צַד כְּבָדוֹ. לֹא יוֹכֵל לְרְאוּת לְהִסְתַּכֵּל כְּרָאוּי, אֲבָל לֹא כִהוּ. אֲבָל יִצְחָק כִּהוּ וְדָאִי מִכָּל וְכָל, וְנִעֲשָׂה חֲשׂוֹף, שֶׁהָרִי אֵז נֶאֱחָז בּוֹ הַלִּילָה, וְהִתְקַיֵּם וְלַחֲשׂוֹף קָרָא לִילָה.

וַיִּקְרָא אֶת עֵשׂוֹ בְּנוֹ הַגָּדֹל. שֶׁנִּכְלָל מִצַּדוֹ שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה. וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא זָקֵנְתִי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים פד) אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בֶּן וְגוֹ'. אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁמִּתְחַזֵּק בַּקְּבִ"ה וְשֵׁם בּוֹ אֶת תְּקִפּוֹ.

יְבוּל כְּחֻנְנִיָּה מִישָׂאֵל וְעִזְרִיָּה שֶׁהִתְחַזְּקוּ וְאָמְרוּ, (דְּנִיאל ג) הֵן אֲתָנוּ אֱלֹהֵינוּ שְׂאֵנוּ עוֹבְדִים יְכוּל לְהַצִּילָנוּ מִתּוֹךְ כְּבִשָּׁן הָאִשׁ הַיּוֹקְדֵת, וּמִיָּדָךְ הַמֶּלֶךְ יִצִּיל.

בֵּא רָאָה, שָׂאֵם לֹא יִצִּיל וְלֹא יַעֲמֵד עֲלֵיהֶם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, נִמְצָא שֶׁשְּׂמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא יִתְקַדֵּשׁ בְּעֵינֵי הַכָּל, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ. אֲלֵא כִיּוֹן שִׁדְעוּ שֶׁלֹּא אָמְרוּ כְּרָאוּי, חֲזָרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לֹא יָדוּעַ לְהִיּוֹת לֶךְ הַמֶּלֶךְ וְגוֹ'. כִּיּוֹן יִצִּיל בֵּינָם לֹא יִצִּיל, יָדוּעַ לְהִיּוֹת לֶךְ הַמֶּלֶךְ וְגוֹ'. וְשִׁנִּינוּ שֶׁיִּתְחַזְּקוּ אֶת הַיּוֹדֵעַ לָהֶם דְּבַר, וְשִׁמְעוּ וְקַבְּלוּ מִמֶּנּוּ, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא

בְּגִלּוּי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר (אִיּוֹב כח) לֹא יָדַע אָנוּשׁ עֲרֻכָּה וְגוֹ'. כִּשְׁמִתְפַּשְׁטֵת לְהָאִיר, מֵאִירָה בְּסוּד הָעוֹלָם הַבָּא, וְהָעוֹלָם הַבָּא נִבְרָא מִמֶּנָּה, כְּפִי שֶׁשִּׁנִּינוּ, הָעוֹלָם הַבָּא נִבְרָא בְּיוֹ"ד, וְהִתְחַכְּמָה הַזֶּה נִכְסִית שָׁם, וְהֵם אֶחָד בְּזִמְנָן שֶׁמִּתְיַצֵּב [שֶׁמִּתְעַטֵּר נ"א שֶׁנִּעֲשָׂה] הַכָּל בְּסוּד שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא, כְּפִי שֶׁאָמְרָנוּ. אֵז הִיא הַשְּׂמִיחָה לְהִיּוֹת מֵאִירָה, וְהַכָּל בַּחֲשָׁאִי, שֶׁלֹּא נִשְׁמַע בַּחוּץ לְעוֹלָמִים.

עוֹד רוּצָה לְהִתְפַּשֵּׁט, וַיּוֹצֵאִים מִן הַמְּקוֹם הַזֶּה אִשׁ וּמִים וְרוּחַ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, וְנִעֲשִׂים קוֹל אֶחָד שֶׁיּוֹצֵא בַּחוּץ וְנִשְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. אֵז מִשָּׁם וְלִהְיוֹן זֶהוּ חוּץ. הָרִי בְּפָנִים הוּא בַּחֲשָׁאִי, שֶׁלֹּא נִשְׁמַע לְעוֹלָמִים. עֲכָשׁוּ שֶׁנִּשְׁמַע הַסוּד נִקְרָא בַּחוּץ. מִכָּאֵן צָרִיךְ אָדָם לְהִתְקִין אֶת מַעֲשָׂהוּ וּלְבַקֵּשׁ.

בְּרַחֲבוֹת – מִי הִרְחִיבוֹת? זֶה הִרְקִיעַ הַהוּא שְׁבוּ מֵאִירִים כָּל הַכּוֹכָבִים, וְהוּא הַמַּעֲזֵן שֶׁאֵין מִימֵיו פּוֹסְקִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר (כְּרָאשִׁית ב) וְנִהַר יֵצֵא מִעֵדֵן לְהִשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן. וְהוּא רַחֲבוֹת, וְשֵׁם תַּתָּן קוֹלָהּ, עֲלִיוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה, וְהַכָּל אֶחָד.

וּמִשּׁוּם זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה, (מְשַׁלֵּי כד) הֵכֵן בַּחוּץ מֵלֵאכְתָּף וְעִתְדָה בְּשִׂדָּה לֶךְ וְגוֹ'. הֵכֵן בַּחוּץ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, שֶׁכְּתוּב בַּחוּץ תְּרַנֵּה, שֶׁהָרִי מִכָּאֵן עוֹמֵד הַמַּעֲשָׂה לְהִתְתַּקֵּן וְדְבַר לְשִׂאֵלָה, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים ד) כִּי שָׂאֵל נָא לְיָמִים רֵאשֻׁנִים וְגוֹ', וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצֵּה הַשָּׁמַיִם.

וְעִתְדָה בְּשִׂדָּה לֶךְ – זֶה הַשִּׂדָּה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ ה'. וְאַחַר שִׁדְעַת הָאָדָם אֶת סוּד הַחֲכָמָה וַיִּתְקִין אֶת עֲצָמוֹ בָּהּ, מַה כְּתוּב אַחַר כִּף? וּבְנִיתָ בִיתְךָ. זֶה הַנִּשְׁמָה שֶׁל אָדָם בְּגוֹפּוֹ, שֶׁיִּתְתַּקֵּן וַיַּעֲשֶׂה אִישׁ שְׁלָם. וְעַל כֵּן, כִּשְׁחָפַר יִצְחָק וַעֲשָׂה בְּאֵר בְּשִׁלּוּם, לְאוֹתוֹ הַשְּׁלָוִים [שֶׁיְהִיָּה שְׁלָם] קָרָא רַחֲבוֹת, וְהַכָּל כְּרָאוּי. אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שֶׁמַּעֲשִׂיהֶם לְקַבְּ"ה לְקִים אֶת הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב כִּי יִשְׂרָיִם יִשְׁכְּנוּ אַרְצָה, יִשְׁכְּנוּ אַרְצָה, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ.

וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק. אָמַר רַבִּי שֶׁמַּעֲזֵן, כְּתוּב (כְּרָאשִׁית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוּר יוֹם וְלַחֲשׂוֹף קָרָא לִילָה. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוֹהוּ וְנִתְבָּאָר. אֲבָל בֵּא רָאָה, כָּל מַעֲשֵׂי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּלֵם הֵם דְּבָרֵי אֲמָת, וְהַכָּל בְּסוּד עֲלִיּוֹן. וְכָל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה כָּלֵם דְּבָרֵי אֱמוּנָה וְסוּדוֹת עֲלִיוֹנִים כְּרָאוּי.

רבי יהודה אמר, כִּאֲנִי רָמַז שְׁעֵתִידִים בְּנֵי יַעֲקֹב לְהִקְרִיב שְׁנֵי שְׁעִירִים, אֶחָד לֵה' וְאֶחָד לְעֶזְרָאֵל בְּיוֹם הַכַּפּוֹרִים. מִשּׁוּם כִּף הִקְרִיבָה שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים - אֶחָד בְּשִׁבִיל הַדְּרָגָה שְׁלֹמֶעֱלָה, וְאֶחָד כְּדֵי לְהַכְנִיעַ אֶת דְּרָגָתוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט עַל יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן שְׁנֵי גְדֵי עֲזִים, וּמִשְׁנִיָּהֶם טַעַם יִצְחָק וְאָכַל.

ויבא לוֹ יֵין וַיִּשֶׁת. וַיָּבֵא לוֹ יֵין, רָמַז רְמַז - מִמְּקוֹם רְחוֹק קָרַב אוֹתוֹ מֵאוֹתוֹ מְקוֹם [שֶׁל עֵשׂוֹ]. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, רָמַז מֵהַיֵּין הֵהוּא שֶׁכָּל הַשְּׂמֵחָה נִמְצָאת בּוֹ כְּדֵי לְשַׂמַּח אֶת יִצְחָק, שְׁצָרִיךְ שְׂמֵחָה, כְּשֶׁרוֹצִים שְׂמֵחָה לְשַׂמַּח אֶת צַד [הַלְוִיִּם] שְׁלוֹ, וְעַל כֵּן וַיָּבֵא לוֹ יֵין וַיִּשֶׁת.

והתקח רַבְּקָה אֶת בְּגָדֵי עֵשׂוֹ וְגו'. אֱלוֹ הַלְבוּשִׁים שֶׁהָרוּיַח עֵשׂוֹ מִנְמָרוֹד, וְאֵלֶּה לְבוּשֵׁי כְבוֹד, שֶׁהָיוּ מֵאָדָם הָרֵאשׁוֹן, וּבָאוּ לְיַד נְמָרוֹד, וּבָהֶם הָיָה צֶדֶד צִידָה נְמָרוֹד, שְׂכַתוֹב (כְּרַאשִׁית י) הוּא הָיָה גִבּוֹר צֶדֶד לְפָנָי ה' וְגו'. וְעֵשׂוֹ יִצָּא לְשָׂדֶה וְנִלְחַם בְּקָרֵב עִם נְמָרוֹד וְהָרַג אוֹתוֹ, וְלָקַח מִמֶּנּוּ אֶת הַלְבוּשִׁים הַלְלוֹ. זֶהוּ שְׂכַתוֹב וַיָּבֵא עֵשׂוֹ מִן הַשְּׂדֶה וְהוּא עֵיף. וּבְאֲרוּחָה, כָּתוּב כִּאֲנִי וְהוּא עֵיף, וְכָתוּב שָׁם (יִרְמִיָּה ד) כִּי עֵיפָה נַפְשִׁי לְהַרְגִים.

ועשו הָיָה מַעֲלָה אֶת אוֹתָם הַלְבוּשִׁים לְרַבְּקָה, וּבָהֶם הָיָה יוֹצֵא וְצָד צֶדֶד, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא לָקַח אוֹתָם, וַיִּצָּא לְשָׂדֶה וְהִתְעַכֵּב שָׁם. וּכְשֶׁעֵשׂוֹ הָיָה לֹבֵשׁ אוֹתָם, לֹא הָיוּ מַעֲלִים רִיחוֹת כָּלֵל. כִּיִּן שִׁיעֲקֹב לְבֶשׂ אוֹתָם, אֲזִי שָׁבָה הָאֲבֹדָה לְמִקּוֹמָהּ וְהָעֵלּוּ רִיחוֹת, מִשּׁוּם שִׁיפִּיּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה יָפִיּוֹ שֶׁל אָדָם, וּמִשּׁוּם כִּף חֲזָרוּ בְּשַׁעַת הַהִיא לְמִקּוֹמָם וְהָעֵלּוּ רִיחוֹת.

אמר רַבִּי יוֹסֵי, יָפִיּוֹ שֶׁל יַעֲקֹב [הָיָה] שֶׁהוּא יָפִיּוֹ שֶׁל אָדָם אֵיךְ אֶפְשָׁר? וְהָרִי שְׁנִינּוּ, תְּפוּחַ עֲקֹבוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן מִכָּהֵן גִּלְגַּל חֲמָה, וְאִם תֹּאמַר שֶׁכִּף הָיָה יַעֲקֹב? אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר, וְדַאִי שְׂכַף הָיָה. כְּרַאשׁוֹנָה טָרַם חֲטָא אָדָם הָרֵאשׁוֹן, לֹא הָיוּ יְכוּלִים כָּל הַבְּרִיּוֹת לְהִסְתַּכֵּל בְּיָפִיּוֹ. כִּיִּן שְׂחָטָא, הַשְּׂתַנָּה יָפִיּוֹ וְרוֹמוֹ הַנְּמָד, וְנִעֲשָׂה בֵּן מֵאָה אֲמוֹת.

ובא וּרְאָה, יָפִיּוֹ שֶׁל אָדָם הָרֵאשׁוֹן הוּא סוֹד, שֶׁהָאֲמוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה תְּלוּיָהּ בִּיפֵי הַהוּא, וּמִשּׁוּם כִּף (תְּהֵלִים ז) וַיְהִי נֶעַם ה' אֶלְהֵינּוּ עֲלֵינוּ,

עָמַד עֲלֵיהֶם, כְּדֵי שִׁיקְבְּלוּ שְׂכָר, וְאֲזִי חֲזָרוּ וְאָמְרוּ, וְהֵן לֹא יָדוּעַ לְהִיּוֹת לָךְ הַמֶּלֶךְ וְגו'.

אלא לֹא יִתְחַזַּק אָדָם שִׁיאֲמַר, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִצְיָלְנִי, אוֹ יַעֲשֶׂה לִּי כִּף וְכָף. אֲבָל יִשִּׁים אֶת כַּחוֹ בְּקַבָּ"ה שִׁיִּסִּיעַ לוֹ, כְּשֶׁהוּא מִשְׁתַּדֵּל בְּאוֹתָם הַמְצוּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה וְלָלַכְתּ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת. שְׂפִינּוֹן שְׂאָדָם בָּא לְהַטְהֵר, וְדַאִי מְסִיעִים לוֹ. וּבִזְהָ יִתְחַזַּק בְּקַבָּ"ה שֶׁהוּא יִסִּיעַ לוֹ, וְיִתְחַזַּק בּוֹ, שֶׁלֹּא יִשִּׁים אֶת כַּחוֹ בְּטַחוּנוֹ בְּאַחַר.

ומשום כִּף, עוֹז לוֹ בְּךָ מְסֻלוֹת בְּלִבְכֶם. שִׁיעֲשֶׂה לְבוֹ כְּרַאוּי בְּלִי הִרְהוּר אַחַר, אֲלֵא כְּמִסְלָה הַזֶּה שֶׁהִיא מִתִּישְׁבַת לְעֵבֶר בְּכָל מְקוֹם שְׁצָרִיךְ, כִּף גַּם.

דבר אַחַר אֲשֶׁרִי אָדָם עוֹז לוֹ בְּךָ - עוֹז כְּמוֹ שְׂנֵאֲמַר (תְּהֵלִים כט) ה' עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן. מִשּׁוּם שְׁצָרִיךְ לְאָדָם לְהִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה לְשִׂמּוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. שְׂכָל מִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה וְאִינוֹ מִשְׁתַּדֵּל לְשִׂמָּה, טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא נִבְרָא. מְסֻלוֹת בְּלִבְכֶם, מַה זֶה מְסֻלוֹת בְּלִבְכֶם? כְּמוֹ שְׂנֵאֲמַר (שם סח) סִלּוֹ לְרִכֵּב בְּעַרְבוֹת בִּיָּה שָׂמוֹ. זֶה הַתּוֹרָה הַהִיא שֶׁהוּא הַשְּׁתַּדֵּל בָּהּ לְהָרִים אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלַעֲשׂוֹתוֹ חֲטִיבָה בְּעוֹלָם.

בא רְאָה, כָּל מַעֲשֵׂיוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיוּ לְשִׂמּוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִשּׁוּם כִּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה עִמּוֹ תְּמִיד, שֶׁלֹּא זָזָה מִמֶּנּוּ הַשְּׂכִינָה. שְׁהָרִי בְּשַׁעַת שְׂקָרָא לוֹ יִצְחָק אֶת עֵשׂוֹ בְּנוֹ, יַעֲקֹב לֹא הָיָה שָׁם, וְהַשְּׂכִינָה הוֹדִיעָה לְרַבְּקָה, וְרַבְּקָה הוֹדִיעָה לְיַעֲקֹב.

רבי יוֹסֵי אָמַר, בֵּא רְאָה, אִם חֵס וְחִלְלָה בְּאוֹתוֹ זְמַן הָיָה מִתְּבָרֵךְ עֵשׂוֹ, לֹא הָיָה שׁוֹלֵט יַעֲקֹב לְעוֹלָמִים. אֲלֵא מִעַם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זֶה הָיָה, וְהַכֵּל בָּא בְּמִקּוֹמוֹ כְּרַאוּי. בֵּא רְאָה, כְּתוּב וְרַבְּקָה אֶהְבֵּת אֶת יַעֲקֹב, וְזֶה נִתְבָּאָר. וּמִשּׁוּם כִּף שְׂלַחָה בְּשִׁבִיל יַעֲקֹב, הִנֵּה שְׂמַעְתִּי אֶת אֲבִיךָ מְדַבֵּר אֶל עֵשׂוֹ אַחֲרֶיךָ לֵאמֹר.

ועתה בְּנֵי שְׂמַע בְּקִלִּי וְגו'. בְּזְמַן הַהוּא עָרַב פֶּסַח הָיָה, וְצָרִיךְ הַיִּצָּר הָרַע לְהִתְבַּעַר וְלִשְׁלֹט הַלְבָּנָה, סוֹד הָאֲמוּנָה, וְלָכֵן עֲשָׂתָה שְׁנֵי תַבְשִׁילִים.

רבי אֶלְעָזָר אָמַר, יַעֲקֹב אָמַר הַשִּׁירָה הַזֹּאת [שְׁהִירָה] בְּשַׁעֲרֵי שְׂאֵמֶר לוֹ אָבִיו גִּשָּׂה נָא וְאִמְשֶׁךָ בְּנֵי הָאֵתָה זֶה בְּנֵי עֲשׂוֹ אִם לֹא. אִזּוּ [מִשׁוּם] שְׁהִירָה [הִיא] יַעֲקֹב בְּצִרָה גְדוּלָה, שְׁפָחַד שְׂאֵבִיו יִפִּיר אוֹתוֹ וַיִּוָּדַע לְפָנָיו. מַה כְּתוּב? וְלֹא הִפִּירוּ כִּי הָיוּ יָדָיו פִּיֵּדִי עֲשׂוֹ אָחִיו שְׁעֵרֹת וַיִּבְרַכְהוּ. אִזּוּ אָמַר, אֵל ה' בְּצִרָתָהּ לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי.

ה' הַצִּילָה נַפְשִׁי מִשְׁפַּת שְׁקָר מִלְשׁוֹן רַמְיָה. זֹהִי הַדְּרָגָה שְׁעֲשׂוֹ שְׂרוּי בָּהּ, שְׁהִיא שְׁפַת הַשְּׁקָר [מֵהָ הוּא]. שְׁפַת שְׁקָר, בְּשַׁעֲרֵי שְׂאֵבִיו אוֹתוֹ הַנְּחָשׁ קָלְלוֹת עַל הָעוֹלָם, וּבְהַתְחַכְּמוֹת וּבְעַקְמִימוֹת הִבִּיא קָלְלוֹת, שְׁהַתְקַלַּל הָעוֹלָם.

בא רָאָה, בְּשַׁעֲרֵי שְׂאֵמֶר יִצְחָק לַעֲשׂוֹ, וַצֵּא הַשְּׂדָה וַצִּוְדָה לִי צִידָה, בְּה"א, וּבְאַרְוֵהָ, וַיִּצָּא עֲשׂוֹ כְּדִי שִׁיתְבָּרֵךְ מִיִּצְחָק, שְׂאֵמֶר לוֹ וְאַבְרָכְכָה לְפָנָי ה'. שְׂאֵלוֹ אָמַר וְאַבְרָכְכָה וְלֹא יוֹתֵר – יָפָה. פִּינֵן שְׂאֵמֶר לְפָנָי ה', בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעֲרֵי הַזְּדִעְזֵעַ כִּסָּא כְבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמְרָהּ, וּמֵה שְׂיִצָּא נְחָשׁ מֵאוֹתָן הַקָּלְלוֹת וַיִּשְׁאֵר יַעֲקֹב.

בשעה הַהִיא הַזְּדִמְן מִיכָאֵל, וּבָא לְפָנָי יַעֲקֹב וְהַשְּׂכִינָה עִמּוֹ. וַיִּדַּע יִצְחָק, וַרְאָה אֵת גֵּן עֵדֵן עִם יַעֲקֹב וּבְרָכּוֹ לְפָנָיו. וּכְשֶׁנִּכְנַס עֲשׂוֹ, נִכְנַס עִמּוֹ גִּיהֵנִס, וְעַל פֶּן וַיִּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדוּלָה עַד מְאֹד, שְׁחָשַׁב שְׁעֲשׂוֹ לֹא הִיא בְּצַד הַהוּא. פִּתַּח וְאָמַר, וְאַבְרָכְהוּ גַם בְּרוּךְ יְהִיָּה.

וְכַתּוּב (שם כז) לַחֲזוֹת בְּנַעַם ה'. וְזֶהוּ וַדָּאִי יָפִיו שֶׁל יַעֲקֹב, וְהַכֹּל הוּא סוּד עֲלִיּוֹן.

וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ. בָּא רָאָה, וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ הַבְּגָדִים לֹא כְּתוּב, אֲלָא רִיחַ בְּגָדָיו, כְּמוֹ שְׂנֵאֵמֶר (שם קד) עֵטָה אוֹר כְּשֶׁלְמָה נוֹטָה שְׁמַיִם פִּירִיעָה. דְּבָר אַחֵר [זֶה הוּא] וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ – שְׁכִינֵן שְׁהַלְבִּישׁ אוֹתָם יַעֲקֹב, הָעֵלוֹ רִיחוֹת בְּאוֹתָהּ הַשַּׁעֲרָה. וְעַד שֶׁלֹּא הָרִיחַ [שְׁהִירָח] אֵת רִיחַ לְבוּשׁוֹ לֹא בְּרַךְ אוֹתוֹ, שְׁהִירָי אִזּוּ [לֹא] יִדַּע שְׁהוּא רָאוּי לְהַתְבָּרֵךְ. שְׂאֵם לֹא רָאוּי לְהַתְבָּרֵךְ, לֹא הָיוּ עוֹלָיִם כָּל הָרִיחוֹת הַקְּדוּשִׁים הִלְלוּ עִמּוֹ. זֶהוּ שְׁכַתּוּב וַיִּרְחַח אֵת רִיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ.

וַיִּאמֶר רָאָה רִיחַ בְּנֵי כְּרִיחַ שְׂדָה אֲשֶׁר בְּרָכּוֹ ה'. וַיִּאמֶר – דְּבָר נִסְתָּר הוּא. יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁהִיָּתָה הַשְּׂכִינָה, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׁיִצְחָק הִיא. כְּרִיחַ שְׂדָה אֲשֶׁר בְּרָכּוֹ ה' – מִי הַשְּׂדָה? זֶה שְׂדָה הַתְּפוּחִים, הַשְּׂדָה שְׁהָאֲבוֹת הָעֲלִיּוֹנִים [חֹמְדִים] סוֹמְכִים אוֹתוֹ וּמְתַקְנִים אוֹתוֹ.

וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרַב דָּגָן וְתִירוֹשׁ. אָמַר רַבִּי אֲבָא, הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאַרְוֵהוּ, אֲבָל [פִּתַּח רַבִּי אֲבָא וְאָמַר] בָּא רָאָה, שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֵל ה' בְּצִרָתָהּ לִי קָרָאתִי וַיַּעֲנֵנִי. כְּמֵה שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהַכֹּל כְּדִי לְהַתְקִין אֵת דְּרָגָתוֹ וְלַעֲשׂוֹת לוֹ שֵׁם, כְּמוֹ שְׂנֵאֵמֶר (שְׁמוּאֵל-ב ח) וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם. וְהַשִּׁירָה הַזֹּאת אָמַר [לוֹ] כְּשֶׁרָאָה הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה לִיעֲקֹב [שֶׁל יַעֲקֹב].

❦ סדר הלימוד ליום כו כסלו [יום 85 בשנה] ❦

הוה גביר לאחיק. הוה, ולא אמר היה או תהיה. אלא זה סוד עליון של האמונה, שהאותיות הללו הן סודות האמונה. ה' למעלה, וא"ו באמצע, ה' אחר כך. ומשום כך אמר הוה גביר לאחיק, לשלט עליהם ולרדות אותם בזמן שבא דוד המלך. רבי יוסי אמר, הכל הוא בזמן שיבא מלך המשיח, שהרי משום שעברו ישראל על דברי התורה, אז ופרקת עלו מעל צוארך.

ויתן לך האלהים. רבי יוסי אמר, כל הברכות הללו מצד של חלקו של יעקב היו ומשלו הוא נטל. והברכות האלו היה רוצה יצחק לברך עת עשו, ומשום כך עשה הקדוש ברוך הוא, וגרם ליעקב לטל משלו.

בא ראה, בשעה שאותו הנחש הביא קללות על העולם והאדמה התקללה - מה כתוב? (בראשית ג) ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך וגו', ארוה האדמה בעבורך וגו'. שלא תהיה עושה פרות וגדולים כראוי. כנגד זה ומשמני הארץ. בעצבון תאכלנה - כנגד זה מטל השמים. וקוץ ודרדר תצמיח לך - כנגד זה ורב דגן ותירש. בועת אפיך תאכל לחם - כנגד זה יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים, שהם יעבדו את הארץ ויעבדו בשדה, כמו שנאמר (ישעיה סא) ובני נכר אפריכם וכרמיכם. והכל נטל יעקב זה כנגד זה, ומשלו נטל. והקדוש ברוך הוא גרם ליעקב שיטל את הברכות הללו להדבק במקומו וחלקו, ועשו שיידבק במקומו וחלקו.

אמר רבי חזקיה, והנה ראינו שמשמני הארץ ומטל השמים, אותן ברכות נטל עשו אחר כך, כמו שנאמר הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל.

אמר רבי שמעון, לא זה כזה ולא זה כזה, כמה נפרדות הדרגות. ביעקב כתוב ויתן לך האלהים - ובזה כתוב יהיה. ביעקב כתוב מטל השמים ומשמני הארץ - בעשו כתוב משמני הארץ וטל השמים, שהנה זה אינו כזה.

והדרגות נפרדות כמה וכמה, משום שבזה של יעקב כתוב בו, ויתן לך האלהים מטל

משום כך הזדמן יעקב ברכתו ובעקמומיות שהביא ברכות על יעקב, שהוא כמו אדם הראשון, ונטלו מאותו הנחש, שהוא שפת שקר. שפמה שקר אמר, וכמה דברי שקר עשה כדי להטעות ולהביא קללות על העולם. משום כך בא יעקב ברכתו והטעה את אביו, כדי להביא ברכות על העולם ולטל ממנו מה שמנע מן העולם. ומדה כנגד מדה היתה, ועל כן כתוב (תהלים קט) ויאָהב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו. עליו כתוב (בראשית ג) ארוה אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה. ונשאר בו לדורי דורות, וכא יעקב ונטל ממנו הברכות.

ומימיו של אדם הראשון נועד יעקב לטל מהנחש ההוא את כל הברכות הללו, והוא נשאר עם קללות ולא יצא מהם. ודוד אמר ברוח הקדש, (תהלים קכ) מה יתן לך ומה יסיף לך לשון רמיה חצי גבור שנונים. מה אכפת לאותו הנחש הרע שהביא קללות על העולם, כמו שאמר, נחש נושף וממית, ואין לו ממנו הנאה.

לשון רמיה - שרמה את אדם ואשתו והביא רע עליו ועל העולם. אחר כך בא יעקב ונטל משלו את כל אותם הברכות. חצי גבור שנונים - זה עשו ששמר שנאה [שהפחיד] ליעקב על אותן הברכות, כמו שנאמר וישטם עשו את יעקב על הברכה וגו'. [בא ראה].

ויתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ - הנה מלמעלה וממטה בחבור אחד. ורב דגן ותירש - הנה פרושה, אבל ככתוב ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. בא ראה, נער הייתי וגו', ובארוה - הפסוק הזה אמר אותו שרו של עולם וכו'. ומשום כך אמר ורב דגן ותירש.

יעבדוך עמים וישתחוו לך לאמים - בזמן ששלט שלמה המלך בירושלים, שכתוב וכל מלכי הארץ וגו' מביאים איש מנחתו וגו'. וישתחוו לך לאמים - בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב וישתחוו לו כל מלכים. רבי יהודה אמר, הכל בזמן שיבא המלך המשיח, ככתוב (תהלים עב) וישתחוו לו כל מלכים כל גוים יעבדוהו.

וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יְהִיָּה ה'
אָחַד וְשְׁמוֹ אָחַד.

וַיְהִי אֲךָ יֵצֵא יֵצֵא יַעֲקֹב וְגו'. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אֲךָ
יֵצֵא יֵצֵא – שְׁתֵּי הַיְצִיאוֹת הִלְלוּ לָמָּה? אֲלֵא
אֶחָת שֶׁל הַשְּׂכִינָה, וְאֶחָת שֶׁל יַעֲקֹב. שֶׁהִנֵּה כְּשֶׁנִּכְנַס
יַעֲקֹב, הַשְּׂכִינָה נִכְנְסָה עִמּוֹ וְהִתְבָּרַךְ לִפְנֵי הַשְּׂכִינָה.
שִׂיחָה הָיָה אוֹמֵר אֶת הַבְּרָכוֹת, וְהַשְּׂכִינָה מוֹדָה
לָהֶם עֲלֵיהֶם. וְכִשְׂיֵצֵא יַעֲקֹב, הַשְּׂכִינָה יֵצֵאָה עִמּוֹ.
זֶהוּ שְׁכָתוֹב אֲךָ יֵצֵא יֵצֵא יַעֲקֹב. שְׁתֵּי יְצִיאוֹת יַחַד.

וַעֲשׂוּ אֲחִיו בָּא מְצִידוֹ. לֹא כְּתוּב מִן הַצִּיד, אֲלֵא
מְצִידוֹ, שֶׁהוּא הַצִּידָה שְׁלוֹ, שֶׁלֹּא הִיָּתָה בּוֹ
בְּרָכָה, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ צוּחַת וְאוֹמְרָת, (מְשַׁלִּי כַּג) אֵל
תִּלְחַם אֶת לַחֵם רַע עֵינַי.

וַיַּעֲשׂוּ גַם הוּא מְטַעֲמִים וְגו'. יְקוּם אָבִי – דְּבִירוֹ
הָיָה בְּעִזּוֹת, בְּתַקִּיפוֹת הָרוּחַ, דְּבַר שְׂאִין בּוֹ
טַעַם, יְקוּם אָבִי. בָּא רָאָה מַה בֵּין יַעֲקֹב לְעֵשָׂו. יַעֲקֹב
אָמַר בְּבוֹשָׁה שֶׁל אָבִיו, בְּעִנְיָה. מַה כְּתוּב? וַיָּבֵא אֶל
אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי. מַה בֵּין זֶה לְזֶה? אֲלֵא שֶׁלֹּא רָצָה
לְזַעֲזַע אוֹתוֹ, דְּבַר בְּלִשׁוֹן תַּחְנוּנִים: קוּם נָא שְׂבֵה
וְאֶכְלָה מְצִידִי. וַעֲשׂוּ אָמַר: יְקוּם אָבִי, כְּמִי שֶׁלֹּא
דְּבַר עִמּוֹ.

בָּא רָאָה, בְּשַׁעַר שְׁנַכְנַס עֵשָׂו – נִכְנַס עִמּוֹ גִּיהֵנָם.
הַזְדַּעְזַע יַחְזֵק וּפְחָד, שְׁכָתוֹב וַיִּחְרַד יַחְזֵק
חֲרָדָה גְדוּלָה עַד מְאֹד. בֵּינָן שְׁכָתוֹב וַיִּחְרַד יַחְזֵק
חֲרָדָה גְדוּלָה – דִּי. מַה זֶה [גְדוּלָה] עַד מְאֹד? אֲלֵא
שֶׁלֹּא הִיָּתָה יְרָאָה וְאִימָה גְדוּלָה שֶׁנִּפְלָה עַל יַחְזֵק
מִיּוֹם שְׁנַכְרָא. וְאֶפְלוּ בְּשַׁעַר הַהֵיא שְׁנַעְקַד יַחְזֵק
עַל גְּבִי הַמְזַבַּח וְרָאָה [שְׂכִינָה] סַפִּין עָלָיו, לֹא
הַזְדַּעְזַע כְּשַׁעַר הַהֵיא שְׁנַכְנַס עֵשָׂו וְרָאָה גִּיהֵנָם
שְׁנַכְנַס עִמּוֹ. אַז אָמַר, בְּטָרָם תָּבֵא וְאֶבְרַכְהוּ גַם
בְּרוּךְ יְהִיָּה, מְשוּם [שְׂרָאָתָה] שְׂרָאִיתִי שְׂכִינָה
שְׁמוּדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

דְּבַר אַחֵר, יַחְזֵק אָמַר וְאֶבְרַכְהוּ, יֵצֵא קוֹל וְאָמַר גַּם
בְּרוּךְ יְהִיָּה. רָצָה יַחְזֵק לְקַלֵּל אֶת יַעֲקֹב, אָמַר
לוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא: יַחְזֵק, אֶת עֲצֻמָּךְ אֶתָּה מְקַלֵּל,
שֶׁהֵרִי כְּבֹר אֲמַרְתָּ לוֹ אֲרִירֶךָ אֲרוּר וּמְבָרְכֶיךָ בְּרוּךְ.

בָּא רָאָה, כָּלֵם הוֹדוּ עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת, עֲלִיוֹנִים
וְתַחְתּוֹנִים, וְאֶפְלוּ חֵלֶק גּוֹרְלוֹ שֶׁל עֵשָׂו הוֹדָה
עֲלֵיהֶם, וְהוּא בְּרַךְ אוֹתוֹ, וְהוֹדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת,

הַשָּׁמַיִם – זֶה הַטַּל הַעֲלִיּוֹן שְׁשׁוּפֵעַ מֵעֵתִיק הַיָּמִים,
שְׁנַקְרָא טַל הַשָּׁמַיִם, הַשָּׁמַיִם שֶׁל מַעְלָה, הַטַּל
שְׁשׁוּפֵעַ בְּדִרְגַת הַשָּׁמַיִם, וּמִשָּׁם לַשְּׂדֵה הַתְּפוּחִים
הַקְּדוּשִׁים. וּמִשְׁמֵי הָאָרֶץ – [זוֹ הָאָרֶץ שְׁלִמְעָלָה,
אָרֶץ הַחַיִּים. בַּעֲשׂוֹ כְּתוּב וּמִשְׁמֵי הָאָרֶץ, בִּיעֲקֹב
מִשְׁמֵי] הָאָרֶץ זֶה אָרֶץ הַחַיִּים שְׁלִמְעָלָה, וַיּוֹרֵשׁ
אוֹתָהּ בְּאָרֶץ שְׁלִמְעָלָה וּבְשָׁמַיִם שֶׁל מַעְלָה, וּבַעֲשׂוֹ
בְּאָרֶץ שֶׁל כָּאֵן לְמַטָּה, וּבְשָׁמַיִם שֶׁל כָּאֵן לְמַטָּה.
יַעֲקֹב לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְעֵשָׂו לְמַטָּה לְמַטָּה.

עוֹד, יַעֲקֹב לְמַעְלָה וְלְמַטָּה, וְעֵשָׂו לְמַטָּה. וְאֵף עַל
גַּב שְׁכָתוֹב וְהָיָה כְּאֲשֶׁר תָּרִיד וּפְרַקְתָּ עָלוּ
מֵעַל צְנֹאֲרֶךְ – מִזֶּה שֶׁל כָּאֵן לְמַטָּה, אֲבָל לְמַעְלָה לֹא
כְּלוּם, שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ל"ב) כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֵבֵל
נִחַלְתּוֹ. בָּא רָאָה, בְּשַׁעַר שֶׁהִתְחִילוּ לְטַל אֶת
בְּרָכוֹתֵיהֶם יַעֲקֹב וְעֵשָׂו, יַעֲקֹב נָטַל חֵלְקוֹ שְׁלִמְעָלָה,
וְעֵשָׂו נָטַל חֵלְקוֹ שְׁלִמְטָה.

רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקוֹנִיָּא אָמַר לְרַבִּי
אֶלְעָזָר, כְּלוּם שְׁמַעְתָּ מֵאָבִיךָ לָמָּה לֹא
הִתְקַיְּמוּ הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַךְ יַחְזֵק אֶת יַעֲקֹב, וְאוֹתָן
הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַךְ יַחְזֵק אֶת עֵשָׂו כָּלֵם הַתְּקַיְּמוֹ?

אָמַר לוֹ, כָּל אוֹתָם הַבְּרָכוֹת מִתְקַיְּמוֹת, וּבְרָכוֹת
אַחֲרוֹת שֶׁבְּרַךְ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יַעֲקֹב.
אֲבָל מִיָּד יַעֲקֹב נָטַל לְמַעְלָה, וְעֵשָׂו נָטַל לְמַטָּה. אַחֵר
כֶּף כְּשִׂיקוּם מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, יִטַּל יַעֲקֹב לְמַעְלָה
וְלְמַטָּה, וַיֵּאבֵד עֵשָׂו מִן הַכֹּל, וְלֹא יְהִיָּה לוֹ חֵלֶק
וְנִחַלָה וְזַכְרוֹן בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (עוֹבְדִיָּה א) וְהָיָה
בֵּית יַעֲקֹב אִשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֵשָׂו לְקֵשׁ
וְגו'. כִּדִּי שִׂיאֵבֵד עֵשָׂו מִן הַכֹּל, וַיַּעֲקֹב יִירֵשׁ שְׁנֵי
עוֹלָמוֹת – הָעוֹלָם הַזֶּה וְהָעוֹלָם הַבָּא.

וּבְזִמְן הַזֶּה כְּתוּב, (שם) וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהַר צִיּוֹן
לְשַׁפֵּט אֶת הָרָע עֵשָׂו וְהִיָּתָה לָהּ הַמְּלוּכָה.
אוֹתָהּ מַלְכוּת עֵשָׂו שְׁנֵטַל בְּעוֹלָם הַזֶּה, נִתֵּן לוֹ
הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא [תְּהִיָּה לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא] לְבָדוּ.
וְכִי עָכְשׁוּ אֵינָה מַלְכוּת מִהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא? אֲלֵא
אֵף עַל גַּב שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט לְמַעְלָה
וְלְמַטָּה, הִנֵּה נִתֵּן לְשָׂאֵר הָעַמִּים לְכָל אָחַד וְאָחַד
חֵלֶק וְנִחַלָה בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וּבְזִמְן הַהוּא
יִטַּל מִכָּלֵם אֶת הַמַּלְכוּת וְכִלָּה תְּהִיָּה שְׁלוֹ, שְׁכָתוֹב
וְהִיָּתָה לָהּ הַמְּלוּכָה, לוֹ לְבָדוּ, שְׁכָתוֹב (זְכַרְיָה יד)

כי שרית עם אלהים. מה זה עם אלהים? וכי תעלה על הדעת שעליו היה אומר? אלא אומר לו, שרית להתחבר ולהזדוג עם אלהים בחבור, בזיווג של השמש עם הלבנה. ועל כן לא כתוב על [את] אלהים, אלא עם אלהים, בחבור וזיווג אחד.

דבר אחר ויאמר, כמו שנאמר (שמות טו) ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך. אף כאן, ויאמר לא יאמר עוד שמך יעקב כי אם ישראל. ואז התעטר יעקב בדרגתו להיות הכלל של האבות. מה כתוב? ויברך אתו שם. מה זה ויברך אתו שם? שהודה לו על כל הברכות שברך אותו אביו.

רבי שמעון פתח ואמר, (משלי טז) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו בא ראה כמה יש לאדם שיתקן את שביליו עם הקדוש ברוך הוא כדי לעשות את מצוות התורה, שהרי פרשה, שודאי שני מלאכים שליחים יש לאדם מלמעלה להזדוג עמו, אחד לימין ואחד לשמאל, והם מעידים על האדם בכל מה שהוא עושה, הם נמצאים שם, וקוראים להם יצר טוב ויצר רע.

בא האדם להטהר ולהשתדל במצוות התורה - אותו יצר הטוב שהזדוג עמו, כבר התגבר על אותו יצר הרע והשלים עמו והתהפך לו לעבד. וכשאדם הולך להטמא, אותו יצר הרע מתחזק ומתגבר על אותו יצר טוב, והרי בארנו, ודאי כשאותו האדם בא לטהר, בכמה כח התחזק האדם כשהתגבר אותו יצר טוב, אז אויביו ישלם אתו, שאותו יצר הרע נכנע לפני היצר הטוב. ועל זה אמר שלמה, (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו. מה זה ועבד לו? זה יצר הרע. ואז כשאדם הולך במצוות התורה, אז גם אויביו ישלם אתו, זה יצר הרע ומה שבא מצדו.

בא ראה, משום שיעקב בטח בקב"ה וכל דרכיו היו לשמו, על כן אויביו ישלם אתו. וזה [זה] סמאל, הכח והחזק של עשו, שהשלים עם יעקב. ומשום שהשלים עם יעקב והודה לו על אותן הברכות, אזי השלים עמו עשו. [אז הודה לו עשו, שכתוב יש לי רב אחי יהי לך אשר לך, שהרי הודה לו על אותן הברכות שלו בחרב] ועד שלא השלים יעקב עם אותו הממנה שנתמנה עליו, לא השלים

והעלהו על ראשו למעלה. מנין לנו? שכתוב ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. ויאמר שלחני - משום שהחזיק בו יעקב. וכי איך יכול אדם, שהוא גוף ובשר, להחזיק במלאך שהוא רוח ממש, שכתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט?

אלא, מכאן שמלאכים שלוחי הקדוש ברוך הוא, כשיורדים לעולם הזה, גלומים ומתגלמים, ומתלבשים בגוף כמו של העולם הזה, משום שפך ראוי שלא לשנות ממנהג אותו המקום שהולכים לשם.

והנה נאמר, שכאשר עלה משה למעלה מה כתוב? (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה, משום המנהג, שלא לשנות מהמקום שהוא שהלך לשם. ואותם המלאכים, כשירדו למטה, כתוב (בראשית יח) והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו. וכן כאן, כשירד למטה המלאך הזה, לא נאבק עם יעקב אלא מתוך שהיה מלבש בגוף כמו של העולם הזה, ועל כן נאבק עמו כל אותו הלילה.

בא ראה, משום שהשלטון של אלו אינו אלא בלילה ודאי, ומשום כך השליטה של עשו אינה אלא בגלות, שהיא הלילה, ועל כן בלילה התחזק עם יעקב ונאבק עמו. וכשבא הבקר, נחלש כחו ולא יכל, ואז התגבר יעקב, משום ששלטונו של יעקב ביום.

ומשום כך כתוב, (ישעיה כא) משא דומה אלי קרא משעיר שמר מה מלילה שמר מה מליל. שהרי אז השלטון הוא של עשו, שהוא שעיר, הוא בלילה. ומשום כך נחלש כשבא הבקר, ואז ויאמר שלחני כי עלה השחר.

ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. כי אם ברכתני? כי אם תברכני היה צריך להיות! מה זה כי אם ברכתני? אם תודה על אותן הברכות שברך אותי אבא ולא תהיה מקטרג עלי בגללם. מה כתוב? ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל וגו'. למה ישראל? אמר לו, בעל כרחי יש לי לשמש אותך, שהרי אתה התעטרת בכחך למעלה בדרגה עליונה, ודאי ישראל יהיה שמך.

כְּמוֹ זֶה אָמַר אִיּוֹב, (איוב יג) וְתַחֲשַׁבְנִי לְאִוִּיב לָךְ. חָזַר אִיּוֹב - אִוִּיב. וּפְרָשׁוּהָ שְׁכָתוּב אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרָה יִשׁוּפְנֵי וְגו'. אָמַר לְפָנָיו: רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם, שְׁמָא רוּחַ סַעֲרָה עֲבָרָה לְפָנֶיךָ? וְכֵאֵן בְּכַרְתִּי לְקַח, וְהִנֵּה עֲתָה חָזַר הַדְּבָר וְנִטַּל בְּרַכְתִּי.

הֵן גְּבִיר שִׁמְתִּיו לָךְ וְגו', וְלָךְ אִפּוּא מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי. וְלָךְ אִפּוּא - אֵין עוֹמֵד פֶּה מִי שִׁסְכִּים עָלֶיךָ. מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי. אִזּוּ בְּרַךְ אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִסְתַּכַּל בְּדַרְגָּתוֹ וְאָמַר וְעַל חֲרָבָךְ תַּחֲיֶה, שְׁהָרִי כֶּף רְאוּי לָךְ לְשַׁפֵּךְ דָּמִים וְלַעֲשׂוֹת קְרָבוֹת, וְעַל כֵּן אָמַר מָה אַעֲשֶׂה בְּנִי.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וְלָךְ אִפּוּא מָה אַעֲשֶׂה - כִּיּוֹן שְׁאָמַר אֵת זֶה, לְמָה בְּנִי? אֶלָּא אָמַר לוֹ, וְלָךְ אִפּוּא מָה אַעֲשֶׂה שְׁאֵתָה בְּדִין וּבְחָרֵב וּבְדָם אֲנִי רוֹאֶה אוֹתְךָ, וְאֵת אַחֲיָךְ בְּדֶרֶךְ שְׁלָמָה. אֶלָּא בְּנִי, בְּנִי וְדָאִי. אֲנִי גְרַמְתִּי לָךְ מִשׁוּם שְׁאֵתָה בְּנִי, וְעַל כֵּן וְעַל חֲרָבָךְ תַּחֲיֶה וְאֵת אַחֲיָךְ תַּעֲבֹד. וְעַדִּין לֹא הִתְקִים, שְׁהָרִי לֹא עָבַד עֲשׂוֹ אֵת יַעֲקֹב, מִשׁוּם שִׁיעֲקֹב לֹא רָצָה אוֹתוֹ עֲכָשׁוּ, וְהוּא חָזַר וְקָרָא לוֹ אֲדוּנִי כִּמָּה פְּעָמִים, מִשׁוּם שֶׁהִסְתַּכַּל לְמַרְחוֹק וְהַעֲלָה אוֹתוֹ לְסוּף הַיָּמִים, כְּמוֹ שְׁאָמְרָנוּ.

רַבִּי חִיָּא וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים רָאוּ אֵת רַבִּי יוֹסִי הַזֶּקֶן שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ אַחֲרֵיהֶם. יָשְׁבוּ עַד שֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם. כִּיּוֹן שֶׁהִגִּיעַ אֲלֵיהֶם, אָמְרוּ, עֲכָשׁוּ הַדְּרָךְ מִתְקַנֵּת לְפָנֵינוּ. הֲלָכוּ. אָמַר רַבִּי חִיָּא, עֵת לַעֲשׂוֹת לָהּ. פִּתַּח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (משלי לא) פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה. פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה - זֹו כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה - אֵלוֹ הֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם לְשׁוֹן הַתּוֹרָה שֶׁמְדַבְּרִים בָּהּ יָמִים וְלֵילוֹת.

פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה - זֹו ב' שֶׁל בְּרֵאשִׁית, וּפְרָשׁוּהָ. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה - זֶה אַבְרָהָם, שָׁבוּ בְּרָא אֵת הָעוֹלָם וּבֹו מְדַבֵּר תָּמִיד. ב' סְתוּמָה מִצַּד זֶה, וּפִתּוּחָה מִצַּד זֶה. סְתוּמָה מִצַּד זֶה, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר וְרֵאִיתָ אֵת אַחֲרָי. פִּתּוּחָה מִצַּד זֶה כְּדִי לְהָאִיר [לְהַדִּיר] פְּנֵיָה כְּלָפִי מַעֲלָה, וּפִתּוּחָה מִצַּד זֶה כְּדִי לְקַבֵּל מִלְמַעְלָה, וְהִיא אֲכַסְדָּרָה לְקַבֵּל. וּמִשׁוּם כֶּף עוֹמֵדָת בְּרֵאשִׁית הַתּוֹרָה וּמִתְמַלְאֵת אַחֵר כֶּף. פִּיָּה פִּתְחָה בְּחֻכְמָה, בְּחֻכְמָה וְדָאִי, שְׁכָתוּב בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים, כְּתַרְגוּמוֹ. וְתוֹרַת חֶסֶד עַל לְשׁוֹנָה -

עֲמוּ עֲשׂוּ. מִשׁוּם כֶּף, בְּכָל מְקוֹם הַכַּח שֶׁל מִטָּה תְּלוּי בַּכַּח שֶׁל מַעֲלָה.

וַיַּחֲרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד מְאֹד וַיֹּאמֶר מִי אִפּוּא. מִי אִפּוּא - מָה זֶה מִי אִפּוּא? הֲיִהְיֶה צָרִיךְ לְהִיּוֹת מִי הוּא זֶה! אֶלָּא מִי אִפּוּא - שְׁשָׁם עֲמָדָה הַשְּׁכִינָה כְּשֶׁבֵרַךְ יִצְחָק אֵת יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן אָמַר מִי אִפּוּא, מִי הוּא שְׁעוֹמֵד כָּאֵן וּמוֹדָה עַל אוֹתָן הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַכְתִּי אוֹתוֹ? וְדָאִי גַם בְּרוּךְ יִהְיֶה! שֶׁהִנֵּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַסְּפִים לְאוֹתָן הַבְּרָכוֹת.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִשׁוּם אוֹתָהּ הַחֲרָדָה שֶׁהֲחָרִיד יַעֲקֹב אֵת יִצְחָק אָבִיו, נִעְנַשׁ יַעֲקֹב בְּעֵנַשׁ שֶׁל יוֹסֵף שֶׁחָרַד חֲרָדָה כְּזוֹ בְּשַׁעֲרָה שְׁאָמְרוּ לוֹ זֹאת מִצָּאֵנוּ. יִצְחָק אָמַר מִי אִפּוּא - בְּאִיפָה נִעְנַשׁ יַעֲקֹב, שְׁכָתוּב אִיפָה הֵם רַעִים, וְשֵׁם יוֹסֵף נֶאֱבַד, וְנִעְנַשׁ יַעֲקֹב. וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַסְּפִים עַל יָדוֹ בְּאוֹתָן הַבְּרָכוֹת, הוּא נִעְנַשׁ בְּאִיפָה, שְׁכָתוּב אִיפָה הֵם רַעִים, וּמִשָּׁם נֶאֱבַד מִמֶּנּוּ וְנִעְנַשׁ כָּל אוֹתוֹ הַעֲנַשׁ.

וַיַּחֲרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה. מָה זֶה גְדֹלָה? כְּתוּב כָּאֵן גְּדֹלָה, וְכָתוּב שָׁם (דְּבָרִים יח) וְאֵת הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת וְגו'. שְׁנַכְנַס עֲמוּ גִיְהֵנָם. עַד מְאֹד - מָה זֶה עַד מְאֹד? כְּתוּב כָּאֵן מְאֹד, וְכָתוּב שָׁם (בְּרֵאשִׁית א) וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד. זֶה מִלְאֵךְ הַמְּוֹת. אִזּוּ אָמַר מִי אִפּוּא.

בְּשִׁמְעַ עֲשׂוֹ אֵת דְּבָרֵי אָבִיו וְגו'. אָמַר רַבִּי חִיָּא, כִּמָּה רַעוּת עֲשׂוֹ אוֹתָן דְּמַעוֹת שְׁבָכָה וְהוֹצִיא עֲשׂוֹ לְפָנָי אָבִיו כְּדִי שִׁיתְבָּרַךְ מִמֶּנּוּ, מִשׁוּם שֶׁהָיָה מַחֲשִׁיב דְּבַר אָבִיו יוֹתֵר. הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב. [וּבְאֵרוֹהוּ] הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ - קָרָא שְׁמוֹ אוֹתוֹ שֶׁקָּרָא לוֹ. הוֹצִיא הַשְּׁמַעַת קוֹל שֶׁל רַק בְּשִׁבִיל קְלוֹן. לֹא כְּתוּב הֲכִי נִקְרָא שְׁמוֹ, אֶלָּא קָרָא שְׁמוֹ.

וַיַּעֲקֹבְנִי זֶה פְּעָמִים. זֶה - מָה הוּא זֶה? [אֶלָּא] וַיַּעֲקֹבְנִי פְּעָמִים הֲיִהְיֶה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! אֶלָּא דְּבַר אֶחָד הֲיִהְיֶה פְּעָמִים - בְּכַרְתִּי, הַחֲזִיר לוֹ פְּעַם אַחֲרַת בְּרַכְתִּי. זֶהוּ פְּעָמִים. כְּמוֹ כֵּן (בְּרֵאשִׁית מג) כִּי עֲתָה שָׁבְנוּ זֶה פְּעָמִים. דְּבַר אֶחָד פְּעָמִים. אֶחָד שֶׁהִנֵּה הַחֲזִירָתִי לוֹ, וְלֹא נִהְיֶה בְּבוֹשָׁה לְפָנָי אוֹתוֹ אָדָם. שָׁבְנוּ - בְּשָׁנוּ. אָנוּ בְּבוֹשָׁה מִמֶּנּוּ, וּכְבָר הַחֲזִירָנוּ.

להעבירן לאחר כך, לארץ הימים. והיה ירא ופחד. יצא קול ואמר: ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' כי אתך אני. לא אעזב אותך בעולם הזה. כי הנני מושיעך מרחוק, לאותו הזמן שאתה מעביר אותך, את אותן הברכות.

ואת זרעך מארץ שבים, שאף על גב שעכשו נוטל עשו ברכותיו וישתעבדו בכניף, אני אוציא אותם מידי, אז בניך ישתעבדו בו. ושב יעקב, לאותן הברכות. ושב יעקב - זו השכינה [שהיא עם יעקב]. ושב יעקב ודאי. ושקט ושאנו, כמו שבאררה, מאותן מלכיות: מבבל, ומדי, ומיזון, ומאדום. שהם היו שהשתעבדו בישראל. ואין מחריד - לעולם ולעולמי עולמים.

הלכו. בעודם הולכים אמר רבי יוסי, ודאי כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא בארץ, הכל היה בסוד החכמה, והכל כדי להראות את החכמה העליונה לבני האדם כדי שילמדו מהמעשה ההוא את סודות החכמה, והכל הם פראוי, וכל מעשיו דרכי התורה, משום שדרכי התורה הם דרכי הקדוש ברוך הוא, ואין דבר קטן שאין בו כמה דרכים ושכילים וסודות של חכמה עליונה.

בא ראה, שהרי רבי יוחנן בן זכאי היה אומר שלש מאות הלכות פסוקות בסוד החכמה העליונה בפסוק ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב, ולא גלה אותם אלא לרבי אליעזר שהיה עמו, כדי לדעת שכמה סודות עליונים הם בכל מעשה ומעשה, שהוא בתורה, ובכל דבר ודבר, היא חכמה ותורת אמת. משום כך דברי התורה הם דברים קדושים להראות ממנה נפלאות, כמו שנאמר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

בא ראה, בשעה שעקם הנחש ההוא את אדם ואת אשתו, שקרב לאשה והטיל בה זהמא, והתפתה בו אדם, אז נטמא העולם, והתקללה בשבילו האדמה, וגרם מות לכל העולם, ועמד העולם להפרע ממנו, עד שבא עץ החיים וכפה [וכפר] על אדם, והכניע אותו הנחש שלא ישלט לעולמים על זרעו של יעקב.

שהרי בזמן שהקריבו ישראל שעיר, היה נכנע אותו הנחש והתהפך לעבד, כמו שנאמר,

שהרי אחר כך מספר ואומר, ויאמר אליהם יהי אור ויהי אור.

פיה פתחה בחכמה - זו ה' [הראשונה] של השם הקדוש שהכל בה, והיא סתומה וגלויה, כלולה ממעלה ומטה, הסוד של מעלה ומטה. פיה פתחה בחכמה - משום שהיא סתומה שאין נודעת כלל, שכתוב ונעלמה מעיני כל חי ומעוף השמים נסתרה. וכשמתחילה להתפשט בחכמה שנדבקה בה, והיא בתוכה, [והיא] מוציאה קול, שהיא תורת חסד.

פיה פתחה בחכמה - זו ה"א האחרונה שהיא דבור, והדבור תלוי בחכמה. ותורת חסד על לשונה - זה הקול שעומד על הדבור להנהיגו. ותורת חסד - זה יעקב, שהוא על לשונה, להנהיג הדבר ולאחז אותו, שהרי אין דבור בלי קול, ובאררה.

פתח רבי חייא אחריו ואמר, (משלי ח) אני חכמה שכנתי ערמה ודעת מזמות אמצא. אני חכמה - זו כנסת ישראל. שכנתי ערמה - זה יעקב שהוא חכם. ודעת מזמות אמצא - זה יצחק, שהיתה לו דעת מזמות לברך את עשו. ומשום שחכמה השתתפה עם יעקב, שהוא ערמה - ודעת מזמות אמצא, שהתברך יעקב מאביו, ושרו עליו כל הברכות, והתקיימו בו ובבניו לעולם ולעולמי עולמים.

מהן התקיימו בעולם הזה, וכלן יתקיימו לזמן מלך המשיח, שאז יהיו ישראל גוי אחד בארץ ועם אחד לקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב ועשיתי אתם לגוי אחד בארץ. וישלטו למעלה ולמטה, שכתוב (דניאל ז) והנה עם ענני השמים כבן אדם בא. זה מלך המשיח, שכתוב (שם ב) ובימיהם של אלו המלכים יעמיד אלהי השמים מלכות. ועל כן רצה יעקב שיעברו ברכותיו לאותו עתיד לבא, ולא נטל אותם לאלתר.

פתח רבי ייסא אחריו ואמר, (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' ואל תחת ישראל וגו'. הפסוק הזה באררה. אבל בשעה ההיא שיצא יעקב מלפני אביו עם אותן הברכות, הסתפל בעצמו ואמר: הנה הברכות הללו אני רוצה

ביון שהתעורר הבקר ועבר הלילה, התגבר יעקב, ונחלש כחו של סמאל, אז אמר שלחני, שהגיע הזמן לומר את שירת הבקר. ורצה ללכת, והודה לו על אותן הברכות, והוסיף לו ברכה אחרת, שכתוב ויברך אתו שם.

בא ראה כמה ברכות התברך יעקב: אחת של אביו באותה התעקמות, והרויח את כל אותן הברכות. ואחת של השכינה, שברך אותו הקדוש ברוך הוא כשהיה בא מלבן, שכתוב ויברך אלהים את יעקב. ואחת שברך אותו המלאך ההוא, הממנה של עשו. ואחת ברכה אחרת שברך אותו אביו כשהלך לפדן ארם, שכתוב ואל שדי יברך אתך וגו'.

בזמן ההוא שראה יעקב את עצמו בכל הברכות הללו, אמר, באיזו ברכה מהם אשתמש כעת? אמר, כעת אשתמש בחלשה שבהן, ומי היא? זו האחרונה, שברך אותו אביו. ואף על גב שהיא חזקה, אמר, אינה חזקה בשלטון העולם הזה כראשונה.

אמר יעקב, אטל עכשו את זו ואשתמש בה, ואעביר את כל אותן האחרות לזמן שאצטרך לי ולבני אחרי, מתי? בזמן שיתפנסו כל העמים להאביד את בני מן העולם, שכתוב כל גוים סבבוני בשם ה' פי אמילם. סבבוני גם סבבוני וגו'. סבבוני כדברים וגו'. הנה כאן שלשה, כלפי שלשה שנשארו. אחת - אותן הברכות הראשונות של אביו. שתיים - אותן ברכות שברך אותו הקדוש ברוך הוא. שלש - אותן הברכות שברך אותו המלאך ההוא.

אמר יעקב, לשם צריך אותן, אל המלכים וכל העמים של כל העולם, ואעביר אותן לשם, וכעת כלפי עשו די לי בזה. למלך שהיו לו כמה לגיונות חזקים, כמה בעלי לוחמי קרבות להלחם בקרבות, שמזמנים כלפי מלכים חזקים להלחם בהם קרבות. בינתיים שמע על שודד אחד רוצח. אמר, בני השערים הללו ילכו לשם. אמרו לו, מפל הלגיונות שלך אינך שולח לשם אלא אלו? אמר, כלפי אותו השודד די באלו, שהרי כל לגיונותי ובעלי הקרב אעביר אותם לאותם המלכים החזקים. ביום הקרב כשיצטרכו לי, יהיו.

ועל כן הקריב יעקב לאביו שני שעירים. אחד להכניע את עשו, שהוא שעיר, ואחד בשביל הדרגה שהיתה תלויה בעשו ונדבק בו ונתבאר.

ומשום כך עמד העולם עד שתבא אשה כמו חוה, ובן אדם כמו אדם, ויעקמו ויחכימו את אותו הנחש הרע ואותו שרוכב עליו, והכל נתבאר.

פתח ואמר, ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה, והרי נאמר ויעקב איש תם ישב אהלים. איש תם - גבר שלם, כתרגומו. ישב אהלים - למה הוא תם? משום שהוא ישב אהלים, שאוחז את שני הצדדים, את אברהם ואת יצחק. ועל כן יעקב בצדו של יצחק בא אל עשו, כמו שנאמר, שכתוב עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפתל. וכשבא עם ברכות - עם סיוע שלמעלה הוא בא, עם סיוע של אברהם ויצחק, ומשום כך זה היה בחכמה, כמו שנתבאר.

בא ראה, כשיעקב התעורר אל סמאל, דרגתו של עשו, וקבל עליו את יעקב, ויעקב נצח אותו בכמה צדדים - נצח את הנחש בחכמה ועקמומיות, ולא נצח, רק מהשעיר. ואף על גב שהכל אחד, נצח כמו כן את סמאל בנצחון אחר ונצח אותו. זהו שכתוב ויאבק איש עמו עד עלות השחר. וירא פי לא יכל לו.

בא ראה כמה היתה זכותו של יעקב, שהוא בא ורצה להעבירו מן העולם, ואותו הלילה היה הלילה שנבראה בו הלבנה, ויעקב נשאר לבדו, שלא היה מישהו אחר עמו. ששנינו, אל יצא אדם יחידי בלילה, וכל שכן בלילה שנבראו בו המאורות, שהרי הלבנה חסרה, שכתוב יהי מאר'ת חסר. ואותו הלילה נשאר לבדו, משום שכאשר הלבנה בחסרונה, הנחש הרע מתגבר ושולט, ואז בא סמאל וקטרג עליו, ורצה להאבידו מן העולם.

ויעקב היה חזק בכל הצדדים, בצד של יצחק ובצד של אברהם, שהם היו חזקו של יעקב. בא לימין, וראה את אברהם חזק בחזק היום, בצד הימין של החסד. בא לשמאל, ראה את יצחק חזק בדין הקשה. בא לגוף, ראה את יעקב חזק משני הצדדים הללו שמקיפים אותו אחד מכאן ואחד מכאן. אזי, וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו, שהוא מקום מחוץ לגוף, והוא עמוד אחד של הגוף. אזי, ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו וגו'.

מקומו שואף זורח הוא שם. הפסוק הזה בארוהו, אבל זורח השמש - זה יעקב כשהיה בבאר שבע. ובא השמש - כשהלך לחרן, שכתוב וילך שם כי בא השמש. ואל מקומו שואף זורח, שכתוב וישכב במקום ההוא.

ובא וראה, אף על גב שהשמש מאיר לכל העולם, מסעותיו הם בשני צדדים, כמו שנאמר הולך אל דרום וסובב אל צפון, משום שזה ימין וזה שמאל. [ומשום] ושופע ויוצא כל יום מצד המזרח, והולך לצד הדרום [של מערב], ואחר כך לצד הצפון, ומצד הצפון לצד המערב, ואז השמש מתכנס ויוצא לצד מערב. יוצא ממזרח, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע. והולך למערב, שכתוב וילך חרנה.

רבי שמעון אמר, יוצא מכלל ארץ ישראל, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע, והולך לרשות אחרת, שכתוב וילך חרנה. [יוצא ממזרח, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע, זו השמטה שנוטלת מהעמק העליון האור שמאיר, והולכת למערב, שכתוב וילך חרנה, המקום שהדין והרגז שם.

רבי יוסי מבאר את הפסוק הזה בגלות. בראשונה היה יורד אור מן העמק העליון, ויעקב היה נוטל אותו והולך לבאר שבע, הבאר שחפרוה שרים, שהיה מאיר משם, והשלים אותה הבאר בכל השלמות. ובימי הגלות נסע מבאר שבע הזו והלך לחרנה, שכתוב וילך חרנה, כלומר חרון אף. ומה הוא חרון אפו של הקדוש ברוך הוא? הדרגה הרעה, הארץ של רשות אחרת.

אמר רבי חייא, כשהולך השמש למערב, המערב הזה נקרא מקומו של השמש, הכסא שלו, מקום ששולט עליו. זהו שכתוב אל מקומו שואף זורח הוא שם. שהולך אליו להאיר עליו, ונוטל את כל האורות וכונס אותם אליו.

והינו כמו ששנינו שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין, [ס"א ולמדנו, הקדוש ברוך הוא מניח תפלין, שכתוב נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. ושנינו, ימינו - זו התורה, שכתוב מימינו איש דת למו. ובזרוע עזו - אלו תפלין. וכלם נטל יעקב ומאסף לצד מערב. והלבנה אוספת לבסוף כל אותם האורות והנרות שנוטל יעקב, שהוא נותן לה

אף כך יעקב אמר כלפי עשו, די לי כעת בברכות הללו. אבל לזמן ההוא שיצרכו לבני כלפי כל המלכים והשליטים של כל העולם, אעלה אותם. כשיגיע אותו הזמן, יתעוררו אותן הברכות מכל הצדדים, ויתקיים העולם על קיומו כראוי. ומהיום ההוא והלאה תקום המלכות הזו על כל שאר מלכות אחרת, כמו שבארוה, שכתוב (דניאל ב) תכתת ותכלה כל אלו המלכויות והיא תקום לעולם. והינו האבן ההיא שנגזרת מן ההר ולא בידים, כמו שנאמר משם רעה אבן ישראל. מי האבן הזו? זו כנסת ישראל, כמו שנאמר והאבן הזאת אשר שמתה מצבה וגו'.

רבי חייא אמר, מכאן, (ישעיה י) שאר ישוב שאר יעקב - אלו הברכות האחרות שנשארו. וכתוב (מיכה ה) והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים. [אלו ברכות אחרות. כתוב והיה שארית יעקב] בגוים כלם, ולא רק בעשו. וכתוב והיה שארית וגו' כטל מאת ה'.

פתח רבי ייסא ואמר, (מלאכי א) בן יכבד אב ועבד אדניו. בן זה עשו, שלא היה אדם בעולם שיכבד את אביו כמו שעשו כבד את אביו, ואותו הכבוד שכבד אותו השליט אותו בעולם הזה.

ועבד אדניו - זה אליעזר עבד אברהם, ובארוה. שהרי אדם שהיה בא לחרן בכמה עשר וכמה מתנות ואוצרות וגמלים טעונים, שלא אמר לבתואל ולבן שהוא אוהבו של אברהם או איש אחר שבא עם פיוס של אברהם, אלא טרם ידבר את דברו מה כתוב? ויאמר עבד אברהם אנכי, ואחר כך אדני אדני, כדי שיכבד את אברהם, אותו הפכוד ואותו החסד האריך לו לכמה פעמים.

כך עשו, הכבוד ההוא שכבד את אביו האריך לו כל הפעמים הללו שישלט בעולם הזה, ואותן הדמעות הורידו את ישראל לשעבודו עד שישובו ישראל לקדוש ברוך הוא בכביה ובדמעות, שכתוב (ירמיה לא) בכבי יבאו וגו', ואז כתוב (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת ויצא יעקב

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. רבי חייא פתח ואמר, (קהלת א) זורח השמש ובא השמש ואל

רבי שמעון אָמַר, וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע – זֶה הַמַּעְרָב, שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה. וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה – זֶה שְׁנַת הָעֲרֵלָה, מִשּׁוּם שֵׁיִצָּא מִרְשׁוֹת הַקְּדוּשָׁה לְרְשׁוֹת אַחֲרָת, שֶׁהִיא בּוֹרַח מֵאֲחִיו, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

תּוֹסֵפֶתָא

בְּנֵי הָעוֹלָם, אֲהוּבֵי עֲלִיּוֹן, בְּחִירֵי הַמַּמְשָׁלָה, קָרְבוֹ שְׁמֵעוּ. מִי חָכֵם בְּכֶם, בְּעֲלֵי הָעֵינַיִם בְּהַשְׁכָּל, יָבֵא וַיֵּדַע. בְּשַׁעַת שֶׁהָרֹאשׁ הִלְכָן נָטַל שְׁלֹשׁ אוֹתִיּוֹת וְחָקַק אוֹתָם בְּחֻקֵּי הַחֻקִּיקוֹת, אַחַת א', אַחַת י', וְאַחַת ן', וְנִחְקַק אִי"ן – הָא' הָרֹאשׁ הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַכֹּל טָמוּן שֶׁל כָּל הַטְּמוּנִים, י' הוּא עֲלִיַת הָרִצּוֹן, נִתְקַן מִן הָרֹאשׁ לְמַעְלָה, וַיֵּרֵד לְמַטָּה. יֵצֵא וְהוֹצִיא שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם שְׁבִילִים, עַד שֶׁנִּחְקְקוּ בְּאַבְנֵי יְקָרוֹת שְׁלוֹהֵטוֹת, וְנִקְשְׂרוּ עִם הָאוֹת נו"ן, שֶׁהִיא זָכָר וְנִקְבָּה, שְׁנֵי אוֹהֲבִים. קָשָׁר חֲזָק, בָּהֶם נִתְקַנּוּ, וְהֵשֵׁם הַקְּדוּשׁ נִקְשָׁר בָּהֶם, מֵהֶם נִמְצָא הַמְּזוֹן לְכָל [בָּהֶם], נִתְקַנּוּ הָעוֹלָמוֹת.

וּמֵאִיר לָהּ, וְזֶה שֶׁשְּׁנִינוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְנִיחַ תְּפִלִּין מִשּׁוּם שֶׁנוֹטֵל אֶת כָּל הַכְּתָרִים הָעֲלִיּוֹנִים, וּמִי הֵם? הַסּוּד שֶׁל הָאֵב הָעֲלִיּוֹן וְסוּד הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה, וְהֵם הַתְּפִלִּין שֶׁבְּרֹאשׁ, כְּמוֹ שֶׁשְּׁנִינוּ, כִּהֵן גְּדוּל נוֹטֵל בְּרֹאשׁ. וְאַחַר שֶׁנוֹטֵל הָאֵב וְהָאֵם, נוֹטֵל הַיָּמִין וְהַשְּׂמָאל, וְנִמְצָא [שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא] שֶׁנוֹטֵל הַכֹּל.

רבי אלעזר אָמַר, תְּפָאֶרֶת יִשְׂרָאֵל נוֹטֵל הַכֹּל, וְכִשְׁנִמְשַׁכְתָּ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, נוֹטֵלֶת אֶף כָּאֵן הַכֹּל, עוֹלָם הַזָּכָר שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכֵן עוֹלָם הַנְּקֵבָה שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. כְּמוֹ שֶׁיוֹצֵאִים כָּל הָאוֹרוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כִּךָּ גַם נוֹטֵל הַכֹּל הָעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהָרִי זֶה כְּמוֹ זֶה, וּמִשּׁוּם כִּךָּ בְּאֵר שֶׁבַע זֶה הַיּוֹבֵל, בְּאֵר [שֶׁבַע] זֶה הַשְּׁמִטָּה. [שֶׁהָרִי זֶה כְּמוֹ זֶה] [הַכֹּל לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא] וְהַשְּׁמִשׁ [הַזֶּה] אֵינוֹ מֵאִיר אֲלָא מִן הַיּוֹבֵל, [וְהוּא נוֹטֵל לְתוֹךְ הָאוֹרוֹת וּמִכְנִיס תּוֹךְ הַשְּׁמִטָּה] וּמִשּׁוּם כִּךָּ וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה, זֶה הַמַּעְרָב שֶׁהִיא הַשְּׁמִטָּה.

❖ סדר הלימוד ליום כז כסלו [יום 86 בשנה] ❖

רבי יצחק היה יושב יום אחד לפני מערת אפיקותא. עבר איש אחד ושני בנים עמו, והיה אחד לאחד אומר, חזק השמש הזה הוא מצד הדרום, ואין העולם מתקיים אלא על הרוח, משום שהרוח היא קיום השלמות של כל הצדדים, ואלמלא שהוא עומד בשלמות, אין העולם יכול להתקיים.

אמר לו אחיו הקטן, אלמלא יעקב, לא התקיים העולם. בא ראה, בשעה שיחדו בניו את היחוד שלמעלה ואמרו (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, זוהי השלמות העליונה להתייחד ביחוד אחד, אזי התחבר יעקב אביהם, ונטל את ביתו, וישב בו בחבור אחד עם האבות, להתייחד זכר ונקבה יחד.

אמר רבי יצחק, אשתתף עמהם ואשמע מה הם אומרים. פתח אותו האיש ואמר, קומה ה' למנוחתך אתה וארון עזך. קומה ה' למנוחתך – כמי שאומר יקום המלך לבית מנוחת משכנו.

שנים הם היו שאמרו קומה ה' – משה ודוד. משה אמר, (במדבר י) קומה ה' ויפצו אבניך. ודוד אמר (תהלים קלב) קומה ה' למנוחתך. מה ההבדל ביניהם? אלא משה, כמו מי שמצוה את ביתו הוא אמר. משה צוה אותה להלחם קרב כנגד שונאיו, ודוד הזמין אותה למנוחה. כמו שמזמין [לו] את רבו, מזמין את המלך והגבירה עמו. זהו שכתוב קומה ה' למנוחתך אתה וארון עזך, כדי שלא להפרידם.

בהניף ילבשו צדק וחסידיה ירננו. מפאן למדנו, שמי שמזמין את המלך, ישנה את מעשיו כדי לתת שמחה למלך. אם דרך המלך שמשמחים אותו בדחנים פשוטים – יסדר לפניו בדחנים נכבדים ושרים גדולים, ואם לא – זו לא [משום] שמחת המלך.

בא ראה, דוד הזמין את המלך והגבירה למנוחה, מה עשה? שנה את בדחני המלך בשביל שרים ונכבדים, ומי הם? שכתוב בהניף ילבשו צדק וחסידיה ירננו. וחסידיה ירננו? היה צריך להיות לויף ירננו! שהרי הלויים הם בדחני המלך, וכעת

ועל כן נחזקתה ו' פשוטה, הפלל של שתיים: נ' כפופה נקבה אחת, ' שהיא הרצון שמוציא שבילים הפה בין האותיות ועשה את הרקיע של יעקב בין שתי רוחות, והטיל בין האיברים דבורים. עד שיירד לנ' הזו, שהיא כפופה, וחברו אותה יחד, צפון ודרום, אחר כך נקשרו יחד. הנ' הכפופה הזו נקראת באר שבע ומתמלאת מיעקב להשקות את כל עדרי הצאן, ועל כן ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. עוד, מבאר שבע למעלה, שהרי ממנה יוצא אחר כך להשקות את חרנה, שהיא הבאר שלמטה, חרון אף ה', חרב ה', דין, בית הדין, אלהים. ועל כן אלהים באו גוים בנחלתך. עד כאן התוספתא. **ובאשר** הגיע לבית אל, שהיא ברשות הקדשה, מה כתוב? ויפגע במקום. מי המקום? רבי חייא אמר, זהו מקומו שאמרנו, שכתוב ואל מקומו שואף [זורח הוא שם]. וילן שם כי בא השמש, כמו שנגאמר שואף זורח הוא שם, שהרי הוא בא כדי להאיר לו.

ויקח מאבני המקום. לא כתוב אבני המקום אלא מאבני המקום. אלו הם אבנים יקרות מרגליות טובות שהן שתיים עשרה אבנים עליונות, ככתוב שתיים עשרה אבנים. ותחת אלו שנים עשר אלף ורכבות אבנים פסולות, וכלן נקראות אבנים, ומשום כך מאבני המקום ולא אבני [המקום], זה המקום שאמר.

וישם מראשתיו. מראשתיו של מי? אלא מראשתיו של המקום ההוא. מה זה מראשתיו? אם תאמר כמי ששם תחת ראשו – לא. אלא מראשתיו – לארבעה [ראשי] צדדי העולם. שלש אבנים לצד צפון, ושלוש לצד מערב, ושלוש לצד דרום, ושלוש לצד מזרח. והמקום ההוא עליהם להתקן בהם.

ואז וישכב במקום ההוא. וישכב, י"ב מרגליות למטה, וכל אותן הדרגות שהן על המקום הזה הרי הן כ"ב. כיון שנתקנה המטה, שכב בה. מי שכב בה? השמש. ועל כן כתוב ביעקב וישב על המטה, שהרי לו ראויה ולא לאחר. ועל כן וישכב במקום ההוא, ומשום כך כתוב זרח השמש ובא השמש.

וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא, כְּדִי לָתֵת לָהּ נַחַת שְׁאֶפְלוּ
אֲבָנֵי הַבַּיִת אֶהוּבִים לְפָנָיו לְלוֹן בָּהֶם [שְׁכָתוֹב
וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם הַהוּא].

בְּכָה רַבִּי יִצְחָק, [וְחִיָּךְ] וְשָׁמַח. אָמַר, אֵלּוּ
הַמְרַגְלִיּוֹת תַּחַת יְדֵיכֶם, וְלֹא אֵלֶיךָ אֲחִירִיכֶם?
אָמְרוּ לוֹ, אַתָּה תֵּלֵךְ לְדַרְכְּךָ, וְאָנוּ נִכְנָס לְעִיר
לְהִלּוֹלָא שֶׁל בְּנֵי זֶה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עַכְשָׁיו יֵשׁ לִי
לָלֶכֶת לְדַרְכֵי. הֵלֵךְ לוֹ וְסִדֵּר אֶת הַדְּבָרִים לְפָנָיו רַבִּי
שְׁמַעוֹן. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְדַאי יָפָה אָמְרוּ, וְהַכֵּל
נֶאֱמַר בְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר, הַדְּבָרִים הַלְלוּ הֵם
מִבְּנֵי בְנָיו שֶׁל רַבִּי צְדוּק הַחֲלָשׁ הֵם. מָה הִטְעַם
נִקְרָא חֲלָשׁ? מִשּׁוּם שְׁאֲרַבְעִים שָׁנָה הִתְעַנָּה עַל
יְרוּשָׁלַיִם שְׁלֹא תִחַרֵּב בְּיָמָיו, וְהָיָה מִפְּרֹשׁ עַל כָּל
דָּבָר וְדָבָר שֶׁל הַתּוֹרָה סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים וְנוֹתֵן בָּהֶם
דֶּרֶךְ לְבְנֵי הָעוֹלָם לְהִתְנַהֵג בָּהֶם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לֹא הָיוּ [אֲלֵא] יָמִים מוֹעֲטִים עַד
שֶׁפָּגַשְׁתִּי אוֹתוֹ הָאִישׁ, וּבְנֵו הִקְטַן עִמּוֹ.
אָמַרְתִּי לוֹ, אֵיפֹה בִּנְךָ הָאֲחֵר? אָמַר לִי, עֲשִׂיתִי לוֹ
הַלִּילָא, וְנִשְׁאָר עִם אִשְׁתּוֹ. כִּיּוֹן שֶׁהִפִּיר אוֹתִי, אָמַר
לִי, חִיִּיךָ שְׁלֹא הַזְמַנְתִּי אוֹתְךָ לְחַתֻּנַּת בְּנֵי מִשּׁוּם
שְׁלֹשָׁה דְבָרִים: אֶחָד – שְׁלֹא יִדְעָתִי כִּי וְלֹא הִכְרַתִּי
אוֹתְךָ, שְׁכֵךְ מִזְמִינִים אֶת הָאָדָם – כְּפִי כְבוֹדוֹ, וְאוּלֵי
אַתָּה אִישׁ גָּדוֹל וְיִפְגַּם כְּבוֹדְךָ. וְאֶחָד – אוּלֵי אַתָּה
הוֹלֵךְ לְדַרְכְּךָ בַּחֲפְזוֹן וְלֹא אֲטָרִיחַ עֲלֶיךָ. וְאֶחָד –
שְׁלֹא תִתְבַּיֵּשׁ לְפָנָיו אֲנָשֵׁי הַחֲבוּרָה, שְׁדַרְכְּנוּ – שְׁכָל
אוֹתָם שְׁאוּכָלִים עַל שְׁלִחַן חַתָּן וְכֹלָה, כָּלֵם נוֹתְנִים
לָהֶם אוֹצְרוֹת וּמִתְנֹת. אָמַרְתִּי לוֹ, הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
יִדוֹן אוֹתְךָ לְטוֹב. אָמַרְתִּי לוֹ, מָה שְׁמָךְ? אָמַר לִי,
צְדוּק הִקְטַן. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה לְמַדְתִּי מִמֶּנּוּ שְׁלֹשָׁה עָשָׂר
[תְּרִיסָר] סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים בַּתּוֹרָה, וּמִבְּנֵו שְׁלֹשָׁה, אֶחָד
בְּנְבוּאָה, וְאֶחָד [וּשְׁנָיִם] בְּחִלּוּם.

וְאָמַר, מָה בֵּין נְבוּאָה לְחִלּוּם? נְבוּאָה בְּעוֹלָם הַיָּא
שֶׁל זָכָר, וְהַחִלּוּם בְּעוֹלָם הַנְּקִבָה, וּמִזֶּה
לְזֶה בְּשֵׁשׁ דְּרָגוֹת יוֹרֵד. הַנְּבוּאָה בְּיָמִין וּבְשִׂמְאַל,
וְהַחִלּוּם בְּשִׂמְאַל. וְהַחִלּוּם נִפְרָד לְכַמָּה דְּרָגוֹת
לְמִטָּה, מִשּׁוּם כֵּךְ הַחִלּוּם הוּא בְּכָל הָעוֹלָם, אֲבָל
כְּפִי דְרָגָתוֹ. כֵּךְ נִרְאָה, כְּפִי הָאָדָם כֵּךְ דְּרָגָתוֹ,
הַנְּבוּאָה אֵינָה מִתְפַּשֵּׁטת אֲלֵא בְּמִקּוּמָהּ.

בֵּא רֵאָה מָה כְּתוּב, וַיַּחֲלֵם וְהִנֵּה סֵלֶם מִצַּב אֲרָצָה
וּרְאִשׁוּ מִגִּיעַ הַשְּׁמִימָה וְהִנֵּה מִלְּאֲכֵי אֱלֹהִים

דָּוֵד שְׁהִזְמִין אוֹתוֹ לְמִנוּחָה, עֲשֵׂה אֶת הַכְּהָנִים
וְהַחֲסִידִים שְׁיִהְיוּ הֵם בְּדַחְנֵי הַמֶּלֶךְ.

אָמַר לוֹ הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, דָּוֵד, אֵינִי רוֹצֶה
לְהַטְרִיחַ עֲלֶיךָ. [אֵלּוּ] [אָמַר לוֹ הַקִּדּוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא, דָּוֵד, לֹא כֵךְ] אָמַר לוֹ דָּוֵד, רַבּוּנִי, [לֹא
כֵךְ, אֲלֵא] כְּשֵׁאתָה בְּהִיכְלָךְ, אַתָּה עוֹשֶׂה רְצוֹנְךָ. כְּעַת
שְׁהִזְמַנְתִּי אוֹתְךָ, הַדְּבָר עוֹמֵד בְּרְצוֹנִי לְקָרֵב אֶת אֵלּוּ,
שֶׁהֵם יוֹתֵר חֲשׁוּבִים, אִף עַל גַּב שְׁאִין דְּרָפֶם בְּזֶה.

מִבְּאֵן לְמַדְנֵו, שְׁמִי שֶׁהוּא בְּבֵיתוֹ, יִסְדֵּר דְרָכּוֹ
וּמַעֲשֶׂהוּ כְּרְצוֹנוֹ. אִם מִזְמִינִים אוֹתוֹ, יַעֲשֶׂה
אֶת רְצוֹנוֹ שֶׁל מְאָרְחוֹ כְּמוֹ שְׁמִסְדֵּר עֲלָיו, שְׁהָרִי דָּוֵד
הַחֲלִיף לְוַיִּים וְסִדֵּר כְּהָנִים, וְהַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַקִּים
אֶת הַדְּבָר כְּרְצוֹנוֹ.

אָמַר דָּוֵד, בְּעֵבוֹר דָּוֵד עֲבַדְךָ אֵל תִּשָּׁב פָּנָי מִשִּׁיחָךְ.
הַסְדִּוֵר שְׁסַדְרָתִי לֹא יִשׁוּב אַחֲרוֹ. אָמַר לוֹ
הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, דָּוֵד, חִיִּיךָ, אֶפְלוּ בְּכָלִים שְׁלִי לֹא
אֲשַׁתְּמַשׁ, אֲלֵא בְּכָלִים שְׁלֶךְ. וְלֹא זֶז הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא מִשֶּׁם עַד שְׁנַתָּן לוֹ אוֹצְרוֹת וּמִתְנֹת, שְׁכָתוֹב
נִשְׁבַּע ה' לְדָוִד אֲמַת לֹא יִשׁוּב מִמֶּנָּה מִפְּרִי בְטָנְךָ
אֲשִׁית לְכֶסֶף לְךָ. בָּא רַבִּי יִצְחָק וְנִשְׁקַל לוֹ. אָמַר, אִם
לֹא כָּאתִי לְדֶרֶךְ הַזֶּז אֲלֵא לְשַׁמַּע אֶת זֶה – דִּי לִי.

פָּתַח בֵּן אֶחָד שְׁלוֹ וְאָמַר, וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאָר שֶׁבַע
וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה, הֵינֵנו שְׁכָתוֹב (כְּרֵאשִׁית ב) עַל כֵּן
יַעֲזֹב אִישׁ אֶת אָבִיו וְאֶת אִמּוֹ וְדָבַק בְּאִשְׁתּוֹ. דָּבָר
אֲחֵר וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאָר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה – רְמַז
כְּשִׁי צִאוּ יִשְׂרָאֵל מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהִגְלוּ בֵּין הָעַמִּים,
כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (אֵיכָה א) וַיֵּצֵא מִן בֵּת צִיּוֹן כָּל הַדְּרָה,
וְכָתוּב גְּלָתָה יְהוּדָה מִעֲנֵי וְגו'.

פָּתַח הָאֲחֵר הִקְטַן וְאָמַר, וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶן שֶׁם
כִּי בָא הַשֶּׁמֶשׁ וְגו'. מָה זֶה וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם?
לְמֶלֶךְ שֶׁהוֹלֵךְ לְבֵית הַגְּבִירָה, צָרִיךְ לְפָגַשׁ אוֹתָהּ
וּלְבַשֵּׁם אוֹתָהּ בְּדְבָרִים כְּדִי שְׁלֹא תִמָּצֵא אֲצִלוֹ
כְּהַפְקָר, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁאֶפְלוּ יֵשׁ לוֹ מִטָּה שֶׁל זָהָב
וּכְסָתוֹת מְרַקְמוֹת מַעֲשֶׂה רוֹקֵם לִישָׁן בָּהֶם, וְהִיא
מִתְקַנֶּת לוֹ מִטָּתוֹ מֵאֲבָנִים בְּאָרְץ, וּכְחֹדֵר שֶׁל תְּכֵן.
יַעֲזֹב אֶת שְׁלוֹ וַיֵּלֶן בָּהֶם, לָתֵת לָהּ נַחַת, וּכְדִי
שְׁיִהְיֶה הַרְצוֹן שְׁלָהֶם יַחַד בְּלִי אָנֶס. כְּמוֹ שְׁלִמְדְנֵו
כָּאן, שְׁכִיּוֹן שְׁהֵלֶךְ אֵלֶיָּהּ, מָה כְּתוּב? [וַיֵּלֶן שֶׁם כִּי
בָא הַשֶּׁמֶשׁ, לְהִרְאוֹת שְׁאֶסוֹר לוֹ לְאָדָם לְשַׁמַּשׁ
מִטָּתוֹ בַּיּוֹם] וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׁם מְרֵאשְׁתּוֹ

ועל כן כתוב במראה - וירא, וירא. מה הטעם? משום שהוא מראה, כמו המראה הזה שנראים בתוכו כל הדמיות, ומשום כך וירא, ראיתי דמותו. באל שדי, שהוא המראה, שנראית בתוכו דמות אחרת, וכל הדמיות העליונות נראות בו.

משום כך, יעקב באותו הזמן, כתוב ויחלם והנה סלם מצב ארצה [וראשו]. מה זה סלם? הדרגה ששאר הדרגות תלויות בה, והוא יסוד העולם. וראשו מגיע השמימה, כך הוא להתקשר עמו. וראשו מגיע השמימה, מי ראשו? ראשו של אותו סלם. ומי הוא? זה שכתוב בו (בראשית מז) ראש המטה. משום שהוא ראש למטה הזו וממנה מאיר. מגיע השמימה, משום שהוא סיום הגוף, ועומד בין עליון ותחתון, כמו שהברית הוא סיום הגוף ועומד בין הירכים והגוף, ועל זה מגיע השמימה.

והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו, אלו הממנים של כל העמים, שהם עולים וירדים בסלם הזה. כשישראל חוטאים, נשפל הסלם הזה, ועולים אותם הממנים. וכשישראל מכשירים את מעשיהם, מתעלה הסלם הזה, וכל הממנים יורדים למטה ועובר שלטונם. הכל עומד בסלם הזה. כאן ראה יעקב בחלום את שלטונו של עשו ואת שלטון שאר העמים.

דבר אחר והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו, במי? באותו ראשו של אותו סלם. שכשמתלק ראשו ממנו - הסלם נכנע, ועולים כל הממנים. וכשמתחבר ראשו באותו סלם - מתעלה, וכל הממנים יורדים. והכל דבר אחד.

כתוב (מלכים-א ג) נראה ה' אל שלמה בחלום הלילה ויאמר אלהים שאל מה אתן לך. ואם תאמר, כאן בחלום, וכי איזו רשות יש לחלום בזה? אלא כאן נכללת דרגה בדרגה, הדרגה העליונה עם הדרגה התחתונה. משום שעד עכשו שלמה לא היה שלם. כיון שנשלם, כתוב (שם ה) וה' נתן חכמה לשלמה, וכתוב (שם) ותרב חכמת שלמה. שעמדה הלבנה בשלמותה, ובית המקדש נבנה, ואז היה רואה שלמה את החכמה עין בעין, ולא הצטרף לחלום.

עלים וירדים בו. פתח ואמר, (יחזקאל א) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר ותהי עליו שם יד ה'. היה היה - נבואה לשעה היתה, שהצטרכה על הגלות משום שהשכינה ירדה עם ישראל לגלות, וראה יחזקאל מה שראה לפי שעה. ואף על גב שאותו המקום לא ראוי לזה, משום כך היה היה. מה זה היה היה? אלא היה למעלה - היה למטה, שכתוב סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. נוטל [אותו] למעלה ונוטל [אותו] למטה. היה היה - אחד למעלה ואחד למטה.

בא ראה, הסלם הזה מחזיק בשני עולמות - במעלה ומטה. בארץ כשדים על נהר כבר. בארץ כשדים - במקום שהגלות שורה בו, ועם כל זה, על נהר כבר. מה זה נהר כבר? אלא שהיה כבר מקדם לכן, שהשכינה שורה עליו, שכתוב ונהר יצא מעדן להשקות את הגן וגו'. וזה הוא נהר אחד מאותם ארבעה הנהרות. ומשום ששרה עליו מקדם לכן והיה עליו כבר - שורה בו עכשו, והתגלה ליחזקאל.

בא ראה, ויחלם, וכי יעקב הקדוש, שהוא השלם של האבות, התגלה עליו בחלום, ובמקום הקדוש הזה לא ראה [לו] אלא בחלום? אלא יעקב בזמן ההוא לא היה נשוי, ויצחק היה קים. ואם תאמר שהנה אחר כך, כשנשא, כתוב וירא בחלום? שם המקום גרם, ויצחק היה קים, ועל כן כתוב בו חלום.

ואחר שבא לארץ הקדושה עם השבטים, ונשלמה [בהם] להם עקרת הבית ואם הבנים שמחה, כתוב וירא אלהים אל יעקב וגו', וכתוב (בראשית מז) ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה. כאן לא כתוב בו חלום, שהרי היה מדרגה אחרת עליונה.

בא ראה, החלום הוא על ידי גבריאל, שהוא למטה, בדרגה הששית מנבואה. מראה - על ידי הדרגה ההיא של החיה ההיא ששולטת בלילה. ואם תאמר, הנה כתוב (דניאל ח) גבריאל הבין להלז את המראה - כך זה ודאי, שמראה דבריו יותר סתומים, ובחלום מפרש יותר, ומפרש את הסתומים של המראה. ועל כן נפקד גבריאל, שיפרש את דברי המראה, שהוא יותר סתום.

מֵאַרְבַּע חֵיוֹת הַמְרַכְבֶּה, כְּלוּלָה מֵאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, היא הנקבה שלו, הפנים שלו, פני הרחמים, עבודה אמרתי (שמות לג) אם אין פניך הלכים וגומר.

ומצד הצדיק נקראת אחריו, חיה כלולה שמונה עשרה חליות שאחורי האדם, שדומה לשדרה שבה שמונה עשרה חליות, היא אחר למעשה בראשית, וקדם למחשבה, שנאמר בה עלה במחשבה, מה שאין פן באדם של אחר, של עץ הדעת טוב ורע, שהוא אחר למעשה בראשית וקדם לפרענות.

קמו תנאים ואמוראים ואמרו, רועה הנאמן, ברוך אתה לאל עליון, הוא יקים לך בקשתך בכל. קם זקן עליון ביניהם ואמר, רועה הנאמן, בך התקים פסוק זה שנאמר (ישעיה סב) ואל תתנו דמי לו, שהרי עליונים ותחתונים מקננים בצלמך, מחנות הקדוש ברוך הוא שהם מהישיבה העליונה, ומחנות הגבירה שהם מהישיבה התחתונה, עליך נאמר והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. בך עולים מחנות השכינה בתפלה, וירדים מחנות הקדוש ברוך הוא לשכינתו בכמה שירים ונגונים של תפלה.

אתה הוא הקרוב לקדוש ברוך הוא בתפלתך, שהיא קרבן לקדוש ברוך הוא ושכינתו באיזהו מקומן, בצו את בני ישראל וכו'. שתקנו בעלי המשנה קרבנות התפלה מצד הימין, ששם כהן איש חסד, ותקנו זמירות שהם שיר הלויים אחריהם מצד הגבורה, והוד דרגה של דוד נקשרה בשמאל של גבורה. ואהרן דרגתו בהוד נקשר בחסד, זהו שכתוב (תהלים טז) נעמות בימינך נצח.

שמע ישראל של היחוד כולל ברכו וקדשה, שהוא קדוש קדוש קדוש, וברכה מצד הימין, זהו שכתוב (במדבר ו) דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל. וקדשה מצד הלויים עמוד האמצעי, הקשר של ימין ושמאל, והוא קשר של תפלין של ראש, שהוא האם העליונה.

תפלין על ראשו כמו שבארוהו בעלי המשנה, תפלין של רבון העולם מה כתוב בהן? והוא קשר של תפלין של יד, שכינה תחתונה. וזה שבארו בעלי המשנה, הראהו למשה קשר של

אחר שחטא, הצטרף לחלום ככראשונה, ועל פן כתוב (שם יא) הנראה אליו פעמים. וכי פעמים היה ולא יותר? אלא צד החלום היה לו פעמים, וצד החכמה היה בכל יום.

ועם כל זה הצד של החלום היה יותר על כל שאר בני האדם, משום שנקללה דרגה עם דרגה, מרא"ה במרא"ה. והנה פאן בסוף ימיו יותר חשוף, וזה משום שחטא, והלבנה עמדה להפגם. מה הטעם? משום שלא שמר את ברית הקדש בהתעסקותו עם נשים נכריות, וזה התנאי שהקדוש ברוך הוא עשה עם דוד, שכתוב (תהלים קלב) אם ישמרו בניך בריתי וגו', גם בניהם עדי עד ישבו לכסא לך.

מה זה עדי עד? הינו שכתוב (דברים יא) כימי השמים על הארץ. ומשום ששלמה לא שמר את הברית הזו כראוי, התחילה הלבנה להפגם, ועל פן בסוף הצטרף את החלום, וכן יעקב הצטרף את החלום, כמו שבארנו.

רעיא מהימנא

השלמה מההשמטות (סימן ז)

ויחלום והנה סלם מצב ארצה (בראשית כח). והנה סלם - זו תפלה. מצב ארצה - שמתפללים בני אדם לו בארץ, שהיא שכינה, ומגיע לשמים שהוא הקדוש ברוך הוא, שנאמר בו (מלכים-א ח) ואתה תשמע השמים, וסוד הדבר - (תהלים ח) ה' אדננו מה אדיר שמך בכל הארץ וגומר. ובזמן שמודיע להם הקדוש ברוך הוא ושכינתו שעולה באותה התפלה, מיד - והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. בו - באותו אדם.

בלם פותחים כנפיהם לקבל שכינה באותה תפלה. זהו שכתוב (יחזקאל א) וכנפיהם פרוות מלמעלה. וזה עלים, שכינה על כנפיהם, וירדים בו. מה זה בו? בקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא יורד עליהם לקבל שכינתו, ומיוחד הקדוש ברוך הוא באותו האיש בתפלתו, ששכינה היא מצוה כלולה בשם יהו"ה, היא החיה שלו, ומצוה בלי מחשבה אין לה עליה. ומחשבה היא אדם, יו"ד ה"א ו"ו ה"א, תפארת מצוה, המלכות כלולה

האותיות שהן תולדותיהן עולות למאה ושלישים.
ע"ב ק"ל מאתים ושתים כחשבון ב"ר.

אתה הוא הבן, הרועה הנאמן, עליך נאמר (תהלים ב) נשקו בר. אתה הוא רבן של ישראל, גדול למטה, רבן של מלאכי השרת, ב"ר למעלה, בן של הקדוש ברוך הוא ושכינתו, [חסר "גם" להשלים למאתים ארבעים וחמשה] עליהם נאמר לגבי משיח בן יוסף (שמות ב) גם יהו"ה העביר חטאתך לא תמות. ב"גם" הזה התכפר דוד, וזהו שעור של החלה, ארבעים ושלוש ביצים ותוספת חמש ביצה, רמוז (ויקרא ה) וחמשתיו יסף עליו.

אשרי התפלה היוצאת מפיך, כמו שהקדוש ברוך הוא ירד על הר סיני ונאמר בו (דברים כט) כי את אשר ישנו פה עמנו עמד היום [נגו'] ואת אשר איננו פה עמנו היום, כך כשאתה משתדל בתורה ובתפלה, הקדוש ברוך הוא מכנס עליונים ותחתונים, וכל הנשמות הללו שהיו ושעתידין להיות, וכל מחנות המלאכים, ויורד בצלמך לקבל תפלתך ותורתך, משום שמחשבתך ליחד את הקדוש ברוך הוא עם שכינתו בכל המחנות שלו למעלה ולמטה, בתורתך ובתפלתך הקדוש ברוך הוא מצרף מחשבה טובה למעשה, וכמו שהוא אמר אנכי, והם אמרו (שמות כד) נעשה ונשמע.

כך הקדוש ברוך הוא עושה לכל המחנות, והם שותקים ושומעים לדברך, משום שרצונך בהם ליחד הקדוש ברוך הוא ושכינתו בכל המחנות שלו. וכל מה שהקדוש ברוך הוא הבטיח והודה לעשות לך חכמה מפמה טובות שאין להם סוף, כלם אומרים נעשה ונשמע.

ומשום זה אמרו (תהלים קג) ברכו ה' [כל] מלאכיו גברי כח וגומר, והחזיק בך, שהרי הקדוש ברוך הוא ושכינתו וכל המחנות שלו ושל שכינתו הסכימו לעשות כל רצונך, ויותר מדאי הוא כתוב על ידך, ולא נפל דבר קטן מפתיבת ידך שלא התקיים. אשרי האיש שאדונו מחשיב אותו כגופו ועושה לו כבוד כדמותו להיות שוקל דברי פיו בתורה ובתפלה כמו למוד בהר סיני, ואין אחד שפותח פיו לקטרג, אלא עליונים ותחתונים בהסקמה אחת ברצון אחד: ע"כ מההשמטות.

תפלין. ש' שלף משה, כולל שלש פני האבות למעלה שתקנו שלש תפלות, שסימנם: "שחרית מנחה ערבית. מ"ה שלף תפלת השבת, שנאמר ביה (בראשית א) ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ, ונכללה מרפכה התחתונה של אהרן דוד ושלמה, ואדם הראשון למעלה, ובת זוגו למטה, אם כל חי, שהוא צדיק חי העולמים.

ולכן, אהרן אף על גב שהוא ימין, בארוהו רבותינו, אהרן שושבין הגבירה היה. רועה הנאמן, יעקב הוא הכולל שלשת האבות, שבו רוכב אדם הראשון, ולא לחנם הקימו בעלי המשנה, יפיו של יעקב כפיו של אדם הראשון.

אמר המנורה הקדושה, רועה הנאמן, ראינו שכפל הקדוש ברוך הוא שמך ואמר משה משה, לכלל אותך במרפכה העליונה ובמרפכה התחתונה, להכליל בך אדם הראשון מצדו של אברהם, ולהכליל בך חנה מצד של אהרן דוד ושלמה.

למה לא כפל את שם יעקב כך? אמר לו מנורה הקדושה, משום שקרא לו יעקב וקרא לו ישראל. יעקב לשון לשון עקב, שהינו נקבה, שלמדנו, עקבו של אדם הראשון מכה גלגל חמה. ונקרא ישראל, ששם ראש זכר ראש לנקבה, שהינו עקב. וזהו שאמר הקדוש ברוך הוא לנחש, (שם א) הוא ישופך ראש ואתה תשופנו עקב, וזה גרם שכינה בגלות, שנאמר ביה (משלי כב) עקב ענוה יראת ה'.

שמח רבי שמעון ושמחו ראשי הישיבה ואמרו לפניו, פה השכינה, סיני, מי יכול לעמד [לפניו], שהקדוש ברוך הוא ושכינתו מדברים עמו, וששים רבבות של הישיבה התחתונים מדברים עמו, ואף ששים רבוא של הישיבה העליונה כך מדברים עמו. על פיה נאמר והנה מלאכי אלהים עלים וגומר.

דבר אחר ויחלם והנה סלם. פתח רבי שמעון ואמר, סיני" זה סלם, והוא ק"ל, וסוד הדבר – (ישעיה יט) הנה ה' רכב על ע"ב ק"ל. עב זה יו"ד ה"י וי"ו ה"י. ועוד – יו"ד. יו"ד ה"א. יו"ד ה"א ו"א. יו"ד ה"א ו"א – זה מאה ושלישים. האותיות הראשונות עולות לשבעים ושנים.

יָדַע? אֵלָּא מַה זֶה וְאֵנְכִי לֹא יָדַעְתִּי? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל-א יג) וּפְנֵי ה' לֹא חָלִיתִי. אָמַר, וְכִי כָּל זֶה הַתְּגָלָה לִי וְלֹא הִסְתַּכַּלְתִּי לְדַעַת אֵנְכִי, וְלִהְיוֹת תַּחַת כִּנְפֵי הַשְּׂכִינָה וְלִהְיוֹת שָׁלֵם?

בא רָאָה, כְּתוּב (בראשית כה) וַתֹּאמֶר אִם כֵּן לָמָּה זֶה אֵנְכִי. כָּל יוֹם וְיוֹם רָאֲתָה רִבְקָה אֶת אֹר הַשְּׂכִינָה, שֶׁהַשְּׂכִינָה הִיְתָה בְּמִשְׁכְּנָהּ, וְהִתְפַּלְלָה שָׁם. כִּיֹּן שָׂרְאֲתָה צְרָתָהּ בְּמַעֲיָהּ, מַה כְּתוּב? וַתֵּלֶךְ לְדַרְשׁ אֶת ה'. יֵצֵא מִהַדְרָגָה הַזֹּאת לְדַרְגָּה אַחֲרָת, שֶׁהִיא הוּי"ה. מִשּׁוֹם כֵּךְ אָמַר יַעֲקֹב, וְכִי כָּל כֵּךְ רָאִיתִי וְאֵנְכִי לֹא יָדַעְתִּי? מִשּׁוֹם שֶׁהִיא לְבָדוּ וְלֹא נִכְנַס תַּחַת כִּנְפֵי הַשְּׂכִינָה.

מיד – וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה. הַדְּבָר הַזֶּה הוּא לְשֵׁנֵי הַצְּדִדִים. מַה נוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה – אֶחָד עַל אוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁאָמַר בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאֶחָד עַל אוֹת הַבְּרִית הַקְּדוּשָׁה, שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְהַבְטִיל.

ואף עַל גַּב שֶׁהֵם לְשֵׁנֵי צְדָדִים – הוּא אֶחָד. אָמַר, אֵינִי זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים. אֵינִי זֶה לִהְיוֹת בְּטֵל, אֵינִי זֶה לְהִמָּצָא לְבָדוּ, זֶה לֹא הֶעֱמִידָה שְׁלוֹ, אֵלָּא בֵּית אֱלֹהִים, לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ פְרוֹת וְלִהְרִיק לוֹ בְּרִכּוֹת מִכָּל אֵיבָרֵי הַגּוּף, שֶׁזֶהוּ הַשַּׁעַר שֶׁל כָּל הַגּוּף. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם. זֶה הַשַּׁעַר שֶׁל הַגּוּף וְדַאי, שַׁעַר הוּא לְהִרְיֵק בְּרִכּוֹת לְמַטָּה, אַחֲזוּ לְמַעְלָה וְאַחֲזוּ לְמַטָּה. אַחֲזוּ לְמַעְלָה – שֶׁכְּתוּב וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם. [אַחֲזוּ] לְמַטָּה – שֶׁכְּתוּב אֵינִי זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים. וְעַל זֶה, וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה. וּבְנֵי אָדָם אֵינָם מְשִׁיחִים בְּכַבּוּד שֶׁבוֹ לִהְיוֹת בּוֹ שָׁלֵם לְמַעְלָה וְלְמַטָּה. בָּא אָבִיו וּנְשָׁקוּ.

אמר רַבִּי יִצְחָק, כְּשֶׁשָּׁמַעְתִּי אוֹתָם הַדְּבָרִים מִפִּי, בְּכִיתִי וְאָמַרְתִּי, בְּרוּךְ הַרְחֵמֶן שֶׁלֹּא בֵטֵל מִן הָעוֹלָם הַחֲכָמָה הָעֲלִיּוֹנָה. הִלְכְתִּי עִמָּם עַד שֶׁלֹּשׁ פְּרָסוֹת עַד שֶׁנִּכְנַסְתִּי עִמָּהֶם לָעִיר. לֹא הִסְפִּיקוּ לְהַכְנִס, עַד שֶׁשָּׁדַךְ אוֹתוֹ הָאִישׁ אֶת בְּנוֹ, וְאָמְרוּ לוֹ, דְּבַרְיָךְ לֹא יִהְיוּ לְבִטְלָה.

אמרתי, זֶה שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, שֶׁהַדְּבָרִים הִלְלוּ הֵם כֻּלָּם בְּסוּד הַחֲכָמָה וְלִהְיוֹת דְּבָרִים אַחֲרֵים. כְּשֶׁסִּדְרְתִּי הַדְּבָרִים לְפָנַי רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לִי, אֵל תֹּאמֶר שֶׁהַדְּבָרִים הִלְלוּ הֵם שֶׁל תִּינוּק, אֵלָּא

וְהִנֵּה ה' נָצַב עָלָיו וְגו'. כִּי רָאָה יַעֲקֹב הַקָּשֶׁר שֶׁל הַאֲמוּנָה כְּאֶחָד. נָצַב עָלָיו, וְכְתוּב (מלכים א כב) וּמִלֶּךְ אֵין בְּאָדוּם נָצַב מֶלֶךְ. [נָצַיִב מֶלֶךְ] רָאָה, שֶׁכָּל הַדְּרָגוֹת עוֹמְדוֹת כָּלֵן יַחַד עַל אוֹתוֹ הַסֵּלֶם לְקֶשֶׁר הַכָּל בְּקֶשֶׁר אֶחָד, מִשּׁוֹם שֶׁאוֹתוֹ הַסֵּלֶם נִתֵּן בֵּין שְׁנֵי צְדָדִים. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בראשית כח) אָנֹכִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ וְגו'. אֵלּוּ הֵם שְׁנֵי צְדָדִים, בְּיָמִין וּבְשְׂמָאל.

דבר אַחַר וְהִנֵּה ה' נָצַב עָלָיו [וַיֹּאמֶר] – עַל יַעֲקֹב, שֶׁהַכָּל יִהְיֶה מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה, יָמִין וּשְׂמָאל, וַיַּעֲקֹב בְּתוֹכָם, וּכְנִסֵּת יִשְׂרָאֵל לְהַקְשֶׁר בֵּינֵיהֶם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אָנֹכִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק. מִנֵּן לָנוּ שֶׁיַּעֲקֹב בְּאֲמִצְעוֹ? מִשְׁמַע שֶׁכְּתוּב אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק [הָאָרֶץ], וְלֹא כְתוּב וְאֱלֹהֵי יִצְחָק אָבִיךָ. שְׁכִינֵן שֶׁנִּקְשַׁר עִם אַבְרָהָם, נִמְצָא שֶׁהוּא בְּאֲמִצְעוֹ. וְאַחַר כֵּךְ, הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה שׂוֹכֵב עָלֶיהָ – הִנֵּה הַכָּל מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה אַחַת. וְכֵאֵן הוּא רָאָה שֶׁיִּהְיֶה שְׁלֵמוֹת הָאֲבוֹת.

בא רָאָה, אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ, שְׁכִינֵן שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִיךָ, וְדַאי שֶׁהוּא בְּאֲמִצְעוֹ. וְאֱלֹהֵי יִצְחָק, כֵּאֵן נִרְמַז שֶׁקְשׁוֹר לְשֵׁנֵי צְדָדִים וְאוֹחַז אוֹתָם. קְשׁוֹר לְצַד אֶחָד – שֶׁכְּתוּב אַבְרָהָם אָבִיךָ. וְקְשׁוֹר לְצַד אַחֵר – שֶׁכְּתוּב וְאֱלֹהֵי יִצְחָק. תּוֹסַפֵּת וְא"ו לְיִצְחָק, לְהִרְאוֹת שֶׁיַּעֲקֹב אַחֲזוּ לְשֵׁנֵי צְדָדִים.

ועד שֶׁיַּעֲקֹב לֹא נִשָּׂא, לֹא נֶאֱמַר בְּגִלּוּי יוֹתֵר, וְנֶאֱמַר בְּגִלּוּי לְמִי שֶׁמִּכִּיר דְרִכֵּי הַתּוֹרָה. אַחַר שֶׁנִּשָּׂא וְהוֹלִיד, נֶאֱמַר לוֹ בְּגִלּוּי. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בראשית לג) וַיִּצַּב שָׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. מִכֵּאֵן לְמַדְנֹו, מִי שֶׁלֹּא נִשְׁלַם לְמַטָּה – לֹא נִשְׁלַם לְמַעְלָה. שׁוֹנֵה יַעֲקֹב, שֶׁנִּשְׁלַם לְמַעְלָה וְלְמַטָּה, אָבֵל לֹא בְּגִלּוּי.

ואם תֹּאמֶר שֶׁנִּשְׁלַם בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה – לֹא. אֵלָּא רָאָה שֶׁיִּשְׁלַם לְאַחַר זְמַן. וְאִם תֹּאמֶר, הִנֵּה כְּתוּב וְהִנֵּה אֵנְכִי עִמָּךְ וְשִׁמְרְתִּיךָ בְּכָל אֲשֶׁר תֵּלֶךְ? אֵלָּא הַשְּׁגַחַת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא וְשִׁמְרְתוֹ לֹא נִעְזָבָה מִיַּעֲקֹב לְעוֹלָמִים בְּכָל מַה שֶׁהִצְטַרֵּךְ לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, אָבֵל בְּעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן עַד שֶׁנִּשְׁלַם.

וייקץ יַעֲקֹב מִשְׁנֵתוֹ וַיֹּאמֶר אֲכֵן יֵשׁ ה' בְּמָקוֹם הַזֶּה וְאֵנְכִי לֹא יָדַעְתִּי. וְכִי תִמְיָהָה הוּא שֶׁלֹּא

יעקב כמו כן משום כך לא האמין. אם תאמר שלא האמין בקדוש ברוך הוא - לא. אלא שלא האמין בעצמו. אולי יחטא, ואותו החטא ימנע אותו שלא ישוב בשלום ותסתלק ממנו השמירה, ומשום כך לא האמין בעצמו. והיה ה' לי לאלהים אפלו רחמים, כשאשוב בשלום, אשים כנגדי את הדין, משום [שהרי] שאני עובד לפניו תמיד.

אמר רבי אחא, אמר יעקב, כעת אני צריך את הדין. כשאשוב לבית אבי אתכלל בדין ואתקשר בו. אמר רבי יוסי, לא כך, אלא אמר, עכשו אם יהיה אלהים עמדי, אני צריך שהדין ישמר אותי עד שאשוב בשלום אל בית אבי. אבל כיון שאשוב בשלום, אכליל את הרחמים בדין, ואתקשר בקשר נאמן להכליל הכל יחד. והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים, שהרי אז הכל יהיה קשר אחד, והאבן הזו מתברכת מימין ומשמאל, מתברכת ממעלה וממטה, משום [זה] שאתן מעשר מכל.

אמר רבי אבא, הנה כתוב ויקח מאבני המקום. ואם תאמר שהאבן הזו עליונה [על] כמה אבנים למקום מושבה לשרות עליהם, [זהו שכתוב] והרי כתוב והאבן הזאת אשר שמתי מצבה - [עליונה הנה צריך להיות!] משום [כיון] שאמר אין זה פי אם בית אלהים, כאן הרים אותה מצבה עליונה, משום שתלה בה כל השבח של זה, שאין זה לקים [למטה] כי אם בית אלהים, ויפה. ועל כן אשר שמתי מצבה.

יהיה בית אלהים, לעולמים. בית אלהים? בית ה' היה צריך להיות, כמו שנאמר לכוונן את בית ה', וכן [תהלים קכב] בית ה' גלף. אלא מקום בית הדין הוא משני צדדים עליונים - מצד היובל שהוא אלהים חיים, וממצד של יצחק אלהים.

אמר רבי אלעזר, היובל, אף על גב שהדינים [יוצאים] מתעוררים ממנה וכלם רחמים [ודינים], כל השמחות יוצאות ממנה, והוא שמחת [והוא חרות] הכל. אלא בית אלהים - הצד של הדין הקשה. אם לטוב, בצד [היובל] השמאל מתעוררת בו אהבה, כמו שנאמר שמאלו תחת לראשי. אם לרע, בצד השמאל מתעורר בו דין

הם דברים של סודות עליונים, והכל רשומים בסוד החכמה.

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו'. אמר רבי יהודה, כיון שכל זה הבטיח לו הקדוש ברוך הוא, למה לא האמין, שאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו'? אלא, אמר יעקב, חלום חלמתי, והחלומות - מהם אמת ומהם לא אמת, ואם יתקיים, הרי ידעתי שהוא חלום אמת. ועל כן אמר אם יהיה אלהים עמדי וגו', כמו שחלמתי, והיה ה' לי לאלהים. אני אהיה מושך ברכות מהמעין של הנחל של הכל למקום הזה שנקרא אלהים.

בא ראה, ישראל שהוא באמצע, הכל הוא נוטל בראשונה מהמקור של הכל, ואחר שיגיע אליו, ממנו שופע וממשיך למקום הזה, משמע שכתוב והיה ה' לי - בראשונה, ואחר הכל - לאלהים. כמו שאלהים יהיה שומר ועושה לי כל אותן הטובות, אף אני אהיה מושך לו מהמקום שלי כל אותן הברכות, ויתחבר בו הקשר של הכל. מתי? ושכתי בשלום אל בית אבי, כשאהיה יושב בדרגה שלי, ואהיה יושב בדרגה של שלום לתקן את בית אבי, ושכתי בשלום דוקא, אז והיה ה' לי לאלהים.

דבר אחר ושכתי בשלום אל בית אבי, ששם היא הארץ הקדושה, שם אשתלם. והיה ה' לי לאלהים. במקום הזה אעלה [נתעלה] מדרגה זו לדרגה אחרת כראוי, ושם אעבד עבודתו.

רבי חייא פתח ואמר, דברי עונות גברו מני פשעינו אתה תכפרם. הפסוק הזה קשה, שאין סופו ראשו ואין ראשו סופו. אלא דוד בקש על עצמו, ואחר כך בקש על הכל (תהלים סה) דברי עונות גברו מני. אמר דוד, אני ידעתי בעצמי שחטאתי, אבל כמה רשעים הם בעולם שהתגברו חטאיהם עליהם יותר ממני. הואיל וכן, לי ולכם, פשעינו אתה תכפרם.

בא ראה, בשעה שרבים הרשעים בעולם, הם עולים עד אותו מקום שספרי הרשעים נפתחו, כמו שנאמר (בית) דין יושב וספרים נפתחים, ואותו ספר [הדין עומד עליה], [למעלה מראשו של דוד הוא] משום כך דברי עונות גברו מני, ועל כן פשעינו אתה תכפרם.

אמר רבי ייסא, הכל יודעים את זה, וכך הוא, שכתוב אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר. אלו הם שמשתדלים בתורה, הקריה הקדושה עומדת עליהם, ולא על הגברים הגבורים של העולם, הינו שכתוב אם ה' לא ישמר עיר וגו'.

וירא והנה באר בשדה וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים א) מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו. בפסוק הזה התעוררו החברים, אבל מזמור לדוד, למה אמר שירה? אם משום שבנו הוא שקם עליו, יותר קינה היה צריך להיות, שהרי הרע עליו על האדם קצת מקרוכיו משאחר הרבה. אלא מזמור לדוד, אמר שירה, וכך בקש דוד, שחשב שהקדוש ברוך הוא סלק את חטאו לעולם ההוא. כיון שראה שכאן בעולם הזה רוצה לגבות ממנו, שמח.

עוד, שראה שעליונים ממנו היו בעולם שברחו, וכלם לבדם. יעקב ברח, שכתוב (הושע יב) ויברח יעקב שדה ארם, וברח לבדו. משה ברח, שכתוב (שמות כ) ויברח משה מפני פרעה, וברח לבדו. ודוד ברח, כל אותם שליטי הארץ וכל אותם גבורי הארץ וראשי ישראל, כלם ברחו עמו, וסוכבים מימינו ומשמאלו לשמר אותו מפל הצדדים. כיון שראה השבח הזה, אמר שירה.

קשה, כמו שנאמר מצפון תפתח הרעה על כל ישיבי הארץ. ודאי בית אלהים. רבי שמעון אמר, בית אלהים, הינו שכתוב קרית מלך רב. יש מלך סתם ויש מלך רב. ודאי שהעולם העליון הוא מלך רב, וזוהי קרית מלך רב.

רבי חייא ורבי חזקיה היו יושבים תחת האילנות של שדה אוננו. נרדם רבי חייא, וראה את אליהו. אמר, מהוכחת הדרך של מר מאיר השדה. אמר, כעת באתי להודיע שקרובה ירושלים להחרב, וכל אותן קריות החכמים, משום שירושלים היא דין, ועל דין עומדת ועל דין תחרב, והנה נתנה רשות לסמא"ל עליה ועל גבורי העולם, ובאתי להודיע לחכמים אולי יאריכו את שנות ירושלים, שהרי כל זמן שנמצאת בה תורה – היא עומדת, משום שהתורה עץ החיים העומד עליה. כל זמן שהתורה מתעוררת למטה – עץ החיים לא זו למעלה. פסקה התורה למטה – עץ החיים מסתלק [ממנה] מן העולם.

ועל כן, כל זמן שהחכמים ישמחו בתורה, לא יוכל עליהם סמא"ל, שהרי כתוב הקל קול יעקב והידים ידי עשו. זו התורה העליונה שנקראת קול יעקב. בעוד שאותו קול לא פוסק, הדבור שולט ויכול, ועל כן לא צריך להפסיק בתורה. והתעורר רבי חייא, והלכו ואמרו את הדבר הזה לחכמים.

❦ סדר הלימוד ליום כח כסלו [יום 87 בשנה] ❦

הזו. הבאר הזו מתמלאת מהם. זהו שכתוב כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים וגו'. זה נקרא אדנ"י, ועל זה כתוב אדנ"י אלהים אתה החלות, וכתוב והאר פניך על מקדשך השמים למען אדנ"י. אדון כל הארץ. זהו שכתוב הנה ארון הברית אדון כל הארץ. ע"כ התוספתא.

ונאספו שמה כל העדרים, הינו שכתוב (קהלת א) כל הנחלים הלכים את הים. וגללו את האבן – מעבירים ממנה את תקף הדין הקשה, אותו שקפא ונקרש, [מים זכרים] שאז נקרא אבן, ולא יוצאים ממנה מים החוצה. וכשאותם הנחלים באים, מתחזק הדרום, שהוא הימין, ולא יכול הצפון להקריש את המים, כנהר הזה, כשמימיו רבים, לא קופאים ונקרשים המים, כמו נהר שמימיו מועטים.

ועל כן, כשאותם נחלים באים, מתחזק הדרום, שהוא הימין, והמים מפשירים ושופעים ומשקים את העדרים, כמו שאמרנו, שכתוב ישקו כל חיתו שדי. והשיבו את האבן על פי הבאר, למקומה, משום שהעולם צריך את הדין שלה, שתהיה בדין, להוכיח את הרשעים בה.

בא ראה, כשיעקב היה יושב על הבאר וראה המים עולים אליו, ידע ששם תזדמן לו אשתו. וכן במשה, כשישב על הבאר, פיון שראה שהמים עולים אליו, ידע שאשתו תזדמן לו לשם. וכך היה ליעקב, ששם הזדמנה לו אשתו, כמו שכתוב עודנו מדבר עמם ורחל באה עם הצאן. ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו'. משה, שכתוב (שמות ב) ויבאו הרעים ויגרשום וגו', ושם הזדמנה לו צפורה, משום שאותה הבאר גרמה להם.

בא ראה, הבאר הזו כתובה שבע פעמים בפרשה הזו, משום שהיא רמז לשבע. וכך נקראת באר שבע. [ומשום] הבאר הזו נזכרת שבע פעמים בפרשה הזו, שכתוב וירא והנה באר בשדה. כי מן הבאר ההיא. והאבן גדלה על פי הבאר. ונאספו שמה כל העדרים וגו' מעל פי הבאר. והשקו את הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר. וגללו את האבן מעל פי הבאר. ויגל את האבן מעל פי הבאר. הרי שבעה, וכודאי שכן זה.

ואמר רבי יהודה, כלם פגשו את הבאר הזו. ולמה דוד לא פגש בה? אלא דוד בעל שנאה היה כנגדו [של הבאר] באותו הזמן, ומשום כך לא פגש בה. את יעקב ומשה קבלה אותם הבאר בשמחה ורצתה להתקרב עמם. ועל כן, פיון שראתה אותם הבאר הזו, עלו המים אליה כאשה ששמחה עם בעלה.

ואם תאמר, הנה אליהו ברח ולא פגש בה, למה? אלא אליהו הוא למטה מן הבאר, ולא למעלה, כמו שהיו משה ויעקב, ומשום כך הוא מלאך ועושה שליחות. ומשום שיעקב ומשה הם למעלה מן הבאר, הבאר שמחה אליהם ועלתה לקבל אותם כאשה ששמחה לבעלה ומקבלת אותו.

וירא והנה באר בשדה. סוד הוא שראה את הבאר הזו למעלה, זה כמו זה. כתוב שלשה עדרי צאן רבצים עליה. אם הם שלשה, למה כתוב ונאספו שמה כל העדרים? אלא הם שלשה: דרום, מזרח, צפון. דרום מן הצד הזה, וצפון מהצד הזה, ומזרח ביניהם. ואלו עומדים על הבאר הזו ואוחזים אותה וממלאים אותה. מה הטעם? משום כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים. הינו שכתוב ישקו כל חיתו שדי.

תוספתא

וירא והנה באר בשדה. רבי אלעזר אמר, כתוב (ישעיה נא) שמעו אלי רדפי צדק. אותם המבקשים סוד האמונה, אותם שנדבקו בקשר האמונה, אותם שיודעים דרכי המלך העליון [קרבנו שמעון].

בשעולים שנים ויצאו לקראת אחד – מקבלים אותו בין שתי זרועות. שנים יורדים למטה, שנים הם, אחד ביניהם. שני אלה מושב הנביאים, המקום שיונקים בו, אחד ביניהם, שהוא מתחבר בכל, הוא נוטל הכל.

אותה באר קדושה עומדת תחתיהם, היא שדה התפוחים הקדושים. מהבאר הזו משקים העדרים, כל אותן המרכבות, כל אותם בעלי כנפים. שלשה קימים רובצים [עומדים] על הבאר

בו בני העולם ומושכים אותו עליהם, עד שמוציא להם את נשמותיהם.

ובא וראה, כשהוא שולט, שולט על הגוף. וכיון ששולט על הגוף, יוצאת ממנו הנשמה, משום שהגוף נטמא, והנשמה עולה, ואין שולט עליו עד שנוטל רשות. וכמה הם שבאים מצדו ושולטים על העולם, והרי שנינו שכל מעשי העולם שנעשים ושולטים בהם, ויש לו ממנים ושמשים, כלם שמשים במעשי העולם.

ועל כן הוא קץ של השמאל, והרי פרשוה שיש קץ לימין ויש קץ לשמאל, והקץ של השמאל הזה הוא קץ כל בשר. נקרא קץ כל בשר, לא נקרא קץ כל רוח, וסוד הדבר – זהו קץ [כל בשר] וזהו קץ. זה קץ על בשר, וזה על רוח. משום כך זה פנימי וזה חיצוני, זה ימין וזה שמאל, זה קדוש וזה טמא, והנה פרשוה.

ובא וראה סוד עליון קדוש של האמונה, הסוד של עולם הזכר ועולם הנקבה, וכל קדש הקדשים בו, וכל סודות האמונה מכאן יצאו, וכל החיים וכל החרות, וכל הטובות וכל האורות הם מכאן, וכל הברכות וטללי נדבות, וכל האהבה של האהבות הכל מהצד הזה, סוד הדרום.

מצד הצפון מתפשטות דרגות עד שמגיעה למטה פסלת הזהב, בצד הטמאה, לכלוך טמא, ואוחז את זה למעלה, ואוחז את זה למטה. וכאן מזדווגים זכר ונקבה יחד, והם רוכב נחש, הסוד של זכר ונקבה, וזה סוד עזאזל.

ומכאן נפרדות הדרגות ויוצאים כמה צדדים לעולם, שמתפשטים מכאן ושולטים על העולם, וכלם צדדי הטמאה, וממנים שרים לתוך העולם. בא ראה, כשיצא עשו לעולם, כלו אדם כשושנה בשער כמו השעיר, ומשם אלופים, מגנים ממנים [שנים עשר] ששולטים בעולם, והנה פרשוה.

בא ראה, אשרי שמרי משפט – ששומרים האמונה של הקדוש ברוך הוא, משום שהקדוש ברוך הוא הוא משפט, וצריך לאדם לשמר שלא יסטה לדרך אחרת, אלא שיהיה שומר משפט, משום שהקדוש ברוך הוא הוא משפט, שכל דרכיו משפט.

במשה לא כתוב אלא פעם אחת, שכתוב וישב בארץ מדין וישב על הבאר. משום שמשנה נפרד מכל וכל מהבית שלמטה, ויעקב לא נפרד כלל. במשה אחד, ככתוב (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי. אחת היא לאמה. ומשום כך משה היה בעל הבית והתעלה למעלה. במשה כתוב וישב על הבאר. ביעקב – וירא והנה באר בשדה, ולא כתוב וישב על הבאר.

דבר אחר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה – רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קו) אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל עת. אשרי שמרי משפט, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורת אמת להשתדל בה ימים ולילות, שהרי כל מי שמשתדל בתורה, יש לו חרות מהכל, חרות מן המות, שלא יכול לשלט עליו, והרי פרשוה, משום שכל מי שמשתדל בתורה ונאחז בה, נאחז בעץ החיים. ואם מרפה את עצמו מעץ החיים, הנה עץ המות שורה עליו ונאחז בו. זהו שכתוב (משלי כד) התרפית ביום צרה צר כחכה. התרפית – אם מרפה ידיו מן התורה.

ביום צרה צר כחכה, מה זה צר כחכה? צר כח כה. שהרי היא תמיד לימין, ושמינתה תמיד על בן אדם כאשר הולך בדרך התורה, ואז דוחה את הרע החוצה שלא יקרב לבן האדם ולא יוכל לקטרג לו. וכשאדם סוטה מדרך התורה ומתרפה ממנה, אזי צר כח כה, משום שאותו הרע, שהוא השמאל, שולט על האדם, ודוחה את ה"כה" הזו החוצה, עד שדוחק אותו מקום בצרה.

דבר אחר צר כחכה – שכאשר בן אדם אוחז בדרך התורה, נאהב למעלה ונאהב למטה, והוא אהוב של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (שמואל ב יב) וה' אהבו, שהיה אהוב של הקדוש ברוך הוא, ואהב אותו. וכשאדם סוטה מדרך התורה, אזי צר כח כה, צר שלו ובעל שנאה הוא אליו, ושולט עליו אותו שנקרא רע, עד שמקטרג בו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, הרע הזה, שהוא יצר הרע, שולט על העולם בכמה צדדים, וכמה שלטון יש לו בעולם, והוא נחש תקיף שחטא בו אדם, ונכשלים

רבי אלעזר אמר, חרן, שם היה ודאי, והבאר הזו היתה בשדה. שאם לא כף, למה כתוב ותרוץ ותגד לאביה? אלא משום שהיה סמוך לעיר.

ואמר רבי אלעזר, יעקב שהזדמנה לו אשה על הבאר, למה לא הזדמנה לו לאה, שהרי העמידה לו ליעקב כל אותם השבטים? אלא שאת לאה לא רצה הקדוש ברוך הוא לזווגה עם יעקב בגלוי, שכתוב ויהי בבקר והנה היא לאה. [מכלל] שהרי קדם לא התגלה הדבר.

ועוד, כדי למשך את עינו ולבו של יעקב ביפי של רחל, לעשות שם את דיורו, ובשבילה הזדווגה לו לאה והקימה את כל אותם השבטים. במה ידע יעקב מי היא רחל? אלא שאותם הרועים אמרו לו, שכתוב והנה רחל בתו באה עם הצאן.

בא ראה מה כתוב, ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה. וכי מה דעתו של יעקב שלא אמר עשרה ירחים או שנה אחת, אלא שבע שנים למה? אלא יעקב עשה בחכמה, כדי שלא יאמרו שבשביל התשוקה של יפיה של רחל עשה, אלא בשביל החכמה, שהלכנה בת שבע שנים היא, וכל שבע השנים העליונות שורות היו על יעקב טרם נשא את רחל לשבת עמה כראוי, שהרי יעקב נטל את כלם בראשונה, ואחר כך בא אליה, כדי להמצא הוא שמים והיא ארץ.

וסוד הדבר - ויהיו בעיניו כימים אחדים. מה זה כימים אחדים? אלא כל שבע השנים שקל אותם בעיניו כאותם עליונים, שהם אחדים ולא נפרדים, וכלם אחד, שנקשרים זה עם זה. באהבתו אתה, להיות כדגמה העליונה.

בא ראה שאפלו לכן רמז לו באותם השבע ולא ידע מה אמר. שפתח ואמר טוב, שכתוב טוב תתי וגו'. אמר רבי אבא, כך זה ודאי, עבד שבע שנים להזדוג עם שמטה. אמר רבי אלעזר, בא ראה, בכל מקום היובל סתום, שלא התגלה, והשמטה התגלתה.

בא ראה, בשעה שיעקב עבד שבע שנים ראשונות, יצא קול ואמר: יעקב, כתוב מן העולם ועד העולם. העולם הנסתר שלמעלה היובל, משם הראשית. שאלו שהם נסתרים, שלא

עשה צדקה בכל עת - וכי בכל עת יכול אדם לעשות צדקה? אלא מי שמשתדל בדרכי התורה ועושה צדקה עם אותם שצריכים אותה. שכל מי שעושה צדקה עם העני, מרבה אותה צדקה למעלה ולמטה.

בא ראה, מי שמשתדל בצדקה, אותה צדקה שעושה עולה למעלה ומגיעה למעלה לאותו המקום של יעקב, שהוא מרובה עליונה, וממשיך ברכות למקום שהוא מן המעין של כל המעונות. ומאותה הצדקה ממשיך ומרבה ברכות לכל אותם התחתונים ולכל המרכבות ולכל החילות, וכלם מתברכים, ונוספים אורות כראוי, משום שכלם נקראו עת, וזהו שכתוב עשה צדקה בכל עת.

בא ראה, בזמן שהיו ישראל בארץ הקדושה, הם היו מושכים ברכות ממעלה למטה. וכשיצאו ישראל מן הארץ הקדושה, נכנסו תחת רשות אחרת, ונמנעו הברכות מן העולם.

בא ראה, יעקב היה תחת רשות קדושה. בין שיצא מן הארץ, נכנס לרשות אחרת. וטרם שנגנס תחת רשות אחרת, התגלה עליו הקדוש ברוך הוא בחלום וראה כל מה שראה, והלכו עמו מלאכים קדושים, עד שישב על הבאר. וכיון שישב על הבאר עלו אליו המים, וכן היה משה, שמשם הזדמנה לו אשתו. סוד הדבר - הבאר לא עולה אלא כשרואה את הקשר שלה להתחבר עמו.

ואמר רבי אבא, כל הפסוקים הללו קשים זה על זה. בראשונה כתוב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ולכן היה יושב בחרן. למה נסע משם? שכתוב וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. ומנין לנו שבחרן היה דיורו של לכן? שכתוב ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו. ויאמר הידעתם את לכן בן נחור ויאמרו ידענו. משמע שדיורו של לכן היה בחרן.

אלא יעקב אמר, אני רוצה להכנס בשכינה משום שאני רוצה להתחתן. כשאבא נשא ושלח את העבד, מצא עין המים, ואז הזדמנה לאבא אשה, והנה במקום הזה לא מצאתי לא עין ולא באר ולא מים, ומיד - וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם, ושם הזדמנה לו באר, כמו שאמרנו, והזדמנה לו אשתו.

כך זה ודאי. שכל זמן שהתאבל יעקב על יוסף, לא שמש מטתו והוליד בנים. ואמר בנימין: הנה יוסף אחי, אות הברית של אבא היה, שהרי הברית היא סיום הגוף. כיון שהוא נאבד, אני אהיה שומר מקומו של אחי.

ואם תאמר, הרי באותו זמן שנאבד לא היה צדיק, שצדיק הוא לא היה עד שקרה המעשה הזה בו – אלא כלם היו יודעים מיעקב, שיעקב היה יודע שהמקום הזה ירש יוסף, ומשום כך האריך אצל לבן כל כך, עד שישתים הגוף, ומי הוא סיום הגוף? הברית, ועל כן כתוב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. שהרי ודאי כעת השתלם הגוף. כיון שהשתלם הגוף, אני רוצה ללכת. ומשום כך בנימין ידע ושמר את דרך אחיו.

כיון שבא ליוסף ונמצא, בנימין חזר לביתו ושמש מטתו [והלכו ונכנסו] והוליד בנים. ועל כן הקדוש ברוך הוא עשה אותו צדיק למטה, ויוסף צדיק למעלה, ומשום כך רחל הולידה שני בנים, ולא ששה בנים ובת.

ועל זה אותן שבע השנים הראשונות מכסות, שלא ידע בהן יעקב, משום שהיו של היובל. ואותן של שמטה התגלו, ובשמטה הגלויה עבד את היובל שהתכסה, שכתוב ויעבד יעקב ברחל שבע שנים. שבע שנים סתם. ברחל עבד שבע שנים עליונות, ונאחז בהן בשני עולמות. מכאן למדנו, מתוך הנגלה בא האדם לנסתר.

ואם תאמר, אם כך שהשנים הראשונות הן מהיובל, הרי ביובל כתוב שבע שנים שבע פעמים. שבע שנים מצויות, שבע פעמים [לא מצויות] איפה הן? אלא אותם שבעה ימים ששמר בחתונה של לאה השלימו את החשבון, שהרי כל יום [פעם אחת ושבע אחת] [שבע] נקרא פעם אחת, שכתוב (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך על משפטי צדקה. וכל שבעה משתלם בשבעה ימים, ז' בכל יום, שנקרא פעם אחת.

וברחל לא היה כן, שלא שמר שבעה ימים, אלא שבע שנים שעבד אחר כך. ואם תאמר, אם כך, שנים של שמטה היה לו לעבד קדם ואחר כך להזדוג עם השמטה? אלא כיון שקבל עליו

התגלה להם, הם מן היובל. משום כך נסתמו מיעקב שלא ידע, שחשב שהרי הם מן השמטה, וכדי שיעשה ראשית מן העולם שלמעלה התכסו ממנו, משום שהיובל הוא נסתר. ואחר שעברו שני היובל המכסים, עשה שני שמטה הנגלים, והתעטר בשני עולמות ואחז אותם.

בא ראה, לאה הולידה ששה בנים ובת אחת, וכך ראוי, שהרי ששה צדדים עומדים עליה, ואלו ששה ובת אחת בסוד עליון יצאה. רחל הולידה שני צדיקים, וכך ראוי, הנה שמטה, שבין שני צדיקים יושבת לעולמים, שכתוב צדיקים יירשו ארץ. צדיק למעלה וצדיק למטה. הצדיק למעלה, ממנו שופעים מים עליונים. הצדיק למטה, ממנו נובעת הנקבה מים לזכר בתשוקה שלמה. צדיק מצד זה, וצדיק מצד זה. כמו שהזכר למעלה יושב בין שתי נקבות, כך גם הנקבה למטה יושבת בין שני צדיקים.

ועל כן יוסף ובנימין הם שני צדיקים. יוסף זכה להיות צדיק למעלה, משום ששמר את הברית, ובנימין הוא צדיק למטה, לעטר את השמטה בין שני צדיקים – יוסף הצדיק ובנימין הצדיק.

וכי בנימין היה צדיק? כן, שכל ימיו לא חטא באות הברית הזו. ואף על גב שלא הזדמן לו מעשה כמו יוסף, אם כן למה נקרא צדיק? אלא כל ימי יעקב, כשהיה באבל של יוסף, לא שמש מטתו. ואם תאמר, שכשנטל יוסף מיעקב, עלם היה ולא נשוי, ואתה אומר שלא שמש מטתו? אלא אף על גב שהתחתן לאחר מכן, לא רצה לשמש מטתו.

ואנו כך שנינו, בשעה ששאל יוסף את בנימין, אמר לו: יש לך אשה? אמר לו: כן. אמר לו: יש לך בנים? אמר לו: כן. ואיך נקראים? אמר לו: על שם אחי וכו', [אמר לו, יש לך בנים? אמר לו, עתידים לי. והיאך תקראם? אמר לו, על שם אחי וגו'] גרא ונעמן וגו', שכתוב ובני בנימין בלע ובכר וגו', ואתה אמרת שלא שמש? [אלא באותה שעה].

אמר לו, כן, שהרי באותה שעה לא היו לו. [לאחר שיצא מבית האסורים היו לו] ואם תאמר, ובני בנימין בלע ובכר, כשנכנסו למצרים,

בא ראה, העולם התחתון הוא בנגלה, והוא ראשית הכל לעלות בדרגותיו. כמו שהחכמה העליונה היא ראשית הכל, כך גם העולם התחתון הוא חכמה, והיא ראשית הכל, ומשום כך קוראים אתה, משום שהוא שמה, ובגלוי.

והעולם העליון, שהוא היכול, קוראים הוא, שכל דבריו הם בנסתר, וסוד הדבר של לאה, שכתוב וישכב עמה בלילה הוא, ועל זה כתוב (במדבר יח) ועבד הלוי הוא, כדי למשך ממנו ברכות לכל. הוא – העולם העליון שנסתר תמיד. ויעקב במה שנסתר לא נדבק ברצונו, אלא במה שנגלה, וזה סוד הכתוב ודבק באשתו.

וירא ה' כי שנואה לאה. מכאן ששוא אדם ערות אמו [ואחותו], וייתחד אדם עם אמו בכל מקום ולא יחשש, והרי העירו, בן מתיחד עם אמו. והכל התכסה מיעקב, שהעולם העליון לא התגלה כלל.

בא ראה, בשביל יעקב התקים העולם. ואם תאמר, הנה בשבילו של אברהם, כמו שנאמר בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא באברהם – אלא משום יעקב התקים אברהם, שכתוב (ישעיה כט) כה אמר ה' אל בית יעקב אשר פדה את אברהם. ומקדם לכן היה הקדוש ברוך הוא בונה עולמות ומחריבם. כיון שבא יעקב, השתכללו ממנו העולמות ולא נחרבו כבראשונה. זהו שכתוב כה אמר ה' בראך יעקב ויצרך ישראל וגו'.

בא ראה מה כתוב, (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב שלח את בני ויעבדני. ישראל נקרא בן לקדוש ברוך הוא משום שנדבק בו, כמו שנאמר מה שמו ומה שם בנו כי תדע.

בשלאה הולידה את ראובן, מה כתוב? ותקרא את שמו ראובן. ראובן סתם, משום שנכלל בשלשה צדדים מחברים יחד – שמעון ולוי. מה הטעם לוי? כמו שנאמר (מלכים א-ז) ליות, החבור של כל הצדדים.

אמר רבי יהודה, מכאן שכתוב יתר שאת ויתר עז, כתרגומו בכורה, כהנה ומלכות. והמלכות היא בצד הגבורה, ועל כן ראובן סתם.

לעבד, כאלו עבד אותם. בא רבי אבא ונשקו. אמר, ברוך הרחמן שזכיתי לפסוק הזה, על אותו המקום כתוב (ישעיה מט) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר.

עוד אמר רבי אלעזר, זה שנאמר לאה הולידה ששה בנים ובת אחת – כך זה ודאי. רחל שני בנים ודאי, בני השפחות ארבעה. תקונם איך עומדים? אלא אותם ארבעה קשרים שנקראים אחורים, שכתוב וכל אחריהם ביתה.

שקרי בזרוע ימין שלשה קשרים, אבל קשר אחד באמצע שהוא גדול והוא אחר, שנשאר בחוץ. וכן אחד בזרוע שמאל, וכן אחד בירך ימין, וכן אחד בירך שמאל. וכשהכל נתקן, נמצאו כלם ביתה, לקיים את הפסוק שכתוב וכל אחריהם ביתה.

כל שאר הקשרים, כלם נראים בישר, ואלו יוצאים מחוץ לזרועות ומחוץ לירכים להראות בפני השפחות. שאף על גב שהם במנין, אינם חשובים כבני רחל ולאה, ומשום כך יצאו בחוץ.

דבר אחר, אלו הם הארבעה שכל שאר הקשרים נוטלים בשבילם, ואלו נוטלים אותם. אמר רבי אבא, כך זה ודאי, [אמר רבי אבא, זה לא זה] ועל כן הכל נתקן יחד.

וירא ה' כי שנואה לאה וגו'. רבי אלעזר פתח, (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. מושיבי עקרת הבית – זו רחל, שהיא עקר הבית. אם הבנים שמחה – זו לאה.

דבר אחר מושיבי עקרת הבית – זו שמה, שהיא עקר העולם הזה, עליו הוא מנהג. אם הבנים שמחה – זה היובל, שכל שמחה וכל חדוה של כל העולמות תלויים בו, והפסוק הזה הוא הפלל של הכל, משום שזה פולל הכל בסוד קדוש, ועל זה סיום הפסוק הללויה.

וירא ה' כי שנואה לאה. וכי למה היא שנואה, והרי בני השנואה אינם בנים מעלים, וראינו שכל אותם בנים מעלים יצאו מלאה, ואתה אומר שלאה שנואה? אלא ודאי היובל הוא תמיד עולם הנסתר, וכל דבריו אינם [בני] בנגלה, ומשום כך נסתר מיעקב כל מעשיו.

כתוב ומשם יפרד. מה תאמר ביוסף ובנימין? אם תאמר שעולם אחד באלה – זה אינו, שהרי לא יצאו מן העולם העליון, והעולם התחתון – מה שהוליד, הוליד למטה ולא למעלה, ואם כך הוא פרוד.

בא רבי אבא ונשקו. אמר לו, דבר זה הוא נסתר, שהרי העולם העליון התתקן בשנים עשר של אותם משלו. אבל בא ראה סוד הדבר, בכל זמן הצדיק מהעולם התחתון יוצא ונכנס, בו נכנס וממנו יוצא, ומשום כך נבנה במקום הזה, והעקר הוא למעלה, והעקר הוא למטה, [צדיק, בו נכנס בו יוצא] והוא תמיד בעולם התחתון לעולם, כתוב ויהי בצאת נפשה כי מתה.

בא ראה, בעולם התחתון הזה, הצדיק נכנס בו וממנו יוצא. כשנכנס הוא בסוד של יוסף הצדיק, וכשיוצא הוא בסוד של בנימין. זהו שכתוב ויהי בצאת נפשה כי מתה. מי נפשה? זה הצדיק שיצא ממנה.

וזה בנימין, נקרא בן אוני, שחשבה שהולידה למטה בעולם הפרוד, ונשארו אחד עשר באותם למעלה. מה כתוב? ואביו קרא לו בנימין, בן ימין. שהרי התעלה למעלה בעולם העליון. שכאשר נאבד יוסף, בנימין השלים את מקומו. ועל כן הצדיק נכנס ויוצא בעולם התחתון. משום כך יוסף ובנימין וכל השנים עשר, כמו שלמעלה ביחוד אחד.

הפעם אודה את ה'. רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים קיא) אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה. בכל לבב? בכל לב היה צריך להיות! אלא דוד בסוד עליון של השם הקדוש רצה להודות לקדוש ברוך הוא. אודה ה' בכל לבב – ביצר טוב וביצר רע, ואלו שני הצדדים, אחד ימין ואחד שמאל.

בסוד ישרים ועדה – אלו הם שאר הצדדים של העולם הזה, שהרי לבב כמו צפון ודרום. בסוד ישרים – אלו הם שאר צדדי העולם, שהם ששה כמו שלמעלה. ועדה – זהו המקום של יהודה, וכתוב (תהלים קלב) ועדתי זו אלמדם. וכתוב (הושע יב) ויהודה עד רד עם אל וגו'. כתיב (תהלים קלח) אודך בכל לבי נגד אלהים אזמרה. כאן במקום

אמר רבי אבא, ראו בן סתם, שנכלל בשמעון ולוי. כך היתה דעתה [רצונה] של לאה, שכתוב הפעם ילדה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים. משום שהיו שלשה שמתחברים יחד.

ובא וראה שכאן הוא, שהרי המרכבה העליונה – האבות, ודוד המלך שהתחבר עמם, וכל הארבע הם מרכבות עליונות, הסוד של השם הקדוש. ועל כן ראובן שמעון ולוי, אחר כך יהודה שירש מלכות, ועל כן כלם במקום הזה.

ובכתוב [זה אחר זה שכתוב] (בראשית כט) הפעם אודה את ה' וגו' ותעמד מלדת. משום שכאן נשלמו ארבעה עמודים. הפעם אודה את ה', מה הטעם אמרה בזה אודה את ה', ולא בכלם? אלא מכאן, שכל זמן שכנסת ישראל בגלות, השם הקדוש אינו שלם.

בא ראה, אף על גב ששלשה בנים היו עד שהולידה את יהודה, הכפסא לא השלם, ומשום כך הפעם אודה את ה', ולא בכלם. ועל כן ותעמד מלדת. מה זה ותעמד? שעמד הכפסא על תומכיו.

[ותעמד עד כאן] ותעמד, שהנה עד כאן ותעמד, ביחוד אחד. מכאן ולמטה הוא עולם הפרוד. ואם תאמר, אותם שני הבנים שהולידה אחר כך כמו זה? לא שהרי אותם השנים התחברו עם אלו, משום שששת הצדדים של העולם הם יחד.

ובא וראה, כל שנים עשר השבטים הם תקונייה של כנסת ישראל בעולם הזה, לתקן האור העליון השחר כמו שראוי, ולהשיב את עקר הכל למקומו. כל העולמות כמו אחד עומדים, וכזה נשלם העולם התחתון כמו שהעולם שלמעלה.

יששכר זבלון, כאן נשלמו ששה בנים, ששת הצדדים של העולם. כמו כן בני השפחות הם ארבע, והתחברו עם אלו, ואלו ארבעת הקשרים שמתחברים בהם, ובארוה. ועל כן כתוב (מלכים א-ז) וכל אחריהם ביתה. אף על גב שבני שפחות הם – ביתה.

רבי חזקיה אמר, אם כך, הרי נאמר, כל מה שהוליד העולם התחתון הוא פרוד, שהרי

אברהם ויצחק ויעקב, ואז בא דוד מיהודה והשלים הכסא, ועל כך נקרא יהודה, שהוא השם הקדוש, והדל"ת (ארבע וגליו) מרגלות הכסא] רבי שמעון שמאיר את כל העולם בתורה וכמה מאורות מאירים בשבילו, על אחת כמה וכמה.

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה. רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינה. הפסוק הזה בארוהו בכמה מקומות. אלא מי יכול למנות את מעשי הקדוש ברוך הוא, שהנה כמה צבאות ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת, כמו פטיש שמוציא זיקים לכל הצדדים בפעם אחת, כך הקדוש ברוך הוא מוציא כמה מינים ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת.

בא ראה, בדבור וברוח יחד נעשה העולם, שכתוב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. בדבר ה' - זה הדבור. וברוח פיו - זו הרוח. זה בלי זה לא הולך, ונכללים זה עם זה ויוצאים מהם כמה צבאות לצבאות, ומחנות למחנות, והכל בפעם אחת.

בא ראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולמות, הוציא אור נסתר אחד, שמהאור ההוא יוצאים ומאירים כל אותם האורות שהתגלו, ומאותו האור יוצאים והתפשטו ונעשו שאר האורות, והוא העולם העליון.

ועוד, האור העליון הזה התפשט ועשה אמן, אור שאינו מאיר, ועשה את העולם התחתון. ומשום שהוא אור שלא מאיר, רוצה להתקשר למעלה, רוצה להתקשר למטה. ובקשר שלמטה נקשר להאיר בקשר שלמעלה. והאור הזה שאינו מאיר בקשר שלמעלה, מוציא את כל החילות והמחנות למינים רבים. זהו שכתוב מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית וגו'.

וכל מה שבארץ כך גם למעלה, ואין לה דבור קטן בעולם הזה שלא תלוי בדבור אחר עליון שהתמנה עליו למעלה. משום שכשמתעורר זה שלמטה, מתעורר אותו שהתמנה עליו למעלה, שהכל נאחז זה עם זה.

אחד נאמר, שכתוב נגד אלהים אומרך, שהרי לדרגה הזו אמר שירה, לחבר אותה לימין.

בא ראה, יהודה אחוז בכל הצדדים. אחוז בדרום, אחוז במזרח. שהרי הוא בא מצד השמאל, וראשיתו בצפון, ואחוז בדרום, משום שהוא הולך לימין ונאחז בגוף. משום כך, הפעם אודה את ה'. ותעמד מלדת. ותעמד, שעמדה בקיום של הברית כראוי, שהרי הכל נתקן מרכבה קדושה.

רבי שמעון יצא לקריה. הזדמן לו רבי אבא ורבי חייא ורבי יוסי. פיון שראה אותם, אמר, התחדשות של התורה צריך כאן. ישבו שלשת אלה [ימים]. כשרצה ללכת, פתח כל אחד מהם בפסוק.

רבי אבא פתח ואמר, וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו, שא נא עיניך וראה וגו'. וכי לפי הראיה של אברהם יורש את הארץ, ולא יותר? עד כמה רואה בן אדם? שלש פרסאות, או ארבע או חמש פרסאות, והוא אומר כי את כל הארץ אשר אתה ראה וגו'!

אלא, פיון שארבעת הצדדים של העולם רואה, את כל הארץ רואה. שהרי ארבעת הצדדים של העולם הם כללו של כל העלם. עוד, הרים אותו הקדוש ברוך הוא על ארץ ישראל והראה לו שהיא קשורה בצדדי העולם, והיה רואה את הכל. כמו כן, מי שרואה את רבי שמעון, רואה את כל העולם, השמחה של מעלה ומטה.

פתח רבי חייא ואמר, הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתגנה ולזרעה, וכי אותו המקום לבדו הבטיח לו הקדוש ברוך הוא, שהרי ארבע אמות או חמש היו ולא יותר? אלא באותו זמן, באותם ארבע אמות קפל הקדוש ברוך הוא את כל ארץ ישראל. נמצא שאותו מקום הוא הפלל של כל הארץ. ומה אותו המקום הוא הפלל של כל הארץ - רבי שמעון שהוא המאור של כל הארץ, על אחת כמה וכמה ששקול ככל העולם.

פתח רבי יוסי ואמר, הפעם אודה את ה', וכי בכל מה שהולידה לא ראוי להודות לקדוש ברוך הוא אלא בזה? אלא יהודה הוא הבן הרביעי לכסא, והוא משלים את הכסא. ומשום כך יהודה לבדו תקון הכסא ותומך של כל התומכים. [שהיו שלשה,

אחותה, והיא הקדימה לדרך ואמרה לו בחדשאי והודיעה לו, שהרי זה היה ברשות רחל, שכתוב כי שכר שכרתיה. מרחל נטלה רשות. וכדי שלא ירע בעיני רחל, אמרה לו בחוץ, ולא בבית.

ולא עוד, אלא בפתח של משכן לאה [לחויץ] יצאה החוצה, והכניסה את יעקב בפתח שבחוץ טרם שיכנס למשכן רחל. מה הטעם? כדי שלא תאמר דבר לפני רחל, ולא תתחצף לפני אחותה. ולא עוד, אלא אמרה לאה, אם יכנס יעקב למשכן רחל, אינו דין להוציאו משם, משום כך הקדימה לו בחוץ.

וכל זה למה? אלא שרוח הקדש התעוררה בלאה, וידעה שכל השבטים העליונים הללו, כלם קדושים, יצאו ממנה, ודחקה השעה בחביבות לקדוש ברוך הוא, ומשום כך קראה להם שמות בסוד החכמה.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, בכל פעם [שאנו] הולכים בדרך ועוסקים בתורה, הקדוש ברוך הוא מרחיש לנו נסים, וכעת הדרך הזו ארפה לנו, נתעסק בתורה, והקדוש ברוך הוא יתחבר עמנו.

פתח רבי חייא ואמר, (שמות יב) בראשן בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת, וכתוב (דברים טז) שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני. לחם עני כתוב. בדרך הזה התעוררו בו החברים. אבל בא ראה, כשהיו ישראל במצרים, היו ברשות אחרת. כשרצה הקדוש ברוך הוא לקרב אותם אליו, נתן להם מקום של לחם עני, לחם עני. מי העני? זה דוד המלך, שכתוב בו (תהלים פז) כי עני ואביון אני.

בא ראה, כתוב תני נא לי מדודאי בנך. לא הדודאים הם שילדו את רחל, אלא הקדוש ברוך הוא מגלגל את הדבר על ידי אותם דודאים כדי שיצא יששכר, שאוחז בתורה יותר מכל השבטים, משום שהרי רחל האחזה ביעקב לא השאירה אותו ללאה. זהו שכתוב המעט קחתך את אישי, וכתוב לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנך.

הם גרמו שיצא יששכר לעולם משום שמעלה הריח של התורה לפני הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב הדודאים נתנו ריח וכו', וכתוב וישכב עמה בלילה הוא, הוא ודאי, והרי פרשוה שהעולם העליון הוא שנסתר ולא נגלה, משום שהרי התורה יוצאת מהעולם העליון.

ובכל מקום העולם העליון הוא שלא התגלה, והרי נאמר ועבד הלוי הוא, כדי להמשיך ממנו ברכות לכל, ויששכר נאחז בו, ועל כך קוראים עץ החיים, העץ שלאותם החיים העליונים שנקרא הוא ולא אתה.

ואם תאמר שהדודאים הללו פתחו את מעיה של רחל – לא, שהנה כתוב וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. הקדוש ברוך הוא ולא דבר אחר. משום שאותם הדודאים, אף על פי שכחם למעלה, באותו הכח שלהם לא מתמנה פקידת הבנים, שהרי הבנים תלויים במזל, ולא בדבר אחר. ואם תאמר שהנה הם נבראו לחנם – לא, שהרי אפלו לדבר הזה הם סיוע לאותם שמתעכבים, ואינם עקרות, ולא נגזר עליהם אלא במזל.

ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא וגו'. הדבר הזה הוא חצפה? אינו כך, אלא מכאן למדנו ענותנותה של לאה, שלא אמרה דבר לפני

❦ סדר הלימוד ליום כט כסלו [יום 88 בשנה] ❦

את הקדוש ברוך הוא. ותינוק לא יודע ולא מכיר עד שטועים לחם של העולם הזה.

ישראל לא ידעו ולא הכירו בדברים שלמעלה עד שאכלו לחם עליון, ואז ידעו והכירו את אותו מקום, ורצה הקדוש ברוך הוא שישאל ידעו יותר באותו מקום שראוי לארץ הזו, ולא יכלו, עד שטעמו לחם מאותו המקום, ומי הוא? שמים, שכתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, ואז ידעו והסתכלו לאותו מקום. ועד שאכלו לחם מאותו מקום, [ועד שלא אכלו לחם באלו המקומות] לא ידעו דבר ולא הכירו.

בא רבי יוסי ונשקו. אמר, ודאי על זה העיר אותם הקדוש ברוך הוא בזה, ועל כן הראשית של ישראל לדעת היה הלחם. קמו והלכו. בעודם הולכים ראו שני פרות, אחד זכר ואחד נקבה. אמר רבי יוסי, אין לנו דבר בעולם שאינו זכר ונקבה, וכל מה שבארץ – כך גם בים.

פתח רבי יוסי ואמר, ויבא יעקב מן השדה בערב ותצא לאה לקראתו וגו'. ותצא לאה לקראתו, מנין ידעה? הרי אמרו שגעה החמור, ולא ידעה ויצאה אליו, וגרם לו שיצא ממנה יששכר. זהו שכתוב יששכר חמור גרם, אל תקרי גרם אלא גרם, שהחמור גרם לו. אמרה לאה: ודאי ידעתי שאם יכנס יעקב למשכן רחל, אין לי להוציא אותו, אלא אחכה לו כאן ויכנס למשכני.

כי שכר שכרתיך בדודאי בני, מה זה בדודאי בני? משום שנוח ליעקב על זה, שאלו מסייעים להוליד. ויעקב היה יודע שהדבר לא עומד בדודאים, אלא למעלה.

פתח ואמר, מושיבי עקרת הבית אם הבנים שמחה הללויה. אמר רבי חייא, רוח הקדש אומרת: מושיבי עקרת הבית – זו רחל. אם הבנים שמחה – זו לאה. מושיבי עקרת הבית – זה העולם התחתון. אם הבנים שמחה [הללויה] – זה העולם העליון. משום כך הללויה.

אמר רבי יהודה, כל השבטים הללו הם תקונים שלמטה, וכלם כמו שלמעלה. בא ראה, כי שכר שכרתיך – לקחת ממנו הגוף, ומי הוא? תורה.

ולחם עניי הזה נקרא מצה, נקבה בלי זכר היא עניי. התקרבו למצה בהתחלה. כיון שקרבו אותם יותר, הכניס אותם הקדוש ברוך הוא בדרגות אחרות, והתחבר זכר עם נקבה. ואז, כשמצה מתחברת בזכר, נקרא מצוה, בתוספת וא"ו. זהו שכתוב (דברים ל) כי המצוה הזאת. משום כך מצה בראשונה, ואחר כך מצוה.

בעודם הולכים שמעו קול אחד שאומר: גודד של רוצחים אורבים בדרך, סטו למעלה, אל תרדו לטירה חסרת הגג שלמטה. אמר רבי יוסי, מזה נשמע שהקדוש ברוך הוא רוצה לשמר את דרכינו. עלו למעלה ונכנסו להר אחד, בין סלעים חזקים. אמרו, הואיל והקדוש ברוך הוא רצה בדרך הזו, נראה דבר, או יתרחש לנו נס.

הלכו. ישבו על בקיעי הסלע. עלה להם איש אחד. תמהו. אמר רבי יוסי, מי אתה? אמר, אני מאנשי ארקא. אמר לו, ושם יש בני אדם? אמר, כן, וזורעים וקוצרים, מהם במראה אחר משנים ממני, ועליתי אליכם להכיר מכם, מה שמה של הארץ שאתם בה?

אמר לו, ארץ, משום שכאן שורה ארץ החיים, שכתוב (איוב כח) ארץ ממנה יצא לחם. מזו יצא לחם? בשאר הארץ לא יצא לחם, ואם יוצא, לא משבעת המינים. בינתיים נכנס למקומו. תמהו. אמרו, ודאי הקדוש ברוך הוא רוצה לעורר אותנו באיזה דבר.

אמר רבי חייא, ודאי על הפסוק הזה שאמרת, זכרתי שלמדתי מסבי דבר אחד עליון בפסח, שנתן להם הקדוש ברוך הוא לישראל הלחם הזה מארץ החיים, ואחר כך לחם מן השמים, הלחם הזה, והנה בארנו את הדבר.

עוד היה אומר, שאדם, כשיוצא לעולם הזה, לא יודע דבר עד שטועים לחם. כיון שאוכל לחם, מתעורר לדעת ולהכיר. כך כשיצאו ישראל ממצרים, לא היו יודעים דבר, עד שהטעים להם הקדוש ברוך הוא לחם מן הארץ הזו, שכתוב ארץ ממנה יצא לחם, ואז נכנסו ישראל לדעת ולהכיר

וְבֵא וְרָאָה, יוֹסֵף הַשְּׁלִיִּים אֶת מְקוֹמוֹ אַחֲרָיו וַיֹּסֵף זָכָה לוֹ, שֶׁנִּקְרָא צַדִּיק, וְכֵאן סִיּוּם הַגּוֹף. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב שֶׁנִּשְׁלַם הַגּוֹף, רָצָה הַגּוֹף לְלַכֵּת לְדַרְכוֹ, וְסִיּוּם הַגּוֹף הוּא הַבְּרִית, וְעַם כָּל זֶה בְּנִימִין הַשְּׁלִיִּים אֶת הַחֲשָׁבוֹן, שֶׁבּוֹ נִשְׁלְמוּ שְׁנַיִם עָשָׂר.

וְאִם תֹּאמַר, וְכִי לֹא הִיָּה יוֹדֵעַ יַעֲקֹב שֶׁעַד עַכְשָׁיו לֹא הִשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׁבָטִים, אִף עַל גַּב שְׁנוּלֵד יוֹסֵף, מָה הַטַּעַם לֹא חָפָה עַד שְׁנוּלֵד בְּנִימִין וַיִּשְׁתַּלְּמוּ הַשְּׁבָטִים? אֲלֵא יַעֲקֹב עָשָׂה בְּחֻמְהָ וַיִּדַּע הַדָּבָר. אָמַר, וְדַאי אִם יִשְׁתַּלְּמוּ כָּאֵן כָּל הַשְּׁבָטִים, הִנֵּה יִדְעָתִי שֶׁהַתְּקוּן שֶׁל מַעֲלָה שְׂרוּי עֲלֵיהֶם כְּרָאוּי, וּבְאֶרֶץ הַזֶּה לֹא צְרִיכִים שִׁישְׁתַּלְּמוּ, אֲלֵא בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה.

בֵּא רָאָה שֶׁכֶּף הוּא, שֶׁכָּל שְׁנַיִם עָשָׂר הַשְּׁבָטִים הֵם הַתְּקוּן שֶׁל הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן, וְכִיּוֹן שְׁנוּלֵד בְּנִימִין, מִתָּה רַחֵל, וְלִקְחָהּ אֶת הַמְּקוֹם הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן הַזֶּה לְהַתְּקִין בָּהֶם, וְעַל כֵּן לֹא נוֹלַד בְּנִימִין אֲלֵא בְּאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְאִנִּי בְּבֹאִי מִפְּדָן מִתָּה עָלַי רַחֵל בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּדַרְדָּר, וְשֵׁם מִתָּה רַחֵל וְנִטְלָה אֶת הַמְּקוֹם, הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן הַזֶּה, לְהַתִּישֵׁב בְּבֵית שְׁלֹם. וְכָל זְמַן שֶׁרַחֵל קִיָּמָה, הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן אֵינוֹ נִתְקַן בָּהֶם. מִתָּה רַחֵל - נִטְלָה [לְמַעֲלָה] הַבֵּית בְּשִׁלְמוֹתוֹ.

וְאִם תֹּאמַר, לְמָה לֹא מִתָּה לָאָה בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן? אֲלֵא מִשּׁוּם שֶׁהַבֵּית הוּא בְּעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן [הָעֲלִיּוֹן], וְהַכֹּל הָיוּ מִמֶּנּוּ לְהַתְּקִין, וְלֹא מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן [הַתְּחַתּוֹן], וּמִשּׁוּם כֶּף לֹא מִתָּה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. וְכָל מַעֲשֵׂי לָאָה הֵם בְּנִסְתָּר, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הוּא בְּנִסְתָּר וְלֹא בְּנִגְלָה, וּמִשּׁוּם כֶּף לֹא נִזְכְּרָה מִיתְּתָהּ שֶׁל לָאָה כְּמִיתְּתָהּ שֶׁל רַחֵל.

וְבֵא וְרָאָה שֶׁכֶּף זֶה וְדַאי, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן כָּל דְּבָרָיו בְּנִסְתָּר, וְהָעוֹלָם [הָעֲלִיּוֹן] הַתְּחַתּוֹן כָּל דְּבָרָיו בְּנִגְלָה, מִשּׁוּם כֶּף נִתְכַּסְּתָה לָאָה בְּמַעֲרַת הַמְּכַפְלָה, וְרַחֵל בְּדַרְדָּר הַגְּלוּיָהּ. זוֹ בְּנִסְתָּר, וְזוֹ בְּנִגְלוּיָהּ. וּבְנִסְתָּר הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן נִרְשָׁם, שֶׁכָּתוּב וְתֹאמַר לָאָה בְּאֶשְׂרֵי כִי אֲשָׁרוּנִי בְּנוֹת, וּמִשּׁוּם כֶּף קָרָאָה שְׁמוֹ אֲשֵׁר. [מִשּׁוּם כֶּף כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁל שְׁנֵי הָעוֹלָמוֹת בְּנִגְלָה וּבְנִסְתָּר, וְעַם כָּל זֶה].

וּמִשּׁוּם כֶּף הַכֹּל אֶחָד, שֶׁהָרִי הַכֹּל הוּא מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. כֶּף גַּם, וּבְכָל מְקוֹם, שְׁנֵי עוֹלָמוֹת,

שֶׁכֶּר שְׁכַרְתִּיךָ - לָךְ, לְגוֹפֶךָ מִמֶּשׁ. שֶׁכֶּר שְׁכַרְתִּיךָ - לְהוֹלִיד אֶת דְּמוֹתֶךָ.

מִכָּאֵן מִי שֶׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה, יוֹרֵשׁ אֶת הָעוֹלָם הַבָּא וַיִּוֹרֵשׁ אֶת נַחֲלַת יַעֲקֹב. יוֹרֵשׁ הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּתוּב יִשְׁשָׁכֶר, יֵשׁ שְׁכָר, (יִרְמִיָּה ל"א) כִּי יֵשׁ שְׁכָר לְפַעֲלָתֶךָ, וְכָתוּב (מִשְׁלֵי ח) לְהַנְחִיל אֶהְבִּי יֵשׁ וְאַצְרַתִּיהֶם אֲמֵלֵא.

כִּי יִלְדָתִי לוֹ שִׁשָּׁה בָנִים. אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, אֵלּוּ מַעֲלָה וּמִטָּה וְאַרְבַּעַת הַצְּדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם. וּמִי שֶׁמְאַרִיךְ בְּאֶחָד, צְרִיךְ לוֹ לְהַמְלִיךְ אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעֲלָה וּלְמִטָּה וּלְאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם, וְהֵינּוּ אֶחָד.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, כְּתוּב (שִׁיר ב) עַל הָרִי בְּתָר, וְכָתוּב (שִׁם ח) עַל הָרִי בְּשָׁמַיִם. מִי הֵם הָרִי בְּשָׁמַיִם? אֵלּוּ שִׁשַּׁת הַבָּנִים שֶׁל לָאָה שְׁכוּלָלִים שִׁשָּׁה אַחֲרִים, וְהֵם שְׁנַיִם עָשָׂר, וְהֵם שִׁשָּׁה, מִשּׁוּם שֶׁכָּל אֶחָד כָּלוּל בְּחֻבְרוֹ, וְלָאָה עֲלֵיהֶם, לְקַיֵּם (תְּהִלִּים קי"ג) אִם הַבָּנִים שִׁמְחָה הַלְלוּיָהּ.

וְעַל כֵּן כְּתוּב לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָעוֹלָם הַנִּסְתָּר וְלֹא הַנִּגְלָה, וְעַל כֵּן שִׁלַּח תִּשְׁלַח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ, מִשּׁוּם שֶׁהוּא הָעוֹלָם שֶׁנִּסְתָּר וְלֹא הַתְּגָלָה כָּלֵל.

וְאֵת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ, הֵינּוּ שֶׁכָּתוּב כִּי שָׁאֵל נָא לְיָמִים רַאשׁוֹנִים וְגו' וְלִמְקַצֵּה הַשָּׁמַיִם וְעַד קִצֵּה הַשָּׁמַיִם. וְכָל אֵלּוּ נִקְרָאִים הָרִי בְּשָׁמַיִם. מִכָּאֵן וְלְמִטָּה נִקְרָאוּ הָרִי בְּתָר, שֶׁכָּתוּב וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבַּעַת רָאשִׁים, הַהָרִים שֶׁל הַפְּרוּד.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת קָשְׁרוּ קָשְׁרִים, אַרְבַּעַת קָשְׁרִים שֶׁהִצְטָרְכוּ לְתְּקוּן. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שֶׁמִּשּׁוּם כֶּף יוֹצְאִים הַחֻצָּה אוֹתָם הַקָּשְׁרִים. וְאִף עַל גַּב שְׁכָלָם אֶחָד, וּמִכָּאֵן וְהָלָאָה כָּלֵם אֶחָד, בְּדַרְדָּר יִשְׂרָה, וְעַל כֵּן כָּל הַשְּׁבָטִים עוֹלִים בְּעֵדוֹת לְמַעֲלָה. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים קכ"ב) שִׁשָּׁם עָלוּ שְׁבָטִים שְׁבִטֵי יְהוָה עֵדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'.

וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יִלְדָה רַחֵל אֶת יוֹסֵף וְגו'. מָה רָאָה יַעֲקֹב לְלַכֵּת לְדַרְכוֹ כְּשֶׁנּוּלַד יוֹסֵף, וְטָרַם שְׁנוּלַד יוֹסֵף לֹא רָצָה לְלַכֵּת לְדַרְכוֹ? אֲלֵא הִנֵּה פְרָשׁוּהָ, שֶׁרָאָה שְׁנוּלַד שֶׁטְנוּ שֶׁל עָשׂוּ.

יתעכב שם, ויתחבר יעקב בכל השבטים במקום
[שלא] שצריך.

רבי אבא פתח, וילך משה וישב אל יתר חתנו וגו'.
בא ראה, משה היה רועה את צאן חותנו,
ודיוורו היה עמו. וכשרצה ללכת, לא הלך אלא
ברשותו. ויעקב, שהיה שלם, ודיוורו תמיד היה עם
לכן, למה לא בקש ממנו רשות? אלא הרי נתבאר
שלא יגלגל לכן עמו גלגולים וישאר שם, שהרי
בראשונה אמר לו, ומיד גלגל עליו גלגולים ונשאר
שם, וכעת פחד ממנו.

אבל יתרו לא היה כך כלפי משה, משום שלכן
היה מכשף, ובכשוף היה כל מעשהו כלפי
יעקב, וכעת לא רצה יעקב להתעכב שם, שהרי
הקדוש ברוך הוא אמר לו שוב אל ארץ אבתיך וגו',
ועל כן לא רצה להתעכב ולעזב את מצות רבונו.

בא ראה, כתוב ויזכר אלהים אל רחל וגו'. פתח
ואמר, (תהלים מו) למנצח לבני קרח על עלמות
שיר. בפסוק הזה יש להסתכל שהוא סוד של
חכמה, וכל השירים והתשבחות הללו שהיו
אומרים בני קרח, כלם מחדשים הם אותם שירים
ותשבחות שהיו מלפנים, וכן כל אותם שירות
ותשבחות שאמר דוד וכל אותם שהיו עמו, כלם
היו בסוד עליון, בסוד החכמה.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את העולם
התחתון כמו העולם העליון, וכל אותם
הסדרים שסדרו דוד ושלמה בנו וכל אותם נביאי
האמת - כלם סדרו כמו שלמעלה.

בא ראה, כמו שיש משמרות בארץ - כך גם בקיע
שמזמרים לרבונם ואומרים תמיד שירה, וכלם
עומדים אלו כנגד אלו, והכל בסדרים של שירות
ותשבחות, והרי פרשה החברים.

עלמות שיר, מה זה עלמות שיר? אלא כמו
שנאמר (שיר ו) ששים המה מלכות
ושמנים פילגשים ועלמות אין מספר. מה זה
ועלמות אין מספר? כמו שנאמר ה' יש מספר
לגדודיו. ומשום שאין להם חשבון, כתוב ועלמות
אין מספר.

ובלם שורות שורות, מקיפים סדרים, אלו כנגד
אלו, לזמר ולשבח את רבונו, ואלו הם

זה בנגלה וזה בנסתר, ואנו לא מברכים את הקדוש
ברוך הוא אלא בשני עולמות, שכתוב ברוך ה'
אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. משום כך
לעולם העליון קוראים הו"א, ולעולם התחתון
קוראים את"ה, משום שהוא ברוך מן העולם
העליון על ידי הצדיק. זהו שכתוב ברוך ה' מציון
שכן ירושלם וגו'. ודאי מציון הוא ברוך.

בא ראה, כמו כן ה' ה' שני עולמות הם, זה בנגלה
וזה בנסתר, ועל כן מפסיק הטעם בתוכם,
ומהעולם הזה ועד העולם הזה הכל אחד.

ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. אמר רבי
יהודה, בא ראה השלמות של יעקב, שלא
רצה ללכת אלא ברשות לכן. ואם תאמר, למה לא
הלך פעם אחרת ברשותו? אלא משום שפחד יעקב
שלא יעזב אותו וישתלמו שנים עשר שבטים בארץ
אחרת, ועל כן, כיון שראה שהגיעה שעתו של
בנימין, ברח, כמו שנאמר ויברח הוא וכל אשר לו.

שביון שנולד בנימין, נקשרה השכינה בכל
השבטים ונטלה הבית עם כלם. ויעקב
היה יודע בסוד החכמה, שכאשר ישתלמו שנים
עשר שבטים, שהשכינה תתקשט ותתקשר עמם
ורחל תמות, והיא נוטלת את הבית.

בא ראה, כך למדנו, העולם התחתון נראה ליעקב
כמו שנראה למשה, אלא שלא יכלה עד שהיו
שנים עשר שבטים בבית להתקשר עמם, ואז
נטהרה [נדחתה] רחל, והיא נטלה את הבית בכל
השבטים והיתה עקר הבית, ואז ודאי מושיבי
עקרת הבית.

אמר יעקב, הנה הגיע הזמן שנשלמו שנים עשר
השבטים, ודאי ירד העולם שלמעלה לבית
להתקשר עמם, והמסכנה הזאת נדחית לפניו. אם
תמות כאן, לא אצא מפאן לעולמים. ולא עוד, אלא
בארץ הזו לא ראוי להשלים את הבית. משום כך
ויהי כאשר ילדה וגו', טרם ישתלמו השבטים.

שמע רבי שמעון ואמר, ודאי יפים הם כל דברי
רבי יהודה, וזה עולה על הכל. ואם תאמר,
למה לא הלך לו לדרכו מיד? אלא כל זמן שרחל
לא התעברה מבנימין, התעכב שם. כיון שהגיע
הזמן של בנימין, ברח ולא בקש רשות, כדי שלא

כך, מי שמכיר אותם ונזהר בהם, אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא, משום שהוא עקר היחוד השלם פראוי, שלש שלש מצד זה ומצד זה, ביחוד אחד בשלמות הכל, וכלם הסוד של הסדר העליון פראוי כמו שלמעלה, שאותו סדר שלשה שלשה בסוד אחד.

סדר שני שלצד הדרום, שלשה סדרים הם לאותו הצד, וכל סדר וסדר שלשה שלשה, והם תשעה, כמו שנאמר, וכך נחלקות האותיות לכל צד להתחבר הכל יחד. משום שיש אותיות בסוד של נקבה, ואותיות בסוד של זכר, וכלן התחברו יחד, והן אחת בסוד השם הקדוש השלם, ואליהם סדרים ממנים שלשה שלשה, כמו שנתבאר, והכל יוצא מהסדר של האבות שלמעלה, כסדר שנתקנו אותיות השם הקדוש יה"ו, כמו שנתבאר. כל הסדרים הללו מתנהגים באותיות הידועות הללו ונוסעים בהן, וכמה צבאות ורכבות כלם למטה שנוסעים ומתנהגים בסדר הזה.

סדר שלישי שלצד צפון, בשלשה סדרים הם לאותו הצד, והם תשעה, ובשלשה צדדים שלשה שלשה לכל צד הם תשעה, ואותם סדרים משלשת הצדדים, כמו שנתבאר. שבעה ועשרים, בסוד האותיות שהן שבע ועשרים. ואף על גב שהן עשרים ושתיים, שלמות האותיות הן עשרים ושבע. וכך הסדור של הסדרות הללו.

שבעה ועשרים, לשלשה שלשה סדרים לכל צד. ונמצאו שלשה אלה מצד זה שהם תשעה, ושלשה הללו מהצד הזה שהם תשעה, ושלשה הללו מהצד הזה שהם תשעה, נמצאו כלם שבעה ועשרים.

והסוד של השבעה ועשרים הללו הן תשע אותיות [הן] שהן בסוד הנקבות, לחבר עמהם נקבה עם אותם שמונה עשר צדדים אחרים בסוד שנתבאר [של הזכר], והכל הוא פראוי.

בא ראה, כמו שאותן אותיות עליונות של העולם העליון, כך גם האותיות האחרות למטה, אותיות עליונות גדולות, ואותיות תחתונות קטנות, והכל זה כמו זה. וכל הסודות הללו הם בסוד של זכר ונקבה, הכל אחד בשלמות.

עלמות שיר. ומשום שיש עלמות שאין מזמרות כמו אלו, אלו נקראות עלמות שיר.

שלשה סדרים נפרדים לכל צד לארבעת צדדי העולם, ובכל סדר וסדר, שהוא לכל צד, שלשה סדרים אחרים. סדר ראשון שלצד מזרח – שלשה סדרים הם, והם תשעה סדרים, משום שכל סדר מהשלשה הללו יש לו שלשה סדרים, ונמצאו שהם תשעה, וכמה אלפים ורכבות תחתיהם.

תשעת הסדרים הללו, כלם מתנהגים באותיות רשומות, וכל סדר מסתכל לאותן אותיות רשומות, [והרי בארובה וכן לכל סדר וסדר, וכלם נוסעים באותיות רשומות, ואלו עליונים מאלו, ועומדים אלו על אלו] וכלן מתחברות ואומרות שירה. וכשאותן האותיות פורחות לתוך האויר של הרוח [ההיא] הממנה על הכל, אז הם נוסעים, והשירה נמתקת, ואות אחת מכה מלמטה, ואותה אות עולה ויורדת, ושתי אותיות פורחות עליהן. והאות הזו מלמטה מעלה סדר ממטה למעלה ומתחברת עמם, ונעשות שלש אותיות, כלם לפי האותיות יה"ו, שהן שלש בתוך האספקלריה המאירה. מאלו נפרדים שלשה סדרים ואותן שתי האותיות, ואותה האות שעולה מתחברת עמהן, והן שלש.

בא ראה, אותן שתי אותיות עליונות שעולות באויר, הן כלולות זו בזו, רחמים בדין, ומשום כך הן שתיים, והן מן העולם העליון, בסוד של זכר. וזו שעולה ומתחברת עמהן היא נקבה, ונכללת בשתייהן. כמו שהנקבה נכללת בשני צדדים, בימין ובשמאל, ומתחברת עמהם, כך גם האות הנקבה הזו שמתחברת עם שתי אותיות אחרות, והן בשני צדדים אלו העליונים, וזה למטה, והכל הוא אחד, זכר ונקבה. [חויץ] שכאשר נברא העולם, שאותם האותיות הן מן העולם העליון, שהם הולידו את כל המעשים למטה כמו שלהם ממש. ומשום כך, מי שיודע אותן ונזהר בהן, אהוב הוא למעלה ואהוב למטה.

רבי שמעון אמר, כל האותיות הללו, זכר ונקבה, להכליל יחד בסוד המים העליונים והמים התחתונים, והכל אחד, וזהו היחוד השלם. ומשום

השלמה מההשמטות (סימן נ"א)

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל. בְּשָׂרָה כְּתוּב פְּקִידָה, וּבְרַחֵל כְּתוּב זְכִירָה, לָמָּה? מִשּׁוּם שְׂזָכוֹר נִרְשָׁם בַּיַּעֲקֹב שֶׁהוּא בְרִית שְׁלוֹם כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה יוֹסֵף, וּבַמָּה? כְּשֶׁנִּטַּל שׁוֹר עִמּוֹ שֶׁלֹּא יִחְזַק אוֹתוֹ הַצַּד הָאֲחֵר, וְלָכֵן נִקְרָא יוֹסֵף בְּכוֹר, שְׂאוֹתוֹ שׁוֹר שֶׁנִּטַּל בְּכוֹר שׁוֹרוֹ וְדָאִי, וְאוֹתוֹ שׁוֹר שׁוֹר תָּם, וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם רַבּוֹן וְשְׁלִיט, בַּעַל הַבַּיִת שְׂאוֹתוֹ שׁוֹר תָּם שׁוֹרָה כְּתוּבוֹ: ע"כ מההשמטות

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל רַחֵל, שֶׁהָרִי בְּמִזְל זֶה תְּלוּי, וּמִשּׁוּם כֶּף כְּתוּב בָּהּ זְכִירָה. וְה' פָּקֵד אֶת שָׂרָה – זֶה לֹא הָיָה מֵהַמִּזְל. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהָרִי הַבְּנִים תְּלוּיִים בְּמִזְל וְלֹא לְמִטָּה – כָּאֵן בְּשָׂרָה זֶה לֹא הָיָה בְּמִזְל, אֲלֵא כְּתוּב וְה', הַכֹּל יַחַד.

אִם כֶּף, לָמָּה כְּתוּב פְּקִידָה? אֲלֵא וְדָאִי הַזְּכִירָה [הַזוֹן] הֵיטָה מִקְדָּם לְכֹן, וְהַמִּפְתָּח הַזֶּה נִמְסָר לְמִטָּה, כְּמוֹ שְׂכָתוּב (בראשית יז) וְאֵת בְּרִיתִי אֶקִּים אֶת יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלֵד לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה וְגו'. אַחֲרֵי כֵן כְּמוֹ זֶה – כִּיּוֹן שֶׁנִּזְכָּר בְּסוּד שְׁלִמְעֵלָה, אַחֲרֵי כֶּף נֹאמַר בְּסוּד שֶׁל הַנִּקְבָּה פְּקִידָה, שֶׁיְהִיָּה הַכֹּלֵל שֶׁל הַכֹּל יַחַד.

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל רַחֵל. רַבִּי חֲזִיָּא פְּתַח וְאָמַר, (שמות ו) וְגַם אֲנִי שָׂמַעְתִּי אֶת נֹאקַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מִצְרִים מַעֲבִידִים אֹתָם וְאָזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי. וְאָזְכֹּר – הָרִי זְכִירָה, מִשּׁוּם שֶׁהִיא לְמַעְלָה, שֶׁהַמִּזְל הַזֶּה הוּא לְמַעְלָה בְּזָכֵר, בָּא עַל פְּקִידָה שֶׁהִיא בְּגִלּוֹת לְמִטָּה בְּנִקְבָּה. כְּמוֹ כֵן וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר וְאָזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי.

בֵּא רָאָה, כְּתוּב פְּקֵד פְּקֵדְתִּי אֶתְכֶם. וְכִי פְקֵד פְּקֵדְתִּי? וְהָרִי הַפְּקִידָה עוֹמֶדֶת בְּנִקְבָּה, וּבְאוֹתוֹ הַזְּמַן הֵיטָה בְּגִלּוֹת, וְהִיא אוֹמֶרֶת פְּקֵד פְּקֵדְתִּי? אֲלֵא שְׂכָאן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל, וְכָאן סוּד שֶׁל הַחֲכָמָה, וְהִיא בְּגִלּוֹת, אֵיךְ נִרְאָה לְמִשָּׁה כָּאן וְאֵיךְ אָמְרָה פְּקֵד פְּקֵדְתִּי.

אֲלֵא כֶּף לְמִדְנֹה, כְּשֶׁהַשְּׂמֵשׁ מֵאִיר – הוּא בְּשָׁמַיִם, וְתִקְפוֹ וְכַחוֹ עַל הָאָרֶץ בְּכֹל מְקוֹם. כְּמוֹ כֵן מְלֵא כֹל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. בְּזְמַן שֶׁהַמְּקֵדֶשׁ עָמַד – מְלֵא כֹל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, זֶה הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה, וְכַעַת שֶׁיִּשְׂרָאֵל

בְּגִלּוֹת – הִיא לְמַעְלָה, וְהַתְּקַף מְקִיף אֶת יִשְׂרָאֵל לְהִגָּן עֲלֵיהֶם, וְאָף עַל גַּב שְׂהֵם בְּאָרֶץ אַחֲרָת.

וּבֵא תִּרְאָה, שְׂכִינָה לְמִטָּה וְשְׂכִינָה לְמַעְלָה. שְׂכִינָה לְמַעְלָה בְּשָׁנִים עֶשֶׂר תַּחֲוּמִים מְרַכְּבוֹת קְדוּשׁוֹת וְשִׁתִּים עֲשָׂרָה חַיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת. שְׂכִינָה לְמִטָּה בְּשָׁנִים עֶשֶׂר שְׂכָטִים קְדוּשִׁים. וְאֵז נִכְלָלֶת הַשְּׂכִינָה לְמַעְלָה וְלְמִטָּה, וְהַכֹּל בְּפַעַם אַחַת יַחַד. וְאָף עַל גַּב שְׂבִזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת לְמִטָּה לֹא נִתְקַנַּת לְמַעְלָה, כֶּף גַּם לֹא נִתְקַנַּת מִשּׁוּם שֶׁלְמִטָּה לֹא נִתְקַנַּת, וְזֶהוּ בְּגִלּוֹת עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא בְּגִלּוֹת עִמָּהֶם.

בַּמָּה נִתְקַנַּת? לְמַלְךְ שְׂמַת בְּנוֹ, מֶה עֲשֶׂה? כְּפֹה אֶת מִטָּתוֹ עַל אֲבֵל בְּנוֹ, וְלֹא הִתְקִין לוֹ אֶת מִטָּתוֹ, אֲלֵא נָטַל קוֹצִים וְדִרְדְּרִים וְהִטִּיל תַּחַת מִטָּתוֹ וְשָׁכַב עָלֶיהָ. כֶּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּיּוֹן שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל וְנִחְרַב הַמְּקֵדֶשׁ, לָקַח קוֹצִים וְדִרְדְּרִים וְשָׂם תַּחְתָּיו. זֶהוּ שְׂכָתוּב וַיִּרְא אֱלֹהֵי מִלְּאָךְ ה' אֱלֹהֵי בְלַבַּת אִשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה, מִשּׁוּם שֶׁיִּשְׂרָאֵל הָיוּ בְּגִלּוֹת.

פְּקֵד פְּקֵדְתִּי אֶתְכֶם. מִי שֶׁלֹּא עוֹמֵד בְּרִשׁוֹתוֹ, מֶה מִצְוָה וּמֶה עוֹשֶׂה? אֲלֵא פְקֵד מְלַמְעֵלָה, פְּקֵדְתִּי מְלַמְטָה. מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַזְּכִירָה הַזֹּאת הֵיטָה עָלֶיהָ מִקְדָּם לְכֹן, שְׂכָתוּב וְאָזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי. כִּיּוֹן שְׂכָתוּב וְאָזְכֹּר – הִנֵּה זְכִירָה הַתְּמַנְתָּה עָלֶיהָ, וּמִשּׁוּם כֶּף אָמְרָה אַחֲרֵי כֶּף פְּקֵד פְּקֵדְתִּי, שֶׁהָרִי סִימָן לְקַחָה מִקְדָּם לְכֹן. כְּמוֹ כֵן שָׂרָה, שְׂכָתוּב וְה' פְּקֵד אֶת שָׂרָה. אֲבֵל כָּאֵן רַחֵל, שֶׁלֹּא נִזְכָּרָה מִקְדָּם לְכֹן, לֹא נֹאמַר בָּהּ פְּקִידָה, אֲלֵא זְכִירָה, וְהַכֹּל הוּא בְּזְכִירָה, בְּסוּד שֶׁל הַמִּזְל.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי חֲזַקְיָה הָיוּ הוֹלְכִים מִקְפּוֹטְקֵיָא לְלוּד, וְרַבִּי יְהוּדָה הָיָה רוֹכֵב, וְרַבִּי חֲזַקְיָה עַל רַגְלָיו. בֵּינֵתִים יָרַד רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר, מִכָּאן וְהִלָּאָה נִתְעַסַּק בַּתּוֹרָה, כְּכָתוּב (דברים לב) הָבּוּ גִדְל לְאַלְהֵינוּ.

אָמַר לוֹ, אֵלּוּ הָיִינוּ שְׁלֹשָׁה – יָפָה הוּא, שְׂאָחַד יֹאמַר – וּשְׁנַיִם יֵשִׁיבוּ לוֹ. אָמַר לוֹ, הַדְּבָרִים הֵלְלוּ שֶׁל הַבְּרִכוֹת, מִשּׁוּם שֶׁנִּזְכָּר שֵׁם אֶחָד שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּשְׁנַיִם יֵשִׁיבוּ לוֹ. זֶהוּ שְׂכָתוּב כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא הָבּוּ גִדְל לְאַלְהֵינוּ. כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא – זֶה אֶחָד שֶׁמְבָרַךְ. הָבּוּ גִדְל לְאַלְהֵינוּ – אֵלּוּ שְׁנַיִם אַחֲרִים. אֲבֵל בַּתּוֹרָה, אֲפֵלוּ שְׁנַיִם יוֹשְׁבִים וְנוֹתְנִים גִּדְל וְחֲזַק שֶׁל שְׂבַח הַתּוֹרָה לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בעקמומיות בכל מה שצריך כדי לשלט עליו בראש ובסוף, והכל כראוי, והראש והסוף יחד זה כמו זה, ככתוב בכתבי, ואחר כך בכתבי. הראשית והסוף יחד זה כמו זה, כדי לשלט עליו בדרך ישרה כראוי לו, ומשום כך צדיק הוא מי שנצל מהם ויכול לשלט עליהם.

בא ראה, זכירה ופקידה לטוב הם כאחד בסוד האמונה, ואשרי הוא מי שמשתדל אחר האמונה, כמו שנאמר (הושע יא) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו'. אמר רבי חזקיה, כך הוא ודאי.

ובא וראה, כשאדם מתפלל תפלתו, אל יאמר עליה זכרני ופקדני, משום שיש זכירה ופקידה לטוב, וזכירה ופקידה לרע, ועתידיים לטל את הדבור מפיו, ובאים להזכיר חטאי האדם ולהענישו. פרט אם הוא צדיק שלם, שכאשר בודקים את חטאיו, אותה זכירה ופקידה לרע לא ימצאו אותם, כמו עזרא שאמר זכרה לי אלהי לטובה.

שהנה בכל מקום שאדם מתפלל תפלתו, יכלל את עצמו בין רבים, בכלל של הרבים. ובא וראה, השונמית, כאשר אמר לה אלישע (מלכים ב-ד) היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא, היש לדבר לך אל המלך - אותו היום היה יום טוב של ראש השנה, ואותו היום ששולטת מלכות הרקיע לדון את העולם, והקדוש ברוך הוא נקרא המלך המשפט באותו הזמן, ומשום כך אמר לה היש לדבר לך אל המלך.

מה כתוב? ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת. מה אמרה? לא רוצה להיות רשומה למעלה, אלא להכניס את ראשי בין רבים, ולא לצאת מהכלל שלהם. וכך צריך לאדם להכלל בכלל של רבים ולא להתיחד לבדו, כדי שלא ישגיחו עליו להזכיר חטאיו, כמו שאמרנו.

פתח רבי יהודה ואמר, (איוב לח) הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה. הפסוק הזה אמר הקדוש ברוך הוא לאיוב כשראה שאיוב דוחק עצמו על דין הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, איוב אמר הן יקטלני לו איחל. כתוב לא באל"ף, וקוראים לו בוא"ו, והכל הוא. אמר

אמר לו רבי חזקיה, כלפי הברכות למה שלשה? אמר לו, הרי פרושה ונתבאר, שכתוב ה' גדל לאלהינו. אבל סוד הדבר כאן, שהרי כל הסודות של הברכות הוא כך - אחד לברך ושנים להשיב, כדי שיעלה השבח של הקדוש ברוך הוא בסוד של שלשה, אחד מברך ושנים [אומרים אמן] שמודים, וזהו קיום הברכות, ובסוד עליון כראוי, ובסוד של שלשה, כמו שבארוהו.

בעודם הולכים, אמר רבי יהודה, שנינו, יש זכירה לטוב ויש זכירה לרע, יש פקידה לטוב ויש פקידה לרע. יש זכירה לטוב - כמו שבארוהו, שכתוב (ויקרא כו) וזכרתי להם ברית ראשנים וגו', (בראשית ח) ויזכר אלהים את נח, (שמות ב) ויזכר אלהים את בריתו. ויש זכירה לרע - שכתוב (תהלים עח) ויזכר כי בשר המה רוח הלך ולא ישוב. פקידה לטוב - שכתוב (שמות ג) פקד פקדתי אתכם. פקידה לרע - שכתוב (תהלים פט) ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. וכלם סודות עליונים.

כל אלו - זכירה ופקידה - לטוב, אלו הן דרגות ידועות, סוד האמונה, זכר ונקבה, סוד אחד, זכירה ופקידה, אלו הם לטוב. זכירה ופקידה לרע אלו הם הסוד של הצד האחר שעומד בסוד של אלהים אחרים. זכר ונקבה יחד, זכירה בזה ופקידה בזה, ואלו הם שתמיד עומדים לרע ואלו כנגד אלו. מכאן יוצאים כל סודות האמונה וכל הקדשות העליונות, כמו שבארוהו, ומכאן יוצאים כל המינים הרעים וכל מות וכל הצדדים והמינים הרעים בעולם, ובארוהו, וזה בהפוך מזה.

אמר רבי חזקיה, כך זה ודאי. אשרי הוא מי שחלקו מתקים בצד הטוב ולא ירכין עצמו לצד אחר וינצל מהם. אמר לו רבי יהודה, כך זה ודאי, ואשרי מי שיכול להנצל ממנו מהצד ההוא, ואשריהם הצדיקים שיכולים להנצל מהם ולהלחם קרב עם אותו הצד.

אמר רבי חזקיה, במה? פתח ואמר, (משלי כד) כי בתחבלות תעשה לך מלחמה. מי המלחמה? זו המלחמה של אותו הצד הרע שצריך אדם להלחם בו קרב ולשלט עליו ולהנצל ממנו.

בא ראה שיעקב כך השתדל אצל עשו משום אותו הצד שלו, להתחכם עליו וללכת עמו

זה ואהיה עמך? אלא אמר לו, עד כאן רחל היתה עמך עקר הבית, מכאן והלאה אני אהיה עמך ואטל את הבית עמך עם שנים עשר השבטים. והינו שכתוב ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל. עלי היתה זה, ובגללי היתה הדבר שהיא נדחתה, ובאה דירת אחרת ונטלה את הבית בשבילי לדור עמי.

ויאמר נקבה שכרף עלי ואתנה. מה זה נקבה? אמר רבי יצחק, אותו רשע אמר, אני רואה שיעקב לא מסתכל אלא בנקבות, ומשום זה יעבד אותי. אמר נקבה שכרף, הנה נקבה, שהיא שכרף, כבראשונה. ואתנה, אמר באיזו נקבה הסתכלת ואתנה, ועבד אותי בשבילה.

ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה. אמר יעקב, חלילה, שהרי אני כל מה שעשיתי, לשם כבוד המלך הקדוש עשיתי, ועל כן לא תתן לי מאומה, שהרי אין דעתי בזה, אלא אם תעשה לי [את] הדבר הזה וגו'.

ויסר ביום ההוא את התישים. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים טו) ה' מי יגור באהלך וגו'. הרי בארנו ובארנו החכמים, הולך תמים - זה אברהם, שכאשר נמול נקרא תמים. ופעל צדק - זה יצחק. ודבר אמת - זה יעקב. ודאי שיעקב נדבק באמת. אם הוא באמת נדבק, מה הטעם עשה עם לבן בצורה הזו?

אלא יעקב הבחין את שעת המזל שלו שהיתה, שמתר לאדם לבחן את שעתו טרם ישוב לארצו, ואם מזלו עומד במה שעושה - יפה, ואם לא - אל יושיט רגלו עד שיעלה [שיעמד במה שעשה] אליו.

בא ראה, כתוב וענתה בי צדקתי ביום מחר וגו'. שהרי הוא לא עשה כדי שיטל משלו לחנם, אלא הכל באמת ושלמות הרצון, ולא עוד, אלא שהוא נטל רשות מלבן, ועל כן כתוב נחשתי ויברכני ה' בגללך. כמה כשפים ומינים עשה לבן ובחן את מזלו משום יעקב, והיה מוצא בגלל יעקב מאה צאן כל חדש, ומאה כבשים ומאה עזים יותר על צאנו.

רבי אבא אמר, אלף צאן ואלף כבשים ואלף עזים היתה מביא לו יעקב יותר בכל חדש וחדש. זהו

לו הקדוש ברוך הוא, וכי אני הורג בני אדם?! הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה?! כמה שערים פתוחים באותו הצד, והמות שולט עליהם, וכלם סתומים מבני אדם, [ולא יכולים להשמר מהם משום שהם סתומים מבני אדם] שלא מפירים את אותם השערים.

ושערי צלמות תראה. מי הם שערי מות ומי הם שערי צלמות? אלא מות וצלמות הם יחד, והם זוג אחד. מות - הרי נתבאר, זה מלאך המות, והרי פרשה. צלמות - צל מות, זהו מי שרוכב עליו, והוא הצל שלו והכח שלו להזדוג יחד בקשר אחד, והם אחד.

וכל אותם הדרגות שיוצאות מהם ונקשרות בהם הם השערים שלהם, כמו שלמעלה, כמו שנאמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם וגו'. ואלו [אותם שערים] נקראים נהרות ונחלים. ששת הצדדים של העולם, אף כף הם שערי מות, ושערי צלמות מהצד האחר, דרגות ידועות ששולטות בעולם. שערי מות ושערי צלמות - זה נקבה וזה זכר, ושניהם יחד.

ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא לאיוב בשביל כל אותם דברים שהוא אמר, (איוב ז) כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה, וכל אותם שאר דברים. אמר הקדוש ברוך הוא, הנגלו לך שערי מות, לדעת שהרי הכל ברשותי, וכלם עתידים להתבער מן העולם, שכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח וגו'.

בא ראה, ויזכר אלהים את רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. פעמים אלהים אלהים, למה? אלא אחד מעולם הזכר, ואחד מעולם הנקבה, משום שהדבר תלוי במזל.

ובשמתעוררת רחל בשם הזה, שכתוב יסף ה' לי בן אחר, ידע יעקב שהיא ראויה להשלים את כל השבטים ולא תתקיים בעולם, משום כך רצה ללכת ולא יכל, וכשהגיע זמנו של בנימין, ברח והלך לו, כדי שהבית לא ישתלם בארץ אחרת, להתקשר בו העולם הקדוש.

והינו שכתוב (בראשית לא) ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך. מה

בא ראה, יעקב השלם, כל מה שעשה, עשה בחכמה. כתוב ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים. הכל בחכמה, למשך ברכות מהמעין של הכל לכל הדרגות העליונות שהן חלקו וגורלו.

את המקלות - איזה מקלות? אלו הדרגות שהן בית הדין. אשר פצל - שהעביר מהן את הדין. ברהטים - הינו שכתוב (שיר ז) מלך אסור ברהטים, שזה מהמלך שהוא באות ברכות לכל העולמות.

דבר אחר מלך אסור ברהטים - מלך זה אסור וקשור באותם הרהטים העליונים שמהם משקים את הכל [נמשכות ברכות לכל] מן המלך העליון. בשקתות המים - [ומשם משקים כל שקתות המים] אלו הם הנחלים שיוצאים ובאים עד שמגיעים למקום ששם מתכנסים. אשר תבאן הצאן לשתות - כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם. ובאותו המקום ששם מתכנסים המים, כלם באים להשקות ממנו.

ויחמנה - מה זה ויחמנה? בא ראה, בשעה שרוח צפון נושבת, המים קופאים ולא נמשכים לחוץ ולא משקים, משום שהדין תלוי, וקר הצפון מקפיא את המים. וכשמעוררת רוח הדרום, מתחממים המים והקפאון שלהם עובר ושופעים. אז הכל משקים, משום שהחם של הדרום מפשירים המים, וכלם מתחממים ושמחים לשתות מאותו הקר של הצפון שהיה להם בראשונה. זהו שכתוב ויחמנה. ויחמנה, והרי [ולא] כתוב ויחמו. אלא שהם כלם נקבות.

שכתוב כי מעט אשר היה לה לפני ויפרץ לרב ויברך ה' אתך לרגלי. והברכה שלמעלה אינה פחות מאלף מכל מין ומין. נמצא אלף מהצאן, מהכבשים נמצאו אלף, מהעזים נמצאו אלף, על כל מה ששורה הברכה שלמעלה לא פחות מאלף, עד שבשביל יעקב התעלה לכן לעשר רב.

ובשרצה יעקב לטל שכרו, לא מצא אלא עשרה מכל מין ומין, ויעקב חשב אותו לעשר רב. ראה כמה נטל משלו ממה שהיה נותן הוא בזכותו ללכן. וכל זה שעלה בו ביעקב, לא היה אלא בזרוע של אותם מקלות ששם אצל הצאן.

בא ראה כמה טרח אותו יעקב השלם אחרי לכן. כתוב וישם דרך שלשת ימים וגו', והביא לו כל העשר הזה, ועם כל זה לא רצה לכן שיהיה כף שכרו של יעקב, אלא נטל עשרה מזה ועשרה מזה, ונתן [בידי בניו] לו ואמר לו: טל את אלה, ואם יולידו כמו שאמרת - בצורה הזו יהיה שכרך. זהו שכתוב ותחלף את משכרתי עשרת מנים. [ובאלו] עשרה מזה ועשרה מזה, וכתוב ואביכן התל בי והחלף את משכרתי עשרת מנים. [ובאלו העשרה] השתדל אחר הקדוש ברוך הוא, וברכו. ומכל מה שהתנה לכן עם יעקב - חזר בדבורו ונטל מיעקב הכל, עד שהקדוש ברוך הוא חס עליו ונטל משלו בזרוע.

אמר רבי אלעזר, כל הפסוקים הללו באו להראות החכמה, ששנינו שדברים שלמעלה, מהם תלויים במעשה, ומהם בדבור, ומהם ברצון הלב, ומי שרוצה למשך ברכות בתפלה, בדבור ורצון. ומהם שלא בתפלה, אלא תלויים במעשה.

❁ סדר הלימוד ליום ל כסלו [יום 89 בשנה] ❁

בא ראה, כף גם יעקב בחר את ירשתו וגורלו לחלקו, ועלה למעלה מכל הדרגות ונטל אותו לגורלו. מקל לבנה לח – הינו הדרגה הלבנה של צד הימין. ולו וערמון – הינו הדרגה האדמה של צד שמאל.

ויפצל בהם פצלות לבנות – שהעביר מזה את הדין וחבר אותו לימין, והוא נכנס ביניהם ונטל אותם יחד ונעשה הכל אחד בשני גונים. ועם כל זה מחשף הלבן, שיתגלה הלבן על האדם. וכל זה למה? למשך את הדרגה הזו של גורלו ברכות מן המעין של הכל [של הנחל], ולשים את הדרגה הזו שהיא שלש כאחת.

ברהטים בשקתות המים – כמו שבארנו, ואז במעשה הזה של חכמה שופעות הברכות למטה ומשקים [ומתברכים] כל העולמות ושורות עליהם הברכות, כמו שפרשוה (בראשית מט) שכתוב בבקר יאכל עד וגו', ואחר מכאן – ולערב יחלק שלל, שיתברכו כל העולמות למטה. ויעקב נטל חלקו מאותן הברכות ששורות עליו למטה, משום שהוא חלקו וגורלו של הקדוש ברוך הוא.

רבי ייסא הקטן היה מצוי לפני רבי שמעון. אמר לו, זה שכתוב (משלי י) ברכות לראש צדיק, היה צריך להיות לצדיק, מה זה לראש צדיק? אמר לו, ראש צדיק זו היא העטרה הקדושה, ובארוה. עוד, ראש צדיק זה יעקב, שנטל את הברכות והשפיע אותם לצדיק, ומשם נזרקו לכל עבר, וכל העולמות מתברכים.

אבל הנה בארנו, ברכות לראש צדיק – [ראש] צדיק נקרא אותו המקום [ראש] של הברית, שממנו יוצאים מעינות החוצה. הנקב של הפד שיוצא ממנו היין הוא הראש, כף ראש צדיק, אותו מקום, כשזרק מעינות לנקבה, נקרא ראש צדיק. הצדיק הוא ראש [ראש לכל הברכות] משום שכל הברכות שריות בו.

עוד, אותו האדם שזוכה לשמר את אות ברית הקדש ועושה את מצוות התורה נקרא צדיק, ומראשו ועד רגלו כף נקרא. וכשהברכות שופעות לעולם, הן שורות על ראשו, וממנו

ועל זה התכונן יעקב לעשות מעשה בחכמה, וזהו שכתוב ויקח לו יעקב מקל לבנה לח וגו'. פתח [רבי אלעזר] ואמר, כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו. בא ראה, כי יעקב בחר לו יה, עד כאן לא ידענו מי בחר את מי – אם הקדוש ברוך הוא בחר את יעקב, אם יעקב בחר לו את הקדוש ברוך הוא, אלא ממה שגלה הכתוב ידענו שהקדוש ברוך הוא נטל את יעקב לגורלו, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

תוספתא

הקשר של הקשר הטהור היה עולה לפני ולפנים טרם שמצא מקום לבית מושבו. אותו מקום אינו מקום, לא נמצא למעלה ולמטה, נאבד מן הכל. אבדון הוא מן הכל, אבדון זכר. סמא"ל שיצא מהתוך של החזק של יצחק, אבדון ומות היא הנקבה שלו, הנחש הקדמוני, אשת זנונים, שכתוב (משלי ה) רגליה ירדות מות. ואלו שנים – אבדון ומות – שמעו את תקף רצון המלך.

הסוד והסתר [הסתום] הנסתר העליון נאבד [הטמיר] מהכל, טמיר מרעיונות [מעינים] והרהורים. [מי שנמשך אחר אלו, נאבד מן הכל. הכל בהפוך זה מזה. אשריו של איש שלום, כיעקב שעולה ולא נחשכו העינים בעשן הזה, וזכה להתקרב באמת חותם המלך הקדוש. בא ראה, הטמיר העליון מהכל] ממנו יצאה האות י', הנקדה העליונה. מהנקדה העליונה הזו יצא הכל, המשיך והוציא ה', האם העליונה שמשקה את הכל. מזה יצא ו', הסוד של שש שאוחז את כל הצדדים, שהוא מקל לבנה לח ולו וערמון.

שתי הזרועות שאוחזות בו, אלו יוצאות ואוחזות בה"א התחתונה לחבר המשכון יחד ולהיות אחד. ואז שלש עשרה מדות נהיות אחת. והלבן נחקק על הגונים ועולה על הגונים כלם. זהו שכתוב מחשף הלבן, ואז נקרא (זכריה כ) ה' אחד ושמו אחד. ואז (תהלים כג) ה' רעי לא אחסר, וכתוב בנאות דשא ירביצני על מי מנחות ינהלני נפשי ישוב וגו'. ע"כ תוספתא.

שאותו הִרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, שֶׁהוּא רֵאשִׁית הַכֹּל, תְּלוּיִים בּו כָּל הָאֲוֵרוֹת, וְנוֹטֵל אוֹתָם, וּמִמֶּנּוּ יוֹצְאִים – כִּךְ גַּם זֶה, אוֹתוֹ רִקִיעַ הַשָּׁמַיִם תְּלוּיִים בּו כָּל הָאֲוֵרוֹת וְנוֹטֵל אוֹתָם, וּמִמֶּנּוּ יוֹצְאוּ לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

הֲרֵאשִׁית וְהִסְיוֹם עוֹמְדִים כְּגוֹן אֶחָד, וְעַל פִּן הוּא הִנְהָר שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא וְלֹא פּוֹסְקִים מִימִיו לְעוֹלָמִים, הַכֹּל שֶׁיְהִיָּה הִסְיוֹם כְּמוֹ הֲרֵאשִׁית, וּמִשׁוֹם כִּךְ וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם, וְלָמָּה? לְהַאִיר עַל הָאָרֶץ.

וְאֵת עַל גֵּב שֶׁנֶּאֱמַר, הַכֹּל עוֹמְדִים כְּגוֹן אֶחָד, וְזֶהוּ בְּרוּר הַדְּבָר. מַה בֵּין זֶה לְזֶה? אֵלֶּא זֶה מְקִים וְזֶן אֵת הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן שֶׁהוּא בּו וְאֵת כָּל אוֹתָם הַצְּדָדִים הָעֲלִיּוֹנִים, וְזֶה מְקִים וְזֶן אֵת הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹנִים וְאֵת כָּל אוֹתָם הַצְּדָדִים הַתַּחְתּוֹנִים.

וְאִם תֹּאמַר, הָעוֹלָם שֶׁלְמַעְלָה מִי הוּא? וְהִרִי [הוּא] אוֹתוֹ הִרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם הָעֲלִיּוֹן הַנִּסְתָּר הוּא הָעוֹלָם שֶׁלְמַעְלָה, וְכִךְ נִקְרָא, שֶׁהִרִי שְׁנֵי עוֹלָמוֹת הֵם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. אֵלֶּא הוּא עוֹלָם עֲלִיּוֹן, וְכָל אוֹתָם שְׁיוֹצְאִים מִמֶּנּוּ נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ, וְאוֹתָם שְׁיוֹצְאִים מִן הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן נִקְרָאִים עַל שְׁמוֹ, וְכָל זֶה וְזֶה הַכֹּל אֶחָד, בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

בֵּא רֵאָה, (תהלים קד) יִשְׁבְּעוּ עֲצֵי ה' אֲרָזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטַע. מִי הַלְבָּנוֹן? הִרִי פְּרֻשׁוֹהוּ וְנִתְבָּאָר. הַפְּסוּקָה הַזֶּה, אֲשֶׁר שָׁם צִפְרִים יִקְנְנוּ חֲסִידָה בְּרוּשִׁים בֵּיתָה – אֲשֶׁר שָׁם צִפְרִים יִקְנְנוּ, בְּאִיזָה מְקוֹם? בְּלְבָנוֹן. וְאֵלוּ הֵן שְׁתֵּי הַצִּפְרִים שֶׁאֲמַרְנוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, וּמֵאלוּ נִפְרְדוֹת כְּמָה צִפְרִים אַחֲרוֹת. אֲבָל אֵלוּ עֲלִיוֹנוֹת, וְיוֹצֵאת מִן לְבָנוֹן, שֶׁהוּא [סְתוּם] לְמַעְלָה, וְסוּד הַדְּבָר – וְלִכְן שְׁתֵּי בָנוֹת וְגו'.

חֲסִידָה בְּרוּשִׁים בֵּיתָה, [זו לְאָה] בְּאוֹתָם שֶׁשָּׂה בָנִים עֲלִיוֹנִים, שֶׁשֶׁת צִדְדֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. לָמָּה נִקְרָא חֲסִידָה? אֵלֶּא הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה, אֵף עַל גֵּב שֶׁהוּא נִקְבָּה, קוֹרְאִים לוֹ זָכָר. שֶׁכֵּאֲשֶׁר מִתְפַּשֵּׁט, כָּל טוֹב וְכָל הָאוֹר יוֹצֵא מִמֶּנּוּ.

וּמִשׁוֹם שֶׁהִיא חֲסִידָה, יוֹצֵא [מִשָּׁם] מִמָּנָה חֲסֵד, שֶׁהוּא הָאוֹר הֲרֵאשׁוֹן, שֶׁכְּתוּב (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר. וְעַל זֶה בְּרוּשִׁים בֵּיתָה. בְּרוּשִׁים – אֵל תִּקְרִי בְּרוּשִׁים אֵלֶּא בְּרָאשִׁים, שֶׁהִרִי הָעוֹלָם הָאֲחֵר בַּתַּחְתּוֹנִים בֵּיתָה, וְהִיא בֵּית הַדִּין

עוֹמְדוֹת הַבְּרָכוֹת לְעוֹלָם בְּבָנִים הַקְּדוּשִׁים הַצְּדִיקִים שֶׁהִקִּים.

עוֹד שָׁאֵל רַבִּי יִיסָא וְאָמַר, כְּתוּב (תהלים לו) נַעַר הִיִּיתִי גַם זְקֵנְתִי וְגו'. הַפְּסוּקָה הַזֶּה פְּרֻשׁוֹהוּ שֶׁשָּׂרוּ שֶׁל עוֹלָם אָמַר אוֹתוֹ. הוּא אָמַר אוֹתוֹ בְּחֻכְמָה יוֹתֵר מִמָּה שֶׁחוֹשְׁבִים בְּנֵי אָדָם. אָמַר לוֹ, בְּנִי, יִפֶּה הוּא, שֶׁהִרִי בִּיחּוּד הַקְּדוּשׁ נֶאֱמַר נַעַר הִיִּיתִי גַם זְקֵנְתִי. וְכִךְ הוּא, וְלֹא רֵאשִׁית צְדִיק נַעֲזֹב – זֶה הַשֶּׁבַח שֶׁל הַיְחוּד שֶׁלֹּא נִמְצָא יוֹם לֹא לִילָה, שֶׁהִנֵּה הַלִּילָה תְּמִיד נִמְצָא בּו, וְהַצְּדִיק אֲחִיזוֹ לְמַעְלָה וְאֲחִיזוֹ לְמַטָּה.

וְזָרְעוּ מִבְּקֶשׁ לְחֵם, מַה הוּא? אֵלֶּא בְּשַׁעַה שֶׁזוֹרֵק וְנִשְׁפָּע הַזָּרַע, אֵינּוּ תוֹכֵעַ אֵת הַנִּקְבָּה, שֶׁהִרִי הִיא שוֹרָה עִמוֹ, שֶׁאֵין נִפְרְדָת מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים וְזִמְיָנָה הִיא אֲצִלוֹ, שֶׁהִרִי אֵין זָרַע שׁוֹפֵעַ אֵלֶּא בְּשַׁעַה שֶׁהַנִּקְבָּה זְמִינָה, וְתִשׁוֹקֵת שְׁנִיָּהֶם יַחַד בְּדְבוּק אֶחָד, שֶׁאֵין נִפְרְדִים, וְלִכְן לֹא צְרִיךְ לְתַבֵּעַ אוֹתָהּ.

אָמַר לוֹ, וּבְזִמְן הַגְּלוּת לֹא כִךְ? אָמַר לוֹ, כְּתוּב זָרַעוּ, וְאֵינּוּ. מִתִּי יוֹצֵא? כְּשֶׁהַנִּקְבָּה בְּדְבוּק אֶחָד עִם הַזָּכָר. וְאִם תֹּאמַר, לֹא רֵאשִׁית צְדִיק נַעֲזֹב – בְּזִמְן שֶׁל הַגְּלוּת מַה הִיא?

אֵלֶּא זֶה אֲחִיזוֹ לְמַעְלָה וְלֹא נַעֲזֹב לְעוֹלָמִים. בְּזִמְן אַחֵר לֹא נַעֲזֹב מִהַנִּקְבָּה, אֲחִיזוֹ לְמַעְלָה וְאֲחִיזוֹ לְמַטָּה. אֲחִיזוֹ לְמַעְלָה – בְּזִמְן שֶׁל הַגְּלוּת. בְּזִמְן אַחֵר אֲחִיזוֹ אֵת שְׁנֵי הַצְּדָדִים, לְמַעְלָה וְלְמַטָּה, וְלְעוֹלָם אֵינּוּ נַעֲזֹב.

כְּתוּב (בראשית א) וַיִּתֵּן אֹתָם אֱלֹהִים בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם, זֶה צְדִיק, וְאֵף עַל גֵּב שֶׁנֶּאֱמַר בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם, אֵלֶּא בְּרִקִיעַ הַשָּׁמַיִם וְדֹאֵי, שֶׁהוּא סִיּוֹם הַגּוֹף.

בֵּא רֵאָה, שְׁנֵי רִקִיעִים הֵם, וְהֵם הֲרֵאשִׁית וְהִסְיוֹם, זֶה כְּמוֹ זֶה. רֵאשִׁית הִרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם בּו שְׁקוּעִים כָּל הַכּוֹכָבִים, קְטַנִּים וְגְדוֹלִים, וְזֶהוּ הִרְקִיעַ הָעֲלִיּוֹן הַנִּסְתָּר שֶׁמְקִים הַכֹּל, וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵא הַכֹּל, וְהוּא הַשָּׁמַיִם מִמַּטָּה לְמַעְלָה, וְהוּא הֲרֵאשִׁית לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ הַכֹּל.

כִּךְ הוּא הִרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם מִמַּעְלָה לְמַטָּה, שֶׁבּו שְׁקוּעִים כָּל הַכּוֹכָבִים, כָּל הָאֲוֵרוֹת וְהַמְּאֻרוֹת, וְהוּא נוֹטֵל אֵת הַכֹּל, וְזֶה הִסְיוֹם שֶׁל הַכֹּל. כְּמוֹ

שֶׁל הָעוֹלָם, וְלַפְעָמִים נִקְרָא כְּמוֹ שֶׁלְמַעְלָה בְּכָל אוֹתָם הַשָּׁמוֹת.

וְעַל הַמָּקוֹם הַזֶּה כְּתוּב, וַיִּנָּחַם ה', וַיִּתְעַצֵּב אֶל לְבוֹ. חֲרוֹן אַף ה'. שֶׁהָרִי בַּמָּקוֹם הַזֶּה תְּלוּי. שֶׁהָרִי כָּל מָה שֶׁלְמַעְלָה, הַכֹּל הוּא בְּאוֹר, חַיִּים לְכָל הַצְּדָדִים, וְעַל כֵּן שָׁנִינוּ, אֵינן עֲצֻבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם, בְּדִיוֹק לִפְנֵי, וְעַל זֶה כְּתוּב (תהלים ק) עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בְּאוֹר לִפְנֵי בְּרִנָּה. עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה – כְּנֶגֶד הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. בְּאוֹר לִפְנֵי בְּרִנָּה – כְּנֶגֶד הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, מִשּׁוּם כֶּף כְּתוּב (דברים לג) אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשֵׁעַ בְּה' מִגֵּן עֲזָרְךָ וְאֲשֶׁר חָרַב גִּאֲוֹתֶךָ וַיִּכְחָשׁוּ וַיִּגְוּ.

וַיִּצַג אֶת הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֵהֻטִים וַיִּגְוּ. פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (משלי ט) אִם חֲכָמָת חֲכָמָת לֶךְ וְלִצְתָ לְבַדְךָ תִּשָּׂא. אִם חֲכָמָת חֲכָמָת לֶךְ – בֵּא רְאֵה, אוֹי לְאוֹתָם רִשְׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים בְּדַבְרֵי תוֹרָה. וְכִשְׁהֵם מִשְׁגִּיחִים בְּה' – מִשּׁוּם שֶׁאֵינן לָהֶם שִׁכְל, דְּבָרֵי הַתּוֹרָה נִרְאִים בְּעֵינֵיהֶם כְּאִלוֹ כֵּלָם מְלֵאִים רִיקְנוֹת וְאֵינן בְּהֵם תּוֹעֵלֶת, וְהַכֹּל מִשּׁוּם שֶׁהֵם רִיקְנִים מִדַּעַת וְשִׁכְל, שֶׁהָרִי כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, כֵּלָם דְּבָרִים עֲלִיּוֹנִים וְנִכְבָּדִים, וְכָל דְּבָר וְדָבָר שֶׁכְּתוּב בְּה' יִקְרָה הִיא מִפְּנִינִים וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשּׁוּוּ בְּה' [בַּתּוֹרָה].

וְכָל אוֹתָם הַטְּפָשִׁים אֲטוּמֵי הַלֵּב, כְּשֵׁרוּאִים דְּבָרֵי תוֹרָה, לֹא דִי לָהֶם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים, אֲלֵא שֶׁהֵם אוֹמְרִים שֶׁהֵם דְּבָרִים פְּגוּמִים, דְּבָרִים שֶׁאֵינן בְּהֵם תּוֹעֵלֶת. אוֹי לָהֶם כְּשִׁיתְּבַע אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עֲלֵבוֹן הַתּוֹרָה, וַיִּעֲנֶשׁוּ עֲנֵשׁ שְׁמוֹרְדִים בְּרַבּוֹנָם. **מָה** כְּתוּב בַּתּוֹרָה? כִּי לֹא דְבָר רַק הוּא מִכֶּם. וְאִם הוּא רַק – הוּא מִכֶּם, שֶׁהָרִי כָּל הַתּוֹרָה מְלֵאָה מִכָּל אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרַגְלִיּוֹת יְקָרוֹת מִכָּל הַטּוֹבוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְכָל חֲפָצִים לֹא יִשּׁוּוּ בְּה', וְאִיךָ יֵאמְרוּ שֶׁהִיא רִיקָה?!

וְשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ אָמַר, אִם חֲכָמָת חֲכָמָת לֶךְ. שֶׁכֵּאֲשֶׁר יִתְחַכֵּם אָדָם בַּתּוֹרָה, זוֹהִי תּוֹעֵלֶת לוֹ, שֶׁהָרִי בַּתּוֹרָה לֹא יִכּוֹל לְהוֹסִיף אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת. וְלִצְתָ לְבַדְךָ תִּשָּׂא, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה לֹא יִגְרַע כְּלוּם מִהַשְּׁבַח שֶׁלָּהּ, וְהַלִּיצְנוֹת הִיא שְׁלוֹ וְנִשְׁאָרַת בּוֹ לְהֵאָבִיד אוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה וּמִן הָעוֹלָם הַבָּא.

בֵּא רְאֵה, כְּאֲשֶׁר הָאוֹתִיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת כְּלָן מִתְחַבְּרוֹת בְּדִרְגָה הַזֹּאת, הַסּוּף שֶׁל כָּל הַדְּרָגוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, וּמִתְמַלֵּאת מֵהֵם וּמִתְבָּרַכַת מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, אִז הַדְּרָגָה הַזֹּאת עוֹמֶדֶת לְהַשְׁקוֹת אֶת כָּל הָעֲדָרִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד פְּרָאוּי לוֹ, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נִשְׁקָה מִדִּין וּרְחָמִים.

בֵּא רְאֵה מָה כְּתוּב, וַיִּצַג אֶת הַמַּקְלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרֵהֻטִים וַיִּגְוּ. שִׁיעֵקֵב רְצָה לְתַקֵּן תְּפִלַּת עֲרֻבִית, וְלִהְיֶיךָ לְלִבְנָה וְלִהְיֶיךָ לְהַשְׁקוֹת וּלְבָרַךְ אוֹתָהּ מִכָּל הַצְּדָדִים, שֶׁכְּתוּב וַיִּצַג אֶת הַמַּקְלוֹת, אֲלוֹ דִּינִים וּגְבוּרוֹת שִׁיּוּצָאִים מִן הַגְּבוּרָה שֶׁלְמַעְלָה.

וּכְאֲשֶׁר יִעֲקֹב רְצָה לְתַקֵּן אֶת הַדְּרָגָה הַזֹּאת, סִלַּק אֶת כָּל אוֹתָם הַדִּינִים וְהַגְּבוּרוֹת מִמֶּנָּה, וְהִקִּים אוֹתָם בְּרֵהֻטִים, בְּאוֹתָם אֲרַבְעַת הִרְהֻטִים שְׁעוּמָדִים תַּחַת זֹאת בְּאֹר חֲפְרוּהָ שָׂרִים, שֶׁמִּתְמַלֵּאת מֵאוֹתָם הַנְּחָלִים וְהַמְעִינֹת הָעֲלִיּוֹנִים. מִשּׁוּם שֶׁכֵּאֲשֶׁר הַמִּים יוֹצְאִים מֵהַבְּאֵר הַקְּדוֹשָׁה הַזֹּאת, אֲלוֹ הָאֲרַבְעָה נוֹטְלִים הַכֹּל, וְעַל כֵּן נִקְרָאִים רְהֻטִים, וּמִשֵּׁם כֵּלָם בָּאִים לְשִׁתּוֹת. וְאוֹתָם דִּינִים וּגְבוּרוֹת, כֵּלָם עוֹמְדִים שָׁם לְטַל אֶת כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ.

אֲשֶׁר תְּבַאנָה הַצֵּאן לְשִׁתּוֹת לְנִכּוֹחַ הַצֵּאן, אֲלוֹ כְּנֶגֶד אֲלוֹ. וַיִּחַמְנָה, מָה זֶה וַיִּחַמְנָה? שֶׁכֵּאֲשֶׁר מִתְעַטְרִים בְּדִין, מִתְחַמְמִים בְּאוֹתוֹ הַדִּין, וְהוֹלְכִים וּמְשׁוֹטְטִים בְּעוֹלָם, וּמְעִינִים בְּדַרְכֵי בְּנֵי הָאָדָם, הֵן לְטוֹב הֵן לְרַע.

בֵּא רְאֵה מָה כְּתוּב אַחֲרָיו, וַיִּחַמוּ הַצֵּאן אֶל הַמַּקְלוֹת. מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָם הַמַּקְלוֹת הֵיוּ מִתְחַמְמִים וּמִשְׁגִּיחִים בְּדִינֵי הָעוֹלָם, וְנִפְקָדִים עָלָיו, וְנִדְוָנִים אֲנָשִׁים עָלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל ד) בַּגְּזֵרַת מְלָאָכִים הַדְּבָר וּבִפְקֻדַת קְדוֹשִׁים הַגְּזָרָה וַיִּגְוּ.

רַבִּי חֲזִיָּא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים סג) דְּבַקָּה נִפְשֵׁי אַחֲרֶיךָ בִּי תִמְכָּה יְמִינֶךָ. בְּפִסּוֹק הַזֶּה יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל, דְּבַקָּה נִפְשֵׁי אַחֲרֶיךָ – מִשּׁוּם שֶׁדוּד הַמֶּלֶךְ הִזֵּה מְדַבֵּיק תְּמִיד אֶת נִפְשׁוֹ אַחֲרֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלֹא חָשַׁשׁ לְדְבָרִים אַחֲרָיו שֶׁל הָעוֹלָם, אֲלֵא לְהַדְּבִיק נִפְשׁוֹ וּרְצוֹנוֹ בּוֹ. וְכִיּוֹן שֶׁהוּא הִזֵּה נִדְבַק בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִזֵּה תוֹמֵךְ בּוֹ וְלֹא עוֹזֵב אוֹתוֹ. מִכָּאן שֶׁכֵּאֲשֶׁר אָדָם בָּא לְהַדְּבִיק בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹחֵז בּוֹ וְלֹא עוֹזֵב אוֹתוֹ.

רבי אבא אמר, אשרי חלקם של ישראל, שהם עליונים על העמים עובדי כוכבים ומזלות, משום שדרגתם למעלה, והדרגות של העמים עובדי כוכבים ומזלות למטה. אלו בצד הקדשה, ואלו בצד הטמאה. אלו לימין, ואלו לשמאל.

ביון שנחרב בית המקדש מה כתוב? (איכה ב) השיב אחר ימינו מפני אויב. ומשום כך כתוב הושיעה ימינה וענני. והשמאל מתגבר והטמאה מתחזקת, עד שיבנה הקדוש ברוך הוא את בית המקדש ויתקן את העולם על תקונו, ויחזרו דבריו כראוי, ויעבר צד הטמאה מן העולם. והנה נאמר, שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ וגו', וכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח וגו'.

וישאר הקדוש ברוך הוא לבדו, כמו שכתוב והאלילים כליל יחלף, וכתוב ונשגב ה' לבדו ביום ההוא. הוא לבדו, כמו שכתוב (דברים לב) ואין עמו אל נכר, משום שיכלה כח הטמאה מן העולם, ולא ישאר למעלה ולמטה אלא הקדוש ברוך הוא לבדו, וישראל לעבודתו, עם קדוש. ויקרא קדוש, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם. ואז יהיה מלך יחידי למעלה ולמטה, ועם יחידי לעבודתו, כמו שכתוב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

רבי יצחק ורבי ייסא היו הולכים בדרך. אמר רבי ייסא, הנה שכנינו אצלנו, נתעסק בדברי תורה, שכל מי שעוסק בדברי תורה ומשתדל בה, זוכה להמשיך אותה עמו.

פתח רבי יצחק ואמר, (תהלים יח) חי ה' וברוך צורי וירום אלוהי ישעי. הפסוק הזה הוא סוד. חי ה', וכי לא ידענו שהקדוש ברוך הוא נקרא חי? אלא אפלו צדיק גמור, הוא נקרא חי, שהרי חי – צדיק הוא למעלה וצדיק הוא למטה. למעלה הקדוש ברוך הוא נקרא חי – למטה הצדיק נקרא חי, שכתוב (שמואל ב כג) ובניהו בן יהוידע בן איש חי. למה נקרא חי? משום שהוא צדיק, שהרי צדיק נקרא חי, חי העולמים. וברוך צורי – הכל אחד. חי וברוך – שלא נפרדים זה מזה. שכאשר מתחברים יחד נקרא באר מים חיים. זה נובע החוצה, וזה מתמלא ממנו.

דבר אחר דבקה נפשי אחריך – להתעטר דרגתו למעלה. שהרי כאשר נדבקה הדרגה ההיא [שלו נתברכה, וכשהתגלתה] בדרגות העליונות לעלות אחריה, אז הימין אויזו בה להעלותה ולחברה בחבור אחד כראוי, כמו שנאמר ותאחזני ימינה, וכתוב וימינו תחבקני, ועל פן פי תמכה ימינה.

וכשאוחזו בו בקדוש ברוך הוא, אז כתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. והוא יחוד אחד וחבור אחד. וכשהוא חבור אחד, אז מתמלאת אותה דרגה שלו ומתברכת.

וכשמתמלאים כל אותם הרהטים, מתמלאים לארבעת צדדי העולם, וכל העדרים משקים, כל אחד ואחד לצדו. וכשבא יעקב לתקן את הדרגה הזו, בחר לו צד הימין שראוי לו, והצד האחר שלא ראוי לו נפרד ממנו, כמו שכתוב וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. לבדו – היה לבדו שלא ישתמש בתועבות האחרות שבצדדים האחרים. אשרי חלקם של ישראל, שעליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו'.

ובא וראה, יעקב הוא המשבח של האבות והוא הכלל של כלם, ומשום שהוא הכלל של הכל, משום כך הוא עומד להאיר ללבנה, שיעקב הוא עומד לתקן את תפלת ערבית.

וכל התקון ההוא הוא כראוי לו. כל אותם הצדדים הקדושים, כלם בתקון התקין בצדו, והפריד חלקו מחלקם של שאר העמים. אלו הצדדים העליונים הקדושים בקדשה עליונה, ואלו צדדים טמאים בטמאות הטמאה.

והרי בארנו, שכתוב וישת לו עדרים לבדו. וישת לו – שהתקין תקונים לאמונה. לבדו – כמו שנאמר ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה מכל העמים. ולא שתם על צאן לבן – שלא שם חלקו וגורלו עמיהם.

ועל פן יעקב, שלמות האבות, התקין סוד האמונה, והפריד חלקו וגורלו מהחלק והגורל של שאר העמים. ועל זה כתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

מברך אותו, ויעיר לו מזון שלמעלה, ויתברך העולם בשבילו.

אמר רבי יצחק, ודאי זה הסוד כראוי, ויפה אמר. אמר רבי ייסא, ודאי על זה אמר אותו, שלא יזלזל אדם בשום אדם אחד בעולם, בשתי צורות זכינו לאיש הזה.

פתח ואמר, הפסוק הזה אמר רבי אלעזר, את קרבני לחמי לאשי. את קרבני - הסוד של כנסת ישראל, שכתוב את, את דוקא. קרבני - זהו קרבן וקשר להתקשר. לחמי - זה המזון שבא מלמעלה בהתעוררות שלמטה. לאשי - להכליל שאר החילות האחרים שהצטרפו להזון כל אחד ואחד כראוי לו. ריח ניחחי - זה הרצון והקשר שאוחז את הכל בסוד העולם העליון.

תשמרו להקריב לי במועדו, מי הוא מועדו? בזמן שמתעורר אברהם לעשות רצונו, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר, ובזמן שנעקד יצחק על גבי המזבח, שאותה השעה היתה בין הערבים. ואמר רבי [חייא] ייסא, אם כך, זה שכתוב במועדו היתה צריך להיות במועדים! אמר לו, אותה השעה נכלל אש במים ומים באש, ומשום כך כתוב במועדו.

בא ראה, בכל הקרבנות לא כתוב כמו שכתוב כאן תשמרו להקריב לי. תשמרו - הסוד של שמור, שהוא צריך להקריב למעלה, שכתוב תשמרו להקריב לי במועדו, בימין ובשמאל, כמו שנאמר באברהם ויצחק, והכל בסוד עליון.

אמר רבי ייסא, אלמלא לא באתי לכאן אלא לשמע הדברים הללו - די לי. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא. על זה כתוב (ישעיה ה) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצור מטעי מעשה ידי להתפאר.

ולבן הלך לגזז את צאנו וגו'. אמר רבי יוסי, מה זה תרפים? אלא עבודה זרה. ולמה נקראים תרפים? לגנאי היתה, כמו ששנינו במקום התורה. ומניין לנו שהיו עבודה זרה? שכתוב למה גנבת את אלהי וכתוב עם אשר תמצא את אלהיך וגו'. ולבן המכשף של כל המכשפים של העולם היתה, ובזה היתה יודע את כל מה שרוצה לדעת.

וירום אלוהי ישעי - זה העולם העליון, שהוא רם ונשא, רם על הכל, שהרי ממנו יוצא הכל, [מקור שלא פוסק] וכל הנביעה שנובע למלא הבאר כראוי, ומשם מתברכת להאיר לכל אותם שלמטה. וכשמתמלאת [זו] הכל כראוי, אז וירום אלוהי ישעי.

פתח רבי ייסא ואמר, (איוב לו) לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לכסא וישיבם לנצח ויגבהו. בא ראה, כשרשעים לא שולטים בעולם ונאבדים ממנו [מהעולם], אז הצדיק שולט בעולם. זהו שכתוב לא יחיה רשע ומשפט עניים יתן. מה כתוב אחריו? לא יגרע מצדיק עיניו. מה זה עיניו? כמו שנאמר (תהלים לד) עיני ה' אל צדיקים.

ואת מלכים לכסא - אלו הם המלכים השולטים שנאחזים בכסא. וישיבם לנצח - שהתקיימו בכסא בקיום שלם. ויגבהו - למה ויגבהו? לשלט בעולם, ויתקיים הכסא על עמודיו. דבר אחר ויגבהו - שנוטלים את הכסא ומעמידים אותו למעלה להאחז במקומו כראוי, ואז הכל יחוד אחד.

בעודם הולכים ראו איש אחד שהיה בא, ועלם אחד עמו רוכב על כתפו. אמר רבי יצחק, ודאי שהאיש הזה הוא יהודי, וכדי לזכות אנשים הוא בא. אמר רבי ייסא, נזכה אנו בו בראשונה.

בשהגיע אליהם, אמר רבי ייסא, איפה הפלי [המדה של העמיר] עם מאכלי הדרך? אמר, כדי שיזכו [בן] אנשים, שהרי יש לי שני בנים, והגיע הצבא לעיר ונשבו, וכעת אני הולך כדי שיזכו בהם בני אדם. זכו עמו ונתנו לו לאכל.

בינתים פתח אותו יהודי ואמר, (כמדבר כח) את קרבני לחמי לאשי וגו'. הקרבן של הקדוש ברוך הוא בכל יום כדי לזון את העולם ולתת כלכלה למעלה ולמטה, שהרי בהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה, ובזה מתכלכלים כל אחד ואחד כראוי.

את קרבני לחמי - זהו שכתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי. לאשי - זהו שכתוב אכלו רעים וגו'. ומה הקדוש ברוך הוא צוה לעורר מזון למעלה [למטה] כדי לעורר מזון [למעלה] למטה מהמזון ההוא - מי שנותן לקיים נפש על אחת כמה וכמה שהקדוש ברוך הוא

וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. מה הטעם בפחד יצחק ולא באלהי אברהם? אלא שלא רצה להטריח את הימין בשביל לבן, ולא עוד, אלא שלא צריך לאדם – אף על גב שגשבע באמת – להשבע במקום העליון של הכל.

אמר רבי יוסי, ודאי לקיום [לשבועה] כראוי נשבע כף יעקב, וכף ראוי. ויעקב השגיח בדבר. אמר, הרי הוא אמר אלהי אברהם, ועזב את אבא. אני אשלים את הכל. מיד – וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. דבר אחר, להכליל בדין, לעמד על לבן.

השלמה מההשמטות (בין סימן נא – נב)

רעיא מהימנא פתח רבי שמעון השייך לדרף קס"ה ע"א אצל יעקב הלך תמצא בחלק ג' דף רכ"ה ע"ב (עד כאן מההשמטות).

ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים. רבי אבא פתח ואמר, (בראשית ה) זכר ונקבה בראם וגו'. כמה יש לנו להסתכל בדברי התורה. אוי להם לאותם אטומי הלב וסתומי העינים. הנה התורה קוראת לפניהם, (משלי ט) לכו לחמו בלחמי ושתו ביינן מסכתי. מי פתי יסר הנה. חסר לב אמרה לו, ואין מי שישגיח.

בא ראה, בפסוק הזה יש סודות עליונים, הוא בפנים והוא בחוץ. זכר ונקבה בראם, נשמע לצורה הזו ונשמע לצורה הזו, ונשמע שהשמש והלבנה הם בחבור אחד, שכתוב בראם, כמו שנאמר (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה. ונשמע שאדם וחיה נבראו יחד בזווג אחד, וכיון שנמצאו בזווג אחד, מיד ויברך אתם, שאין הברכה שורה אלא במקום שנמצאים זכר ונקבה.

בא ראה, כשיצא יעקב ללכת לחרן, היה לבדו, שלא נשא, מה כתוב? ויפגע במקום וגו', ולא השיבו לו אלא בחלום. פעת שנשא, והיה בא עם כל השבטים, כביכול המחנות העליונים פגשו בו והתחננו לו, שכתוב ויפגעו בו. הם חזרו להפגש בו. בראשונה – ויפגע הוא במקום, וכעת הם – ויפגעו בו.

משום שבשביל יעקב ובאותם השבטים הם משקים, מן המים של הים הגדול. ולא

אמר רבי חייא, בקסם נעשה. רבי יוסי אומר, בנחש. אמר רבי יהודה, לא נעשו אלא בשעות ידועות. ולמה נקראים תרפים? משום שמפנים את השעה הזו, והשעה מרפה היד, כמו שנאמר רב עתה הרף ידך.

בשהאמן עושה אותו, אותו שיודע רגעים ושעות עומד עליו ואומר: כעת הרפה וכעת עשה. ולא תמצא מעשה שצריך שירפו ממנו אלא זה. והוא מדבר תמיד ונותן עצות רעות להרע לנפש האדם.

ורחל פחדה, משום שנתן עצה להרע ליעקב, ובשביל בזיון עבודה זרה שמה אותם תחתיה עד שאין יכולים לדבר. שהרי כשהוא מתקן לדבר, מכבדים ומרביצים לפניו. וכעת מה כתוב? ותשב עליהם. זכר ונקבה היו, ועבודות רבות עושים טרם מדברים. ומשום כף התעכב לבן שלשה ימים, שלא ידע שברח יעקב, שכתוב ויגד ללבן ביום השלישי כי ברח יעקב.

ואמר רבי יהודה, הזמין עצמו בשלשה דברים: הזדרז בכל הכשפים שהיו לו, והזדרז בכלי זין כדי לאבד אותו מן העולם, שכתוב (דברים כו) ארמי אבד אבי. כיון שראה הקדוש ברוך הוא שרצה לאבד את יעקב, מה כתוב? השמר לך פן תדבר עם יעקב משוב עד רע. והינו שכתוב יש לאל ידי לעשות עמכם רע. במה בטח? בכשפים שהיו בידו.

בא ראה, לבן הלך ביום אחד הדרך שהלך יעקב שבעה ימים כדי לעקר אותו מן העולם. אחד על שהלך, ואחד על אותם התרפים. ואף על גב שרחל היא שעשתה כדי לעקר את אביה מאחרי עבודה זרה – נענשה שלא גדלה את בנימין, ולא עמדה עמו שעה אחת בשביל הצער של אביה, אף על גב שהתכונה לטוב.

רבי יצחק אומר, כל אותה התוכחה שהיתה ליעקב עם לבן, החזיר לו ללבן להודות לקדוש ברוך הוא, שכתוב ראה אלהים עד ביני וביניך. בא ראה, כתוב אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו. חזר אותו הרשע לתקלתו. כיון שאמר אלהי אברהם, חזר ואמר ואלהי נחור.

רעות רוח. והם הקיזים [של העולם] שבגללם בני אדם הולכים בדרך ישר ופוחדים מהקדוש ברוך הוא, ועל כן רבים הם ההבלים שמתפשטים משבעה הללו.

והראשית שהוא אמר, סוד השמש, שהוא הבל שמקיים את העולם, והוא הסוד להכניס את האדם לתוך האמונה העליונה של הקדוש ברוך הוא. ומשום כך, כל מה שתחת הדרגה הזו אינו סוד האמונה, ועל כן כתוב (שם ב) ואין יתרון תחת השמש, בכל אשר נעשה תחת השמש, שהרי מתחת לזה לא צריך להדבק.

השמש והלבנה הם אחד בלי פרוד. ואף על גב שהלבנה היא תחת השמש, הכל הוא שמש בלי פרוד, ותחת לזה הכל הוא רעות רוח ואסור להדבק בו.

ויצא יעקב, בקשר של הסתום, מתוך הסתר הסתום יוצא, זהר האספקלריה המאירה כלולה משני גוונים שמתחברים יחד. כיון שאלו נכללו זה עם זה, נראים בו כל הגוונים. הוא ארגמן. כל מראה האורות כלולים בו. רצוא ושוב, אותם האורות לא מתעכבים לראות, חבור אחד הם מתחברים בזהר ההוא.

בזה"ר הזה שורה מי ששורה, הוא שם לאותו הנסתר שלא ידוע כלל, נקרא קול יעקב, בזה נראית האמונה של הכל. אותו נסתר שלא ידוע כלל, בזה שורה יהו"ה. הוא השלמות של כל הצדדים, העליון והתחתון נמצא כאן, יעקב השלמות של האבות שאחוז מכל הצדדים. הזהר הזה על בחירת השם הזה נקרא, שכתוב ישאל אשר בחרתיך. שני שמות נקרא - יעקב וישראל. בראשונה יעקב, ואחר כך ישראל.

הסתר של הסתר הזה, כשהיה בהתחלה בסוף הזה של המחשבה, שהוא הפרוש של תורה שבכתב, והיא התורה שבעל פה. ועל כן נקרא באר, שנאמר (דברים א) הואיל משה באר את התורה. בא"ר הוא לאותו שנקרא שבע, שכתוב ויבנהו שבע שנים. והינו קול גדול.

וסוף המחשבה הזה הוא בא"ר שבע. ויעקב נכנס בראש הזה לאמונה. כיון שנדבק באמונה

עוד, אלא בראשונה בליזה בחלום, וכעת במראה העין וביזם. זהו שכתוב ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה וגו'.

במה הפיר אותם? אלא ראה שהם היו אותם שראה בחלום, משום כך קרא להם מחנים, מחנות שנראו למעלה ומחנות שנראו למטה. למה נתגלו לפגש אותו? אלא השכינה הלכה אליו לטל את ביתו, ומצפה לבנימין לטל את הבית עם יעקב כראוי, ואז כתוב ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

סתרי תורה

וזרח השמש ובא השמש. מה ראה שלמה המלך שראשית ספר החכמה שלו הוא מכאן? אלא, אמר רבי אלעזר, המלך שלמה הקים את הספר הזה על שבעה הבלים, והעולם עומד עליהם.

והם העמודים והתומכים, קיום העולם. שמשום כך נקראו הבלים: (ס"א בהבל זה שיוצא מפיו של אדם ומתקיים בו, והתעוררו החברים אין העולם מתקיים אלא בהבל פיהם של תינוקות של בית רבן. דבר אחר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. התורה - זה יעקב, העבודה - זה יצחק, גמילות חסדים - זה אברהם. שלשה דברים אלו הם עמודים עליונים, שלשה מן שבעה הבלים) מה הגוף אינו מתקיים בלי הבל - אף כך העולם אינו מתקיים אלא על ההבלים שאמר שלמה המלך, והם שבעה, שכתוב הבל הבלים אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל. הרי שבעה.

ואם תאמר, אם כך שאותן מרגליות טובות שהעולם עומד עליהם, הנה במקום אחר כתוב הבלים רעים, והן חרבן העולם, כמו (קהלת ו) זה הבל וחלי רע הוא. זה הבל ורעות רוח. אלא ודאי [אלו], אף על גב ששבעה ההבלים הללו, שהם קדושים, קיום העולם, יש כנגד אלו שבעה הבלים שכל דיני העולם יוצאים ומהם מתפשטים [הבלים אחרים, והכל קיום של הגלות (של העולם), משום שיש באלו שבעה הבלים שכל דיני העולם יוצאים ומתפשטים ממנו] ונקראים הבלים אחרים להלקות בני אדם ולתקנם שילכו בדרך ישרה, ונקראים הבל ששורה בהם חלי רע, הבל שהוא

הזו, הצרך לו להבחין באותו המקום שנבחנו אבותיו, שנכנסו בשלום ויצאו בשלום.

הזו, הצרך לו להבחין באותו המקום שנבחנו אבותיו, שנכנסו בשלום ויצאו בשלום.

התקונים שלה לפתות בני אדם: שערוטיה מתקנים אדמים פשוטה, פניה לבנים ואדמים, באזניה תלויים ששה תקונים של אטון מצרים, תלויים על צוארה כל חילות ארץ קדם, פיה מתקן כפתיחה דקה יפה בתקוניה, לשון חדה כחרב, דבריה חלקים כשמן, שפתותיה יפות אדמות פשוטה מתוקות בכל המתיקות של העולם, לבושה ארגמן, מתקנת בארבעים תקונים חסר אחד.

אדם נכנס ולא נשמר, והתפתה אחריה, וחטא באותה אשת זנונים, הנחש הקדמוני. נח נכנס ולא נשמר, והתפתה אחריה וחטא, שכתוב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. אברהם נכנס ויצא, שכתוב וירד אברהם מצרימה, וכתוב ויעל אברהם ממצרים. יצחק נכנס ויצא, שכתוב וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה, וכתב ויעל משם באר שבע.

שוטה [זה] ששוטה אחריה ושותה מכוס היין ועושה עמה נאופים ושוטה אחריה, מה היא עושה? משאירה אותו ישן במטה, ועולה למעלה ומלשינה עליו, ונוטלת רשות ויורדת. מתעורר השוטה ההוא, וחושב לצחוק עמה כמו בראשונה, והוא מסיירה את תקוניה ממנה, וחוזרת לגבור חזק שעומד כנגדו, לבוש בלבוש של אש ליהטת, בפחד חזק מרתת עצמה ונפשה ערמה, מלאה בעינים מפחידות, חרב שנונה בידו [בידה]. טפות מרירות תלויות מהחרב ההיא. הורג את השוטה ההוא, וזורק אותו לתוף גיהנם.

יעקב, כיון שנכנס באמונה, הצטרף להכניס מנחה לצד ההוא, משום שמי שנצל משם הוא אהוב ונבחר של הקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ויצא יעקב מבאר שבע, הסתר של סוד האמונה. וילך חרנה - הצד של אשת זנונים, אשה מנאפת.

סתר הסתרים מתוך התקף של אורו של יצחק [יצא] מתוך שמרי היין, יצאה צורה מרכבת אחת כוללת אחד זכר ונקבה, אדמה כמו שושנה, נפרדים לכמה צדדים ושכילים. הזכר נקרא סמאל, ונקבתו כלולה בתוכו תמיד. כמו שהוא בצד הקדשה, כך גם בצד האחר זכר ונקבה כלולים זה עם זה. הנקבה עם סמאל, נחש, נקראת אשת זנונים, קץ כל בשר, קץ הימים.

יעקב ירד אליה והלך למקומה, שנאמר וילך חרנה, וראה את כל תקון הבית, ונצל ממנה. הזכר שלה סמאל, הרע לפניו, וירד לערוך בו קרב ולא יכל לו, שכתוב ויאבק איש עמו וגו'. אזי נצל מן הכל, והשתלם בשלמות, והתעלה בדרגה שלמה ונקרא ישראל. אז עלה לדרגה עליונה ונשלם בכל ונהיה העמוד האמצעי, ועליו כתוב והבריח התיכן וגו'.

שתי רוחות רעות נדבקות יחד. רוח הזכר דקה. רוח הנקבה בכמה דרכים ושכילים נפרדת, ונדבקת באותה הרוח של הזכר. מקשטת את עצמה בכמה תכשיטים, כמו זונה, מרחקת, עומדת בראש הדרכים והשכילים לפתות בני אדם.

השוטה שקרב אליה, מחזיקה בו ומנשקת אותו, מוזגת לו יין המשמר של מרות פתנים.